

Bekeringsgeschiedenis van zeven mannen

DEEL 7

Gezelschapsleven in de Alblasserwaard

1. Uit het leven van
JAN VAN VLIET 1818-1904. Blz. 14

2. WILLEM VERHEIJ. 1818-1890.
Bekering en leven. Blz. 56

3. JAN STRUIK
De Macht van de Heere Jezus Christus
gebleken in zijn wonderbare genezing. Blz. 83

4. Johannes Hartog
Voor de grootste der zondaren genade
Zijn bekeringsgeschiedenis. Blz. 93

5. ARIE BLOOT
LEVENS GESCHIEDENIS. Blz. 112

6. HENDRIK HEUVELMAN
NAGELATEN GESCHRIFT, 1887-1963. Blz. 131

CORNELIS HEUVELMAN Blz. 168

7. AREND KOT
Gods wonderlijk genadewerk, 1893-1983. Blz. 144

Gedicht Teun van Drimmelen. Blz. 294

Samengesteld door Willem Westerbeke

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018

Toelichting

Bij het afsluiten van het 7e deel over levens- en bekeringsgeschiedenissen van mannen, moet ik denken aan het woord van Paulus in Eféze 2 vers 19: Zo zijt gij dan niet meer vreemdelingen en bijwoners, maar medeburgers der heiligen en huisgenoten Gods.

Als men zich jarenlang verdiept heeft in het leven van Gods kinderen, niet alleen de nu nog levende maar veel meer in degenen die gestorven zijn, voelt men zich helemaal verenigd met hen. Het meest van hen die nu juichen voor de Troon, die hun getuigenis mondeling of schriftelijk nagelaten hebben.

- Ze waren voor hun bekering *vreemdelingen van God en Christus en van het kostbaar Genadeverbond; en dus zonder God op de wereld.*
- Zij worden ook in Efeze 2 *bijwoners* genoemd. Als we dat in een kerkelijke zin opvatten wil het zeggen, mensen die dienstbaar zijn onder de wet en tradities zoals een knecht bij het gezin kan wonen, maar geen ingeboren kind is. Zo is het thans helaas met het grootste gedeelte van de gemeenten.
- Paulus noemt hem *vreemdelingen van het burgerschap Israels*, vers 12. Een burger van de stad wordt men onder andere door geboorte. Het wil zeggen tot ze nooit door wedergeboorte uit God, oprecht geestelijke Israëlieten zijn geworden. En zo zijn ze ook geen erfgenamen van God de Vader en geen mede-erfgenamen met Christus, hoofdstuk 3 vers 6.

Vervolgens schrijft Paulus aan de gelovige Efeziërs het onuitsprekelijk geluk waarmee de Heere hem bevoorrecht heeft.

- Ze hadden kennis, liefde en geloof gekregen in God. en door Hem kregen zij een toegang tot de Vader van de Heere Jezus Christus door de kracht van de Heilige Geest. Zij zijn *nu geen vreemdelingen* meer van het verzoenende Borgwerk van Christus.
- Ze zijn *geen bijwoners* meer, maar kinderen Gods, geliefd en bemind van de Drie-enige God, met zo'n onuitsprekelijke en vurige liefde die al ons begrip oneindig ver te boven.
- Zij zijn nu *burgers van de Stad* van de levendige God. Ze hebben Engelen tot hun vrienden en beschermers. Ze vormen samen, Jood en heidenvolken één lichaam met Christus hun levengevend Hoofd. De Heilige Geest heeft hen samengevoegd tot één huis, of één gebouw; namelijk de Tempel Gods. Ze werden door de inwoning van de Heilige Geest herschapen tot een woonstede Gods in de Geest. En zo is de Geest een levend Onderpand van de erve der heiligen in het licht. De Kerk is één lichaam van Christus door Gods Geest bezielde tot één band van liefde; ze hebben één hoop, één Heere, één geloof, één doop en één God en Vader van allen en in allen.

Wie is in staat om dit voorrecht in zuiver geestelijke tinten uit te schilderen? Uit de wrede klauwen van de duivel gered, en gelegd in de armen van Christus als Zijn beminde Bruid en door de Vader verkoren tot Zijn onverliesbaar eigendom?!

De mannen beschreven in de 7 bundels bleven in zichzelf arme zondaren met hun oude, goddeloze mens die hatelijk is tegen al wat Goddelijk en heilig genoemd wordt. Dat

maakt het wonder nog veel groter, dat de Heilige Geest geen afscheid neemt maar Zijn tempel blijft bewonen.

Deze overdenking bemoedigd de samensteller om hun nagelaten getuigenis uit vereniging met hen – hoe zwak dan ook - de wijde wereld in te zenden door het web www, waarvan echter ook de duivel onnoemelijk veel gebruik maakt op een vreselijke manier.

Paulus werd beschuldigd door de Joden in zijn tijd dat hij het heilig Woord van God in de heilige Taal in de heidenwereld zond door zijn Evangelieprediking. De heilige taal en het Woord Gods werd ontheilgd.

Zijn weerwoord was in Efeze, dat God door het gekruiste lichaam van Christus de vijandschap van de Joden tegen de heidenen en andersom, aan het kruis gedood heeft. Op deze manier heeft God door het aller-schandelijkste kruislijden van Zijn Zoon, - is er een grotere zonde? - de vijandschap gedood, de zonde verzoend en een toegang gegeven tot de Vader voor de eigengerechte Jood en de goddeloze heiden. *Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?*

De prediking wat zo veroordeeld werd door de Joden om het heilige aan te tasten door middel van het woord midden in de heidenwereld te zenden, heeft God willen gebruiken tot zaligheid. De grootste zonde van de Joden door Christus te verwerpen, bracht het Evangeliewoord onder de heidenen met het grote doel om zondaren te heiligen in Christus.

Wie kan deze onnaspeurlijke wijsheid Gods en Zijn ondoorgrondelijke liefde peilen?

Op hoop van zegen over deze 7 boekdelen, door Hem die de 7 Geesten Gods heeft, zenden wij het de wijde wereld in.

Middelburg, 30 september 2018

22 Tishri 5779 Soekot (Sukkot)

De zevende dag van het Joodse Loofhuttenfeest. *De grote feestdag*, Johannes 7:37.

Gezelschapsleven in de Alblasserwaard

RD. 13 maart 1975. H. J. Van Dijk

Een gezelschap bestaat uit kleine kringen van Christenen, die zich verenigen, om over de Bijbel te spreken, want ieder kan er spreken naar de gaven die hij ontvangen heeft. Het is een voortzetting van de 16de eeuw der Reformatie van Bucer en Johannes à Lasco. Toen was het een hulpmiddel voor de opleiding tot de dienst des Woords, met het doel om mannen zonder theologische vakkennis, maar met een goede aanleg voor het predikambt op te leiden. Men stond toen onder leiding van de Kerkenraad, en het was ook een belangrijke poging om het gemeentelid tot een zelfstandig onderzoek van de Heilige Schrift op te wekken.

In ons land heeft Jac. Koelman veel betekent voor de gezelschappen. Als – ten onrechte – afgezette predikant van Sluis, reisde hij het hele land door en hield oefeningen, dwz. gezelschappen waarin iemand zonder of met een ambt het Woord van God verklaarde, maar geen sacramenten mocht bedienen.

Deze gezelschappen hadden vooral in Zeeland een grote opkomst. Maar ook in het gebied van de classis Dordrecht. In de lentetijd der Reformatie is dit in de Alblasserwaard het middel geweest dat veel dorpen voorzien zijn van predikanten o.a. ds. Lamotius en ds. H. Celsse te Giessen- Nieuwkerk en ds. Van der Steur te Molenaarsgraaf. Dit alles heeft goed gewerkt, zodat men dit op de grote Dordtse Synode heeft overgenomen in artikel 8 van de Dordtse Kerkorde.

Wel is er ook enig verschil. Met de Reformatie gaat het eerst om het behoud van de natie als geheel; en later meer om de kring van de Vromen. Wat behoort nu bij dat gezelschap, wat wordt er gedaan, dat er zo'n grote invloed van uitgegaan is en er zoveel persoonlijkheden door gevormd worden?

Allereerst behoort er bij 't gebed en ook 't zingen van psalmen of andere innig geestelijke liederen o.a. van ds. Groenewegen, ds. Lodesteijn. En ook vertellen van de wegen die God hield met Zijn kinderen tot lering van elkander.

Invloed van Ds. Groenewegen

Ds. Groenewegen heeft vanuit Werkendam samen met zijn broer Jacobus Groenewegen veel invloed gehad in de Alblasserwaard, door zijn liederen en gezelschappen. Hij schreef "Zoetebanden die mij binden aan het lieve volk van God". En onder zijn invloed zijn gevormd o.a. ds. Sterkenburg van Giessendam en omgeving en Dirk Verheij; zo vormden zij op deze gezelschappen leraars en ouderlingen.

Maar ook stillen in den lande bezaten veelal een innerlijke beschaving, die het gevolg was van een nauwlettende omgang met de Bijbel en met God. Hun gerijpte wijsheid sloot dan dweperij en persoonsverheerlijking buiten. Hun houding tegenover de vele water- en familierampen, ziekte en dood had soms een onbewuste grootheid, soberheid en zuinigheid. Zij waren in de Alblasserwaard niet altijd bijzonder talrijk, deze Koningskinderen die op de gezelschappen gevormd zijn. Maar ze hadden een zachtmoedige en stille geest die kostbaar is voor God. Bij hun strijd en worstelingen om het met God eens te worden, worden ook hun kleinburgerlijke en kleimenselijke gebreken zo klein, en zien wij nog alleen maar hun zelfverloochening, vroomheid en stille heldhaftigheid. Deze onbewuste voornaamheid kwam vooral openbaar bij rampen en begrafenissen, dan bleek vooral dat ze gevormd waren op de gezelschappen, dat ze

Koningskinderen waren, die het rechte verstand en het nuttigste gebruik van de Heilige Schrift bezaten, hun aanwijzingen en vurige woorden vonden dan diepe weerklink bij velen in de Alblasserwaard.

Bewegingen

Deze gezelschappen der vromen zijn ook toegenomen tijdens de ongewone gemoedsbewegingen onder de inwoners van verscheidene dorpen in de Alblasserwaard in 1750 tot 1752; dat waren piëtistische invloeden die het stempel gedurende een 2-tal eeuwen op enige dorpen van de Alblasserwaard gezet hebben en ook het conventikel of de gezelschappen zeer bevorderd hebben; deze gebeurtenissen vielen samen met de opkomst der zogenaamde Methodisten in Engeland; toen kwam men soms naast de kerk te staan, anderen keerden zich er geheel van af, ook leidde het wel tot opwekking van het kerkelijk leven; dat nu was ook veelal in de Alblasserwaard het geval.

Maar steeds meer met het levendig besef dat het niet allemaal Israël was wat 'Israël' heet, en steeds meer kwam de grote vraag: is het alles wel echt werk? Toen kwamen ook de piëtistische invloeden meer openbaar, die nadien in deze Waard grote invloed heeft gehad.

Opwekkingen, ook onder kinderen

In het midden van de achttiende eeuw vond in Nijkerk een godsdienstige opwekking plaats onder de bediening van ds. G. Kuypers. Er ontstonden ongewone gemoedsbewegingen. Zij gingen meermalen gepaard met stuiptrekkingen, geschreeuw en andere dergelijke verschijnselen, die zich onder de prediking vertoonden bij een deel van de hoorders. Dit vond plaats in 1749 en bereikte in mei 1750 een hoogtepunt. Niet lang daarvoor vonden dergelijke opwekkingen plaats in Amerika en Schotland.

In de loop van de tijd verspreidde deze opwekkingsbeweging zich over verschillende plaatsen en streken. In de herfst van 1751 werden de eerste verschijnselen van een opwekking in Werkendam waargenomen, daarna in de Alblasserwaard. De bekende ds. J. Groenewegen van Werkendam schrijft hierover: 'Zo heeft God op een ontzaglijke wijze Zijn hand gelegd aan het volk in de Alblasserwaard, gelijk reeds wereldkundig is.'

In Bleskensgraaf begon het op een school, waar de kinderen aan het huilen raakten over hun zonden en tot de Heere begonnen te bidden. De mensen die dit hoorden en gingen kijken, werden er meteen bij betrokken en binnen twee dagen was een groot deel van de inwoners aan het bidden en wenen over hun onbekeerde staat.

Het huis van de drie 'vloedstenen' in Molenaarsgraaf.

Tijdens de prediking van ds. G. Kuypers in Nijkerk ontstond veel beroering.

De eerste dagen waren hier geen lichaamsaandoeningen bij. Dit gebeurde pas de tweede zondag in de kerk. Soortgelijke gebeurtenissen speelden zich verder ondermeer nog af in Giessendam en Molenaarsgraaf.

Iemand die een kerkdienst in het voorjaar 1752 in Papendrecht meemaakte, vertelde daarvan: 'De leraar vervolgens op de stoel geklommen zijnde en 't gebed aangevangen hebbende, begon een meisje van 12 of 13 jaar te knorren en te woelen, terwijl men anderen hoorde wenen en snikken.'

En ook de bekende ds. Groenewegen van Werkendam vermeldt in 1752: "Zo heeft God op een ontzaglijke wijze zijn hand gelegd aan het volk in de Alblasserwaard, gelijk reeds wereldkundig is. Het was vooral begonnen in de scholen. Allereerst dus onder de

kinderen en het ging over op een groot deel van het volk, zodat gehele dorpen van aanzien veranderden, nadien hebben verscheidene dorpen in de Alblasserwaard een bevolking van een Christelijke levensbeschouwing. Ook de voortdurende strijd tegen het water, de veepest en ook een piëtistische bearbeiding van de gemeenten hebben de beroeringen beïnvloed.

Soortgelijke gebeurtenissen speelden zich af in Molenaarsgraaf, Bleskensgraaf, Hardinxveld, Papendrecht, Giessendam en Streefkerk. Iemand die een kerkdienst in het voorjaar 1752 in Papendrecht meemaakte, vertelt daar van "De leraar vervolgens op de stoel geklommen zijnde en 't gebed aangevangen hebbende, begon een meisje van 12 of 13 jaren te knorren en te woelen, terwijl men anderen hoorde wenen en snikken". Over de gang van zaken in Streefkerk worden we ingelicht door een brief, die ds. Johannes Oosterling aldaar op 2 mei 1752 schreef aan de ambachtsheer van Streefkerk. Daar was het onder de kerkdienst op 2e Paasdag dat een jonge vrouw onder veel lichaamsdraaiingen uitriep dat de satan haar zo plaagde. Uit de kerk gaande schreeuwde zij: "Gaaf van mij, satan", "Heere Jezus kom bij mij".

De dominee liet daarop een psalmvers zingen en nam de jonge vrouw mee naar de pastorie. Maar een 80-tal personen liep eveneens de kerk uit en volgden hen in de pastorie. Hij heeft daar verder met haar gesproken en tezamen met de andere aanwezigen gebeden. In zijn brief zegt hij verder: "En ik ging in Gods vreze, doch enigszins ontsteld weer naar de kerk en volbracht met God mijn dienst, en daar ik nu Zijn naam voor dank zeg, en gelijk ik naderhand verstaan heb, niet zonder stichting en vrucht".

In 1752 is te Workum in Friesland een boek verschenen over deze gebeurtenissen, getiteld "Getrouw Verhaal van de opkomst, lotgevallen en tegenwoordige Toestand", verschenen bij Balk, boekverkoper, waarachter gevoegd is een kort verhaal over de merkwaardige en verbazende aanvechtingen en bewerkingen in verscheidene dorpen van de Alblasserwaard bespeurd.

Zie ook op deze site:

EEN OPRECHT VERHAAL EN EEN VERDEDIGING VAN HET WERK DER OVERTUIGING EN BEKERING VAN ZONDAREN; VOORGEVALLEN IN DE GEMEENTE VAN WERKENDAM, IN DE JAREN 1751 en 1752. Waaraan toegevoegd: "KORT VERHAAL" VAN ENIGE ONGEWONE GODSDIENSTIGE BEROERINGEN ONDER DE INWONERS VAN VERSCHIEDEN DORPEN IN DE ALBLASSERWAARD IN HET JAAR 1752. Door JACOB GROENEWEGEN

DE OPWEKKING TE NIJKERK IN 1749. Eerder verschenen in: GETROUW VERHAAL EN APOLOGIE OF VERDEEDIGING DER ZAAKEN VOORGEVALLEN IN DE GEMEENTE TE NIEUWKERK OP DE VELUWE. Door GERARDUS KUYPERS, Predikant aldaar.

Schriftuurlijke prediking

In de vorige eeuw was de invloed van de Schriftuurlijke prediking bijzonder groot. Een voorbeeld is in 1864 ds. Bokkel-Huinink van Oud-Alblas.

Deze predikant die oorspronkelijk vrijzinnig was, maar in Sprang tot bekering kwam, was ook zeer bevriend met ds. Ledeboer, die hem te Oud-Alblas ging opzoeken, om eens met hem te praten, hoe hij toch nog Hervormd kon blijven. Toen zij echter aan het praten waren, spraken ze over geestelijke dingen. Maar over dat ene niet. Toen Ledeboer naar huis ging beseftte hij dat pas, maar toen begreep hij ook waarom Ten Bokkel-Huinink bleef. Juist omdat toen de schuldvraag nog leefde.

Ik wijs ook nog op een ander groot gezelschap, wellicht een van de grootste die ooit in de Alblasserwaard is gehouden en wel in de tijd van de zogenoemde Dolerenden. Toen werden er samenkomsten gehouden die handelden over de Reformatie der Kerk. Een der merkwaardigste was wel de samenkomst in Giessen-Nieuwkerk te Neerpolder in de ruime schuur van Wout Slot. Uit de gehele omtrek waren de mensen opgekomen op 24 augustus 1887. Er werden op die dag in de schuur van W Slot niet minder dan 3 samenkomsten gehouden, 's morgens, 's middags en 's avonds, 's Morgens sprak de boetgezant dr. mr. W. van den Bergh over Jeremia 3 vers 25: "Wij liggen in onze schaamte, en onze schande overdekt ons". Achtereenvolgens stond de boetprediker nu stil bij:

1e De schande onzer Kerken,

2e De schaamteloosheid en haar gevolgen en

3e De beschaamdheid en haar zegeningen.

Het toen gesproken woord is niet bewaard gebleven, maar het is zeker dat het geheel naar de zin was van de ruim 900 aanwezigen.

Conflict

Nog een ander geval is het conflict van ds. D. Th. Kech, predikant te Bergambacht, die zeer veel vrienden bezat in de Alblasserwaard; vooral bezielde in deze vriendenkring H. v.d. Hoven van Giessendam en Piet de Bie van Alblasserdam; Hermanus van den Hoven was een ongeleerd mens, maar nochtans van God onderwezen. Hij was geboren te Groot-Ammers op 8 oktober 1845 en overleden te Giessendam op 18 november 1931. Ds. Kech onderhield nauw contact met deze vriendenkring; hij is in 1916 geschorst omdat hij weigerde enige kinderen in te schrijven in de doopboeken die in Ammerstol bij een niet rechtzinnig predikant waren gedoopt. Hij kwam toen terecht in deze buitenkerkelijke gezelschapskringen; zeven jaar na zijn afzetting in 1923 keerde hij terug in de Hervormde Kerk en schreef hij aan de gezelschapsmensen een brief. Hermanus van den Hoven had reeds in het begin gezegd (volgens tijdgenoten) dat ds. Kech toch weer naar de Hervormde Kerk zou terugkeren. Dat is dus ook geschied. Juist omdat ds. Kech in deze brief zijn houding motiveert tegenover zijn vrienden, laat ik de inhoud van deze brief hieronder geheel volgen:

Brief ds. Kech

"Met deze deel ik u mede, dat ik 'n besluit heb moeten nemen, dat misschien u bedroeven zal en dat mij dan ook zwaar valt, namelijk om wederom predikant te worden in de N.H. Kerk. Ik ben overtuigd zeer te hebben gedwaald in de oorzaken, waarom ik voor mijn dienst werd ontslagen, niet alleen dat ik, hoewel door een gevoel van liefde gedreven, eigenwillig en eigenwerkelijk handelde, maar ook wat de grond zelve aangaat, dat er geen reden kon wezen met Gods Woord overeenkomstig te weigeren de eenmaal in een andere gemeente gedoopte kinderen in te schrijven, zoals ik gedaan heb. Het prediken buiten de Kerk, dat daarop volgde, moest wel eindigen, zodra ik enigermate ernstig werd en in dit opzicht tot mij zelve kwam, daar daarvoor alle grond ontbrak, zowel inwendig als uitwendig. Maar nu ik mijne wegen heb moeten herzien, bevind ik dat:

I. er geen bevel noch toelating in Gods Woord dat grond geeft de Kerk te verlaten, hoe verdorven ook;

II. er geen bevel is noch toelating in Gods Woord voor een predikant om zijn dienst, waartoe hij eenmaal wettig is geroepen neer te leggen;

III. dat het algemeen gevoelen der Oude Kerk van voor 1800, en dus toen zij nog licht

had, en inzonderheid van Calvijn en Augustinus, die zeker het meeste licht in het wezen der Kerk gehad hebben, is, dat de zaak van orde en tucht behoort tot het welwezen en niet tot het wezen der kerk en ondergeschikt is aan de Waarheid en eenheid, zodat niemand de Kerk mag verlaten, noch enig leraar zijn bediening in haar mag nederleggen, ook al is de orde verstoord, en wordt de tucht niet uitgeoefend evenals een hof een hof blijft al is de muur verwoest en wordt hij omgewoeld door het zwijn des wouds; geen wachter mag zeggen die hof is geen hof meer en de Eigenaar ziet er niet meer naar om, dus verlaat ik hem;

IV. dat de grond voor roeping voor een leraar is, dat hij van de Kerk is geroepen en daarom niet over zichzelf heeft te beschikken, ook al kan hij geen inwendige roeping vinden;

V. dat de Ned. Herv. Kerk, door welke God ons volk in Zijn verbond eenmaal omhelsd heeft, nog de Kerk is, want dat de verandering van de ode in 1816 en de verwaarlozing van tuoft, hoe jammerlijk en betreurenswaardig ook, 't wezen der Kerk niet heeft veranderd en men vrij is gebleven om de zuivere Waarheid te verkondigen en de zuivere bediening der Sacramenten uit te oefenen; zoals blijkt o.a. in ds. Ten Bokkel-Huinink;

VI. dat daarom een predikant van die Kerk geroepen, een ware roeping heeft en men dan in die Kerk zijn kinderen moet laten dopen, hetgeen men alleen moet laten doen in de waar Kerk en door haar leraars;

VII. dat waar ik eenmaal door de Kerk der vaders tot predikant geroepen ben, ik voor God verantwoordelijk ben voor die roeping en niets mij vrijheid geeft om die te verlaten. Zie ik op mij zelve, dan mis ik alles wat een recht leraar heeft, maar ik ben schuldig en verantwoordelijk, eenmaal geroepen zijnde, daaraan te voldoen en ben niet vrij dit talent te begraven.

Ik moet u dan vaarwel zeggen, misschien zie ik u nooit weer, noch de andere vrienden, want het zou maar bitter vallen, waar onze wegen uiteenlopen, hoewel de gedachte mijn hart doet wenen. Zeg ze nog eenmaal van mij vaarwel. Aan mijn kant wens en hoop ik dat de hoogachting in mijn hart, moge blijven. Ik denk aan dit versje:
Jeruzalem, dat zo ik U vergete.

Mijn rechterhand niet van zichzelf wete.

Dat mijne tong aan mijn gehemelt" kleev"

Indien ik U niet steeds mijn achting geef".

Vaarwel"

(w.g. D. Th. Kech)

Richtingen

Het is duidelijk dat, als men de richting(en) die men in deze brief aantreft, en de band die de vele vrienden samenbindt, nauwkeurig verklaren wil, dan zien wij ook, dat de persoonlijkheden van de Oud Gereformeerde richting, langs deze Lek en Merwedelijk, geestelijke leiding bezitten, omdat zij de godsdienstige behoefte wisten te bevredigen. In plaatsen als Alblasserdam, Sliedrecht en Giessendam spreekt deze tendens wel het duidelijkst, hoewel dat nu wel iets verandert door de sterke import van niet streekbewoners.

Maar toch is ook de Alblasserwaard in zijn geheel een uitgesproken Hervormde streek gebleven; bijna alle Hervormde gemeenten zijn Geref. Bondsgemeenten. Hieruit blijkt dat de gewone inwoner van de Alblasserwaard van een orthodoxe preek houdt. Ook geeft men daarnaast de voorkeur aan het bevindelijk element in de prediking. Maar over het

algemeen heeft het godsdienstig leven in de Alblasserwaardse Kerk tot middelpunt; iets van die eerbied treft men ook aan in de opvattingen die men omtrent het gebruik van het Kerkgebouw heeft. Slechts in enkele gemeenten wordt het voor andere doeleinden dan voor de openbare eredienst afgestaan; zo zijn dan op 3 na alle Herv. gemeenten behorend tot de Gereformeerde bond, tot verbreiding en verdediging van Gereformeerde Belijdenis in de Hervormde Kerk.

En bovendien bevinden zich in de Alblasserwaard verschillende schuurkerkjes en lokalen waarin zondags of op gewone weekdays diensten worden gehouden, om zodoende de gelegenheid te bieden voor mensen, die 's zondags in de grote Kerk wat de bevinding betreft niet voldoende aan hun trekken komen, en die willen dan eens een echte dominee horen.

Formeel

Wel is het zeker dat een aantal van de bezoekers van deze schuurkerken nog lid zijn van de Herv. Kerk, maar toch ondanks hun formele lidmaatschap die kerkdiensten zelden of nooit bezoeken, veelal vanwege hun overtuiging dat de daar optredende dominee te licht is. De Zondag brengen zij dan door met het lezen van een van de vele oude schrijvers als Smytegelt, Comrie, Brakel en Van de Groe of van een der vele geschriften, die in onze tijd van de richting zijn uitgegeven.

Er is dan ook in hun leven een soberheid, die soms voor een buitenkerkelijke of import stadsmens op somberheid lijkt. Deze oude, van geslacht op geslacht opgeleverde zeden en levensvormen spelen in deze samenleving nog steeds een grote rol. En vooral de Zondag en de StatenBijbel worden geëerd. Men zou dwalen, wanneer men aan deze geestesgesteldheid het begrip huichelarij verbond, want daartoe geeft hun levenswandel geen aanleiding. Zij aanvaarden het leven, zoals het tot hen komt, zonder te protesteren en zonder te murmureren, zij berusten in hun lot. En in alle eenvoud, en niet zelden in een groot geloofsvertrouwen.

Na de eeuwwisseling zijn de gezelschappen snel uit het kerkelijk leven verdwenen, nog een enkele wordt er gevonden, maar gewoonlijk zo verborgen, dat men in het algemeen ook onder de kerkelijke mensen van het bestaan niet meer af weet, ook wat daar gebeurt. De verdwijning is in alle stilte geschied. Wat vijandschap niet vermocht, waartoe maatregelen van kerkelijke en burgerlijke overheden niet in staat waren is geschied door de geest des tijds.

Er was blijkbaar steeds minder goede leiding, en een steeds voortgaande verscheuring der kerk. Een treffende toelichting daarvan vond ik in een levensbeschrijving van een ouderling en voorganger van een gezelschap der Hervormde Kerk in Ameide, die tientallen jaren leider en voorganger van een gezelschap is geweest. Hij vertelt dan van een geestelijke opwekking in zijn woonplaats tot even na 1900. Hij zegt: "toen was ons samenzijn een opbouwen van elkander in de vreze des Heeren", en zo hebben die gezelschappen ook in het algemeen veel bijgedragen tot het geestelijk gelaat van de Alblasserwaard.

Gezelschappen in de negentiende en twintigste eeuw

De Afscheiding heeft wel enige invloed gehad in de Alblasserwaard, zoals in Giessendam, Noordeloos en Langerak. Dirk Verheij en Gerrit Demper hebben er veel

voor over gehad om weer een kerkelijk leven te krijgen. De deur van de Hervormde Kerk bleef echter voor hen gesloten. Hun gezelschappen zijn overgegaan in een Afgescheiden kerk. Mensen vanuit de verre omtrek bezochten hun kerkdiensten.

Ondanks dat hebben velen in de Alblasserwaard de Hervormde Kerk niet verlaten. Het bevindelijke gedeelte ervan zag de schuld van de Hervormde Kerk als hun eigen schuld. Juist daarom bleven zij in ootmoed van Gods kant hulp verwachten voor deze 'zieke' kerk. Deze mensen hadden niet alleen voor zichzelf, maar ook voor de kerk 'de schuldbrief thuis gekregen.' Men bleef 's zondags thuis zitten en men hield gezelschappen als er geen rechtzinnige prediker vooring.

In de dorpen lag dikwijls beslag als de Heere krachtdadig mensen bekeerde. Deze mensen hadden veel invloed. Zij spraken dikwijls hun medemensen aan over hun staat voor de eeuwigheid. Op verschillende plaatsen had dat zoveel gevolgen, dat daar kerkherstel plaatsvond. Voorbeelden hiervan zijn Oud-Alblas, Ameide en Groot-Ammers. Later ook Bleskensgraaf.

Er was echter in de tweede helft van de negentiende eeuw een groot gebrek aan rechtzinnige predikanten in de Hervormde Kerk. De weinigen die er waren kregen dan ook talloze beroepen. Ds. A.P.A. Du Cloux kreeg zelfs nog beroepen toen hij met emeritaat was. Verschillende evangelisten waren deze predikanten tot hulp en gingen voor in verschillende gemeenten.

Een groot deel van de 'bevindelijken' vond de Doleantie in 1886 te activistisch, te veel gericht op de eigen tijd, te breed georiënteerd. Velen voelden aan dat dit wel eens kon uitlopen op een geestelijke verschraling. Sommigen zijn om die reden later weer teruggekeerd naar de Hervormde Kerk, of men ging naar andere, meer bevindelijke, Afgescheiden kerken. Bij de dolerenden werd ook het schuldbesef gemist.

Ds. L.G.C. Ledeboer stond wel in hoge achting bij het bevindelijke deel der hervormden. Deze predikant was uit de Hervormde Kerk gezet, maar bleef hierover wel met schuldbesef vervuld; haar afval en verval was ook zijn schuld. Ds. Ledeboer preekte op verschillende gezelschappen in de Alblasserwaard, zoals in Lexmond, Ameide en Nieuw-Lekkerland. Maar alleen in Giessendam werd een Ledeboeriaanse gemeente geïnstitueerd. In andere plaatsen verdwenen de Ledeboeriaanse gezelschappen van lieverlede. De hervormde predikant van Oud-Alblas, ds. J.A. ten Bokkel Huinink, was een vriend van ds. Ledeboer.

In tegenstelling tot veel Ledeboerianen en Afgescheidenen, bleven hervormden, zoals W. Verheij en C. Terlouw in Ameide, ds. C. Bouthoorn te Groot-Ammers en meer anderen zich verantwoordelijk voelen voor het gehele dorp. De Ledeboerianen vormden meer een besloten kring.

Voor veel gezelschapsmensen was de bloei van de kerk ondergeschikt aan de bloei van het geestelijk leven. Op de gezelschappen was een band waarbij de kerkmuren wegvielen. Men vond elkaar in het onderzoeken van Gods Woord en van de oude schrijvers. Dat was tot stichting. Op sommige gezelschappen werd zelfs afgesproken dat men niet over de 'uitwendige kerkstaat' zou spreken, zoals bij Willem Verheij te Ameide. Waar men dat wel ging doen, ontstond dikwijls verwijdering.

De Alblasserwaard, die in zijn geheel met de Reformatie was meegegaan, bleef in de vorige eeuw en ook in deze eeuw voor het overgrote deel hervormd. Maar zowel in de negentiende als in de twintigste eeuw gingen hervormden bevindelijke, Afgescheiden predikanten en oefenaars beluisteren; het omgekeerde kwam ook voor. De bekende hervormde predikant ds. P. Zandt heeft hier ook een grote invloed gehad.

Als we de bekeringsweg van deze mensen lezen, dan zien we dat men geen rust had voor men in Christus geborgen was. Zij ontvingen dikwijls onderwijs van geoefende christenen. Er was dan steeds het verlangen om met elkaar over de wegen des Heeren met Zijn volk te spreken. De gemeenschap der heiligen werd veel beoefend.

Maar met dit alles waren de gezelschapsmensen zondige mensen. Sommigen hadden een aangenaam karakter. Mede hierdoor hadden zij in het hele dorp veel achting. Anderen hadden een moeilijk karakter wat nogal eens voor problemen zorgde, vooral in tijden als het geestelijk leven wat minder aanwezig was.

Na de Tweede Wereldoorlog zijn van lieverlede de gezelschappen in de Alblasserwaard voor een groot deel verdwenen, wat niet alleen een verarming in het geestelijk leven teweegbracht, maar ook een gevolg was van de verachtering in het genadeleven. *Geve de Heere nieuwe leven in de dorre doodsbeenderen!*

Uit het leven van Jan van Vliet 1818-1904

Overgenomen uit: Korte levensschets en brieven van Jan van Vliet. Rustend landbouwer te Bonrepas; uitgegeven door L. Capelle 1897. Artikelenserie in de Saambinder, 1987: *Uit het leven van Jan van Vliet. Dierbaar in Zijn oog*, door J. Mastenbroek. Den Hertog, Houten 1996.

Jan van Vliet werd op 22 oktober 1818 geboren in Berkenwoude, gewoond hebbend te Polsbroek en Bonrepas, gemeente Vlis. Jan was een zoon van Pieter van Vliet en Niesje Rolloos.

Gehuwd met Mijntje van der Hee. Geb. 6 dec. 1819 en overl. 16 dec. 1891. Dochter van Jan Jansz van der Hee en Eva Cornelisdr Ooms. Mijntje is getrouwd op 22 juni 1844 te Polsbroek.

Kinderen: (niet op volgorde en niet compleet)

Cornelis, geh. Gijsberta Graafland

Pieter geb. 1854. geh. Aafje Koudstaal. Hij nam zijn vader in huis in diens laatste levensjaar

Niesje van Vliet, geb. 12-3-1856; trouwde met Willem Sijbrand van Dam; zij waren de ouders van Ds. Chr. van Dam predikant van de Ger. Gem.

Catharina

Catharina

Arie

Arie

Arie

Eva

Jan

Pieter. Geb. 28-10-1844

Jan van Vliet, geb. 1862 te Polsbroek, overl. 18-8-1906.

Was getrouwd met Elizabeth van Es.

Jan van Vliet en Mijntje van der Hee

In 1835 en volgende jaren breidde zich de eerder in Ulrum ontstane afscheiding van het Hervormd kerkgenootschap onder leiding van Hendrik de Cock uit als een olievlek op het water. In tal van plaatsen vonden afscheidingen plaats. Soms aarzelend, soms slechts waren het enkele gezinnen, soms ook tientallen, die de staatskerk de rug toekeerden.

Zo ook in Schoonhoven. Daar was het op 15 september 1835 dat zich de eerste schriftelijk distantieerde van de kerk der vaderen. Koopman-herberghouder Hermanus van Erk kon het niet langer in de 'grote' kerk uithouden. Het eerste schaap was over de

dam. Anderhalf jaar later volgden hem vier Schoonhovenaren naar de kerken der Afscheiding.

In het eerste lidmatenregister van de Schoonhovense Christelijke Afgescheiden Gemeente staan in 1843 naar schatting zo'n 130 tot 150 personen ingeschreven. En een request, dat twee jaar eerder aan de Koning werd gezonden en waarin om erkenning werd gevraagd, draagt de handtekening of kruisjes van 47 personen.

Onder de namen van deze eerste afgescheidenen vinden we die van Jan van Vliet uit Polsbroek. Zijn vrouw, Mijntje van der Hee, staat niet als lid ingeschreven.

Jan van Vliet werd op 22 oktober 1818 geboren in Berkenwoude. Mijntje aanschouwde op 6 december 1819 het levenslicht te Reeuwijk. Zij trouwden omstreeks 1839 en gingen wonen op een kleine hofstee te Polsbroek.

In 1977 verscheen een levensbeschrijving van **Ds. Chr. van Dam**. In deze autobiografie, die onder de titel *"Een troostrijke wetenschap"* is verschenen, wijdt de schrijver een aantal bijzonderheden aan zijn ouders en grootouders. Jan van Vliet en zijn vrouw waren namelijk de grootouders van Ds. Chr. van Dam

In deze levensbeschrijving vertelt ds. van Dam over zijn grootouders. Zij waren bevoorrechte mensen, die onder het volk van God tot in verre omtrek bekend stonden. Zij waren als echte onkundige wereldlingen op een en twintig jarige leeftijd getrouwd en afkomstig zijnde van Berkenwoude, gaan wonen op een boerderij in Polsbroek.

Naast hen woonde een bekeerde vrouw, met name Huibertje de Vries, die de jonge buurman vaak aansprak om hem te wijzen op de noodzakelijkheid der waarachtige bekering, tot grote ontevredenheid van Jan van Vliet, die van de waarheid niets afwist. Vaak zei hij zelfs tegen zijn even onkundige vrouw: "Dat fijne wijf hiernaast begint elke keer mij te vermanen, wat vind ik dat toch akelig vervelend."

Maar eens, na ter markt geweest te zijn in Gouda, en dus op de terugweg naar huis, kwam met grote kracht het woord tot hem: "Geef bevel aan uw huis, want gij gaat sterven." Dat deed hem vast geloven, dat hij spoedig voor God, dat heilig en rechtvaardig Wezen zou moeten verschijnen en dat zou vreselijk zijn, omdat hem getoond werd, welk een werlds, goddeloos leven hij geleid had. Thuis gekomen zijnde, durfde hij er niets van te zeggen tegen zijn vrouw, vreemde dat zij zeer schrikken zou, als hij haar vertellen zou dat hij moest sterven. Na ongeveer drie maanden van zeer grote benauwdheid, maakte hij op een nacht, dat de slaap van zijn ogen week, zijn vrouw wakker met de angstkreet: "O vrouw, wat heb ik het toch bang, ik moet sterven en ik kan niet sterven!" En wat kreeg hij ten antwoord? "O man, is dat bij jou ook zo! Ik ben ook zo diep ongelukkig, want ik ben God kwijt."

Beiden werden in één zomer krachtdadig overtuigd van zonde en schuld. Daar begon het werk des Geestes, wat uitgelopen is op beider waarachtige bekering.

Met Huibertje de Vries werden toen nauwe banden gelegd. Die vrouw had veel gebed gehad voor de jonge boer en boerin, die naast haar woonden. En toen haar gebeden zo kennelijk verhoord werden, mocht zij er de blijdschap van hebben.

De Heere werkte krachtig door bij Mijntje van der Hee, zo, dat zij al vroeg behoorde tot het bevestigde volk des Heeren, terwijl zij niet alleen haar zachte lieve aard mee had, maar ook vooral een nauw biddend leven had. Dat dwong eerbied af bij de vromen, maar ook bij wereldse mensen. Zij was wel een eenvoudige, maar van God geleerde vrouw.

Haar man was wel een begaafde, zeer verstandige, doch meer bekommerde man, tot aan zijn zes en zestigste jaar. Daarna was ook hij een bevestigd christen. Zijn karakter was wat opvliegend en voor bekommerden van hart weleens streng en hard. Dat moge blijken, uit de volgende ware geschiedenis.

Er kwam op een keer een jongen op bezoek en Mijntje ontving hem vriendelijk en sprak lang met hem. Hij begon hartstochtelijk te schreien. Daarom vroeg zij aan hem, waarom hij toch zo weende, waarop hij doorging met schreien, zonder antwoord te kunnen geven. Jan van Vliet, zijn vrouw aankijkend, sprak vermanende: "Vrouw, alle tranen komen niet in de fles hoor!" En wat kreeg hij ten antwoord? "Man, houdt jij je er nu eens buiten, bij jou moet de kop er toch ook nog af, laat mij nu eens praten met die jongen." Dan weer tot die jongeling: "Willem, laat mijn man je nu maar niet van streek maken. Zeg het maar tegen mij hoor, waarom ween je nu zo?" En toen kwam het er ineens uit: "O, vrouw van Vliet, ik houd toch zo veel van de Heere."

En toen sprak zij als een moeder in Israël: "Wel mijn jongen, hoe is dat toch mogelijk, de mens is toch van nature een vijand van God, en hoe kan jij dan God liefhebben? Waar moet dat dan vandaan gekomen zijn?"

Toen brak het licht door in des jongelings hart en sprak hij: "Dan zou het moeten zijn, dat de Heere mij eerst liefgehad heeft." Dat was taal naar het hart van mijn grootmoeder, die tot haar man sprak: "Man nu blijf je van die jongen af, het is mijn jongen."

En zij zag het niet verkeerd, want Willem is later een helder van God bekeerd mens geworden.

Na verloop van tijd vestigden Jan en Mijntje zich op de boerenhofstee in de buurtschap Bonrepas. De boerderij werd in 1850 gebouwd. In de top van de gevel bevindt zich een steen waarop dit jaartal is aangegeven. De bewuste schuur is dus ouder dan de boerderij, gelet op het feit dat Napoleon in 1811 in deze omgeving verbleef.

Ongetwijfeld hebben Jan en zijn vrouw de deurschildering ook gezien. Zij woonden reeds in maart 1876 op deze hofstede. In later jaren namelijk zou er van Jan van Vliet een boekje, een bundel door hem geschreven brieven, worden uitgegeven en de eerste brief in deze bundel is gedagtekend 2 maart 1877 en vanuit Bonrepas geschreven.

Eens was er een abnormaal hoge waterstand in de rivier de Lek. Mijn grootouders woonden toen op een boerderij in de buurtschap Bonrepas, in de gewone volksmond Boenderpas. Vanuit de Vlist ging er vaak een boerenzoon te paard kijken, hoe het stond met de rivierdijk in de buurt van Bergstoep, waar een doorbraak gevreesd werd. En als dat gebeurde zouden de op stal staande koeien moeten verdrinken, want er zou minstens twee meter water in de stal komen.

Zo kwam er op een morgen weer een man te paard aan en Van Vliet wilde informeren, hoe het er mee stond, waarop hij ten antwoord kreeg: "Ga maar gauw weg met je vee, het water komt, de dijk breekt door." Door schrik, over de zenuwen heen, rende mijn grootvader het huis in roepende: "Vrouw het mes, het mes, de koeien moeten los, anders verdrinkt alles."

Grootmoeder bleef rustig zitten voor de tafellade, waarin het mes lag. Ze zei: "Nee man het water komt niet, dat heeft de Heere mij beloofd."

Maar het hielp niet, alle beesten werden losgesneden en naar buiten gebracht, met het doel om ze achter de IJsseldijk in veiligheid te brengen. Grote consternatie. Van Vliet

ging vluchten, en dus volgden de andere boeren zijn voorbeeld. Het arme vee werd opgejaagd op de overvolle smalle weg. Enkele geraakten te water, en grootmoeder schudde maar droevig het hoofd over al die onstuimige drukte.

Mijn moeder was nog niet getrouwd en nog bij haar ouders en vroeg: "Moeder zullen wij de bedden enz. op de zolder brengen?"

"Kind", zei grootmoeder, "als jij je vader gelooft, moet je het doen en als je mij gelooft, dan doe je die moeite niet, want ik heb het geloof, dat het water niet komt." Moeder ook geen geloof hechtend aan de geloofstaal van haar moeder ging beginnen, maar had hulp nodig. Toen zij vroeg of haar moeder wilde helpen kreeg zij ten antwoord: "Nee kind, het ongeloof helpen doe ik niet."

En hoe liep het af? Het water kwam niet, de dijk brak niet door, het water in de Lek zakte. Het geloof zegevierde over het ongeloof, tot beschaming van mijn grootvader, die na enkele dagen de beesten weer terug kon halen met aanzienlijke schade. Maar ook tot beschaming van zijn dochter, die de bedden weer omlaag moest halen.

Grootvader werd diep voor God en voor zijn vrouw vernederd, en die had genoeg zelfkennis, om het haar driftige man van harte te vergeven.

In één van de in deze bundel opgenomen brieven schreef Jan van Vliet aan neef *Simon de Jong te Waddinxveen* het een en ander over de hoge waterstand van de rivier de Lek. Er had een overstroming bedreigd waardoor ook de hofstee gevaar zou hebben gelopen om te worden overspoeld. En dat zou tevens verlies van vee, en dus een grote schadepost hebben betekend. De familie van Jan en Mijntje leefde in dit opzicht met hun oom en tante mee. Dat blijkt duidelijk uit dit briefje, dat Jan schreef uit waardering voor het meeleven en tevens ter gedachtenis aan deze uitzonderlijk hoge waterstand. Hij besluit dit briefje dan met Psalm 73:13

*Wien heb ik nevens U omhoog?
Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog
Op aarde nevens U toch lusten?
Niets is er, waar ik in kan rusten;
Bezwijkt dan ooit, in bitt're smart,
Of bange nood mijn vlees en hart,
Zo zult Gij zijn voor mijn gemoed
Mijn rots, mijn deel, mijn eeuwig goed.*

Zo zouden meerdere gevallen te vermelden zijn van grootmoeders innig geloofsleven. Zij mocht in haar leven velen tot steun zijn in haar grote naastenliefde. Dat ondervonden ook de bedelaars, die brood kregen, maar tevens de vermaning, dat ze eerst bidden moesten, voordat zij het gingen opeten.

Ook werd haar een zwaar kruis opgelegd, doordat haar kinderen op de *oudste zoon Pieter na en haar dochter Niesje*, mijn moeder, niet in de waarheid staande bleven en op meer of mindere wijze gingen afwijken van de hun gegeven opvoeding. En dat ook zelfs die ene dochter op 27 jarige leeftijd trouwde met een man van de wereld, verzwaarde dat kruis. Haar kleinkinderen bracht zij veel voor de Heere en toen zij in de winter van 1890 op 1891 stierf, ging zij in volle vrede heen.

Nog gezond zijnde sprak zij tot haar man, op een avond haar breiwerk opbergende: "Man,

mijn werk in dit Mesech van ellende is afgedaan." De poging van haar man, dat uit haar hoofd te praten, wees zij van de hand en de volgende dag kreeg zij hevige buikpijn, en met enige dagen stierf zij.

Mijn moeder haar nog bezoekende, vroeg of ze ziek was, waarop zij zeide: "Ja, kind, dit is een middel tot mijn dood." Op de vraag of ze sterven kon, was haar antwoord: "*Kind, ik ben al vele jaren het eigendom van mijn Drie-enige Verbondsgod, ween niet over mij, maar ween over uzelf. Zalig zijn de doden die in de Heere sterven.*"

Mijn grootvader heeft geleefd tot 1904 en stierf bij zijn zoon Pieter, die dicht bij Schoonhoven aan de Lekdijk woonde. Zijn laatste woorden waren: *En aldaar zal geen nacht zijn.* Zo stierven mijn grootouders.

Mastenbroek vervolgt:

Mijntje heeft haar verdere leven op deze boerderij gesleten. Deze woning was een geliefd onderkomen voor Gods volk. Van heinde en verre kwamen er mensen in wier leven de Heere Zijn genade had verheerlijkt.

Tot de vriendenkring van Jan en Mijntje behoorden onder anderen Teunis van Drimmelen uit Slikkerveer, Koos Vrolijk uit Bolnes, Leen Capelle uit Maassluis, Jacob Oosterwijk in Nieuw-Lekkerland en Jan en Margje Muijt van Moordrecht.

Dit waren veelal onkerkelijke mensen, die in hun in kerkelijk opzicht verwarde tijden thuis preken lazen en niet ter kerke gingen. Van de drie eerstgenoemde bestaat een levensbeschrijving of een bundel brieven die in druk is verschenen.

Ook in dit zakelijk opzicht mochten zij iets voor elkaar betekenen: Van Drimmelen heeft gezorgd dat de levensbeschrijving van de bekende reizend boekverkoper Leen Capelle werd uitgegeven in een oplage van 500 exemplaren. Van dit boekje waren de baten voor weduwe Capelle.

Eerder had Leen Capelle het boek van Jan van Vliet uitgegeven: BRIEVEN, STICHTELIJKE OVERDENKINGEN EN MEDITATIEN VAN J. VAN VLIET, Rustend Landbouwer, Bonrepas (gem. Vlis hij Schoonhoven), 1897.

Onderwijs door Teun van Drimmelen

Aan Van Drimmelen waren Jan en Mijntje niet alleen geestelijk verbonden, er waren ook familiebanden: zijn moeder was een zuster van Mijntje. Over en weer was er veel contact, zij 'bezochten elkaar regelmatig. Ook per brief was er een band der liefde. Van Vliet heeft niet minder dan elf aan Van Drimmelen geschreven brieven in zijn boekje opgenomen.

Op een keer was Teunis van Drimmelen weer eens op bezoek bij zijn oom en tante. Hij zag tegen Van Vliet op vanwege zijn geestelijke ervaringen. 'Jan van Vliet was iemand, die veel bekomen had, zoo in ontmoetingen als in uitreddingen, in ijver, in kennis! Want hij had de gehele kerkelijke school doorlopen, was Hervormd geweest, Afscheiden, Ledeboeriaansch, en in het beschermen daarvan was hij een held, maar tenslotte is hij met alles om moeten vallen', zo lazen wij in het boekje Ter nagedachtenis aan mijne geliefde betrekkingen en vrienden van T. van Drimmelen.

Tijdens dit bezoek viel het gesprek open. Van Drimmelen ging vertellen Wie de Heere was voor een doodschuldig zondaar. Hij kwam in zaken die Van Vliet nog niet beleefd had. Deze voelde zijn gemis terdege aan. 'Zijn hand beefde zeer, toen wij afscheid namen', schreef Van Drimmelen.

En wat gebeurde? Er woonde in Schoonhoven een gemeenschappelijke vriend, ene Van

der Paauw. Aan hem schreef Van Drimmelen een brief, waarin hij liet uitkomen wel tante Mijntje 'zuster in den Heere' te kunnen noemen, maar waarin hij de wens uit: 'Mocht ik Oom Jan van Vliet ook nog eens als broeder groeten.' Het was in die tijd gebruikelijk dat de brieven die het oude volk van God aan elkaar schreef, op de gezelschappen werden voorgelezen. Zo kreeg Jan van Vliet kennis van de inhoud van deze brief. En die viel geheel in zijn vlees. O, wat was hij boos op zijn aangetrouwde neef! De vijandschap droop van hem af en hij deed wat hij kon om Gods Woord tegen Van Drimmelen te gebruiken. Maar 't werd al benauwder voor Van Vliet. Ten einde raad vroeg hij aan Van der Paauw of deze het wel met Van Drimmelen eens was dat deze hem ondanks zijn vele zielsondervindingen toch geen broeder wilde noemen. We weten het antwoord van Van der Paauw niet, maar 't ging met Jan van Vliet bergafwaarts, zodat Mijntje weleens bang was dat hij zich van het leven zou beroven.

't Ging langs de rand van de wanhoop. Verder kan het met Gods volk immers nooit komen, want daarvoor bewaart de Heere hen als het zwart des oogappels. Het water zal wel tot aan de lippen komen, maar het gaat er nooit over. Ook al is alles hen tegen en schijnt het water hen te overstromen of worden ze bedreigd door 't vuur. De Heere waakt over Zijn duurgekocht Sion.

Zo ging het ook met Van Vliet. De Heere werkte met hem door en hij moest het leven uit al zijn dierbare Godsontmoetingen verliezen. Hij raakte het leven uit zijn bevindingen kwijt. Hij ging inleven wat inleveren betekende. En hij werd op een punt gebracht dat hij ging zeggen: 'Het is buiten hope'. Hij moest sterven aan de wet, het vonnis vrijwillig aanvaarden en zijn verdoemenis goedkeuren.

Toen brak het ogenblik voor hem aan dat de Borg tussenbeide kwam en de Rechter zijn ziel vrijspak. God openbaarde Zich als verzoend in Christus en daarvan gaf de Heilige Geest getuigenis in zijn ziel.

Intussen had Van Drimmelen een brief van Van der Paauw ontvangen waarin hij schreef over de uitbrekende vijandschap bij Jan van Vliet. Deze brief bracht Van Drimmelen in nauw onderzoek. Maar de Heere gaf onderwijs. Kort daarna kwam een brief van Jan van Vliet waarin deze meedeelde wat er de laatste tijd was gebeurd. Wat was Teun Van Drimmelen blij met deze brief. Hij mocht geloven dat oom Jan van Vliet in geestelijk opzicht niet jongsloos zou sterven en tweeling zou voortbrengen.

Bij Van der Paauw ontmoette Van Drimmelen eens een man die gouden oorringen droeg. Een schipper wellicht. Hij 'zat daar eerst tegen aan te kijken, maar ze verdwenen uit mijn ogen en wij mochten aangenaam verkeren.' Dan vallen die uiterlijkheden weleens weg en dan blijft de Heere over, dan is er overeenstemming en geestelijke overname.

De volgende dag was Van Drimmelen bij Van Vliet in Bonrepas. Daar 'kwam de Heere Zich zonderling te betonen onder ons in de toediening van de vruchten der Verbondsbelofte in de aanneming tot kinderen door welke wij mochten roepen 'Abba, Vader!' Tot zover Van Drimmelen.

Dit voorval toont wel de bemoeienissen des Heeren in het leven van deze veelal onkerkelijke gezelschapsmensen. Ook getuigt dit van diepe onderlinge verbondenheid en liefdesbanden. Dan zijn kerkmuren toch zo laag, dan wordt er niet meer over een dominee of een ouderling gepraat, maar dan is er plaats voor om niet alleen over, maar bovenal uit het leven der genade te vertellen 'Hoor, wat mij God deed ondervinden, wat Hij gedaan

heeft aan mijn geest!'

Daarvan schrijft **Teun van Drimmelen** in zijn *Nagedachtenis*:

... De volgende dag kwamen wij bij mijn oom J. v. Vliet, waar de Heere zich zonderling onder ons kwam te betonen in de toediening van de vruchten der Verbondsbelofte in de aanneming tot kinderen door welke wij mochten roepen: "*Abba, Vader!*" Wij droegen het getuigenis des Geestes in ons binnenste weg, dat de Jehovah met ons was. O dierbare verkering, waar de Dudaïms haar reuk geven. En toch het was voor ons hier geen blijvende plaats, want het tabernakelen maken is maar ééns gedaan en daarna in de heerlijke Tempel in het Heilige, ... maar nu is dat in het Heilige der Heiligen, dat Boven is, en dus moesten wij scheiden in vrede.

Onbegrip over de gemeenschap der heiligen in de hemel

Ondanks de eenheid was er soms ook verschil. Piet Duijzer vertelt in zijn boekje 'Ontmoetingen' van een zalige ervaring die zijn moeder, Betje Duijzer mocht ontvangen aan het eind van haar leven. Tevens vertelt hij dat Teun van Drimmelen hetzelfde mocht ondervinden, maar er was geen overname bij Mijntje van Hee.

Naarmate ze ouder werd gingen deze woorden van Ledeboer meer betekenis krijgen bij Moeder. Als ze van een begrafenis terug kwam, zei ze wel eens: Ik heb meer vrienden Boven dan beneden op aarde. Dan zat ze soms uren in overpeinzing over de eeuwige gelukzaligheid, waar de triomferende Kerk het ongestoord bezit van had.

Op een nacht kreeg Moeder gemeenschap met de triomferende Kerk. 's Morgens vertelde ze dat aan ons en wij zagen nog iets van de glans der heerlijkheid op moeders gelaat. Ze zei dat het een liefdegemeenschap was in en door Christus. Het was ook een trekkende liefde.

Evenals Klaas Bijsterveld ondervonden had uit Openbaring 22, evenzo kreeg moeder de gewaarwording alsof de hemelklokken luiden: *Kom toch, kom toch, kom!*

Met haar zielsogen zag ze vader in zijn verheerlijkte staat en hij was niet meer de mens der aarde. Vader had namelijk vóór zijn sterven dit vers opgezegd:

*Hoe zal 't mij dan, o dan eens zijn!
Als ik verlost van smart en pijn,
Ontwaak tot hoger waarde,
Niet meer de mens der aarde.*

In de Geest kreeg moeder ook van Boven een vredegroet en liefdekus. Geen wonder dat zij dus als boven het stof der aarde was opgetrokken. Deze hemelse ontmoeting was voor haar een voorbereiding voor de ontmoeting die volgen zou, want meer dan ooit kreeg zij een heimwee naar dat beloofde land.

Door deze ontmoeting werd moeder ook versterkt in haar gevoelen dat de gemeenschap der heiligen wederzijds was. Vroeger had ze gehoord van Teunis van Drimmelen, dat hij ook zo'n ontmoeting had gekregen van de Heere.

Moeder zocht zijn boek: *Nagedachtenis* op en las op bladzijde 154 dat hij mocht inzien in Zijn paleis, het hoge Hof der hoven, om te aanschouwen de liefelijke woningen. Ook het staan Zijner dienaren en het zitten Zijner knechten. Nu, daar schiet geen geest over in iemand wie dat te beurt valt. Door de vereniging met Christus wordt het recht op de Persoon vergund en in Hem op Zijn goederen. En onder de verheerlijkte kinderen Gods had hij bijzondere gemeenschap ondervonden met een van hen, en die gemeenschap was

wederzijds.

Toen Teunis deze ontmoeting later vertelde aan twee beste kennissen van hem, spraken ze hem tegen. Dit waren Jan van Vliet en zijn vrouw Mijntje uit Bonrepas. Teunis kreeg door deze tegenspraak een slag in zijn gemoed, want het waren allebei oude geoefende christenen. Alles spraken ze niet tegen, maar dit ene punt, dat de gemeenschap der heiligen wederzijds was. *Daar kunnen wij niet bijvallen, hè Jan, want Abraham weet van ons niet en Israël kent ons niet*, Jes. 63 : 16.

Tennis kreeg de oplossing in het lezen van Dr. Owen z'n boek, waarvan de titel is: 'Christus, God en mens.' Daar schrijft John Owen dat er mensen zijn die zeggen dat er wel gemeenschap van de strijdende Kerk bestaat met de triomferende, maar dat de triomferende Kerk geen gemeenschap oefent met de strijdende Kerk en daartoe brengen ze bij: *Abraham weet van ons niet en Israël kent ons niet*. Maar ze merken niet op de voorafgaande woorden: *Gij zijt toch onze Vader*. De gelovigen van het Oude Testament zagen daar door de schaduwen heen.

Abraham was de vader der gelovigen, zoveel hun stand aangaat, maar geen vader als in de generatie; dan is de Vader der eeuwigheid de Formeerder van hun staat, en dan hebben wij maar één Vader.

Nog duidelijker heeft het Calvin in zijn „Institutie", als hij tegen de Roomse heiligen-aanbidders schrijft: De Bijbelheiligen weten van ons niet in de zaligmakende werkingen en Israël kent ons niet in *de uitverkiezing*. Gij, o Heere, zijt onze Vader die ons heeft uitverkoren. Gij, o Heere, zijt onze Verlosser die ons heeft wedergeboren.

Maar in de *gemeenschap der heiligen* weten en kennen Abraham en Israël ons wel, want in Hem wordt hun geopenbaard als er weer een zondaar op aarde tot bekering komt. Dan is er blijdschap in de hemel.

Hier kon Moeder ook bijvallen, en het geval van Jan van Vliet had deze lering, dat niet alle kinderen des Heeren in dit stuk oefening krijgen. Daarom heeft moeder deze ontmoeting niet aan iedereen verteld. Ten eerste omdat het een tere zaak was, die het binnenste der ziel aangaat. En ten tweede omdat allen dit niet kunnen verstaan, maar alleen die het gegeven was.

Het sterven van Mijntje

Jan schrijft hij op 26 oktober 1891 aan Jan Muijt in Moordrecht dat hij de dag na zijn 73e verjaardag 's avonds uit Colossensen 1 las "en toen behaagde het den Heere de dampen nog eens op te klaren en die lieve Zon der gerechtigheid schonk nog wat van Zijne verwarmende stralen in onze zielen. Och ja, laat ik het maar niet verbergen. Het was maar net of wij bij dat lieve licht onze namen in dat onveranderbaar Testament lezen mochten. O, wonder ogenblikje."

In een brief aan P.M. Rozendaal te Gouda (15 oktober 1891) schrijft hij "dat ze teruggekomen waren van een reis die hem en zijn vrouw Mijntje, die toch zwak is naar het lichaam, geen hinder heeft bezorgd. Ze gingen toch enigszins vermoeid naar bed. Mijntje was spoedig ingeslapen maar Jan moest drie uur wakker blijven en mocht worden ingeleid. 's Morgens bij het ontwaken verwaardigde de Heere ook mijn vrouw door Zijn lieven Geest in beweging te brengen zodat, lieve vrienden, 's Heeren lof, die in onze harten geschonken was, ten monde uitkwam, (als ik dat zo eens zeggen mag). Want hiermee ging gepaard een mediteren wat het eenmaal zijn zal als geloof en hoop verwisseld zullen zijn in dat onmiddellijk aanschouwen en liefde zonder eind of paal".

Jan zal misschien niet hebben vermoed dat Mijntje zó dicht bij de zalige verwisseling van geloof in aanschouwen gekomen was. Op 16 december 1891 kwam het einde. Maar niet onvoorbereid. Bijna 2 jaar eerder, op 27 januari 1890 schreef Jan aan neef Teun van Drimmelen: 'Mijn vrouw mag door den trein van haar leven (levenskoers) veel in vertederende stemming verkeren en is iedere dag afkorting.'

Toen haar dochter Niesje haar moeder vroeg of zij sterven kon antwoordde ze: "Kind, ik ben al vele jaren het eigendom van mijn Drie-enige Verbondgod." Opmerkelijk is het, dat zij meer gebed voor haar kleinkinderen had dan voor haar eigen kinderen. Dit was Niesje ook bekend, die nogal eens vreesde, "er wel voor altijd buiten te zullen vallen".

Mijntje van Vliet werd op de oude Hervormde begraafplaats te Polsbroek ter aarde besteld. In een brief van Jan van Vliet aan Jan Muijt d.d. 19e december 1893, schrijft Van Vliet dat zijn vrouw twee jaar geleden, op de 21e december is begraven. Daar rust haar stof tot aan de morgen van de Opstanding der rechtvaardigen, om met het verheerlijkte lichaam, aan Christus gelijkvormig voor eeuwig hemel en aarde te beërven.

Brieven

Over en weer was er veel contact; zij bezochten elkaar regelmatig. Ook per brief was er een band der liefde. Van Vliet heeft niet minder dan elf aan Van Drimmelen geschreven brieven in zijn boekje opgenomen.

Wij krijgen uit deze brieven geen volledig beeld over de levensgeschiedenis van Jan van Vliet en zijn vrouw. Er wordt veel over geestelijke zaken gerept en slechts weinig over het natuurlijke leven of over uitreddingen uit bijzondere noden. We mogen daaruit voorzichtig afleiden dat Van Vliet geen behoeftig man is geweest voor zover dit het aardse leven aangaat. Hoewel hij pachtboer was en het land dat hij gebruikte ook niet in eigendom had, heeft hij wel eigen vee bezeten.

Een blik op de deel van de hofstede wekt de indruk dat er toch wel plaats was voor zo'n 25 tot 40 stuks vee. Over zijn kinderen schrijft Van Vliet nauwelijks. Wel lazen wij dat rond 1850 een kindje van hem werd weggenomen.

Uit overlevering is bekend dat hij zijn kinderen thuis heeft leren lezen, schrijven en rekenen, omdat hij tegen de verplichte vaccinatie was, een eis die werd gesteld alvorens kinderen tot het volgen van lager onderwijs werden toegelaten. In dit opzicht kwam het Jan goed van pas dat hij in zijn jeugd *hulponderwijzer te Berkenwoude* was geweest voor hij in het huwelijk trad.

Soms ging Van Vliet in op bijzondere gebeurtenissen in ons land. Zo heerste er in 1865/1866 veepest. Hij schreef een vijftal overdenkingen in dichtvorm en in dein totaal vijftig gedichtjes gaat het dan niet alleen over de veepest, maar ook over het afwijken van de Heere door land, volk, vorstenhuis en kerk.

Hij leidde deze overdenkingen als volgt in: 'Ach, mocht het mij ellendige, uit genade geschonken worden om bij enige ledige uren der winteravonden, tot het naspeuren van Gods getuigenis bezig te zijn.'

Naarmate Jan ouder werd, kreeg hij meer en meer te kampen met niet alleen de zwakheden van het lichaam, maar ook met inwonende verdorvenheden. Aan de weduwe Bongers te Capelle aan den IJssel liet hij op 16 maart 1896 weten dat hij haar brief 'ook

nog in tamelijke welstand naar 't lichaam mocht ontvangen, dat nog een vrije gifte Gods is en vooral in mijn hogen ouderdom, die ook Salomo de kwade dagen noemt. En daarbij ook het pad, dat ik in mijn eenzaamheid te bewandelen heb, is nog al wat hobbelig zodat ik wel eens vermoeid ben en vooral van wege de vijandschap dat uit mijn ganse bedorven deel voorkomt. Want het vlees onderwerpt zich der wet en wille Gods niet, en zoo, veroordeeld in het vlees.'

En aan J. Muit schreef hij op 28 oktober 1895:

'Broeders en zusters, bidt voor mij, dat toch onze genadige Koning mijn voet voor struikelen behoeft'.

Zo zien wij, dat hij het gebed van anderen nodig kreeg om voor zijn zonden bewaard te blijven. En dan kan het wel gebeuren in het leven dat de Heere het gebed van een van dat volk wil gebruiken om Zijn deugden te verheerlijken. Dan kan het zijn, dat gebeden die anderen opzenden verhoord worden terwijl hun eigen gebeden dan wel onverhoord schijnen te zijn.

Jan gevoelde zich eenzaam na het sterven van zijn Mijntje. Verschillende brieven ondertekende hij dan ook met 'den ouden sukkelaar', 'de eenzame', 'de oude' Maar soms was hij eenzaam en met God gemeenzaam. Dan vloei de zijn pen weer eens over: 'Och, zie toch goedgunstig mijn fout schrijven over, want mijn gedachten gaan weleens voor de pen uit.'

Toch was hij niet altijd eenzaam. Hij werd niet vergeten. Toen hij zijn 77e verjaardag vierde, waren er vijftien gasten, onder wie Leen Capelle.

Soms was hij jaloers op het volk dat hem voor mocht gaan. Jacob Oosterwijk is al vast vooruit', zo schreef hij op 7 januari 1897 aan zijn zielevriend Jan Muit. Jacob Oosterwijk was toen kort daarvoor, op 2 december 1896, te Nieuw-Lekkerland overleden, bijna 88 jaar oud.

In het hart van Van Vliet leefde het verlangen:

*O Heere, wanneer komt die dag,
dat ik toch bij U mag wezen,
en zien Uw aanschijn geprezen.* (Psalm 42:1, Datheen) .

Toen hij een trouwkaart kreeg van zijn achternicht Alida van Drimmelen en Zeger van Dongen, schreef hij in de felicitatiebrief: '...dat zal wat zijn, als die trouwdag komt, voor Gods kindertjes! Eeuwig trouwen, eeuwig bruiloft houden.'

Op een andere keer had hij 's morgens zijn ontbijt genuttigd en daarvoor gedankt. Toen hij 'Amen' had gezegd, werd hem inwendig de vraag gesteld wat nu het woordje Amen betekent en toen mocht hij weer eens beschaamd voor de Heere worden. Hij kreeg er een indruk van zoals hij in jaren niet had gehad. Hij kreeg, 'als bij een schemerlichtje', op Hem te zien, Die ook voor zijn zonden had genoeg gedaan en betaald had.

Van Vliet had zijn Ledeboeriaanse opvattingen. Zo ging hij doorgaans in het zwart gekleed en hij had ook de gewoonte om een zegen te vragen voor een kopje koffie of thee.

Op een keer was hij op bezoek bij een vriendin. Daar werd een kopje thee genomen

zonder dat er een gebed voor werd gedaan. Die vriendin zei, dat er onder de Ledeboerianen waren die dat gewoon waren te doen, maar zij deed het niet. En Jan kreeg kennelijk ook geen vrijmoedigheid om het te doen, want hij komt op dit gebeuren terug in een briefje aan deze vriendin. Daarin schrijft hij, dat hij gezwegen had in plaats van gesproken. Dit bracht hem in de schuld. Hij schrijft haar dan, dat hij haar zijn ligging had moeten openbaren dat hij in zijn eenzaamheid het ook gewoon was om een zegen te vragen voor een kopje drinken.

Dit had hij vroeger nooit gedaan, maar, zo schreef hij, 'toen ik mijn lieve vrouw nog had, wier teder leven mij dikwijls tot schaamte was, gebeurde het eens, dat zij zeide, dat zij haar veroverd gevoelde om bij het minste gebruik den Heere te kennen, daar Hij ons toch geleerd had, dat wij uit kracht van onze aanklevende ellende, ons gedurig alle weldaden onwaardig maakten.'

Ter illustratie volgt hieronder een gedeelte uit 'Aantekening van enige zakelijke uitdrukkingen, onder het lezen der goddelijke waarheden, waardoor de Heere in mijn eenzaam verblijf, mijne ziel wel eens wonderlijk heeft verkwikt en vertroost, waardoor de hope nog weer verlevendigd en versterkt werd.'

'Het leven van Gods kinderen is gelijk de avond van allerlei moeite, en hunne gelukzaligheid hierna is gelijk de morgen der heerlijkheid Gods. Het slechtste komt eerst voor degenen die de Zijnen zijn; de weg naar Kanaän is door de woestijn, de weg naar Sion is door het dal der moerbeziënbomen. Door vele verdrukkingen moeten wij ingaan in 't Koninkrijk Gods. In de wereld zult gij verdrukking hebben, zegt Christus, maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen. Ja, allen die godzalig willen leven in Christus Jezus, die zullen vervolgd worden, zegt de Apostel. Onze ruste is in deze wereld niet. Wat is deze wereld anders als een akker van arbeid en moeite, een school der ijdelheden, een vreze der bedriegerijen, een doolhof van dwalingen, een onvruchtbare woestijn, een steenachtig land, een onstuimige zee, een verslindende beek, een dal der tranen, vol van allerlei ellende.'

Overlijden van Jan van Vliet

Het zou nog een aantal jaren duren voor Jan zijn vrouw zou mogen volgen naar de stad die fundamenteën heeft en welker Kunstenaar en Bouwmeester God is. Zijn laatste brief in zijn boekje is gedateerd 5 juli 1897. Deze is gericht aan "Geliefde oude Vriend en Vriendin". Hoogstwaarschijnlijk zijn dat J. Muijt en zijn vrouw, omdat Van Vliet de brieven aan deze vrienden steeds besluit met "ook de groeten te doen van Van der Paauw en Verwoert".

Ds. van Dam verhaalt dat Van Vliet onder Schoonhoven is overleden ten huize van zijn zoon **Pieter**.

Deze Pieter overleed op 3 juni 1919 en woonde tot aan zijn overlijden in deze zelfde woning. In de overlijdensakte van Pieter van Vliet staat dat hij een zoon was van Jan van Vliet en Mijntje van der Hee. Zodoende is vast komen te staan dat Jan van Vliet vanaf 24 juli 1903 tot aan zijn overlijden op 6 november 1904 bij zijn zoon Pieter heeft ingewoond. In het streekarchief te Schoonhoven lezen we dat op 24 juli 1903 Jan van Vliet is ingeschreven als inwoner van Bergambacht. Hij is weduwnaar, 'mansvader', Nederlands Hervormd, zonder beroep en zijn vorige woonplaats was Vlist. Hij neemt zijn intrek in het huis "Nommer 180 Dorp". Het perceel waar Pieter van Vliet woonde.

Pieter en Huibert Tempelman deden aangifte van het overlijden op 7 nov. 1904. Jan was

de vorige dag, op zondag gestorven.

Over zijn overlijden en begrafenis hebben wij niets kunnen achterhalen. Slechts zijn laatste woorden zijn ons door ds. Van Dam in diens boek overgeleverd: 'En aldaar zal geen nacht zijn.' Hij overleed op zondag 6 november 1904, 's nachts om half drie ten huize van zijn zoon Pieter in Bergambacht. Ongetwijfeld zijn vele kinderen des Heeren op zijn begrafenis aanwezig geweest. Wie de leiding hebben gehad is ons niet overgeleverd. Het is ons, ondanks intensieve naspeuringen, niet gelukt te achterhalen waar hij begraven werd. Zeer waarschijnlijk in Polsbroek, omdat ook Mijntje daar rust. Zijn naam wordt echter niet vermeld in het begraafboek van de Hervormde gemeente van Polsbroek en we kunnen dan alleen maar vermoeden dat vergeten moet zijn om zijn naam hierin aan te tekenen. Het is ook niet zo belangrijk dat we niet precies weten waar hij begraven is. We mogen weten dat hij een geheiligd graf heeft ontvangen, een voorrecht dat voor al Gods kinderen is weggelegd.

Ten besluite geven we een gedichtje weer, dat door Jan gemaakt werd. Het draagt de titel 'Eene verzuchting om den Heiligen Geest van een ouden vader.' Het is het tiende gedichtje van totaal veertien coupletten:

*'t Is lout're gunst zo w' iets ontvangen,
Ach, gaf ik steeds genade d' eer,
Erkende 't minste heilsverlangen,
En leerde ik meerder af te hangen
'k Ontving van Uwe goedheid meer.*

Soms komen we de naam van Jan van Vliet nog weleens tegen in het een of andere geschrift. Maar het gaat niet over zijn naam. Dat zou hij ook zelf niet gewild hebben. Zijn wens was vervat in het elfde versje van Psalm 72 naar de berijming van Datheen:

*Heerlijk geloofd worde Zijn Name
Tot in der eeuwigheid;
De landen moeten vol zijn t' zame
Van Zijne heerlijkheid.*

BRIEVEN, STICHTELIJKE OVERDENKINGEN EN MEDITATIËN
VAN J. VAN VLIET, Rustend Landbouwer,
TE BONREPAS (gem. Vlis bij Schoonhoven).
MAASLUIS, L. CAPELLE, 1897.

Het boekje van Jan van Vliet telt 103 door hem geschreven brieven. Drie zijn er aan hem gericht en afkomstig van mej. C. J. M. Hasselman uit Harvey (Amerika), beter bekend als juffrouw Sieben, haar meisjesnaam.

Zijn correspondentie strekte zich uit tot Colijnsplaat, Nieuw-Vennep en Wolphaartsdijk, om maar enkele plaatsen te noemen.

Op 10 november 1892 begon Van Vliet zijn boekje samen te stellen. Reizend

boekverkoper Leen Capelle gaf het in 1897 uit. Kennelijk had Capelle nog wat exemplaren in voorraad, want nog geen maand na het overlijden van Jan van Vliet plaatste hij in de Schoonhovensche Courant van zaterdag 3 december 1904 een advertentie, waarin staat aangekondigd:

J. VAN VLIET. Van de Meditatiën; Brieven enz., door onzen nu overleden Vriend en Broeder J. VAN VLIET samengesteld en enkele jaren geleden in druk verschenen. zijn nog enkele exemplaren te bekomen, à f. 0,75 per stuk, franco thuis, L CAPELLE, Vliet, Maassluis.

Brieven van Jan van Vliet

1ste Brief. Aan Jan Muit te Moordrecht

Geliefde Vriend en Vriendin.

Hem, Die ons lief gehad heeft met een eeuwige liefde, voor de grondlegging der wereld, Die het dan ook behaagde ons in de vorige week des avonds weer in welstand tehuis te brengen. O, wij mochten niet ontkennen, er nog een nasmaak van genoten te hebben, het is toch wonderlijk, nietwaar? Dat het reine vee de spijs herkaut, maar daar komt nog wat bij, (dat komt mij in dit oogenblik zo voor) namelijk, de klauwen verdeelt; ik moet zeggen, ik ben daar nooit bij bepaald geworden. Lieve vrienden, zou dit er ook niet in begrepen zijn, dat wij gedurig behoren arbeidende te zijn in het doden van den ouden mens, opdat het alzo blijken moge dat Christus een gestalte in ons krijsge. O vrienden, het is alsof ik daar dit oogenblik zo een begeerte naar gevoelen mag, wetende, dat die zegt dat hij in Christus is, ook alzo moet wandelen gelijk Hij gewandeld heeft. O, genade alleen hebbe de eer, wanneer wij (ellendigen) dat bij oogenblikken als vruchten des Heiligen Geestes in ons mogen ontwaren, nietwaar lieve vrienden? Want dat kan toch immers maar alleen uit de vereniging met Christus voortvloeien. Want wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft lief gehad.

Nu wensten wij u nog mede te delen dat het den 25sten jarig geweest is, dat de Heere Zich over mij, diep ellendige, kwam te openbaren, en mij uit zo groten nood en dood kwam op te nemen. O lieve, mijn vrouw mocht een groot deel van den dag in een verbrijzelde gestalte doorbrengen, maar ik moest dat missen. O, ik zag mij zo diep ellendig en mijn ziel zo schuldig, dat maakte mij bedroefd en beschaamd; maar o, des avonds met het lezen in vader Smijtegeldt, over Catechismus Zondag 18. Daar behaagde het dat lieve Wezen mijn bedrukt gemoed te komen verkwikken, als Die alle mijn krankheden geneest. Ja, ja, lieve vrienden, Hij is mij ten goede daar. O, onbegrijpelijk wonder, beiden mochten wij als verslonden zijn in de liefde van dat Drieëenig Wezen.

Nu, zeg maar vrij tegen al het arme volk, dat die Koning over het huis Israëls een goedertieren Koning is.

Wij hebben ook vrouw Oosterom bij ons gehad. De Heere was zo goed dat we nog in liefde en gulheid bij elkander mochten zijn; u hebt er de groeten van.

Dat dezen u in welstand mag toekomen, is onze innige wens, met het verzoek, om al het volkje van ons te groeten, met den wens, om naar de mate der gave der genade, gezamenlijk te strijden in den gebede.

Na groeten,

J. VAN VLIET en ECHTGENOTE.

Bonrepas, October 1887.

2^e brief. Aan Jan Luit te Gouderak

Waarde Vriend en Vriendin.

Dezen morgen enige betrekking mogende ontwaren, wens ik mij in den weg te stellen, een letter te schrijven. Daar het toch nog een goedheid des Heeren is, in onze zo treurige, belangeloze en geesteloze dagen, als er nog eens enige betrekking ontwaard wordt,

nietwaar? Och, mijn vriend, uw letteren waren ons niet alleen aangenaam, maar zelfs verkwikkend. O, wat is het toch een aanbiddelijk wonder, bij tijden te mogen ontwaren, dat hetzelfde werk wordt ondervonden. O, wij mochten uit uw brief klaar opmerken dat de Heere zich nog in Zijn onbegrijpelijke ontfermende liefde, in uw ziel had believen te openbaren. En o, dan gaat het leven, als de nu zalige Ds. Ledeboer eens zei:

Hoe dieper ik in 't stof mag buigen,

Hoe hoger ik omhoog zal juichen.

Och, wat wordt dat lieve Woord toch ondervindelijk waarheid. *Hij moet wassen en ik minder worden.* Maar o lieve vrienden, wat versta ik daar in de praktijk nog onbegrijpelijk weinig van. ...

Mijn lieve vrouw heeft ook sedert wij elkander ontmoet hebben, altemet nog al eens een druifje uit Kanaän mogen proeven. Eeuwig wonder.

Nu lieve vrienden en vriendinnen in ons enig Verbondshoofd, ontvang dit gebrekkig lettertje als een blijk dat de Heere goed is en niet doet naar onze zonden.

De hartelijke groeten aan u en uw vrouw, Jan Muit en vrouw en aan alle vrienden en vriendinnen.

J. van Vliet

M. van der Hee.

Bonrepas, 10 november 1887

3^e brief. Aan Jan Muit te Moordrecht.

Geliefde Vriend en Vriendin!

Tot onze verkwikking mochten wij uw brief ontvangen en door 's Heeren goedheid op dien tijd in gezondheid naar 't lichaam zijn. Na dien tijd is mijn vrouw enigszins ongesteld geweest door verkoudheid, maar wordt weer beter.

Ja lieve vrienden, uw brief was ons een verkwikking, temeer, omdat mijn vrouw de laatste dagen voor Pinksteren zo'n innige betrekking aan ulieden had mogen gevoelen, dat zij er niet van zwijgen kon. Ach, wat is het nog een vrije gift, nietwaar? In zo'n geesteloze tijd, als die innige betrekking nog eens ondervonden wordt, daar wij toch ogenblikkelijk ons alle weldaden, zo in- als uitwendige, onwaard blijven maken.

Ach mijn lieve vrienden, het verkwikt mij wel eens, als ik ontwaren mag dat Gods arme kinderen, aan wier voeten ik zou wensen te zitten, uit levendige ondervinding uit de ellendestaat kermen en dan wordt het toch te heerlijker, nietwaar? als in het dal Achor de deur der hope geopend wordt.

Lieve vrienden, Maandagmorgen van Pinksteren was de Heere nog zo goed mij, onwaardige, 's morgens vroeg wakker te doen zijn en schonk mij zulk een heerlijke inleiding in Zijn dierbaar Woord, dat beter te ondervinden is als te beschrijven. Ik zeide, toen mijn vrouw ontwaakte, dat ik wilde dat al het arme volk tezamen zong:

Zo moet de Koning eeuwig leven,

Bid elk, met diep ontzag, enz.

Het was uit Leviticus 24, de vier eerste verzen, o, dat door de schaduw geleid te worden in het ware wezen, wat is dat toch een verrassing.

Nu vrienden, zo blijft de Heere omtrent ulieden en ons en al Zijn volk, dat Hij zo duur gekocht heeft, nog betonen dat Hij is: *Ik zal zijn, Die Ik zijn zal.* Nu, dat de Heere ulieden

ondersteune en sterke, en make ons te zamen, door Zijne alles overklimmende genade, zo wij zijn moeten om Hem te volgen.

Van onze vrienden hebben wij nog niets vernomen. Nu, alles heeft Zijn bestemden tijd onder de zon.

Onze innige heilgroete aan uw beiden, naar lichaam en naar den geest. Gedenk ons in den gebede en groet al de vrienden en vriendinnen.

J. VAN VLIET,

M. VAN DER HEE.

Bonrepas, 4 Juni 1888.

4^e brief. Aan Jan Muit te Moordrecht.

Lieve Vrienden en Vriendinnen, in ons enig Verbonds-Hoofd.

In antwoord op UEd, verzoek om enig bericht te mogen hebben, doe ik u zo kort mogelijk weten, daar ik het druk heb, dat de lichaamstoestand van mijn vrouw de laatste dagen een merkelijke beterschap aantoon. En ach, lieve vrienden, ach kon ik dieper voor mijn Goël in 't stof zinken, dat dat volzalig Wezen, in die stille eeuwigheid, omtrent ons, zulke hellewichten, zulk een weg uitgedacht en daargesteld heeft. O, al Zijn werken waren toch van eeuwigheid volbracht.

Maar o wonder, wat genot hier al in den tijd, wat zal het dan daar zijn, daar boven? daar geen ziekte, noch rouw, noch gekrijt, maar bovenal geen zonde, meer zijn zal. Dat zij zo. Groet alle uwe en onze vrienden, gedenkt ons in den gebede; uwen onwaardigen

J. VAN VLIET,

M. VAN DER HEE,

29 Juni 1888.

5^e brief. Aan Jan Muit te Moordrecht.

(Over zalig sterven van een jongen van 7 jaar)

Geliefde Vriend en Vriendin, in Hem, die ons eerst heeft liefgehad, enz. enz.

Door 's Heeren goedertierenheid om Zijns lieven Zoons wil nog wel, moge dit bij ulieden ook zo zijn! En nu, daar vriend Schouten met het begraven van het lieve kind, uwen brief heeft gelezen, waarin ulieder deelneming bleek te zijn, en daarbij ook uw begeerte, om iets te mogen weten, omtrent de werkzaamheden of bemoeienis die de Heere daaromtrent met mij onwaardige, alleen om Zijns zelfs wille, heeft willen maken, wenste ik mij (hoewel een gewichtige taak), onder inwachting Zijner inleidende genade, in den weg te stellen, er iets van te melden. De Heere wil toch, dat Zijn arme volk Zijn deugden zullen verkondigen, enz. En de dienstknecht in het Evangelie werd niet verworpen, omdat hij een talent had, maar hij had het begraven in de aarde, hoewel hij wist, dat zijn heer een straf mens was, enz. *Och Heere, mocht ik er dan iets van tot Uw eer van aanstippen, Amen.* —

Ik had enige dagen het kind niet gezien, maar zonder opmerking. Op een morgen, zei vrouw Schouten, dat kleine Pieter zo ziek was, en vroeg of ik het niet wist. Ik zeide neen, en vroeg verder; zij zeide, de dokter spreekt van koorts, en het kind leed veel pijn in 't hoofdje.

Ik ging tweemaal daags er heen. Het kind werd ernstig ziek; op een morgen komt een broertje en zegt, o Jan van Vliet, komt eens bij ons, Pieter ligt te sterven. Ik ontroerde, en ging mee! Ik zag wel dat het dadelijk nog geen sterven was, maar de toestand was treurig, aanhoudend, gillende stuipen! Ik stond er met al de huisgenoten als verslagen bij. Maar ik hoorde het kind tussen de stuipen driemaal zeggen: *o, wat ben ik toch een goddeloze!* En dat trof mij zo. Ik viel bij een stoel neer, maar o, ik wist niet wat ik tot den Heere spreken zou of vragen! Maar dat ontfermend Wezen, kwam zelf door dien lieve Heilige Geest mij leren.

Ik werd eerst met het kind, in het paradijs geleid, en in Adam met Gods beeld, enz. Maar in en met Adam, moed- en vrijwillig van God afgevallen! enz., rechtvaardig, dood en verdoemenis onderworpen, enz. En vandaar word ik met het kind geleid in de stille eeuwigheid. En o, daar was hij uit eeuwige verkiezingsliefde, als een gift aan den Zoon Zijner liefde gegeven, die als Borg en Middelaar intrad, enz. Die aan de eisen en geboden, des Vaders, in de plaats van dat kind zou voldoen. Ja, het recht der Wet volkomen vervuld, enz. En in der tijd aan het kruis, alles volbracht en de schuld betaald, enz. enz. waarin de Vader bevredigd was, en in Hem Zijn recht genoeg gedaan, enz. En nu, als een gift, aan den Zoon, als loon op Zijn arbeid, enz. ter toewijzing van het recht ten eeuwigen leven, enz. En zo kreeg ik hem als een levendig Lid, van dat Lichaam waarvan Jezus Christus het Hoofd is. Mij werd in dat ogenblik, zo een verzekerd geloofs vertrouwen geschonken, met de vier eerste regels van Psalm 42: 5, dat ik niet weet, dat ik omtrent mijn eigen staat, ooit in sterker geloofs-vertrouwen verkeerd heb. —

Ik was het kind aan den Heere kwijt, zonder enig uitbeding, van leven of sterven! Ik ging er telkens heen en heb vier dagen in dien stand gestaan, en het scheen of er een wending in de ziekte kwam, (eer ik verder ga moet ik melden dat die leiding in weinig ogenblikken tijds geschiedde). —

Er scheen hoop op herstel, maar ik kom er weer en het ganse gezin was bedrukt, het waren zenuw-zinkingkoortsen geworden, volgens dokters zeggen, en het werd hopeloos.

En o, lieve, wat is de mens! Ik krijg medelijden met het vlees en zou het willen houden! En ik was uit mijn standpunt. (Ik schrijf aan dezulken, die de wet verstaan). Ik ging bezwaard naar huis en viel bij een stoel neer! En o, daar belooft de Heere mij vlak in de schuld te brengen, wegens mijn vleeselijkheid en kwam mij weer genadig in mijn vorige stand zetten. O geliefde, met dat woord: *ziet het Heil des Heeren!* Veel opmerkelijke uitdrukkingen, heeft het kind de smartelijke ziekte gedaan, die voor mij tot sterkte in het vertrouwen strekken!

Toen ik 's morgens bij het lijkje stond, vroeg ik, of hij op 't laatst nog gesproken had. De moeder zei wenende, niet lang voor zijn dood verstond zij nog, dat hij zeide, *moeder, moeder, de deur is open!* Meer hadden ze niet kunnen verstaan. Denk dat het voor mij opmerkelijk was. —

En nu, zo iets gemeld, zo ver ik weet, meer ingehouden als wel uitgebreid, dat het in mijn ouderdom een wonderlijke verrassing is, doet mij beschaamd zijn, en mijn onwaardige ! levendig voor ogen zijn. En nu wordt het vrije gunst alleen, Hem tot eer en heerlijkheid.

Toen onze Immanuël in den vlees op aarde was, zeiden sommigen van Hem: *Hij is goed, anderen zeiden neen, maar Hij verleidt de schare.* Nu dat is nog zo!

In den vorige meende ik, het kind was acht — maar het was 7 jaar en omtrent 9 maanden. Onzer aller groeten, ontvang het in welstand, ook als een Nieuwjaarsgroet.

J. van Vliet
Bonrepas, 29 Dec. 1894.

Nog een enkel woordje. Zondagmorgen na het begraven, sloeg ik Openbaringen 4 op, om te lezen, en zoals u bekend is, vers 1: *Na dezen zag ik, en ziet, een deur geopend in den hemel.* — Wat was mij dat zoet, en reikt de Heere mij nog voeder toe, om mij in de tegenwoordige waarheid te versterken.

Ik heb ook Neef van Drimmelen een nacht bij mij gehad met genoeg.

Nogmaals groeten.

J. v. V.

Dit briefje heeft geen aanhef. Het schijnt een vervolg te zijn op het voorgaande schrijven, waar hij eindigt, .. **ach lieve kinderen** ... *Uw oude eenzame vader.* J. van Vliet. Blz 6.

Hij vervolgt:

Daar de Heere, Die goed is, in Zijn lieve Zoon Jezus Christus, aan mij, ellendig oud man, het nog geeft mij in mijn eenzaam zitten, sedert het Hem in Zijn soevereine vrijmacht en liefde behaagde mijn lieve vrouw van mijn zijde weg te nemen, mij nog in gezondheid te sparen, en bij al het uitwendig goede nog dit schenkt: mij bezig te houden en bemediteren der Goddelijke waarheden, maar bovenal hoe het Hem behaagd heeft, mij, zo diep gevallen Adamskind, voor ruim 47 jaren door levendmakende genade des Vaders, door de Heiligen Geest, Die van de Vader en de Zoon uitgaat, te komen overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel, en zo na 41 jaren, onder zoveel op- en tegenstand van mijn zijde, maar veel meer liefde en onbegrijpelijke genade, naar dat eeuwig vrijmachtig voornemen en eeuwige verkiezing, om mij in de Borg Jezus Christus, door wederbarende genade, te trekken uit deze tegenwoordige boze wereld en over te planten in de Zoon Zijner liefde.

O, het is 25 September 6 jaar geleden dat het de Heere behaagde mij vlak te maken, mijn bevindingen, daar ik mijn grond en rust in zocht, als ongenoegzaam te ontnemen en als een gans verlorene, mij als een rechtvaardig Rechter, met majesteit voor te komen, waar ik het vonnis ter verdoemenis over mij goed keurde en niets in te brengen had, zeggende: Doet wat goed is in Uw ogen O, wonder ogenblik! Ik wist ook niet beter, als zonk ik zo in 't verderf, maar o, daar openbaarde zich de Heere Jezus als Verlosser, met die woorden: Dit is de wille. Mijns Vaders, dat al wat Hij Mij gegeven heeft Ik daaruit niet verlieze, en stelde mij zo de Vader voor, als door de Vader aan Hem gegeven, Hij had het recht der wet veruld, in mijn plaats de schuld betaald, het handschrift der zonde uitgewischt met Zijn bloed, eischte mijn vrijspraak, terwijl Hij s Vaders goedkeuring had ontvangen, daar Hij Hem uit de dooden had opgewekt. O wonder ogenblik, hier werd mij gegeven dat dierbaar, kostelijk, omhelzend geloof; waardoor mijn ziele uitriep: "Ik danke U Heere, dat Gij toornig op mij geweest zijt, maar Uw toorn is afgekeerd en Gij troost mij," Jesaia 12: 1.

O, wondere, onvergetelijke ogenblikken, waarin ik ruim 12 dagen mocht verkeren: bevredigd met een Drieëenig God, Vader, Zoon en Heilige Geest, door het bloed des kruises.

En o, als ik nu al de wondere leidingen, die dat alwaardig, vrijmachtig Wezen met mij,

verdoemelijk Adamskind, gehouden heeft in een tijd van een-en-veertig jaar, voordat het Hemn behaagde Zijn Zoon in mij te openbaren, met al die afwisselende toestanden, zware en benauwende overtuigingen, wegens mijn erf- en dadelijke zonden, maar ook de menigvuldige verkwikkingen mij toegediend, waaruit later bleek dat het uitvloeisels zijn geweest uit die eeuwige liefde des Vaders, die eeuwige liefde des Zoons, die eeuwige liefde des Heiligen Geestes en dat zo elk persoon in flat onbegrijpelijk Goddelijk Wezen, in de Raad des Vredes werkzaam is geweest om ter bestemder tijd, in de tijd der minne, ook mij, die dood was door de zonden en misdaden, levend te maken en te roepen met een krachtdadige inwendige roeping, waardoor ik ontdekt werd zonder God in de wereld te zijn. En o, als ik, ellendig, arm, oud man, nu eens even verwaardigd word een terugblik te mogen slaan, in en op de afgeleiden weg, o, dan moet ik mij wegschamen en uitroepen: *het zijn enkel de goedertierenheden des Heeren, dat ik niet van voor Zijn aangezicht weggestormd ben.*

En daar ik zo gedurig ondervind, dat ik mijzelf geens dings bewust ben, zo ben ik, zonder dit mij voor te stellen, met dit schrijven begonnen, als zou ik de weg beschrijven, dien de Heere met mij heeft gehouden en wegens Zijn onveranderlijke trouw voortgezet, en rriij, onwaardige, bij ogenblikken nog in de levendige hope dóet verkeren dat Zijn toezeggingen nooit zullen falen; zo is dit echter mijn oogmerk niet, ten dele, omdat ik hierin wel bijzondere inleidingen zou behoeven, en ten dele, omdat ik dan zeer veel zou moeten aanhalen wegens de zo wonderbare leiding in genade, die de Heere betoond heeft aan mijn lieve vrouw, die de Heere de 16 December 1891. van mijn zijde weg nam. En och, hierin mocht ik eens doorvloeien, want o, ik ondervind zo gedurig wat al eigenheden, zelfbedoelingen, hoogheid des harten mij zo bijliggen en aankleven. Ach, hoe menigmaal ben ik het heilspoor bijster en verstrikt eer ik het denk. En daarom heb ik zo noodig dat de Heere mij een engen band om de lendenen legt, dan eens omtrent mijn kinderen, dan eens betrekkelijk het genadeleven; ja, dan eens wegens mijn lieve zielevrienden, het lieve volk van God, wier gemeenschappelijk verkeer en omgang ik, wegens mijn ouderdom en afwezig eenzaam zitten, zo menigmaal moet missen.

En daar komt nog bij de treurvolle toestand die thans plaats heeft, wegens die zo vreselijke verwijdering en verdeeldheid onder degenen, waaronder zich één geloof, één hoop en één liefde moest openbaren. Maar o, hier mocht wel in weemoed worden uitgeroepen: *Zij hebben de Heere verlaten, wat wijsheid zouden zij dan hebben.*

O, ik wil hier niet indringen ter onderzoeking en nasporing, wat afwijkingen van de oude beproefde leer onzer vrome Gereformeerde vaders, maar integendeel, onder diegenen die zich reformateurs noemen, ijveren voor leerstellingen, die onze Gereformeerde vaders als ketters zouden veroordeeld hebben. Maar ach, laat ik, ellendig, arm, oud man, hier, voor zooveel in mij is, maar uit blijven. En mocht ik genade vinden in de ogen des Heeren, om mij te mogen buigen onder dat rechtvaardig oordeel des Heeren over Zijn Kerk. *Doch wee hen, als Ik van hen zal geweken zijn.*

Mocht het mij vergund worden, wanneer de Heere nog tot mijn dagen toe mocht doen, hetgeen ik mij voorgenomen heb, namelijk om op deze bladen enige brieven te plaatsen, die ik bij tijden, (hoe ellendig ook) aan het lieve volk des Heeren, zo uit betrekking, alsook sommige in antwoord op hun brieven, heb mogen schrijven, opdat mijn kinderen, na mijn dood nog zouden zien wat de Heere voor hun vader en moeder uit vrije ontferming heeft willen zijn. O, mijn ingewand rommelt wel eens over zo'n aantal

kinderen. En dan zooveel kleinkinderen, die als heidenen worden onderwezen. O, wat weet het opkomend geslacht van het bestaan van een drieëinig God? Waar is de

Zuivere lering en onderwijzing bij de jongelingen en jongedochters, bij het zogenaamd leren der belijdenis? Waar wordt op de noodzakelijkheid der wedergeboorte aangedrongen en de verzoening met God door het bloed des kruises? Maar ach, laat ik loslaten, ik zou alweer van het doel afgaan, waar toe ik mij voorgenomen had enige bladen te schrijven.

Ik wens dan, zo de Heere het mij genadig belijft te vergunnen, enige brieven hier te doen volgen, waaruit het kan lijken, hoe wonderlijk Gods leidingen zijn en wat genadebewerkingen er door de goede hand onzes Gods al in een arm zondaar plaats kunnen hebben, eer de ziel nog door het omhelzend, toeëigenend geloof door de Borg en Middelaar zich met een Drieëenig God verzoend en bevredigd vindt.

Psalm 119: 67, het zangvers.

Bonrepas, 10 November 1892. J VAN VLIET,

(Begonnen met schrijven.)

Brief aan een Vriend.

Vriend te H.

Nadenkende over ons gesprek ten huize van de heer L., gevoel ik enige opgewektheid daaromtrent een letter te schrijven. Daar bij het eindigen van ons gesprek over de toestand der Kerk, door u de uitnodiging aan mij werd gedaan om over dat punt eens bij u te komen spreken. Geliefde, het is waarlijk een treurvolle toestand, zo dicht bij elkaar te wonen en in dezelfde hope de eeuwigheid wensden tegemoet te gaan en zo vervreemd van elkaar te leven. Evenwel kan ik voor mij tot hiertoe er geen heil of, nut in zien, daar ik de minsten lust niet gevoel om over dat treurvolle punt, namelijk de toestand der Kerk te twisten, dat ik mij zeker voorstel, ten ware de Heere dat in die ogenblikken krachtadig verhoede. Daar ik voor mij wil belijden, zekerlijk te geloven, dat wij meer ponden vlees bij ons, of liever met ons omdragen, als lootjes dat naar geestelijk zou gelijken. En daarom wil

ik liever mijn denkwijze u door een letter te kennen geven, mij om het even of het door u genoemd wordt: niet op de hoogte zijn, of hoe het ook zijn moge.

Och, gawe mij de Heere in dit ogenblik, met en onder diep leedwezen, een weinig inzicht in de toestand, waarin Land en Kerk gezonken zijn.

Om kort te zijn: De verderfelijke staatkunde sedert 1795, heeft Kerk en School, ja, de gehele maatschappij bedorven. Daarop volgde in 1806 een treurvolle wet omtrent het onderwijs. Daarop volgde in 1816 de inrichting van het Hervormd Kerkgenootschap, onder toezicht ener door de Koning benoemde Commissie, waardoor een on-Bijbelsche Kerkorde tot stand kwam. Daaruit vloeide, dat alle ketterijen werden begunstigd en beschermd, en de waarheid onderdrukt niet alleen, maar aan blinde leidlieden werd de zorg der gemeenten toevertrouwd. Gods Verbond lag verbroken, het vergif werd met milde hand gestrooid, zij vergaten Zijn grote werken. Het bij- en ongelooft, als een kruipende, listige slang ingeslopen, nam de leerstoelen in, de helse ketterijen der eerste eeuwen van het Christendom werden onbeschaamd te voorschijn gebracht. De zuivere waarheid, de oude Gereformeerde Kruisleer, de soeveriniteit Gods, het zalig worden om niet, uit vrije genade, alleen door het bloed des kruises, werd ondermijnd. De heerlijkheid

des Heeren was uit de Kerk geweken. De afgod, de mens der zonde in haar opgericht.

Nu gaf de Heere Land en Kerk aan een rechtvaardig oordeel over. Doch wee hen, als Ik van hen zal geweken zijn, zegt de Heere. In die toestand gaf de Heere aan sommigen van Zijn volk enig licht in de diepgezonken toestand. Nu kon dat niet verborgen blijven, allerwege werden er uit dien loodslap wakker geschud. *Er kwam een leven in de dorre beenderen.* Sommige Godvrezende Leraars schenen met kracht aangegord te worden en kwamen openlijk voor de waarheid uit. Het scheen of de Heere Zijn Kerk uit het afgodisch Egypte zou uitleiden.

Maar helaas, hier volgde de treurigste bladzijde die ooit aan Nederlands geschiedenis kon worden toegevoegd.

Daar de overheid, aangehitst door een van God afgevalen Synode, met geweld de bijeenkomsten van Gods volk kwam te verstoren, waardoor eene nationale schuld over Nederland kwam en Gods oordeel over de natie grotelijks verzaamd werd. *Evenwel bracht het overal een vragen naar de enigen heilweg teweeg.*

De Staat ging verder en kwam met geldboeten en gevangenisstraf. Sommige Leraars werden mishandeld en in de gevangenis gezet. Maar de Heere gaf genade, zij bleven standvastig pal staan, zodat de vijanden beschaamd werden.

Wat nu te doen? Er wordt een helse list bedacht: men zou drie Leraars, die elk, bijzonder gevangen zaten, bijeen zetten, om te zien of zij dan redenerende niet tot moedeloosheid of verwarring mochten raken. O! helse list des duivels!

In die strik kwamen zij te vallen. De roving hunner goederen niet meer met blijdschap kunnende aanzien, zoals ten tijde der Apostelen, de gevangenis moede, is de satan gereed en schiet een vurige pijl, vol venijn en bedrog, hetwelk die mannen voor Geesteslicht aanmerkte. Men moest de hulp van de Staat inroepen (het Gouvernement) om onder de naam van **Christelijk Afgescheidenen**, met afstand van alle rechten en goederen der Kerk; vrijheid van Godsdienst te bekomen.

Helaas! helaas! zij verbeidden Gods raad niet! Hadden zij een indruk mogen hebben van dat vreselijk woord: *Vervloekt is de man, die vlees tot zijn arm stelt*, licht hadden zij staande gebleven. Maar zij hebben niet geloofd aan Zijn woorden en hebben met de Joden gezegd: *Wij hebben geen Koning, dan de Keizer.* O! nare toestand! Evenwel te durven zeggen: *De Heere is mijn Herder.*

De Staat gaf in 1834 gehoor aan dat smeekschrift en in korte tijd werden gemeenten gesticht, kerken gebouwd, Leeraars gemaakt, duizenden vloeiden toe en vielen in de strik. Evenwel het werd spoedig van sommigen opgemerkt en konden, zich met zo een vrijheid van Godsdienst niet verenigen, waarin zo vreselijke verloochening van het Koninklijk Ambt van Christus lag. Dat veroorzaakte twist en, verdeeldheid. De Geest des Heeren week, men ging zich met de letter der waarheid behelpen, de God der waarheid was geweken. Verscheidene gemeenten vormden zich, onder allerlei namen en bestreden elkander. De Geest des Heeren was geweken.

Nu werden er spoedig in sommigen der vrijheids leraars, dingen in hun leringen ontdekt, die naar Pelagius rieken. Dat deed enige Godvruchtige zielen, die op het punt stonden de Staatskerk te verlaten, terugblijven, vrezende dat nu al de dwalingen die in de boezem der Staatskerk heersten, spoedig in de Afgescheiden gemeenten zouden openbaar worden. Getuige hiervan zovele geschriften die openbaar het licht hebben gezien; hetgeen ook metterdaad blijkt geschied te zijn. Die grove dwaling uit de Roomse Kerk, die ook in de Staatskerk heersten, openbaarde zich ook spoedig bij de Afgescheiden gemeenten (het doel heiligt de middelen).

Daaruit een rusten alleen op de blote letter der waarheid. De innerlijke Godsvrucht wordt eerst heimelijk tekeer gegaan, later openbaar bestreden. Elk die geen vloeker, geen hoereerder, geen dieverij begaat, maar flink durft zeggen, *ik geloof dat dit de ware Kerk is*, is een goed gelovige.

Lieve vriend, gij weet immers wel dat de lichamelijke oefening tot weinig nut is, maar de Godzaligheid is tot alle dingen nut hebbende de beloften des tegenwoordigen en des toekomenden levens.

Ik zeg dit niet alsof dit met allen het geval was. O neen, maar ook die zijn (evenals in de Staatskerk) in hun eigen genootschap aan dezelfde smaad en schimp blootgesteld. Ja, velen der innigste kinderen Gods zijn in barensweeën maar er is geen kracht om te baren. Maar soms denkt gij, *gij spreekt niet van uzelfen*. Mijn vriend ik ben even diep gevallen. Ik dacht ook: dat was de ware Kerk, en volgde ook uw doen na, zoals u bekend is. Maar ziet, terstond moest ik die zoete invloeden missen die ik gewoon was te genieten. Dit maakte mij benauwd en beangst en 't mocht mij gebeuren, met de zaak tot onderzoek voor de Heere te komen en kreeg, tot antwoord in mijn ziel: *Nu is het verborgen voor uw ogen, maar na dezen zult gij 't verstaan*. Ik kreeg meer en meer te verstaan dat ik in een zondestrik gevangen was. Totdat eindelijk, naar aanleiding van een gesprek met Leeraar en Ouderling, bij gelegenheid van een huisbezoek, de breuk mij zo klaar getoond werd, dat ik niet anders kon als uitroepen: *Ik heb gedaan, dat kwaad is in uw ogen*, en kon niet anders als schriftelijk mijn terugkeer inleveren.

Denk niet geliefde, dat ik nu meen vrij te zijn, o neen. ik heb mede deel aan onze nationale schuld, die nationale oordelen ten gevolge heeft, en moet in die weg wel eens uitroepen: *Ik draag Uw vervaarnissen* en wens op de puinhopen van Jeruzalem te blijven, mocht het zijn, eens te mogen bewenen de breuke der dochter Sions.

Lieve vriend, ik weet zeer goed dat zoiets bij velen uwer inbeelding of zwaarhoofdigheid is, maar weet, dat is ook een dwaling, overgenomen uit de Staatskerk.

Ik weet ook zeer goed, dat gij u verdedigt met hetgeen met Paulus geschied is, volgens Handelingen 23. Maar verstaat gij dan niet, dat de Heere die jongeling als een middel in Zijne hand gebruikte om Zijn raad uit te voeren. De Heere had immers in de nacht, volgens vers 11, bij hem gestaan en gezegd: *Hebt goeden moed, Paulus, want gelijk gij te Jeruzalem van Mij getuigd hebt, moet gij ook te Rome van Mij getuigen*. Paulus weigerde anders niet te sterven, dat had hij in Cappittel 21: 13 al verklaard en in Capittel 20: 23 en 24 betuigt hij: *dat hem van stad tot stad banden en verdrukkingen aanstaande zijn. Maar hij achtte op geen ding, noch hield zijn leven niet dierbaar voor zichzelf*.

Paulus wist wel dat zijn God machtig was om al de vijanden met een opslag Zijner ogen weg te stormen, maar hij geloofde ook, dat de Heere langs die weg de vijanden wilde beschamen om hem behouden over te brengen en alzo Zijn raad uit te voeren. En evenzo is het met al uw bewijzen.

Ach, werd gij eens opgewekt uit uw zorgeloze toestand. Het volk van Lai's woonde zeker en was zorgeloos en hoe vreselijk was hun einde. Wat wordt er van hen die nog op de puinhopen van Jeruzalem vertoeven, geprotesteerd tegen de heersende dwalingen. Bij u stille gerustheid. De waarheid van deze uitdrukking is immers licht te bewijzen uit zovele openbare geschriften of adressen, die gedurig nog wereldkundig worden.

En hierbij wil ik het laten. De Heere alleen is machtig de stok lieflijkheid en 't samenbinden, die verbroken is, te helen.

En nu eindig ik, waar ik begon, ik heb geen lust om over die zaak te twisten, gelovende, dat op uw Kerkstaat van toepassing is Richteren 5: 23: *Vloekt Meros, zegt de Engel des*

Heeren, vloekt haar inwoners, omdat zij niet gekomen zijn tot de hulpe des Heeren.

Bonrepas.

J. VAN VLIET.

Brief

Aan T. van Drimmelen te Slikkerveer

Geliefde Neef, enz. enz.

Hij, die gezegd heeft tot Zijn arm zuchtend volk, dat Hij in de benauwdheid bij haar zal zijn, heeft ook in Zijn genadig bestuur, uw letteren ons doen toekomen; de toe tand van uw vrouw, ons nichtje, hadden wij al spoedig gehoord, zo klinkt het toch al spoedig in de verte, nietwaar? Als het arme volk Gods in druk-, kruis- of proefwegen geleid wordt, en zo waren uw letteren ons hartelijk welkom, daar er nog weer verschijnselen tot herstelling mochten zijn, maar bovenal, dat het de Heere behaagde, u, hoe ellendig en armoedig gij u in die ogenblikken moest bevinden, u met Zijn indalende genade te begunstigen. En zo toont dat lieve Wezen Zijn kinderen geen wezen te laten.

O, lieve neef, ik moet zeggen nog sterkte te hebben genoten uit uw armoede, wijl gij als een gans ellendige voor de Heere moest komen. O neef, ik had het niet gedacht in de eerste dagen, nadat het de Heere behaagd had mij ellendige uit de banden te redden, dat mijn tere ziel zoveel van 't aardse had overgehouden. Ik moet nu zo iets leren kennen wat het zegt: *In uitzien en afwachten zal uw sterkte zijn.*

Voorts, namens mijn lieve vrouw, mogen wij zeggen, de Heere maakt het bij ogenblikken nog bemoeienissen met ons, onwaardigen, alles-verbeurdelingen, waardoor de hoop op Zijn onveranderlijke trouw in dat Borgbloed Zijns lieven Zoons verlevendigd en versterkt wordt.

Moge het nu met s Heeren alwijs bestuur en raad kunnen bestaan dat de verdere herstelling van uw vrouw mocht volgen, en dat er nog eens een krankheid mocht volgen, niet tot de dood, maar tot heerlijkheid Gods.

Ik heb v. d. P. met uw verzoek in kennis gesteld. Zijn zoon, die enige tijd ongesteld is geweest, blijft nog in zorgelijke toestand.

Gijlieden, en al het volkje, hebt ook van Van de Pauw de hartelijke groeten, en ook van ons, die zich uit een, tweeledige betrekking noemen

Uw oom en tante,

J. VAN VLIET en Echtgenote.

Mocht het kunnen zijn, dat de weg nog gebaand of liever ontsloten mocht worden, om elkander nog eens te ontmoeten,

Bonrepas, Januari 1887.

J. v. V.

Brief

Aan Jan Muijt te Moordrecht.

Geliefde Vriend en Vriendin.

In Hem, Die gezegd heeft, dit is de wil Mijs Vaders, dat al wat Hij Mij gegeven heeft, Ik daaruit niet verliezen, en dat op Zijn eigen tijd, door de Heiligen Geest, in de gevenen van de Vader komt te openbaren en uit te werken.

Lieve vriend en vriendin, het was ons een verrassing een brief van u te ontvangen, van aangezicht onbekend, maar toch uit kracht van innerlijke betrekking door de band des Geestes, hebben mijn vrouw en ik wel eens sprake over UEd. mogen hebben. En wat worden toch de deugden Gods in het zalig maken van arme zondaars openbaar. Dat dat volk leden zijn van dat lichaam, waarvan Jezus Christus het Hoofd is. O! eeuwig wonder! omtrent zulk een, door erf- en dadelijke schuld verdoemelijk voor God, ja, omtrent zo een, in de stille eeuwigheid gedachten des vredes uitverkoren om in de Zoon Zijner liefde te zetten onder de vaten der barmhartigheid.

O, lieve vriend, u schrijft dat er wat nodig was om u af te breken. O ja, daar was omtrent mij, ellendig menskind niets minder nodig als almachtige kracht, om mijn onbesneden hart te buigen, om een welgevallen te nemen in de straffen mijner ongerechtigheid. O, lieve, ik had niets in te brengen op de vraag: *wat onrecht ik aan Hem had gevonden*. Ik dacht in het verderf te zinken met de belijdenis: *doet wat goed is in Uw ogen*, en op dat punt des tijds openbaarde zich mijn dierbare Borg en kwam met mij voor de Vader en eiste mijn vrijspraak. De Vader had mij als gift aan Hem gegeven en Hij had als Borg in mijn plaats het recht der wet voldaan en de schuld betaald en daarop des Vaders goedkeuring, wijl Hij Hem uit de dood had opgewekt, hetwelk 's Vaders volkomen goedkeuring wegdroeg, en door God de Heiligen Geest aan mijn ziel werd toegepast en verzegeld.

O lieve, ik ben niet in staat om het alles op een stukje papier te stellen. Dat weet ik, dat de Heilige Geest mij deed antwoorden: Ik dank U, Heere, dat Gij toornig op mij geweest zijt, maar Uw toorn is afgekeerd en Gij troost mij, Jes, 12:1. O, als een vijand met God verzoend door de dood Zijns Zoons, om niet gerechtvaardigd, door het geloof des Zoons Gods, Die mij lief gehad heeft en Zichzelf voor mij heeft overgegeven tot de dood des kruises.

Maar o, geliefde, nu uit zo grote nood verlost te zijn, en gedurig verlost te worden, op welke wij hopen dat Hij ons nog verlossen zal. Hier zal het nu gelden: *Brengt dan vruchten voort, der bekering waardig*.

En ach, het is een-en-veertig jaar geleden dat de Heere mij krachtdadig arresteerde. Hij heeft mij in die tijd veel ontdekkingen geschonken, wegens mijn afkomst en verdoemelijke toestand in mijn verbondshoofd Adam, en daarbij veel opening in de weg der verlossing en in dat heerlijke Verbond der Genade. Maar och, ik heb al dat heerlijke goed met boelen doorgebracht en toch heeft de Heilige Geest niet opgehouden met mij te twisten. O! onbegrijpelijk wonder! Och, wat was er aan mij toch niet te doen om mij te ontgronden en in Hem over te planten. Ach, dat al wat adem heeft de Heere love. Een, wiens plaats in de hel moest zijn, gezet met de prinsen Zijns volks.

En nu waarde, zo hebben wij dan beiden dat onbegrijpelijk voorrecht door genade, om met onze lieve echtgenoten in gezelschap, het pad te bewandelen dat naar Kanaän leidt. Och, moge het gegeven worden, om in klimmende jaren onze dagen te tellen, om een wijs te bekomen, Hem tot eer en heerlijkheid.

Hartelijk zouden wij wel wensen ulieden te ontmoeten, wij zijn licht te vinden, er is bij ons anders niemand van die naam.

Zover wij weten is vrouw Oosterom nog wel.

Nu, gedenk dat het een ellendige is, maar bovenal gedenk ons in den gebede.

Na groeten van ons beiden aan u beiden,

Nooit gedacht.

Bonrepas!

Januari 1887.

JAN VAN VLIET en ECHTGENOTE

Brief

Aan Pieten den Besten te Ottoland.

Geliefde Vriend enz.

In Hem, Die gezegd heeft, niemand komt tot de Vader dan door Mij.

Daar ik al lang betrekking gehad heb, om een letter te schrijven, maar gedurig door allerlei redeneringen teruggehouden, zo wens ik het eindelijk te wagen, de pen op te vatten. Och Pieter, hier is toch een geheel andere betrekking, (als die van de wereld) terwijl ze hier vloeit uit die vereniging met en in Hem, Die het Hoofd is; een betrekking, voortvloeiende uit die nooit begonnen eeuwigheid, uitverkoren in Hem. Och Pieter, ik kan er niets van vatten of begrijpen. Hier is het niet anders als: *Geloof alleenlijk, en gij zult de heerlijkheid Gods zien.* En een van die onderwerpen te zijn, die eerst in de grond moest leren geen geloof te kennen of te bezitten, zodat het niet alleen is een overtreder van de ganse wet en de profeten, maar ook, die niet gelooft is alrede veroordeeld. O, onbegrijpelijk wonder!

Hier eerst wordt het verstaan, *Ik zal het uit 't Mijne nemen en zal het u verkondigen.* Ja, daar wordt het: *u dan, die gelooft, is Hij dierbaar.* O, daar houden alle redeneringen op en staat de arme doodschuldige mens van zijn vernuft af en wordt het gepaste onderwerp om zich te laten zaligen. O, daar wordt er iets van geleerd en gesmaakt een vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, want daar wordt het inderdaad, naar de mate der bedeling der genade, niet anders als: verwondert u en verdwijnt.

O Pieter, hier worden al de inwendige zintuigen veranderd en vernieuwd. Het gezicht dringt door alle nevelen heen en dringt door en ziet in een Drieëinig God schatten van rijkdom en ere. Het gehoor hoort nu een geheel andere klank en doet zeggen: Dit is de stem mijns Liefsten; ook is de reuk gericht om te zeggen: *Zijn rieken is in de vreze des Heeren.* De smaak zegt: proeft en smaakt dat de Heere goed is. En o, te gevoelen eertijds dood te zijn in zonden en misdaden, maar nu levend gemaakt met Hem tot een nieuw leven.

Geen wonder, dat daar de uitroep wel eens op volgt: *Al wat adem heeft love de Heere!* O, onbegrijpelijk toch, met toeëigening bij ogenblikken te mogen zeggen met de ganse Kerke Gods: *Ons Pascha is voor ons geslacht.* Maar o, vriend, dat Paaslam moest geheel gegeten worden, zo moet ook de gehele Christus door het geloof worden aangenomen, met al Zijn verdiensten en weldaden, en moest het met bittere saus gegeten worden, zo moet er toch in ons zijn een bitter kruid van droefheid over de zonde, Zacharia 12: 10.

O, zalig voorrecht, nietwaar? Want zo wordt door de genade des Heiligen Geestes de behoefte levendig gehouden en werkzaam met een uitgaan tot dat bloed des Verbonds, wetende, dat wij daar, ter rechterhand des Vaders, een Hogepriester hebben. Die ons ten goede daar is. Och, moge het ons en u en al het arme volk des Heeren veel geschonken worden om door de bewerking des Heiligen Geestes de posten onzes harten bestreken te mogen hebben met Christus' bloed, dat ons alleen en volkomen reinigt van alle zonden.

En nu, hier zou ik denken te eindigen, maar och, verdraag mij nog een weinig, opdat ik u nog mededeel dat ook mijn lieve vrouw bij tijden begiftigd wordt met dronkjes van die reine wijnen, die gezuiverd zijn, ja ook van die most, die de jonkvrouwen sprekende maakt. O, zalig voorrecht, beiden verwaardigd te mogen zijn met de eerstelingen te

mogen smaken van die erfenis, die onze Borg met zo'n dure prijs gekocht en verworven heeft.

Och vriend, het gebeurt wel eens dat de Heere ons zo goed is, dat het 's avonds wel eens laat wordt eer wij naar ons bed kunnen gaan.

Nu geliefde, in hope dat gij in aanmerking moogt nemen dat wij een paar ellendigen zijn, maar die er door genade, tot onze schaamte, verootmoediging en vernedering, enige bewustheid van mogen hebben.

Intussen bevelen wij ons ook aan, om ons te gedenken in uw gebeden.

Onze hartelijke groeten, ook aan uw vrouw en allen wie gij groet.

Bonrepas, Februari 1887.

J. VAN VLIET. M. VAN DER HEE.

Brief

Aan As. Hoornweg te Bergambacht.

Geachte Vriend en Vriendin.

Daar wij toch in zo lang niets van elkander horen, doet de betrekking mij ondernemen, om over de bergen van bezwaren heen te klimmen, om, hoe ellendig en gebrekkig dan ook, te ondernemen een letter te schrijven. En hoewel er nu de bewustheid bestaat, indien het tot 's Heeren eer zou zijn, er een uitgang nodig is, buiten de legerplaats. Och, mocht onze goedertieren Koning daartoe Zijn genadescepter toereiken, want dat is bij en tot elke daad toch nodig, nietwaar?

En och Leentje, wat is dat toch een eeuwig wonder van genade, nietwaar? Daarvan bij ogenblikken de levendige kracht te ontwaren. Daar toch blijft de arme mens een behoeftig, afhankelijk schepsel, om door de werking des Heiligen Geestes in levendige uitgangen des harten de ogen op de Heere geslagen te houden, gelijk de ogen der dienstmaagden op de ogen harer vrouwen. O, onbegrijpelijk wonder toch, die van nature tot God zeiden: *Wijk van mij, want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust*; nu, uit kracht van wederbarende genade en de vernieuwing des Heiligen Geestes, bij tijden verwaardigd te mogen worden om uit te mogen roepen: *O dierbare Koning Jezus, trek Uw hand toch niet terug van het gat der deur onzes harten*, uit de levendige bewustheid, wegens Zijn heilig recht en onze onwaardigheid en ogenblikkelijke alles verbeurdheid.

O wonder! met Jehovah te doen te mogen hebben Die zal houden tot in eeuwigheid. Al was het dan ook, dat het pad door vuur of water leidde, Hij zal niet begeven of verlaten. Maar onuitsprekelijk gelukkig zal het zijn, voor allen die maar genade mogen ontvangen, om in de levende kracht van dat zoen- en borgbloed te mogen leven. Want o, het is zo zichtbaar, dat zovele zware wolken tezamen pakken, die in geweldige onweders dreigen te zullen uitbarsten. En daarom, o gelukkig als de Heere komt om Zijn Kerk en volk te richten, vanwege het snood verlaten van Hem en Zijn wegen, die dan verwaardigd zal mogen worden om in de kloze der steenrots gesteld te mogen worden, totdat de gramschap over zij. En intussen heeft het woord van Boaz nog kracht: Hij heeft de maaiers bevolen tussen de garven handvullen te laten vallen. Och, dat er maar vele Ruths waren, of mochten gevonden worden wier thuis blijven weinig mocht zijn.

Nu, in hope dat ulieden dit gebrekkig schrift zult aanmerken als een bewijs van innerlijke betrekking, dan zou u mij, in mijn ellende, ook wel kunnen verdragen. De nu zalige Ds. Ledeboer, zei eens, 'de brief is de post niet waard'; hoeveel te meer behoort ik dit van mijn schrijven te zeggen.

En voorts zouden wij hartelijk wensen iets van ulieden te horen, anders zouden wij mogelijk wel zeggen dat Leentje is stout.

En nu verzoekt mijn vrouw, dat ik zal schrijven dat de betrekking bij ogenblikken aan het volk van God, wel eens zo levendig is, dat het soms is alsof ze reizende is om te vertellen dat de Heere goed is.

Onze groeten in Hem, Wiens bloed al ons doen en laten moet reinigen; groet ook de hele familie,

Bonrepas, 24 Maart 1887.

J. v. VLIET en ECHTGENOTE,

Brief

Aan Jan Muij te Moordrecht.

Geliefde Vriend en Vriendin.

Tot onze blijdschap zijn uw letteren door de goede hand Gods tot ons gekomen, en nu in het besef van verplichting om een letter te antwoorden, stel ik mij in de weg. Och ja, lieve vrienden, wat is en blijft het toch voor vlees en bloed onverstaanbaar, dat het de Geest Gods is die niet alleen levendig maakt, maar ook gedurig sluit en opent, en dat om dat ellendige, maar duur gekochte volk tekens te herinneren uit welke kelk van jammer en ellende aanvankelijk hier zijn opgevoerd, maar ook tevens om een kindeke te blijven, ja, zuchtende in onszelfen vanwege de overblijfselen der zonde, en zo te leren wat het zegt alle dagen te sterven. O, wat weten we daar toch nog weinig van, nietwaar? En daarom denken we gedurig dat ons wat vreemds overkomt, omdat het hete zand van Mesech gestadig brandt.

Maar o, lieve vrienden, behouden als door vuur! O, eeuwig wonder! Lieve vrienden, zal het voor de onbekeerde tevergeefs zijn, te smeken om een druppel water tot verkoeling der tong. Wij daarentegen, uit dat vrij en eeuwig ontfermen, in en om de gerechtigheid het bloed van onze lieve Borg, hier bij aanvang en voortgang verkwikt te worden door die zoete droppels uit de beek van Gods wellust. Uit die fontein des heils, die toch volgens Zijn onwankelbare belofte vloeiende zou zijn, ja, springende tot in het eeuwige leven. Och, lieve vrienden, de reis zal zolang toch niet meer duren. O, dat ons moge geschonken worden gedurig van onze boze werken te mogen vieren, om toch maar in de vreze des Heeren te mogen leven, met een uitzien dat onze Koning Zijne kracht in onze zwakheid moge betonen.

Och, dat we ook veel ingeleid mochten worden in dat heerlijk soeverein Godbestuur, om toch een weinigje, zowel in Zijn werk in de natuur als in de genade, Zijn heerlijke deugden te mogen bewonderen. Enz.

...

Om zo ons bedrukt gemoed te komen verkwikken, als Die alle mijn krankheden geneest. Ja, ja, lieve vrienden, Hij is mij ten goede daar, O, onbegrijpelijk wonder, heiden mochten wij als verslonden zijn in de liefde van dat drieëenig Wezen.

Nu, zeg maar vrij tegen al het arme volk, dat die Koning over het huis Israëls een goedertieren Koning is.

Wij hebben ook vrouw Oosterom bij ons gehad. De Heere was zo goed dat we nog in liefde en gulheid bij elkander mochten zijn, u hebt er de groeten van.

Dat dezen u in welstand mag toekomen, is onze innige wens, met het verzoek, om al het volkje van ons te groeten, met de wens, om naar de mate der gave der genade,

gezamenlijk te strijden in den gebede.
 Na groeten,
 J. VAN VLIET en ECIITGENOTE,
 Bonrepas. November 1887

Brief

Aan Adr. Hoornweg te Bergambacht.

Waarde Vriend en Vriendin.

Daar wij al lang bij ogenblikken verlangd hebben, om iets van ulieden te mogen horen en ook wel eens hebben uitgezien of u lieden ons niet eens kwam bezoeken; doch tevergeefs, zo wens ik mij in de weg te stellen een letter te schrijven. Och, mocht het mij gegeven worden, zo ellendig als het dan ook zijn mag, om 's Heeren eer te mogen bedoelen. O, vrienden, de nu zalige Van der Groe schreef eens, aan een zijner vriendinnen, te geloven dat er zonden voor de Heere lagen, dat zij zolang voor elkander gezwegen hadden. En och, wat is toch ook onder ons een stilzwijgen.

Ach, dat ik mij hier eens recht schamen mocht voor de Heere, daar het Hem in Zijn oneindige liefde en grondeloze ontferming, in Zijn lieve Zoon, door de Heiligen Geest (ons onwaardigen) nog behaagt te komen bezoeken, bij tijden met de uitlatingen Zijner vrije ontferming, waardoor onze smart dan weer genezen en ons leed verzacht wordt; maar ook de behoeften meerder en levendig werkzaam worden gemaakt.

Dat onze grote Profeet door Zijn Woord en Geest ons lere en onderwijze, om toch Zijn wille te kennen, en ons arme mensen, die tot afwijken geneigd zijn, genadig mag leiden in en op die paden die Hem verheelijken en waardoor onze zielen gebaat mochten worden.

O, vrienden, de Heere zegt: wandelt als wijzen. Och, dat ik daarin mijn dwaasheid maar mocht leren kennen. O, daar wordt toch die Hoge priesterlijke voorbede zo dierbaar, en daar komt dan de uitroep: "O, Koning der ere, rijdt voorspoedig op het Woord der waarheid." Och wat zou het een Gode verheerlijkend leven zijn, als ik daar eens veel gelovig in mocht verkeren, vooral daar wij leven in een tijd waarin men zo roept: "Ga met ons en doet als wij." Och lieve vrienden, ik kan betuigen in de Heere, dat die klanken mij zo vreemd zijn, dat ze voor mij een onzeker geluid zijn.

Alleen de gehoorzaamheid aan het bestaande Kerkbestuur heb ik al 38 jaar geleden opgezegd, en hoewel mijn grote schuld in die tijd nog open stond, en ik uit diepe blindheid en onkunde, grote sprongen deed, hetwelk alles mijn ziel zoveel smart en benauwdheid gekost heeft, zo heb ik ook omtrent dat stuk van afstand van dat genootschap, altijd vrede moge hebben En dan mag ik, en ook mijn vrouw, beiden belijden dat het de Heere is Die ons in zo vele wegen genadig gered en doorgeholpen heeft. Maar nu mag ik ook belijden, dat het de Heere is Die mij op de puinhopen van Jeruzalem gezet heeft. En daar wens ik te blijven zolang het de Heere behagen mag de weg genadig te openbaren. Mocht het mij, allesverbeurdeling, uit genade eens geschonken worden, daar, te mogen bewenen de breuk der dochter Sions. Vandaar, dat ik voor mij geen ander handwerk weet te gebruiken om aan Jeruzalems muren te bouwen. En geeft de Heere mij soms enige opmerkingen, dan is bij mij niets anders op te merken, als de ijver van Jehu.

Ik geloof voor mij, als de Heere eens op zal staan, Die gezegd heeft: "Om Sions wil niet te zullen zwijgen en om Jeruzalems wille niet stil te zijn". Dat volzalig-Wezen, dan in Zijn eigen geordineerde weg zal werken opdat geen vlees zou roemen voor Hem. Ik zou

wel eens iemand van de leiders der Dolerenden wensden te horen, die op grond van Gods Woord, verslag af konden leggen, hoe hij gebracht was in de verbreking van het **Nationaal Verbond**, en daar met de ganse Kerke Gods, als meinedige en bondbrekers voor Hem in de schuld zijn gebracht, waardoor ze uit vrijmachtige genade, met kracht waren aangegord om het verbond te vernieuwen. En dan, met de beloften: "Zijt sterk en vreest niet, op te mogen trekken.

O, ik voor mij geloof dat de Heere altijd nationale zonden met nationale oordelen bezocht heeft en zal blijven doen. En krijg ik arm man, eens te zien, de verschijnselen, dan zijn het de kentekenen niet, die tot de ware Kerk van Christus behoren, maar meer gelijken naar die, die op menselijk gezag gegrond zijn. En dan moet ik wel eens zuchten, mochten de leiders des volks, de kosten eens overrekenen, of zij ook hebben, wat tot volmaking nodig is. En ook om te graven en verdiepen, om zuiver op de steenrots Christus te bouwen, opdat het slagregens en stormwind kan doorstaan. En dan zo velen die naast de ark gebouwd hadden kwamen ellendig om. O lieve, is het toch geen wonderlijk verschijnsel, daar, als Jezus werkt de satan brult, en nu wil hij dat zo maar stilletjes laten passeren. Wonderlijk.

Ik eindig met de zucht, och Heere open toch onze ogen en harten.

Onze hartelijke groeten ook aan al het volkje.

JAN VAN VLIET,

M. VAN DIER HEE.

Bonrepas, 25 Nov. 1887.

Brief

Aan Teunis van Drimmelen te Slikkerveer.

Waarde Neef en Nicht enz.

Daar wij zo lang hebben uitgezien om iets van u en de uwen en ook van al het arme volkje, bij, of omtrent u, te vernemen, doch tevergeefs. zo wens ik mij in de weg te stellen een letter te schrijven. Mocht het mij geschonken worden, al was het maar met een paar uitdrukkingen, 's Heeren eer te bedoelen.

Wij mogen door des Heeren goedheid nog gezond zijn uitwendig, wat in onze klimmende jaren ook nog een grote weldaad is, nietwaar? Maar bovenal behaagt het de Heere, ook nog bij tijden ons in onze diepgevallen ellende-staat in te leiden, waaruit dan ook nog weer een walging van onszelf voortvloeit en de heerlijkheid, gepastheid, onwankelbaarheid en dierbaarheid van dat in alles welvordineerde Verbond. O neef, als het onze Immanuel behaagt ons, arme nietelingen, door middel van Overjarig koren uit Jozefs korenschuur, onze zielen enig voeder toe te dienen, o, dan wordt niet alleen het geloof verlevendigd en de hope versterkt, maar de liefde wortelt ook in Hem, Die het Hoofd is.

Och neef, als ons dat eens geschonken wordt, dan kunnen wij het in ons kleine huisje wel houden, ja, dan horen wij niet naar het hedendaagse geroep: *komt, gaat met ons en doet als wij*. Och lieve, ik, arm man, kan in de beweging niet een blijkje ontwaren dat Koning Jezus aan de spitse getreden is, maar het komt mij zo voor, gelijk de Heere tot de profeet zei: *Zoudt, gij ze recht geven, deze mannen hebben hun drekgoden in hun harten opgezet*.

Nu, verder wil ik hierin niet treden. Intussen verlangend uitziende iets van uwentwege en

van het volkje bij u te mogen horen. Het is ons wel eens tot verwondering geweest, daar Vrolijk toch niet werken kan, dat hij ons niet eens komt bezoeken ook had ik en mijn vrouw uw broeder Klaas wel eens willen ontmoeten. Nu, in afwachting.

Ontvang dit gebrekkige in welstand, met de groeten aan u en uw huisgezin en al het arme volkje dat Jezus als Koning hebben uitgeroepen. Gedenk ons in den gebede.

Uw Oom en Tante,

J. VAN VLIET,

M. VAN DER HEE.

Bonrepas,

Nov. 1887.

Brief

Aan de Heer Adr. van der Straate te Bergambacht,

Waarde Vriend.

Ik wens mij te vervrijmoedigen en mij in de weg te stellen UEd. een letter te schrijven, mocht het zijn tot 's Heeren eer. Heden nacht werd ik wonderlijk verrast, daar ik indachtig gemaakt werd aan hetgeen u mededeelde toen u des Zondags met mijn zwager bij ons was, betreffende die oude man, met dat oranjelintje. Och vriend, wat heb ik daar een sterkte voor mijn ziel uit genoten, betreffende de stand waar mijn ziel gezonken ligt. O, wat weet de Heere wegen, personen en middelen daar te stellen, dengenen, wiens harte gericht is, om op de Heere te wachten, met de levendige bede: *mijn ziel verbeidt de Heere en ik hoop op Zijn heil.*

Ach, wat is dat heerlijk Wezen tocht wonderlijk in Zijn gangen en leidingen, nietwaar? Zo wil Jehovah ook nog wel eens onze eenvoudige gesprekken dienstbaar maken om de amechtige zielen van Zijn zuchtend, arm volk te verkwikken. Och, werd het veel ontwaard, dat er veel mocht uitgezien worden wie God is en wat Hij doen wil, dengenen, die in Zijn lieve Zoon op Hem wachten.

Verschoon mij in mijn vrijpostigheid in dit schrijven aan UEd., want mijn hart was enigszins geroerd.

Groet ook de vrienden en vriendinnen.

Met hoogachting, uw

Vriend J. VAN VLIET.

Bonrepas, 28 Juni 1888.

P. S. Mijn vrouw mocht gisteren en heden heel wel zijn naar omstandigheid.

Brief

Aan Pieter den Besten te Oud-Alblas.

Waarde Vriend en Vriendin.

Ik was waarlijk blij, dat ik een briefje van je kreeg, en dat je beide nog wel mocht zijn, en ik heb tot hiertoe ook nog in 't genot mogen delen, ach, dat we maar verwaardigd mochten worden, om bewonderaars gemaakt te worden, wegens de vrije en ongehoudene ontfermingen aan alles verbeurdelingen, die toch als een gevolg van onze diepe val, alle recht, en aanspraak kwijt zijn; maar o, eeuwige liefde kwam zelf het middel uit te vinden, en daar te stellen, tot redding van een deel van dat gevallen mensdom, door de

tussenkomst en voldoening, door de Zoon Zijner eeuwige liefde. O, onbegrijpelijk, onnaspeurlijk, niemand machtig, om met dat Wezen, Wiens deugden geschonden, Wiens geboden smadelijk verworpen, Zijn wetten overtreden waren, ooit weer in vriendschap te komen, en in Zijn gunst hersteld te worden. Als alleen door Hem, Die gezegd had, *ziet Ik kome, in de rol des Boeks is van Mij geschreven. Ik heb lust, o Mijn God, om Uw welbehagen te doen, en Uw wet is in 't binnenst van Mijn ingewand* en die zware, en dure prijs volkomen betaald, zodat Hij stervende kon uitroepen: *Het is volbracht*. Zo had Hij de pers alleen getreden, maar nu wordt dat wonder nog onbegrijpelijk veel groter, wanneer dat nu voor al Gods arme volk een personele daad wordt gemaakt, en dan te meer, als wij zelve, door bewerkende genade des Heiligen Geestes, naar de mate der gave Christi, een gelovig toeverzicht mogen hebben, dat ook voor ons het recht der wet voldaan, de schuld betaald en het handschrift der zonden is uitgewist. Och waarde vrienden, wat behoorden we hier doordrongen te zijn, van wederliefde, ootmoed, schaamte, zelfwalging, enz., maar o, wat zijn dat in mij maar zeldzame ogenblikjes. Zodat openbaarde, dat Wezen zich bij tijden niet, als gedachtig zijnde, wat maaksel wij zijn, ons aanmerkende in dien enige Hogepriester, och lieve vrienden, wat zou het er nog bedroefd uitzien.

En nu vriend, het was mij nog een waar genoegen, hetgeen je schreef, dat er onder de vreemde verschijnselen, die in de gemeente voordeden, nog eentje bij was, daar nog goede tekenen in openbaarde, en dat de Heere er u ook nog bemoeienis mee had geschonken. O wat is dat toch 's Heeren gewone weg, nietwaar?

O, ik kwam in mijn overtuigingsweg, eens bij een oude christin, en die vertelde mij (zij was zo blij) zij had een brief gehad uit IJsselsten, dat er ver buiten de stad een jongmens was, die enige tijd in overtuiging geleefd had, door de Heere in volle ruimte gesteld was. En die oude vrouw vatte mijn hand en zei: o jongje, het is zo een groot voorrecht, er eens een windhoosje komt, die dan binnen mag zeilen. Zij neep in mijn hand. Ik kan mij nog goed herinneren, wat indruk dat in mijn gemoed maakte, en nu is het niet verwonderen, dat die bekeerde moeder ook blij was, en dat zij tegen u zei, wij komen te weinig bij elkaar.

Maar vriend, daarover heb ik een opmerking gehad, betreffende mij en u, wat hebben wij in vroeger jaren conversatie door brieven gehouden, ik heb je briefjes nog liggen, en wat zijn we toch nalatig geworden, en ik weet toch niet, dat er iets tussen beiden ligt. Denkt niet, dat ik u hiermee in de schuld wil stellen, en mij zelven vrij pleiten, want dat is mijn bedoeling niet. Maar we mochten er toch wel eens over nadenken, en vooral daar we op elk gebied zulke zorgelijke tijden beleven.

Ontvang dit in welstand, met mijn hartelijke groeten, ook aan Van der Paauw.

J. VAN VLIET.

Bonrepas, 1 April 1893.

Brief

Aan T. van Drimmelen te Slikkerveer

Geliefde Neef en Nicht enz. .

Met deelneming ontvangen het bericht, ja met ontroering, van het overlijden van uw kind, Christina Niesde. Och, mocht ik hier van schaamte blozen, belijden, dat de dood ieder ogenblik wenkt. Maar komt er eens een bericht, dan een opzien alsof er wat vreemds geschiedde; ach, waar is dan mijn practijk in dezen aangaande.

Och, lieve neef, wat zal ik zeggen? De Heere betone aan u Zijn alles-overklimmende macht, tot een gewillige overgave, met een berusten in Zijn soeverein welbehagen. Bij Hem is geen onrecht. Hij lenige uw smart en geve u het Lam, dat geslacht is, te volgen waar het henen gaat.

En och, mijn lieve nicht, onder uw hart gedragen, en met smart gebaad.. En verder onder zoveel zorgen, 19 jaar lang, en al de zorgen, ook omtrent al uw kroost, en daarbij meer gewichtvolle toestanden. Wel, wel, lieve nicht, uw oude oom kan hier geen behoorlijke schilderij vertonen. Maar ach, lieve nicht, één ding is nodig, och mocht het nog in Gods raad en eeuwige liefde, in en om de Zoon Zijner liefde zijn, u door de Heiligen Geest dat te komen leren tot waarachtige bekering.

En och, neef en nicht, mocht het voor uw overig zaad nog eens tot een middel strekken, door 's Heeren alles-overklimmende genade tot waarachtige bekering.

O, het is toch maar: haast u, spoed u,, om uws levens wil! De apostel zou zeggen: kinderzens, het is de laatste ure.

Wees zo goed eens een briefje, aangaande de toedracht der ziekte, enz.

Uw deelnemende Oom

J. VAN VLIET.

Bonrepas, 14 Januari 1895.

Uittreksel uit een brief aan ...

... Hij de enge Profeet, Priester en Koning. En om, in afhankelijke gebruikmaking, in uitzien naar de invloeden van de Geest des geloofs, Die, Jezus zeide, *als Die zou gekomen zijn, in alle waarheid zou leiden*, Johannes 14: 26: *Maar de Trooster, de Heilige Geest, Welken de Vader zenden zal in Mijn naam, Die zal u alles leren en zal u indachtig maken alles wat Ik u gezegd heb*. En om onder ootmoedige gebeden, om de kracht Christi, zich zorgvuldig te wachten, om door stoute zonden, zorgeloosheid of wereldgelijkvormigheid niet af te wijken van achter de Heere, en om de Heiland Jezus veel te mogen smeeken: *Blijf in mij, opdat ik in U blijve*, Johannes 15: 4. Want al is het, dat alleen Jezus met stervende lippen heeft uitgeroepen, *het is volbracht*, zo verplicht het een ieder van Gods volk om, hoe onbegrijpelijk verre nog van de volmaaktheid, de volmaaktheid na te jagen, Philippensen 3: 12. O, onwaardenaar voorrecht voor de ziel, die veel verkeren mag onder een diep ootmoedig gevoelen van het groot gebrek, dat er nog in de oefening van het geloof, liefde en heiligmaking is, om de aanwas en volmaking in dezelve, meer bij dien groten Voleinder des geloofs te zoeken, en ten opzichte van de verzoening der gedurig nieuw begane zonden, zich steeds te mogen wassen in Zijn bloed.

O, daarvoor komt die Hogepriesterlijke bediening zo te pas, terwijl Hij ingegaan is in het binnenste heiligdom, niet met vreemd bloed, maar met Zijn eigen bloed, en alzo een bekwame Voorspraak bij de Vader. En daarom, al wie levendig bevindt niets goeds te kunnen volbrengen, o, laat dit grote woord van uw stervende Borg, *het is volbracht*, uw ziel opbeuren en doen vertrouwen op die volmaakte gerechtigheid en dat schuldverzoenend bloed. Amen.

J. VAN VLIET.

Bonrepas, 13 Juli 1895.

**Iets ter beantwoording van een in mijn gemoed opgekomen vraag,
waarom ik mij met het doleren niet kan verenigen?**

Psalm 26: 2.

*Beproof vrij van omhoog,
Mijn hart, dat voor Uw oog.
Alwetende steeds open lag,
Doorzoek mij, toets mijn gangen,
Doorgrond al mijn verlangen,
Ik stel mijn oogmerk aan de dag.*

Er staat Spreuken 19: 20 en 21: *Hoort, raad en ontvangt tucht, opdat gij in u laatste wijs zijt. In 't harte des mans zijn vele gedachten, maar de raad des Heeren, die zal bestaan.*

Och ! mocht ik dan nu ook uit genade ondervinden, dat die heerst over zijn geest, sterker is dan die een stad inneemt, Spreuken 16: 32.

Om dan ter beantwoording van bovenstaande vraag te komen, worden in dit ogenblik mijn gedachten bepaald, bij mijn jongelingsjaren. Toen ik de ouderdom bereikt had, om aan de loting te voldoen. Ik trok een laag lot, maar werd eens en andermaal afgekeurd, doch door list en bedrog moest ik eindelijk ingelijfd worden! Maar toen bleek het, dat er Eén is, die het recht verdedigt. Ik werd eindelijk finaal afgekeurd, toen hielp geen geld, list en bedrog meer. Maar blind en dood in zonden en misdaden als ik was, merkte of erkende ik niet dat de voorzienigheid Gods, die over alles gaat, hierin werkzaam was. Och! wat is toch de diep gevallen mens?

Na verloop van drie a vier jaar trad ik in het huwelijk, en verliet daardoor de plaats mijner geboorte. [1845] En daar ik in het ouderlijk huis van mijn vrouw inwoonde, kwam ik in die plaats in de tegenwoordigheid van een oude, Godvrezende vrouw. Op het aanzien van die vrouw, kreeg ik een beschuldiging in mijn consciëntie, want wijs, neen dwaas als ik was, had ik altijd gemeend dat dat volk, dat vroom genaamd wordt een deel huichelaars of geveinsden waren. De gehele zomer bleef mijn consciëntie tegen mij getuigen.

Omtrent half November van dat jaar werd ik krachtig door de Almachtige bepaald bij de woorden: *Bereid uw huis, want gij zult sterven.* Ik werd in het gezicht des doods gesteld, en in het daarop volgend oordeel.

Het is mijn oogmerk niet om hierin wijdlopig of uitvoerig te zijn, maar zo kort mogelijk wil ik aantonen, dat mij daar een wond geslagen was, daar ik aan dacht te sterven en dan eeuwig verloren. Veel benauwde en kommervolle toestanden heb ik daarin doorleefd, de schuldeiser achtervolgde mij, zodat ik wilde vluchten, maar kon nergens heen.

Doch op een tijd werd ik in mijn hart en gans verdoemelijke toestanden ingeleid. In die toestand werd ik door één wiens listen ik niet kende, aangezet om mijn vorigen weg weer in te slaan, want voor mij was geen genade; o, wat angst en benauwdheid. Nog diezelfde avond werd het mij zo klaar, dat dan dat volk, daar ik nu heel die tijd hoog op gezien had, om mijnentwil zou gelasterd worden. Maar bovenal de Naam des Heeren; en dat was mij ondragelijk en ondoenbaar.

Er scheen voor mij toch geen hoop van behoudenis en daarom wenste ik maar te sterven, en heb er de Heere ook om gevraagd. Och, wat is toch de mens.

Maar in die toestand kreeg ik een wijziging uit Psalm. 27 om op de Heere te wachten. Dat

was mij wonderlijk; maar ik werd gewaar, dat in mij geen kracht was om op de Heere te wachten, Maar het dreef mij rusteloos uit tot de Heere.

Eindelijk behaagde het de Heere mij te tonen, dat Hij mij kon en wilde bekeren, en opende mij de weg der verlossing. O, wat verandering, o, wat een ruim veld, o, dat bewonderen, van die Vrederaad, van uit de stille eeuwigheid, o, dat inwilligen, en dat goedkeuren van die Weg, om alleen door dat volkomen Borgwerk, met al wat daaraan verbonden was, behouden te worden. Ach, wat aangename zielstanden heb ik daarin genoten.

Maar om tot bovenstaande gemoedsvraag te komen. Ik had gemerkt, dat de Heere mij wilde bekeren, en toen ging ik ook aan 't bekeren en reformeren. Ik wilde soms mannenwerk doen, en had voor geen kind kracht. Intussen ontving ik een diep inzien in de diepgezonken toestand van Land, Kerk en School, waarvan ik ook openlijk getuigenis gaf, en onder beding van genade besloot, mijn kinderen zelf in huis te onderwijzen, dat mij veel zuchten en worstelen gekost heeft, maar ik betuigen mag, dat de Heere Zich in die weg aan mij, alles-verbeurdeling en gans onwaardige, niet onbetuigd gelaten heeft. O, onbegrijpelijk wonder.

Maar toen ging ik ook aan het kerk-bouwen, maar helaas, ik heb moeten ondervinden, dat de drijfveer daarvan niet anders als volgzucht was, door anderen, daar ik hoger op zag dan op mijzelf, te willen volgen; (maar helaas) ik had vergeten te onderzoeken of het fundament zuiver op de rotssteen Jezus Christus gelegd was, of op een zandgrond.

Maar o, terstond moest ik die zoete invloeden missen, die ik in dat standpunt, waar de Heere mij in die geopende weg der verlossing, door het bloed des Zoons Zijner liefde, in gesteld had, gewoon was te genieten. Ik kreeg een bang en zuchtend leven; ook merkte ik niet anders als een spreken en prediken over de waarheid. *Maar de grote gemaakte schuld, wegens het verlaten van de God der waarheid, en het verbreken van het Nationaal verbond, waardoor een grote toorn op Land, Kerk en Volk rustte, werd onder de prediking of in samenkomsten niet van gemeld. Ik kreeg klaar in te zien, dat men de waarheid kan hebben en de God der waarheid missen.*

Het is mijn oogmerk niet, om wijdlopieg te zijn om aan te tonen wat dat verbond was, waarin de Kerke Gods met God stond, en hoe dat verbond in de jaren 1618 en 19 opnieuw bekrachtigd en vastgesteld is. Dat is voor elk, die niet geheel onkundig is in de geschiedenis van Land en Kerk, genoeg bekend.

Ik denk nu aan 1795, aan 1806 en aan 1816, toen door het verwerpen van de ringmuur der Kerk en de oprichting van het Haagsche Kerkbestuur, onder de naam van Synode, doch veeleer een sociëteit, de vastigheid en de grondslagen der Gereformeerde leer geloochend en verworpen is, en een leervrijheid, waardoor alle dwalingen en ketterijen als kruipende listige slangen zijn door- of ingedrongen. zo zelfs, dat het allerheiligste geloochend, bespot of ontkend wordt, De Godheid van Jezus Christus, als de tweede persoon in het Drieenig Goddelijk Wezen, ontkend, het Persoonlijk bestaan van God de Heilige Geest geloochend, de verlossing des zondaars, door het borgtochtelijk lijden en kruisdood van Jezus, niet noodzakelijk meer tot verwerving der zaligheid voor de uitverkorenen, de wedergeboorte geloochend, enz., enz., maar de vrije wil hoog verheven.

Maar ach, waartoe zou ik meer bijbrengen? Want ik spreek maar tot mijzelf. *Doch ween, als Ik van hen zal geweken zijn, zegt de Heere.* Ik denk nu om zekere schrijver die zegt: Nederland is een woelzieke natie, altijd hunkeren naar wat nieuws.

Onder dit en meer bleef ik onder schuldgevoel. Maar vooral, toen ik klaar ontdekt werd,

dat mijn grote schuld door erf- en dadelijke zonden nog open stond. Ik was nog niet door een volle geloofsvereniging het eigendom van Jezus geworden, en daarin zijn de jaren van bekommering vele geweest. Evenwel heb ik daarna mogen verstaan, dat de Heere mij in die weg vele ondersteuningën geschonken had, waardoor ik voor bezwijken ben bewaard mogen blijven.

Na verloop van 41 jaar, behaagde het de Heere, ter openbaarmaking van Zijn eeuwig raadsbesluit, mij, ongelukkig wanschepsel door de zonde, voor Zijn gericht of vierschaar te stellen, maar daar werd ik niet om één lichaamsgebrek afgekeurd, zoals vroeger voor de dienst van een aardse koning, maar ik was voor Hem geheel verwerpelijk en zo nabij de verdwijning. Maar in dat punt des tijds kwam een Ander in mijn; plaats. O, onbegrijpelijk wonder, het was des Vaders eigen Zoon, Eenswezens met Hem, naar Zijn Goddelijke natuur, op Wien de Vader alle mijn ongerechtigheid had doen aanlopen, en met Zijn kruisdood en bloed mijn schuld betaald, de Vader met mij verzoend, en alzo vrede voor mij verworven, met toewijzing van in Hem het recht ten eeuwigen leven, en dat door de Heilige Geest aan mijn ziel toegepast en verzegeld werd, enz.

En och, mocht ik nu in mijn ganse leven betonen, uit wat grote nood en dood verlost te zijn. Dat mijn ganse leven Hem gewijd, met ziel en lichaam, om in afhankelijkheid van Hem, in de beoefening van Zijn ambten en Middelaars- bediening, zoals Hij mij geschonken is tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en heerlijkmaking, alzo in Hem te wandelen en vruchten te dragen van geloof en bekering Maar o, hierin openbaart mijn ellende, tot mijn schaamte. Och, was het mij meer tot smart, want o, mijn aanklevend bederf, waaronder ik meer behoorde te zuchten, en de apostel na te stamelen, met een deemoedig hart: *Wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods: Ik dank God, door Jezus Christus, onzen Heere.* Die mij bij tijden nog door Zijn Heilige Geest des eeuwigen levens verzekert. Die ook nog de door mijn aanklevend bederf ontstane krankheden geneest, want Hij is mij als die grote Hoge- priester nog ten goede voor het aangezicht des Vaders, enz., zodat ik mijns zelfs niet ben. O, onbegrijpelijk wonder.

Maar als nu mijn gedachte weer tot het Doleren bepaald wordt, o, dan sta ik bandeloos en voeteloos, want ik erken mede deel te hebben aan de nationale schuld, waardoor de Kerke Gods onder een grote toorn Gods is. En och, ik heb wel eens uitgekeken om eens van iemand grondig te horen, met het verbreken van het **Nationaal verbond** met het verloochenen van God en de zuivere Gereformeerde leer, zoals die op de Synode te Dordrecht in de jaren 1618 en 19 op grond der Goddelijke waarheid, met de Formulieren van Eenheid openlijk is bekrachtigd en vastgesteld. Och, wie is er met de Kerkschuld en het verbreken van het verbond (als een zelf-schuldige) voor God in schuld en belijdenis gebracht?

Ook de grondleggers niet, want ook die komen uit dat standpunt niet op, dat is genoeg blijkbaar in het gedurig van standpunt veranderen. En ik geloof, dat er misschien duizenden zijn en soms ook wel begenadigde kinderen Gods, die niet weten wat er door dat verbond verstaan moet worden.

En nu komt mij in gedachten. Ik heb eens met drie Heren uit Schoonhoven te Boskoop op een vergadering geweest, toen Dr. Kuyper wegens lichaamsongesteldheid bedankt had als lid van de Tweede Kamer. Er moest een kandidaat gesteld worden in Kuypers plaats. Daar was ook de oude dominee Kraaijenbelt, destijds leraar te Bodegraven. Daar stelde Dr. Kuyper er een voor uit Den Haag. Kraaijenbelt vroeg, *of hij goed met dien heer zijn*

grondliggig bekend was, waarop Kuyper antwoordde, dat die heer zijn ouders behoorden tot de Remonstrantse Broederschap, en hij zelf ook, maar hij had hem (namelijk Kuyper) op zijn hand beloofd, als - hij als lid der Kamer gekozen werd, dat hij de orthodoxie voor zou staan. Waarop de oude Kraaijenbelt als in verbazing driemaal zei: *dat kan hij niet*, enz. enz. en liet daarop volgen, hij komt er niet door! Maar het woord van Kuyper ging door. Maar het was merkbaar dat die grijze leraar er niet mee verenigd was. Nu hij kwam er ook niet door. Ik weet nog zeer goed, dat Dr. Kuyper zei, we konden nu nog moeilijk anders; er waren er genoeg, maar die waren nog te jong, maar over acht jaar dan waren we klaar!

Ik zat verslagen, want zolang als ik onder Gods volk had verkeerdt, had ik nooit zo een uitdrukking als dit was gehoord; maar genoeg hiervan.

Maar om tot het vorig onderwerp te komen, werpt men de schuld niet op een ander, als men over de diepgezonken toestand en Kerk handelt? En men begint met koning, raadsheren, synode, professoren en leraars; o, het is ellende genoeg. Maar o, laat ons, onszelf niet vergeten of er buiten sluiten, laat ons toch eens zien, hoe het de kinderen Israëls ging toen zij over, ja door het midden der Jordaan getogen waren, op Gods bevel het volk besneden, het Pascha gehouden, en in Gods verbond getreden.

Voorts als Jozua bij Jericho was en Zijn ogen ophief, ziet een man stond voor hem die een uitgetogen zwaard in zijn hand had, en Jozua zei, *zijt gij onzer, of onzer vijanden?* En Hij zeide, *neen, maar ik ben de Vorst van het Heir des Heeren, Ik ben nu gekomen. Toen viel Jozua op zijn aangezicht ter aarde en bad aan, en zeide, wat spreekt mijn Heere tot Zijn knecht?* En daarop krijgt Jozua de belofte, dat de Vorst van het Heir des Heeren, Jericho met haar koning en strijdbare mannen in Zijn hand gegeven had, met bevel, om alles te verbannen. Dat alles is geschied, Jozua 6. Maar de kinderen Israëls overtraden door overtreding, want Achan nam van het verbannene. *Toen ontstak de toorn des Heeren tegen de kinderen Israëls.* En dat openbaarde toen de mannen van Ai, Israël verdreven, en 36 man vielen. O, wat bukte Jozua laag voor God, en het ganse volk weende. Maar de Heere kwam hem voor, en zei, dat Israël gezondigd had. Hij zegt niet Achan heeft gezondigd, neen, Israël. De ban moest uit het leger weggedaan worden, zoals ook gebeurde. Maar heeft er wel iemand geweest, die zei: die Achan zijn schuld is het, dat er 36 doden zijn? Neen, want zij stonden in een nationaal verbond. Jozua trok niet op totdat de ban uit het leger weggedaan was.

Ach ging het met ons ook eens zo. Maar men reformeert met grondregels en inzettingen, die nooit in de Gereformeerde kerk bestaan hebben, of erkend zijn; die zonder veel moeite aangetoond kunnen worden. En ik geloof ook, dat de Vrije Universiteit er nooit verschenen zou zijn, als Kuyper tijdens zijn kandidaatschap, tegelijk met dominee Oosterzee van Rotterdam, toen te Utrecht, tot professor was gekozen geworden.

Ach, mocht ik arm, onwaardig, oud man, in mijn eenzaamheid tranen mogen schreien, van wege het verlaten van de springader des levendigen waters. O, wat is de Heere rechtvaardig verre van Zijn kerk en volk geweken, met Zijn geest en genade. O, wat zijn nu de kinderen Gods verstrooid op alle bergen, door het wandelen in de duisternis, o, wat verwijdering en verdeeldheid. Ja, wat een afkeer verneemt men tegen diegenen, die uit vreze Gods met die ijvergeest van Jehu niet op wagens kunnen klimmen, om de ijver te aanschouwen. O, wat een geest van verblinding onder Gods lieve volk, onder Gods rechtvaardig oordeel.

Ik kan niet geloven dat ze er zijn, maar stel eens, er was eens iemand, die waarlijk met de

kerkschuld, verbondsgewijze, door God de Helige Geest was worstelend gemaakt, die zou behoefte gevoelen aan die grote Profeet en Leraar om in de zake Gods; (in zo een ernstige zaak) bewaard te mogen blijven, om niet met elke mening en denkbeeld terzijde afgeleid te worden. Maar te hebben bedaardheid des oordeels en een worstelend aankleven, aan de Koning der kerk, de Heere Jezus, om door genadige bewerking en leiding des Heiligen Geestes in rechte sporen geleid en gehouden te mogen worden, daar wij arme mensen toch ieder ogenblik tot afwijken en afdwalen geneigd zijn. O, daar zou men betonen, de verwachting alleen van de Heere te hebben, en zonder Hem niets te vermogen.

Maar och, waar bespeurt men een afhankelijk en beoefenend leven? Want onder Gods rechtvaardig oordeel, kan de satan als een engel des lichts, de mens zijn helse ketterijen zo aangenaam doen voorkomen, dat ze naar de mening des Geestes schijnen te zijn, en zo onder Gods rechtvaardig oordeel doen rusten op valse gronden, ook omtrent de zielenstaat. Och, waar, is onder al de ijver tot reformeren de praktijk om de verwachting alleen van de Heere te hebben, om alleen de Heere Jezus, als het enig Anker der hope, als die vaste Grondslag, der op Gods Woord gegronde, geestelijke bevinding van het fundament, door God in Sion gelegd; waarop de Gereformeerde kerk tijdens onze vaders stond. O, ik vrees, dat nu men zo geleerd heeft, om alles christelijk te noemen en zo weinig gelet wordt, om Schijn en Zijn te onderscheiden, zodat men de algemene werking en gave des Geestes niet van het zaligmakend werk des Heiligen Geestes, kan onderscheiden, doordat men (als ik mij zo eens uit mag drukken), meer met de tabernakel te doen heeft, als met Dien, die daarin pleegt te wonen.

O, ik wil hartgrondig belijden, dat ook ik mijzelf hieraan schuldig vind. En ach, waar vindt men Goddelijk licht, geestelijk leven en een tedere consciëntie.

Maar mij komt te binnen, hoe de Heere mij (onwaardige) voor ruim vijf jaren eens bepaalde onder het lezen van Jeremia 28, dat de profeet Hananja zeide, dat in nog twee volle jaren de Heere alle de vaten van het huis des Heeren tot deze plaats, namelijk Jeruzalem, zou wederbrengen. Waarop Jeremia zeide, voor de oren des gansen volks, amen, de Heere doe also, de Heere bevestig uw woorden, enz. Maar Jeremia zeide, vers 9, de profeet, die geprofeteerd zal hebben van vrede, als het woord van dien profeet komt, dan zal het bekend worden dat hem de Heere gezonden heeft. En zie, hoever Hananja uitvoer in vers 10 en 11, en Jeremia ging weg. Maar de Heere kwam tot Jeremia met de harde boodschap aan Hananja, die ook zijn vervulling kreeg, van vers 12 tot en met vers 17.

En toen mocht ik geloven dat uit dit tegenwoordig verschijnsel en tal van leerstellingen zouden te voorschijn komen, die nooit vroeger in de Gereformeerde Kerk erkend zijn geweest.

En het heeft mijn aandacht wel eens getrokken, bij het openbaar worden van de Gereformeerde leer-afwijkende stelsels, dat God een Waarmaker van Zijn Woord is. En krijg ik nu te letten op sommiger spreken en verkeer, o, dan openbaart zich de gestalte van Hananja, die nu met mij de vrije wils-God niet kan offeren, dan is het, *weg van der aarde met zulk een*. Ja, ik spreek hier uit eigen ondervinding. O, hoe veler aangenaam verkeer moet ik in mijn ouderdom missen, omdat ik uit volgzucht de grote menigte niet kan volgen, zodat ik ondervind, wat ik vroeger Gods volk wel eens uit heb horen drukken, namelijk: *bannen, verbreken banden*. O, schrikkelijk oordeel.

Maar hier rijst een vraag op in mijn gemoed, of ik dan zo los ben van de openbare

Godsdienst, even alsof het geen Goddelijke instelling was?

O neen. Ach, ik zou in mijn ouderdom nog al eens met Gods volk wensen te mogen opgaan tot Gods altaar, maar ik vrees, want volgens de tegenwoordige toestand wens ik maar als een eenzame mus op het dak uit te zien en te wachten op het heil des Heeren.

In dien weg kreeg ik laatst nog een verkwikking uit Jesaja 14: 31 en 32: Huilt gij poorten, schreeuwt gij stad, gij zijt gesmolten, gij gans Palestina, want van 't Noorden komt een rook, en daar is geen eenzame in zijn samenkomsten. Wat zal men dan antwoorden de boden des volks? Dat de Heere Sion gegrond heeft, opdat de bedrukten Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden.

Welgelukzalig toch, wiens verwachting van de Heere zijn God is. En och, wat is men in onze tijd, wegens geesteloosheid, ver van die beoefening en beleving verwijderd (mijzelfen er bij ingesloten). En och, mocht ik hieromtrent meer beschaamd zijn en in 't zwart gaan voor het aangezicht des Heeren. O, wat bestaat er toch een schepselvergoding, zodat het blijkbaar is, dat men meer verwachting heeft van een bekeerd leraar, (die ik geloven wil dat er nog zijn) en dien men mag en moet eren om huns werks wil, maar men vergeet helaas, dat ze, in zichzelf aangemerkt, maar ellendige, afhankelijke werktuigen zijn, die de waarheden maar aan het oor kunnen brengen, zodat het te vergeefs is dat Paulus plant, Apollos nat maakt, zo God de wasdom inhoudt. En geeft de Heere (om Zijns verbonds wil) soms eens een zegen aan deze of die van Zijn volk, wie krijgt of waar brengt men dan de ere?

En mag, ik nu een blik te slaan krijgen, hoe er gehandeld wordt met de kinderdoop, dan moet ik mijzelf afvragen, heeft de Gereformeerde Kerk ook also gehandeld? Zodat sommigen, als hiet kind maar enige uren geboren is, zijn aangemaand geworden om ten spoedigste te doopen. Is dat de Gereformeerde belijdenis? O, wat is men aan Rome gekoppeld, want stierf het kind ongedoopt, dan kon het misschien niet zalig zijn.

Maar hier zou ik mijzelf wel willen vragen, wordt dan elk die gedoopt is zalig?

Misschien zijn er wel onder bedoelde voorstanders die zouden antwoorden: Als men een goed gebruik maakt van onze vrije wil, en trouw de plichten betracht, zodat daaruit blijkt dat men in de doop wedergeboren is.

Och, arm mens. Maar mij komt in gedachten, dat er in dat noodzakelijk van de kinderdoop stellen, ook nog een heimelijke verloochening van dit leerstuk, op te merken is, nl dat fundamentele leerstuk van de eeuwige verkiezing. Enz.

...

En ik wil hopen dat er in onze tijd nog zijn, die uit bekrompenheid en vrees voor zelfbedrog van verre staan. Nochtans, daar men in onzen tijd zo ver gekomen is, dat sommigen zeggen: Een onbekeerd mens bezondigt zich door het gebruik, maar hij zondigt niet zo zwaar als een bekommerde, die er recht toe heeft, en het uit vrees nalaat. En ik ben bewust, dat dit onder sommigen gesteld wordt.

Maar hier moet ik mijzelf de vraag doen, is dat de leer der Gereformeerde Kerk? Gegrond op de leer van Jezus en de Apostelen, met de grondregels der Kerk en formulieren van eenheid? Ik antwoord mijzelf rondborstig, neen! Maar het is eenvoudig, omtrent elk onbekeerd mens, hij heeft er part noch deel aan, hij eet en drinkt zichzelf een oordeel. Maar men stijft de onbekeerde mens in zijn trotse waan, in plaats men zou zeggen, o mens, gij hebt geen hand om die heilige tekenen te nemen, geen mond om te eten, geen tong om te smaken, geen maag om te verteren, geestelijkerwijze aangemerkt.

En o, wat zou hier nu werk zijn, zo er getrouwe zielverzorgers mochten zijn, om die bekrompen zielen, die ik wil hopen, dat hier of daar nog zijn, die uit besef van onwaardigheid en vrees voor zelfbedrog niet durven naderen, o, die zielen gaan zwaar genoeg gebukt, onder de last van schuld en zonden. Die moest men niet voorhouden, dat onbekeerden zo zwaar niet zondigen als zulke, die door bestrijding des vijands of door in haar oog, er niet toe gerechtigd te zijn, daarom niet durven naderen. O, wat moest men die slingerend rankjes, aan de ware Wijnstok vast pogen te binden, of ze onder de bedauwing des Heiligen Geestes eens sappen en voedsel uit die vette olijfboom mochten ontvangen tot versterking en opbouw in het allerheiligst geloof. En daar er in onze tijd misschien weinige zijn, die standelijk of gestaltelijk alzo verkeren, dat neemt niet weg, dat men dezulken niet toe zou roepen, *het gekrookte riet zal Hij niet verbreken, en de glimmende vlaswiek zal Hij niet uitblussen*; en daarbij letten op den last des Heeren, *zeg het de goddelozen het zal hem kwalijk gaan*. Maar o ik vrees, dat men in onze tijd hierin, onder al het reformeren zeer ver van het gereformeerd standpunt af is, als een rechtvaardig oordeel Gods, wegens het verlaten van de Springader des levendigen waters.

Och, mocht men zich hierin eens te onderzoeken krijgen, voor de Heere of hierin niet even algemeen gehandeld wordt, als in de Staatskerk? Durft men ook daar wel, als getrouwe wachters op Sions muren, *schijn van zijn* te onderscheiden? Nabij is verre, ja buiten; of is men soms bevreesd, dat sommige dan terug zouden blijven? Want men wil toch in onze tijd, nu men toch geleerd heeft, alles Christelijk te noemen, gaarne Discipelen maken, enz.

En zo zou dan, (hoe gebrekkig en ellendig ook,) de vraag, waarom ik mij met het Dolerenden niet kan verenigen? voor mijn eigen gemoed beantwoord zijn.

En zie ik nu op al de verenigingen en het oprichten van jongelings- en jongedochtersverenigingen enz., (welnu) laat het op zichzelf niet kwaad zijn, als het met de zuurdeeg van het pausdom maar niet bezwadderd was. Namelijk, het doel heiligt de middelen. Men wil, vrees ik, de mensen maar tot vrome Christenen maken of vormen zonder te leren, dat in de mens geen goed woont, dat we veroordeeld zijn in het vlees, dat alle deugdzaamheid (hoewel op zichzelf prijzelijk) maar een stank is in de heilige neusgaten Gods, dat we door erf- en dadelijke zonden, verdoemelijk voor God zijn, dat we wedergeboren moeten worden, dat we door de overtuigende genade des Heiligen Geestes, God in Zijn strafvorderende gerechtigheid, moeten leren kennen. En dat God de Heilige Geest de mens moet bearbeiten en vatbaar maken voor de verlossing door Jezus Christus, en door een geschonken geloof, het eigendom van Jezus gemaakt te worden, en zo door het bloed des kruises vrede met een Drieëenig God te, ontvangen en zo in, en door Jezus Christus, door de werking des Heiligen Geestes in een God te geloven, die de goddelozen rechtvaardigt.

En ach, mochten de onderwijzers en onderwijzeressen iets van die studie kennen of leren kennen, want als de blinde de blinde leidt, zullen ze beiden in de gracht vallen; dat zij zo.

En al is het nu zo, dat ik in de tegenwoordige tijd, velen van Gods lieve volk moet missen in het verkeer, wegens mijn ouderdom en eenzaam verblijf, maar vooral omdat ik met die stroom niet mee kan - eenmaal, en die tijd nadert met rasse schreden, zullen geen scheuringen of verdeeldheden meer onder Gods kinderen plaats hebben. O, wat zaligheid zal dat zijn! De Heere regeert! *En als Mijn volk Mijn wet zal verlaten, zal Ik ze met de roede bezoeken, zegt de Heere*. En daarom, daar ik met de ganse kerke Gods ook deel heb

aan het oordeel, dat op de kerk rust, van wege het verlaten van God en Zijne waarheid, *en het verbreken van het nationaal verbond, waarin onze Gereformeerde Vaders met God stonden*, zo wens, ik op grond van Jesaja 8: 11, 12, 13 en 14 uit te zien en te wachten op het heil des Heeren.

Jezaja 8: 11. Want alzo heeft de Heere tot mij gezegd met een sterke hand, en Hij onderwees mij van niet te wandelen op de weg dezes volks, zeggende vers 12. Gijlieden zult niet zeggen, een verbintenis, en vreest gijlieden hare vreze niet, en zijt niet verschrikt. Vers 13. De Heere der Heerscharen, dien zult gijlieden heiligen, en Hij zij uw vreze, en Hij zij uw verschrikking

vers 14. Dan zal Ik ulieden niet tot een heiligdom zijn, maar tot een steen des aanstoots, en tot een rotssteen der struikelingen, de twee huizen Israëls tot een strik, en tot een net de inwoners van Jeruzalem.

*Gij zijt o Heere zeer wonderbaar.
In al de plaatsen, daar Gij klaar,
Uw Heerlijkheid toont krachtig,
Israëls toeverlaat Gij zijt,
En Uwes volks kracht dies altijd
Looft men U, Heere Almachtig:*

J. VAN VLIET.

Bonrepas, 6 Februari 1895.

.... Maar ik zie op de Kerke Gods. En als ik dan een blik te slaan mag krijgen in Psalm 83. O, dan komt het mij zo voor, dat onder Gods rechtvaardig oordeel al de vijanden samenspannen, en een verbond hebben gemaakt om de levendige Kerke Gods te bestrijden, en was het mogelijk uit te roeien. De tenten Edoms en de Ismaëlieten, Moltb en de Hagareenen, enz. enz. Ik heb hierin het oog niet op een zichtbare kerk, die in dezen tijd (voor mij) gans verborgen, maar op de inwendig levendige Kerk. En daar nu het boszwijn alles heeft omgewroet en Gods kinderen niet gewaakt hebben, zo heeft de Filistijn en de Tyriër alles ingenomen en verwoest, de altaren omgeworpen.

Ik meen die leer, die naar Gods Woord en de weg der waarachtige bekering, en de beoefening der Godzaligheid is leidende! En nu Gods volk verstrooid op alle bergen, en daar het nu ontbreekt onder Gods rechtvaardig oordeel aan waarachtig schuld erkennen en belijden, zo meent een ieder rust gevonden te hebben, in hetgeen hij goed noemt.

En o, daar die rok zonder naad van Jezus aan flarden gescheurd is, - ik meen de waarachtige leer der ware Gereformeerde Kerk. En nu elk zogenaamd bouwmeester, (als het ware) er iets van in bezit, dan heeft men ook geleerd er enige lappen, die nu Gereformeerd gelijken bij te voegen, opdat die geheel zou zijn.

Maar o, nu is het geen rok zonder naad! O neen, maar men warmt zich in de sprankelen van eigen vuur, en meent Gode te behagen. O, wat zijn de arme kinderen Gods van hun eerste Man afgehoereerd, zodat de Heere in Zijn rechtvaardig oordeel, Zich verre, ja zeer verre van Zijn volk met de inwoning en invloeden des Geestes heeft onttrokken!

Ach ik arm oud man, moet in mijn eenzaamheid, wel eens zuchten, o, Nederland! diep van God afgeweken Nederland, welks grond is gemest met het bloed van veel martelaren, en getuigen der waarheid, en waarin God Zijn Kerk geplant niet alleen, maar ook zoveel

blijken van Zijne genadige inwoning met Zijn Heilige Geest in dezelve geschonken heeft aan onze Vaders! Maar ach helaas, vet geworden en achteruit geslagen, de Springader des levens verlaten! Vorst en Volk om het gouden kalf gedanst, en gezegd, *dit zijn uw Goden*. O, Nederlands volk; ik meen, dat zogenaamde Kerkbestuur van 1846, dat meer naar een sociëteit gelijkt als naar een Synode. O, als Vorst en Volk de Heere hebben verlaten, wat wijsheid zou er dan meer zijn?

Aan mijn Kinderen tot een gedachtenis.

Zo heeft het de Heere mij vergund, lieve kinderen, om na uw moeders zaligen dood, in mijn eenzaamheid, het een en ander bijeen te voegen, dat meest in brieven bestaat, waaruit na mijn dood onder u nog in gedachtenis zal kunnen blijven, wat en wie de Heere in en om de Zoon Zijner eeuwige liefde voor ons, uw onwaardige ouders heeft willen zijn,. En daar nu het geloof verwisseld is een aanschouwen en haar tranen afgedroogd en ik nog in dit Mesech moet verkeren en niet wetende de dag mijns doods. Maar terwijl de ouderdom en de grijsheid daar is, zal de tijd voorts kort zijn. En daar ik ten volle bewust ben van al het gebrek in alles, zo mag dan ook mede door genade mij bij ogenblikken nog geschonken worden om met al dit mijn gebrek en al mijn overige ellende te mogen zien op de overste Leidsman en Voleinder des geloofs, Jezus Christus opdat Hij alleen de grond mijner hoop zij.

Ik vond ook op grond van Gods woord vrijheid om dit voor u mijn kinderen, hoe gering ook, ter gedachtenis bijeen te brengen. David zei: *ik zal op Uw paden letten*, Psalm 119 vers 15. En hij zegt: *vergeet geen van Zijn weldaden*, Psalm 103 vers 2. Daartoe strekken ook de 12 stenen die Jozua uit het midden der Jordaan liet heffen en tot een opgericht teken stelde, waarbij de nakomelingschap zou gedenken, dat de Heere de Jordaan had opgedroogd, zodat de ark des Verbonds met droge voeten daardoor gedragen werd, Jozua 4.

Dat dit werk door genade nog tot zegen mocht zijn; gedenk dat er geschreven staat: *gedenk hoe gij hoort!* Ja lieve kinderen, ik gevoel mij gedrongen om u te wijzen op de ongelukkige staat van elk mens die in een onbekeerde staat de grote eeuwigheid tegemoet gaat. O, er staat niet tevergeefs geschreven: *het zal Tyrus en Sidon verdragelijker zijn in de dag des oordeels dan ulieden*.

En daarom kinderen, kiest toch wie gij dienen wilt. En daar de mens een vijand Gods is zo wordt het een vrij ontfermen en grondeloze liefde in dat Borgbloed en gerechtigheid van Zijn lieve Zoon Jezus Christus.

O, gelukkig kinderen, die het geschonken mag worden, want van dien kant alleen kan er verwachting zijn.

Nu de Heere geve Zijne vreze in uw harten, die toch het beginsel van alle wijsheid is, Hij lere uzelfen, door Zijn Geest, die, van de Vader en de Zoon uitgaat, ja door levendigmakende genade, bij aanvang of bij voortgang getrokken te worden tot Hem, die gezegd heeft. *Al wat Mij de Vader gegeven heeft, zal tot Mij komen, en die tot Mij komt zal Ik geenzins uitwerpen*, Amen,

Psalm 19: 5.

Des Heeren vrees is rein,

*Zij opent een fontein
Van Heil, dat nooit vergaat,
Zijn dierb're leer verspreid,
Een straal van billijkheid,
Daar z' al onwaarheid haat!*

Uw vader,
J. VAN VLIET
Bonrepas, 1897.

WILLEM VERHEIJ

1818-1890

AMEIDE IN DE ALBLASSERWAARD.

**Gods Vrijmachtige Genade verheerlijkt aan
de grootste der zondaren.**

Uit: Zoete banden die mij binden,

door H. Natzijs en H.J. van Dijk.

DEN HERTOG B.V. HOUTEN

Genealogie

Willem Verheij werd geboren 6 april 1818 te Ameide, zoon van Corstiaan Verheij ca. 1783-1864 en Louiza J. P. Korndorffer, ca 1783-1872

Willem was van beroep timmerman 1844-1875 en tot 1878 Opzichter.

Hij was getrouwd 23 -11- 1844 met Jannigje Opstelten, 1820-1883

Hij overleed 30 oktober 1890.

Kinderen:

Corstiaan Verheij 1850-1852

Corstiaan 1853-1923

Anna Elisabeth 1854-1935

Johannes 1859-1933

In de oude timmermanswerkplaats van de familie Verheij te Ameide lag tientallen jaren ergens tussen de balken een handschrift, geschreven in de tweede helft van de negentiende eeuw. Toen werd het gevonden en in het aangrenzende woonhuis van de familie, in een kastje tussen oude boeken opgeborgen.

Eerst omstreeks 1980 werd het tevoorschijn gehaald en door de echtgenoot van een achterkleindochter van de schrijver, de heer G. Slob, zorgvuldig bekeken en vanwege de belangrijk geachte inhoud overgeschreven, want het begon al behoorlijk te verbleken.

Het had als opschrift:¹

Gods Vrijmagtige Genade verheerlijkt aan de grootste der zondaren.

Nalenschap van Wm. Verheij, Corst. zoon, geboren te Ameide, de 6de April 1818 aan mijn Kinderen en hare geslachten met de bede dat die Genade ook aan hun verheerlijkt mogt worden. Naar Gods eeuwig vrijmachtig welbehagen in Christus Jezus.

Willem Verheij heeft hierin zijn krachtadige bekering beschreven, de leiding Gods in zijn verdere leven, zowel in het tijdelijke als in het geestelijke, met de vele beproevingen. Ook heeft hij in dit geschrift een duidelijk beeld gegeven van het kerkelijke leven en van het gezelschapsleven in Ameide.

Een belangrijk gedeelte ervan nemen wij over. Voor de leesbaarheid is de spelling en soms ook de zinsbouw wat aangepast:

De apostel Paulus, wanneer hij de vrije Genade Gods aan hem bewezen verkondigde, begon eerst zijn eertijds te openbaren, opdat de genade te heerlijker zou uitblinken en anderen uit zijn behoudenis moed konden scheppen. Dat hoop ik ook te doen voorzover het stichten kan, met de bede dat de Heilige Geest hart en hand moge besturen om zo ordelijk mogelijk uit vorige aantekeningen en door indachtigmakende genade de waarheid te schrijven. Dat zij zo.

¹ Nog in boekvorm te verkrijgen. Zeer aanbevolen!

Jeugd en jongelingsjaren

Willem Verheij werd op 6 april 1818 te Ameide geboren. Zijn vader Corstiaan was timmerman/opzichter en zijn moeder Louiza Johanna Philippina Korndorfer werd in de Duitse plaats Kleef geboren. Zij woonden in de Molenstraat te Ameide. Hij vervolgt:

Mijn ouders, knappe burgers en uitwendig onbesproken, gaven mij naar die trant een goede opvoeding, doch zonder Bijbel en de leer die naar de godzaligheid is. Daar genoeg van. Het komt maar op mijn eigen persoon aan. In mijn kindse jaren was ik de meeste tijd buiten toezicht van mijn vader, die in de grote aanneming deed, waarin hij gelukkig was. Maar hij keerde door tegenspoed tot zijn vorig beroep terug, dat hij aan de hand gehouden had door een meesterknecht, om het zelf uit te voeren. Hierdoor lag ik, onder zijn toezicht, enigermate strenger aan de band, want schalksheid en kluchten zaten er al vroeg in en openbaarden zich naar buiten.

Ik leerde vlug lezen, schrijven en rekenen, maar ook niet minder alle schalksheid uitvoeren en maakte het anderen lastig, en stelde mij menigmaal in gevaar.

Hierdoor kwam ik al vroeg in aanraking met de politie, die mij waarschuwde. Ik bracht mijzelf ook menigmaal in gevaar van te verdrinken of door waaghalzerij dood te vallen, zodat ik menigmaal, op mijn verandering terugziende, zei: Heere, wel hebt Gij mij bewaard en gespaard tot dat einde. Dan was er een wegzinken in verwondering over de lankmoedigheid en goedertierenheid Gods. Zo groeide ik op in allerlei wulpsheid en darterheid, zodat ik de bijnaam kreeg van de vrolijke Frans.

Ik ging over tot het beroep van timmerman en daardoor kreeg ik meer en meer verkeer met andere jongelingen. Ik kreeg nu geld in mijn zak, en gul van aard zijnde kwam ik nogal eens met hen in de herberg en trakteeerde, want op de enige zoon van een timmermansbaas wordt al gauw geaasd. Was het zakgeld van vader schraal, moeder zorgde er wel voor. En dat ging zo al verder.

Vader nam weer eens een en ander aan en kocht een buitenplaats te Nigtevecht voor sloop. Zo kwam ik als jongeling van 18 à 20 jaar onder allerlei slag mensen en verviel al gauw tot spelen en drinken. Ja, tot alles wat een los leven inhield. Alles op te sommen lust mij niet en ik wens in bedachtzaamheid verder te gaan om mee te delen wat oorbaar is en tot verheerlijking Gods kan strekken en tot stichting van hen die het lezen.

Eindelijk was die sloop afgelopen en vader keerde weer naar Ameide terug om de timmerij voort te zetten die hij aan de meesterknecht voor twee jaar verhuurd had. Maar ik bleef daar in de buurt om een woonhuis af te werken. Tenslotte kwam een rentenier tot mij en zei: 'Je moest hier maar baas worden, ik heb een werkplaats voor je.' En dat ging door, zodat ik al spoedig twee knechts en een jongen in mijn dienst had. Ik verdiende meer met mijn mond als een ander met zijn handen, zoals ze wel eens zeiden. Maar was de dag gedaald en de avond aangebroken, dan ging ik naar de herberg. Ik was 's morgens wel iets later, maar toch aanwezig, want ik had een sterk gestel. Eindelijk kreeg ik een brief van vader met de vraag of dat werk nog niet klaar was. Ik schreef maar terug: nog niet. Een korte tijd later weer een brief. Hetzelfde antwoord schreef ik, met list ingekleed. Voor de derde maal schreef hij mij en vroeg of ik mijn ouwelui verlaten had. Toen kon ik het niet langer houden. Ik zei tegen die heer: 'Nou kan ik het niet langer houden, al wou je

mij rijk maken.'

Onverwacht kwam ik in de winkel en vader begon toch zo te schreien dat mijn onverschillig gemoed ook vol raakte. Je zou zeggen: hij moest geen begeerte hebben om zo een nog te ontvangen. Maar wat was er aan de hand. Hij moest toen juist twaalf huisjes zetten in Vianen en had mij nodig. De volgende dag ging ik ernaar toe om het uit te voeren. Geen dag heb ik gemist op dat werk. Maar 's avonds ging ik met het volk naar Vianen en maakte heel Vianen in rep en roer.

Toen het werk klaar was, gingen we naar huis en ik bond wat in, uitgezonderd een enkel geval. Er liggen wat voetstappen in al die plaatsen, te veel om op te noemen, die ik later in de weg van verandering eens ging bezien natuurlijk niet lichamelijk en dan stond er op iedere voetstap: dat gaat naar de hel toe. Als we dan daarna ondervinden dat God zo een nog genadig wilde zijn, dan wordt het wonder nog groter.

Huwelijk

Op 23 november 1844 trad Willem Verheij te Aalst (Gelderland) in het huwelijk met Jannigje Opstelten, die aldaar op 15 maart 1820 werd geboren. Zij gingen naast zijn ouders wonen bij de timmerwerkplaats. We lezen hierover:

Eindelijk raakte ik in kennis met een fatsoenlijk meisje dat dan ook mijn vrouw werd. Toen moest ik inbinden; dat diende ertoe, dat mijn consciëntie mij, bij herinnering aan het vroegere, veroordeelde.

Eindelijk gehuwd. Toen zeiden de mensen: nu zal het wel beter worden. Nu, dat was ook zo. Maar het duurde niet lang of het werd erger in plaats van beter. Wel was bij ogenblikken mijn consciëntie zo in de weer over dood en eeuwigheid. Doch dat smoorde ik weer door allerlei zonden. Want ik geloofde wel dat er tweeërlei mensen waren, vroom en onvroom, de een naar de hemel en de ander naar de hel, waaronder ik was. De mensen dachten dat de reden waarom mijn vrouw geen kinderen kreeg was dat ik zo doorsloeg. Maar dat was het niet, nee, moed- en vrijwillig ging ik naar een eeuwig verderf, alhoewel ik daar blind voor was. Vader, moeder en zuster, ook anderen deden alle pogingen, samen met mijn vrouw, om mij van dat pad af te brengen, maar niets was hiertoe in staat. Ze zeiden dan wel eens: drink zoveel als je wilt, maar dan in huis. Ik zei: nee, dan heb ik er geen plezier van, ik moet bij mijn kornuiten zijn. Die hadden veel met mij op, want ik had dan een gulle bui.

Mijn zaken gingen evenwel goed door, als ik alles met het volk maar goed op touw gezet had. Onder al die bedrijven door ontmoette ik hier of daar wel eens een vrome, die wel eens van andere goddelozen vertelde, en hoe vreselijk hun einde was. Maar dat er nog mogelijkheid was aan de zijde Gods. Dit zeiden ze om mij af te schrikken of te lokken. Maar noch het een, noch het ander had enige indruk op mij, wel voor een ogenblik dat mijn geweten mij dicteerde: nu moest de dood eens komen om de levensdraad af te snijden, en dan eeuwig te ondervinden, waar ik zo menigmaal vloekende om gebeden had. Maar ik werd dan weer woester om die gedachten weg te krijgen.

Soms ging ik stilletjes verder en dan schepte men wel eens moed, maar ach, dat duurde niet lang. Er bestond aan de zijde van mijn vrouw en familie niet de minste oorzaak tot dat leven, maar het was door de aanjager van binnen en vooral als mijn consciëntie sprak. Zo kwam ik eens uit de Tienhovense kerk met de Bijbel in mijn buitenste jaszak. Ik ging voorbij het 'Fortuin', daar waren mijn confraters aan het biljarten. Ze zagen me. Ze tikten tegen de ramen. Ik stond stil en zei tegen mijzelf: 't Is toch wat, de Bijbel in mijn zak en

naar de biljart. O, wat sprak mijn geweten! Maar ze bleven tikken. Ik ging naar binnen en ging met hen meedoen. 'Een borrel?' vroeg de kastelein. 'Ja, schenk in kastelein.' En bij elke slok die ik deed, kwam de keu met mijn hand tegen de Bijbel. Dat was elke keer een borrel, totdat mijn consciëntie stilzweeg. Toen brak ik door en ging van de ene herberg naar de andere. En thuis zaten ze te schreien. De vrienden zelf deden hun best om me tot bedaren te brengen, maar daar hielp niets aan. Als een hollend paard brak ik overal door. Ds. Smytegelt schrijft: Bij elk verhaal van Paulus' bekering verhaalt hij vooral hoe hij de gemeente verwoestte en moord dreigde, en zijn woestheid niet verkleinde, maar eer vergrootte om des te meer Gods vrije ontferming uit te doen blinken, en dat anderen moed zouden grijpen om toevlucht te nemen tot de alleen reddende Jezus. Het is niet goed, zegt hij, als men in een verkeerde zin zijn zonden wil verkleinen, maar hij deed het in zijn onwetendheid en dacht God een dienst te doen.

Maar wat mijzelf betreft, van alle kanten brak ik in daden uit. Ik durf het ergste niet te noemen, omdat het niet oorbaar is, maar het geeft genoeg te kennen dat de mens moed- en vrijwillig van God is afgefallen en de duivel is toegefallen. Hij rent moeden vrijwillig naar zijn eeuwig verderf, alhoewel hij er blind voor is.

Later nam ik de kerk aan te Goudriaan. Vernieuwingen en reparaties op grote schaal. En dat ging daar dezelfde weg op. Ik zal daarvan niet veel verhalen, alleen het oorbare, opdat het voor anderen nog dienstbaar kan zijn in de middellijke weg.

Het was op een nacht, nadat ik die dag op een zondige manier had doorgebracht. Ik lag in een herberg thuis. Ik sliep op de bovenzaal waar geen blinden of vensters voor de ramen waren. 's Nachts tegen de morgenstond werd ik wakker met een ontzettende schrik en de gedachte dat grootvader en diens broer en anderen van mijn voorgeslacht in de hemel waren, want dat had ik wel eens horen zeggen, en ik naar de hel moest. En dat was zo zeker, alsof ik de hel voor mij zag.

O, die doodsangst, mijn gehele lichaam sidderde, het was onhoudbaar, O, wat zal het zijn in die plaats der verdoemden, daar werd ik dan een stipje van gewaar in die consciëntie-overtuiging. Ik kon het in bed niet houden en ging voor de ramen zitten om ter afleiding naar de maan te kijken, die vol was en de dauw op het land te zien. Ik luisterde of ze beneden al kwamen, en zie, daar hoorde ik de luiken opendoen. Ik vloog van de trap af, ging rechtstreeks naar het drankbuffet en dronk mij spoedig dronken, waardoor mijn consciëntie zweeg.

Daarna was het een geruime tijd redelijk. Als het redelijk was, dan was het nog erg. Het was altijd wel zo, dat elke werkman op zijn post stond en alles goed op touw stond. De opzichter, die daar woonde, was een zedig man, die goed naar het volk keek als ik aan het rommelen was. Ik deed hem ook een dienst, want hij zei mij bij de aanvang rondweg: 'Ik heb van zulke werkers niet veel bekwaamheid gezien.' Dan zei ik tegen hem: 'Ik zal wel maken dat ge bekwaamheid zult hebben.' Dan bleef ik maar achter de schermen. Toen het werk klaar was, en ingenieur Van Leeuwen het opnam, sloeg hij zijn handen ineen vanwege de nette uitvoering.

Ik vroeg hem een getuigschrift, omdat ik voornemens was om onder een andere ingenieur naar een werk te doen, want ik had onder hem al verscheidene malen gewerkt met goede uitslag. Hij zei: 'Voor je bekwaamheid kan je er een krijgen.' Ik zei niets, maar dacht: dat is al goed, en toen hij weg was, zei ik: 'Kom jongens, dat kan lijden, en och, daar gingen we alweer. Wat is toch de mens een slaaf, een gewillige slaaf van de satan en zonde door

de zonde. Het is waar zoals Borstius zegt:

*De zonde baart de dood en dodelijke plagen,
En wie haar 't meeste dient, die krijgt de meeste slagen.
Z' is moeder van de hel, zij is een suiker zoet;
Van binnen vol vergif, dat eeuwig sterven doet.*

Zo ging ik rusteloos door met zondigen, als een onbesuisd paard dat tomeloos is, waarvoor schier alles vlucht. Ik gaf minder acht op mijn beroep en het ging achteruit. O, als ik terugdenk aan het medelijdend verdriet van mijn vrouw en betrekkingen, en hoe God het heeft kunnen gedogen, dat is en blijft, een wonder. De mens is alleenlijk boos van zijn jeugd aan. Daar zal ik nog iets van meedelen hoe bevindelijk dat in en door mij bevestigd is. Want u moet denken dat er verschillende tussentijden van stilte waren.

De geboorte van een zoon

Op 21 november 1850 werd de familie Verheij verblijd met de geboorte van een zoon die de naam Corstiaan kreeg. Drie maanden daarna gebeurde het volgende:

Daar krijg ik het in de zin om bij iemand die mij nooit kwaad gedaan of bejegend had, in huis te gaan en de boel op stelten te zetten. Ik ging daarin met het stellige voornemen mijn plan uit te voeren. Maar wat zag ik? Een oude vrome vrouw die daar was, maar dat wist ik niet. En zij wist natuurlijk mijn plan niet. Ik geloofde wel dat dat een vroom mens was. Zij, zich omkerend zei tegen mij: 'Zo Willempje, ben jij daar? Kom eens bij mij.' Ik was als een lam en dacht er niet over om mijn plan uit te voeren. 'Het is je belet', zei zij na een liefderijke vermaning. 'O, daar zijn er van je geslacht zoveel naar de hemel en ik zou je het zo gunnen.' Ik kreeg het zo benauwd, dat het zweet mij van alle kanten uitbrak. Toen zei zij: 'O, bid maar dat de Heere je bekeren mag.' En in één sprong, met de woorden: ik kan niet bidden, was ik de deur uit. Op een drafje ging ik naar de kroeg en zei: 'Schenk me nou eens een flinke borrel in.'

U moet begrijpen dat we een lieve jongen gekregen hadden, een eersteling in de zes jaar dat we getrouwd waren. Hij was drie maanden oud toen het bovenstaande plaatsvond. En alle mensen hadden gehoopt dat het invloed op mij zou hebben. Och nee, niets kon mij stuiten. Die vrouw had gezegd dat zij nooit zo aangedrongen was geworden om in liefde en gunning te vermanen en te bidden als met mij.

Het was dan ook niet lang daarna dat de Heere mij te sterk werd. Maar o, het werd zo wonderlijk. Mijn consciëntie greep mij gedurig naar de keel en zo ging ik soms nog naar de kerk, half suf. Ik kwam er een keer uit en zag een oude vrome vrouw. Ik zei tegen haar: 'Nu heeft hij een Godverheerlijkende preek gedaan.' Dat mens schrok en wat was het? Hij had de zondaars hartelijk bestraft en mijn geweten zei: toe maar. En dat ging zo maar door tot het Gods tijd was. O, wat heb ik toch met geweld de kloppingen en roepingen wederstaan en met sprekende daden gezegd: 'Wijk van mij, ik heb geen lust in de kennis Uwer wegen en ik wil niet dat Gij Koning over mij zijn zal.' Wat is de Heere toch lankmoedig en groot van goedertierenheid, om zo één nog een ogenblik op de aarde te dragen en hem niet in de eeuwige verwoesting neer te doen zinken, maar in plaats daarvan hem genade te bewijzen. Wie kan erbij, wie kan het vatten?

Bekering

Deze is Mij een uitverkoren vat in Christus Jezus de Heere. En dat geschiedde kort na de ontmoeting met die oude vrome ziel, waar, ik de boel op stelten wilde zetten. Daar kom ik in het begin van maart 1851 uit de kroeg waar ik mijzelf gewoonlijk op ging knappen. Want ik was niet in staat iets te doen of ik moest mijn morgendrankje hebben. Zo kwam ik in huis en liep achterom naar mijn zuster. Maar ik zag geen mens behalve mijn oude moeder. Later hoorde ik dat ze allen gevlucht waren. Mijn zuster in de binnenkamer, op het ledikant, riep: *O God, bekeer hem, want waar moet het aankomen?* Dat vertelde zij later, toen was zij nog in haar natuurstaat.

Och kinderen, al wat ik hiervoor gemeld heb, is nog maar een stipje van wat gebeurd is. Het was niet alleen drinken, spelen en vloeken, maar dan heb ik ai de geboden Gods, niet één uitgezonderd, in de dadelijkheid overtreden. Is het dan geen wonder, dat ik niet in de eeuwige afgrond ben neergedaald en in kennis raakte met de politie. En dat mijn lichaam geen ongemakken ervan overgehouden heeft? Want ik zag eruit en deed mij voor als een woesteling. En was het geen wonder, dat mijn oude moeder mij verschrikt aanstaarde? Ik zei: 'Schenk me eens een borrel in.'

'Och Willem, dat zou ik nou niet doen.'

'Schenk in, of ik ga hem kopen.'

Ze schonk in en ik dronk hem uit. Ik zei: 'Schenk nog eens in, dan drink ik mij dood.' Wat een wonder dat het niet gebeurde naar Gods rechtvaardigheid. Toen zei zij: 'Ga naar hierboven op het ledikant liggen.'

Ik gehoorzaamde haar. Menigmaal heb ik gezegd: 'Niet alleen het stondekje, maar ook het plaatsje bij God van eeuwigheid bestemd.'

O wonder, toen ik een wijle daar lag, daalde de Heere zo krachtdadig met Zijn ontdekkende genade in mij neer, maar ook met de ontdekking van Gods heiligheid en rechtvaardigheid. Het laat zich beter gevoelen dan beschrijven. Maar een misbaar vloeide daaruit voort.

De huisgenoten hoorden dit en snelden naar boven; en zij haalden een oude vrome nicht. Maar van dat alles wist ik niets af. Ik was als een dode en kon door het water van berouw dat uit de ogen vloot hen niet zien. Maar toch zag ik personen. Ik zat op mijn knieën op bed en beleed maar: *Gená, o God*. Ja, hoe afschuwelijk zag ik mij, als een hoop vuil op de mesthoop.

Lichaam en ziel waren zo gefolterd, dat ik uitriep: 'Nou moet ik een ogenblik zien te rusten', want ik geloofde niet dat ik alleen over de zolder slingerde, en ik mocht rusten en fris ontwaken.

Toen ik naar buiten ging, zei mijn moeder: 'Als het nou maar recht is.'

Ik zei: 'Dat geloof ik wel, want ik ben helemaal omgekeerd.'

Ik heb later de kleine kindertjes onderwezen uit het vragenboekje van Ledeboer. Hij vraagt daarin: Wat is dat, wedergeboorte? En antwoordt dan: *Een gehele verandering van de mens in al Zijn genegenheden*, Efeze 4:22-24.

Zo was het waarlijk. Het was of ik geheel naar ziel en lichaam een nieuw mens was en ik geloofde dat God het gedaan had. Ik erkende dat ik moed- en vrijwillig niet anders zocht dan mijn eeuwig verderf. Daar zag ik iets wonders in, want had ik dat niet kunnen geloven, dan was ik dadelijk weer naar de kroeg gegaan, niet willend om als een huichelaar onder de mensen te verkeren. Dat streed zelfs tegen mijn natuur. Maar de

Heere is mij te sterk geworden. De Heere heeft mij overreed en ik ben overreed geworden. Ik moest het opgeven en in één ogenblik waren alle wapens van vijandschap verdwenen. Het oude was voorbijgegaan, ziet het was alles nieuw geworden. En de vrucht bleef niet achter. O, dat bang zijn van de zonde en dat haten van de zonde.

Die oude nicht, een moeder in het geestelijk Israël, zei: 'Nu zullen we het verder maar eens nazien. 's Heeren werk blijft.'

O, tegen U, dat hoge Wezen, heb ik gezondigd, Die mij in Zijn lankmoedigheid gedragen had.

Het was een opschudding in het dorp. Dat was wat voor vrouw, ouders, zusters en nabestaanden. O, die tranen die er gemeenschappelijk vielen. Vader in tranen wegsmeltend, riep uit: 'Moet nu zo'n monster ons nog voorgaan?' Tranen van blijdschap en verwondering. Een en ander over zulk een wonder van Gods almacht, dat liet zich niet beschrijven.

Alles veranderde, alles werd nieuw. En daaruit ging ik aan het reformeren, de Bijbel kwam op tafel. Ik ging de mensen aanzeggen dat ze bekeerd moesten worden en wat het anders voor hen te zeggen zal zijn. En dat ik nu al meer vreugde zonder ongenoegen ondervond dan al die jaren in de dienst der zonde. O, dat gunnen. Val maar voor God in. Hij is de Machtige. Het beste in de zonde is maar schijngenot.

Zo lang des zondaars hert

Niet omgevoerd en werdt

Zo ziet hij nooit zijn zonden

Die zijn ziel verwonden. (Borstius)

Ja, die barensweeën die voorafgingen. Het kind werd geboren en wies op in kennis, gerechtigheid en heiligheid. Wie kan het vatten?

Even tevoren zondigende in zulk een trap en mate, en thans, of er geen zonde in mij was. En die blijdschap en vreugde, meer dan dat de goddelozen hun koren en most vermenigvuldigden.

De eigengerechtigde zei: 'Men zou toch wel zeggen, daar moet toch van Boven aan de mens wat gebeuren, want wat is er aan hem niet gedaan, maar vruchteloos?'

Ja, het is een onbegrijpelijk wonder. Zou Mij iets te wonderlijk zijn, spreekt de Heere. Maar het te ondervinden is alles. O, die ootmoedige droefheid, gemengd met vreugdetranen. Ik kon het maar niet uitgewonderd krijgen. Och neen, daar zal de eeuwigheid toe nodig zijn. Wat ik vroeger haatte, bemin ik nu en wat ik vroeger beminde, haat ik nu. O, ik heb het menigmaal uitgeroepen: *Omgekeerd, alles omgekeerd*. O, wonder van Gods wijze goedheid. Dat beest, dat monster, dat God daarop in genade wilde neerzien. Och ja, die tere ziel. O, die hartelijke, die oprechte, onbewimpelde keuze om voortaan de Heere te vrezen en te dienen en naar al Gods geboden te leven tot eer van Zijn Naam. Het was of ik al jaren op de weg geweest was. De dag des Heeren was mij een verlustiging in het onderzoek van Gods getuigenis. Ik was er toch zo dom in, omdat ik er niet in opgevoed was en er ook niet in onderwezen. Maar ik kon goed horen of vrije genade verkondigd werd.

Dat miste ik in de kerk en kwam er niet. Daarom raakte ik in oorlog met de toenmalige predikant. Zo onderzocht ik Gods Woord met vader, moeder, vrouw en zuster. Ik had een Bijbelverklaring met platen over het lijden van Jezus en in het bijzonder de kruisiging. O,

dat was voor mijn ziel zo'n verbrijzelend stuk. Dan raakte ik in een vloed van tranen en raakte al aan het preken over dood en eeuwigheid en de noodzakelijkheid van wedergeboorten te worden door de Heilige Geest, en voor de Heere te leven Die het zo waardig en overwaardig was. Het was reformeren.

Bij de stille overdenking kwam mij in herinnering hoe menigmaal ik als kind uit het water gehaald werd. Soms was ik zo nabij de dood dat schier alle hoop verdween, dan viel ik van de winkelzolder met het hoofd in een spijker. Toch, tot aller verwondering behield ik het leven. Dan weer viel ik in een ketel water op het vuur en konden ze mij niet zien vanwege het opstuivende as. Verder ben ik in mijn jongelingsjaren, ja mannelijke jaren aan zoveel gevaren ontkomen. Nu zag ik dat in en als ik dan nog mag zijn die ik ben en niet in de eeuwige rampzaligheid ben neergestort, maar integendeel, genade verkregen heb, wie kan het wonder van Gods eeuwige zondaarsliefde doorzien? Dat is onmogelijk, maar ik bewonder het maar. O, dat bracht mij in zo'n nederige en ootmoedige stemming, dat ik tegen anderen maar uitriep: 'Vrees God en houd Zijn geboden, want dit betaamt allen mensen.' Ik had zo alle mensen wel willen bekeren die onder mijn bereik waren, maar het is een werk Gods. Toch bracht ik deze mensen tegelijk onder het oog dat ze verantwoordelijk bleven en geen verontschuldiging zouden in te brengen hebben.

Een vrouw die mij hier tegenkwam, zei: 'Je sterft de hele wereld helemaal af.'

Ik zei: 'Was dat waar, maar daarom sterf ik jou nog niet af omdat je een onsterfelijke ziel omdraagt die voor een eeuwigheid geschapen is.'

Ze zei: 'Kom eens naar ons toe.'

Ik zei: 'Dat wil ik wel doen op Tweede Pinksterdag', want op zondag durfde ik de wereld geen bezoek te brengen.

Toen ik daar kwam, verwaardigde de Heere mij om hen mee te delen het wonder dat aan mij geschied was. Zij vielen allen in een vloed van tranen en mijn bede was met Paulus: *Het gebed dat ik tot God voor hen doe, is tot hun zaligheid.* O, zalige eerste tijd.

*Ziet hier een Meester Die niet feilt,
Noch op onwisse streken zeilt,
Die met een woord te spreken,
Kan 's doods geweld verbreken.
Voor Wien de dood en helle beeft,
Want uit de dood Hij 't leven geeft.* (Borstius)

Verschillende ontmoetingen

Op een morgen kwam bij mij een oude godvruchtige man uit Tienhoven, H. van Middelkoop, om oren ooggetuige te zijn van het wonder aan mij bewezen. Hij raakte buiten zichzelf en kon niet spreken van Gods vrije goedheid. Toen hij bij zichzelf kwam, loofde hij God en sprak allen aan of zulk een wonder ook aan hen mocht geschieden. Ik was maar stil en gaf acht op het spreken van deze man. Alles was mij een wonder en ik was inwendig als een gewaterde hof.

Die oude christin die mij zo liefderijk vermaand had, zoals eerder vermeld, woonde in Tienhoven bij een kleindochter. Ik hoorde dat zij ziek was. Ik gevoelde toch zo'n betrekking op die oude vrouw, dat ik de vrijmoedigheid kreeg om ze een bezoek te brengen. Er zaten verscheidene mensen. Dat waren, zeiden ze mij later, Ledeboerianen. Och, daar wist ik niet van, ik wist anders niet als van Gods volk. Ze

keken me toch zo vreemd aan zonder mij aan te spreken, dat het mij ontstemde. Na een ogenblikje met die oude moeder gesproken te hebben, zei ik ze allen goedendag en ging heen. Ze keken elkander aan en keken mij na en daarmee was dat bezoek afgelopen. Het was mij zo vreemd.

Ik sprak al gauw een geofende christin daarover aan. Zij zei: 'Die mensen hebben iets wat anderen in de middellijke weg niet uitlokt. En dan moet je maar denken dat het komt omdat het met jou een extra-ordinaire weg is, zoals bij Paulus, waarvan geschreven werd dat Ananias gezonden werd naar Paulus, maar hij was er zelf niet fel op: Heere, het is een vervolger enzovoorts. Maar hem moest andermaal de boodschap opgelegd worden met het troostwoord: *Hij is Mij een uitverkoren vat*. Ze hebben mogelijk ook gedacht, al was het al een poosje geieden, wij zullen dat nog maar eens nazien, het is toch zo'n vreselijk monster geweest.

Nu, ik hoorde dat alles stilletjes aan en zei niets. Maar ik dacht bij mijzelf, de Heere kent mij in Zijn eigen werk en ik mocht zeggen: "Heere, ik weet toch niet beter of het is oprecht, ongekunsteld, en de liefde tot God en Zijn volk ongeveinsd. Heere, Gij weet alle dingen. Ik durfde niet verder, het was mij zo groot, maar mijn hart zei toch: Gij weet dat ik U liefheb."

Toen zou ik naar de oude Vuurens gaan, doch gezien het vorige bezoek was ik een beetje huiverig. Maar ik waagde het, mijn hart ging toch zo uit naar dat volk dat ik het alleen zijn niet meer kon houden. Ik werd hartelijk verwelkomd. Dat gaf een andere indruk. Ik merkte dat er nog een kind van God bij hem was, dat was zijn broer uit Heicop, die plaatste mij tussen hen in. Zij vroegen mij niets, maar spraken heel de avond over wat God aan hun zielen gedaan had.

Ik ging heen met aandoening en genot wegens het werk des Heeren en dat vervrijmoedigde mij zo, dat ik er de volgende avond weer naar toeging met de gedachte: ze vragen mij toch niets. Maar ze hadden mij gelokt en nu gingen ze vragen. En welk een wonder, de Heere vervrijmoedigde mij, zodat het een onvergetelijke avond voor mij werd. En ik geloof ook voor hen. Daarbij hoorde ik, dat ze twee zoons hadden die God bekeerd had. Dat vermeerde mijn blijdschap.

Het was al weer een wonderlijke zaak voor mij, de één behoorde tot de Afscheiden gemeente en de ander tot een Ledeboeriaanse, hun vader en ik bij de Hervormde Kerk, hoewel ik er niet in kwam.

Wat beduidde dat toch, ik dacht dat dat volk één van hart en één van gevoelen was. Dat is wel zo naar het inwendige, maar omdat de Kerk in zo'n treurige toestand is, blijft de één aan de Kerk omdat hij de schuld meegemaakt heeft en de Heere machtig is om bij vernieuwing die moordenaarskuil tot een huis des gebeds te maken. Anderen hebben vrijheid gevraagd aan de koning en weer anderen kunnen zich daar niet mee verenigen.

En dan is er nog een kerk, de Oud-Gereformeerde. Wel, wel, zei ik met een diepe zucht, dat is toch naar.

Vanaf die tijd is bij Vuurens² bijzonder mijn intrek geweest en ik noemde hem mijn geestelijke vader. Zijn vrouw was ook een bekeerd, hartelijk mens. Vader zei later: 'Ik zou er maar in de kost gaan liggen.'

² Wellicht Leendert Vuurens, zoals eerder gemeld. 1783 - 1856

Ik zei: 'Dat zou ik wel willen.'

Dat zei hij niet uit vijandschap, o nee. Ze waren allen onderworpen en kwamen mij in geen ding tegen. En mijn geaardheid was gezelschappelijk net zoals het in de wereld was. Ze hadden menigmaal gezegd: 'Haal zoveel mogelijk in huis en drink.'

Ik zei: 'Nee, ik moet bij mijn kornuiten zijn en dat gezelschap dat ik vroeger beminde, haatte ik nu en dat ik toen haatte, dat bemin ik nu door genade.'

Ik kwam al spoedig in omgang zowel met het volkje van Ledeboer, als met anderen, en heb allen mede ter aarde besteld. O, dat gemeenzaam zijn, en de Heere liet Zich niet onbetuigd door stichtelijke gesprekken.

Het Woord van God was mij zo dierbaar, dat het mijn enige onderzoek was. Maar ach, wat was ik toch dom. Ik las: Die zal u in alle waarheid leiden, en dacht: nou, nou, wat moet dat toch worden om die waarheid van buiten te leren kennen.

Ik ging alweer naar Vuurens toe en zei dat. Hij zei: 'Dat moet je zo niet opvatten, zoveel als nodig is tot zaligheid zal Hij u leren.'

Dat werd alweer een gebed en verder was het: leid en leer mij door Uw Woord en Geest. Acht geven op dat Woord en ook op de besprekingen der vromen, want ik had al zo enige vrienden en vriendinnen. Ik hoorde dingen die ik niet begreep. Dan ging ik in het verborgene en zei in mijzelf: dat heb ik zo niet beleefd en dan was ik twijfelmoedig: zou het wel goed met je zijn?

En ik ging weer naar Vuurens en zei hem dat. Hij zei: 'Wat heb je dan wel?'

Ik antwoordde: 's Morgens en 's avonds buig ik mijn knieën en bid en dank zoveel mogelijk, zonder dat iemand het ziet en hoort. Verder mediteer ik op en over de weg, aan de schaaftbank, als ik naar de molens ga, enzovoorts. Het is een gedurig bidden. Hij zei: 'Dat is in het verborgene.'

Ik zei toen: 'Ik was maar in de verbeelding dat je tussen de muren moest zitten.' Hoe onnozel was ik toch op geestelijk gebied en zo ging ik steeds naar hem om uitleg, want ik was waarlijk leergraag. Ik had weleens gelezen: die een vriend gevonden heeft, heeft een schat gevonden, en dat had ik in hem. Dat is dan toch zo'n gemakkelijk verkeer.

Mijn tijdelijke zaken gingen door en kwamen weer op gang, alhoewel ik de rekening nog niet opgemaakt had, hoe het erbij stond. Want het lag alles aan banden, het ene nodige was de hoofdzaak, maar ondertussen was alles effen, uitgenomen bij de houtkoper die rooms was. Ik was verlegen om hout, maar durfde geen bestelling te doen. Vader, die opzichter was in Gorinchem, moest bij hem zijn en die man vroeg dadelijk: 'Hoe komt het dat je zoon geen hout haalt?'

'Hij durft niet, mijnheer, omdat je nog een flinke som moet hebben.'

'Hoor eens', zei hij, 'ik ben katholiek, maar wat er bij uw zoon gebeurd is, geloof ik dat van Boven is. Daar schiet alle menselijke kracht te kort en zeg hem dat hij maar haalt wat hij nodig heeft, en die f 500,- kan hij op afbetaling voldoen naar dat hij gezegend wordt.'

Alweer bewonder ik hoe Hij alle harten in Zijn hand heeft. Het werk werd weer meer en er was een zegen in, zodat ik hem kort daarna geheel kon afbetalen. Mijn hart was maar week als was, en dit was steeds op mijn lippen: de Heere is goed.

Ik had een bijzondere ontmoeting toen ik bezig was aan de orgelkast die ik aangenomen had voordat de Heere mij stil deed staan. Toen ik bezig was aan de lijsten, zag ik van binnen een schuine beschieting en er was een verborgen opening. Toen zei een stem in mij: nu moet je daar je naam eens inzetten, dan kunnen ze na je dood nog zien, als het

afgebroken of vernieuwd wordt, dat jij dat gedaan hebt.

Toen viel er als het ware een stem in mijn ziel: *je naam staat geschreven in het Boek des levens*. Die stem kwam met kracht, dat zal ik nooit vergeten. Ik zei: *o God, zou zo'n monster in het Boek des levens staan?*

Dat was mij te hoog, maar dat was ook het eerste wat ik als zonde in mij ontdekte. De zonden waren er wel, maar het was net of ze alle opgesloten waren, maar deze hoogmoed, deze moederzonde, kwam daar listig voor de dag. Het gebeurde heeft mij altijd in de middellijke weg ervoor bewaard om in welke verzoeking van die aard ook, een naam ergens in te zetten. Maar ik kon het woord, gesproken tot mijn ziel, maar niet vereffend krijgen. Ik, mijn naam daarin, dat was en bleef mij te hoog totdat God Zich later weer aan mijn ziel kwam te ontdekken en openbaren, zodat er wel eens een hoopje was.

Het werk werd wat schraal en ik ging met een neef naar de besteding van een klein karweitje. Toen we daar kwamen, was het net of ik, om zo te spreken, in een vreemd pakhuis kwam en of alle ogen op mij gevestigd waren. En dat zij dachten: is dat nu die man die altijd bij ons bovenaan stond met hoera's, nu zit hij net of hij zijn laatste oortje versnoept heeft. Werkelijk, ik kreeg het er zo benauwd onder, want het was voor het eerst dat ik onder de wereld kwam. Tegen mijn neef zei ik: laten we weggaan. En inwendig bad ik: *Heere, geef mij alstublieft werk buiten de weg van publieke aanneming, want daarin en daaronder kan ik U niet verheerlijken*.

Onderweg gingen we bij een kennis aan, een watermolenaar. Met hem kon je goed spreken over de weg naar de hemel, en werkelijk, het werd een klein hemeltje. Ik zei: wat heb je daar voor een boek liggen? Het was Brakel, ik keek er eens in. Van buiten was het erg beroekt. Hij zei: 'Heb je er zin in?'

En ik zei: 'Ja.'

'Alstublieft, neem het dan maar mee.' Dat was het eerste boek van de oude stempel dat ik in mijn handen kreeg. Ik liet het inbinden en opknappen en het was mij later tot zegen.

Toen we thuiskwamen ging ik dadelijk naar het sterfhuys van mijn oude vriend waar ik verzocht was. Zijn zoon was overleden en werd die dag begraven. Er bestond een hoop van een goed uiteinde. De oude vrouw had de verzekering ontvangen dat hij binnen was. Toen mocht ik het zegenrijke ondervinden: het is beter te gaan in het klaaghuis dan in het huis der maaltijden. De Heere gaf bijzondere opgewektheid en zij verzochten mij om dankzegging te doen. De Heere vervrijmoedigde mij en de hoogheid Gods lag zo op mijn ziel dat de knieën tegen elkander stieten. Wat was mij dat tot een wonder, dat die dankzegging nog tot zegen was voor de oudste zoon en voor de twee bekeerden waar ik eerder van gemeld heb, en waar ik hartelijk mee verkeerde.

Er was, behalve anderen, nog een oude christin bij die ook bijzonder gesteld was. Zij was arm naar de wereld maar rijk in God. Zij liep met een kruk en dan liep ik wel eens met haar gearmd langs de Voorstraat. Dat was mij zo'n genot, dat ik verwaardigd was geworden met een kind van God te wandelen. Ik keek door de ramen of men het wel zag. Diezelfde vrouw had ik vroeger ontmoet bij een ander. Ik zei tegen haar: 'Wat was ik een flapuit. Ik heb er wel eens aan gedacht om in huis hardop te bidden en te danken tot stichting.'

Zij zei toen: 'Nu, wij gaan hier juist koffie drinken met een boterham, dan moet je maar dadelijk beginnen.'

Ik zei: 'Zo heb ik het niet bedoeld', maar zij hield aan en overwon mij in de middellijke

weg. De Heere liet Zich niet onbetuigd en vanaf die tijd behield ik deze vrijmoedigheid, ook bij anderen en op begrafenissen. Het was een voorrecht dat de Heere door ontdekkende genade mij klein hield en ik lage gedachten van mijzelf mocht hebben en met eerbied vervuld was voor de hoge majesteit Gods.

Och, alles werd mij meer en meer een wonder, dat de Heere met zo één zo'n bemoeienis maakte en Hij gaven daarbij gaf om anderen te stichten. Ik gevoelde ook behoefte om 's avonds met mijn huisgenoten de knieën te buigen, maar daar kwam een hele strijd op.

Wanneer de familie eens kwam logeren, daar waren er bij die vijandig waren, en dan was ik bang dat ik het laten zou en dan de Heere zou verloochenen. O, dat werd mij een worstelperk, maar de Heere overwon en in de mogendheid des Heeren mocht ik het beginnen en voortzetten. Ook wanneer de voorgenoemden uit de familie niet mee knielden. Och, wat we ook met God beginnen, dan geeft de Heere ook het nodige. Als vreze Gods op het hart ligt en de ere Gods bedoeld wordt, dan geeft dat vrijmoedigheid.

*Welzalig hij, die al zijn kracht
En hulp alleen van U verwacht,
Die kiest de welgebaande wegen.*

Het orgel kwam klaar, en zou 's zondags ingewijd worden met een kwartje intree. Ik ging nooit naar de kerk, maar nu in dit geval wilden de huisgenoten dat ik mee zou gaan, want ik had dat timmerwerk gemaakt. De duivel fluisterde mij in: je zal wel gekroond worden om je werk. Maar hoe ze mij ook aanzetten: vreze Gods weerhield mij.

Ik bleef alleen thuis met mijn lieveling, die in de wieg lag en zijn mondje de hele morgen niet opendeed. Zo zat ik alleen en zei: Heere, wat mag dat zijn dat ik hier zit als een verschoveling. De Heere antwoordde: Eertijds waart gij duisternis, maar nu zijt gij licht. O, dat gezicht en gevoel, ik licht, uit de duisternis getrokken zijnde, de grootste der zondaren. O, die zalige meditaties met de Heere, en daarenboven beliefde het de Heere Jezus Zich aan mijn ziel te ontdekken in Zijn beminlijkheid, schoonheid en dierbaarheid. Hiervoor had er een gemeenschapsohmhelzing plaats, alsof ik alleen met de Heere was in die heilige en zalige gemeenschapsoefening. Het is nooit uit te spreken en te bewonderen, dat de Heere met zo één gemeenschap wilde oefenen. Met mij, die nooit naar Hem gezocht en gevraagd zou hebben. Maar door Hem werd gezocht en gevonden uit eeuwige zondaarsliefde, naar Zijn eeuwig vrijmachtig welbehagen. Wie kan het vatten, nee, dat is niet met het verstand te begrijpen.

Ze kwamen om 12 uur thuis, maar mijn eerste woord was: O, wat heb ik het zalig gehad, ik wenste wel dat je nog wat weggebleven was. Ik mocht onder dat alles een verblijd, vernederd, vertroost en verootmoedigd hart hebben en daarin gevoelig verkeren. Ik was niet eens nieuwsgierig hoe het in de kerk gegaan was; en de huisgenoten en betrekkingen werden daardoor belet om hun zogenaamde genoegen uit te drukken. Het was voor mij toch een ijdel geklap. Wat vermag toch genade, daar buiten niets.

Een gezelschap opgericht

Ik richtte ook een gezelschap bij mij in huis op. Het werd druk en door velen bezocht. De Heere was bij tijden kennelijk in ons midden. We verlangden alweer naar de avond van de volgende week en verzochten vriendelijk om alle kerkstaatpraatjes te mijden en daarover niet te handelen, omdat ik bij anderen de ondervinding had dat zoiets niet stichtte, maar eerder verwarring teweegbracht, ja, soms verbittering verwekte. Wij

mochten ook ondervinden dat zulks zelden of nooit plaats had. Het ene nodige was de hoofdzak van ons onderzoek en onze bespreking. En we hadden stof om de Heere ootmoedig te danken voor Zijn vrije goedheid aan ons bewezen. Het was ons menigmaal goed bij elkander geweest te zijn tot eer van Zijn nooit genoeg volprezen Naam.

Op een avond dat de vrienden bij mij waren, komt er een man door de gang lopen tot de binnendeur waar we vergaderd waren. Hij zei: 'Ben ik hier bij Verheij?'

Ik zei: 'Ja.'

'Kan ik vannacht hier blijven?'

Inwendig kwam ik daar tegenop, maar de anderen noemden hem zachtjes bij zijn naam. Hieruit besloot ik dat ze hem kenden en zei: 'Jawel man.' Daarop volgde de inspraak in mijn hart: Ze hebben wel onwetend engelen geherbergd. O, wat was ik blij dat ik 'ja' gezegd had en daarenboven, de man was zo boven het stof, dat hij mij waarlijk een engel was. Hij was arm naar de wereld, woonde te Asperen en zocht de vromen op. Daarmee had hij zijn bestaan. Hij vloede wel eens door, maar was altijd in de waarheid, zoals weleens een vriend van mij zei; maar het ging hem niet altijd voor de wind.

Ziekte en sterven van het enige kind

Er lag wat voor de deur, de bestrijdingen bleven niet achter, het voornaamste was niet of dat en dat gebeurd was, dat was te klaar, maar of het wel zaligmakend werk was. Er zijn er zovelen die alleen de gemene gaven des Geestes hebben, had ik weleens gelezen, want ik was een onderzoeker in de Waarheid en in de oude schrijvers. Maar was mijn staat bij aanvang wel goed? Dat ging dan eens op, daar eens onder, en dan was ik weer twijfelmoedig. Want dat woord: Velen zullen denken in te gaan, maar zullen niet kunnen, is dunkt mij het verschrikkelijkste dat er is. Daarbij kwam, dat als de Heere genade aan mij verheerlijkt had, Hij mij wel zou tegenkomen, maar alles ging zo vooruit en onze lieveling, onze enige zoon, groeide zo voorspoedig op.

Maar zie wat mij te duchten stond, mijn vrouw ging met hem naar de familie te Aalst en te Veen. Ik zou ze weer terughalen. Toen ik te Veen aankwam, zag ik geen mens om mij af te halen, dat waren we niet gewend en dat gaf mij een slag in het hart: wat zal dat zijn? Ik had niet mis gedacht.

Toen ik inkwam, zat mijn vrouw te schreien, met de jongen op schoot, die ziek was. Hoe stak hij zijn beide handjes naar mij uit, toen hij mij zag, met een lachje. Dat was moedgevend. Maar dat was maar een ogenblik. Hij was niet goed en we gingen 's maandags vroeg met hem naar huis. We ontdekten toen dat hij mazelen had en die kwamen er goed uit. Daar kwam sprouw en koorts bij en hij nam hard af. Hij was één jaar en negen maanden oud en hij was een bij uitstek lief kind, een Izakje. Ieder verwonderde zich steeds over de jongen, maar nu werd zijn schoonheid weggenomen. Er kwam ook bij de dokter grote zwarigheid, maar dat moet ik nog in het midden brengen.

Wat is toch de mens, had ik gezegd toen God genade aan mij bewezen had. Zou Hij me wel tegenkomen? Nu er zwarigheid opdeed, murmureerde ik. Zo kwam ik murmurerend bij mijn ouders vandaan, niet verenigd zijnde in deze weg met 's Heeren doen. Maar ach, wat kan de Heere toch spoedig verandering geven. Met kracht kwam in mijn ziel: *zouden wij het goede van God ontvangen, en het kwade niet ontvangen?* Ik zei met een volvaardig gemoed: *o God, sla maar toe, het is rechtvaardig.* Maar al was ik verenigd in de weg, zijn zieltje woog mij op mijn hart. Ja, men zegt weleens: hij werd gebonden op mijn hart. En waarlijk, dat was zo. Ik vluchtte tot God in de tuin waar ik een rieten prieeltje had. O, dat aanhouden bij de Heere, Die mij liefelijk voorkwam en wel in het

bijzonder met deze woorden: *Laat de kinderkens tot Mij komen en verhindert hen niet.* Dat deed zo'n kracht op mijn ziel dat ik dadelijk zei: *Heere Jezus, wilt U hem tot U nemen? Daar is hij, Heere.*

O, dat zalig kwijt zijn aan de Heere. Daarop volgde de bevestiging: *want hunner is het Koninkrijk der hemelen* (als het een mens was, zou men gezegd hebben: die man valt die Man in de rede), maar de Heere duidt hen zulks niet ten kwade.

Ik kwam verblijd in huis en de vromen die bij mij waren, alsmede mijn vrouw, waren met mij verblijd, de laatste was tevens bedroefd. Maar ach, wat een ommekeer, de volgende dag was ik dat kwijt en zat nog vaster aan de jongen als tevoren. Maar de-behoefte drong mij weer naar de hof, om eenzaam met de Heere te zijn, aanhoudende en biddende. En daar kwam mij met kracht op mijn ziel: "U heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden. Alzo is Mijn arm niet verkort. Ja Heere, Uw arm is niet verkort om hem in heerlijkheid op te nemen. Maar Uw arm is ook niet verkort om hem op te richten. Heere, wat zal het zijn?"

Daarop kwam met kracht het woord tot mijn ziel: *Ik zal al Mijn welbehagen doen.* Het gebed werd verder gesloten, maar uit vrucht van het eerste, werd ik het eens met de Heere, hoe dan ook. Maar het meest zag ik dat de Heere het tot Zich nemen zou. Dat geloofden ook enkelen der vromen, maar dat hoorde ik later.

Het kind werd gaandeweg minder en de koorts werd hoger. De dokter gaf geen moed meer. Vrijdag voor Pasen kwam hij en stond met ons bij de kleine. Hij zei: 'Wat is er een verandering gekomen!' Het was of hij van alle smart ontdaan was en hij zag ons blijmoedig aan. Allen kregen hoop, maar inwendig was het bij mij: dat kan de voorbereiding wel zijn voor het eeuwige Pascha. Dat was voor mijn ziel een verblijdende indruk, maar ik zei het niet.

Tussen zaterdag zondagnacht zou ik bij mij zuster wat gaan rusten. Vooraf was zaterdagavond mijn vriend bij mij, terwijl de oude vrouw met haar kruk, waar ik eerder van gemeld heb, in de kamer bij het kind was. Wij hadden het zo zalig in de bespreking van Gods daden aan ons bewezen, dat de oude Alida zei: 'Ik meende met mijn kruk naar jullie toe te springen, want ik hoorde dat jullie niet samen, maar met zijn drieën waren. Zo kennelijk was de Heere in ons midden.

's Morgens vroeg kwam degene die gewaakt had, bij mij en zei: 'Uw kind is overleden.' [Dat was op 11 april 1852.]

Heb ik ooit ondervonden dat het geloof een gave Gods is, dan was het toen. Ik zei: 'O, dan houdt hij eeuwiglijk en altoos Avondmaal met de Heere Jezus en alle gezaligden.' O, die vastigheid. Ik kwam in huis, mijn vrouw kwam mij wenende tegemoet. Ik zei: 'Vrouw, ween niet, want de Heere heeft hem vanuit het tranendal opgenomen in eeuwige heerlijkheid.'

Daarop werd ik doorgeleid in het zestiende hoofdstuk van Johannes. Het was of de Heere persoonlijk tot mij zei: 'Geloofst gij nu?'

Ik zei: 'Ja, Heere.' En niemand zal uw blijdschap van u wegnemen, dat kreeg ik te verstaan. De wereld zei toen: een beest heeft medelijden met zijn jong en zulken zijn blij. *Maar niemand zal deze blijdschap van u wegnemen. In de wereld zult gij verdrukking hebben; maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen.* O, wat was er een opgewektheid en verlevendiging onder 's Heeren volk, die bij mij kwamen. Toen kwam er een vrouw naar mij toe van elders en ze zei: 'Ik heb gehoord dat er zoveel hier te doen is, dat ik zelf eens naar je toekom om het te zien en te horen.' Ik ging met haar naar het kind. Daar lag hij als een engeltje met een blij gezicht. Ik zei: 'Dat stof zal God bewaren en

eenmaal met de ziel verenigen om de Drieënige God eeuwig te loven en te prijzen.'

Zij zei: 'Het is genoeg.' Zij was zeer aangedaan over hetgeen zij gezien en gehoord had.

Ik bleef in dat leven staan. Toen hij begraven was, kwamen wij in huis. Ik zei: 'Job had alles verloren en zei: De Heere heeft gegeven en de Heere heeft genomen; de Naam des Heeren zij geloofd! Daar mag ik iets van hebben. Vooral toen hij in het graf nederdaalde, daalde die zoete vrede in mijn ziel af, die ik niet genoeg kan bewonderen, dat de Heere een zaad van mij tot Zich genomen had.'

Toen zei de schoolmeester die erbij was, dat was toen een gewoonte: 'Dat moet je niet zo opnemen van Job, want dat is niet gebeurd, dat is maar een parabel.' En o, daar ik anders nog zeer onwetend was in de Schrift, opende nu de Heere Zijn Woord en ondervond ik: als ge het nodig hebt zal Ik u mond en wijsheid geven. Zo mocht ik in de kracht Gods de reus verslaan. De oude Alida zag mij verwonderd aan en zei later: 'Ik zat verwonderd, zoals de Schrift geopend werd.'

Na de dankzegging van een oud christen staat die schoolmeester boos op en zegt: 'Wat zijn dat voor mensen, die de mens zo zwart afschilderen?' Ik zei: 'Ja meester, als de schoorsteen; mocht ge uzelf als zodanig leren kennen!' En zo ging hij weg. We mochten verder de avond nog in vrede doorbrengen, sprekend over de wegen des Heeren en dankend Hem voor al het goede aan ons naar Zijn vrijmacht geschonken. Het was maar: Heilig zijn o God, Uw wegen.

Ik heb die dagen in mindere of meerdere mate in die onbegrijpelijke vrede gedeeld. Toen kwam de vorst der duisternis zo listig en zo stilletjes op mij af, mij influisterend: als ge dat eerste flesje goed geheel ingegeven had (want wij hadden het maar half ingegeven), dan was hij mogelijk niet gestorven. In het eerst deed het mij nog iets om te gaan overwegen. Maar de Heere leidde mij in, in Zijn eeuwig en onveranderlijk raadsbesluit, waar hij niet doorheen kon dringen en hij moest voor zulk een bolwerk vluchten. De Heere houdt trouw in eeuwigheid.

Gemeenschapsoefeningen

Ik mocht voortaan nogal levendig verkeren en gemeenschap oefenen met Gods volk. Zelfs in hun afwezigheid was dat mij menigmaal toch zo zalig en wonderlijk dat het zich beter laat gevoelen dan bespreken. Zo was het eens met die oude van dagen, L. Vuurens te Heicop, dat mijn hart zo vol was van die Liefdegeur.

O, die zalige gemeenschapsoefening. Zo heb ik het gehad met mijn grootvader, die al lang voor mijn tijd in de hemel was opgenomen, volgens getuigenis der vromen en van mijn vader. Het was of we samen in gesprek waren over het Koninkrijk des hemels. Die betrekking op hem en de zalige hoop om eenmaal met hem en alle gezaligden God te verheerlijken. Het is geen wonder dat de dichter uitroept: hoe zalig! O ja, het is niet uit te drukken, maar het is meer zich te bewonderen en weg te zinken in het niet voor de volzalige God en Jezus Christus, de Heere. Maar o, dat besprongen worden door het ongeloof.

De daaropvolgende gezelschapsavond mocht ik nog levendig verkeren en er getuigenis van geven. Toen we zouden sluiten werd er gevraagd: 'Wie heeft er een versje?' Ik zei: 'Dan moeten we zingen het tweede vers van Psalm 103.'

Toen zei een oude van dagen [de oude Gerrit]: 'Die dat nou geloven mag, gaat met de buit heen.'

Ik zei: 'Dat mag ik op dit ogenblik geloven.'

En daar barstte hij uit en kwam mij zeer tegen. Op dat ogenblik had het geen vat op mij,

maar de volgende morgen kwam het naar mij toe: dat is een oud christen en die heeft jou goed bekeken en dat kan nog wel helemaal mis zijn. En de vorst der duisternis bleef er niet buiten, het was mij bange. Ik moest juist naar de molen, waar een geoefend christen op woonde. Vol bekommernis moest ik mij al spoedig ontlasten. Zij was een verstandige vrouw en zei: 'Dat moet je sommige christenen niet kwalijk nemen.'

Maar ik stuitte ze en zei: 'Nee, ik neem het hen niet kwalijk, maar meid, er hangt teveel aan, een eeuwigheid, en dan bedrogen uit te komen, dat leidt mij in strijd en bekommernissen. Doorgrond en ken mij, o. Heere.'

Ze zei: 'Uw weg is geen ordinaire, maar een extra-ordinaire. Ananias durfde op bevel des Heeren niet naar Paulus. De Heere moest Zich andermaal aan hem openbaren. En wat waren de discipelen bevreesd. Hij was toch zo'n vervolger. Zou dat wel echt zijn, lag er zo in, en als de Heere Zich nu aan zo'n kind openbaart, dan keert dat vooroordeel om.'

En o, daar kwam toch enigszins lucht en ik zei in stilte: *Och Heere, mocht Ge dat eens doen. Om Uw eer en Naams wil, en wilt U boven alles Uzelf aan mij nader en klaarder openbaren.* Zo keerde ik biddend en mij beproevend terug. De Heere klaarde de zaak zo in mij op, dat ik er niet van tussenuit kon, of de Heere had Zich toch in mij geopenbaard. Ik werd bijzonder gesterkt en mocht, in het leven verkerende, de strijd door genade te boven zijn.

Maar wat gebeurt er.

De gezelschapsavond brak weer aan, maar ik kon er niet bij zijn, omdat ik een werk moest doen. Ik werkte toch zo moedig als ooit, en was met hen in gezelschap en toch afwezig. Ik zei: *Och Heere, zegen hen verder en openbaar U in hun midden.* En zo mediteerde ik verder. Ik mag het niet verzwijgen, ik genoot een zalige gemeenschapsoefening en kwam 's nachts om één uur thuis en zei tot mijn vrouw: 'Hoe is het gegaan?'

Ze zei: 'Zo'n avond heb ik niet eerder bijgewoond. Die oude Gerrit, een man die niet lezen of schrijven kan, zo te horen spreken, dat is een wonder. Hij was zo levendig en gaf het ene versje na het andere op om te zingen: Dit is de dag, de roem der dagen, enzovoort. Hij zei: 'Ja vrienden, ik kan het niet verzwijgen. Ik was zo in opstand tegen het werk der genade in iemand waar ik veel mee verkeer, dat ik het niet langer kon houden. Ik viel plat voor God neer en zei: *Heere, openbaar het mij, want zo kan ik niet langer verkeren.* En de Heere daalde krachtig in mijn ziel met deze woorden: *laat los en gij zult losgelaten worden. Want deze is Mij een uitverkoren vat.* Alle tegenstand viel weg en ik loofde God. Hij kwam in geen twee dagen bij mij, maar toen kwam ik hem tegen. Hij kon zich niet weerhouden en gaf mij de broederhand en zei: 'Nu kan ik u mijn vriend noemen, en we hebben tot zijn dood toe broederlijk en hartelijk met elkaar verkeerd.'

Ik heb menigmaal aan die oude christin gedacht, hoe haar zeggen vervuld is geworden. Hij zei mij later dat hij in geen vijf dagen bij mij geweest was. Dat kwam omdat hij het niet durfde zeggen, want hij vreesde dat ik er mee in de hoogte zou gaan. Maar de Heere was zo goed geweest, toen hij het mij openbaarde dat ik een oog in mijzelf kreeg en een holligheid ontwaarde. Ik zei toen: 'Ja Gerrit, en die holligheid zal de Heere nu ook Zelf moeten vervullen, boven alles met Zichzelf als dat alles-vervullend Goed.' Dat hield mij aan de grond.

Opnieuw een zoon ontvangen

Drie maanden nadat hun zoontje Corstiaan was overleden, kregen Verheij en zijn vrouw opnieuw een zoon, die zij ook Corstiaan noemden. Dat was op 17 juli 1852.

Hij werd een half jaar later, op 23 januari 1853 in Waarder gedoopt. De predikant aldaar was in die tijd ds. P.A. van Torenbergen. Verheij schrijft hierover:

Intussen had de Heere ons weer een zoon geschonken, die voorspoedig opgroeide. Ik kwam in strijd met de doop en voelde geen vrijheid om hem bij de alhier staande predikant te laten dopen. Bij anderen ook niet, want de één riep: bij ons, en de andere riep: hier, maar waar moest ik nu heen? Dat deed mij besluiten om te blijven waar ik was, en dat de Heere het beschikken mocht om hem te laten dopen door een godvruchtig predikant. En dat is gebeurd. Wat zonk mijn ziel weg toen ik die predikant vooraf hoorde, die een beurt waarnam te Gorinchem in de Doelen, omdat hij niet in de kerk mocht voorgaan.

Hij sprak over de woorden: 'De zaligheid is uit de Joden' (Joh. 4:22). Hij zei nog zo: ge zult mogelijk zeggen, u houdt het zo op de Joden aan, moeten wij dan ook Jood worden? Ja, dat is God loven. Maar niet naar de ceremoniële wetten, maar door de besnijdenis des harten, door de Heilige Geest. Toen ontmoette ik hem bij de mensen waar hij in huis was. Ik hoorde hem spreken hoe God hem bekeerd had en hoe het hem een blijdschap was het arme verdrukte volk in hun ellende te helpen. Hij nam dan ook op zich mijn kind in Waarder te dopen. En de Heere, Die alle harten in Zijn hand heeft, had ook het hart van onze predikant in Zijn hand om mij toch een consent te geven.

O, wat was die zondag dat mijn zoon gedoopt werd en ook Avondmaal gehouden werd, een onvergetelijke dag. Mijn ziel was als een gewaterde hof en ik heb de ganse dag niet gegeten. Ik kreeg zoveel geestelijk voedsel, dat het lichaam erbij in schoot. Geen honger had ik, maar ik heb de Heere lofzangen gezongen en Zijn goedertierenheden geroemd. Dat was maar het werk onder de broederen. Ik ging er vervolgens meer heen en dan hadden we in het kosthuis menigmaal een nalezing, waar de Heere kennelijk in het midden was.

Ook ging ik mijn oude vriend te Heicop nogal eens opzoeken. Dan gingen we gemeenschappelijk in Schoonrewoerd naar de kerk. Daar was een godvruchtig predikant, [ds. I.C. De Vijver], waar ik nogal eens een hartversterking ontving. Het gebeurde eens dat hij op de stoel kwam en o, zijn aangezicht glinsterde van godsvrucht. Hij zei: 'Toehoorders, ik ben niet voornemens vanmorgen een uitgebreide verklaring te houden, want mij is voorgekomen dat het ganse menselijk geslacht zucht, als in barensnood zijnde. Hij haalde wel twintig verschillende voorbeelden aan, hoe God gewoonlijk en extra-ordinair arresteert. Hij noemde de mijn ook en zei: er zijn mogelijk wel mensen onder mijn gehoor die als het ware met een handboom uit de zonde en de wereld gerukt zijn door een almachtige en onweerstaanbare kracht.

O, wat vond ik daar lieve vrienden en een onverbreekbare band des Geestes. Wat was de Heere menigmaal kennelijk in ons midden en we hadden 's avonds bij de smid te Heicop nog een nalezing. Ik drukte weleens ongekunsteld uit: dat is toch een leventje, ja, dat had ik in de wereld ook wel eens gezegd. Het ene was ten leven, het andere ten dode.

In het gezin Verheij werden nog drie kinderen geboren. Anna Elizabeth op 8 juli 1854; Louisa Johanna op 14 mei 1856 (zij overleed op 5 februari 1860); en Johannes, geboren op 11 december 1859. Deze kinderen werden gedoopt in de Hervormde Kerk te Ameide.

In Oud-Alblas naar de kerk

Intussen kreeg ik al meer en meer kennis aan lieve kinderen Gods buiten mijn woonplaats. Onder de velen was ook een moeder in Israël die gewoonlijk de oude Jen genoemd werd. Zij is nogal eens bij mij geweest en nodigde mij eens sterk uit bij haar te komen. Zij was arm naar de wereld, maar rijk in God en er lagen bijzondere banden. Ik verlangde ook erg naar haar.

Ik had dikwijls gehoord dat er zo'n bijzondere leraar [A.P.A. Du Cloux in 1856/1857] te Oud-Alblas gekomen was. Hij had bijzonder veel zegen op zijn dienstwerk. En wel zo, dat het hele dorp uitwendig omgekeerd was. Nu had ik een dubbele trek daarheen en naar mijn vriendin die te Groot-Ammers woonde. Ik besloot er met Pinksteren heen te gaan en kwam op zaterdagavond te Oud-Alblas en bevond het zoals ik gehoord had, de herbergen leeg en de kerk vol.

Zondags werd ik bijzonder gesticht onder de Pinksterstof, en toen 's morgens de kerk uit was, en ik naar mijn logies ging, ontmoette ik daar vele onbekende vrienden in het koffiehuis. We hadden nog een aangename nalezing. 's Maandagsmorgens was mijn plan naar Groot-Ammers te gaan, maar ik gevoelde bijzondere trek om hem ook voor de derde maal te horen, en bleef. Toen sprak hij over de woorden: Blust de Geest niet uit (1 Thess. 5:19).

Ik werd zo wonderlijk gesteld dat ik er geen verslag van geven kan. Daarna volgde ik een koppeltje mensen en die hadden zo'n aangenaam gesprek over het gehoorde. En velen gingen met schuldgevoel naar huis. Ik sprak ook mee, want de zaak bij mij helderde door dat gesprek zo op, dat toen ik alleen op de Tiendweg liep, ik die uitblusser werd. O zo duidelijk, alsof ik een samenspraak in mijn gemoed met de Heere kreeg. Daar zei de Heere: *doe dat*.

Ik: *nee*.

Toen zei de Heere: *doe dat niet*.

Ik zei: ja wel. Alles riep mij toe: *gij zijt die man, zijt die uitblusser*. O, die smart, dat schuldgevoel, dat rechtvaardig: Heere, als U mij in het dorre doet wonen. Maar och, dierbare Geest, kom en verlevendig mij en overgiet mij met de olie des Geestes, opdat ik Uw deugden mag verkondigen en Uw lof mag vermelden onder de vrienden. En dat beliefdde de Heere aan de kermer en de door schuld verslagene te geven.

De Heere ontfermde Zich op het gebed, en de Heilige Geest daalde toch zo in mijn hart, om vrije genade te verkondigen en, ook in en onder de vrienden en vriendinnen, dat het altijd een onvergetelijke avond bij allen gebleven is. Niet het minst bij de oude Fij en vrouw Kuil. Zelig, als de Heere in het midden is. Och ja, ik heb menigmaal gezegd: waar de Heere is, is het goed, maar waar de Heere gemist wordt, wordt in de grond alles gemist.

Ik ging nogal eens naar Oud-Alblas en niet het minst toen A.P.A. Du Cloux er stond en ik raakte zeer eigen met de vrienden die daar van alle kanten kwamen in dat koffiehuis. Soms twintig à dertig. Och, wat ben ik daar menigmaal verkwikt en versterkt. De Heere werkte daar bijzonder met Zijn Geest onder de bediening des Woords. Eens toen we vergaderd waren om tussen de ochtenden middagpredikatie te eten, werd ik verzocht een zegentje te vragen. De Heere schonk mij vrijmoedigheid, een ander dankte. Daarna zei iemand: 'Ik heb in jullie bidden en danken gehoord dat jullie niet gekomen zijn waar jullie wezen moeten.' De Heere gaf mij het antwoord door ontdekkende genade: 'Dat heeft u goed gehoord man, althans over waar ik gaarne wezen zou, maar dan zult u er wel

gekomen zijn. Dan moest u de weg mij eens mededelen, die God met u gehouden heeft, vanaf het begin. Mogelijk zijn hier nog sukkelende zielen die uit de eerste beginselen nog vertroost kunnen worden.' En hij verstomde.

In de namiddag, na de predicatie, kwam ik met anderen bij de dominee in huis. Hij vroeg mij hoe het ging. Ik mocht hem daar iets van zeggen en vertelde hem ook van de ontmoeting die ik met die man gehad had. 'O', zei hij, 'dat is zeker dezelfde die verleden week bij mij geweest is, een man van het slaande geloof.'

In Christus ingeplant

Eén en ander gaf stof van overweging en beproeving, en wel zo, of ik grond genoeg had om de eeuwigheid gerust in te gaan, en al mijn bevindingen, bijzondere ontmoetingen en goede uitkomsten, mijn ijver en goed doen en kwaad laten waren geen Jezus. Dat bracht mij in de engte en daar werden al mijn gerechtigheden een wegwerpelijk kleeft, waar ik niet mee voor God kon bestaan. Het werd een afgesneden zaak en ik billijkte God in Zijn recht om mij voor eeuwig van voor Zijn aangezicht te verdoen. Daar werd het verloren, en op datzelfde ogenblik openbaarde de Heere Jezus Zich zo krachtig aan mijn ziel met de woorden: Ik ben gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren was. Ik riep uit: *Heere Jezus, hier ligt een verlorene*. Daar werd ik het gepaste voorwerp voor de Heere en de Heere voor mij. Och, openbaar U maar nader en klaarder. En ik werd zo klaar in Hem geplant, alsof ik een boom uit de grond zag halen en in een andere grond zag inplanten, heb ik weleens gezegd. Zo klaar werd ik van alle gronden buiten Jezus afgebracht, en Jezus werd geheel en alleen de Grond van mijn zaligheid. Daar werd alles anders, in bidden, danken en plichten. Leunen en steunen op de Heere Jezus alleen, Die het werk Zijner handen niet laat varen, maar bevestigen en schragen zal. Alles werd mij een vragen en ik verstond toen iets van vrije genade om Jezus' wil. Ik kreeg zo'n bevattingswaarde ik Hem nu duurzaam nodig had als Profeet, Priester en Koning. En hoe ik Hem nu in alles nodig had.

Toen begon eerst het arm zondaarsleven aan te komen, en dat was nu niet gegaan in een storm of onweer, maar in het suizen van een zachte stilte. Dat werd mij daarom weleens bestreden. Maar God zag naar waarheid in het binnenste, en daar kon ik toch niet van buiten.

Een half jaar daarna was ik in eenzaamheid en gevoelde de holligheid door ontdekkende genade. Toen mocht ik, de rekening opmakend en de ganse weg met druk en kommer ziende liggen, mijzelf geheel onbepaald en onverdeeld aan de Heere overgeven. De vrede Gods die alle verstand te boven gaat, daalde neder, zodat ik geheel boven het stof was. Nooit ben ik er achtergekomen waar ik toen aan werkte. Het gebeurde aan de schaafbank. Toen leerde ik hoe teer de genade is, mijn vrouw kwam in de winkel, ik keek haar aan en het verkeer met God hield op. Maar de vrede bleef. Ik kon anders niets zeggen dan: o, wat heb ik het daar zalig gehad.

Toen leerde de Heere mij van lieverlede toch zo klaar de onderscheiding van de drie Goddelijke Personen Die toch één zijn in het werk der verlossing, zodat ik het verstond: door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen. Groter zaligheid heb ik nog nooit gehad. Nu werd het door de Zoon tot de Vader gaan, en werd het meer een geloofsleven.

Daarna was het in mijn rug geschoten. Ik lag op mijn legerstede en was in zoete overdenking over Gods ondoorgrondelijke goedertierenheid. Als ik nu eens opgeroepen werd, wat zou mijn grond zijn om op te sterven? O wonder, Jezus, ja, Die alleen. Zo klaar

als ik de geloofshand op Hem mocht leggen of dat iemand zijn lichamelijke hand op een voorwerp legde: zo eenvoudig en klaar. En nu was de vrucht uit Hem gevonden. God Drieënig de eer! Niets van mij kwam in aanmerking.

Bijeenkomsten in de timmerwinkel

Willem Verheij ging na zijn bekering in de soms verre omgeving luisteren bij predikanten die de bevindelijke waarheid predikten; Ledeboeriaanse, Afgescheidene, maar vooral bij de rechtzinnige predikanten in de Hervormde Kerk, zoals ds. I.C. De Vijver in Schoonrewoerd en ds. A.P.A. Du Cloux, helemaal in Oud-Alblas.

De laatste predikant was ook betrokken bij de strijd voor kerkherstel zowel in woord als geschrift. Zo vormde hij met andere predikanten de redactie van het blad *De Wachter op Sions muur*, dat van 1852-1855 verscheen, een blad dat ook in het teken stond van de kerkelijke strijd. Men kon in de vorm van een ingezonden brief adhesie betuigen aan de redactie, in de strijd voor terugkeer naar de leer der vaders.

Uit Ameide werd ook een brief ontvangen, welke als volgt werd besloten:

'Wij treden alzo openlijk met u het strijdperk in, hopen dat de Heere éénheid des Geestes geve, om in Zijn kracht, leunende en steunende alleen op Hem, Die gezegd heeft en Die de Getrouw is en blijft: 'de poorten der hel zullen Mijn Gemeente niet overweldigen', en alzo tot eer van de Drieënige Verbonds-God en tot heil van onze en onzer medemensen zielen, werkzaam te zijn. De Heere storte daartoe Zijn Geest over ons uit, en schenke verlevendiging, tot uitbreiding Zijns Koninkrijks, en tot afbreuk van het rijk des satans, onze wens, want o, rondom ons kunnen wij bijna niet meer in de openbare Godsdienst opgaan, omdat bij de mensen een levendig mens en een dode Jezus verkondigd wordt en alzo geen voedsel voor het arme zondaarshart te bekomen is.

Wij verzoeken U Eerw. Deze regelen in uw tijdschrift te plaatsen, met de onderstaande handtekeningen.

Ameide (Prov. Z. Holland), 14 mei 1855

Willem Verheij Corstiaanszn. Adrianus Diepenhorst Leendert Vuurens'

Hoe in Ameide het kerkherstel plaatsvond, beschrijft Verheij als volgt:

De liefde voor de naaste en het medelijden met hen was toch zo groot, omdat ze verstoken waren van de zuivere leer der waarheid tot zaligheid. Zelfs zo, dat ik soms in de geest een dienaar des Woords in de timmerwinkel zag staan om Jezus Christus en die gekruisigd te verkondigen als de enige Naam onder de hemel gegeven, waardoor men zalig moet worden. Dat was toch zo'n aangename overdenking, om zielen te winnen voor het Koninkrijk Gods. En schijnbaar werd alle hoop afgesneden, en toch is het door de Heere geschied, dat zult gij horen.

*Heilig zijn, o God, Uw wegen;
Niemand spreek' Uw hoogheid tegen!
Wie, wie is een God als Gij,
Groot van macht en heerschappij?
Ja, Gij zijt die God, Die d' oren
Wond'ren doet op wond'ren horen;*

*Gij hebt Uwen roem alom
Groot gemaakt bij 't heidendom.*

Ik begaf mij in die tijd daar, waar het volk vergaderd was: een Ledeboeriaans gezelschap, waar men oude schrijvers las en waar ook wel predikanten en oefenaars voorgingen. Ik verkeerde daar tweeënhalf jaar. In die weg hoorde ik nogal eens de nu zalige ds. Ledeboer, ook wel eens met vrucht voor mijn gemoed.

In het laatst van die tijd werd Chr. Love gelezen en men las, dat als we met één riem roeien, de schuit niet recht gaat, maar zich dan beweegt in een ronde cirkel. Maar om de haven te bereiken, moeten wij met beide riemen roeien. Zowel de tweede als de eerste tafel der wet. Dat gaf mij een zodanig schuldgevoel, dat ik het niet verbergen kon. Maar ik beleed het openlijk en zei: nu zitten wij als vrienden bijeen en bekreunen ons niet over onze naasten die door een blinde leidsman geleid worden, en gevaar lopen in de gracht van eeuwige rampzaligheid neer te storten. Maar tevens gevoel ik mij bereid, om de timmerwinkel tot een spreekplaats in te richten, als jullie maar een spreker hebben die de Christus Gods als de enige grond tot zaligheid openbaart en het Woord recht verkondigt. Ik heb geen kerkstaat in het oog als vorm, maar de ere Gods en onder 's Heeren zegen de zaligheid van verloren zondaars. Maar niemand sprak een woord.

Doch de zaak van schuld en begeerte dat de Heere Zelf de weg mocht banen werd mij dringender. Ik riep de Heere aan en las De Heraut onder redactie van ds. C. Schwartz te Amsterdam. Daarin zegt dominee Van Lingen te Zetten als hij de ellende der Kerk beschrijft: Is er nog een tekenje ten goede?

Ja, zegt zijn eerwaarde, en dat is dat de mensen lopen van de leugen naar de waarheid, en daar wensen we gebruik van te maken om te evangeliseren. Dat was als koud water op een vermoeide ziel. Ik zei: *Heere, nu wens ik mij in de weg te stellen, maar als het niet in Uw gunst is, breek het dan maar af. Maar zo ja, bouw het dan Zelf alstublieft op.*

Ik deelde dit mee aan een vriend, C. Terlouw alhier. Die stemde dadelijk in en we waren samen verblijd dat er een opening gekomen was. Zo er twee zijn die in een zaak samenstemmen. Ik schreef naar die dominee en kreeg onverwijld een gunstig bericht terug dat in die volgende week op een vrijdagavond de heer Gladbeek zou voorgaan. Dat was november 1863.

Wat blijdschap smaakt mijn ziel. Ik zei het dadelijk tegen mijn vriend die mede verblijd was. Toen ik bezig was om een spreekplaats in te richten, zei hij: 'Jongen, wat maak je er een werk van.'

Ik zei: 'O, daar moet je niet over praten, al wat uit liefde geschiedt, dat gaat zo gemakkelijk. En het goud en het zilver is des Heeren.' Ik vertrouwde erop dat ik met de Heere begonnen was. Hij zou het maken.

Maar wat doet er op?

Daar komt de vorst der duisternis mij influisteren: man, wat gaat gij doen? Gij zijt immers geen man van geld, en gij hebt een beroep dat gij van ieder leven moet, wel mens, al uw klanten gaan weg, en gij wordt doodarm. En het was werkelijk net alsof ik ze links en rechts zag gaan. In mijn schatting werd ik doodarm en ik viel moedeloos op een stoel neer, en zei: "Heere, richt mij op, en geef mij iets tot vertroosting en bemoediging. Gij weet het toch, Heere, dat ik niet anders bedoel dan Uw eer en het heil van mijn medemenschen."

Dadelijk kreeg ik als antwoord op het gebed: *Als Ik met u ben, wie zal dan tegen u zijn?*

Dat drong zo gelovig door in het hart, dat ik zei: *niemand Heere!*

De avond brak aan en de winkel werd vol. De voorganger trad op. Hij handelde over de woorden die de Heere sprak tot Levi: *Volg Mij*. Woorden die dadelijk postvatten in mijn ziel. Alles riep: volg ons, maar ik was bewust dat ik niet met vlees en bloed te rade gegaan was door Hem te volgen. Ik heb verder de preek niet geregeld kunnen volgen, maar ik was inwendig als een gewaterde hof. Nu was de kruisbanier in de timmerwinkel opgericht, opdat zielen behouden mochten worden. Door Hem, door Hem alleen, om 't eeuwig welbehagen, en dat door middel van de snoodste booswicht. Maar ik ben door de Heere Zelf eenmaal en andermaal terechtgebracht.

Na de predicatie vergaderden de vrienden van binnen en van buiten de gemeente bij mij in huis. Zij werden vriendelijk door mijn vrouw ontvangen, waar zij bijzonder slag van had. Zij was in alles zeer onderworpen, zodat zij mij ook in dezen een hulpe was. De voorganger begon het gesprek met dat het voor hem was, of hij door de kathedr heenzakke bij de gedachte dat zij zeiden: *Is Deze niet de Zoon des timmermans?* En die werd nu in een timmermanswinkel verkondigd als de Zone Gods, de enige Naam onder de hemel gegeven, waardoor men zalig moet worden. We hadden verder een stichtelijke avond, die gesloten werd met de lof des Heeren.

Daarna kwamen er verschillende sprekers. Evangelist N. Bakker ging hier ook voor en op 7 februari 1864 richtte hij een afdeling op van de "Vereniging van Vrienden der Waarheid in Nederland, tot handhaving van de leer en de rechten der Gereformeerde Kerk."

Hij ging geregeld voor, ook hield hij zondagsschool, die trouw bezocht werd. Er traden verschillende sprekers op die het Woord recht sneden naar het bevel van Paulus aan Timotheüs. Daarbij kwam dat in de omgeving hier en daar afdelingen werden opgericht. Wij gingen er met een koppeltje nogal eens heen. Wij hadden nu het voorrecht dat verschillende leraars hier en elders de weg der zaligheid naar het Woord van God zuiver verkondigden. Boven alles dat er levendigheid onder het volkje was. De Heere zegende de bediening des Woords zichtbaar, niet alleen tot herleving van het geestelijk leven, maar er werd ook nieuweleven geboren. En dat is toch meer waard dan de hele wereld. Ook al werd mijn zaak gelasterd door de vijanden en door enkelen van de vromen veroordeeld. Ze konden toch de Heere niet keren in Zijn vrije werking.

Ds. Spurgeon te Londen zei: 'Alle vormgodsdienst is een koude, dode orthodoxie, waar geen Geest of leven in is. Het is gelijk aan iemand die bij een bakker komt om brood, die allerlei aanmerkingen op het brood heeft omdat het niet gebakken is in de vorm zoals hij het graag had. Maar er kwam een ander, die had honger en vroeg maar om brood, zonder te zien naar de vorm. Als hij maar brood had, opdat zijn ziel verzadigd mocht worden.'

Zo preekte ds. Deetman³ in de winkel een zogenaamde kermispreek over de woorden: *In de tenten der rechtvaardigen is een stem des gejuichs en des heils*. Die maakte veel indruk op het gemoed van vele hoorders, maar ene Mijntje Bunschoten kreeg de genadeslag voorgoed, zij wierp de goede vruchten af.

Hierna had ik nog een aangename ontmoeting, toen zijn eerwaarde te Schoonhoven voorging en wij met een koppeltje daar heengingen. Het was in de week 's avonds en ik liep met haar een stukje vooruit. Zij vertelde mij hoe zij al jaren onder indrukken had verkeerd. Maar zij was vrolijk van aard en werd door haar vriendinnen erg getrokken, ook om de kermis te bezoeken. Maar de Heere werd haar te sterk en overmocht haar, zodat zij

³ DS. P. Deetman, vanaf 1863-1870 lid van de Vereniging vrienden der waarheid.

een besliste keuze door genade mocht doen. Dat gesprek duurde tot huis toe. Het was een onvergetelijk reisje en er viel als een eersteling een onverbreekbare band tussen mijn en haar ziel.

Ook anderen ontvingen de genadeslag, waaronder Anneke Oosteroor of Maat. Die was getroffen door middel van de prediking des Woords door ds. Geselschap.

Onder het zingen van Psalm 72:6 brak het in de ontdekking des Heilige Geestes door, zodat zij bij zichzelf zei: "O God, moeten de vorsten zich voor U buigen, ik heb nog nooit mijn knieën voor U gebogen." Met droefheid des harten ging zij als een zondares naar huis. Dat bleef wel een poosje verborgen, maar Gods daden moesten openbaar worden.

Daar komt de oude Louw van Lomwel⁴ bij mij voorbij toen ik aan de deur stond. Hij zei: 'Willem, ik geloof dat er waarlijk bij Annigje wat te doen is.'

Ik nam dadelijk wat gereedschap en ging erheen alsof er iets te timmeren viel. En daar brak alles los. Ze begon te vertellen wat er gebeurd was onder een vloed van tranen, zodat zij nauwelijks in staat was een en ander mee te delen. Daarbij kwam dat ze erg aangevallen werd dat ze de zonde tegen de Heilige Geest begaan had. Dat was van ernstige en wanhopende aard, zodat ik er steeds heenging, om haar te overtuigen dat het niet zo was: dan met de Bijbel, dan met oude schrijvers, totdat de Heilige Geest haar overtuigde en haar daarvan verlost. Maar ze bleef toch een bekommerde ziel.

De reformatie bleef in de woningen niet achter. Anderen werden toegebracht, bij wie het begin zo niet te bepalen was, maar uit de vruchten was het klaar. En velen werden tot de waarheid toegedaan, zodat de gemeente voorbereid werd tot hetgeen later gebeurd is. We konden zingen:

*Dit werk is door Gods alvermogen,
Door 's Heeren hand alleen geschied;
Het is een wonder in onz' ogen,
Wij zien het, maar doorgronden 't niet. Amen.*

Verder werden er lokalen in de omgeving gebouwd en ingericht. Zo werd de zuivere leer onzer vaders naar Gods Woord rondom verspreid en de leugenleer ontdekt en verlaten. En het baarde in mindere of meerdere mate leven onder het ware volk. En door enkelen die toegebracht werden, breidde Gods Koninkrijk ook uit. Daar is het toch iedere levendgemaakte ziel om te doen. Met een koppeltje gingen we van hier naar elders en van daar naar hier. We ondervonden nogal eens dat de Heere kennelijk in ons midden was. Het meest te Lopik bij De Vos en Verburg. Zelfs zo, dat het bij deze laatste des nachts wel eens één uur werd. Want ik bleef daar met deze of gene vriend wel eens. En dat ging zo maar door, er werd van hart tot hart om de beurt gesproken over wat de Heere gewrocht heeft. Het mocht mij dikwijls toch zo goed zijn.

Behalve de evangelisten zijn er hier ruim twintig gereformeerde predikanten geweest die voorgingen. Doorgaans was het hele lokaal vol. Het was tot stichting der toehoorders.

Wij gingen ook wel eens met een koppeltje naar Schoonhoven, Nieuwpoort of Langerak als Floortje [Wulfert Floor] of anderen daar predikten. Het gebeurde dan wel dat we niet alleen onder de prediking maar ook onderweg een nalezing hadden. Want werkelijk, er

⁴ Het kan zijn: Louw-Pieters van Omwel geb. 1789 te Ameide. Gedoopt 26 april. Of zijn vader Louw Ariens van Lomwel, geb. 1761.

was eenheid onder het volkje en de Heere liet Zich menigmaal niet onbetuigd.

Maar het was niet altijd zonneshijn. Zo was ik met Albers en anderen eens bij een vrouw. Het stond er bij mij niet te breed bij. Maar de Heere had naar Zijn vrijmacht een weg klaarliggen in de grote ongestalte waarin ik verkeerde. Die was echter nog voor mij verborgen. Deze vrouw zei: 'Jullie komen net van pas, ga je mee naar het bovineind, bij Schep, daar preekt de Afscheiden dominee van Utrecht.'

'Dat kan ik wel doen', zei ik onverschillig weg. Toen we daar kwamen ging ik ook in de schuur, zonder het aangezicht des Heeren te zoeken en een zegen te vragen. Toen de leraar daar inkwam, had ik ook nog iets aan te merken. Ik was in één woord gezegd, naar gesteld.

De godsdienst oefening ving aan en de dominee gaf als tekst op Galaten 1 vers 4 en 5. Dat verdeelde hij in de volgende punten, ten eerste de grote liefde: *Die Zichzelfen voor ons gegeven heeft*; ten tweede de vrucht: *opdat Hij ons trekken zou uit deze tegenwoordige boze wereld*. Toen de eeuwige verkiezende liefde des Vaders: *naar de wil van onzen God en Vader*. Tenslotte de dankbaarheid: *Denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid*.

Mijn gehele gemoed werd omgezet en verbroken. Ik zei in mijzelf: dat zal ik nog eens repeteren en op dat moment zei de dominee: 'Dat zal ik nog eens herhalen.' En toen paste de Heilige Geest die waarheid aan mijn ziel toe, dat Hij mij getrokken had uit deze tegenwoordige wereld als een vrucht dat Hij Zichzelf voor mij had gegeven. Mijn hart was vervuld met warme dankerkentenis en ik werd opnieuw bevestigd in mijn staat.

Nu gingen we naar vrouw Hardenbol, want mijn begeerte was nu maar om de daden des Heeren te vertellen. Daar zaten veel mensen die onderling spraken en ik kon er zomaar niet invallen. En de vorst der duisternis spande alles in om mij het zwijgen op te leggen. Dat was benauwd en dat werd nog erger omdat ze erover spraken om te vertrekken. O, die aanvallen. Er werd gezongen en de dominee dankte. Toen gingen ze allen weer zitten. 'Kijk', zei de dominee, 'dat is vreemd, eerst willen ze weg en nu gaan ze weer zitten.'

'Het kan wel gebeuren', zei een ander, 'dat er nog iemand is die wat op zijn hart heeft.' En daar brak de bundel los, dat was een verruiming.

Wij gingen weg toen het al laat was. Onderweg begon er een te peuteren aan het gesprek van de dominee. Nu, je kunt begrijpen, dat kon ik niet hebben. De vrouw bij wie we logeerden, zei: 'Man, houd maar op, je ziet toch wel dat die man dronken is.' En dat was zo, ik was geestelijk dronken vanwege de liefde en goedertierenheid des Heeren bewezen aan zo'n ellendige en alles verbeurd hebbend schepsel. Bekijk hem in zijn gaan en terugkomen en gij zult met mij moeten zeggen: Vrije goedheid, en de keuze werd door genade vernieuwd. *Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen*.

De Heere gaf nogal eens te proeven en te smaken dat Hij goed is, alhoewel ik met vele bestrijders te strijden had, waarbij de aanvallen niet ontbraken. Zodat het mij bij tijden bang was, en ook op tijdelijk gebied moest ik de wrange vruchten der zonde na ontvangen genade ondervinden, wat betreft de ontdekking, wie ik was en behoorde te zijn voor God en mensen. Maar de Heere beliefde dat te doen strekken tot diepe vernedering en schaamte aan de voeten van Hem, Die mildelijk vergeeft en niet verwijt. U moet niet uit het oog verliezen dat bij de verandering ook mijn opgeruimd temperament meeding, al was het dan ook in een mindere trap. Het was mij zeer nadelig op geestelijk gebied. Voor anderen was het in de omgang aangenaam, maar meestal naar het vlees en tot nadeel van het geestelijk leven.

Ik kreeg er wel eens een klaar gezicht van. Een oud christen kwam voor mijn aandacht, wiens temperament juist het tegenovergestelde was. Toen dacht ik: je hebt toch een lelijke natuur; maar als ik mijzelf daarbij vergeleek, dan was de mijn veel nadeliger. Want hij gaf geen aanleiding tot lachen, maar ik al te veel. Het behaagde de Heere, door ontdekkende genade, mij erbij te bepalen tot schaamte en schaamrood worden toe en om mij voor God te verootmoedigen en schuldenaar te worden voor God. Dan kwam ik weer in een andere gemoedsstemming. Met een oude christin moest ik zeggen: ik leerde wel, maar ik ontleerde niet, het was zeventigmaal zevenmaal. Alhoewel, als de Heere mij vernederde en mij in een andere stemming bracht, dan was het geheel tegenovergesteld.

Ik kon dan niet hebben dat als er over het ene nodige gesproken werd, er dan gelachen werd, zoals sommigen de gewoonte hadden. Al was het dan onder de benaming geoorloofd, het was doorgaans ver van een heilig lachen. O, als ik nog terugdenk aan die teerheid en gevoeligheid des gemoeds. Het was bij de minste insluiping en opwelling van kwaad: henen uit.

Die oude christin, van wie ik eerder schreef en aan wie ik zo hartelijk verbonden was, woonde achter mijn huis in een klein huisje. Ik legde al gauw een plank over de sloot om maar gauw bij haar te zijn. Op een keer stonden er aan de kant van de sloot perenboompjes, waarvan de vrucht mij toelachte. Ik stak mijn hand uit naar de verboden vrucht, maar de Heere belette mij zodat ik inwendig in eenvoudigheid zei: hè, hè, daar had hij mij bijna beet. Zo was de ganse gang van mijn leven, al was er veel van mezelf bij, waar de Heere mij later wel aan ontdekte en wat Hij als grond ontnam. Maar het was toch een aangenaam *gemoeds*leventje, dat later door genade een *geloofs*leventje werd. Hierdoor werd ik vaster in mijn staat opgebouwd. En ik werd daardoor enigszins in staat gesteld om voor sommigen een hand en een voet te zijn op de weg.

Zo kreeg ik meer vrijmoedigheid om te spreken op begrafenissen, alsmede, bij gemis aan voorgangers, om voor te gaan en een preek te lezen. Ook in het kerkgebouw, waar de Heere mijn diepe afhankelijkheid onder het oog bracht, uit kracht van mijn onbekwaamheid waaraan de Heere mij ontdekte. Het was ook een middel om mij aan de grond te houden, om in beoefening de les te verstaan van de aller-dierbaarste Profeet: *Leer van Mij, dat, Ik zachtmoedig ben en nederig van hart.*

'Zie daar een en ander.'

Zo besluit Willem Verheij zijn 'nalatenschap'.

Op 30 oktober 1890 is hij overleden op de leeftijd van 72 jaar.

Ruim zeven jaar daarvoor, op 25 februari 1883 is zijn vrouw Jannigje Opsteken overleden. Zij werd 62 jaar.

JAN STRUIK

**De Macht van de Heere Jezus Christus
gebleken in de wonderbare genezing van**

JAN STRUIK

**te Vuren bij Gorinchem
op 28 April 1861.**

**J. P. v. D. TOL Jz. - NIEUW-BEIJERIAND
1934**

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2018

Genealogie

Jan Struijck, 1841 - 1861

Jan Struijck is geboren in 1841, zoon van Aart Jansz Struijck en Maria Struijck-van der Vliet.

Aart is geboren op 19 augustus 1804, in Woudrichem.

Maria is geboren op 25 oktober 1807, in Vuren.

Jan had 5 broers of zussen: Gerrit Struijck, Jantje Struijck en [3 andere broers of zussen](#).

Jan is overleden op ...1861, op 20 jarige leeftijd.

Maria Struijck-van der Vliet, 1807 - 1874 is geboren in 1807, dochter van Cornelis van der Vliet en Jantje van der Vliet-van der Vliet.

Cornelis is geboren in 1778, in Herwijnen.

Jantje is geboren in 1779.

Maria trouwde met **Aart Jansz Struijck** op [dag maand](#) 1835, op 27 jarige leeftijd.

Aart is geboren op 19 augustus 1804, in Woudrichem.

Hij beroep was **metselaar**.

Zij hadden 6 kinderen: Gerrit Struijck, Jantje Struijck en [4 andere kinderen](#).

Maria is overleden op [dag maand](#) 1874, op 66 jarige leeftijd in [plaats van overlijden](#).

"Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid."

Hebreeën 13: 8.

Dat Jezus Christus de onveranderlijke tot in eeuwigheid is, is een zaak van grote blijdschap en vertroosting voor allen die op die Jezus hun vertrouwen stellen; want daardoor weten zij dat zij Hem ook nu nog kunnen aanbidden als Dengene, die op aarde zo heerlijk zijn Godheid openbaarde. Hij was die grote Wonderdoener, die Dodenopwekker, welke het land doorging, goed doende aan allen, en die door Zijn liefdebetoon de uitroep aan zijn discipelen ontlokte: "Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods!" en "Mijn Heere en mijn God!"

Is die Jezus nog die machtige? doet Hij nog wonderen, nu Hij in heerlijkheid is gezeten aan de rechterhand Gods? - Op deze vragen zullen velen in onze tijd een ontkennend antwoord geven, nu de nietige mens het heeft durven wagen, Hem, die de Schrift ons leert kennen als God, geopenbaard in het vlees, met de mens gelijk, of een weinig hoger te stellen.

De Godheid van de Heere Jezus wordt door een grote menigte geloofchend, door velen ten aanhore van honderden ontkend. En hoewel de Schrift de eenvoudige lezer de Godheid van Jezus ten duidelijkste verkondigt, poogt de wetenschap, door ontkenning of verwerping van het geopenbaarde, de grond onzer zaligheid te doen schudden en wankelen. Spreekt de Heere thans niet meer met een hoorbare stem, om die dwalenden terecht te brengen, wij danken zijn genade dat Hij ook in onze tijd nog tot ons spreekt door feiten, en door zijn grote daden de opmerkelijke predikt: *dat Jezus Christus nog dezelfde is en tot in der eeuwigheid.*

Want - en dit verdient onze bijzondere opmerking - de persoon, wiens genezing wij willen meedelen, verwachtte zijn herstelling alleen van de Heere Jezus. Hij bad in de ogenblikken waarin hij zijn bewustheid had, steeds tot Hem om die genezing, met het oog op de veel ongelukkigen die Hij gedurende Zijn leven op aarde gered had. En de Heere, die de ellendigen hoort en de macht bezit om hun te geven wat zij in het geloof van Hem vragen, maakte hem niet beschaamd. Maar verhoorde hem.

Wij delen de gebeurtenis van de genezing van zijn lichaam hier eenvoudig mee, en zullen zoveel mogelijk ons houden aan dezelfde woorden, waarmede hij ze ons verhaalde. De bijzonderheden, die er met hem voorvielen in die dagen en maanden, welke hij in bewusteloze toestand doorbracht, zijn ons door zijn moeder en zuster, of door andere die hem in zijn lijden veel bezochten, medegedeeld. Wij zijn onszelf bewust niets vergroot noch iets verzwegen te hebben, wat kan verstreken tot lof en prijs van Jezus Christus voor zijn grote daden, die Hij aan deze jongeling bewezen heeft. Trouwens de zaken zijn ook in geen hoek geschied. De meeste inwoners van het dorp Vuren zijn er mede bekend, en zijn merendeels zelf aanschouwers geweest van alles wat er met hem plaats greep, van het begin zijner ziekte tot op de dag zijner herstelling, die in een ogenblik tijds voorviel.

Van harte bidden wij dat het allen lezers recht duidelijk moge worden, ook door het lezen van dit feit, dat Jezus waarlijk is de Christus, de Almachtige, die ook nu nog wonderen doet, om dat Hij steeds dezelfde blijft. Moge deze gebeurtenis voor velen een aansporing zijn, om met al hun noden en behoeften tot die Jezus de toevlucht te nemen; met hun zonden en krankheden tot Hem te vluchten, en prijze een ieder, die Jezus liefheeft, met ons, ook voor deze Zijn krachtige daad, Zijn gezegenden Naam!!

Jan Struik is de 4^e april 1841 te Vuren geboren.

Zijn vader was in dat dorp metselaar, en woonde er van 1835 tot aan zijn dood in 1857. Jan was zijn jongste zoon, die reeds bij zijn geboorte een ongelukkig kind kon genoemd worden, daar hij met een misvormden rug ter wereld kwam.

Zijne eerste levensjaren gingen zonder bijzonderheden voorbij. Hij was gezond, hoewel steeds zwak.

Tot zijn 14de jaar bezocht hij de dorpsschool, en verwisselde die op die tijd met de schoenmakerswinkel van K. te Gorinchem. Dit bedrijf scheen hem echter niet aan te staan en volgens zijn verklaring liet ook zijn zwak gestel het hem niet toe zich op het leren van dit beroep verder toe te leggen, ten gevolge waarvan hij zes weken later naar het ouderlijk huis terugkeerde, en zijn vader hem weer naar de school zond.

11 Februari 1856 was de dag waarop zijn lijden, dat zeer moeilijk met juiste kleuren is te schetsen, een aanvang nam. Hij gevoelde namelijk pijn in zijn rechterknie, die zeer dik begon te worden, en naarmate zij dikker werd, hem ook meer pijn veroorzaakte. Zijn vader nam hem diezelfde dag mede naar Gorinchem, en raadpleegde de dokter daaromtrent. Deze heer ried hem sterk af terug te lopen, daar de afstand van Gorinchem tot Vuren ruim een uur bedraagt. Hij deed dus de terugreis in een vaartuig, hoewel hij zegt, dat het hem weinig moeilijk zou zijn gevallen de reis te voet af te leggen.

De volgende dag, 12 Februari, openbaarden zich lichte toevallen, die van dag tot dag in hevigheid toenamen, en doorgaans twee of drie uren en langer duurden. Zelden was hij van deze bevrijd, daar de een toeval de andere bijna terstond opvolgde. Na circa tien weken aldus gelegen te hebben, was zijn knie weer volkomen hersteld, daar de Heere over de geneesmiddelen, door de dokter voorgeschreven, zijn zegen had geboden. Evenwel bleven de toevallen voortduren, ja zij werden al heviger en verschrikkelijker.

Wanneer hij echter weer bij zijn zinnen was, liep hij op de dijk. Maar werd hij door zulk een toeval overvallen, dan geraakte hij geheel buiten zich zelf, en het wekt verwondering dat hij niet in deze toestand de dood vond, omdat hem niet zelden alsdan een ongeluk overkwam.

Zo geschiedde het op zekere dag, dat hij, ook in zulk een jammerlijke toestand buiten zijn zinnen zijnde, in een kuip met water sprong, menende dat hij in zijn bed stapte. Menigmaal liep hij als een razende de woning zijner ouders binnen, en de zwakke jongen scheen alsdan reuzenkracht te bezitten, daar hij tafel, stoelen en alles wat zich in het vertrek bevond, door elkaar wierp. Hij was onder zulk een aanval zo wild, dat drie mannen hem niet konden bedwingen. Hij verscheurde alles wat onder zijn bereik was. Zo vernielde hij in één week alleen 27 kussenslopen, rukte zich de klederen van het lijf en beet met zijn tanden overal in, zelfs in het bed waarop hij lag. Hij raasde dan als een bezetene, brulde als een leeuw en het schuim stond op zijn mond, zodat zijn toestand veel overeenkomst had met hetgeen wij beschreven vinden, Marcus 9 vers 17-22.

Soms begon hij in zulk een aanval op eens te bidden, of te zingen, of op te zeggen wat hij op school geleerd had. En in deze bovenmate verschrikkelijke toestand bracht hij ruim 8 maande door, meestentijds bewusteloos. De toevallen duurden tot 2 November.

Daarenboven was zijn linkerhand buitengewoon dik geworden, welke dikte mede langzamerhand ontstond, zonder dat hij daarvoor een oorzaak wist op te geven. De hand nam steeds in omvang en gespannenheid toe, en dreigde ten laatste te bersten. Zij was ten minste driemaal dikker dan een gewone hand, daarbij zo stijf dat hij ze niet kon uitstrekken, en zo koud, dat zij zelfs niet warm werd, wanneer de heetste pap er op gelegd werd.

Den 2de november was de hand zó verbazend dik, en de pijn zo erg, dat hij tegen de muur vloog en - vijf minuten later was de hand geheel genezen en was er niets bijzonders aan te bespeuren. Wij kunnen deze genezing zeer moeilijk toeschrijven aan een wonder van de Heere Jezus op het geloof, omdat Jan Struik ons verhaald heeft dat op dat tijdstip zijn oog nog niet gericht was op de Heere, en hij dus ook van Hem de genezing nog niet verwachtte.

Toen de hand genezen was gevoelde hij zich weer wel, en verliet het bed. Maar reeds dezelfde namiddag voelde hij zich op nieuw ongesteld en was hierdoor wederom genoodzaakt naar bed te gaan. een andere, nog verschrikkelijker en ijselijker ziekte, met de treurigste gevolgen. Maar daarentegen ook met het heerlijkste einde, wachtte hen.

Tussen 2 November 1856 en 20 Februari 1857 leed hij aan bloedspuwingen, waarvan hij er 18 moest doorstaan. Het is licht te begrijpen, hoe deze zijn reeds zo zwakke gestel uitputte.

Van lieverlede werd het spreken hem moeilijker, zodat hij de 18de en 19de Januari nog slechts enige klanken kon stamelen, en op de 20ste van die maand het spraakvermogen hem ten enenmale benomen werd. In deze toestand gebruikte hij zeer weinig voedsel. In de ogenblikken dat de aanvallen geweken waren, at hij een stukje kaas of een weinig groente. Maar ook dan wist hij de meesten tijd niets van alles wat met hem voorviel.

In de loop van hetzelfde jaar is hij twee maanden zo verstijfd geweest, dat het onmogelijk was hem van het bed te nemen; alleen dan, wanneer hij voor enige ogenblikken van deze stijfheid ontheven was, kon dit geschieden. Men moest zich hiermede evenwel steeds zeer haasten, want deze ogenblikken waren doorgaans zeer kort. Hij verklaarde ons, dat hij in die tijd blijde was, wanneer hij door deze stijfheid als geboeid daar neerlag, omdat hij daardoor in een staat van gevoelloosheid verkeerde, en dus geen smart gevoelde. Hij lag

dan steeds met de ogen en de mond open. Ook loosde hij zijn water niet langs de natuurlijke weg. Maar door de mond.

De bewusteloosheid, ja soms zinneloosheid, waardoor hij in dat jaar gedurig overvallen werd, maakte hem meermalen tot alle nadenken onbekwaam, hetgeen hieruit blijkt, dat, toen men hem de **6de Mei** verhaalde dat zijn vader gestorven was, hij hierover ging lachen.

Gedurende het jaar 1858 en een gedeelte van 1859 lag hij aanhoudend ziek te bed. Hij kon niet spreken. Maar hoorde alles wat er rondom hem voorviel. Vroeg men hem iets, dan antwoordde hij door tekens of door het schrijven op een lei.

De laatste maanden van 1859 en het gehele jaar 1860 scheen hij iets beter te zijn. Hij verliet de meeste dagen zijn bed, en kroop dan, daar hij door verzwakking en optrekking der benen niet lopen kon, over de kamer. Hij was zeer bang en schuw voor de mensen en sloot steeds de deur zorgvuldig toe. Daar hij een vriend was en nog is van lezen, hield hij zich hiermede veel bezig, en schreef ook soms. Het grootste gedeelte van de tijd zal hij op een paar kussens voor zijn bed, en hield zich bezig met het breien van slaapmutsen en kousen. Daar hij het breien alleen door zien geleerd heeft, moet men zich verwonderen over de vorderingen, die hij hierin gemaakt heeft.

Onder de boeken, die hij graag las, bekleedde het Woord Gods de eerste plaats, en gewis kunnen wij het daaraan toeschrijven, dat allengs zijn ogen zijn opengegaan en hij dezelve begon te vestigen op de Heere Jezus Christus. Dat Woord toch is levend en krachtig en wijst ons tegen iedere krankheid een geneesmiddel: namelijk het geloof in Hem, die op aarde blinden ziende maakte, doven deed horen, stommen de spraak gaf, kreupelen deed wandelen, ja die zelfs de doden opwekte! Deze Jezus is gisteren en heden en tot in eeuwigheid dezelfde; daarom kan hij ook nu nog uit alle krankheid en uit allen nood verlossen. Dit werd ook aan Jan Struik duidelijk, waarom hij de Heere Jezus vurig begon te bidden dat Hij hem uit zijn ellende wilde verlossen, gelovende dat Hij machtig en gewillig was dit te doen.

Hij was onder al zijn lijden steeds geduldig en beurde zelfs zijn moeder, die thans weduwe was geworden, benevens zijn broeder en zijn twee zusters gedurig op.

In het begin van dit jaar, 1861, namen zijn lichaamssmartten zeer toe, en vooral werd de pijn in de borst van dag tot dag heviger. Naarmate de pijn ondragelijker werd, nam, volgens zijn getuigenis, zijn geloof in Jezus' liefde en wondermacht toe, en begon hij des te ernstiger tot de Heere Jezus om verlossing te bidden.

Door die toeneming der pijn en een daarbij komende neusbloeding, die zich gedurig herhaalde en hem zeer verzwakte, moest hij in het laatst van Februari weer te bed liggen, en was hij niet in staat daarvan op te staan, dan na zijn herstel. Vooral in de laatste dagen vóór zijn genezing, leed hij nog veel smarten, die dikwijls zo hevig waren dat hij zich niet kon bewegen.

Wij zijn thans gevorderd tot aan het verhaal zijner genezing. Wij gevoelen het moeilijke, dat er in opgesloten ligt, om die juist zó te verhalen als zij geschied is. Maar wij zullen trachten ons stipt te houden aan de mededelingen, ons door hem gedaan, waarvan wij niets achterwege laten. Maar waaraan wij ook niets zullen toevoegen, opdat het blijke, dat Jezus waarlijk is de Christus, wie alle macht is gegeven in hemel en op aarde.

De 7^e april 1861 was hij zeer benauwd, en lag hij de gehelen dag bewusteloos. Maar ziet: daar begon hij des avonds om vijf ure op eens te spreken, hetgeen niet geschied was sedert 20 Januari 1857. Zijn eerste vraag was: "waar is moeder?"

Zijn moeder kwam bij hem. Hij riep vrolijk uit: "Moeder! ik kan spreken; de Heere Jezus heeft een groot wonder aan mij gedaan; en nu zie ik, dat Hij nog dezelfde is als toen Hij op aarde was." Hij riep toen zijn broeder en zijn zusters bij zich, en begon hun te verhalen wat de Heere Jezus aan hem gedaan had.

Toen hij nu zijn spraak terug had bekomen, geloofde hij ook dat de Heere hem geheel zou genezen. Maar de duivel liet niets onbeproefd om hem van dit geloof af te brengen. Vóór zijn genezing echter plaats vond, moest hij nog zeer veel doorstaan. Zijn water was hem in de laatste tijd weer langs de natuurlijke weg afgegaan. Maar de 8ste Maart hield dit op en kwam het de mond uit, hetwelk zo voortduurde tot op de 28ste April. Hij geloofde nochtans vast en zeker, en vertelde het aan ieder die hem bezocht, dat hij de 16^e April weer zou wateren langs de gewone weg, en dit is ook werkelijk op die dag drie malen gebeurd. Maar reeds de volgende dag kwam het weer vanboven uit.

Hierna begon hij vast te geloven dat er met hem op de 28ste April een verandering zou voorvallen. Wat er plaats zou hebben wist hij niet met zekerheid te zeggen, want nimmer hoorde men hierover van hem iets anders, dan: "den 28ste April ga ik."

Bij alles wat men tegen dit zijn vertrouwen wilde inbrengen, hield hij steeds vol dat de 28ste April iets gewichtigs met hem zou plaats vinden, "want", zei hij, "de Heere Jezus heeft het mij beloofd en Hij is getrouw."

Hij bleef intussen aanhouden in het gebed, en drong er bij de Heere op aan dat Hij hem toch niet beschaamd zou doen worden, vooral nu hij reeds aan de mensen had gezegd, dat de Heere aan hem iets gewichtigs doen zou.

De 28ste April brak aan. Hij was die dag buitengewoon benauwd zodat zijn huisgenoten meenden dat hij sterven zou. Deze benauwdheid werd steeds heviger, doordien het water hem nog altijd door de mond afging, hetgeen die dag zelfs vier malen geschiedde. Hij bad die dag zeer dikwijls om verlossing, roepende: ",Lieve Heere Jezus, verlos mij!"

's Namiddags vroeg hij zijn broeder hoe laat het was, en toen deze daarop antwoordde "4 uur", riep hij uit: "Goddank, dan zal ik haast verlost zijn!!"

Een uur later bad hij nog tot de Heere Jezus om genezing, en de Heere verhoorde hem, want Hij hoort graag het gebed van allen, die tot Hem om hulp roepen.

Om half zes hoorde men hem uitroepen: "Lieve Heere Jezus, duizendmaal dank dat Gij mij genezen hebt! Ik ben verlost van mijn krankheid!"

Nadat hij dit had gezegd, sprong hij overeind, stapte met grote vlugheid, ten aanschouwe van velen het bed uit, nam een stoel, plaatste die bij de kachel en zette zich daarop neer.

De mensen, die juist in grote getale daar tegenwoordig waren, en meest allen hem hadden gekend en zijn lijden hadden bijgewoond, stonden als aan de grond genageld, toen hij hun toeriep: "ziet, wat de Heere Jezus aan mij gedaan heeft!"

Na enige ogenblikken aldus gezeten te hebben stond hij weer op, zag eens met grote vreugde naar buiten, en begaf zich weer te bed, daar hij nog zeer zwak was, dankende en prijzende de Heere, die deze dingen gedaan had. Daarna verhaalde hij aan alle omstanders, hoe zijn genezing had plaats gevonden.

Zijn borst en zijn mond, zo even nog ontstoken vanwege het water, waardoor het vel in zijn mond geheel vaneen was gescheurd, was in een ogenblik geheel genezen. Zijn benen, die nu zo veel jaren ineengekrompen waren geweest, kon hij ineens uitstrekken, en hij gevoelde, zegt hij, hoe de Heere Jezus alles in zijn lichaam weer op zijn plaats bracht, waardoor het water, dat hem voor de keel zat, terstond naar beneden zakte, en hem aldus afging.

In ruim vijf jaren had hij geen aardappelen kunnen gebruiken. Maar terstond na zijn genezing was het een van zijn eerste vragen hiernaar. Hij gebruikte er terstond enige, zomede iedere dag daarna tot nu toe, en eet met smaak zonder de minste hindernis daarvan te gevoelen. Hij voelt met ieder uur zijn krachten aangroeien en bevind zich reeds zo gesterkt, dat hij in staat is om zijn vrienden te gaan bezoeken. Aan ieder die thans bij hem komt, verkondigt hij des Heeren wonderlijke daden, en dikwijls hoort men hem met grote blijdschap uitroepen: "Ik ben genezen!! De Heere Jezus heeft mij gezond gemaakt!"

Ziehier, lezer! het verhaal van de genezing van Jan Struik. Wij zelf hebben zijn lijden en zijn benauwdheid gezien. Maar ook zijn genezing en blijdschap aanschouwd. Het is zijn begeerte dat deze wonder volle genezing door de druk wordt bekend gemaakt, tot lof en prijs van de Heere Jezus, die zijn gebed heeft verhoord.

Thans is hij volmaakt gezond, en wij loven met hem de Heere voor zijn krachtige daden en roepen u toe: *Hebt gij hulp nodig? ga tot Jezus! Die tot Hem komt zal Hij geenszins uitwerpen.*

Blijkt uit het verhaal der genezing van deze jongeling niet ten sterkste de waarheid van hetgeen de Heilige Geest ter neer schreef in Hebreeën 13 vs. 8: *"Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid?"*

Uit de genealogische gegevens blijkt dat Jan in hetzelfde jaar 1861 is overleden:

Jan is overleden op ... 1861, op 20 jarige leeftijd.

Voor de grootste der zondaren genade
Schets van de bekeringsgeschiedenis van

Johannes Hartog

te Spakenburg
die de Heere met hem gehouden heeft in de jaren 1866 en 1867.

Door hem zelf in 1877 beschreven.

K. HEERSCHAP UITGEVER
OUDDORP
1931

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018

Genealogie

Johannes Hartog (bijgenoemd: Hannes de Doper) geboren op 2 juni 1840 - Bunschoten, overleden op 10 maart 1916 - Bunschoten leeftijd bij overlijden: 75 jaar oud

Gehuwd op 24 juni 1865, Bunschoten, met

Geertje Duist, geboren op 22 januari 1843 - Bunschoten, overleden op 9 maart 1929 - Bunschoten leeftijd bij overlijden: 86 jaar oud

Ouders van Johannes: Willem Hartog 1803-1882 en Reintje Poort 1802-1862

Ouders van Geertje Duijst: Lammert Duijst 1809-1862 en Geertje Koelewijn 1813-1858

Kinderen:

Lammert Hartog 1866-1866

Reintje 1869- ?

Geertje 1871- Gehuwd op 29 juli 1893, Bunschoten, met Jacob van de Groep 1871- ?

Willemijntje 1872- Gehuwd op 3 september 1898, Bunschoten, met Willem

Koelewijn 1867- ?

Fijtje 1873-1932 Gehuwd op 21 april 1894, Bunschoten, met Rikkert de Jong. 1872- ?

Willem 1877- ?

Bietje 1879- ? Gehuwd op 23 september 1919 met Gerrit van Tamelen. 1881-?

Johannes schreef zijn brief aan tante Ludje. Onbekend wie. Hij had wel een overgrootmoeder die Lutje Heek heette, maar deze heeft hij nooit gekend.

Geliefde tante Ludje.

Ik had in de eerste dagen, toen de Heere mij bekeerde, gezegd, dat ik mijn bekering voor u wel uitschrijven wilde, daar gij doof waart en ik het u in die dagen graag vertelde.

Om veel oorzaken echter was ik voornemens het niet te doen. Maar omdat ik het u beloofd had en gij het wist, zal ik het ondernemen.

De fouten, die gij zult vinden in dit schrijven, moet gij maar over het hoofd zien.

Nu ga ik over om de grote werken Gods te vertellen, die Hij met mij gehouden heeft in weerwil van al mijn zonden en goddeloosheid.

Mijn leven tot aan mijn **zes en twintigste jaar** toe was ten hoogste goddeloos, zo zelfs, dat ik noch voor God, noch voor mensen mij ontzag. Echter behaagde het de Heere in Zijn grote barmhartigheid mij in mijn zes en twintigste jaar genadig en krachtdadig te arresteren en te bekeren.

O mijn lieve tante Ludje, wat is de Heere goed, wijs en rijk in genade over Zijn uitverkoren volk; dit zal een ieder van Zijn volk willen getuigen, die door Zijn genade tot Hem zijn gebracht. Ook ik wil met de dichter van de 73ste Psalm uitroepen: "Ja, waarlijk, God is Israël goed!"

In de weg van Zijn aanbiddelijke voorzienigheid behaagde het de Heere aan ons, zijn gemeente, onderscheiden leraars te schenken, die de raad Gods tot zondaren verkondigden.

Daaronder gaf Hij ons ook Dominee Kleinendorst.⁵ Ik echter in mijn waanwijsheid meende dat hij de raad Gods tot zondaren niet recht verkondigde en daarover kon ik o zo onbezonnen praten, zodat mijn geweten mij in die tijd zeer beschuldigde. Maar ik ging in weerwil van dit alles maar voort en hoorde niet naar de stem van mijn geweten en ging de zonde met alle kracht dienen.

Het behaagde de Heere die leraar van ons te nemen en naar een andere gemeente te plaatsen. Daarover was ik zeer verblijd.

Nu hoorde ik dat wij een leraar naar mijn zin zouden krijgen en dat gebeurde. De Heere gaf ons Dominee Maatjes;⁶ die leraar was naar mijn zin. Toen dacht ik: nu zal ik weer gaan keren, want ik was om mijn goddeloos leven als dooplid van de gemeente geplaatst. Toen ging ik de allereerste keer voort naar de catechisatie. De leraar vertelde ons hoe hij gewoon was te handelen met zijn leerlingen, alsmede waar wij uit moesten leren. Die week leerde ik veel over de zin in een ander boek, om maar veel te weten; maar wat gebeurt er? Ik kreeg tweemaal een vermaning omdat ik mij niet goed gedroeg onder het leren. Dat hinderde mij zoo, dat kan ik niet zeggen, omdat ik meende dat ik niets

⁵ Korstiaan Kleinendorst werd op 16 februari 1820 te Westmaas geboren. Pas op latere leeftijd liet hij zich als student aan de Theologische School te Kampen inschrijven. Hij voltooide zijn studie in 1858 en werd op 9 januari 1859 bevestigd als predikant van de Christelijke Afscheiden gemeente van Hoogeveen. Vier jaar later verwisselde hij deze standplaats voor Bunschoten. Daarna stond hij te Putten (1865-"69), Wezep (1869-71), Vlaardingen (1871-"709), Arnhem (1879-"84) en Scheveningen (1884-"92). Hij overleed te Scheveningen op 24 januari 1892.

⁶ DS. J. H. Maatjes. In 1815 wordt hij in Groningen geboren als zoon van Hendrik Maatjes en Sophia Dorothea Jenten. Op 21-jarige leeftijd treedt hij in het huwelijk met Elisabeth Rozingh. Na eerst letterzetter te zijn geweest, wordt hij later catechiseermeester, vervolgens treedt hij op als evangelist in Vrouwenparochie en later in Britzum. In die plaats gaat hij over naar de Afscheidenen en van 1865 tot 1870 is hij predikant in Bunschoten, waar hij ook in het laatstgenoemde jaar overlijdt aan een bloedspuwing.

onbehoorlijks had gedaan, temeer daar ik zoveel met die leraar ophad. Ik ging naar huis en zei het tegen mijn vrouw, dat ik van de Dominee tweemaal onschuldig vermaand was en ik zei het ook nog tegen enige leden der gemeente. Maar in mijn gemoed dacht ik heel anders.

Ik dacht: dat is om mijn zonden, die ik aan Dominee Kleinendorst heb bedreven. Nu, dacht ik, zal de Heere de eer van Zijn dienstknecht handhaven en mij door deze leraar in het openbaar brengen. Daardoor leerde ik wat van mijn schuld kennen, die ik op mij had gehaald. Maar ik ging nog voort in al mijn zonden, in weerwil van de kloppingen van mijn geweten.

Nu ging ik evenwel trouw naar de kerk en catechisatie, omdat ik veel hield van de leraar. Ik dacht echter in mijn gemoed, en ik meende, dat ik het voortdurend zien kon, dat hij om mij bij ons was gekomen, om mij in het openbaar te brengen. Als ik in de catechisatie was, dan was het net zoo. In die tijd hadden wij een kind gekregen en dat kind was doorgaans ziek, daar moesten wij zeer mee tobben; ik dacht, dat komt door mijn zonden. Ik had vroeger zo menigmaal gezegd, als een kind van een arm mens stierf, dat was gelukkig; nu dacht ik zal de Heere mijn zonden bezoeken en mijn kind zal sterven, hetwelk ook gebeurde tot mijn diepe smart. [Lammert Hartog 1866-1866]

Ook was de cholera zo erg in ons land en ik dacht en was bang dat ik daaraan zou moeten sterven.

Toen ik mijn kind ging begraven dacht ik almaar, dat is om mijn zonden. Onderweg kwamen die woorden op in mijn gemoed: "Zekerlijk zal die man gezegend worden, die de Heere vreest." Maar wat stond ik verlegen; ik wist geen weg om de Heere te vrezen. Ik zei almaar: och Heere, wat moet ik doen om U te vrezen; leer mij toch hoe ik U moet vrezen. Nu moet ik weer wat terug om U een geschiedenis te vertellen, die ik op de catechisatie had.

De Dominee vroeg mij: "Wie heeft alles geschapen?"

Ik antwoordde: "De Heere."

"Waaruit weet ge dat?" vroeg hij.

Ik antwoordde: "Uit de Schriftuur en uit de natuur."

"Kan de mens ook niet scheppen?" vroeg hij andermaal. Ik zei: "Nee, die kan maar wat maken."

"Ja," zei hij, "maar wat veranderen, dat kan de mens."

Dit begreep ik en er ging een kleine glimlach over mijn lippen.

Toen ging hij bij mij vandaan en vertelde een geschiedenis van een jongen, die op zijn sterfbed had uitgeroepen: "Roep de tijd toch weerom, o, roep de tijd toch weerom!"

Ik vrees, dat er ook hier zullen zijn, die dat op hun sterfbed ook zullen roepen, want Zij durven met God en de leraar te spotten en satanische lachen over hun lippen te laten gaan. Ik dacht: o, dat is wat te zeggen; nu denkt de leraar dat ik Hem en de leraar bespot en dat heb ik toch niet gedaan.

Toen de leraar dankte, haalde hij in zijn danken aan, daar waren leerlingen die met de Heere, de waarheid en de leraar spotten.

O, dacht ik, dat is wat te zeggen en ik ben toch onschuldig. Toen wij naar huis gingen, zei ik tegen mijn Neef: Nu denkt de Dominee, dat ik hem bespot heb. Maar die zei dat ik dit mis had.

Ik zei: Nee, ik heb het niet mis, hij bedoelt mij.

Mijn Neef en nog andere leerlingen wilden met mij naar de leraar toe en gaan horen of ik het goed had, of hij mij had bedoeld; maar ik zei: dat doe ik niet, want dan zal hij zeggen:

als gij onschuldig was, zou je hier niet komen; ik ben toch onschuldig.

Ik dacht, dat is wat te zeggen; wat zal ik toch beginnen om de leraar te laten geloven, dat ik onschuldig ben?

's Zondags daarna preekte de leraar over Lucas 23, hoe dat Jezus gekruisigd was en Barabbas losgelaten. Toen haalde de leraar aan wat de naam Barabbas betekende. Die betekende, zei hij, *vaders zoontje*. Maar hij had niet beantwoord aan zijn naam, want hij was een moordenaar. Zo, zei hij, zijn er nog wel ouders, die hun kinderen zulke namen geven. Er zijn er, die hun kinderen naar de voorloper van de Heere Jezus laten vernoemen en die kinderen zijn ook licht het tegendeel. Als zij jong zijn, dan zijn zij een last in de buurt en als zij ouder worden, dan durven zij op de catechisatie met God, de waarheid en de leraar te spotten en satanische lachen over hun lippen te laten gaan.

O, dacht ik, dat is toch wat te zeggen, nu weet ik het vast dat hij mij bedoelt, want ik ben naar Johannes de Doper vernoemd. Toen dacht ik: nu zal het gebeuren, de Heere zal mij door die leraar in het openbaar brengen voor de gehele gemeente, omdat ik zoveel van Dominee Kleinendorst had gezegd, dat hij niet goed de waarheid had verkondigd.

Ik was echter onschuldig wat het lachen aanging in de catechisatie. Maar mijn geweten beschuldigde mij wel zwaar over de handelwijs die ik met Dominee Kleinendorst had bedreven. Daarbij geloofde ik dat Dominee Kleinendorst een bekeerd leraar was en nu, zo dacht ik, zal de Heere Zijns volks twistzaak twisten, om mij voor de gehele gemeente als een veroordeeld zondaar in het openbaar te brengen.

Toen ik mijn kind had begraven, bleven die woorden, die op mijn gemoed waren gekomen. Maar bij mij: "Zekerlijk zal die man gezegend worden, die de Heere vreest." Maar ik was verlegen en wist niet wat ik doen moest om de Heere te vrezen. Ik zei almaar in mezelf: wat moet ik doen, o Heere, om U te vrezen?

's Zondags had de leraar zijn preek uit Psalm 40 vers 7: "Gij hebt geen lust gehad aan slachtofferen en spijsoffer; Gij hebt mij de oren doorboord, brandoffer en zondof fer hebt gij niet geëist." Daarin stelde hij de beminnelijkheid en de algenoegzaamheid van de Heere Jezus zo voor ogen, hoe dat Hij met een lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid aan Gods gerechtigheid had genoeg gedaan voor de grootste der zondaren. En o, die begeerten en dat verlangen en liefde, die ik gevoelde naar die Zaligmaker, dat kan ik niet zeggen.

Maar ik had voor mij een onbekenden Zaligmaker lief. Die week echter had ik veel werkzaamheden over mijn onbekeerden toestand en die woorden: "Zekerlijk zal die man gezegend worden die de Heere vreest", bleven almaar bij mij. Ik zei: *och Heere, wat moet ik doen om U te vrezen? O, wil mij toch goedgunstig en genadig bekeren!* O, wat had ik een begeerte om de Heere te vrezen. Maar ik was onbekeerd en wist niet hoe ik bekeerd moest worden.

Die week waren wij op het eiland Urk geweest, waar de eerste aan cholera stierf. O, dacht ik, ook aan die ziekte sterven en dan onbekeerd, dat zal wat te zeggen zijn voor mij om zo te sterven. Och Heere, wil mij toch bekeren, zo moest ik toen weer bidden

en Uctil xwarnen ueze wuoruen maar WeDe r Op mijn gemoea:

"Zekerlijk zal die man gezegend worden, die de Heere vreest." Maar dan zei ik: Och, Heere, leer mij toch hoe ik U moet vrezen; wat moet ik doen om U te vrezen? en dacht ik dan weer aan de preek van 's Zondags. O, wat had ik dan een verlangen om bekeerd te worden. Des Zaterdagsavonds ging ik naar de catechisatie. Maar toen ging ik er biddend naar toe om maar bekeerd te worden; maar ik had toen almaar in mijn gedachten en

vreesde er voor dat ik door de leraar in het openbaar gesteld zou worden, want ik meende dat de Heere het aan de leraar had bekend gemaakt, dat er voor mij geen genade bij Hem te verkrijgen was.

Maar wat gebeurt er? Ik kwam in de catechisatie en nu, zo ging het in mijn gemoed, zal het gebeuren; nu zal de leraar je in het openbaar stellen. Toen de leraar had gebeden en wij onze vragen hadden opgezegd, zei de leraar: hij kon vanavond niet over de zin met ons leren, omdat hij een brief uit Bedum, zijn vorige gemeente, had gekregen van een leerling van hem, van een van zijn ouderlingen, W. Dijkstra. O, dacht ik, toen de leraar dat zei, dat is om mij, daar zal hij mij nu door in het openbaar stellen, dat er voor mij geen genade is. Die brief, zei hij, moet ik aan mijn leerlingen voorlezen, dat heeft die jongeling geschreven.

Toen begon de leraar te lezen en o, dat was alsof de leraar mijn gehele hart had ingezien, elk woord dat hij las was uit mijn toestand en o, dan vroeg die jongeling aan de leraar of er nog genade voor hem bij de Heere zou wezen en er nog balsem in Gilead, nog een heelmeeester aldaar was; en dan vreesde hij weer dat zijn zonden niet vergeven konden worden en vroeg of de leraar en de leerlingen voor hem wilden bidden. Mijn hart kromp bijna ineen van vrezende, want ik meende dat de leraar dat alles maar om mij had gedaan.

Toen hij de brief had gelezen zei de leraar: als nu de vrome mensen in deze plaats die jongen hoorden praten dan zouden zij al heel wat hoop op hem hebben maar ik vrees dat het de voorsmaken van de hel zullen wezen.

Toen hij dat zei vloog er een lastering op hem door mijn hart heen en zo daarop kwam er een pijl in mijn hart en ik zag mij als een veroordeeld zondaar voor mijn Rechter staan. Toen ging de band van mijn lendenen los en ik kreeg al maar hete vlagen in mijn lijf. Toen stond ik op en zei hardop: "ik kan het hier niet uithouden", ik dacht dat ik zou moeten sterven en dan zou ik moeten horen: *deze die niet gewild heeft dat ik koning over hem zal zijn, breng hem hier en slaat hem voor Mijn voeten dood.*

Toen ik opstond kwam er in mijn gedachten: ik moet op mijn knieën voor de leraar neervallen en vragen of hij voor mij wilde bidden. Maar zo daarop kwam er weer een lastering op hem in mijn gedachten en kwam er in mijn gedachten ik had mij zo goed gehouden aan het laatst van mijn leven toe en zou ik nu bukken, daar ik de zonde met volle maat had gediend en met opzet. Maar o, die walg en afkeer die ik van mezelf kreeg toen ik zag dat ik met opzet tegen licht en beter weten aan had gezondigd, dat kan ik niet zeggen en daarbij hoe nietig ik was nu het er op aan kwam dat ik sterven moest.

Ik ging dan er uit, want wij catechiseerden in een Kerk; en toen ik uit de kerk was, was daar een meisje, daar vroeg ik aan of zij de dokter wilde gaan halen, want ik moet sterven, zei ik tegen haar.

Zij stond mij maar aan te kijken, toen ging ik wild en bang voor sterven zelf naar Bunschoten naar de dokter. Onderweg kwam mijn zwager mij tegen. Ik zei tegen hem: O, gaat toch met mij mee naar de dokter want ik ga sterven!

Hij zei tegen mij: hoe moet ik je dan thuis krijgen? Ik zei: dan moet je me maar in een kruiwagen naar huis toe brengen. O, zei ik, *ik sterf!*

Wat scheelt er dan aan?

Ik zei ik krijg de Cholera want ik dacht dat die hete vlagen in mijn lijf de Cholera was en omdat ik mij voor mijn richter had zien staan als een veroordeeld zondaar, dacht ik dat ik niet langer kon leven.

Wij gingen dan samen naar de dokter. Toen ik bij de dokter in huis kwam, zei ik: o, meester, ik sterf!

Wat scheelt er dan aan? vroeg hij.

Ik sterf zei ik, want ik heb de Cholera. Toen voelde hij aan mijn pols en zei dat ik niet stierf en ook niet de Cholera had. Maar ik had binnenkoorts.

O, zei ik, geef mij toch drank, want ik sterf en o wat stond ik wild en radeloos bij de dokter in huis. Ik dacht niet anders dan zo te moeten sterven en dan voor mijn Rechter verschijnen om voor eeuwig verloren te gaan.

Toen gaf hij mij de drank en ik nam er zo wat van op en moest almaar bidden of de Heere die middelen wilde zegenen en mij in het leven laten. Tegen de dokter zei ik: *als ik thuis ben zal ik u weer laten halen, want o, ik ga sterven*. Zo ging ik bij de dokter vandaan.

Toen ik onderweg naar huis was, kwam mij Gods goedertierenheid en lankmoedigheid zo voor ogen, dat ik voor een ogenblik geloofde, dat ik niet zou sterven. Toen kon ik mij niet langer inhouden, ik zei tegen mijn zwager: *O, wat ben ik een groot zondaar, een monster van ongerechtigheid*.

Ik bezweek bijna van smart en rouw over mijn God ontierend en goddeloos leven, dat ik geleefd had, dat ik zulk een schepper en weldoener had onteerd en beledigd.

Toen ik in huis kwam, zei ik tegen mijn vrouw: *o, lieve vrouw, nu moet ik sterven, dat zal wat te zeggen wezen voor mij, ik ga voor eeuwig verloren!*

Mijn vrouw begon te huilen; o, zei zij, wat zal er toch met mij gebeuren, eerst is mijn lief kind gestorven en nu moet mijn man sterven, wat moet ik toch beginnen?

Ik ging op het bed liggen om te sterven en begon toen hardop te bidden, de gehele nacht door. Daarna werd de leraar bij mij gehaald. Toen ik hem zag, zei ik tegen hem: o, leraar, ik wist wel, dat gij om mij in deze gemeente zijt gekomen.

Wat zegt gij daar? zei de leraar tegen mij.

Maar ik durfde het niet weer over te zeggen. Toen heeft hij wat tegen mij gesproken en voor mij gebeden. Maar wat hij sprak of bad, daar weet ik niets meer van, want de vrees voor sterven was zo groot in mij, dat ik geen acht op de leraar kon geven en ook bleven die hete vlagen in mijn lijf maar aanhouden.

Mijn huis liep die avond vol met mensen, om te zien en te horen wat mij scheelde. En o, ik kan het niet vertellen hoe of ik wel was, mijn leven was aan het eind. Bidden, dat moest ik doen en ik kon het niet en durfde het niet; ik meende dat ik de Heere nog meer vertoornde met mijn bidden omdat ik zulk een zondig hart had en mijn leven o zo zondig en onrein was.

De mensen die bij mij in huis waren, zei ik: o, mensen, bidt toch om behouden te worden; voor mij is het te laat. Maar gij leeft nog en o, wat is het leven toch een ogenblik tegen die grote eeuwigheid, die aanstaande is. Maar o, wat moet ik beginnen om behouden te worden. *Och Heere, behoud mij toch en vergeef mijn zonden, die ik tegen U heb bedreven*. Zo moest ik die nacht maar bidden.

Mijn vrouw was verlegen over mij, zij legde al maar hete pappen op mijn lijf om mij maar te verzachten, want ik was door die hete vlagen, die in mijn lijf waren, geheel overstuurd en ik dacht, dat ik daar aan moest sterven. Echter, ik stierf niet. Maar ik bleef het maar in de verbeelding, want ik kon maar niet begrijpen, hoe de Heere mij kon laten leven, daar ik zulk een grote zondaar was en de Heere Heilig en rechtvaardig. O, zei ik, mocht ik nu maar leven, dan zou ik nooit meer zondigen; maar o, ik heb mijn tijd verwaarloosd in de zonden. O, wat zou ik mijn leven graag wederom gehad hebben. Maar dat was voorbij.

Ik heb toen 5 weken niet kunnen varen van ongesteldheid van mijn lichaam en vrees voor

sterven. Toen zat ik tussen vuur en bed. Maar o, wat had ik toen een berouw van mijn vorig leven, dat ik mijn tijd zo had verwaarloosd in de zonden en daardoor de Heere had onteerd en dat een Heilig en rechtvaardig God. Daarbij een goedertieren en lankmoedig God, die mij had gespaard en gedragen in weerwil van al mijn zonden en goddeloosheid, die ik had bedreven en als ik dan dacht hoe Hij mij met Zijn genade en waarheid had nagelopen, dan dacht ik: o, wat ben ik toch begonnen om zulk een God te onteren, die niet opgehouden heeft van mij wel te doen. Dan wist ik niet, hoe ik mij voor Hem zou verootmoedigen. O, zei ik dan, wat is het kwaad en bitter om tegen de Heere te zondigen, dat had ik nooit geweten.

Ik had de zonde zo nog nooit gezien, daarom dacht ik toen, dat ik ieder ogenblik zou moeten sterven. Ik zag de Heere als een vertoornd Rechter boven mij; een gesloten hemel boven mij en een geopende hel onder mij en ik dacht er ieder ogenblik in te moeten en wist niet wat ik moest beginnen om de welverdiende straf te ontgaan. Ik zag mij toen in het ongenoegen van de Heere staan.

O, zei ik, wat is dat volk gelukkig, die in de gunst van de Heere leven. Maar ik was van alles verlaten en had nergens geen recht of aanspraak op en dan kwamen die woorden in mijn gedachten: "wee die mens, die alleen is." De zonden, daar moest ik mede breken, die kon ik niet langer doen; ik kon, noch durfde de Heere niet meer onteren. Maar ik wist niet wat ik moest doen om voor de Heere te leven.

Toen wilde ik de gehele wet onderhouden, daar had ik lust in en ik meende, als ik maar mocht leven, dan zou ik het ook wel doen. Maar o, wat heb ik toen wat moeten vinden. Toen kwamen de zonden met grote kracht en groot geweld op mij aan, zodat ik mij niet wist te bergen van al de zonden, die in mijn hart waren. O, ik was in de zonde geboren en in ongerechtigheid had mijn moeder mij ontvangen; ik meende dat ik in de voorsmaken van de hel leefde.

O, dacht ik, nu is er voor mij nooit geen raad; zulk een monster van zonden als ik toen was, was er nog nooit geweest. Ik meende, dat ik de zonde tegen de Heilige Geest had gedaan en nog meer begon ik te doen. Toen begon ik overal aan te beantwoorden, als ik in huis was, dan meende ik dat het dak op mijn hoofd viel en als ik at of dronk, dan dacht ik, daar zou ik aan sterven; overal waar ik was, meende ik dat de Heere zou tonen dat Hij God was en mij verdoen van voor Zijn aangezicht. Ik zag nergens raad of uitkomst voor mij; ik wist niet wat ik toch beginnen moest om behouden te worden, om niet meer te zondigen.

De wet te onderhouden was al mijn lust en waar ik was, overal maar bidden om behouden te worden. Ik kon toen niet meer ophouden om te bidden. O, wat had ik toen een berouw van mijn vroeger leven, dat ik geleefd had; daarin had ik mijn Schepper en Weldoener onteerd en beledigd. Als ik mij herinnerde hoe ik vroeger in herbergen en op andere plaatsen zo vreselijk gezondigd had door kaart spelen en jenever drinken, o dacht ik, had ik toen maar gaan bidden, toen had ik nog tijd om te leven gehad maar nu is het te laat.

Ook dacht ik, dat ik zulk een last van de zonde zou hebben als ik nu ondervond dat er in mijn hart waren; ik heb toen wat gedacht als ik maar van mijn hartzonden verlost was, dan was ik half gered. Maar ik vreesde dat ik er nooit van verlost zou worden. Ik wilde mij toen zo graag voor de Heere verootmoedigen. Maar ik kon mijn hart niet doen bukken voor Hem; o, wat smartte mij dat. *O Heere, verlos mij toch van de zonden, die in mijn hart wonen, opdat ik U niet meer onteer*, zo moest ik toen almaar bidden en dan kwamen die woorden in mijn gemoed; "Scheurt uw hart en niet uw klederen." Maar o, zei ik dan, *ik kan mijn hart niet scheuren, Heere, wilt Gij het toch aan stukken slaan*.

Uitwendig durfde ik niets meer doen, waar ik de Heere zou mee onteren. O, ik wilde Hem zo graag vrezen. Maar mijn hart scheuren, dat kon ik niet; ik dacht toen dat er zulke mensen nog nooit op de wereld geweest waren, die zulk een slecht hart hadden als ik toen ondervond dat ik had; en daarom dacht ik dat ik met zulk een hart niet kon bekeerd worden en ik durfde aan niemand mijn toestand bekend maken en dan was mij dit het ergste nog, dat ik met grote kracht aangepord werd om daarom te lachen.

Ik ben 's nachts wel geweest dat ik meende dat ik een groot gelach hoorde om mij maar aan het lachen te maken en dat werkte zo op mijn lachspieren, dat ik geen raad meer wist. Dan hield ik mijn mond met allebei mijn handen vast om maar niet te lachen en zei dan al maar: *och, Heere, wil mij toch bewaren, ik kan het niet helpen*. Maar in mijn gemoed zei het al maar: *het zijn uw zonden*.

O, die benauwdheid en die angst, die ik heb doorgestaan, dat kan ik nooit vertellen; ik had nooit geweten dat ik zo in de strikken van de Satan en zonde leefde als ik toen ondervond, ik kon maar niet geloven dat ik nog meer kon leven.

Mijn vrouw is wel dagen geweest, dat zij haast niet anders deed dan hete pappen [natte doeken] op mijn lijf leggen, omdat ik al maar dacht dat ik zou sterven. Het vlees werd van mijn lichaam geknepen; ik heb wel eens gezegd in die dagen: *o Heere, ik wilde mijn handen wel af laten kappen als ik U maar niet meer onteerde*.

Dan weer kwam er in mijn gedachte ik moest maar een eind aan mijn leven maken. Maar o, daar was ik zo bang voor, zodat ik maar moest uitroepen: o Heere, bewaar mij toch voor die vreselijke zonden en dan moest ik maar voor eeuwig verloren gaan en nu kunt Gij mij toch nog bekeren, want gij zijt Almachtig; Gij kunt het doen, o wil het toch doen. Maar ik zal er wel nooit toe komen, want ik zag er geen raad voor. Ik dacht ik zal de Heere moeten rechtvaardigen als hij mij voor eeuwig veroordelen zou van voor Zijn aangezicht. Maar o, zei ik, *doe het toch niet, o Heere; het is wel rechtvaardig als ik voor eeuwig verloren moet gaan. Maar wil mij in genade aannemen*.

Ik durfde mij in Gods recht niet over te geven want dan meende ik dat het zou gebeuren en toch gevoelde ik dat ik er heen geleid werd.

In die dagen was mijn lichaam zo overstuurd, dat ik bijna geen eten kon verteren. De dokter verbood om uit de pot mede te eten; ik moest zachte kost eten omdat ik een zwakke maag had. Als mijn vrouw mij des morgens vroeg wat ik die dag moest eten, dan durfde ik het niet te zeggen, omdat ik bang was dat ik niet zou leven.

Eens op een nacht hield ik niet op of de dokter moest gehaald worden, want ik zei, ik ga sterven, ik weet het, ik kan niet langer leven, toen is mijn zwager de dokter gaan halen. Toen hij bij mij in huis kwam, zei ik: o dokter, ik sterf, want ik krijg de Cholera.

Maar de dokter zei dat ik niet stierf en als ik bang was voor sterven, dan moest ik mijn vinger maar op mijn pols houden; zo lang ik die kon voelen, stierf ik niet, zei hij tegen mij en ook had ik dan niet de Cholera; waarna hij weer naar huis ging.

Toen begon ik mijn vinger op mijn pols te leggen; ik kon maar niet geloven dat de Heere zoveel liefde had om zulk een zondaar in het leven te laten als ik was, daarom meende ik dat ik ieder ogenblik moest sterven en dan voor eeuwig verloren gaan. O, die eeuwigheid lag loodzwaar op mijn hart en dan voor mijn Rechter verschijnen, dan wist ik geen raad. Als ik mij dat voor ogen stelde, wist ik niet wat ik beginnen moest om toch maar verlost te worden. De wet te onderhouden, daar vluchtte ik naar toe. Maar o, de wrakende stem van die wet: *betaal mij wat gij schuldig zijt*, was of ik klaar op mijn gemoed zag aankomen en ik had niets om te betalen en toch zei ik in mijn hart: *heb geduld ik zal U*

alles betalen.

O, wat was ik blij, dat ik onder de genademiddelen mocht leven, dat ik geen Jood of Heiden was, die kunnen toch zo niet bekeerd worden, dacht ik, en ik mocht het voorrecht hebben, dat ik onder al die zegeningen mocht leven. Toen leerde ik de genademiddelen hoog waarderen en durfde de geringste middelen niet verwaarlozen als ik in de kerk was of in de catechisatie, dan was het alsof de leraar nu geheel veranderd was. In het eerst meende ik dat hij mij maar in het openbaar wilde brengen als een veroordeeld zondaar en nu was het of hij al maar om mij preekte, dat er voor mij nog genade was. Maar ik kon hem, noch durfde hem niet geloven.

Als de mensen bij mij kwamen en tegen mij zeiden dat ik nog wel bekeerd kon worden. Dan liet ik het die mensen voelen dat ik vreesde dat mijn genadetijd voorbij was. Maar rechtuit durfde ik het niet zeggen.

Eens op een middag zat ik in huis te lezen; op het onverwachts kwam de leraar in huis om mij te bezoeken. Hij zei geen goeden dag. Maar was zo ontsteld dat hij beefde van schrik en vrees over mij. "Wat hebt gij gezegd?" zo begon hij te praten, "hebt gij gezegd dat er voor u geen genade is. Hoe weet gij dat, hebt gij dan een stem uit de hemel gehoord?"

Ik begon te wenen en zei tegen hem: o leraar, ik wou dat ik eens durfde te zeggen wie ik was.

Hij zei: "Dat hoeft gij niet. Maar ik verzeker u, daar is voor U genade te verkrijgen bij de Heere, want de Heere Jezus is God en Hij heeft voor de zondaren verdiend om vergeving te kunnen krijgen van al hun zonden en de zonde tegen de Heilige Geest hebt gij niet gedaan. Maar het is de duivel om uw ziel te doen en die is een leugenaar en maakt u dat alles maar wijs."

O, wat was ik blij toen ik dat hoorde uit zijn mond, omdat ik meende dat hij het door de Heere wist dat ik niet bekeerd kon worden.

Ik dacht en meende altijd dat de Heere het aan hem had bekend gemaakt dat ik niet bekeerd kon worden en dat mijn genadetijd voorbij was en daarom dacht ik dat hij om mij in de gemeente was gekomen om mij in het openbaar te stellen als een veroordeeld zondaar, omdat ik mij aan dominee Kleinendorst had bezondigd.

Eer de leraar bij mij vandaan ging, las hij de gelijkenis van de Verloren Zoon en bad toen voor mij. Hij gaf mij toen de hand en zei tegen mij, ik moest maar eens bij hem komen praten.

Wat was ik verwonderd dat hij mij in zijn huis wilde hebben, ik dacht: zulk een monster van zonde, mag die bij de leraar in huis. Ik meende dat de leraar een heilig mens was en zo zag ik al Gods volk aan. Maar o, wat is dat veel waard, als de mens aan de poorten van de wanhoop is gekomen en de leraar is dan zulk een trooster. Ik kan het niet zeggen wat het mij wel waard was, te meer omdat ik het tegendeel verwachtte. *O Heere, zei ik, zou ik nog bekeerd kunnen worden; o, wat ben ik toch begonnen, dat ik tegen U heb gezondigd.*

Als ik mijn zonden bezag tegen een goedertieren en genadig God dan kon ik het niet dragen van weemoed des harten; ik wist niet hoe ik mij voor de Heere zou verootmoedigen. Maar de zonden bleven in mijn hart nog steeds heersen en ik meende ik kon niet bekeerd worden, zo lang ik niet van de zonde verlost was, want hoe of ik bekeerd moest worden, wist ik niet.

Vroeger in mijn waanwijsheid durfde ik over de waarheid en over de bekering te praten. Maar ik wist er niets van. O, ik heb wel eens gezegd wat ben ik toch blind en ongelukkig; ik wist nergens van. Maar o, als Gods wet op het gemoed gebonden wordt in al haar

eisen, dan vergaat het verstand van de verstandige en de wijsheid van de wijze wordt te niet gedaan, dan wordt een tijger in de zonde een lam. Ik wist niet hoe ik mij zou verootmoedigen voor de Heere van hemel en aarde in wiens hand ik toen zag dat mijn leven was. Maar mijn hart kon ik maar niet doen bukken voor de Heere. Overal waar ik was, was het alsof ik een vertoornd Rechter zag boven mij, die tegen mij streed en dan mijn hart ook tegen hem strijdende en dat wilde ik dan overwinnen. Maar ik kon dat niet. Dan zei ik: *Heere, ik kan het niet helpen*. Ik heb wat gedacht: zulk een zondaar als ik ben is er nog nooit op de wereld geweest. Ik kon maar niet geloven, dat er ooit zulk een mens als ik was, bekeerd was geworden.

Als ik in de Bijbel las, dan zag ik of er niet een woord voor mij te vinden was, daar ik moed uit kon scheppen. Maar niet een woordje kon ik vinden voor mij, dan de straffen en de dreigementen die de Heere op de zonden gedreigd had, die dacht ik dat op mij rustten en evenwel gevoelde ik dat mijn belang in de Bijbel lag, daarom schatte ik hem o zo hoog. Maar o die brief van Judas, daarin dacht ik dat ik werd beschreven, daar vreesde ik voor. Ik had nog nooit gehoord of geweten dat de satan zulk een macht op de mens had als ik toen ondervond dat hij op mij had.

Het gebeurde eens op een dag, dat ik bij ons huis stond; toen vond ik een blad uit een boek, een registerblad, daarin las ik over de aanvechtingen van satan. Ik ging naar mijn buurvrouw en vroeg haar of zij nog boeken van Peter Kouwenhoven in huis had. Jawel, zei zij. Ik vroeg haar mag ik er dan eens een lezen, want ik wist dat die man wat boeken had. Ik ging dan aan het zoeken en kreeg een boek van Brakel in mijn handen, het Eerste Deel. [De Redelijke Godsdienst] Maar daarin vond ik niet wat ik zocht; die wees mij naar het tweede deel. Dat was niet in huis, dat had hij medegenomen in de schuit en was in zee. Toen moest ik wachten tot het 's Zaterdags thuis kwam. Ik ging 's Zaterdagsmorgens vroeg naar de schuiten, die in de haven kwamen. Maar ik moest wachten tot elf uur; toen kwam Peter Kouwenhoven in de haven. Ik vroeg hem of ik zijn boek van Brakel eens hebben mocht om te lezen.

Jawel, zei hij. Ik nam het boek en ging voort zo in de schuit aan het lezen over die aanvechtingen. Maar o, dat was wat te zeggen. Ik werd aangepord om met de letters te spotten, dat was zulk een vreselijke zonde in mijn ogen, dat ik niet meer durfde te lezen. Ik nam het boek mee naar huis. Maar o, dat kon ik niet lezen van al het spotten dat er in mijn hart gebeurde.

Wellicht komt u dat nietig en belachelijk voor. Maar bij mij was het geheel anders; ik was in die dagen in de macht van Satan en evenwel durfde ik de geringste zonde niet te doen en daarom was ik er zo bang en verlegen mede, dat ik niet wist wat ik beginnen moest. Ik nam het voornemen op om toch te lezen, het kostte, wat kostte. Toen ging ik aan het lezen en daar vond ik mijn gehele toestand beschreven en evenwel was er voor zulk een genade te verkrijgen. Toen geloofde ik dat er nog meer zulke mensen als ik was, waren. Maar of ik bekeerd zou worden, dat kon ik niet geloven. Maar in dat boek vond ik grote troost voor mijn gemoed.

De ongesteldheid van mijn lichaam werd toen wat beter, zodat ik weer kon gaan varen en zowat mijn werk verrichten. Maar de vrees voor sterven bleef maar bij mij; ik dacht ieder ogenblik te zullen sterven.

Het is verscheiden malen gebeurd, dat ik en mijn broer samen aan het werk waren, dat ik zei: o, nu sterf ik. Dan kon ik niet meer werken en ging ik stil zitten met mijn vinger op

mijn pols en al maar bidden om bekeerd te worden en dat de Heere mij niet zou doen sterven.

Dat mijn leven in de hand des Heeren was, zag ik klaar. Maar ik kon maar niet geloven hoe hij mij nog sparen kon en dragen. Bidden kon ik niet meer laten, dat deed ik gestadig, of ik in zee was of aan de wal, overal waar ik was daar bad ik en ik had er lust in. Maar ik meende dat alle mensen in Spakenburg net waren als ik. Als ik uit zee kwam, dacht ik, dat alle mensen in Spakenburg overal lagen te bidden om maar bekeerd te worden. Maar ik vond het geheel anders; in plaats van bidden hoorde ik een lichtzinnig leven, dat kon ik maar niet begrijpen. Ik dacht zij moeten toch ook eenmaal sterven en voor hun rechter verschijnen en onbekeerd voor een rechtvaardig God verschijnen, o, dat was mij zo vreselijk; als ik daaraan dacht, wist ik niet wat ik beginnen moest.

In die tijd had ik dagen dat de angst en vrees zo erg waren, dat ik vreesde dat ik mijn verstand verliezen zou en ik dan vloekende sterven zou en o, daar was ik zo bang voor dat ik de Heere daardoor zoude ontberen dat kan ik niet zeggen.

Mijn verstand stond bij tijden stil, zodat ik bijna niet meer denken kon. *O, Heere, zei ik dan, wil mij toch daar voor bewaren dat ik mijn verstand niet verlies.* Ik geloof, dat de Heere daarin mijn gebed heeft verhoord.

Eens op een morgen was het alsof ik de gewaarwording daarvan in mijn gemoed ondervond, dat ik mijn verstand niet zou verliezen, dat de Heere mij daarin had verhoord. Van die tijd af was ik er niet zo bang meer voor. Wat mijn toestand aan ging, die bleef echter het zelfde; ik wist maar geen raad om behouden te worden. Dat Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken, had ik genoeg gehoord en gelezen maar nu zag ik mij tegen een Heilig en Rechtvaardig God, die de schuldige geenszins onschuldig houdt; toen wist ik er niets van, ik wilde toen al maar een vertoornd God verzoenen.

Daarom vluchtte ik naar de Wet om die te onderhouden en ik meende dat ik het ook wel zou kunnen en ik had er lust in om de wet geheel te onderhouden. Maar de uitgestrektheid en die wrakende stem van die wet kwam al weer op mijn gemoed aandringen, zodat ik zeggen moest: *de wet is heilig en goed. Maar ik ben vleselijk verkocht onder de zonden, die ik had bedreven.* Zij stonden mij als levendig voor ogen en dat tegen zulk een goedertieren God, die mij had gedragen en gespaard. O, ik kon het niet dragen; als ik dat bezag, dan moest ik al maar zeggen: *och Heere, ik heb het niet geweten hoe kwaad en bitter het is om tegen U te zondigen, wil mij ze toch vergeven, ik zal het nooit meer doen.*

O, die afkeer, die ik toen aan de zonden en mijn vroeger leven had, dat kan ik niet zeggen, omdat ik in alles wat ik gedaan had. De Heere had onteerd en mij zelf zo ongelukkig had gemaakt en overal waar ik zag, zag ik nergens geen raad of uitkomst en dan nog was mij dit het voornaamste dat ik niet kon gevoelen of ik verlossing begeerde en toch waren al mijn werkzaamheden om verlost te worden. Maar als ik in mij zelf voelde, dan kon ik het niet recht voelen.

O, zei ik dan, wat ben ik ongelukkig; als ik het nu maar recht meende, dan mocht de Heere mij nog verlossen. Maar ik meen het niet recht. Wat heb ik een benauwdheid en vrees doorgestaan en bij dit alles had ik nog een zaak, die in mijn gestel was gekomen en u ook nog wil vertellen, niet omdat ik denk dat het wat bijzonders was, dat weet ik niet en hoe het in mijn gestel was gekomen, ik weet het niet; of het door de wanhopige gedachten in mij was ik kan het niet zeggen. Maar ik had er akeligheid van en daarom wil ik het alleen maar zeggen.

Ik zag twee hoge dijken, een steenworp van elkaar; tussen die dijken was het o zo diep en

daar was een brug van de ene dijk op de andere dijk. Ik zag mijzelf aan de linkerdijs hangen, zo wat een steenworp van die brug af. Over die brug aan de rechterdijs zag ik zulk heerlijk land en daar zag ik de zon zo heerlijk schijnen. Maar ik kon niet op die brug komen om naar dat heerlijke land te gaan. Ik dacht ieder ogenblik in die afgrond neer te vallen.

Het is wel gebeurd als ik op mijn bed of in de schuit lag, dat ik al meende dat ik viel, dan sprong ik op van benauwdheid en riep: *o, behoud mij toch, o Heere, want ik verga!* Die akeligheid en benauwdheid, die ik daar van had, kan ik niet zeggen. Boven mij was de Hemel gesloten en de Heere was op mij vertoornd en streed tegen mij. Het zwaard van zijn gerechtigheid dreigde mij te verdoen en onder mij een geopende afgrond, waar ik dacht dat ik in zou vallen en er was nergens geen raad of uitkomst voor mij. Ik wist niet wat ik beginnen moest, mijn gemoed was in die dagen zo teder, dat ik altijd wel wenen kon over mijn zonden en ellenden, waar ik in verkeerde. O, dat ongenoegen Gods, waar ik in verkeerde was zo vreselijk voor mij en ik wist geen middel om in Gods gunst te komen; ik meende zelf, dat ieder, die met mij verkeerde of waar ik als knecht diende, niet gezegend kon worden omdat ik zulk een grote zondaar was, die zulk een slecht hart had en zo vreselijk had gezondigd. O, die zonden, die ik met Dominee Kleinendorst had bedreven, die heb ik wat beleden; ik heb wel nachten gehad dat ik aan het roer stond om te sturen in zee. Dat ik op mijn knieën voor hem neerviel, alsof ik bij hem tegenwoordig was en aan Hem vroeg: wil het mij, *o Heere, toch vergeven daarin ik U heb beledigd*; ik heb het in mijn blindheid gedaan maar o, ik heb er de Heere door onteerd en dat is nog het voornaamste voor mij. Ik heb wat moeten belijden: het is rechtvaardig als ik voor eeuwig verloren moet gaan. Maar o, ik heb er de Heere door onteerd. *Maar ach, doe het niet, wil mij*

toch in genade aanzien, o Heere.

O, wat leerde ik Gods volk hoogachten en waarderen en wat waren zij gelukkig in mijn ogen. Graag zou ik in hun gezelschap geweest zijn. Maar ik durfde niet. Meteen kwam ik echter in een gezelschap met **Bart Hartog**, die was onder dominee Kleinendorst veranderd en bekeerd geworden. Maar wat zag ik hem hoog en gelukkig aan. Als ik zijn woning voorbijging, was het mij alsof er een heilig mens woonde. Maar over mijn toestand durfde ik niets met hem te praten in die dagen.

Eens op een Maandag kwam ik bij U, tante, in de winkel; toen zei uw dochter Engeltje tegen mij, dat zij gisteravond Bart Hartog gehoord had. O, zei zij, wat is dat een man, die zal net worden als zijn vader, als hij in het leven blijft. Ik zei in mijzelf: och, Heere, wil mij maar in genade aanzien, ik behoef geen grote man te worden; als ik de kleinste genade maar mag ontvangen, die Gij ooit aan zondaren hebt geschonken. O, wat zag ik hem gelukkig aan, niet omdat hij zulk een grote man zou worden. Maar omdat hij bekeerd was geworden.

Zoo ging ik naar zee toe, al maar biddend of de Heere mij in genade wilde aanzien en al maar op Bart Hartog zien hoe gelukkig hij was dat hij in de gunst van de Heere leefde. Toen wij in zee waren, ging mijn broeder slapen. Maar ik kon niet slapen, ik moest al maar bidden om maar bekeerd te worden; ik lag al maar met het geluk van Bart Hartog ik mijn gedachten, dat zijn zonden hem vergeven waren en ik zo ongelukkig. Maar zo onder die werkzaamheden kwamen die woorden op mijn gemoed: "de Heere neemt de persoon der mensen niet aan". O, wat was mij dit wat waard, ik kon mijn tranen niet ophouden van blijdschap, dat de Heere niet op de persoon van de mens zag, dat was een riem onder

mijn hart. Evenwel kon ik er voor mij niet in berusten. Dezelfde week echter behaagde het de Heere mij in de ruimte te stellen.

Die week hadden wij Kerstfeest, daarom gingen wij uit zee naar huis om het Kerstfeest te vieren. Niet licht echter zal ik deze week vergeten; aan de een kant de grootheid van mijn zonden en ellenden, waar ik mij zelf in had leren kennen en aan de andere kant de goedheid Gods, die Hij aan mij openbaarde in het werk der verlossing. Ik ging Kerstdag 's morgens naar de kerk; mijn leven was een biddend leven om maar bekeerd te worden. Maar de zonden, die ik gedaan had en die nog in mij woonden, stonden mij zo in de weg, dat ik geen raad of uitkomst zag om behouden te worden. Toen ik in de kerk was, waren mijn werkzaamheden zo sterk, dat ik niet los kon laten om toch maar behouden te worden. Maar o, de zonden begonnen in mij zo vreselijk te worden, zodat mijn hart een loutere hel geleeke.

En de Heere openbaarde Zijn heiligheid en rechtvaardigheid maar ook Zijn rechtmatigheid in het straffen van de zondaren zodanig aan mij, zodat ik mezelf niet langer houden kon. Hoe hard het ook was, moest ik mij zelf overgeven om voor eeuwig verloren te gaan, want ik meende, dat er tussen mij en de Satan geen onderscheid was; ik zei: ik ben een gevleesde duivel en een recht beest en de Heere Heilig en, rechtvaardig en rechtmatig in het straffen van de zonde, die kon Zijn deugden niet verloochen en ik kreeg die deugden zo lief, dat ik mij overgaf om voor eeuwig verloren te gaan.

Toen zag ik op naar de Hemel of er niet een Engel kwam, die mij kwam verdoemen, want ik dacht dat het zou gebeuren. Maar het gebeurde niet. Maar zo onder mijn werkzaamheden, die ik had, zei de Dominee: "het oogmerk van de vernedering van Jezus, dat Hij in een beestenstal geboren was, kon wezen dat degenen, die zich als beest beschouwen een vrije toegang hadden tot Hem. Is er ook zulk een onder mijn hoorders, die meent, dat hij een beest is? Die heeft een vrije toegang tot Hem, want hij is niet geboren in een paleis. Maar in een beestenstal. Was Hij in een paleis geboren, dat kon voor u opzien wezen. Maar nu Hij in een beestenstal geboren is, heeft Hij u een vrije toegang gegeven tot Hem!"

O, zei ik toen, nu zal ik niet loslaten, als ik maar kracht mag hebben, om aan te houden tot dat ik U heb en zo ging ik de kerk uit. Wat er aan mij was gebeurd, kon ik niet zeggen. Maar mijn toestand was geheel veranderd.

's Middags ging ik weer naar de kerk toe, toen schonk de Heere mij het geloof in Zijn beloften, Ik zag, hoe de Heere een weg van verlossing had daargesteld en in Zijn Woord geopenbaard voor de grootste der zondaren en daarom ook voor mij. Ik kon noch durfde langer ongelovig te blijven; ik moest al maar *ja en amen* zeggen op hetgeen, dat de Heere in Zijn Woord had geopenbaard, hoe de grootste der zondaren vergiffenis van al zijn zonden kreeg door het geloof in Zijn Naam. *Die Zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld, dat God waarachtig is. Maar die God niet gelooft, die heeft hem tot een leugenaar gemaakt.* O, wat zag ik Gods goedheid in het werk van verlossing; ik had vroeger zulke harde gedachten van de Heere gehad en nu was het alsof zijn goedheid maar van de hemel afstraalde in de weg van verlossing.

Wat was de Bijbel nu een heilig boek voor mij; ik had nog nooit zo in de Bijbel gelezen als ik er toen in begon te lezen. Toen ik de kerk uitging, moest ik almaar in mezelf zeggen: is dat geloof, dan heb ik het allang gedaan. Ik zag, hoe al mijn werkzaamheden, mijn toevlucht tot de Heere, mijn berouw over mijn zonden en smeken om er van verlost te worden, geloof geweest was. Ik ging naar huis toe, ging toen aan de tafel zitten

schreien van blijdschap.

Toen kwam mijn buurvrouw Aaltje v. d. Bos in huis, die zag mij schreien en vroeg, of ik weer verlegen was.

Maar ik zei: *Nee, ik ben niet verlegen*, meer durfde ik niet zeggen, want er was in mijn gedachten gekomen: *Die gelooft, zal niet haasten*. Maar ik kon mij bijna niet inhouden, ik was al maar verwonderd over de gemakkelijheid van het geloof. Vroeger was het voor mij onmogelijk om te geloven en nu kon ik het niet laten.

Ik moest al maar *ja en amen* zeggen; wat had ik toen de Bijbel lief, daar was mijn schat in, dat zag ik klaar.

Diezelfde avond werd ik genodigd, om op een gezelschap te komen en daar was Bart Hartog ook verzocht. Toen wij in huis waren, vroeg hij mij, of ik nog schik van de dominee gehad had vandaag. Toen kon ik mij niet langer inhouden, ik zei: *ja, ik heb vandaag schik gehad; nu geloof ik, dat de Heere van hemel en aarde voor mij genade heeft geopenbaard*. En toen begon ik te vertellen, wat Hij aan mij had gedaan, hoe Hij mij had stil gehouden en tot Zich gebracht door middel van Dominee Maatjes; hoe ik mij als een veroordeeld zondaar voor de Heere had zien staan in de catechisatie en daarom had gemeend, dat ik ieder ogenblik zou moeten sterven; hoe ik in de aanvechtingen des satans en des ongeloofs had geleefd en zo ging ik mijn gehele weg langs. Maar hoe ik nu verlost was geworden door de Heere.

Ik wist niet, wat ik beginnen moest Hem voor al Zijn weldaden, die Hij aan mij bewees, te danken.

Ik ging toen naar de dominee, om hem te vertellen, wat de Heere aan mij had gedaan en hoe gelukkig ik nu was. Toen ik bij hem in huis kwam, zei ik: *o, Dominee, wat ben ik gelukkig geworden, nu ben ik verlost*.

Wel, hoe zijt gij daar zo aangekomen? vroeg hij.

Ik zei: de Heere geeft het mij en nu hoef ik het niet aan te nemen en zo ging ik aan het vertellen. Toen ik het aan hem verteld had, liet hij een vers zingen uit Psalm 81 vers 12: *Open uw mond*; en bad toen.

Toen hij had gebeden, stuurde hij mij naar ouderling W. v. d. Kolk, daar ging ik het ook weer vertellen, wat de Heere aan mijn ziel had gedaan. Zij waren allen verblijd over de grote werken Gods, die Hij aan mij had gedaan.

Toen ging ik weer naar mijn gezelschap, waar ik geweest was en daar kwamen de mensen maar naar toe, om te horen, wat er aan mij gebeurd was.

Ik vertelde aan alle mensen, hoe goed de Heere was, want ik zag er in huis staan, waar ik vroeger de zonde mee gediend had. Daar zei ik tegen, hoe kwaad en bitter het is, om tegen de Heere te zondigen en dat zij ook nog bekeerd konden worden, nu er voor zulk een als ik genade was. O, zei ik, bidt toch veel, om behouden te worden, eer het te laat is. Gij hebt in de Bijbel voorbeelden genoeg, dat er grote zondaren zijn bekeerd geworden. Maar nu hebt gij mij ook nog tot een voorbeeld, daar kunt gij op pleiten. En zo bleef ik tot middernacht toe maar aan het vertellen, wie de Heere voor mij was, hoe goed Hij was. Ik had toen geen vertoornd Rechter meer boven mij. Ook was de Hemel niet meer gesloten en dat gestel van die dijken was nu uitgedaan. Ik was toen op die brug, die ik in mijn gestel gezien had; o, wat was ik veranderd. Als ik de mensen maar hoorde zeggen: wat is de Heere goed, dan dacht ik, die weet het ook, Die goedheid Gods, die ik in de Heere zag, dat kan ik niet vertellen. Toen ik de andere dag des morgens opstond, ging ik maar weer vertellen tegen de mensen, wat de Heere aan mij had gedaan.

Toen ik die dag naar de kerk ging, was het mij onderweg naar de kerk, alsof ik de

gewaarwording in mijn hart gevoelde, dat er in de hemel blijdschap was over mij, dat ik bekeerd was geworden. Ik kon mij in de kerk onder de preek bijna niet stilhouden.

Ik was die avond verzocht op een gezelschap te komen bij **uw zoon Steven Duijst**, daar ging ik dan met blijdschap naar toe om over de Heere te praten, hoe gelukkig ik was.

Toen ik in huis was, begon ik te vertellen, hoe goed de Heere was en hoe gelukkig ik was, daaronder raakte mijn **tante Hendrikje Poort** aan het spreken. Die begon haar weg ook te vertellen, hoe zij haar als een zondares, arm en verloren had leren kennen. Maar hoe de Heere door Zijn Geest haar alles had ontnomen; hoe zij haar zelve had verloren en leren verliezen. Maar hoe zij toen de Heere Jezus had gevonden als haar algenoegzame en bereidwillige Zaligmaker. "O, zei zij, die liefde, die ik tot de Heere Jezus had, dat kan ik u niet zeggen, die liefde is sterker dan de dood en harder dan het graf; haar kolen zijn vurige kolen, vlammen des Heeren! O, zei zij, ik moest al maar zeggen mijn Losser, mijn Goël, mijn Amen. Bij die liefde is niets te vergelijken, die ik tot God in Christus had."

Zo onder haar spreken, zag ik, dat ik nog nooit recht tot de Heere Jezus gekomen was en dat ik Hem ook niet zo liefhad, als ik van haar hoorde. Toen zei ik tegen de mensen, die in huis waren: het is met mij niet recht, want ik heb Jezus niet gevonden als mijn Zaligmaker; ik ben een bedrieger. Ik heb wel de waarheid liefgekregen. Maar Jezus heb ik niet lief, ik heb alle mensen bedrogen, ik moet de Heere liefhebben.

O, wat greep de angst en vrees mij toen aan, wat had ik een berouw, dat ik zo had gesproken tegen de mensen.

Mijn tante Hendrikje wilde mij nog troosten. Maar ik was verstomd en kon niet meer spreken van verlegenheid, dat ik de mensen had bedrogen en dat ik Jezus niet gevonden had als mijn Zaligmaker; ik wist niet, wat ik beginnen moest. Ik ging naar huis toe en sloeg de Bijbel op en daar las ik in, hoe Jezus bij de vijgenboom kwam en vruchten zocht. Maar vond ze niet en toen de vijgenboom vervloekte. Dat paste ik op mij zelve toe en meende, dat ik nu ook vruchten moest hebben. Maar had ze niet.

Hoe ik die nacht door gekomen ben, kan ik niet zeggen; 's morgens toen ik dacht, dat de dominee ontwaakt zou zijn, ging ik naar hem toe. Maar o, wat was ik verlegen. Toen ik bij hem in huis kwam, zei ik tegen hem: *o, Dominee, handel toch getrouw met mij, want o, ik heb wat gedaan?*

Wat heb je dan gedaan? vroeg hij aan mij.

Ik zei: ik heb alle mensen bedrogen, want ik heb gezegd, dat ik bekeerd was geworden. Maar ik heb Jezus niet gevonden; ik heb Hem ook niet lief, zoals ik dat van tante Hendrikje heb gehoord. Ik heb wel de waarheid liefgekregen. Maar ik moet Jezus tot mijn deel hebben, dat heb ik gezien.

Toen stond de Dominee op en gaf mij de hand en zei tegen mij: "Welkom in de strijd, gij hebt daarvoor de Heere te danken, dat Hij u dat heeft geopenbaard. Gij had jaren kunnen leven zonder daar uw gemis van te weten." Toen ging de Dominee vertellen, wat de Heere aan mij gedaan had. "Hoe ik onder een vertoornd Rechter had geleefd en een gesloten hemel boven mij had gehad. Maar hoe de Heere mij de weg der verlossing had geopenbaard en ik daardoor een geopende hemel had gekregen. Wanneer een schip met storm op zee is en het ziet een haven, zei hij tegen mij, dat geeft blijdschap, deze echter kan nog omkomen. Maar hier is geen omkoming, hier zijt gij in veilige handen"; en nog meer troostrijke woorden sprak hij tot mij, die ik mij alle niet kan herinneren.

Ik was door de Dominee heel wat getroost, zodat ik naar huis ging en weer kon eten. Ik dacht toen, als er toch wat aan mij is gebeurd, dan zal de Heere niet laten varen het werk

Zijner handen. Wat er aan mij was gebeurd, daarover kon ik niet oordeden. Dán had ik hoop, dat het goed was en dán dacht ik weder, het is allemaal mis.

Dat ik Jezus tot mijn Deel moest hebben, daarvan was ik overtuigd; de bekeerde mensen echter bleven het geloven; ze zeiden tot mij: wij hebben u horen praten en daarom geloven wij het van u. O, wat had ik bij tijden een berouw, dat ik gesproken had, want dat de vrome mensen het geloofden, was mijn schuld, dacht ik, die had ik misleid door mijn spreken. Het is mij wel gebeurd als de bekeerde mensen zo tot mij spraken, dat het mijn grootste gruwel was, dat zij het geloofden en toch leefde ik in vrees en hoop. Ik was o zo blind en onkundig in het werk van bekering. Maar dat ik Jezus tot mijn Deel moest hebben, daarvan was ik doordrongen en dat ik Zijn persoon niet gevonden had, dat wist ik ook vast. O, ik wist niet hoe ik mij voor de Heere moest bukken om hem toch maar te bewegen, dat ik Hem mocht vinden, want als ik Jezus niet had, dan was ik niet behouden, maar verloren. De Heere was wel genadig. Maar hij houdt de schuldige geenszins onschuldig.

Evenwel was ik niet zonder hoop; ik had tijden, dat ik geloofde, dat mijn werk in waarheid was en dan weer tijden, dat ik zei: het is allemaal mis met mij. Ook kwamen er wel troostrijke woorden in mijn gemoed. Maar ik kon die niet vasthouden; o, die strijd en vrees, die ik had door de satan, dat kan ik niet zeggen. Aan de een kant wilde ik houden, wat ik had en dan zei ik weer als ik Jezus niet tot mijn Deel krijg, dan ben ik toch verloren. Ook kwamen de zonden weer met kracht in mijn hart werken; dan weer was ik bang, dat ik nu die vreselijke zonden ging doen, waar Paulus van spreekt in Hebreëen, alsof ik die persoon was, omdat ik het goede woord Gods had gesmaakt en dan kon ik niet verlost worden. O, ik wist niet, hoe ik mij zou verootmoedigen voor de Heere, om hem te bewegen, dat Hij mij in genade zou aannemen. Ik geloofde wel, dat Jezus zondaren zalig maakte en de zaligheid in niemand anders was; dat er onder de hemel geen andere naam gegeven was, waardoor wij moeten zalig worden. Maar ik wilde mij zelve daar geschikt voor maken. Maar ik werd al maar ongeschikter in mijn oog.

Evenwel was ik graag bij dat volk, dat over de Heere en Zijn dienst sprak, daar had ik behoefte aan; ook was de Heere mij geen vertoornd Rechter meer, zoals ik dat vroeger meende, als ik in de kerk was en ik hoorde, dat de Dominee maar preekte, hoe de mensen in de weg van overtuiging waren, dan had ik hoop, dat het met mij recht was.

Eens op een Zondag, dat de Dominee niet preken kon wegens ongesteldheid, werd er door de ouderling een preek gelezen uit Justus Vermeer over de wedergeboorte, hoe de mens in de angsten der wedergeboorte gebracht werd. Maar o, wat ik een schik onder dat lezen had, het was, alsof die schrijver met mijn toestand bekend was, ik moest al maar zeggen: ja, zo is het met mij gegaan.

Ik ging naar de Dominee toe en vertelde hem, hoe ik het onder het lezen had gehad. Ik zei, als die schrijver de waarheid heeft geschreven, dan behoort ik de Heere toe. Toen zei ds Dominee tegen mij: ik zal u een vraag doen, die kunt gij wel beantwoorden. Maar gij moet de waarheid zeggen.

Dat zal ik wel doen, zei ik.

Is dan nu de onderste gedachte van uw hart om voor de Heere te leven, of is het u nog maar om het hebben te doen, zo zei hij, dan moet gij maar houden wat gij hebt en bidden om maar meer te ontvangen.

Ik dacht, bidden zal ik wel doen, want dat was mijn liefste werk, dat ik doen kon, dat deed ik onophoudelijk; ook wist ik wel, dat ik nog niet verlost was van al mijn zonden. Maar

die schrijver had zo uit mijn werkzaamheden gesproken en daar onder was het alles voor mij zo levendig geworden, dat ik er niet van tussen kon of ik moest zeggen, dat ik de Heere toebehoorde. De vrees voor sterven echter bleef mij maar bij en dan Jezus niet gevonden te hebben. O, dacht ik, dan moet ik toch nog voor eeuwig omkomen en de zonden in hun heersende kracht, zoals die mij veroordeelden voor mijn rechter, lagen zo zwaar op mijn hart, dat ik het niet dragen kon.

Ook liet Gods heilige Wet niet na, om mij zijn wrakende stem te doen gevoelen: *betaal mij wat gij schuldig zijt*. Ik echter wist niet, wat ik beginnen moest om toch maar verlost te worden. Dan bad en smeekte ik de Heere om verlost te worden; dan weer gaf ik mij aan de Heere over, maar ik kon mij zelve maar niet kwijt worden. O, ik geraakte weer in zulk een angst en vrees en benauwdheid, die ik nooit kan vertellen. De noodzakelijkheid dat ik een Jezus moest hebben tot mijn deel, werd al groter. Maar ik zag geen raad om Hem tot mijn deel te krijgen. Ik dacht, dat ik er geschikt voor moest zijn en ik werd er in mijn ogen al ongeschikter voor; ik geloofde wel, dat Jezus in de wereld was gekomen om zondaren zalig te maken. Maar ik kon maar niet geloven of begrijpen, dat ik, die inderdaad zulk een grote zondaar was, door Hem verlost zou werden. Wel geloofde ik, dat Hij machtig was om te verlossen. Maar of Hij wel gewillig was, daar vreesde ik voor. O, ik was zo onkundig aangaande het werk van bekering, zoals wellicht mijns gelijke niet geweest is.

De Heere echter, die voor had, mij tot een dadelijke bekering te brengen, liet mij niet rusten voor dat ik Hem had gevonden.

Ook liet Gods wet niet na met mij te achtervolgen: *betaal mij, wat gij schuldig zijt*, totdat ze mij zwaar belast en beladen tot Jezus had gebracht.

En deze weldaad schonk de Heere mij in het jaar 1867, de eerste Zondag na onze voorjaarsbidrag, onder het preken van Dominee Maatjes over Micha 6, vers 6 en 7: "Waarmede zal ik de Heere tegen komen en mij bukken voor den Hogen God?" Zal ik Hem tegenkomen met brandofferen met een-jarige kalveren? Zou de Heere een welgevallen hebben aan duizenden rammen, aan tienduizenden oliebekken? Zal ik de eerstgeboorne geven voor de zonden van mijn ziel, de vrucht des buiks voor mijn overtredingen?"

Dat ik buiten Jezus verloren was, was mij zo klaar en duidelijk in mijn gemoed, zodat de angst en vrees mijn ziel vervulden, die morgen dan ging ik naar de kerk. Maar o, wat was ik verlegen, ik was vervuld met beving en geweën en smeking. Echter had ik geen gedachten, dat de Heere zich aan mij zoude openbaren; ook daarin was Hij voor mij een verrassend God.

De Dominee haalde in zijn preek aan, hoe de mens in de bekering ook alles wilde doen en wilde geven voor de zonden van zijn ziel, om daardoor de Heere te bewegen. Maar dat kunt gij niet, zei hij. *De Heere is bewogen in Zijn Zoon*.

Onder dat zeggen behaagde het de Heere mij door Zijn Geest van alles af te breken, zo geheel en al, dat ik niets meer overhield tot zelfs geen enkele gedachte, zodat ik mezelf dood aan mij zelve zag. Toen schonk Gods Geest mij het geloof in mijn hart en ik zag de Heere Jezus als mijn bereidwillige en algenoegzame Zaligmaker en in Hem een verzoend, bewogen en bevredigd God. O, ik was verlost van al mijn zonden, daar was niet een zonde meer in mijn hart. Maar de Heere, die had mijn hart vervuld. O, zei ik toen, *nu kan ik niet meer omkomen*.

De liefde, vrede en blijdschap die ik toen ondervond, kan ik niet onder woorden brengen

en dan nog die liefderijke en beminnelijke toezegging, die er in mijn hart gewerkt werd: "Ik zal u geen wezen laten. Maar Ik kom wederom tot u."

O, die woorden vervulden mijn hart geheel en dan gingen zij weer naar boven en dan kwamen zij maar weer in mijn hart dalen en dat zo onophoudelijk, zodat ik verzadigd werd van de gunste Gods. O, wat had ik toen de Heere Jezus lief; mijn hart brandde van liefde tot God in Christus. Ik kreeg een drie-éénig verbond Gods lief vooral Zijn arm en nooddruftig volk. O, wat had ik toen Zijn volk lief en wat hadden zij met een getrouw God te doen. Ik zei, daar kan er nooit een omkomen. O, die vastigheid, die ik vooral voor Gods volk zag; zij lagen in de armen van de Heere Jezus en daar kan niemand hen uitrukken.

Ik leerde toen, wat het is, zichzelf verliezen en kwijt worden, dat kan de mens niet, dat is het werk van de Heiligen Geest in ons, O, wat was ik bij, de blijdschap en vreugde die in mijn hart waren, kan ik nooit vertellen; mijn lichaam kon het bijna niet dragen. Ik heb achteraf wel eens gedacht, als de zonden niet weer in mij gekomen waren, dan had ik de liefde en vreugde en blijdschap niet kunnen dragen, die ik ondervond.

Maar dat duurde niet heel lang, of die snode zonden kwamen weer in mijn hart, wel niet zo in haar kracht als voor deze. Maar dat ik ermee te strijden kreeg.

Echter had ik een leven gekregen, zoals ik nog nooit had gehad; ik was het pak der zonden kwijt geworden en gevoelde mij in de gunst van de Heere, die zegt: *die Mij vindt, die vindt het Leven en trekt een welgevallen van de Heere*, getuigende: *gezegende Heere Jezus en dat leven was mij uit genade geschonken*. Ik had de dood en het verderf verdiend en Hij schonk mij het leven. O, ik was een nieuw mens geworden, het oude was voorbijgegaan en het was alles nieuw geworden.

Ik leefde toen in een gevoelige gemeenschap met de Heere. Overal, in welke omstandigheden ik ook kwam, daar kende ik de Heere in. Al wat Zijn hand mij toeschikte, dat was mij goed, ik was vergenoegd geworden; Zijn wil leerde ik omhelzen als de wijste en de beste.

Het gebeurde in de eerste week dat ik zulk een hevige oorpijn kreeg, dat ik het bijna niet dragen kon. Maar o, wat kon ik dit gewillig en gemakkelijk dragen, omdat de Heere mij het gaf. Al het lijden, dat ik had was een rechtmatige straf, die de Heere om mijn zonden mij gaf en daarom wilde ik het graag dragen. Mijn hart was bij de Heere, als ik slapende of wakende was, om zich in de Heere te verheugen en te verblijden; tranen van blijdschap vloeiden uit mijn ogen als ik in het verborgen met de Heere was. Wat was het mij dan goed en wat was ik verheugd en blij.

Hier echter gevoel ik, dat de woorden ontbreken om mijn gemoedstoestand van die tijd uit te drukken. Maar zo het uw zalige ervaring mocht wezen, dan houd ik mij overtuigd, dat gij het met mij zult instemmen: het is een liefde en vrede en blijdschap, die alle verstand te boven gaat. En zo het niet uw ervaring mocht wezen, lieve, oude tante Ludje, dan hoop en bid ik, dat de Goddelijke Geest u mag bewerken en bearbeiten in de avond van uw leven, totdat Christus een gestalte in u krijgje.

Hoelang ik in die gevoelige gemeenschap heb verkeerdt, dat kan ik niet recht zeggen. Maar ik mocht mij een geruime tijd in de Heere verblijden.

De zonde echter, die ik dacht dat ik te boven was, moet ik tot mijn diepe schaamte belijden, lieten niet na met mij te achtervolgen, zodat mijn leven weer een strijdend leven werd en ik die gevoelige liefde en vrede en blijdschap begon te missen. Maar o, die smart

en innige spijt, die ik daar over gevoelde, dat kan ik niet zeggen.

Evenwel was de Heere mij geen dorre woestijn, noch een land van uiterste droogte; ook bracht Hij mij meer en meer tot helderheid en klaarheid van hetgeen Hij aan mij had geschonken. Wel was er door genade een vastigheid in mij gewerkt. Maar ik was in veel opzichten onkundig; ook in dit opzicht is het de Heere, die in onze harten heeft geschenen, om ons te geven verlichte ogen des verstands in het aangezicht van onze Heere Jezus Christus, De verdorvenheden en de inwonende zonden begonnen zich al meer en meer te openbaren, zodat ik mij in veel opzichten tegenover de Heere terugvond en dat mijn enigste bemoediging en troost en pleitgrond was, dat de Heere mij beloofd had: *Ik zal u geen wezen laten. Maar Ik kom wederom tot u!* O, die woorden had ik tot een onderpand in mijn gemoed gekregen, daarom kon ik op de Heere pleiten. Dan is het mij wel gebeurd in de duistere ogenblikken, dat de Heere mij liet zien, hoe Hij mij geleid had, hoe Hij mij had gearresteerd en overtuigd van mijn zonden. Maar ook, hoe ik tot Jezus was gebracht *en die tot Hem komt zal niet uitgeworpen worden*. In en van onszelf hebben wij niets dan zonden en ongerechtigheden. Maar in de Heere Jezus zijn gerechtigheden en sterkte, tot Hem zal men komen.

O, die naam Jezus is wat waard voor een onwaardig en alles verbeurd en onrein zondaar, die in zichzelf niets heeft dan zonden en ongerechtigheid en daarom midden in de dood ligt. De bruid van het Hooglied getuigt ervan: *Zijn Naam is een olie, daarom hebben U de maagden lief*. Menigmaal heb ik gezegd: o, die lieve vijf letters [JEZZUS] kwamen mij zo minzaam en strelend voor.

Nu, na veel strijd en worstelingen en veel gebeden is het geloof, dat door genade in mijn hart is gewerkt, meer en meer versterkt, zodat, waar de verdorvenheden mij bespringen, ik het voorrecht mag genieten, om meer een gelovig gebruik te maken van het reinigend en alles betalend bloed van Hem, Die beloofd heeft: *Ik zal u geen wezen laten. Maar Ik kom wederom tot u*. Meen nu echter niet dat ik denk, dat er aan mij niets meer ontbreekt, de Heere beware en behoeve mij voor deze verwaande gedachte, daar ik het tegendeel tot mijn schaamte en schande moet belijden en zo dagelijks met de zonden en menigvuldige zwakheden en gebreken te strijden heb en zo menigmaal van de Heere afgetrokken word. Maar ik schrijf u dit alles, om zoveel mogelijk een eerlijke en oprechte verklaring te geven van hetgeen de Heere door zijn genade aan mij heeft bewezen.

Echter is het voor mij een moeilijk werk om mijn bekering uit te schrijven, eensdeels omdat schrijven een ongewoon werk voor mij is en daarbij ik moet het doen op zee, zodat ik het afgebroken moet verrichten en dan is het voor mij nog een moeilijk werk. Gemakkelijker was het voor mij, om het te vertellen, daarom heb ik veel omstandigheden, die in mijn bekering en na mijn bekering plaats hadden, niet geschreven; zaken, die ik het liefst tussen de Heere en mijn gemoed houd. Ook was het mijn voornemen niet, om mijn levensgeschiedenis uit te schrijven, dat zou voor mij nog moeilijker geweest zijn of geheel ondoenlijk. Evenwel heb ik zoveel in mij was getracht, om mijn bekering voor u eerlijk en duidelijk uit te schrijven.

Mocht het de Heere, die goed is, het gebruiken als een middel in Zijn hand tot uw verlossing of tot uw opbouw in het allerheiligst geloof, dan zou ik mij voor al het moeilijke werk rijkelijk beloond zien en al kunnen wij hier niet over de wegen des Heeren met elkaar spreken, naardien de Heere u in Zijn vrijmacht het gehoor ontnomen heeft, dan toch, hoop ik, komt er een tijd, waar geen zielsgebreken of lichaamskwalen ons meer in

de weg staan. Maar waar gij met geheel de verlostte schaar op een volmaakte wijze de wegen, die de Heere met ons gehouden heeft, zullen vertellen tot eer van Hem, Die ons Gode gekocht heeft door Zijn bloed.

Geve de Heere ons dat uit genade, dat is mijn wens en bede.

ARIE BLOOT

LEVENSGESCHIEDENIS

EN BESCHRIJVING RECHTVAARDIGMAKING

In een brief meegedeeld aan

LEENDERT VAN DER SLUIS,

HERKINGEN.

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG**

2004

Nieuwe versie 2018

5. MEEESTER ARIE BLOOT 1851- 1936

GENEALOGIE

Arie Bloot 1851, was een zoon van Arie Bloot, geb. 1818, baanspinner aldaar en Gerritje Tom, geb. 1817. Dit huwelijk vond plaats te Moordrecht 3 mei 1839. Ze kregen veertien kinderen.

Arie trouwde 18 augustus 1898 te Gorssel met **Hendrika Lamberta Engelberts** geb. 1868 en overl. 1912. Ze was een dochter van Nicolaas Jacobus Engelbert, 1831-1918 en Gardiena Geertruida Bast, 1839-1925.

Kinderen:

Drie kinderen overleden jong, waarvan Bloot schrijft, dat hij hoopt *dat ze in de heerlijkheid zijn*.

Gerritje werd maar 10 weken

Doodgeboren kind 1903

Nicolina Jacoba, 1905 enkele dagen

Gardiena Geertruida, 1900

Arie Jr. 1903

Nicolaas Jacobus Engelberts (Nico), 1906

In de overlijdensadvertentie van Bloot worden genoemd:

ARIE BLOOT overleden 29 januari 1936

Weduwnaar van H. L. Engelberts.

G. G. BLOOT.

A. BLOOT Jr.

J.M. BAKKEREN [echtgenoot van A. Bloot (trouwden mei 1936)]

N. J. E. BLOOT

Opgevoed in de vreze des Heeren

Op 3 mei 1839 werd in Moordrecht het huwelijk voltrokken van Arie Bloot, geb. 1818, baanspinner aldaar en Gerritje Tom, geb. 1817. Dit huwelijk werd gezegend met veertien kinderen.

Hun werd op 21 oktober 1851 een zoon geboren die, evenals zijn vader en grootvader, de naam Arie kreeg.

Deze Arie, de latere hoofdonderwijzer, schreef aan zijn vrienden Aantjes in Ottoland:

Mijn beide ouders, die in 1839 in het huwelijk gingen, hebben ook vele jaren lang 's morgens en vooral 's avonds kinderen Gods in huis gehad op de sabbatdag, omdat er op het dorp Moordrecht geen goede prediking was. Wie te Moordrecht woonde en een preek wilde horen, moest des zondags tweeënhalf uur lopen. Daarom kwamen ze tezamen bij mijn ouders, waar ze een preek konden horen lezen, want vader was al vroeg daarmee begonnen, ook al om de kinderen in huis te houden. Hoe anders was dat toen, bij nu vergeleken. Over het algemeen kan men des zondags Gods Woord horen.

Op 13 december 1927 schreef Bloot aan zijn vrienden in Ottoland ook nog het volgende:

Ik werd geboren en opgevoed in een huis des gebeds, waar de vreze des Heeren woonde, waar herbergzaamheid was voor Gods volk. Om een staaltje daarvan te vertellen. Ik kwam eens met Pasen thuis [in Moordrecht] uit Gorinchem. En al gauw wist mijn lieve moeder mij te vertellen: 'Arie, nu zijn we van Allerheiligen [1 november] tot Vrouwendag [2 februari is de rooms-katholieke feestdag van Maria Lichtmis] geen dag zonder logés geweest.' Dat waren vrienden uit Boskoop, Gouda, Waddinxveen, Capelle aan den IJssel, Noord- Brabant, Leiden, Nieuwerbrug, Sluipwijk, Ouderkerk, Rotterdam, Bodegraven, Leiden enzovoort, enzovoort. Die gasten wisselden dan elkander af. 't Is wel eens gebeurd in mijn jeugd, dat ik het er kwaad mee had bijvoorbeeld als ik tussen twee zussen in moest slapen, vijf of zes jaar oud was ik. Dan kreeg ik het 's nachts wel eens te kwaad door de aandrang van twee grote zussen, die elk een aparte plaats wilden hebben.

Op dat gedurig bezoek van elders kwamen dan onze godvruchtige dorpsgenoten af. En zo was, dikwijls vier of vijf, soms zes avonden achtereen, de kamer vol met kinderen Gods. Onze wereldse familie had daar heel wat tegen. Zij meenden dat die mensen ons wel arm zouden maken, maar de hoofdzaak was haat tegen de fijnen, zoals zij die mensen noemden. En zelfs in de school moest ik de last van die vijandschap ondervinden, zodat ik jarenlang de bijnaam van 'de fijne' mocht dragen.

Dit duurde tot 1 oktober 1866. Toen werd Gorinchem mijn woonplaats door 't Godsbestuur. En nu, half december 1927, zit ik hier nog onder mijn wijnstok en onder mijn vijgenboom. Deze uitdrukking uit de Bijbel is wel niet precies, want om mijn huis staan geen wijnstokken of vijgenbomen, maar de zaak is toch precies dezelfde.

Dat opgroeien onder Gods volk, van mijn geboorte af tot ik volwassen werd, en verder tot heden, moet ik dagelijks erkennen als een groot Godsgeschenk, waarvoor ik hier de Heere mag danken en waarvoor ik eeuwig mijn God zal loven en prijzen in volmaaktheid. De dichter zingt ervan:

*Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Godd'lijk beeld.*

Als de opvoeding en het onderwijs in de vreze Gods genoten wordt, kan dit een opvoeding en bekwaammaking worden om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht. Al vroeg werd ik onderwezen uit Mattheüs 7:7 en 8: 'Bidt, en u zal gegeven worden; zoekt en gij zult vinden; klopt, en u zal opengedaan worden. Want een iegelijk die bidt, die ontvangt; en die zoekt, die vindt; en die klopt, dien zal opengedaan worden.' Zie de verzen 7 tot 14. Dat onderwijs mocht ik volgen en de Heere heeft dat gezegd. De Heere is de Eerste en de Laatste. De Heere is het Begin en het Einde. Maar het is en blijft: Strijdt om in te gaan... door de enge poort (Luk. 13:24).

In zijn jonge jaren is Arie Bloot meerdere keren ernstig ziek geweest. In een brief aan zijn vrienden in Ottoland, gedateerd 23 december 1929, schreef hij hierover; In mijn vroegste levensjaren heb ik kinkhoest gehad in hevige mate. Iemand zocht slakken en met slakkenstroop ben ik erdoor gekomen. 't Volgende jaar kreeg ik de mazelen. In het andere jaar de pokken. Moeder heeft me verteld dat ik geen vrije plek overhield om 't met een stuivertje te kunnen beleggen.

Maar het ergste kwam op mijn achtste jaar. Toen kreeg ik tyfus. Nauwelijks was ik die te boven gekomen, of ik kreeg een vreemde stuip. Ik lag doodsbleek, totdat mijn bloed van beneden af opsteeg alsof een glas wijn werd ingeschonken. Ik kreeg een hoofd als twee met een lijf als een dode, doodsbleek.

Moeder heeft me later verteld, dat ik meer dan honderd maal in mijn bed heb rondgekropen als een aal. Toen viel ik als een lijk neer, zonder me te verroeren. De dokter gaf geen hoop. Wel sprak hij de hoop uit dat het gauw afgelopen zou zijn, 'want,' zei hij, 'als het kind blijft leven, blijft hij tot zijn dood krankzinnig en ongelukkig.' Nu, ik werd nacht en dag bewaakt, acht weken lang. Mijn ouders waakten tot twee uur in de nacht. Na twee uur waakten mijn zusters tot de morgenstond, november en december.

Ik begon te genezen. Ik begon te eten. Ik riep soms van de honger om aardappels, aardappels, dat de burens me hoorden roepen. Enige weken lag ik met gesloten ogen. De dokter kwam om met een waterspuitje de oogleden open te breken. Hij kreeg het na enige dagen klaar. Maar nu bleven mijn oogleden omhoog. Met een aangestoken kaarsje kwam hij voor de ogen om mij te noodzaken dat ik mijn ogen zou sluiten, maar het kaarsje hielp niet, de oogleden bleven omhoog. En als hij ze met de vingers omlaag bracht bleven ze gesloten. Toen de ziekte zeven weken geduurd had en ik gewassen werd en verschoond, riep ik plotseling: 'Ik kan zien, ik kan zien!' Ik zag het schitteren van een waterketel waar de zon op scheen. De dokter stond verbaasd, Maar... de krankzinnigheid bleef. Het werd de vijfenvijftigste waaknacht. Tot negen uur had ik als een krankzinnige liggen schreeuwen: 'Aardappels, aardappels.' Toen viel ik van vermoeidheid in slaap. Het werd tien uur. Vader en moeder zouden tot twee uur waken en dan mijn zusters. Ik werd wakker. Zo hard als ik geschreeuwd had, zo kalm werd ik wakker. Ik zag dat het nacht was. Ik vroeg met een duidelijke stem: 'Wie is er op?'

'Ik ben op,' riep moeder uit de huiskamer.

'Wie nog meer?' riep ik.

'Vader,' riep moeder.

'Wat doet u, moeder?'

'Ik zit te breien.'

'En vader?'

'Vader zit te schrijven.'

'O,' riep ik, 'wat heb ik gedroomd?'

En de gehele nacht heb ik liggen vertellen wat ik gedroomd had, en dat was eigenlijk alles wat ik had waargenomen in mijn krankzinnigheid. Vader en moeder gingen om twee uur rusten. Mijn zusters kwamen na twee uur waken en... de gehele nacht heb ik gepraat. De Heere had een wonder gedaan. Ik was genezen. De dokter stond verbaasd. Geen wonder. Mijn schoolkameraad, die precies dezelfde ziekte had gehad als ik, zat zich nog op zijn achttiende jaar met speelgoed te vermaken. Loof den Heere mijn ziel!

Een beste school en een best kosthuis

Arie Bloot wilde onderwijzer worden. Toen hij vijftien jaar was zocht hij een plaats waar hij hiervoor opgeleid kon worden.

Hij schrijft hierover het volgende:

Ik moest voor vader de school te Moordrecht verlaten om het vloeken en spotten met de Bijbel. Scholen met de Bijbel waren toen nog zeldzaam. Rotterdam was het dichtste bij. In Rotterdam ging vader onderzoek doen bij een oude vriend, welke school te Rotterdam voor mij de beste was. Die vriend ried Rotterdam af en wees op Gorinchem.

Ik kwam in Gorinchem: een beste school en een best kosthuis. De meester werd een vriend en die vriendschap duurde tot zijn overlijden in 1901. Ik heb van die meester nog veel brieven, die ik graag nog eens lees. Want in 1870 vertrok die meester naar Middelburg. Jaarlijks kwam hij bij familie in Gouda, bij een horlogemaker. Die horlogemaker heette Abraham van Kluijve. Zo heette mijn meester ook: Abraham Willem van Kluijve. Maar uit Gouda kwam hij dan ook te Moordrecht bij mijn ouders. Dat was voor ons dan een feestdag en voor hem en zijn vrouw ook.

Toen Arie Bloot in Gorinchem kwam, kreeg hij door bemiddeling van meester Van Kluijve een goed kosthuis. Dit was bij de familie Ramak, een kinderloos echtpaar. Hierover wordt in hoofdstuk 7 uitvoerig geschreven.

Openbaar onderwijs was tot het begin van de negentiende eeuw christelijk onderwijs. Sinds de schoolwet van 1806 droeg dit echter steeds minder een christelijk karakter. Steeds meer ouders en kerkenraden waren daar ongerust over. Getrouw aan de doopbelofte verlangden ze voor hun kinderen onderwijs naar Schrift en belijdenis. De hervormde dominee O.G. Heldring zei: 'Wij mogen, moeten en wensen op onze volksschool onbelemmerd gebruik des Bijbels. Niet als schoolboek, maar als het Boek dat aan alle onderwijs klem en wijding geeft.'

Het was geen wonder dat er in 1835 *'Een brief over den tegenwoordigen verdorven Kerkstaat en de verbastering van het Schoolwezen'* verscheen.

Ondanks grote tegenwerking van de overheid ontstonden hier en daar christelijke schooltjes. Aanvankelijk werden er toen zelfs enkele ouders gevangengezet omdat ze hun kinderen thuislieten en zelfles gaven. Toestemming voor schoolstichting werd vaak geweigerd of pas na langwachten gegeven. Zo ontstond de schoolstrijd die tachtig jaar zou duren. Het was een oorlog zonder wapengekletter, maar wel met felle discussies in de landsregering over het grote onrecht dat de voorstanders van christelijk onderwijs werd aangedaan.

Een christelijke school in Gorinchem

In 1844 werd in Nijmegen de eerste christelijke school geopend. In Gorinchem werden in

dat jaar ook pogingen ondernomen tot schoolstichting door een commissie die nauw verbonden was met de Christelijk Afgescheiden gemeente, die in deze gemeente vanaf 1835 bestond. Deze pogingen mislukten echter.

Het duurde nog dertien jaar voordat vergunning werd verleend. Op 30 september 1857 ging de eerste christelijke lagere school in Gorinchem van start. Een school die in geen enkel opzicht overheidssubsidie genoot. De diakenen zullen voor de school, zo wordt in de notulen vermeld 'alle drie maanden eene collecte houden bij de gegoede leden der gemeente.'

De dertigjarige A.W. van Kluijve werd hoofdonderwijzer. De overgang van Heusden naar Gorinchem betekende voor hem een grote financiële aderlating. Waarom deed Van Kluijve dit? Het was zijn grote begeerte om te werken op een school waar Gods Woord geen gesloten boek was.

Bij hem was Arie Bloot van 1866-1870 kwekeling. Van Kluijve wordt als een van de voortrekkers van het christelijk onderwijs beschouwd.

Herinneringen aan meester Van Kluijve

In *Van Strijd en Zegen*, gedenkboek van het christelijk onderwijs, beschrijft Bloot zijn herinneringen aan deze voortrekker:

Na zijn vertrek hebben we nooit meer zo'n flinke en degelijke onderwijzer gehad in onze gemeente,' zei een lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland eens tegen mij, toen ons gesprek liep over de heer Van Kluijve. Deze man, die een oud-leerling van Van Kluijve is, sprak met veel warmte over de onderwijzer van zijn jeugd en die jeugd lag al een halve eeuw achter hem.

Abraham Willem van Kluijve werd geboren op 25 november 1826 te Zierikzee. In zijn jonge jaren had hij een bijzondere school in Alblasterdam. Hij gaf daar aan de kinderen van enige aanzienlijke inwoners privé-onderwijs. Om zijn bekwaamheid was hij zeer gezien.

Hij kwam eens, ik weet niet hoe, onder de prediking van ds. C. Roobol, die van 1847 tot 1858 predikant was van de Christelijk Afgescheiden gemeente in die plaats. Het woord van de predikant maakte een machtige indruk op hem en bracht een grote verandering in zijn levensbeschouwing. Het gevolg daarvan was dat Van Kluijve, die inmiddels hoofd was geworden van een stadsburger- school te Heusden, Gods Woord lief kreeg en behoefte gevoelde ook de kinderen met dat Woord bekend te maken.

De rooms-katholieke burgemeester gaf Van Kluijve verlof om buiten de schooluren Bijbels onderwijs te geven en zo'n vijftig leerlingen maakten geregeld van dat onderwijs gebruik.

Inmiddels werd bij hem de begeerte sterk naar een school waar Gods Woord geen verboden boek was. Hij keek ook met vurig verlangen uit naar een gelegenheid om in zo'n school te werken. Die gelegenheid kwam.

In Gorinchem, niet zover van Heusden, had men van Van Kluijve gehoord en daar werd hij begeerd om zijn bekwaamheid en beslistheid. Hoewel hij te Heusden een voor die tijd zeer hoog salaris genoot - met veel bijverdiensten ongeveer tweeduizend gulden - nam hij de benoeming naar Gorinchem op een salaris van zevenhonderd gulden, met beide handen aan.

Op 30 september van het jaar 1857 werd de christelijke school te Gorinchem geopend en tot half december 1870 werkte Van Kluijve hier met succes. Dat een veertigtal leerlingen

van rooms-katholieke en Israëlitische ouders van dat onderwijs gebruikmaakten, is haast ongelooflijk, maar toch waar.

Al spoedig was de bijzondere school van Van Kluijve een kostschool geworden met een dozijn kostleerlingen en drie inwonende onderwijzers.

Zijn werkkraft was verbazend groot. Tot 's avonds zeven uur hield hij school, behalve woensdag en zaterdag. Maar dan begon ook de les reeds om zeven uur 's morgens.

Wie 's avonds tussen tien en twaalf uur over het stille marktpllein liep zag altijd nog op vier plaatsen licht. Het brandde op het politiebureau en ook op de hoofdwacht van het garnizoen. Het licht was nog aan op de grote sociëteit, waar de officieren een gezellig verkeer Tochten. Maar ook was er nog licht zichtbaar door de kieren van de gesloten blinden van drie grote ramen. Het waren de ramen van Van Kluijve's woonkamer, na tien uur de gezamenlijke studeerkamer van hem en zijn onderwijzers. Omdat overdag de tijd ontbrak, gaf hij op dat late uur zijn onderwijzers les, hield zijn administratie bij, correspondeerde met de ouders van zijn kostleerlingen, of zocht stof voor een volksvoordracht, die hij maandelijks hield voor een groot publiek. Lezingen hield hij niet. Hij was meer een man van het woord dan van de pen, al kon hij keurig schrijven.

De man van het woord. Toen een kampvechter voor het neutraal openbaar onderwijs en vurige tegenstander van het christelijk bijzonder onderwijs in De Doelen optrad, werd ook Van Kluijve uitgenodigd. Mr. Van Ek uit Middelburg zei onder meer: 'De mensen van de bijzondere school beklagen zich, dat zij hun school alleen moeten betalen en ook nog moeten betalen aan het openbaar onderwijs. Maar die klacht is geheel onrechtmatig. In mijn gemeente is op kosten van de publieke kas een welput gegraven. De hele gemeente bekostigt dus dat water en de hele gemeente maakt er gebruik van. Maar zie... enkele zonderlinge mensen staan in de gemeente op en zeggen: De aarde is om der zonden wil vervloekt. Wij begeren voor ons hemelwater. En die mensen maken een regenput voor eigen gebruik. Wat is nu billijker dan dat ze zelf ook de kosten dragen?'

Toen vroeg Van Kluijve het woord. Hij zei ongeveer:

'De zaak is als volgt. In mijn gemeente is een welput op algemene kosten gegraven en voor algemeen gebruik. Maar enkele achtenswaardige burgers komen tot de treurige ontdekking dat door achteloosheid of onverstand vergiftige bestanddelen in het drinkwater gekomen zijn. Is het nu niet te begrijpen dat zij alarm maken, protesteren en zelf genoodzaakt zijn een regenput te maken?'

Zo ging hij door en wist zich zo flink te verdedigen, dat velen, ook van de tegenstanders, hem na afloop van de vergadering de hand kwamen drukken en enkelen hem voor de volgende morgen nodigden op de thee.

'Nooit vergeet ik het afscheid', zei een van zijn oud-leerlingen tegen mij. 'Op de morgen toen ik afscheid nam, greep Van Kluijve mijn hand en zei: 'Jongen, je gaat het leven in. Vergeet nooit, dat de vreze des Heeren het beginsel der wijsheid is!'

Ik dacht aan Salomo's woord: 'De woorden der wijzen zijn gelijk prikkelen en gelijk nagelen, diep ingeslagen.'

In 1870 begon men in Gorinchem het openbaar onderwijs krachtig te verbeteren. Ook kwam er een Hogere Burgerschool. Tegen die concurrentie was Van Kluijve niet bestand. Hij werd in Middelburg benoemd en nam die benoeming aan. Hij had goed gezien. Toen veertien dagen na zijn vertrek uit Gorinchem weer een christelijke school geopend werd, was het aantal leerlingen zesenvijftig. De school had toen slechts een waarnemend

hoofdonderwijzer en een hulponderwijzer.

Van Kluijve is niet meer. Op 18 december 1902 maakte hij zich gereed om naar de christelijke normalessen te gaan. Hij gaf te Middelburg les in wiskunde. Zijn boeken legde hij gereed. Ook zijn sigaren. Even verwijderde hij zich nog. De dood verraste hem. Hij was niet meer. Hij mocht nu voorgoed rusten.

Ik weet niet of er een gedenkteken op zijn graf staat. Maar zeker weet ik dat er voor de beminde onderwijzer een erezuil is opgericht in de harten van zijn dankbare leerlingen, die u kunt vinden achter de ploeg, op het handelskantoor, in de school, op de kansel, achter de balie, bij de genie, in het notariaat, bij de fiscus, in de Provinciale Staten, onder onze volksvertegenwoordigers, in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, en ook nog hoger op... namelijk voor Gods troon, waar sommigen hun leermeester hebben opgewacht en anderen hem zullen volgen, als ook hun ure zal gekomen zijn.

Later schreef meester Bloot aan een vriend, dat enkele dagen na de begrafenis uit Middelburg een grote kist vol met boeken kwam: 'de grootste Bijbelverklaring van Matthew Henry. Op 't oog splinternieuw, zesenvijftig kwartijnen, in zwart leder gebonden. Een schat.' Een geschenk van meester Van Kluijve.

De school van Van Kluijve in Gorinchem deed het dus zo goed, dat de stadsbestuurders de verbetering van het openbaar onderwijs krachtig gingen aanpakken. Zo werd Van Kluijve het slachtoffer van zijn eigen succes. Hij kon met zijn niet gesubsidieerde onderwijs niet meer zo concurreren met de openbare school die haar financiële middelen van de gemeente Gorinchem ontving.

Na het vertrek van Van Kluijve zette een nieuwe hoofdonderwijzer diens arbeid voort. Jacobus Apollonius Gerardus de Waal vestigde zich in januari 1871 vanuit Zwolle in de Merwedestad. Hij was toen 24 jaar. Ruim vijf jaar leidde hij daar de christelijke school, tot zijn vertrek in mei 1876 naar Kampen.

Daarna werd Arie Bloot Azn., eerste hulponderwijzer van De Waal en kwekeling bij Van Kluijve, het nieuwe hoofd. Het jaar daarvoor had hij zijn hoofdakte behaald. Bloot was 24 jaar toen hij zijn nieuwe functie aanvaardde.

Het verdere levensverslag is te vinden in het boek: *Uit het leven van meester Arie Bloot*

Het einde

Bij het ouder worden voelde meester Bloot de tijd van sterven steeds dichterbij komen. Hij schreef van 1929 tot 1931 nog enkele korte briefjes.

Op 23 december 1929 schreef hij:

'Het eind van 1929 nadert. Nog enkele dagen en 1929 ligt achter ons. We kunnen 1930 nog beleven, maar we weten het niet. Het leven is een damp, de dood wenkt ieder uur. Daarom worden we in Gods Woord vermaand: bereid uw huis, want gij zult sterven! Zover ik weet is uit onze zeldzame grote familie dit bijna afgelopen jaar slechts één, en wel een 70-jarige ten grave gedaald, een neef. Hij heeft een zuster die een kind Gods is van haar jeugd - 14 jaar - af en haar nu overleden broer was een vijand van God en Zijn volk.

Ik denk bij dit schrijven aan Kaïn en Abel, Salomo en Absalom, Ezau en Jakob. De ene

zal aangenomen en de andere zal verlaten worden. De Heere nam mijn lieve moeder tot Zich, juichend tot Zich in de eeuwige heerlijkheid en moeders drie bloedeigen zusters gingen als vijanden Gods en van Zijn volk de donkere eeuwigheid in met al hun kinderen. Wie kan Gods wijs beleid doorgronden. Gods Woord roept ons vermanend toe: 'Zoekt den HEERE terwijl Hij te vinden is; roept Hem aan terwijl Hij nabij is. De goddeloze verlate zijn weg en hij bekere zich tot den HEERE, zo zal Hij Zich zijner ontfermen'. En op een andere plaats zendt de Heere Zijn dienaars uit op de wegen en dwingt ze om te komen opdat Zijn huis vol worde! En aan het einde op de dag des gericht zal de Heere zeggen: 'Ik heb geroepen en gij hebt geweigerd.' O, als ik op mijn zeldzaam grote familie neerzie, dan mag ik wel met grote verbazing uitroepen: 'Waarom was 't op mij gemunt.' Ik heb mijn 79ste levensjaar mogen bereiken met een gezond lichaam en met drie gezonde kinderen van 23, 26 en 29 jaar. Dat is een grote gave Gods. Nu kan ik niet meer. Ik eindig.

Allen hartelijk gegroet van uw oude vriend A. Bloot.

Ruim een jaar later, op 9 januari 1931 schreef hij:

Eer de maand uitgaat wil ik u enige letteren schrijven in het nieuwe jaar. De tijd vliegt snel. In mijn oog is een oude voorbij eer ik het weet. Het schijnt me toe dat een week in mijn jeugd veel langer duurde dan tegenwoordig. En toch blijft een dag toch maar vier-entwintig uren, nietwaar? Nu ik in mijn tachtigste levensjaar ben gekomen en haast al weer een vierde deel van dit levensjaar heb doorleefd, lijkt dat leven een droom die haast voorbijvliegt.

Het laatste briefje is geschreven op 17 februari 1931, waarin meester Bloot nog een terugblik geeft op het verleden:

Al dadelijk kunt ge zien dat ik op mijn hoge leeftijd van bijna tachtig jaren aan 't tobben ben als ik moet schrijven. Om onderwijs te geven daar ben ik al te oud voor. Mijn vaste hand ben ik kwijt, het is nu een onvaste hand geworden. En dat wordt gaandeweg erger. Maar ik heb toch nog wat onthouden uit het verleden.

Er is een tijd geweest dat Jan de Haan met vrouw en dochter samenleefde in het huis waar u, vrouw Aantjes, met man en dochter nu woont. Dus weer drie zoals toen, en zo gaat al wat leeft vooruit. Kleinen worden groot en anderen komen in de plaats van hen die verdwenen zijn. Menigmaal heb ik van zaterdag tot maandag bij vriend Jan de Haan en vrouw en dochter in Ottoland doorgebracht. En nu is dat alles voorbijgegaan. Het begin is al vijfenzestig jaren oud. Ik was in 1866 bij Ramak komen wonen in Gorinchem en dat was juist een huis waar 's maandags veel mensen uit de omtrek koffie kwamen drinken en zo kreeg ik mensen te kennen, die ik anders nooit zou gekend hebben. O, wat een grote menigte heb ik gekend, die allen verdwenen zijn en een plaats hebben gekregen in Gods heerlijkheid.

Nu ik dagelijks dicht bij de tachtig kom, moet ik dagelijks aan mijn einde denken. De Heere is lankmoedig en goed over me dat ik, bijna tachtigjarige, geen enkel gebrek heb. Ik slaap zo rustig dat ik wel om tien uur naar bed ga en om zeven uur wakker word. Ter wille van het winterweer heb ik al ruim vijftig dagen in huis gezeten, behalve enkele die ik even in de buitenlucht geweest ben.

Ik moet eindigen. Wees allen hartelijk gegroet van uw oude vriend met huisgenoten.

A. Bloot jr. Azn.

Op woensdag 29 januari 1936 brak ook voor meester Bloot het stervensuur aan. In zijn

laatste levensjaren voelde hij zijn geheugen minder worden. Ook zijn gezichtsvermogen werd steeds minder. Zijn ogen waren echter steeds meer op de eeuwige gelukzaligheid gericht. Dat ging nu in vervulling. De familie vermeldde op de rouwbrief: 'Heden in Jezus ontslapen onze lieve vader.' Hij bereikte de leeftijd van 84 jaar. Op zaterdag 1 februari vond de begrafenis plaats.

Overgenomen uit Kerkblad van de Oud Gereformeerde Gemeenten

Eerder gepubliceerd door Romijn & Van der Hoff, 1892, 8 pag.

GORINCHEM, 24 Februari 1892.

Aan LEENDERT VAN DER SLUIS, HERKINGEN.

Geachte Vriend,

Uw groeten aan mij in den brief aan D. Snoek is de aanleiding tot dit schrijven. Bij het horen en voorlezen Uwer groeten werd ik iets van die verborgen levensgemeenschap gewaar, die een vrucht is van de Liefde Gods, gewrocht door de Heiligen Geest, uitgestort in onze harten.

Een verborgen werking van die wondervolle eenheid, die er is in de leden van het lichaam Christi, waarvoor onze Hogepriester bidt: "Vader, Ik wil dat ze één zijn". Een eenheid, die dus vrucht is van de voorbede des Middelaars, die daar leeft en altijd leeft om voor ons te bidden.

Ja, wel de vrucht van die voorbede, maar toch nog dieper, zover de Middelaar Zelf is een gegeven Middelaar en daarom sprak: "Ik zeg u niet, dat Ik de Vader voor u bidden zal, want de Vader Zelf heeft u lief". Zo is dan het eeuwig Welbehagen Gods des Vaders, de diepe eeuwige bronwel waaruit de fontein des levende waters Jezus Christus opwelt, en de eeuwige Goddelijke volheid, waaruit alle zegeningen ons toevloeien, zo lichamelijke als geestelijke, zo tijdelijke als eeuwige zegen. Daarom is het ook dat Paulus schrijft: "Gezegend zij de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in den Hemel in Christus Jezus". En welgelukzalig hij, in wiens hart die lofzang weerklink en instemming vindt en alzo eindigen mag, waar alle onze zaligheid begint, namelijk in het Liefdehart Gods des Vaders. "Ziet hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, dat wij kinderen Gods zouden genaamd worden en dat is nu het grote, onbegrijpelijke wonder van eeuwige vrije genade, wij, die kinderen des toorns waren gelijk ook de anderen, nu kinderen Gods uit eeuwig Welbehagen, en door vrijwillige aanneming; wij, die onder de vervloeking lagen van nature - nu gezegend in den Gezegende des Vaders, namelijk in Zijn Zoon Jezus Christus. En in dat licht, geliefde vriend, heeft de Apostolische Zegenbede uit Galaten in de afgelopen winter zulk een volheerlijke betekenis voor mij gekregen: "Genade zij u en vrede van God den Vader en onzen Heere Jezus Christus, die Zichzelven gegeven heeft voor onze zonden, opdat Hij ons trekken zou uit deze tegenwoordige boze wereld naar den wil van onzen God en Vader, Denwelken zij de heerlijkheid, Amen."

Al vele weken is mij die zegenbede bij, en elk woord heeft een diepe volheerlijke betekenis; en als het de Heere behaagt door Zijne lieve Geest ons in die Waarheid te leiden; o, wat smaakt de ziel een heerlijke zoetheid uit die honing!

Aangenaam was het ons te vernemen, niet dat ge een verlies hebt geleden van een goed paard, maar dat genade in u mag heerschappij voeren over uw vlees. O, als de genade heerschappij voert in ons, is dat alleen de heerschappij en inwoning des Heiligen Geestes,

en is dat niet een schat zulk een Inwoner te hebben in het hart. (Jesaja 33, vers 16).

Nu, waarde vriend, ongemerkt is het papier vol, ontvang met de uwen de groeten van uw vrienden.

De genade van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus zij met u en de uwen.

Uw Vriend, A. BLOOT Azn,

P.S.

Nog even kom ik terug op een uitdrukking in uw brief, namelijk dat wij veeltijds meer klagen over de onaangename gevolgen en kwade vruchten der zonde, dan uit smart over de Godonterendheid der zonde en hun verdorvenheid. Dat is maar al te waar, geliefde vriend, en daaruit blijkt maar al te zeer hoe vleselijk we zijn als er gezegd wordt: *Wat klaagt dan een levendig mens; een ieder klage vanwege zijne zonden.* Dan worden de levenden juist vermaand om over de zonden zelf, over de Godonterendheid der zonde zelf te klagen.

Nu klaagt het vlees, de natuurlijke mens, in ons alleen over het ongemak dat de zonde teweegbrengt, maar de Geest, het nieuwe schepsel in ons, weent omdat Gods wet verbroken is. De diepste smart -- de innigste zielesmart, die ik ooit over de zonde en wel over de wortelzonde, de *zondeva*l gekend heb, was op mijn 27ste jaar, het jaar 1878, toen de Heere mij iets bij bevinding leerde verstaan van Genesis 6 vers 6 het laatste gedeelte.

O, mijn vriend, nooit zal, het mijn pen gelukken die zielesmart te beschrijven die ik doorleefde, met het gevoel van de smart Gods over de zonde, *waardoor het den Heere berouwen moest dat Hij den mens gemaakt had.* Ja ik had toen reeds meer dan twaalf jaar mijn zonde, dat is mijn ongeluk beweend; ik was ongelukkig, Gods volk was gelukkig, ik had met hete tranen mijn dadelijke zonden beweend, omdat zij een scheiding maakten tussen God en mijn ziel. Dat Godsgemis was mij bij tijden ondraaglijk en daar ik de zonde zag als oorzaak der scheiding, haatte ik de zonde en beweende ik ze met hete tranen. Ik had ook de zonde beweend omdat ze mij verdoemlijk maakte voor God en dat alles deed mij worstelen en roepen om genade en geen recht, en toen ik mezelf onder het recht Gods schuldig kende en daaronder boog, toen mij een Middelaar geopenbaard werd en ik het oog op de beminnelijkheid, gepastheid en dierbaarheid van Jezus kreeg te slaan en Hem als de mijne, was het gedurig de tussenkomende zonde, die mij u mijn aangename gestalte wierp en mij ongelukkiger maakte dan ooit, en dan haatte ik de zonde en beweende ze met hete tranen, omdat ik zondigde tegen zulk een Goedertieren God. Maar daarna werd ik dieper ingeleid met de woorden:

't Is niet alleen dit kwaad, dat roept om straf;

Neen, 'k ben in ongerechtigheid geboren ;

Mijn zonde maakt' mij 't voorwerp van Uw toorn,

Reeds van het uur van mijn ontvang'nis af.

Toen zag ik hoe ik van nature onder de vloek lag met een vloek vervloekt, toen had niet Adam alleen gezondigd en ik was ongelukkig om Adams zonden, nee toen zag ik, *ik* had gezondigd, in Adam, zo alsof ik zelf recht uit de handen van mijn Maker voortgekomen was, alsof ikzelf mijn eigen hand aan de verboden vrucht geslagen had in het Paradijs en alsof ik zélf mijn mond daar gebruikt had om de verboden vrucht te eten. En op dit eten was het vonnis gevolgd persoonlijk als tot mij: "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den

dood sterven". Ik had gegeten en was gestorven en daar lag ik nu, dood door de misdaden en de zonden. Zolang er nog leven was, was er nog hoop, maar nu lag al mijn hoop afgesneden door de rechtvaardige uitvoering van Gods Heilig recht dat ik liefhad met mijn ganse hart.

Nu vraagt gij wellicht, 'waar bleven nu uw 12-jarige ervaringen, namelijk de ontdekking, het spreken van God tot uwe ziel, de zachte woorden waarmee de Heere u menigmaal had verkwikt, de woorden en beloften waarop gij u reeds zalig had gevoeld en uw liefdesuitgangen tot de Heere Jezus en zoal. Maar lieve vriend, al hetgene er in die afgelopen twaalf jaren gebeurd was stond mij zo helder voor de geest alsof het diezelfde dag nog ware gebeurd, maar in plaats dat ik er hoop uitschepte tot behoudenis, stond al die arbeid van Gods liefde, al die lieflijke voorkomingen van Gods zijde als even zovele getuigen ter veroordeling tegenover mij, met die woorden: "Zie, Ik kom nu al zovele jaren, zoekende vrucht, maar vindt die niet". Ik stond dus in mijn ganse naaktheid uitgeschud voor het aangezicht van mijn Rechtvaardige Rechter en moest zwijgen. Alleen ik beaamde met mijn ganse hart het vonnis: "Houw hem uit, waartoe beslaat hij onnuttelijk de aarde?" (Maar dat woord sprak mijn Rechter niet).

Gij ziet, alles waarmee ik mij vroeger vermaakt en geveleid had, en wat mij hoop en verwachting had geschonken, werd niet alleen onder mijn voet weggeslagen, maar bovendien het hielp mij 'rechtvaardig' verdoemen, want het was alles arbeid van Gods liefde en goedertierenheid geweest, maar al die mest om die boom had nooit een levende spruit uit de boom kunnen halen, omdat de boom vervloekt was. *Ten dage als ge daarvan eet, zult ge den dood sterven*, dit was de Waarheid Gods en dat kon al die arbeid van Gods goedertierenheid niet ongedaan maken, n.l. buiten Christus. 'De Gerechtigheid sprak: "de ziel die zondigt, die zal sterven" en daarom kan al het pleiten van de vrede mij geen behoudenis meer aanbrengen.

Waarom niet? Ik had gezondigd en ik was gestorven, zo was dan alle hoop uitgeblust, en de laatste levensdraad afgesneden, en de laatste zucht tot zelfbehoud weggenomen, daar hield alle protest op tegen mijn Maker, daar was de pen om rekwesten te schrijven uit de hand gelegd. Daar nam mijn ziel een welgevallen in de straffe mijner ongerechtigheid.

En daarop werd mij ontsloten Gen. 6 vers 6. Daar zag mijn Maker op mij neder *en zie, al het verdichtsel mijns harten was ten allen dage enkel boosheid en het berouwde den Heere dat Hij den mens gemaakt had en het smartte Hem aan Zijn hart*. En toen, lieve vriend — ik hoop dat gij mij verstaat, toen heb ik tranen gestort en geweend, die ik nooit gekend had. Ik weende toen met mijn ganse ziel, niet omdat ik ongelukkig was, niet omdat ik voor eeuwig onherroepelijk verloren lag, niet omdat er voor mij geen hoop meer was en geen zaligheid, *maar omdat God Zijn schepsel kwijt was*. Omdat God dat heerlijke maaksel, dat pronkjuweel Zijner schepping, de mens, naar Zijn Beeld had geschapen, door wie Hij eeuwig lof en eer en aanbidding had willen ontvangen, met wie Hij Zich eeuwig had willen vermaken en op wie Zijn oog met welgevallen gerust had, toen Hij Zich verblijdde in Zijn werken. Ps. 109: 31 en Gen 2 : 1 tot 3, omdat zeg ik, God dat heerlijke pronkjuweel daar zag liggen, verloren, onherstelbaar verloren.

O, mag ik het eens even zo uitdrukken: ik had Gods werk, Gods heerlijk werk verbroken (in mijn val) en mijn God stond er bij te wenen met diepe Goddelijke smart van Zijn hart (Gen. 6: 6). En God zeide: *Al de arbeid Mijner goedertierenheid nu zovele jaren, is alles tevergeefs, al Mijn bemesten helpt niet, met dat al breng Ik nooit een spruit uit de dode boom voort. Och dat gij naar Mij geluisterd had! Maar nu ligt gij voor Mij eeuwig*

onherstelbaar verloren. En toen leerde ik verstaan, mijn vriend, dat er geen hoop was voor mijn zaligheid, noch bij mensen, noch bij engelen, noch bij God buiten Christus. Zolang er nog leven was, was er nog hoop, zolang het recht niet voltrokken was, was er een rekwest, maar nu, ik lag dood door de misdaden en de zonden, en de dood snijdt alles af. En hoe goed onderwezen ik was, mijn lieve vriend, de Middelaar Gods en der mensen, Jezus Christus, was zo ganselijk voor mij verborgen, Gods Woord was zo ganselijk voor mij gesloten (tot troost namelijk) of ik een blinde heiden ware geweest, die nimmer een Bijbel heeft gezien.

Maar meen niet, dat ik het daar bang had! Neen, ik geloof nu, dat toen de vrede Gods in mijn hart was, want het oorlogen tegen God, uit kracht van mijne natuurlijke vijandschap had hier geheel opgehouden, en had de Heere mij hier laten liggen, ik zou een eeuwig *Amen* gezegd hebben op hetgeen alleen was de zuivere uitvoering van Zijn Heilig Recht, waar tegen ik het zólang had uitgehouden. Ja in mijn vijandschap wel eens gebruld had, toen ik las: "Jacob heb Ik liefgehad en Ezau heb Ik gehaat." Maar hier werd de roede zelf gekust, en de onderwerping gaf mij rust.

Maar toen, mijn vriend, o eeuwig wonder van genade, van soeverein welbehagen, van Goddelijke liefde, toen werd mij het Evangelie ontsloten voor doden. Joh. 5 : 25, "Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, de doden zullen horen de stemme des Zoons Gods en die ze gehoord hebben zullen leven. " Doden, horen en leven.

O eeuwig wonder, wie kan dat vatten. Wie is Zijn Raadsman geweest? O, diepten des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods. Hoe onnaspeurlijk zijn Zijne wegen en hoe ondoorzoekelijk zijn Zijne oordelen! De Zone Gods riep Lazarus: "Kom uit". Ik hoorde Zijn stem en ik leefde. Maar ik was nog gebonden, mijn handen en voeten waren nog gebonden met grafdoeken, zodat ik niet kon tasten, noch gaan; mijn hoofd was nog omwonden met een zweetdoek zodat ik niet kon zien; ik had, hoewel ik leefde, van het leven nog weinig genot, tot dat de Zone Gods nogmaals sprak: "Ontbindt hem en laat hem heengaan." En toen God, de Heilige Geest, dat werk aan mij verrichtte, toen ging ik daarheen, wandelende, springende en God lovende, nacht en dag.

Totdat ik lichamelijk zo krank werd dat ik vier maanden ongeschikt ben geweest voor mijn arbeid in de school. 1 Jan. 1879 - 1 Mei 1879. In die vier maanden heb ik dagelijks ondervonden: "Die zal Mij verheerlijken, want Hij zal het uit het Mijne nemen en ulieden verkondigen", 2 Joh. 16: 13, 14.

O, als ik nog eens ooit door de bekwaammaking des Geestes en door de indachtigmaking verwaardigd mag worden, om te getuigen aan deze zijde van het graf wat ik in die vier maanden dag en nacht heb ondervonden en genoten en geleerd, daar zou ik dan wel twaalf maanden van kunnen spreken, want het was toen:

*Dan vloeit mijn mond steeds over van Uw eer,
Gelijk een bron zich uitstort op de velden, enz.*

En nu zijn er al weer dertien jaar over verlopen, waarin ik veel ondervonden heb, en veel afgeleerd heb en nu ben ik tenslotte een blind, dwaas schepsel, zodat niet kan geloven dat er ellendiger schepsel is onder de zon dan ik. En die ellende komt dagelijks openbaar, de strijd tussen vlees en geest, in een weg van heiligmaking: "Gelijk gij dan Christus Jezus hebt aangedaan, wandelt dan also in Hem".

Maar nu ligt hierin mijn hoop: Rom. 5 : 10, "Want indien wij vijanden zijnde, met God verzoend zijn door den dood Zijns Zoons, veel meer zullen wij verzoend zijnde behouden worden door Zijn leven". Zo is dan de levende Middelaar, Jezus Christus, onze hope.

Maar ach hoe weinig, is mijne kennis van Christus, hoe gering mijn naarstigheid om in de

kennis van Hem en in Zijne genade op te wassen. Ik ellendig mens! Hoe klein is mijn ijver om te doden de leden die op de aarde zijn, hoeveel tijd gaat in ijdelheid voorbij, in het bedenken en zoeken der aardse dingen. Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen! Hoe traag is mijn gang, hoe weinig vordering op de weg der heiligmaking, door de sterke macht van het vlees, die mij belet en de zonde die mij licht omringt. Ik ellendig mens! Maar gelijk wij het beeld des aardsen gedragen hebben, alzo zullen wij ook het beeld des Hemelsen dragen. Schep moed, mijn ziel! Hallelujah! Want de zondaars zullen van de aarde verdaan worden, en de goddeloze zal niet meer zijn!

Zie daar mijn vriend, tegen mijn gedachten en boven mijn verwachting u een brief geschreven. Ik had niet kunnen denken, toen ik begon, dat er zoveel letteren op het papier zouden komen. Ik weet niet, dat ik in tien jaar tijd zo geregeld mijn ervaren aangaande het verlies van mijn leven heb geschreven. Waartoe? Ik weet het niet!

Ontvang deze letteren in liefde. Ontvang nog mijn hartelijke groeten. Ook uw vrouw en kinderen, die mij onbekend zijn; en met Gods volk in uw omgeving, gegroet. Wellicht wordt uw weg nog eens gebaand naar Gorinchem, ga mijn deur dan niet voorbij, als de gelegenheid het enigszins toelaat.

A. BLOOT Azn.

In 1892 schreef A. Bloot een bijzondere brief over zijn bekeringsweg aan zijn vriend Leendert van der Sluijs in Herkingen.

Leendert werd geboren op 1 februari 1833 te Herkingen. Hij was in 1872 een van de oprichters van de Ledeboeriaanse gemeente - richting ds. D. Bakker - in zijn geboorteplaats.

Leendert trouwde in 1855 met Geertrui Cornelia Koomen, overl. 1903. Het echtpaar kreeg 13 kinderen. Op 30 maart 1909, in de leeftijd van 76 jaar, is hij overleden.

De school van meester Arie Bloot

RD 21 december 2005, J. Mastenbroek

Herman Natzijl: "Zijn geestelijke ervaringen zijn het waard om doorgegeven te worden"

Een doorsnee bovenmeester (Frans: 'Mesjeu', monsieur) was Arie Bloot niet. Toen zijn school failliet ging, zette hij die op eigen kosten voort. In het vertrouwen dat God hem daarin zou helpen, een vertrouwen dat niet werd beschaamd. "Psalm 91 was voor hem een onveranderlijke, nimmer beschamende zekerheid.

Toen Herman Natzijl, oud-redacteur van uitgeverij Den Hertog in Houten, van diverse kanten brieven kreeg die door Arie Bloot geschreven waren, werd het fundament gelegd onder een biografie over deze markante schoolmeester. Onlangs verscheen het boek bij Den Hertog. Heeft Bloot ons vandaag nog wat te zeggen?

Natzijl vindt van wel. "Je kunt lering trekken uit het grote Godsvertrouwen van deze man, dat nooit werd beschaamd. Het is stichtelijke lectuur, gegrond op de Schrift. Na zijn pensionering schreef en ontving Bloot wel zeshonderd brieven per jaar. Dat noemde hij zijn *gemeenschap der heiligen*. Stichtelijke lectuur blijft van betekenis, ook nu nog."

Natzijl (67) is gegrepen door kerk- en streekgeschiedenis. Dat laatste met betrekking tot de geboortestreek van hem en zijn vrouw, de Alblasserwaard. Zo bezocht hij op een avond een lezing die de historische vereniging in Bleskensgraaf belegde. Tijdens de pauze liep hij Sijmen Tukker tegen het lijf, die in hem de auteur herkende van eerdere boeken over het gezelschapsleven in die streek. De man vertelde hem brieven van meester Bloot in zijn bezit te hebben. Of Natzijl ze eens wilde inzien? De vonk sloeg meteen over. Over Bloot, geen onbekende in gezelschapskringen, was niet eerder gepubliceerd. "Tukker had deze brieven nog van zijn grootvader. Met hem en zelfs met diens vader, **Jan de Haan** uit Ottoland, correspondeerde Bloot. Tukker gaf mij ongeveer veertig brieven ter inzage. Ook enkele rouwkaarten uit de kring rond Bloot, en later zelfs een foto van hem.

Door een boekenbeurs, waar aangekondigd stond dat er een boekje over Bloot zou verschijnen, kreeg Natzijl opnieuw een bundel brieven onder ogen. "Van M. de Bruijn uit Zuilichem. Bloot had ze aan zijn grootvader geschreven.

Daarnaast kreeg ik nog eens negen brieven van G. Valk uit Woudenberg. Al die brokstukken kleurden het onbekende levensverhaal van mesjeu Bloot en gaven voldoende stof voor een publicatie.

"Nadat ik met zijn levensverhaal was begonnen, ging hij steeds meer voor mij leven. Wat interessant voor de lezer kan zijn en vooral wat tot stichting kan dienen, heb ik in dit boek verwerkt."

Natzijl begon zijn carrière als calculator bij een drukkerij. Hij raakte in deze periode geboeid door ds. L.G.C. Ledeboer. Uitgever W. den Hertog vroeg hem om enkele werkjes van deze predikant te verzamelen, om tot een uitgave te komen. Dit verzoek resulteerde niet alleen in drie kloeke delen, een soort *Opera omnia* van Ledeboer, maar ook in een dienstverband van Natzijl bij deze uitgeverij, dat van 1979 tot zijn pensionering in 2002 heeft geduurd. Bij het verzamelen van Ledeboeriana ging er een wereld voor hem open en werd de basis gelegd voor een reeks uitgaven. Hoeveel boeken Natzijl op zijn naam heeft staan? "Ik weet dat niet eens. Als uitgever/redacteur heb ik ook veel publicaties bewerkt. Er is op dat gebied, met name wat kerkhistorie betreft, heel veel door mijn handen

gegaan.

Het levensverhaal van Bloot is boeiend.

"Toen hij als kwekeling in Gorinchem begon, kwam hij in de kost bij weduwe Ramak, die een koffiehuis op de Markt had. Als er maandags marktdag was, kwamen er mensen van de markt bij haar thuis om gezelschap te houden. Die sfeer was hem overbekend vanuit zijn ouderlijk huis, waar het in een zeker jaar wel gebeurd is dat er dagelijks gezelschap was, van november tot februari. Van Allerheiligen tot Maria Lichtmis, schreef Bloot later, om de tijd aan te duiden. Weduwe Ramak had geen kinderen en dat was haar tot grote smart, tot de Heere haar beloofde dat haar geestelijk zaad talrijk zou zijn. In zo'n omgeving kreeg Bloot onderdak. Het heeft hem gevormd; hij heeft dat kosthuis aangehouden tot zijn huwelijk in 1898. Toen was hij 46 jaar. Hij trouwde met een dochter van ds. N.J. Engelberts, die zestien jaar jonger was. Zijn opleiding was voorspoedig verlopen. Hij werd eerst hulponderwijzer, in 1876 volgde zijn benoeming tot hoofd van de *School met den Bijbel* in Gorinchem. Daar is hij gebleven tot zijn pensionering, in 1920.

Problemen werden meester Bloot niet bespaard. De school kwam in financieel opzicht in een moeilijke positie terecht, en moest op een gegeven moment zelfs worden gesloten. "Hij kreeg toen de aanbieding om onderwijs te geven aan rijkeluiskinderen. Het faillissement vond hij echter zo erg voor kinderen uit achterstandsgezinnen, dat hij besloot de school op eigen kosten voort te zetten. Een risicovolle onderneming, die hij met Gods hulp tot een goed einde heeft gebracht.

Elf jaar, vanaf 1880, heeft hij uit eigen zak de school bekostigd. Dat was wat in die tijd! Soms was er aan het eind van de week niet één cent om zijn hulponderwijzer te betalen, maar als hij die nood de Heere bekend maakte, kwam er uitkomst. Bloot leefde uit de hand des Heeren. Op Hem mocht hij in deze omstandigheden zijn vertrouwen stellen. Naderhand verbeterde de situatie weer. In 1891 werd de school overgenomen door de *Vereniging Scholen met den Bijbel*.

Na het vertrek van Van Kluijve werd Arie hulponderwijzer onder zijn opvolger, die echter al spoedig vertrok. Daarop werd de vierentwintigjarige Arie Bloot benoemd tot hoofd van de school. Door concurrentie van de plaatselijk openbare school daalde het aantal leerlingen van de christelijke school aanzienlijk. Omdat de school financieel naast collecten afhankelijk was van het schoolgeld van de leerlingen, kwam het schoolbestuur door deze leerlingendaling in financiële moeilijkheden.

In maart 1880 zag het schoolbestuur geen andere uitweg meer dan sluiting van de school. Hoofdonderwijzer Bloot besloot toen, in het geloofsvertrouwen dat de Heere hem zou helpen, de school voor eigen rekening voort te zetten. Zelf zei hij daarvan: 'Goedsmoeds en blij dat de Heere mij verwaardigd had deze weg, met het geloofsoog op Hem, in te slaan.'

Jaren later constateerde men dat meester Bloot ruim elf jaar lang uit de Hand van de Heere had geleefd. Uit de financiële administratie bleek namelijk dat in deze periode de inkomsten uit het schoolgeld van de leerlingen volledig nodig waren geweest voor de schoolvoorzieningen. Het salaris voor de meester zelf was er al die jaren bij ingeschoten. Hoe er toen in zijn levensonderhoud werd voorzien? Kenmerkend is daarvoor het door meester Bloot zelf vertelde voorval, toen hij op zeker moment in geldnood zat en de zestig gulden huur niet kon betalen. 'Voor ik naar school ging boog ik nog eenmaal mijn

knieën en legde mijn bezwaren neer voor de Heere, mijn Toevlucht. Ik mocht mijn bekommernissen op Hem werpen en ging welgemoed naar school. Een paar dagen later ontving ik een gesloten envelop. Thuisgekomen, maakte in deze open ... er zat een bankbiljet van f 60,- in.'

In 1891 werd een schoolvereniging opgericht die het bestuur van de christelijke school in handen nam. Meester Bloot ontving voortaan een salaris van 900 gulden per jaar.

Bloot volgde er zijn oud-leermeester Van Kluijve op, die naar Middelburg vertrok, en daar plotseling overleed. Enkele dagen later werd een grote kist boeken bij mesjeu Bloot in Gorinchem bezorgd. De complete Bijbelverklaring van Matthew Henry. In 56 kwartijnen, in zwart leer gebonden, schreef Bloot later. Hij bezat al veel boeken, waar hij steeds in bezig was. Ze stonden niet voor de sier in zijn kamer. Toen mevrouw Bloot in 1912 overleed, werd de inboedel getaxeerd. Henry kwam op vijftien gulden, de Bijbelverklaring van Patrick, Polus en Wels werd op vijf gulden geschat.

Bloot wist goed zijn pen te hanteren. Niet alleen voor zijn omvangrijke correspondentie, hij schreef ook meditaties in het weekblad *De School met den Bijbel*. Die verschenen onder de titel *Lichtstralen uit het Woord*. Bloot liet in alles het Woord aan het woord. Als hij persoonlijk iets beleefde op geestelijk gebied, noteerde hij wel tien Schriftplaatsen om de Bijbelse grond ervan te bewijzen.

Door zijn publicaties bleef hij niet slechts lokaal bekend. Hij kreeg in bredere kerkelijke kring enige naam door zijn *brochure over verzekeringen*, waartegen hij fel gekant was, als zijnde in strijd met Gods voorzienigheid. Deze brochure verscheen in 1886.

Toen jaren later, in 1920, een van de grootste verzekeringsmaatschappijen op springen stond, wees Bloot erop dat er maar één zekerheid is. Die had hij in zijn leven ervaren, voor tijd en eeuwigheid. Binnenkort wordt deze brochure weer herdrukt, na meer dan een eeuw.

Er is niet veel meer te vinden dat aan Bloot herinnert.

"Natuurlijk heb ik zijn sporen nagetrokken, maar die zijn grotendeels uitgewist. Wel kon ik voldoende materiaal putten uit de brieven en uit het stadsarchief in Gorinchem. Ook in genealogisch opzicht heb ik het een en ander kunnen vinden. Het koffiehuis van vrouw Ramak is er nog, hoewel ingrijpend gewijzigd.

En de school? Die stond in de Verlengde Pompstraat. Niet meer te vinden, afgebroken. Ik vroeg aan een voorbijgangster of zij wist waar die school had gestaan. Er is een nieuwe voor in de plaats gekomen in de Westerstraat, hier om de hoek, hoorde ik. Inderdaad stond daar een school. Ik belde aan, vroeg aan de man die de deur opende of de naam van meester Bloot hem nog iets zei. Hij bleek de directeur te zijn.

Komt u maar mee, hoorde ik. Laat er nu in de hal een groot portret van Bloot hangen! Ook heb ik gebruik gemaakt van de archieven van de schoolvereniging. Het huis van Bloot aan de Molenstraat 97, waar hij na zijn pensionering ging wonen, is er nog steeds. Bloot werd in Gorinchem begraven, maar zijn graf is niet meer te vinden.

Kan Natzijl in een enkele zin vertellen wat hem in Bloot geboeid heeft?

"Zijn Godsvreze en zijn afhankelijke, nabije leven. In heel zijn leven liet hij Gods Woord spreken. Psalm 91 was voor Bloot een onveranderlijke, nimmer beschamende zekerheid en hij spoorde anderen steeds weer aan, ook zijn leerlingen, om die zekerheid te zoeken en door het geloof deelachtig te mogen worden.

Door zijn huwelijk werd Bloot lid van de Gereformeerde kerk. Hij was er enige tijd ouderling. De bovenmeester uit Gorinchem had het vermogen om over kerkmuren heen te zien. Zo ontmoette hij eens een godvrezende vrouw, de moeder van de burgemeester van Herwijnen, die tot de Hervormde Kerk behoorde. Er was overeenstemming tussen hun geestelijke leven. Dan maakt mij de kerk niet uit, hoewel het anders zou moeten zijn, zei Bloot.

In bevindelijke kringen is Arie Bloot nauwelijks bekend gebleven. Hoogstens kent men zijn naam nog in combinatie met zijn brochure over de assurantie. Vormt het schrijven van zo'n boek en het uitgeven ervan geen risico?

"Dat is met praktisch elk boek het geval. Op mijn eerste boek over *Het gezelschapsleven* heb ik heel veel reacties gekregen. Begrijpelijk, want er zijn nog veel mensen in leven die de daarin beschreven personen hebben gekend en ontmoet. Dat is met Bloot anders. Er zullen bijna geen mensen meer in leven zijn die hem gekend hebben, maar zijn geestelijke ervaringen zijn het waard om doorgegeven te worden. Die lopen als een gouden draad door het boek. En de tien meditatie's die erin zijn opgenomen, hebben niets aan kracht ingeboet, ook al zijn ze bijna een eeuw geleden geschreven.

Mede n.a.v. *Een Schild in alle nood*. Uit het leven van meester Arie Bloot (1851-1936), door H. Natzijs, Uitg. Den Hertog, Houten, 2005; 204 blz.

6. NAGELATEN GESCHRIFT VAN:

De gedachtenis des rechtvaardigen tot zegen

Uit het leven van

Hendrik Heuvelman

Te Ouderkerk aan den IJssel

Foto uit de "Lekstreek"

en

NAGELATEN GESCHRIFT VAN

CORNELIS HEUVELMAN

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG**

2004

Nieuwe versie 2020

STAMVADER:

1. Johann Heinrich (Hendrik) **Heuvelman (Hövemann)** (Hofeman) en **Neeltje** Heuvelman (Hövemann) (Hofeman) (geboren van der Klist).
Johann is geboren op 28 november 1767, in Wedehorn, Duitsland. Overl. 1851.
Neeltje is geboren op 15 maart 1789, in Barwoutswaarder. Overl. 1849.

2. Cornelis Heuvelman, 1824 - 1901

Cornelis Heuvelman is geboren 1824 en overl. 1901

Zoon van **Johann Heinrich** (Hendrik) **Heuvelman (Hövemann)** (Hofeman) en **Neeltje** Heuvelman (Hövemann) (Hofeman) (geboren van der Klis).

Cornelis geb. 1824, overl. 1901 trouwde met

Johanna Trouwborst (22 jaar); geboren op 14 juni 1826, in Oudekerk A/D IJssel. Overleden 1900.

Cornelis had 8 broers of zussen: Adrianus (Janus) Heuvelman, Hendrik Heuvelman en 6 andere broers of zussen.

Zij hadden **15 kinderen**: Hendrik Heuvelman, Anna (Johanna) Speksnijder (geboren Heuvelman (Hövemann)) en 13 andere kinderen.

1. **Hendrik Heuvelman** 1847-1917
2. Anna Heuvelman 1851-1895
3. Johanna Heuvelman 1852 -?
4. Jan Heuvelman 1854-1914
5. Klazina Heuvelman 1856 -?
6. Neeltje Heuvelman 1856 -?
7. **Cornelis Heuvelman 1858-1937 zie levensbeschrijving**
8. Lijntje Heuvelman 1861-1867
9. Klaasje Heuvelman 1863-1863
10. Pietertje Heuvelman 1866-1866

3. **Hendrik Heuvelman**, geboren op 28 juli 1847, is de oudste zoon van **Cornelis Heuvelman en Johanna Trouwborst**. Trouwde 1870
Adriaantje Speksnijder, geb. 1845, overl. 1927

Hendrik Heuvelman 1847-1917

De moeder van Hein mocht, voordat Hein geboren was, geloven dat haar zoon een uitverkoren vat was.

Hein heeft zijn **levensbeschrijving** nagelaten. Zie www.theologienet.nl beschreven door zijn zoon Cornelis D. Heuvelman.

Zij woonden bij de steenfabriek 'De Schans' te Ouderkerk aan den IJssel. Ouderkerk was rond 1900 het grootste schippersdorp van Zuid-Holland. In en rondom dit dorp waren veel steenfabrieken te vinden.

Na Hendrik werden er nog negen kinderen geboren, van wie er vier jong overleden.

Kinderen van Hendrik en Johanna:

4. **Johanna** 1872-1961
Cornelis Dirk 1878-1933
Harmen
En anderen (Hein had 4 zonen die hem overleefden)

De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn

Uit het leven van Hendrik Heuvelman (1847- 26 november 1917)

Zijn zoon Cornelis Dirk heeft aantekeningen gemaakt van enkele voorvallen die hij kon herinneren. In het Kerkblad van de Oud Gereformeerde Gemeenten heeft de heer Van Dam deze nalatenschap gepubliceerd. Hij heeft uit diverse stukken een goed lopend en overzichtelijk geheel van gemaakt. Enkele gegevens die betrekking hebben op de kinderen van Heuvelman, worden in deze brochure aangevuld.

Het is heel jammer dat het oude stencil waarin de bekering van Heuvelman beschreven wordt niet meer voorhanden is. Wel is een vervolgstencil bewaard gebleven.

Geliefde medereizigers naar de eeuwigheid,

Wij zullen allen eenmaal moeten verschijnen voor de rechterstoel van een rechtvaardig God, om rekenschap af te leggen, van hetgeen wij gedaan hebben in dit leven, hetzij goed of kwaad, en daar wij uit onszelf onbekwaam zijn tot enig goed vanwege onzen diepen val in Adam waar wij van God zijn, afgevallen en onder de heerschappij liggen van satan om voor eeuwig van Gods aangezicht verstoten te liggen, ware het niet dat de Heere een weg ontsloten had waardoor wij weer met Hem bevredigd konden worden, waarvan velen getuigenis kunnen geven.

Ook wijlen onzen geliefde Vader, die het mocht te beurt vallen uit de duisternis verlost te worden en te zijn overgebracht tot Gods wonderbaar licht; ja tot roem van Gods genade reeds op zijn tiende jaar getuigenis gaf van hetgeen God aan zijn ziel had verricht, is het ook ons doel, om kon het zijn tot eer van Jehovah en tot heil onzer onsterfelijke zielen, een en ander tot aanvulling van hetgeen hij zelf schreef, te schrijven.

namelijk hoe hij bevestigd is in het geloof, nadat hij genezen was van een ziekte waarvan niemand dacht dat hij zou herstellen.

Moge de Heere hierover Zijn onmisbare zegen gebieden dat is de wens en bede van zijn zoon C. D. Heuvelman in leven Ouderling bij de Nederlands Hervormde Kerk te Ouderkerk aan de IJssel, in de ouderdom van ruim 70 jaren.

Hein Heuvelman, zoon van Cornelis Heuvelman werd geboren bij de Steenfabriek "De Schans" te Ouderkerk aan den IJssel.

De moeder van deze Hendrik Heuvelman vreesde God en mocht vóór zijn geboorte geloven dat deze, haar oudste zoon een uitverkoren vat was. Reeds van zijn kinderjaren af vertoonde Hendrik de kentekenen van een geestelijk leven. Zijn vader had - zoals ook uit dit verdere verhaal blijkt - helaas meer liefde tot het wereldse goed dan tot geestelijk goed.

Moet zo omstreeks 1870 geweest zijn, toen zijn moeder in weinige uren op een zondag stierf van de cholera. In haar laatste uren kwam zij tot de volle ruimte en liet een boodschap na voor Hendrik, die afwezig was: "Dat hij nog niet op de rechte weg was, doch dat de Heere hem daarop zou brengen en dat zij eeuwig met hem de Heere zou grootmaken en verheerlijken."

De andere dag zeilde Hendrik langs Kralingse Veer en hoorde "dat er zwaarigheid was"; hij liep dus gauw naar huis en kwam op het dorp van Ouderkerk de begrafenis van zijn moeder tegen. Men vertelde hem van haar afsterven en de boodschap, die zij voor hem had nagelaten. Zij had nog gezongen Ps. 68 : 2 en hij liet dit zingen bij haar graf.

Heuvelmans zoon **Cornelis Dirk** vervolgt de beschrijving van zijn vader:

Mocht mijn vader nu met volle vrijmoedigheid kunnen getuigen het eigendom van Christus te zijn, zo hebben talrijke personen hem wezen beluisteren. Van heinde en ver zijn zij op bezoek geweest bij hem.

Ouderkerk aan de IJssel.

Geliefde lezer;

De geschiedenis van een mens is bij de Heere van eeuwigheid bepaald en vastgelegd. Mijn vaders moeder, dus mijn grootmoeder, had reeds voor de geboorte van haar eerste kind, zijnde mijn vader een belofte van de Heere ontvangen dat haar kind een door de Heere uitverkoren vat zou zijn; hoewel er later meerderen uit dit huisgezin tot de Heere zijn bekeerd. Bijzonderlijk denk ik ook aan zijn zuster Johanna, die op een buitengewoon donkere avond, die zeer stormachtig was in de IJssel is verdronken. Ds. Boonstra destijds hier predikant, haalde haar op de kansel aan en zei: *Haar ziel ging door de golven naar de Hemel.*

Terugkerende tot mijn Vader, bleek dat de Heere de belofte aan zijn moeder gedaan.; kennelijk zou vervallen. Op zeer jeugdige leeftijd overlaadde hij zijn vrome moeder met bijzondere vragen aangaande de schepping en de eeuwige dingen, hetgeen moeder zeer verblijde doch de vijandschap opwekte van zijn vader, die voor de wereld een zeer zorgzame man was doch geheel onkundig van de dingen die de eeuwigheid aangaan; zo groeide hij op tot hij op 8 jarige leeftijd ook wel eens schoolging op het dorp, daar er toen in de gemeente maar 1 school was en het schoolgaan toen zeer gebrekkig was. Zodat hij later op leeftijd zich nog oefende in het schrijven. Als hij op school zag hoe andere kinderen hun brood aten zonder hier voor te bidden, smartte hem dit zeer; waarop hij aan het hoofd der school vroeg of hij voor de klas voor allen mocht bidden. Daar heeft hij vele malen voor de bekering van zijn medescholieren gebeden en gesmeekt en verschillende personen hebben tot op leeftijd betuigd dit nimmer te zijn vergeten. Zelfs gebeurde het dat enkele personen in de stilte dit bidden kwamen afluisteren. Hij liet niet af om vele personen die hij ontmoette te vermanen, dat zij bekeerd moesten worden, en zo niet, dat zij voor eeuwig verloren zouden gaan. Dit werd zo erg, dat hij burens en bekenden in de Schans en de Groenendijk steeds aansprak en vroeg of zij al bekeerd waren. Indien er waren die 's Zondags wat werk verrichtten sprak hij dezen aan dat het Gods dag was, ook vooral de kinderen vermaande hij als deze op Zondag speelden.

Daar hij het in zijn ouderlijke woning ook niet kon nalaten, zette zijn vader hem wel eens buiten de deur; hij kon, zei hij zó niet langer leven. De vele bekeerde mensen die toentertijd aan genoemden dijk en in die fabriek woonden volgden dit met grote aandacht,

niet twijfelende, of de Heere zou hem op bijzonder wijze gebruiken tot uitbreiding van Zijn Koninkrijk hetwelk ook vele malen is gebeurd.

Zo kwam er op een keer iemand die met zijn Vader mee zou varen naar het werk, bij zijn Vader aan huis. Hij vroeg dezen man, of hij al bekeerd was "Die man schrok er van want zoiets was hij niet gewoon. Met kinderlijke eenvoud sprak hij dezen man aan over dood en eeuwigheid en vermaande hem God te bidden om bekeerd te worden. Later zei: die man: *Kees die kleine jongen van u heeft zó gesproken, dat ik het niet kwijt kan raken, ik ga verloren.* Vroeger geloofde ik zulke dingen niet, doch die kleine jongen heeft het niet van u geleerd, hij is een bewijs dat er een God bestaat, Die zo'n kind zo laat spreken. En deze mens werd van een ruw goddeloze een bidder.

Doch zijn Vader werd dit zo zat, dat hij hem voorgoed buiten de deur zette, en of de burens en vrienden er al aan te pas kwamen, het hielp niet, hij mocht niet meer in huis

Tegenover zijn ouderlijk huis woonde de godzalige **P. Weggeman** de steenfabrikant, wiens leven en bekering ook beschreven is. Deze nam hem in huis toen hij op ongeveer 10 jarige leeftijd was, en daar dakloos stond; en dat alleen omdat hij zijn arme medereizigers getrouw waarschuwde. Hij heeft daar enige weken vertoeft en doordat bij Weggeman grote, gezelschappen gehouden werden, kwam hij in aanraking met Gods volk. Meer dan eens mocht hij vrijmoedig op die gezelschappen spreken en was er opening; dan liet de heer Weggeman voorgaan in het gebed. Ook wilde hij hem later op laten leiden, op zijn kosten, tot predikant, daar deze godzalige man veel te doen had met de diep gezonken Herv. Kerk. (Lees zijn boekje).

Maar zijn vader eiste hem weer terug en hij moest mee gaan varen; hetwelk in de Voorzienigheid een middel werd, dat hij met verschillende bekeerde mensen buiten de gemeente in aanraking kwam. Zijn vader voer ook wel eens op Gods dag; dit benauwde hem zeer daar hij wist, dat het God eer aanrandde en de Heere hier geen zegen op schenken zou.

Tot zijn 18e jaar heeft hij hierin moeten leven. Toen kwam hij in een strik. Hij werd er mee aangevallen, dat hij toch God niet dienen kon zoals het behoorde, dus dan de wereld maar kiezen.

Daar kwam nog bij dat hij op een gezelschap door een bejaarde man was aangesproken, welke tot de anderen gezegd had: Wat doet zo'n jongen bij ons, die behoort in de wereld. Toen kwam de gedachte bij hem op; die man is Godvrezend en de Heere heeft die man doen zien wie gij zijt; en zo nam hij het besluit, om een ander gezelschap te kiezen en ging hij met enige jongens en meisjes op 2e Pinksterdag naar Den Haag. Toen dit gezelschap al zingende en joelende door het Haagse bossen ging kwam de Heere hem staande te houden, en zag hij zichzelf aan de rand van de afgrond en viel ter aarde onder de uitroep: "O God, wees mij zondaar genadig. Verloren, verloren, ik ben voor eeuwig verloren."

Dit verwekte grote ontsteltenis onder die jonge mensen en onder de vele omstanders welke toeliepen. Enige heren zijn toen door de grote massa volk heengedrongen en hebben hem in huis gebracht. Zij waren verblijd omdat kort geleden een zelfde geval zich had voorgedaan ook met een jongeling, die ook overtuigd was van zonde, gerechtigheid, en oordeel, waarmee zij de Heere mochten grootmaken. Toen hij dan in dat huis binnengebracht was ging zijn mond open; sprekende uit de benauwdheid zijns harten, aan die heren mededelende, dat hij ook op Zondag moest werken. Deze hebben later bij zijn vader in de middellijke weg het bewerkt dat, hij dit niet meer behoefde te doen. Daarna

heeft hij zijn volgende dagen meer nauw en teder doorgebracht.

De tijd brak aan, dat hij moest loten voor de militaire dienst, waarbij iets bijzonders te vermelden valt. Toen hij geloot had en vrijgeloot was, kwam hij thuis en daar was familie bij zijn moeder in huis. Die man zei tegen zijn moeder: "Nu zult u wel trakteren, nu uw zoon is vrijgeloot." Maar zijn moeder zei: ach, dat geloof ik niet. Dat mijn zoon zou vrij loten dat wist ik al, maar nu heeft de Heere mij in het hart gegeven, dat er na blijdschap droefheid zou wezen.

En zie, wat gebeurde? Zijn Moeder zei tegen zijn vader: Kees, ga maar niet varen want we krijgen een groot bezwaar. Ik zie een donkere wolk boven ons huisje. Zijn zusje Lijntje, werd ziek en stierf kort daarna. Ze ging naar het Hemels Jeruzalem.

Niet lang daarna werd hij door zijn vader uitgeleend als schippersknecht. Zijn moeder zat op een Zaterdagmiddag een muts van haarzelf in orde te maken. Zij gooide de muts weg en zei: *Ik zal haar niet meer opzetten*. De burens hebben haar dit horen zeggen en als getuigen het later nog al eens aan de kinderen verteld. Zij kreeg in die nacht van Zaterdag op Zondag de cholera en ze is daaraan gestorven.

Toen de omstanders dachten dat, zij dood was, kwam zij weer bij en vertelde hoe zij tot ruimte gekomen was. Zij verzocht degenen, die rond haar waren te zingen:

*Laat 't vrome volk in u verheugd
zal huppelen van zielevreugd,
daar zij hun wens verkrijgen, enz Psalm 68 vers 2*

Maar zoals wijlen A. Baas Tzn. vertelde, kon niemand meezingen vanwege de angst en vreeze van elk ogenblik door deze gevreesde ziekte te worden aangetast. En toen zong zij zelf deze Psalm; haar laatste lied op aarde, "alsof zij een orgel in haar keel had" zei: bovengenoemde persoon.

Zij moesten haar oudste zoon Hendrik van haar de boodschap overbrengen dat hij nog niet op de rechte weg was, maar dat de Heere hem er op brengen zou en dat zij eeuwig met hem de Heere zou grootmaken en verheerlijken.

Mijn Vader voer op maandagmorgen voorbij Kralingsche Veer en ontving hij een boodschap dat er thuis zwarigheid was. Hij liep toen naar Ouderkerk tot hij op een kleine afstand van het kerkhof een begrafenis tegenkwam; deze hield stil toen ze hem zagen. Zijn moeder werd begraven zonder dat hij ervan had geweten. Groot was zijn schrik en droefheid. Maar zij hebben hem toen verteld hoe zij was afgestorven en de boodschap die zij had achtergelaten. Hij heeft toen op haar graf laten zingen de Psalm waarmee zij heengegaan was. Ps. 68 vers 2.

Dit verlies zijner godzalige dierbare Moeder was voor hem onbeschrijfelijk, maar nu kwam bij hem nog meer de keuze weer op om de Heere te dienen door bezaaide en onbezaaide wegen. Zijn vader is later weer voor de tweede keer in het huwelijk getreden. Zijn Vader heeft toen een oud klein scheepje gekocht voor 30 gulden waarmee hij toen alleen ging varen.

Hij kwam met zijn scheepje, geladen met steen, te Amsterdam en toen hij gelost had, ging hij naar het huis van de heer voor wie de steen bestemd was. Daar werd hem gevraagd of hij een bewijs had van de baas. En daar hij dit niet bij zich had vroeg de jonge heer, welke voorgekomen was, waaraan hij kon weten dat hij de waarheidsprak. Toen zei: mijn vader,

dat de Heere gericht hield in mijn ziel; en dat hij deswege niet anders kon als de waarheid spreken. Daarop, moest hij binnenkomen in een kamer waar vele mensen bij elkander waren en zei die jongeheer tegen zijn vader: Hier heb ik een persoon die zegt dat hij door het bloed van Christus is gereinigd;; onderzoek hem eens.

Toen mijn vader dit hoorde, zei: hij, dit niet te hebben gezegd en zonk haast weg. Maar de oude leer, ziende zijn verlegenheid, sprak zeer uitnemend en lieflijk tot hem. 'Nu mijn jongen kom hier bij mij en vertel eens wat de Heere bij aanvang en verdere doorgang aan je ziel heeft gedaan.'

Mijn Vader mocht toen vele van zijn bevindingen vertellen, wat door de aanwezigen met grote blijdschap werd aangehoord. Zo konden zij allen getuigen van de grote daden des Heeren.

De oude heer nam daarna een beker en vulde deze met wijn, waaruit zij allen dronken hiermede betuigende dat zij allen deel hadden aan het offer van Christus.

Was hij in de eerste tijd betrekkelijk ongeschikt voor zaken, na enige tijd is hij toch weer gaan varen met zijn scheepje. Zo kwam hij op een zaterdagavond met zijn schuit de Lek af voor IJsselmonde en had hij een begeerte om de volgende zondag bij de "Dove Cornelia" (Cornelia van Walsum, weduwe van A. Visser; overleden Januari 1880) in de Stormpolder te zijn. Doch het getij was tegen en bladstil, dus zag hij zijn wens niet vervuld, aangezien het al zo dicht bij de zondag was. Maar zijn knecht was er getuige van, hoe hij in het vooronder van zijn schuit de Heere zijn begeerte kenbaar maakte; dat hij zo gaarne op het gezelschap bij de "Dove Cornelia" zou zijn. De Heere beloofde hem dat zijn begeerte vervuld zou worden waarop hij opstond na het bidden en tegen zijn knecht zei: "Haal het anker op, de Heere zal de wind gebieden zodat we voor de zondag in de Stormpolder zijn." En hoewel het toen nog bladstil was kwam er, wind tot grote verwondering van zijn knecht, die van het Goddelijk wonder getuige was. Kwart voor twaalf lag zijn schuit geheel gereed.

Toen hij de volgende zondagmorgen bij de "Dove Cornelia" op het gezelschap kwam was haar huis vol met mensen, slechts één plaats achteraan was nog open. De "Dove Cornelia" sprak hem aan en zeide hem dat zij het van tevoren had geweten dat hij zou komen. Hij moest bij haar komen staan om haar te vertellen wat de Heere gedaan had aan zijn geest. Hij heeft toen voor haar en het volle gezelschap zijn bevindingen verteld. Zij zeide toen Hij uitgesproken was: 'mijn ziel zegt er *amen* op, mijn ziel zegt er *amen* op. Doch de Heere laat mij zien wat u te wachten staat. Nu roepen allen *hosanna, hosanna* voor u, maar ik zie een tijd over u komen dat zij zullen roepen: *Kruis hem, kruis hem!* Omdat het licht in u op heerlijke wijze is geopenbaard, zal het onder des Heeren toelating gebeuren dat op buitengewone wijze de duisternis tegen u zal opstaan; doch heb goede moed, de Heere zal u nooit begeven en nooit geheel verlaten. En op het eind zullen ze weer naar u vragen.'

Met deze boodschap kon hij naar zijn schuit terug.

Ook kwam hij, eens met dit kleine oude scheepje met steen in de Haag. Daar ging hij zich melden en sprak de Heer waarvoor deze steen bestemd was, aan, of hij al bereid was te sterven en duurde dit geruimen tijd. Zodat de heer in de deur van zijn huis bleef staan. Toen hij 's avonds in het vooronder van zijn scheepje was, stonden op de wal enige personen aan hem te roepen, waar hij naar toe ging. Daarbij was ook de godzalige **Chrisje Coeland**. Hij ging met hen mee en daar hebben zij de gehele nacht met elkander

gesproken. De Heere was daar bijzonder in hun midden en gaf mijn vader dierbaar te spreken. Zo zouden er nog talrijke dingen te noemen zijn. Hij heeft met zijn scheepje vele vrienden op verschillende plaatsen gekregen, en veel bijzonderheden beleefd op zijn reizen.

Eens op een Zondag langs de Lek liggende, ik meen te Ameide, ging hij naar de wal om te zien of er ook mensen waren te vinden die de Heere vreesden. Kort daarbij stonden jongens met geld te spelen, hij vermeed dit gezelschap. Maar toen hij wat verder was gelopen benauwde hem dit en ging terug, de jongens aanspreken. Hij zei, dat het Gods dag was. Zij bespotten hem, maar hij sprak met veel ernst tot hen, dat hij zich van hun zielen moest vrijmaken. Een paar jongens, namen stokken uit een schelft hout die daar stond, en wilden hem daarmee slaan. Maar hij sprak met tranen in de ogen hen aan; en zei: dat als zij hem zouden slaan zij van de Heere zouden worden gestraft. En de Heere liet hem niet vergeefs spreken. Want een der jongens werd onder zijn spreken getroffen, en zei: 'Jongens, houdt op met die man te bespotten, deze spreekt als mijn Moeder, die gestorven is en die mij zo dikwijls heeft vermaand.'

Krachtig had de Heere deze jongen onder het spreken van mijn Vader staande gehouden. Hij was voor de zoveelste maal het middel in Gods hand tot iemands bekering. Tot aan zijn dood heeft deze jongen later vriendschap met hem gehouden, en mocht mijn Vader aan zijn bekering geloven.

Hij had een oud scheepje en dit werd steeds slechter en kwam bij hem de wens naar voren om een nieuw scheepje te hebben. Inmiddels had hij verkering met een dochter van **Harmen Speksnijder beurtman te Ouderkerk aan de IJssel**. Deze wilde hem helpen hij het kopen van een nieuw scheepje met de heer Hofstolk samen; daar zijn toekomstige schoonvader erg mee bevriend was.

Mijn Vader kreeg echter hierin een ander gezicht wie hem helpen zou, ja hij kreeg dit klaar te zien. De Heere toonde hem in een gezicht zelfs de heer en het huis waar hij binnenkwam en ook wat hij sprak en hoe een broeder van dezen heer die erg vijandig was, hem buiten de deur zette. Dit alles kwam hem zeer klaar voor en hoewel er veel bestrijding op afkwam, is dit ten volle vervuld.

In dien tijd ging mijn Vader bij **Ds. Boer**⁷ zijn belijdenis leren. Hij ging afzonderlijk, omdat hij schipper was en op de gezette tijden niet altijd aanwezig kon zijn; zodoende kwam hij bij de Dominee aan huis en hield meermalen bijzondere besprekingen met hem ook aangaande het leraarsambt om hem tot predikant op te leiden. Maar omdat mijn

⁷ De predikant Gerrit Boer (1829-1918) was een bekende figuur in de Nederlandse Hervormde Kerk. Hij kreeg niet alleen veel beroepen - in Ouderkerk alleen al negentig - hij was ook jarenlang de oudst dienstdoende predikant. Het beroepen van ds. Boer is niet ge makkelijk verlopen, gezien het adres van 62 gemeenteleden die een meer liberale prediking wensten. De kerkenraad zette door, en beriep de predikanten J.W. Geselschap, W. Krayenbelt en G. Boer, allen bestuursleden van de Vrienden der Waarheid, een vereniging van rechtzinnige predikanten in de Nederlandse Hervormde Kerk.

Ds. Boer, die de gemeente van 1859 tot 1883 diende, was een bijzondere verschijning: wanneer hij door het dorp liep droeg hij het oude ambtsgewaad, een kuitbroek, een lange jas en op zijn hoofd een steek.

Hij kreeg echter te maken met klachten over zijn levenswandel, waarna het classicaal bestuur hem in 1883 een jaar lang schorste. In 1884 werd ds. Boer predikant op Urk.

Vader niet zeggen kon van Godswwege hiertoe een roeping te hebben, kon hij daartoe niet besluiten. Hoewel mijn Vader zich niet in alles met Ds. Boer kon verenigen en ook niet bij hem ter kerk ging, had Ds. Boer toch wel achting voor hem dat hij hem ook in kennis bracht met de heer Frans Langen te Nieuwerkerk aan de IJssel, waar Ds. Boer mee bevriend was. Ds. Boer vroeg hem eens of hij boeken,, die hij van hem ter leen had, bij de heer van Langen wilde brengen, hetgeen deed De heer van Langen vroeg hem of hij die jongen was waar hij wel eens wat van had horen spreken, die niet bij zijns moeders sterven had geweest.

Toen mijn Vader zei: dat het zo was, zei genoemde heer tegen hem dat hij binnen moest komen. Toen hij in de kamer kwam en zag hoe juist de Heere hem alles had laten zien in een gezicht zoals voormeld. Hij ontstelde hevig toen de heer van Langen zei tegen hem, dat hij werkzaamheden had met hem inzake zijn slechte vaartuigje, en de Heere hem er toe bewerkt had om hem aan een nieuw scheepje te helpen. Hij behoefde niets te vragen, doch had in deze de Heere de weg voor hem gebaand.

Ik haal dit aan als een bijzonderheid om reden het in deze zo kennelijk is dat de Heere zowel voor tijd als voor de eeuwigheid Zich had betoond een wonderdoende God te zijn.

Hij had dus een oud scheepje en dat werd steeds slechter en zo kwam de wens bij hem naar voren om een nieuw scheepje te hebben. Inmiddels had hij verkering met een dochter van Harmen Speksnijder, beurtman te Ouderkerk aan den IJssel. Deze wilde hem helpen bij het kopen van een nieuw scheepje, samen met de heer Hofstolk, een nauwe vriend van Speksnijder. Mijn vader kreeg echter als in een gezicht te zien, dat een geheel andere man hem helpen zou. Hij kreeg dit klaar te zien; de Heere toonde hem zelfs de heer en het huis waar hij binnenkwam; ook wat hij sprak en hoe een broer van die heer, die erg vijandig was, hem buiten de deur zette. 't Kwam hem alles zeer klaar voor en hoewel er veel bestrijding op af kwam, is dit volkomen vervuld.

In die tijd ging m'n vader bij ds. Boer zijn belijdenis leren. Hij ging afzonderlijk, omdat hij als schipper op de gezette tijden niet altijd aanwezig kon zijn. Zo kwam hij bij de dominee aan huis en had meermalen bijzondere besprekingen met hem, ook aangaande het leraarsambt en de opleiding daartoe, doch daar mijn vader niet kon zeggen van Godswwege daartoe een roeping te hebben, kon hij daartoe niet besluiten. Hoewel m'n vader zich niet in alles met ds. Boer kon verenigen en ook niet bij hem ter kerk ging, had deze leraar wel veel achting voor hem. Hij wilde hem daarom ook in kennis brengen met de heer **Frans van Langen te Nieuwerkerk aan den IJssel**, waar de dominee mee bevriend was. Ds. Boer vroeg hem daarna eens, of hij wat geleende boeken voor hem bij die heer Van Langen wilde terugbrengen en dat deed hij.

De heer Van Langen vroeg hem, of hij die jongeman was, waar hij wel eens over had horen praten en die ook niet bij zijns moeders sterven geweest was. Toen m'n vader zei dat het zo was, zei de genoemde heer hem, dat hij moest binnenkomen. Toen hij in de kamer kwam en zag, hoe treffend juist de Heere hem dit had laten zien in een gezicht (zoals we reeds meldden), ontstelde hij hevig. De heer van Langen vertelde hem, dat hij werkzaamheden met hem had inzake zijn slechte vaartuigje en dat de Heere hem er toe bewerkt had om hem aan een nieuw scheepje te helpen. Zo behoefde hij niets te vragen; de Heere had de weg voor hem gebaand. Ik haal dit aan als een bijzonderheid daar het in deze zo kennelijk is, dat de Heere zowel voor de tijd als voor de eeuwigheid Zich had betoond een wonderdoend God te zijn.

Huwelijk in 1870 met [Ariaantje Speksnijder](#), 1845-1927

Toen hij zijn nieuwe scheepje had, is hij kort daarop getrouwd. Zijn huwelijk is in de Nederlands Hervormde Kerk bevestigd.

Reeds spoedig openbaarden zich weer andere moeilijkheden; daarin werd hij zeer op de proef gesteld aangaande de heiliging van Gods dag. Zijn vader en zijn schoonvader, Harmen Speksnijder, waren beiden zeer bevriend met de heer Hofstolk. Voor die fabrikant voer hij veel steen als "tweede schipper" en zijn vader als "eerste schipper". Nu gebeurde het eens, dat ze beiden op een zaterdag steen moesten laden, die naar Den Haag moest. Toen zij geladen waren, zei de heer Hofstolk tegen m'n vader, dat hij op zondag varen moest, maar hij antwoordde, dat hij dat niet kon doen omdat het Gods dag was. De heer Hofstolk zei, dat het absoluut moest, maar mijn vader zei, dat hij Gode meer gehoorzaam moest zijn dan de mensen. Hofstolk bood hem toen zelfs nog honderd gulden als hij maar varen wilde, omdat het zo dringend noodzakelijk was, zoals hij zei. Mijn vader deed het echter niet. Daarop begon de steenfabrikant vreselijk te vloeken en te schelden; hij daagde God uit "als Hij bestond" en verwenste al de fijnen om in een steenoven verbrand te worden. M'n grootvader voer op zondag weg, maar m'n vader bleef met zijn schuit liggen.

De Heere kwam hem veel voor met de woorden: *Wie Mij belijden zal voor de mensen, dien zal Ik belijden voor Mijn hemelse Vader*. Hij heeft die zondag veel van de Heere mogen genieten en op maandagmorgen voer hij vroeg weg. M'n grootvader had zijn tijd verslapen (wat anders nooit gebeurde) en zo kwam mijn vader toch nog het eerste met zijn schuit in Den Haag. Daar hoorde hij ook, dat de heer Hofstolk het helemaal verzonnen had, dat er zo op die steen gewacht werd. Hij had maar geprobeerd om mijn vader te laten vallen, doch deze was met 's Heeren hulp staande gebleven. Toen hij met zijn scheepje terug kwam, verbood Hofstolk hem om aan de wal vast te maken. Zijn vader en schoonvader wilden hebben, dat hij een voetval ging maken bij de heer Hofstolk. Zij hadden bereikt, dat hij wel weer zou mogen varen, als hij nu maar beloofde in echt dringende gevallen op zondag te zullen varen. Hij sloeg dit echter allemaal af, zeggende: "De Heere zal het voorzien. Gaat gij uw weg en laat mij vrij. De Heere zal met mij wezen en mij leiden!"

Vader ging toen bij andere steenbakkers om werk vragen, maar die weigerden hem allen, omdat de meeste steenbakkers een verbond hadden, dat ze ontsloegen, wie niet op zondag wilde werken.

Terugkomende van Gouderak ging hij ook eens kijken bij de heer Evegroen, die daar toen broodbakker was. Deze, nu zalige man, zei: "Ik ben blij, dat ik U zie, want ik heb een boodschap van de Hemel. God heeft me getoond, hoe Hij de berg van hoogmoed (Hofstolk) zal slechten. Gij zult het beleven, dat zijn eigendom voor de schuld zal worden verkocht. Hofstolk heeft God gelasterd en zal gestraft worden, maar de Heere zal u verhogen. Gij kunt de oude Evegroen nu niet geloven, doch uw ogen zullen het zien en de Heere zal u zegenen. Gij zult nimmermeer om vracht hoeven te vragen en ge zult zoveel vracht krijgen, dat ge altijd, zolang ge schipper zijt, vracht moet weggeven. Maar bedenkt dit mijn jongen, bidt de Heere om een nederig hart! Hij zal u verhogen!"

Dit alles is letterlijk vervuld. Spoedig ging de zaak van Hofstolk kwijnen; later is de hele zaak verkocht en de rijke Hofstolk is arm geworden. Toen vader bij de heer Evegroen vertrokken was en weer in zijn schuit kwam, sliep hij die nacht rustig. Hij kon de Heere in alles zijn zaak toevertrouwen. Nadat hij echter enige tijd stil gelegen had, begon hij zonder geld te raken. De Heere kwam hem voor met de woorden: "Ga uit uw land en uit uw maagschap naar het land, dat Ik u wijzen zal". Hij besloot daaraan te voldoen, en hij maakte zich gereed om te gaan varen. Mijn moeder vroeg, waar hij nu heenging, maar hij zei slechts: "De Heere zal het voorzien".

Hij voer naar Gorinchem, is toen de Linge opgevaren en kwam te Geldermalsen. Hij geloofde dat hij daar geholpen zou worden. Toen hij 's avonds zijn schuit wat schoon maakte, kwam er een man bij zijn schuit staan, die een praatje maakte. Hij zei, dat hij geloofde, dat hij een fijne was, en dat er de volgende morgen een fijne aardappelhandelaar uit Den Haag kwam, voor wie hij aardappelen moest kopen. Mijn vader zei niet veel tegen die ruwe man. Wel mocht hij, die nacht wakker zijnde, geloven dat de Heere het goed zou maken. 's Morgens kwam de commissionair van de vorige dag met een heer naar hem toe. Dat was de heer **A. v. Markestein** uit Den Haag en m'n vader nodigde hem in het vooronder. Daar hebben zij gesproken van de wonderlijke wegen, die de Heere met Zijn volk houdt en ze waren verblijd over hun wonderlijke ontmoeting. De heer Van Markestein is 's avonds naar Den Haag teruggereisd zonder zaken gedaan te hebben; hij liet mijn vader het geld achter om de aardappelen te betalen.

Hij heeft geruime tijd voor de heer Van Markestein gevaren en heeft in Den Haag vele kennissen gekregen onder Gods volk, vooral in de gemeente van **ds. Bakker**. Die mensen wilden graag, dat hij ook bij die gemeente aansloot en hij meende dat ook nog wel eens te doen, doch is daar op een bijzondere wijze vanaf gebracht. Toen alles gereed was, zou hij ook een kind van hem laten dopen (dat was Harmen) doch toen werd hij bepaald bij *de Nederlands Hervormde Kerk en dat hij daar een kerkschuld had*.

Ik heb hem dit meermalen horen zeggen, hoe hij daarmee werkzaamheden had. Veel heeft hij hierover met zijn dierbare vrienden in Den Haag gesproken, doch hij kon niet besluiten om zich af te scheiden en ging na veel strijd en gebed tot de plaatselijke predikant, ds. Boer om hem zijn bevindingen mee te delen en te zeggen, dat hij zijn kind bij hem wilde laten dopen, doch dat hij geen ja zou kunnen zeggen op de vraag "gelooft gij, dat het de waarachtige en volkomen leer der zaligheid is, die alhier geleerd wordt?"

Ds. Boer zei met tranen in de ogen: "Heuvelman, gij hebt uw ziel vrijgemaakt van mijn bloed; het zal voor mijn rekening komen. Kom met uw kind en ik zal in plaats van de woorden "gelijk alhier geleerd wordt" lezen "gelijk alhier behoort geleerd te worden".

Dit wilde mijn vader ook weer niet doen, omdat het doopformulier door Godzalige mannen is opgesteld en hij bevreesd was om daar iets in te veranderen. Er bleef echter slechts de keuze tussen dit te doen of niet te dopen en hij durfde ook niet na te laten. Zo heeft hij nog een tijd in grote strijd doorgebracht tot ds. Boer hem opnieuw zijn voorstel herhaalde en toen is hij daarop ingegaan.

Tot zover, hetgeen een zoon over deze Heuvelman schrijft.

Hier volgt een gedeelte door mijn Vader zelve beschreven.

In het jaar 1873 ben ik op wonderlijke wijze van een langdurige ziekte hersteld, welke volgens de doktoren bestond uit ingewandziekte ontsteking aan de mild en aan de nieren allen zeer ernstig en hoogst gevaarlijk zodat geen hoop op herstel voor mij overbleef en ik opgegeven werd door de doktoren.

Ik werd toen door de grote barmhartigheid van de Drie-enige Verbondsgod wonderlijk bewerkt. Ik verkreeg onder biddend zuchten in mijn nood en benauwdheid; die mij schreiend deed roepen tot de Heere om genade en vergeving van zonden, deze woorden zeer in het hart: "Ga henen, zeg Hiskia, Mijn knecht, geef bevel aan uw huis want gij zult sterven en niet leven." En ik weende gans zeer. Ik kreeg mijn hart uit te storten voor de Heere in het geloof, als op de dierbare liefderijke Jezus, die de machtige God was van eeuwigheid; die de doden had opgewekt en de melaatsen had gereinigd en de ziel had genezen, en de armen het Evangelie had verkondigd. Daar lag ik wonderlijk mede te worstelen en o wonderbaar daalde met kracht deze woorden in mij, als met een wonderbare kracht: *Aangaande de dagen uws levens, zij zullen verlengd worden.* Ik geloofde vast die woorden en ik stond op mijn voeten vol verwondering, want in mijn ziekwezen kon ik niet op mijn benen staan vanwege de verzwakking; en toen was ik zo wonderlijk in een smeekgebed, ja in een noodgeschrei, door Gods genade zeer wonderlijk hersteld. Ja ik kon lopen, zingende en juichende door mijn huis gaan. Mijn blijdschap was zo groot dat ik dag en nacht de Heere loofde en prees voor het grote wonderwerk aan mij bewezen. Terwijl ik in de lange tijd dat ik ziek had gelegen geen behoefte had gevoeld om smekend te vragen of de dierbare lieve Jezus mij uit genade nog liefde te herstellen, mocht ik het grote voorrecht smaken, dat ik in mijn ziekwezen

al die tijd dat ik ziek lag dat ik zo dierbaar terug mocht krijgen te zien op de dierbare en grote weldaden die de Heere mij vroeger had doen ondervinden. Zodat ik zo over dood en graf heen mocht zien, en mocht zo eenswillend zijn in de weg die de Heere met mij hield. En die dierbare woorden waren zo diep in mijn ziel gezonken: "Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen. Die woorden werden zo door de dierbare Heilige Geest aan mijn ziel geheiligd en toegepast, dat ik in des Heeren trouw mocht berusten. En toen het God behaagde mij een biddende ziel te schenken en de liefderijke Jezus, de grote en dierbare Medicijnmeester tot mijn ziel kwam te spreken, *dat mijn levensdagen zouden verlengd worden.*

Ik werd met een onuitsprekelijke blijdschap aangedaan en ik geloofde vast dat die woorden bevestigd zouden worden en was vol blijdschap en geloof en ik lag geknield toen dat grote wonderwerk gebeurde, zodat ik die wondervolle genezing, die ik uit vrije genade door de barmhartigheid van de Drie-enige Verbondsgod ontving mij tot een onuitsprekelijke blijdschap der ziel en lichaam met verwondering deed uitgalmen de grote weldaden die de Drie-enige Verbondsgod aan mij onwaardige had bewezen. Ik verkreeg ook een grote begeerte om mijn vrienden die de Heere vreesden de bijzondere toestand mijner wonderlijke genezing tot blijdschap mijner ziel en mocht het wezen tot ere Gods te gaan vertellen; hetgeen ook vier dagen later is gebeurd, en wat vrede en blijdschap, ik onder dat alles heb genoten kan ik met de pen niet beschrijven Ik kon tot blijdschap mijner ziel uitroepen:

*"Komt, luistert toe gij Godsgezinden,
gij die de Heere van harte vreest,
hoort wat mij God deed ondervinden."*

Later ging ik uit betrekking op reis naar mijn ziel vriend te Bergambacht, na het aangezicht des Heeren ernstig daarvoor te hebben gezocht en in mijn hart de volkomen zekerheid te hebben ontvangen dat mijn reis in de goedkeuring des Heeren was ging ik onder biddend opzien op reis, naar Bergambacht, welke reis ik te voet ondernam. Ik gevoelde mij door de kracht welke de Heere mij had geschonken sterk genoeg om dezen reis te ondernemen en ook om aan te tonen de wonderen die de Heere aan mijn lichaam had verricht.

Deze reis werd voor mij zeer wonderlijk. Het was vriezend weder en ging ik de weg langs Berkenwoude naar Bergambacht, waar ik bij familie van mijn vrouws zijde enige tijd vertoefde welke verblind in de zonde en in de wereld leefden, en, waar ik een zeer ernstig gesprek mede kreeg wat het toch zou uitmaken als zij onbekeerd en vervreemd van God zouden sterven. Dit viel bij hen in zware vijandschap en mij tranen van medelijden deed schreien, en toch onder dat alles kon ik mijn woorden kwijt; waar ook later bleek dat de Heere mij niet tevergeefs heeft laten spreken want een zoon van die familie kon de toegesproken woorden niet vergeten, maar werd zeer ongerust en benauwd en bevreesd om te sterven; ja werd heilig ongerust en overtuigd van zonden, gerechtigheid en oordeel, zodat hij later krachtadig bekeerd is geworden tot mijn grote blijdschap.

Daar mijn vriend te Bergambacht niet thuis was ben ik over Streefkerk naar Bleskensgraaf gereisd, en werd ik onderweg bijzonder bepaald bij de sneeuw die daar rein op het veld lag, dat witte kleed dat uitblonk in heiligheid, en ik reisde in zoete blijdschap en overdenking.

Dicht bij Bleskensgraaf gekomen werd ik bijzonder bepaald bij dat lieve psalmvers:

*"Gelijk een duif door 't zilverwit
en 't goud dat op haar vederen zit,
ver boven andere voog'len pronkt
zult gij door 't Godd'lijk oog belonkt,
weer met uw schoonheid pralen."*

Dat psalmvers werd regel voor regel aan mijn ziel geheiligd en toegepast, en mij werd door het licht van Gods Geest getoond dat ik met schoonheid en heerlijkheid van Gods gunst zou pralen. Mijn ziel was tot opspringens verblijd in de Heere. Ja mijn ziel juichte in haar lot.

Te Bleskensgraaf gekomen zijnde ging ik naar Dr. de Haan die tegen mijn vader had gezegd dat ik niet meer zou herstellen, maar zeken zou sterven.

Om hem aan te tonen wat de Heere aan mij onwaardige had gedaan ging ik vandaar naar een vriend. Wij geraakten in een aangenaam gesprek, de Heere gaf bijzondere ontsluiting des harten. De vrouw van mijn vriend werd door Goddelijk licht geleid in haar wegen en kreeg daar zo dierbaar uit te spreken en mijn hart werd ontsloten. Zodat wij enige uren aangenaam met elkander doorbrachten, tot zelfs des namiddags 5 uur werd - eer wij aan de tijd dachten, daar ik voor een ogenblik mede bezwaard werd omdat ik over de reis dacht die mij te doen stond naar Ouderkerk aan den IJssel en het zeer vroeg donker was - zodra dit werd opgemerkt door mijn vriend, vroeg deze om die nacht bij hem te blijven, hetgeen bij mijn ziel in een smeekebed viel tot de Heere, en zeer krachtadig deze woorden in mijn ziel kwamen. "Gij zult vertoeven", wat ik dadelijk aan mijn vriend openbaarde, en die mij met veel bereidwilligheid die nacht bij hem deed verblijven. Daar kwamen ook van elders personen bij ons waar wij in het begin van de avond zeer

aangenaam met elkander te samen waren. Zodat wij in de weg van ontsluiting des harten, tot zelfs in de nacht, nog met elkander spraken over de wondervolle wegen die de Heere met ons had gehouden.

Doch op mij viel toen een zware bestrijding, waardoor ik in grote moeite raakte en zelfs die nacht niet kon slapen, vanwege de benauwdheid, dat ik mij bedrogen had. En dat al wat er bij mij gebeurd was enkel zelfbedrog was, vandaar dat de benauwdheid der ziel mij de tranen uit de ogen persten. Toen ik 's morgens was opgestaan, was mijn vriend reeds aan de arbeid gegaan, zodat de vrouw toen alleen met de kinderen thuis was. Ik deed toen uit zielsbenauwdheid de vraag of zij zich met mij had kunnen verenigen, of zij geen aanmerkingen op mij hadden. En toen antwoordde mij de vrouw dat zij mijn uitkomst een zeer zeldzame en hartelijke vereniging hadden gevoeld. Doch, zo zei ze: op het laatst hebben ik en mijn man een groot bezwaar onder uw spreken gevoeld en opgemerkt, en wel dat u de wegen en de uitredingen en bemoeiingen die de Heere uitermate met u gehouden heeft, zeer verkleind heeft en alzo de Heilige Geest bedroefd; hierin hebt gij toe te zien, zei de vrouw. Toen ik deze waarschuwende woorden hoorde werd ik diep verslagen, want dezelfde zaak had ook mij in de nacht in zulk een benauwdheid gebracht en des morgens toen de vrouw deze woorden sprak. Waarna ik mij spoedig verwijderde en de reis naar Ouderkerk ondernam.

Hierna volgt een schrijven wat hem op de terugreis en daarna is wedervaren

Ouderkerk aan de IJssel, 11 December 1873

Geliefde broeder en zuster in de Heere Jezus Christus

Ik kan niet nalaten u mede te delen wat grote wonderwerken de Drie-enige Verbondsgod aan mij nietige aardworm gedaan heeft. Toen ik van ulieden vertrok en op de thuisreis was, was het mij niet gemakkelijk. Hetgeen wij besproken hadden, benauwde mij, ja ik kreeg het zo benauwd, dat ik, -doordat mijn pad door een weiland liep - als het ware niet over het gras durfde te lopen, omdat het gras rein was en niet tegen de Schepper van Hemel en aarde had gezondigd. Ik voelde mij zo een zondig walgelijk en ellendig voorwerp dat ik in zo een grote benauwdheid verkeerde wegens het gezicht in mijn zonden dat ik dacht te zullen sterven, want dat had ik rechtvaardig verdiend en zag mij waardig voor eeuwig in de afgrond der helle neder te storten. Die verschrikkelijke grote benauwdheid dat, ik tegen een heilig en rechtvaardig God gezondigd had deed mij de haren ten berge rijzen. Ik deed niets dan roepen en smeken en kermen om genade en geen recht. Ik zonk bij wijlen op mijn knieën neer op het veld, onder een vloed van tranen roepende de dierbare Jezus om genade en ik verkreeg geen ontsluiting totdat ik onder veel aandoening van mijn zonden die mij de een tijd op reis van Bleskensgraaf naar Ouderkerk zwaarder drukte als de andere, kwam op de Vlietkade van Berkenwoude. Daar op de Vlietkade zijnde zakte ik op de grond neer onder het vreselijke gezicht van mijn zonden, en dat tegen een heilig God. Daar dacht ik niet anders dan in de eeuwige afgrond te zullen neerstorten. Ik moest bekennen dat ik dat rechtvaardig verdiend had. Toen ik daar op de kade neerlag, brak mijn hart in een vloed van tranen. Daar sprak de Heere tot mijn ziel en ik verkreeg vrede en blijdschap die alle verstand te boven gaat vanwege de uitredding mijner ziel.

Zo ben ik verblijd thuis gekomen.

Al mijn vrienden kwamen spoedig vernemen hoe het mij op de reis gegaan was. Waarna

ik aan hen verhaalde wat er op mijn reis gebeurd was en wat mij de Heere had doen ontmoeten en wat de Heere gedaan had aan mijn geest.

Een mijner vrienden, die dicht bij mij woonde, verzocht in die avond bij hem te spreken met elkander over de wondervolle wegen die de Heere met Zijn volk houdt, en waartoe ik in mijn hart een aandrang gevoelde om daaraan te voldoen, wat dan ook onder biddend opzien tot de Heere, gebeurde.

Ik ben daar die avond gekomen. Wij mochten het aangezicht des Heeren ernstiglijk zoeken of Hij onze samenkomst met een diep verbeurde zegen mocht willen bedauwen en Zijn gunst en zegen over ons samenzijn te schenke. Wat ook op die voor mij onvergetelijke avond mocht gebeuren, dat de Heere met Zijn lieve en dierbare gunst en Zijn lieve Heilige Geest in en onder ons midden mocht wezen. En wij met verbroken harten versmolten in liefde, des Heeren wonderwerken die avond met elkaar hebben besproken over de zo wonderlijke wegen die de Heere met ons gehouden heeft.

Dit duurde tot de vrouw van mijn vriend zei: dat het tijd was om te scheiden daar het laat was geworden; en toen ben ik onder zoete en aangename overdenkingen naar mijn huis gegaan.

In mijn huis, gekomen verhaalde ik mijn vrouw wat ik op die avond had mogen genieten van de Heere. Ik begon een zeer diep medelijden met haar te gevoelen als zijnde zij onbekeerd was. Ik begon haar ernstig te wijzen wat het zou zijn als zij zo onbekeerd en vervreemd van God zou moeten sterven. Ik vermaande haar ernstig om het aangezicht des Heeren te zoeken en genade en vergiffenis van zonden te smeken, mede dat ik werkzaamheden met mijn vrouw gevoelde.

Maar opeens begon ik mij weer diep ellendige te gevoelen bij het gezicht dat ik het werk des Heeren aan mijn ziel ten koste gelegd, niet genoegzaam had herkend, hetwelk mij zwaar berouwde.

Mijn vrouw sprak: 'Het eten is klaar' en ik vermeende naar mijn schuldige plicht daar voor te gaan bidden, en daar het reeds laat was en hoog tijd om wat te rusten.

Maar de Heere die aan geen tijd of plaats gebonden is, bestuurde deze zaken anders.

Nu zal ik stamelend schrijven wat grote dingen de lieflijke Verbondsgod aan mij gedaan heeft.

Ik ging toen in het gebed en o vreselijke dingen: daar werd ik gedaagd voor de Vierschaar van een heilig en rechtvaardig, God te verschijnen. Vreselijk was mijn benauwdheid. Ik kan het in geen woorden brengen, want mijn ellende was zo groot dat ik het niet kon uitspreken.

Ik schatte mij geheel verloren. Ik zag mij liggen op de rand van een gapende afgrond, die zo vreselijk was en de angsten die daar uit opstegen zo ontzettend, dat het mijn haren ten berge deed reizen. En daarbij zag ik mijn zonden als bergen om mij henen zweven, en Gods heerlijkheid en rechtvaardigheid zo gewichtig dat ik het uit moest roepen: *Rechtvaardig, God, zo Gij mij voor eeuwig verdoemde, dat heb ik dubbel verdiend, dat ben ik dubbel waardig.* Ja, ik billikte mijn vonnis en veroordeelde. mijzelve en alle hope afgesneden zijnde, bezweek ik in mijzelve.

Maar wonder, toen beliefde het de dierbare en liefderijke Jezus zich aan mij gans onwaardige te openbaren. En die dierbare en liefderijke Jezus beliefde het bij Zijn eeuwige Vader als Borg voor mij in te treden en sprak deze, door Zijn kruisverdienste verworven woorden: *"Vader ik wil niet dat deze in het verderf nederdale, Ik heb verzoening voor hem gevonden."*

Nu kan ik niet beschrijven de grote bewondering die toen in mij oprees, want ik kreeg te zien de eeuwige verkiezende liefde des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, om een weg van verlossing voor de diepgevalen mens uit te denken, de dierbare lieve Jezus die in de Raad des Vredes dat verlossingswerk op Zich genomen heeft en dat in de tijd heeft volbracht. Ik was als weggesmolten in liefde en bewondering en daarna werd ik geleid naar Gethsémané in de hof daar zag ik mijn dierbare Borg en Middelaar druppels bloed zweten om mijn zonden en ik riep in verwondering uit: *wat heeft U bewogen, dierbare lieve Jezus om mijnentwil te lijden. O, dierbare lieve Jezus want wat was ik waardig eeuwig te lijden. Wat heeft U bewogen o dierbare lieve Jezus om mijnentwil druppels bloed te zweten?*

En die woorden zonken in mijn ziel: *De vrije gunst die eeuwig Hem bewoog.*

Daarna werd ik geplaatst op Golgotha er zag ik mijn dierbare Borg en Middelaar aan het hout des kruises en dat om mijn zonden, zodat ik met aanbidding en verwondering werd aangedaan.

Daarna zag ik de dierbare en liefdevolle Jezus in Zijn schoonheid en beminnelijkheid en Hij sprak tot mij: "Gij zijt Mijne en Ik ben de uwe." En toen was ik niet meer mijzelve, maar [het leven] was mij Christus en het sterven gewin. En hierop kwam zeer krachtig in mij: "Heden is deze huize zaligheid geschied, nademaal deze een zone Davids is." Deze woorden drongen mij als door merg en been. Daar zag ik mijn beminnelijke Jezus en Zielebruidegem in Zijn grootheid en schoonheid en ik riep als in grote liefde en bewondering uit: "Gij hebt mij Gode gekocht met Uw bloed!" En ik werd bekleed met de kleden des Hemels en met de mantel der gerechtigheid. Ik kreeg een zeer sterk verlangen om mijn lijdende en dierbare zielsbruidegom toe te brengen en het lied des Lams, aan te heffen. "Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed. Gij zijt waardig te ontvangen de liefde, de aanbidding tot in alle eeuwigheid."

Ja ik voelde mij als dronken van liefde, en ik kreeg in mij: *Een volle beek van wellust maakt hier elk in liefde dronken.* Zodat ik wegzonk in aanbidding en verwondering. Daarna kwamen deze woorden in mijn ziel: "Waakt op en juicht gij die in het stof woont." En toen werd ik zo wonderlijk aangedaan, als in de Geest weggeleid naar de stad welker straten waren als van blinkend goud, zijnde doorluchtig gelijk glas. En ik zag een grote menigte des Hemelsen Heirlegers met lange witte klederen en gouden kronen op hun hoofden en palmtakken in hun handen, zingende: "Hallelujah, den Heere".

En ik zag mijn afgestorven moeder en mijn afgestorven kind, op een afstand en meer andere kennissen onder de grote schare, zingende: *Hallelujah de Heere.*

Ik werd in dat gezicht met zeer grote verwondering aangedaan en smolt weg in aanbidding als in verwondering zodat het voor mij onuitsprekelijk is.

Ik kan maar stamelen van dat onuitsprekelijke dierbare wonderwerk. En daarna kwamen deze woorden in mijn ziel: "Het is volbracht", en ik zonk zo weg in verwondering van liefde en verwondering als dronken van liefde.

Mijn wens is dat u deze in gezondheid mag ontvangen en met vrede mag lezen.

H. Heuvelman Czn,

Mocht mijn vader nu met volle vrijmoedigheid kunnen getuigen het eigendom van Christus te zijn, hebben talrijke personen hem wezen beluisteren. Van heinde en ver zijn zij op bezoek geweest bij hem.

Was hij in de eerste tijd betrekkelijk ongeschikt voor zaken enige tijd is hij toch weer gaan varen met zijn scheepje. Zo kwam hij op een volgende zondag met zijn schuit de Lek af voor IJsselmonde en had hij een begeerte de volgende zondag bij de "Dove Cornelia" in de Stormpolder te zijn

Doch het getij was tegen en bladstil, dus zag hij zijn wens niet vervuld aangezien he al zo dicht bij de zondag was. Maar zijn knecht was er getuige van hoe hij in het vooronder van zijn schuit de Heere zijn begeerte kenbaar maakte; dat hij zo gaarne op het gezelschap bij de "Dove Cornelia" zou zijn. De Heere beloofde hem dat zijn begeerte vervuld zou worden, waarop hij opstond na het bidden en tegen zijn knecht zei: "Haal het anker op; de Heere zal de wind gebieden zodat we voor de zondag in de stormpolder zijn." En hoewel het toen nog bladstil was kwam er wind, tot grote verwondering van zij knecht, die van het Goddelijk wonder getuige was. Kwart voor twaalf lag zijn schuit gereed. Toen hij de volgende zondagmorgen bij de "Dove Cornelia" op het gezelschap kwam was haar huis vol met mensen; slechts een plaats achteraan was nog open.

De "Dove Cornelia" sprak hem aan en zei hem, dat zij het van tevoren had geweten dát zou komen en hij moest bij haar komen staan om haar te vertellen wat de Heere gedaan had aan zijn geest. Hij heeft toen voor haar en het volle gezelschap zijn bevindingen verteld. Ze zei er *amen* op; mijn ziel zegt er *amen* op. Maar de Heere laat mij zien wat u te wachten staat. Nu roepen allen *Hosanna, Hosanna* voor u, maar ik zie een tijd over u komen dat zij zullen roepen: *Kruist hem, kruist hem!* Omdat het licht in u op heerlijke wijze is geopenbaard zal het onder des Heeren toelating gebeuren dat op buitengewone de duisternis tegen u zal opstaan; doch hebt goede moed, de Heere zal u nooit begeven en nooit geheel verlaten. En op het eind zullen ze weer naar u vragen." Met deze boodschap kon hij naar zijn schuit terug.

In verband met hetgeen hierboven geschreven is., volgt nu ook **een verslag van de begrafenis, van Cornelia van Walsum** bijgenaamd "Dove Cornelia"; Krimpen a/d IJssel, 21 januari 1880.

Heden heeft de plechtige begrafenis plaatsgehad van Cornelia van Walsum (wed. A. Visser) overleden in de ouderdom van 87 jaar en 11 maanden; Algemeen bekend onder de naam "Dove Cornelia." Haar stoffelijk overschot werd gevolgd, behalve door hare kinderen en verdere familie, door ongeveer 40 vrienden uit verschillende gemeenten. De leraar Ds. G. Boer, predikant te Ouderkerk a/d IJssel, sinds 1859, hield een roerende en plechtige toespraak over Openbaringen 14 vers 13: "En ik hoorde een sten uit de hemel die tot mij zei: schrijf: *Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven.*

Zijn Eerw. schetste in treffend bewoordingen hoe de overledene meer dan 40 jaren onder vele en velerlei beproevingen de ondubbelzinnigste blijken had gegeven van waarachtig geloof en ongeveinsde godsvrucht. Hoe zij gering naar de wereld, nochtans rijk in haar God en Koning in de ervaring had gedeeld dat, de Heere een Man der weduwen en een Vader der wezen is, zó duidelijk treffend aan haar bewezen.

Nadat Zijn Eerw. de gronden had aangetoond waarop zij die verwachting had geuit,, en hoe het "eeuwig leven, eeuwig leven" uit haar mond was gehoord en zij met volkomen geloofshelderheid op haar Verbonds God rustte, sprak hij de schaar van

vrienden toe.

Vooreerst hare kinderen waarbij Zijn Eerw. schetste het voorrecht van een vrome moeder te hebben gehad en tevens de verantwoordelijkheid voor die weldaad; hoe haar waarschuwingen, vermaningen en gebeden nu hadden opgehouden; hun, toewensende dat deze aan hen door de Heere mochten worden bevestigd en zij alzo de plaats van hun moeder mochten innemen.

Daarna sprak hij tot de vrienden van de overledene een recht hartelijk woord, hen wijzende op de heerlijke verwachting als kinderen Gods van hetzelfde huisgezin. En hoewel het hem toescheen dat de Heere Zijn beste huisraad wegnam (daar een Van Dorp, ginds een Den Braneker, [of Den Braanker] van Tiel, Bouwman en hier een dove Cornelia) en alzo een donker gezicht de toekomst omhulde, nochtans wees hij op de:» Eeuwige Verbondsliefde en trouw van de Koning Zijner Kerke, als hun volkomen Zaligmaker en Voleinder des geloofs, als de grote Herder der schapen, welke hen nooit zal vergete en verlaten, zelfs niet de minste, de zwakste en ellendigste onder hen.

Op hartroerende wijze wees hij op het voorbeeld de Heilige Schrift en ook op de Dove Cornelia, waarin des Heeren trouw en liefde zo helder waren geopenbaard.

Nadat het stoffelijk overschot in de groeve was neergelaten, werd gezongen Ps. 68 vers. Daarna richtte Zijn Eerw. het woord tot de saamgevloede menigte (ten getale van ongeveer driehonderd) welke zich rondom en op het kerkhof bevonden; wees hen op de noodzakelijkheid der bekering, om het leven hun geschonken te mogen waarderen; en stelde het grote onderscheid tussen de rechtvaardigen en de goddelozen in het heldere daglicht; hen toewensende dat de Heere het door Zijn Geest aan hun harten mocht heiligen, opdat ze bevoorrecht mochten worden met die zaligheid waarvan gesproken was volgens het Johannes' woord: "Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven

Toen werd gezongen Ps. 73 vers 12. Daarna sprak de leraar nog een hartelijk woord. Dat het hem een eer was aan het graf van de Dove Cornelia te mogen staan, en met de vrienden haar de laatste eer aandoen. En het was alsof een stem hem tegenklonk: "*Tot morgen*", wijzende op de verwachting van allen die de Heere vrezen.

Na een woord van dank aan de familie en vrienden, eindigde zijn Eerw. met een hartelijk gebed, des Heeren zegen afsmekende ever de plechtigheid van deze dag en dit ogenblik.

Na het zingen van Psalm 89 vers 8 ging de menigte uiteen, aangedaan door de indruk van het ogenblik. Daarna keerden de vrienden naar het sterfhuis terug (diep getroffen door het gehoorde) om aldaar de dag met stichting door te brengen.

De Heere stelle het tot zegen. Dit zij zo.

Op deze bladzijde hervatten wij **de draad der geschiedenis** van bladzij 9 met X gemerkt.

Later kwam mijn vader ook eens in een gezelschap te **Nieuw Lekkerland bij Jacob Oosterwijk** waar veel volk van God was. De Heere gaf hem en Oosterwijk bijzondere ontsluiting. Ze werden als dronken van liefde; waardoor zij beiden gingen staan hand aan hand en zongen samen, Jacob Oosterwijk en mijn Vader:

Ai ziet hoe goed hoe lieflijk is 't is dat zonen

Van 't zelfde huis als broeders samen wonen

Steeds brandde hij van verlangen om zielen te winnen voor Koning Jezus, zo gebeurde het dat hij bij **een rijke vrijzinnige familie te Nieuwerkerk** aan de IJssel aardappelen bracht. Hij moest in de kamer komen om zijn geld te ontvangen. En daar zat een jonge dame met een heer te schetsen. Opeens zei: zij tegen deze heer: "neen dominee", waarop mijn Vader dan begreep dat het een predikant was. Hij sprak deze heer aan, wat het voor hem zou zijn als een zielenverleider in de hel te storten, zo hij niet tot bekering kwam. Hij besprak zó tegen hem, wat de roeping was van een herder, waarna hij zich tot alle aanwezigen wendde, er op wijzende hoe zij op reis waren naar de allesbeslissende eeuwigheid en hoe het nu nog tijd was om de Rechter van hemel en aarde om genade te, bidden, waarop hij dit gezin verliet.

Om bij dit geval te blijven gebeurde het dat hij enkele jaren later in de nacht geklopt; werd en er 2 personen waren, om te vragen voor een heer te Nieuwerkerk aan de IJssel of hij bij zijn stervende dochter wilde komen, die haar vader meermalen reeds had gevraagd of hij die man wilde laten komen die zo gesproken had.

Deze heer wilde nu niet langer het verzoek van zijn stervende dochter afslaan; en toen vader daar kwam heeft zij hem verteld hoe zij onder zijn spreken was getroffen en dat hij het middel was geweest in Gods hand, dat haar blinde zielsogen waren geopend. Met buitengewone verwondering heeft mijn vader geluisterd naar het spreken van deze dame, waarna hij een krachtig gebed heeft gedaan, alles in het bijzijn van de grote moderne familie die ook in deze kamer waren; en heeft hij met haar psalmen gezongen, waarop zij kalm en rustig is ontslapen in de Heere in het bijzijn van vader.

Nu volgt een schrijven van **een persoon die zijn naam onbekend** wenste te houden. Schrijver dezer had hem gevraagd of hij nog brieven in zijn bezit had van zijn vader afkomstig en of hij nog bijzonderheden wist uit zijn leven. Nu schreef hij een en ander, zo u zien kunt, over mijn vader dat hier woordelijk volgt.

Aangezocht zijnde van de nakomelingen van onze vriend Heuvelman, die nu juicht voor de troon Gods en des Lams, die hem heeft gekocht met Zijn dierbaar bloed, enige bijzonderheden te vertellen die wij uit zijn mond hebben mogen beluisteren, willen wij dit niet afslaan. Maar daar de zaken die hier nauw verband houden met het persoonlijk leven van schrijver dezes, zal ik mij onthouden van twee dingen.

Ten eerste, dat ik mijn naam zal verzwijgen; en ten tweede om zoveel mogelijk mijzelf niet op de voorgrond te zetten.

In het jaar 1876 woonde mijn vrouws zuster te Kortenoord, gemeente Nieuwerkerk aan den IJssel. Zij was gehuwd met een Roomse man en dat was een treurig mens, veel drank gebruikende en erg opvliegend. Zij daarentegen was een vrouw met een zachtmoedig karakter.

Al spoedig openbaarde zich bij haar tekenen van long t.b.c. en dat verergerde, zodat zij veel bloedspuwingen heeft gehad. Zij werd stil en ingekeerd, maar niemand had toen gedachten van een inwendige krachtdadige overtuiging en daar zij wel een jaar voor haar dood zo zwak geworden was van het bloedverlies dat zij weinig omgang had met andere mensen, ook niet met Gods volk, was zij een onbekende en eenzame die de troost en omgang met 's Heeren kinderen moest missen. Tot op zekere dag onze vriend, hoewel

voor ons nog onbekend, onverwacht in haar woning kwam. Ziende haar ellendige toestand naar het lichaam, sprak hij haar aan en wees op haar aanstaand sterven en kreeg zoveel opening en vrijmoedigheid om met haar te spreken over die weg en het middel waardoor een arm verloren mens weer met God verzoend kan worden. Onze schoonzuster zat verwonderd en reikhalzend te luisteren en begon toen zelf te spreken uit de benauwdheid van haar gemoed en met een vloed van tranen. Heuvelman was verwonderd over datgene wat hij daar ontmoette en mocht geloven dat de Heere met haar grote bemoeienissen had, hoewel zij voor zichzelf die enige troost miste. Hij heeft haar later nog menigmaal bezocht en heeft als middel in Gods hand haar dikwijls, als zijnde een bedroefde van geest, mogen vertroosten. Zij heeft na die eerste ontmoeting nog enkele maanden geleefd en is in de rust ingegaan, die er overblijft voor het volk Gods. Vele malen is Heuvelman haar tot troost geweest, waarvan mijn vrouw menigmaal getuige is geweest; die haar 2 jaar heeft opgepast en de huishouding waarnam. Zij liet 2 kinderen na, na een huwelijk van 5 jaar en stierf, ruim 26 jaar oud zijnde. Heuvelman heeft daarvan verzekering in zijn ziel mogen ontvangen dat de Heere haar aangezien had en dat zij dus mocht aanzitten met al de gezaligden aan het Avondmaal van de bruiloft des Lams.

Dit voorgaande is, als het zo genoemd mag worden, een inleiding tot het volgende:

Het was op maandag de 24^e januari van het jaar 1882, dat wij op een onverwachte wijze bezoek kregen van een schipper, mij onbekend. Hij voer toen pas voor de fabriek waar ik op werkte. Wij waren toen ongeveer 4 jaar getrouwd en hadden twee kinderen, leefden beiden onbekommerd voort, als of er geen dood en eeuwigheid of oordeel aanstaande was, hoewel mijn vrouw met en bij haar schoonzuster te Nieuwerkerk aan den IJssel dat alles, in het voorgaande aangestipt, had mede doorleefd en zij toch veel van haar zuster hield. Nu was er een oom van mij te Nieuwerkerk komen wonen wiens vrouw een lief kind des Heeren was. Onze vriend Heuvelman had al spoedig de kennismaking met haar gemaakt en was met haar hartelijk verenigd in den weg des Heeren, door welke de Heere Zijn volk leidt. Op bovengenoemde datum kwam hij bij onze ouders van mijn tante een boodschap brengen over een onenigheid in de familie, doch waarin zij niet de minste schuld had. Wel had zij gezegd dat hij hier eens aan moest gaan, misschien kon hij wel wat aardappelen verkopen, daar hij ook aardappelhandel dreef. Toen dat was afgehandeld bracht hij de boodschap ter sprake van mijn tante; hoe het niet in haar gedachten was geweest om in twist met de familie te leven, maar dat het haar enige wens was of er nog eens een tot God bekeerd mocht worden. Bij deze boodschap had hij nog een andere, namelijk dat het Gode mocht behagen dat wij den weg der zonden en des verderfs mochten verlaten om God te zoeken. En dit deed hij met zoveel ernst en aandrang, dat ik het niet vermag uit te drukken.

Onder dat spreken zat ik bij de kachel en zoals hij die woorden uitdrukte, werd ik dadelijk bij mijn onbekeerde toestand gezet. Ik ontroerde hevig maar sprak geen woord, maar zat als een verslagen mens, want ik zou het ook niet gekund hebben om te zeggen wat er in die ogenblikken gebeurde. De ene minuut zorgeloos en ongevoelig voor onze rampzalige staat en de andere minuut onbekeerd en zonder God in de wereld; Gods beeld verloren en God als Rechter, die rechtvaardig kwam eisen wat wij gehad hebben maar smadelijk verworpen. Ik zat radeloos en sprakeloos en niemand wist het dan God en ik alleen.

Heuvelman had zijn boodschap gedaan en vertrok en ik zat daar als een doodschuldige, gedagvaard om te betalen wat wij geroofd hadden en niets hebbende om te betalen. Mijn

vorige leven getuigde tegen mij, maar ik wist niet waarheen.

Een week later komt Heuvelman weer bij ons en zeide dat hij weer bij mijn tante was geweest, en had tegen haar gezegd dat hij hier was geweest en ontwaard had dat er voor zijn spreken en vermanen ingang was geweest en ook overneming. Mijn tante zei daarop tegen hem: Heuvelman, ik kan het niet geloven, want zij zijn zo goddeloos en de wereld dienende. Waarop hij antwoordde: *Het is toch waar, want ik heb het in mijn hart gevoeld dat er iets gevallen is en dat zal wel openbaar worden.* Nu zal ik niet verder gaan met de toestand te beschrijven waarin ik toen kwam, want dat is hier niet op zijn plaats en dat zal de eeuwigheid openbaren. Maar Heuvelman was vanaf die stonde mijn liefste vriend en heeft later veel bij ons verkeerd in aangenaamheid; ook met vele anderen van Gods kinderen.

Een ding wil ik hier nog bijvoegen, namelijk dat ik mijn vorig gezelschap heb moeten verlaten en een ander volk heb lief gekregen en bij al de ellende, die openbaar kwam, toch die onberouwelijke keus mocht doen om Hem te volgen door bezaaide en onbezaaide landen.

Ik wil hier nog iets bijvoegen, namelijk, dat toen die slag gevallen was, wij voor die tijd geleefd hadden in vrolijkheid en werelddienst. Wij waren in verscheidene verzekeringen, maar wij moesten alles opruimen en opzeggen. Niet dat van buiten af druk werd uitgeoefend, neen, de nood drong ons daartoe. Wij hadden al veel te lang God vertoornd met onze zonden. En nu gaat het eerst over de uitwendige dingen, maar die staan in nauw verband met zijn inwendig leven voor God. Ik kan niet geloven, dat (al gaat het in die tijd meer nog over het uitwendige dan over het innerlijke verderf, dat in ons woont), dat wij nog lust zouden hebben om dat lichaam, waarin de zonde woont en waarmede men gezondigd heeft, dan nog op te sieren met wereldse zwier en opschik. Ik denk hierbij nog aan een gezegde van Heuvelman, toen hij tegen mij en mijn vrouw zei: *Wij mochten wel in het zwart gaan vanwege onze afkomst en jammerstaat en er ons levenlang wel rouw over dragen dat wij tegen God gezondigd hebben.*

Zal het ooit met ons terechtkomen, zo heeft de Heere Heuvelman willen gebruiken als een nietig instrument in Gods hand om ons van de weg der zonden af te manen, *om te leren vragen naar den Heere en Zijn sterkte.*

Dorpsstraat Ouderkerk a/d IJssel

Thans een gedeelte uit een brief van een ander vriend, als een bijzonderheid schrijvend over een bezoek van mijn vader aan een persoon.

Het was op een avond dat we gereed stonden om te vertrekken, toen H. Heuvelman Czn. bij ons binnen kwam. Wij zeiden tegen Heuvelman dat we gereed stonden naar het dorp te gaan. O, zei Heuvelman dan ga ik maar weer weg. Wij zeiden: *Neen, dan blijven wij maar thuis. Het was toen omstreeks zes uur.* Wij geraakten met elkander in gesprek over de eeuwige dingen.

Heuvelman kreeg bijzonder veel licht, sprekende over en uit de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus. Zo sprekende over dat tweeërlei uiteinde, geraakte hij zijn gehele mens-zijn kwijt. Hij bleef met gesloten ogen en wit gelaat doorspreken en wist niet meer dat hij op de aarde was. Dat heeft drie volle uren geduurd en daar wij in een grote buurt woonden, is ons hele huis vol mensen gekomen. Ik denk dat er 35 à 40 mensen in huis waren; de een had het aan de ander verteld. Opeens sloeg hij zijn ogen op en zag met verwondering al die mensen en het spreken was afgelopen, waarop hij spoedig ons huis verliet en naar zijn schuit ging. En nu ligt deze avond voor de grote eeuwigheid met de grote vraag, voor wie dit spreken zal zijn geweest een reuk des levens ten leven en voor wie een reuk des doods ten dode.

Hadden velen gewenst dat hij leraar zou worden, ook de 'dove Cornelia' vroeg hem hiernaar; waarop hij tegen haar zei: Neen, Cornelia, ik geloof dat ik daar een andere gedachte over heb. Ik ben van beroep schipper en kom zodoende op vele plaatsen en ontmoet dan veel mensen, en zo zal ik ook veel gelegenheid hebben om de deugden te verkondigen van Hem die mij geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.

Ook gevoelde hij zich geroepen tot een armenverzorger in het algemeen. Zo wie een tijdelijke schuldeiser had, daar was hij voor te spreken en gaf zoveel mogelijk raad. Doch ook degenen die in armoede zaten droeg hij op zijn hart en de Heere heeft hem menigmaal op bijzondere wijze willen gebruiken; doch het meest voor de godvruchtige huisgenoten des geloofs. Hiervan getuigen de volgende drie geschiedenissen:

1. (Het volgende verhaal is te lezen in een van de vele brieven, schrijvende over H. Heuvelman Czn. en na zijn dood ontvangen):

In de Hoekse Waard, in de gemeente **Goudswaard**, woonde een landbouwer Sch. genaamd, die in grote druk zat met tijdelijke omstandigheden. Bovengenoemde Sch. was een man die God vreesde, maar veel in de druk verkeerde. Menigmaal had de Heere weer uitkomst gegeven, maar nu zat hij weer in de banden, en dat bracht hem veel op de knieën in het verborgen, of de Heere hem ook ditmaal wilde helpen. Sch. zat met een partij aardappelen en het scheen hem toe dat ze onverkooft waren. Nu moest Heuvelman een vracht aardappelen kopen. Heuvelman werd inwendig werkzaam gemaakt met de toestand van Sch., hoewel hij hem niet kende en nooit had ontmoet. Ja, zelfs zijn woonplaats en zijn naam kende hij niet. Sch. kreeg in diezelfde tijd de belofte dat de Heere het wel zou maken, maar de belofte moest nog in vervulling gaan; anders heeft hij niets aan de belofte.

Zoals gezegd, kreeg Heuvelman werkzaamheden met die onbekende Sch. en op een nacht toonde de Heere Heuvelman waar hij de aardappelen moest halen en de plaats, ja ook de woning van Sch. Heuvelman volgde de aanwijzing van de Heere en gaat met zijn schuit en op de plaats gekomen zijnde, gaat hij dadelijk naar de wal en volgt de aanwijzing die de Heere hem getoond heeft in de nacht. Opeens ziet hij de woning en klopt, waar hij binnen gelaten wordt en het doel van zijn komst bekend maakt. Sch. slaat van verwondering de handen samen wegens de grote bemoeienissen die de Heere met hem,

onwaardige, komt te houden in deze nood en de wonderlijke besturing.

Daarop werd onderhandeld over de prijs der aardappelen. Nu had Sch. de prijs genoemd en Heuvelman zei: Ze zijn verkocht, want het is dezelfde prijs die de Heere in mijn hart gegeven heeft. Wij behoeven niet lang te bieden.

Deze eerste ontmoeting had tengevolge, dat zij beiden hartelijk verenigd zijn geworden en gebleven. Sch. is Heuvelman voorgegaan in de eeuwige heerlijkheid; maar de banden zijn op het geslacht van Sch. overgegaan.

Schrijver dezes heeft Sch. door middel van Heuvelman leren kennen en hem later ook mee helpen begraven, waarbij ook Heuvelman tegenwoordig was. De begrafenis is door ds. Pieneman geleid en is voor Heuvelman en ons een aangename dag geweest.

O, wat is het groot voor al degenen die door het geloof mogen ingaan in die Stad, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is. Die op grond van de verdiensten van Jezus Christus een bereide plaats in die Stad ontvangen hebben. Dit voorrecht is ook onze vriend Heuvelman uit genade te beurt gevallen; waar hij ze heeft mogen ontmoeten, inzonderheid die hij in zijn leven ontmoet heeft en voor wie de Heere hem als middel in Zijn hand heeft mogen gebruiken; waarvan schrijver dezes nog getuige is. Maar daar de Heere jaloers is op Zijn eer, moeten wij er ook rekening mee houden, dat Heuvelman ook een mens was met gebreken, maar de Heere komt ze allen te bedekken door het bloed des Lams. Want Hij heeft ze gekocht en vrijgemaakt. Maar laat een ieder bedenken: wie Zijn volk aanraakt, die raakt Gods oogappel aan. Want Heuvelman heeft ook hier ruim zijn deel van spot en hoon moeten ondervinden, gelijk al degenen die Hij uit de wereld van zonde en ongerechtigheid komt te trekken om zalig te maken uit genade, zonder enige verdiensten, deugden of goede werken. Heuvelman had dit door genade mogen leren kennen en wist dat er in hemzelf niets goeds te vinden was, waarom de Heere hem had aangezien; maar dat het was het vrije van Zijn welbehagen. Door U, door U alleen.

Heuvelman had leren kennen, dat hij in zijn grondslag verdoemelijk lag voor God en daarvan krachtdadig overtuigd had hij zich also als een verloren schepsel leren kennen. Die overtuiging werkte krachtig door tot de Heere hem te sterk werd en hij zijn leven moest verliezen om het in Christus te vinden.

Onze vriend had in zijn leven veel te doen met de bedrukten, ook in tijdelijke omstandigheden van het leven. Wij hebben daarvan veel gezien en de Heere heeft hem wel willen gebruiken om de behoeftigen te ondersteunen; dat lag altijd op zijn gemoed. O, dat de belofte, die de Heere hieraan heeft willen verbinden eens wat meer op onze harten ingedrukt mocht worden. Matth. 10 vers 42: Alleenlijk een beker koud water in den naam eens discipels, die zal zijn leven geenszins verliezen. En nu werkt het levendgemaakte volk niet om loon. Ook niet om aangenaam te zijn bij de Heere, maar uit kracht van de liefde Gods die in het hart is uitgestort, werkt dat tot wederliefde door de Heilige Geest. Zo hebben zij dan ook de broeders lief in de Heere, omdat zij kinderen zijn van één Vader.

Kon Heuvelman de steun die hij wenste te geven niet alleen voor zijn rekening nemen, dan spoorde hij anderen aan met vele drangredenen; vooral de gegoeden. De Heere heeft hem daartoe ook veel gelegenheid gegeven en daaruit kon hij anderen vrijmoedig aanspreken.

En nu willen we eindigen en wensen dat ook dit geringe en nochtans ware getuigenis velen mocht aansporen om te begeren iets van die gangen en wegen te leren kennen, die

de Heere hier met Zijn gunst- en bondsvolk komt te houden. Eén ding is zeker, zolang wij van het zaligmakend geloof vervreemd blijven, ons vonnis is alrede geveld: Dezen die niet gewild hebben dat Ik Koning over haar zou zijn, brengt ze hier en slaat ze voor Mijn voeten dood; en haar oordeel zal zijn in de poel die brandt van vuur en sulfer.

De Heere mocht het zegenen om Zijns Zelfswil!

2. Ook zij het volgende vermeld:

Op een avond was Heuvelman op een gezelschap ten huize van een landbouwer (Jan de Jong), nabij het dorp Ouderkerk. De Heere gaf ontsluiting des harten. Heuvelman sprak met veel opening en ook J. de Jong tot ongeveer tien uur. Toen hield Heuvelman ineens op met spreken en zei dat hij wegging, wat niet naar de zin was van de aanwezigen. Zij vroegen waarom hij zo opeens wegging. Hij zei, dat hij voelde dat er een kind van God in nood verkeerde.

De aanwezigen vroegen, wie dit was en waar. Eerst wilde hij dit niet zeggen, doch hij gaf toe aan de aandrang om te weten te komen wie dit toch zou zijn. Toen hij de naam noemde werd er tegen hem gezegd dat hij dit mis had en dat de persoon die hij genoemd had iemand was die, zoals dat wel eens gezegd wordt, geld had en zeker geen behoefte zou hebben.

Heuvelman vertrok en ging naar huis, waar hij een kruiwagen met levensmiddelen en brandstoffen laadde en waarmee hij op weg ging, volgende de aanwijzing die de Heere hem gegeven had. Maar toen hij in de donkere nacht langs de weg ging kwam het zover dat de zaak in twijfel kwam. Hij begon zo in de war te geraken, dat het was alsof er nooit iets aan hem was gebeurd; het angstzweet brak hem op het laatst uit, want nu zou hij nog bedrogen uitkomen als nooit tevoren. Tot hij op het middernachtelijk uur nabij het dorp de plaats bereikte waar hij moest zijn.

Wat er toen in hem omging is, zoals hij meermalen verteld heeft, niet te beschrijven, waar hij aan de vensters luisterde of er nog iemand aanwezig was. Daar hoorde hij de stem van de man die God hem had geopenbaard. Deze maande de Heere op Zijn belofte, dat Hij hem beloofd had, dat zijn brood zeker zou zijn, en hoe de Heere wist dat hij geen eten in huis had.

Toen hij aanklopte en verschillende levensmiddelen bij hem in huis bracht, hebben zij de gehele nacht met elkaar gesproken over de wonderlijke aanwijzing, die de Heere hem had gegeven en hoe de Heere helpt.

Toen Heuvelman 's morgens thuis kwam was het tijd om aan zijn werk te gaan. Natuurlijk bleef deze gebeurtenis niet verborgen en moesten de bovengenoemde gezelschapsmensen horen hoe dit was verlopen. Maar ook zij met ere vermeld, dat zij later gaarne zorgden dat bedoelde persoon geen gebrek meer had en dat zij hem ruim van het nodige voorzagen.

3. In een buurtgemeente was een man die God vreesde, en bij wie veel gezelschap werd gehouden, gehuwd met zijn huishoudster. Na dit huwelijk werd het bezoek minder, tot er bijna niemand meer bij deze mensen kwam, en daar de man bejaard was en niet meer werken kon werd het armoede in dat gezin. Heuvelman had ook van de moeilijkheden van deze man gehoord en dit gezin werd op zijn hart gebonden; doch hij wilde er niet heen. Maar op een keer dat hij weer in die gemeente was, waar deze man woonde, kwam er een grote aandrang in zijn ziel om er toch heen te gaan. Maar, waar er zovelen waren weggebleven en bijna niemand meer bij deze man kwam, wilde hij niet gaan en ging een andere weg uit. Toen kwam de Heere hem met kracht voor met deze Psalm:

*Wil toch niet stug, gelijk een paard weerstreven;
Noch als een muil door domheid voortgedreven.*

Aldus vermaand is hij bij de bedoelde persoon gekomen, waar hij armoede ontmoette. Veel heeft dat kind van God, waar hij kwam met hem gesproken. Heuvelman zorgde voor het nodige. De vroegere vrienden van bedoelde persoon heeft hij opgezocht en deze zijn met beschaamdheid weer naar die man teruggekeerd, en er werden weer gezelschappen gehouden. Heuvelman zorgde dat de vrouw geld kreeg voor wat handel en ook opende hij bij verschillende vrienden de weg voor deze vrouw waar ze met haar handel mocht komen om te verkopen.

Zo wilde de Heere hem gebruiken, om deze mensen, die God vreesden te helpen. Ze hebben geen gebrek meer gehad en zijn beiden, eerst de man en daarna de vrouw, die ook later nog weer getrouwd is, de eeuwige heerlijkheid ingegaan. Velen zijn er getuigen van geweest, dat zij in de ruimte en godzalig zijn gestorven.

Zo zouden nog talrijke gevallen zijn aan te halen. Velen zochten bij hem hulp en raad en zo kwam uiterlijk de tekst tot zijn recht: En tot hem kwamen alle man die een schuldeiser had en alle man die bezwaard was van geest. Hij kon door genade spreken tot dezulken, ook wat betreft de geestelijke zijde van die tekst. Hoe gaarne beluisterde hij diegenen die in deze tekst bedoeld worden, en voor talloze personen is hij tot een hand en voet geweest; dat weten degenen, die veel met hem omgingen.

Het volgende werd weer vermeld door een zoon van Heuvelman:

Zeer opmerkelijk zijn de gevallen geweest, waarin de Heere hem voorlichtte door Zijn Geest, in het onderscheiden van leraars en personen. Zo was er in de omtrek iemand, daar mijn vader van mocht geloven, dat hij een veranderd mens was, gaan prediken. Op een zondag dat hij bij vrienden te dier plaatse was, gingen zij ook naar die prediker, waar veel bekeerde mensen naar toe gingen. Na afloop van de preek gingen velen op bezoek bij iemand, waarde vrouw en de man beiden doorgeleide christenen waren. Ook de prediker was er. Mijn vader kwam met hem in gesprek en zei tegen hem, hoe hij bij Goddelijk licht in zijn ziel gewaar geworden was dat hij, de prediker, geen roeping had van Godswege en zichzelf daartoe had opgemaakt. En waar hij met zichzelf was begonnen ook met zichzelf zou eindigen, en dat zijn werk niet in de gunste Gods zou zijn, doch geheel zou verlopen.

Toen mijn vader dit gezegd had gingen er stemmen op om de prediker te verdedigen. Maar hij zei: *U zult zien dat de Heere het mij juist heeft geopenbaard.* Toen sprak de vrouw des huizes, waar zij waren en zei dat de Heere haar ditzelfde had geopenbaard, en dat zij dit niet had durven zeggen, uit opzien tegen de bedoelde persoon.

Na dit voorgevallene werd er op deze zaak gelet, om te zien hoe dit zou aflopen en het was wel een bewijs dat de Heere hen juist had voorgelicht, toen later deze prediking geheel tot niet is verlopen.

Verder zij ook nog de volgende geschiedenis medegedeeld:

Te Goudswaard zou een bekeerde roomse priester spreken. Ook mijn vader lag daar met zijn scheepje en was onder het gehoor van deze persoon. Op 30 oktober 1935 haalt een vriend van wijlen mijn vader deze geschiedenis in een brief aan en schreef onder meer het volgende:

Uw schrijven van 24 oktober door 's Heeren goedheid ontvangen. Ik was verblijd een schrijven te ontvangen van een zoon van onze zeer geliefde vriend Heuvelman. Uw vader was met innige banden verbonden aan mijn geliefde vader. Ik heb hem als kind bij vader aan huis leren kennen. Hij is jaren in de eerste liefde bewaard. Ik was als kind al verblijd als ik zijn stem hoorde. Zijn mond was in die tijd overvloeiende van de Heere en Zijn wegen. Hij is in die tijd voor velen het middel in Gods hand geweest tot ware bekering. Hij heeft ook door 's Heeren lieve Geest een gewezen roomse priester, die leraar was geworden, mogen onderscheiden. Deze preekte bij vader in de schuur; er was veel geoefend volk onder. Uw vader heeft hem klaar mogen ontdekken, en na afloop van de preek heeft hij zich vrijgemaakt van zijn bloed, en hem gezegd dat hij als een huichelaar en spotter tot de wereld zou terugkeren.

Daar was ik als kind bij. Het was voor mij een onvergetelijke avond, toen dat gebeurd is. En dit is ook alsoo uitgekomen, en naar men zegt is deze prediker in de schouwburg terechtgekomen.

Uw vader heeft ons, na het overlijden van onze vader, veel bezocht. Alle jaren, in augustus, kregen wij een bezoek van hem, om aardappelen te kopen. Doch de laatste keer in augustus 1917, in het jaar dat hij in november stierf, zei hij, toen hij bij ons was: Nu kom ik voor het laatst, met tranen in de ogen. Nu kom ik afscheid van jullie nemen. Hij heeft die dag geen woord over aardappelen gesproken maar enkel over de wegen des Heeren.

Wat was uw vader een weldoener der armen. Zijn weg lag verklaard in Psalm 112. Nu geliefde familie, mocht de Heere u samen gedenken tot wederbarende genade. De tijd gaat als kaf voorbij. Wat zullen we spoedig aan het einde zijn. Lees veel naast Gods Woord de brieven van Rutherford. Die zijn dierbaar. Wat was die vol lof over zijn Koning; wat een gemeenzaam leven met de Heere, wat een getrouw dienstknecht. Wat heeft de Heere veel overjarig koren nagelaten; mochten wij er veel biddend gebruik van maken.

Tot een en ander had ik lust u te schrijven. Doe de hartelijke groeten aan allen.

Het volgende is blijkbaar ook weer door een zoon opgetekend:

Eens te samen met mijn vader reizende, komende van Delfzijl met de trein naar Groningen, 2e klas, zat er tegenover ons een heer en een dame. Mijn vader sprak deze mensen aan en wees hun op de weg des behouds die er in Christus is. Schrijver dezes kon het niet begrijpen hoe hij steeds maar sprak en volhield, zonder dat de heer noch de dame iets terug zeiden; geen enkel woord. Bij het verlaten van de trein schudde deze heer mijn vader roerend de hand. Mijn vader gaf hem zijn naamkaartje. Enige tijd later zei mijn vader: *je weet wel, hoe ik sprak tegen die heer in de trein. Zie hier eens de brief die ik van hem kreeg.* Daarin schreef die heer, hoe het spreken van mijn vader hem tot inkeer had gebracht en tot grote zegen was geweest, na veel strijd. En zo hij hem hier niet meer op aarde zou aantreffen, dat hij hem in de hemel hoopte te ontmoeten.

Ook reisde vader eens onder Veenendaal. Daar kwam iemand in de trein en zei tegen hem: *Slecht weer, hè?* Mijn vader keek hem in de ogen en bestrafte hem over deze uitdrukking. Deze man bedankte hem voor de opmerking, omdat dit Gode beledigend was, zoals mijn vader gezegd had en gaf dit ten volle toe. Maar hij deelde mede hoe hij

was geweest, een ruw en goddeloos mens, doch die de Heere krachtdadig had bekeerd, en nu met hete tranen de ruwe taal beschreide. Mijn vader gaf hem zijn naamkaartje mede aan het adres van een rijke geboren Ouderkerker, die in de buurt woonde en schreef daar achterop dat hij moest denken aan zijn arme nicht.

In Schotland (Engeland) zijnde, heeft hij gesproken door middel van een tolk met Schotse Gereformeerden en stelde groot belang in de toestanden zoals die daar waren. Hij hoorde met blijdschap, hoe ook daar nog te dien dage veel volk van God gevonden werd. Als aandenken ontving hij later een Engelse Bijbel.

Zo heeft hij veel op zijn reizen ontmoet en velen gesterkt in het geloof; en de eeuwigheid zal het openbaren hoe hij voor velen het middel is geweest tot hun vertroosting en bekering. Ook heeft hij veel belang gesteld in de zending onder de heidenen. Gaarne had hij geleerd om de heidenen het evangelie te verkondigen. Dit lag altijd op zijn hart, doch zover is het niet gekomen.

Mijn vader is ook enige jaren kerkvoogd geweest. In die dagen had het God behaagd iemand uit de buurt, met name P. Goudriaan Fzn., zijn blinde zielsogen te openen. Hij vroeg op een keer om bij mijn vader op het gezelschap te mogen komen en met hem om te mogen gaan. Mijn vader zei tegen hem, dat hij dan met de vinger zou worden nagewezen, en gehaat en gesmaad zou worden en raadde P. Goudriaan aan, om dit maar niet zo lichtvaardig te doen. Doch Goudriaan zei dat de Heere wist, hoe zijn keus met Ruth onberouwelijk was en dat hij de Heere wenste te volgen door bezaaide en onbezaaide wegen! Van die dag af was hij een boezemvriend van mijn vader. P. Goudriaan is toen enige tijd later ouderling geworden bij de Ned. Herv. Gemeente. En zo gingen zij samen 's zondags naar de kerk onder het gehoor van ds. Hopman; die blijkbaar anders preekte dan zijn voorgangers, want men schreef toen op de hooischuren:

*Verkiezing en bevindingswerk,
Dat predikt men op Ouderkerk.*

Zo gingen zij beiden met hoge hoeden op naar de kerk. Zij waren voor de jeugd de schrik van de weg. Vooral in de steenfabrieken, waar men veel met geld speelde, gingen zij de jeugd vermanen, dat het Gods dag was. Dit gebeurde meermalen. En het kwam zover dat de jongens onder elkaar vroegen of Hein Heuvelman en P. Goudriaan al voorbij waren; anders durfden ze niet te spelen. Thans zijn nog personen aan te wijzen die dat nog meegemaakt hebben.

Ook schuilden de grote mensen weg als zij voorbij kwamen, want zij ontzagen niemand. Bijzonder lag ook de jeugd op mijns vaders hart gebonden.

In die dagen waren er twee openbare scholen in de gemeente; op verschillende manieren was er sprake geweest om een Christelijke school te stichten, maar dit bleef bij praten. In de school Nesse was een gedeelte van het personeel, dat letterlijk spotte met God en de Heere Jezus. Dat woog mijn vader zeer zwaar op zijn ziel. En zo zocht hij gelegenheid om zijn bezwaar tegen vrienden te vertellen; doch alles brak af. Tot hij op een maandagmorgen gereed lag om bij goede wind de IJssel uit te zeilen en reeds gereed was om weg te gaan, toen hem de schoolkwestie zo aangreep dat hij dit niet langer van zich af kon schuiven. Hij ging weer naar zijn huis en zei tegen zijn huisgenoten dat hij naar ds. Hopman zou gaan om over zijn bezwaar te spreken. Daar gekomen zijnde werd hij

vriendelijk door ds. Hopman ontvangen. Deze zei tegen hem: Ik gevoel dat gij een bijzondere boodschap hebt.

Zij gingen in een andere kamer. Daar vertelde mijn vader hoe hij niet langer kon zwijgen, maar hoe hij ds. Hopman kwam vertellen wat er in hem omging, om een Christelijke school te stichten.

Ds. Hopman verklaarde met dezelfde zaak veel werkzaamheden te hebben en blij te zijn dat mijn vader over deze zaak kwam spreken. Hij stelde mijn vader voor, het aangezicht des Heeren te zoeken in het gebed. Waarop zij samen, geknield voor hun stoel, baden, wat vroeger veel de gewoonte was, om daarmede te betuigen laag voor God te bukken.

Eerst bad ds. Hopman, die de Heere hun bedoeling kenbaar maakte. En toen deze het gebed met amen had besloten, ging mijn vader voor in het gebed en maakte ook deze zijn begeerte de Heere door bidden en smeken bekend. Toen zij beiden opstonden gaf ds. Hopman mijn vader de hand en zei: *Broeder, God van de hemel zal het ons doen gelukken*; waarop mijn vader zei: *God van de hemel zal het ons doen gelukken*.

Daarop is een vergadering gehouden en tot stichting der school besloten. Groot was de vijandschap, die zich toen openbaarde, doch de Heere zegende de pogingen tot de bouw en zo verrees de school. Veel hebben toen de voorstanders moeten verduren en neringdoenden werden in hun brood benadeeld, daar toen in die dagen het liberalisme oppermachtig was in de gemeente.

Toen H. Heuvelman en P. Goudriaan met een lijst om in te tekenen in de gemeente rond gingen stond er een steenfabrikant voor een turfloods; hij zei tegen mijn vader dat hij hem als klant kwijt zou wezen. Mijn vader zei dat hij ook daar nog geen baas over was en alleen God. Hij schold vreselijk tegen de fijnen. Maar dit alles verdroegen zij omdat de ere Gods hun zwaar woog, en de school is ondanks alle tegenstand verrees en mijn vader heeft de school als voorzitter geopend. Later is hij door een andere voorzitter opgevolgd en toen deze is gestorven door een derde. Altijd bleef hij groot belang stellen in de loop der zaken die de school aangingen.

Ook was hem in handen gekomen de brief van wijlen ds. Lintfrink, in 1734 predikant der Hervormde gemeente alhier. Deze brief stond in een boek van ds. Freuse. Deze heeft hij toen laten drukken en er zijn ook enige honderden boekjes, behelzende de bekering van ds. Lintfrink, waarin men leest, hoe hij zich eerst zelf bekeerde en hoe hij daarna door God bekeerd werd, op de scholen uitgedeeld en ook nog andere boekwerken. Hij verblijdde zich in de medewerking die hij daarvoor van anderen ondervond die niet genoemd wilden worden; ook van ds. Batelaan.

Had de Heere mijn vader uit vele benauwdheden gered, het behaagde de Heere hem weder op de volgende wijze in een beproevingsweg te leiden, door een zware ziekte in zijn gezin, de tyfuskoorts, waardoor zijn vrouw en zijn vijf kinderen werden aangetast. Vooral de twee oudsten van zijn kinderen hadden het in hevige mate. Deze ziekte zijner vrouw en kinderen woog hem zeer zwaar, zelfs zo, dat hij zich heel weinig bemoeide met zakelijke dingen maar wel veel deed aan de oppassing zijner huisgenoten, waarbij hij bijna niet sliep, maar bleef zelf gezond.

Dr. Gorter, destijds geneesheer hier ter plaatse, bewonderde hem in zijn bijzondere toewijding der verpleging. Doch wat betreft de twee oudste kinderen, de ziekte werd

steeds erger. Veel mocht hij de Heere aanlopen of het Hem mocht behagen de zijnen te sparen. Waarvoor hij meende een belofte te mogen ontvangen, dat de Heere dat doen zou. Maar deze belofte werd door de Heere zeer zwaar op de proef gesteld; in die zin, dat na verloop van enige dagen niet anders kon worden verwacht dan dat de twee oudsten zouden sterven. Zo was het, dat bedoelde kinderen van hem 42 graden koorts hadden en daar boven.

Dr. Gorter beijverde zich al zijn medische kunst op waardige wijze toe te passen. Deze dokter kwam meestal tweemaal daags. Weer des morgens expres komende, zei hij: *Heuvelman, nu moet ik u er op voorbereiden, dat u eer het avond is twee doden zal hebben.* Deze beide kinderen lagen buiten kennis en te ijlen in koorts. Hierop dankte mijn vader dr. Gorter en deze ging heen. Hij knielde toen neer voor het ledikant waarop de twee kinderen lagen en heeft een gebed gedaan, zoals mijn moeder veelmalen heeft verteld, dat het niet om in te denken was. Daarop werd hij als buiten zijn zinnen en riep met grote stem:

*"Ik zal haar levensdagen rekken;
Ik zal u Mijn hulp en heil doen zien
En nooit Mijn hand onttrekken!"*

Hij geloofde dat de kinderen beter zouden worden.

Toen dr. Gorter spoedig na dit gebeurde weer in zijn huis kwam, zei deze: *Heuvelman, hier is een wonder gebeurd. Ik meende zeker doden te vinden en ik bevind de kinderen zonder koorts.*

Mijn vader was buiten zichzelf van blijdschap en vermaande dr. Gorter naar die God te vragen, die zijn kinderen van de dood had gered.

Dr. Gorter was zeer geroerd, hoewel hij een absoluut vrijzinnig man was en zei: Dit zijn gevallen, waar onze praktijk ophoudt, maar gij zijt gelukkig. Doch ik kan alleen geloven hetgeen ik zie en uw geloof gaat verder, maar daar kan ik niet komen.

Tot aan de dood van dr. Gorter heeft mijn vader, zij het dan uitwendig, vriendschap met hem onderhouden. Ook toen hij later in Den Haag woonde, heeft hij hem meermalen bezocht, waarbij dr. Gorter dan altijd met belangstelling naar Ouderkerk aan den IJssel informeerde.

Veel heeft vader ons aan deze ziekte herinnerd en vermaand God te zoeken. In zijn spreken en vermanen zei hij ook wel: *Bedenk het, dat je vader als een rouwdrager over de aarde gaat over de geestelijke dood van vrouw en kinderen. Bedenk het na mijn dood dat ik rouw over je droeg, en van je geboorte biddend was of gij geestelijk levend gemaakt en opgewekt moogt worden uit je doodslaap door de Heere.*

Hier volgt een schrijven aan een zijner kinderen, ontvangen op diens verjaardag, daar mijn vader op reis was.

Mijn zoon, met deze zend ik u enige letteren op uw verjaardag, die ik hoop, dat gij in vrede en blijdschap mag doorbrengen en nog vele jaren uw geboortedag mag herdenken, tot zelfs in lengte van dagen. Ja, dat des Heeren zegen op u mag dalen, Zijn lieve gunst uit Sion u mag bestralen en dat gij moogt bedenken wat tot uw eeuwige vrede dient. O mijn zoon, mocht gij door Gods vrijmachtige genade eens wedergeboren worden; dat is mijn biddende wens door de genadige werking van de Heilige Geest.

Denk toch, mijn zoon, dat het vreselijk zal zijn en verschrikkelijk om onbekeerd

en vervreemd van God te sterven. Mijn zoon, vanaf uw geboorte tot op heden heb ik al aan de troon der genade om uw bekering gebeden en gesmeekt. O mijn zoon, ik hoop en wens dat gij en uw gezin toegebracht mogen worden tot de gemeente die zalig zal worden.

Na minzame groeten, uw vader.

De Rouwvlag.

Bij dit schrijven naderen we meer het einde van zijn leven. Het was in 1913 de honderdjarige herdenking der Nederlandse onafhankelijkheid en hij was, als vurig oranjeman hier blij mede, maar heeft verteld, dat hij, toen hij al die ijdele toebereidselen voor de feesten zag, zich daar in hoge mate aan ergerde en hoe hij verlangde om de oordelen Gods over deze dingen. Doch hoe de Heere Hem krachtig voorkwam en toonde dat Hij met Zijn oordelen komen zou, en dat hij daarop wel biddend op de straat had willen vallen om de oordelen nog weer af te bidden, voelende zelf nog in de wereld te zijn en zijn vrouw en kinderen en familieleden; en biddende voor de gehele wereld.

Er werd door hem met personen in die dagen een gesprek gehouden over vlaggen. "Daar zit toch niets in," zei iemand. "Nee," zei mijn vader, "in die vlag zelf niet, doch waar die voor misbruikt wordt, bedoel ik." Bijzonder deelde hij mede hoe we een donkere toekomst tegemoet gingen al scheen alles vrede en geen gevaar, en dat de Heere zou komen met Zijn oordelen over gemeente, landende wereld. "En," zei hij, "onthoudt dit van mij, als ik een vlag zette op mijn huis, dan zette ik een rouwvlag uit; niet dat ik iets heb tegen onze nationale kleuren, rood-wit-blauw of oranje, bedenk dit goed, maar let op mijn woorden. De wereld gaat dagen van grote rouw tegemoet en dat zal steeds erger worden; vandaar dat ik een rouwvlag wil plaatsen op mijn huis in plaats van ijdel feesten. Dit was in 1913.

Toen in 1914 voor Nederland de mobilisatie begon, ging hij enkele dagen in augustus naar het hospitaal te Utrecht, waar onze broeder Marinus in lag. Er stonden veel soldaten op het plein bij de kazerne waar hij eerst heen kwam. Hieronder waren ook soldaten uit Ouderkerk. Hij vermaande hen te bukken onder Gods oordelen en God te zoeken. Maar, zei hij toen: *In de oorlog zullen wij niet komen, de Heere zal zijn als een vurige muur om Nederland.* Dit was in 1914.

Kerkgebouw Ned. Herv. Kerk

Hij vroeg zijn kinderen lidmaat te worden der Nederlandse Hervormde gemeente. Daarop hebben drie zijner zonen aan dat zijn verzoek voldaan, ook die al jaren gehuwd waren. Hij betreurde het als alles op kerkelijk terrein zo aan de vijanden werd overgegeven en het opkomende geslacht bandeloos leefde tegenover de kerkelijke toestand. Vooral gold dit voor hem in wijk A; waar wijlen P. **Weggeman** ook nog het voorbeeld heeft gegeven om lid te worden zoals in zijn geschrift is te lezen. Ook willen we nog gedenken aan de godzalige ds. A. Reinier, predikant bij de Hervormde gemeente, die er voor geijverd heeft dat men lidmaat zou worden en niet bandeloos in het ruim leven.

In het jaar 1917, in welk jaar hij 70 jaar werd, kreeg hij, hoewel gezond zijnde, een voorgevoel van zijn naderend einde. Dit begon reeds in de maand mei, terwijl hij de 26e november stierf. Dit voorgevoel van zijn naderend sterven maakte hij zijn huisgenoten bekend, ook om een en ander te regelen voor zijn sterven. *De Heere was hem voorgekomen, dat het zijn laatste jaar zou zijn*, zo zei hij.

Hij ging op een keer afscheid nemen bij zijn vriend C. v. Dam en deze beiden gingen naar Van Eijgelt. Bijzonder zijn deze personen nog bij elkaar geweest. Talrijk zijn de personen geweest waar hij afscheid van nam en dan zei hij, dat hij geloofde, elkander niet meer op aarde te zien. Doch deze mensen, waar dat voorviel, namen daarvan niet veel nota omdat hij geheel gezond was.

Zo kwamen er op een zondagavond veel mensen uit de Groenendijk en de Schans bij hem op bezoek. Hij zei dat er veel in hem kwam en veel in hem gezongen werd de Psalm:

'k Zal dan gedurig bij U zijn; en zoals deze Psalm eindigt:

*En mij hiertoe door U bereid
Opnemen in Uw heerlijkheid.*

"Nu," zei hij, "binnenkort neemt de Heere mij in Zijn heerlijkheid op."

En bij het heengaan van de mensen zei hij: "Nu is het mij, alsof wij elkander niet meer zullen zien." Wel weenden de mensen bij het afscheid, doch iemand merkte nog op: "Gij ziet er zo goed uit als ik ooit gekend heb."

Let wel, de bedoelde mensen hebben het ook niet geloofd, anders hadden zij zeker veel teruggekomen, doch zij hebben elkander niet weer gezien op aarde.

Ongeveer zes weken voor zijn dood was hij op een morgen buitengewoon verblijd, omdat hij opnieuw een gezicht over de dood en het graf had gekregen in de afgelopen nacht, en heeft daar veel over gesproken. Dagelijks zong hij driemaal: *Geloofd zij God met diepst ontzag*.

Had hij van jongsaf een afschuw van de natuurlijke dood van een mens; alle vrees was bij hem ten enenmale geweken en hij was veel in blijde stemming. Ook las hij veel in de visioenen des Hemels van Bunyan. Tegen zijn vrouw en kinderen zei hij meermalen, het boekje opstekend: "Daar ga ik nu binnenkort heen, naar die hemelse gewesten der eeuwige zaligheid!"

Ongeveer drie weken voor zijn dood nam hij, hoewel gezond zijnde, afscheid van mijn moeder. Hij zei van jongsaf den Heere te hebben gebeden dat hij bij zijn sterven geen pijnlijk of lang ziekbed zou hebben en dat hij veel jaloers had gezien op die woorden: *Henoch wandelde met God en Henoch was niet meer*. Zo wenste hij als op zulke wijze heen te gaan en hij geloofde ook dat de Heere zijn wens zou vervullen. Hij sprak tegen

mijn moeder zijn grote blijdschap uit, dat zij hem zo veel had bijgestaan om zorgzaam te zijn voor de armen. En dat zij zo gaarne had meegewerkt, zodat zijn huis was geweest een herberg voor de vromen. Hij hoopte haar in de hemel weder te zien.

Het was als naderde voor zijn huisgenoten onwetende zijn einde. Maar hoe dichterbij de dag van zijn einde nabij kwam, hoe blijder en opgewekter hij werd.

Zo brak de laatste zondag van zijn leven aan. Die laatste zondagmiddag sprak hij veel met zijn zoon C. D. Heuvelman, die ouderling was bij de Nederlands Hervormde Kerk. Hij bond hem de gehele gemeente op het hart, zeggende dat hij gemeente, land en volk veel aan de Heere had mogen opdragen en dat hij blijde was dat zijn zoon ouderling was. Doch dat hij niettemin hem het grote gewicht van de roeping der opzieners in de gemeenten nog eens wilde voorstellen. En zo hij zich hiertoe onbekwaam gevoelen zou, om dan veel de Heere te benodigen in deze gewichtige zaak.

Doch in het bijzonder stond hij stil over het verval in de gemeente en wel het meest in de Groenendijk en de Schans, waar hij geboren was. En hoe zijn hoop was geweest dat in Wijk A zou worden gepredikt; en waar hij dit niet had beleefd, droeg hij zijn zoon op, om hier krachtig voor te strijden. De buurtschap waar hij geboren en opgegroeid was, woog hem zwaar op zijn ziel. Het spreken van mijn vader was wat scherp geweest, om zijn zoon aan te sporen dat hij voor prediking in de Groenendijk zou werken, voor een jaarlijks huisbezoek, de jeugd te zoeken en te leiden, niet af te laten deze op liefelijke wijze te vermanen en niet af te laten de zieken en de ouden van dagen veel te bezoeken en de instellingen der oude voorvaderen op waardige wijze te bewaren en hiervoor te waken. Toen zijn zoon C. D. Heuvelman heenging en de stoep opging, schoof hij een raampje open en zei: "Je bent er toch niet boos om, mijn jongen, dat ik zo gesproken heb?" Waarop deze zeide: "Neen hoor, vader."

Waarop hij zijn zoon toeriep: "Nu, denk dan om de Groenendijk en de Schans!"

Dit zijn de laatste woorden die ouderling C. D. Heuvelman van hem heeft ontvangen. Deze had dan ook een diepe indruk, dat hij afscheid van zijn vader had wezen nemen, en ging schreiend heen.

Zo werd het maandag 26 november, de laatste dag van zijn leven. Hij is die dag bijzonder opgewekt en blijde geweest. Hij heeft die dag meermalen gezegd dat hij zo heerlijk hoorde zingen (let wel: horen zingen). Ook zei hij: "Ik had altijd gaarne een orgel gehad (waar mijn moeder tegen was) doch ik heb er nooit zo naar verlangd als op deze dag. Mijn stem schiet te kort om God te loven.

In de namiddag ging hij gewoonlijk in een tentje zitten, dat hij had laten maken. Om drie uur kwam er een zoon van hem bij hem. Hij zei: "Ik ben nu los van alles; ik heb niets meer wat mij aan de aarde bindt, nu kon je vader wel eens gauw weg wezen."

Dit gezegd hebbende kwam ook zijn oudste zoon binnen, waarop de eerst aanwezige zoon zei: "Vader spreekt, alsof hij er niet lang meer zal zijn, doch laat ons hopen van wel; we hebben altijd zo goed en aangenaam en vredig met elkaar geleefd."

Daarop heeft hij ongeveer drie uren achtereen gesproken over de grote voorrechten, die God hem in zijn kinderen had geschonken. Doch op het laatst meer sprekende over de armen, droeg hij dezen aan zijn oudste zoon op. Een bijzonder gevoel ging ons door de leden. Toen ging hij in huis en heeft nog goed gegeten en koffie gedronken. Voor de derde maal die dag moest worden gelezen Psalm 112, berijmd. De Psalm, waar zijn weg

in lag. Men maakte aanmerking dat die Psalm reeds tweemaal die dag was gelezen, maar hij zei: "Doe het voor de derde maal." Hij nam toen afscheid van zijn oudste zoon, waarop deze heenging.

Om ongeveer 7 uur zei hij, dat hij een groot heerlijk hemels gezang hoorde zingen. Hij nam zijn pet af en zat als iemand die eerbiedig zit te luisteren. Even, later ging hij in een leuningstoel zitten. Niemand had ook maar enige gedachte aan zijn sterven. Maar op een wonderlijke wijze zei een zoon tegen hem: "Vader, ik geloof dat gij gaat sterven."

Hij zei: "Het is goed, mijn jongen, ik ben bereid; zo de Heere het doet is goed."

Hij stak zijn handen uit naar zijn zoon en deze nam zijn hand en zei weer: "Vader, gij gaat sterven."

Weer zei hij: "Het is goed, zo de Heere het doet, is goed; ik ben bereid."

Daarop zei hij met verheffing van stem: *"Zijn doen is majesteit en aanbiddelijke heerlijkheid. Amen!"*

Het was ruim acht uur en het huis is volgestroomd met mensen, en pas om half elf ging zijn ziel, zonder enige doodsstrijd, zittende op zijn stoel, naar de eeuwige heerlijkheid, naar die plaats vanwaar hij het hemelse gezang reeds had gehoord.

Ziedaar de geschiedenis geschetst van een Godzalige, die nog veel zal spreken nadat hij gestorven is.

Het zal zeker met veel gebrek geschreven zijn, doch mocht de Heere het nog zegenen om Zijns zelfs wille. Dat zij zo.

De begrafenis was als een feest voor Gods volk. Dertien rijtuigen en twee auto's volgden de lijkwagen, waarachter ruim tweehonderd mannen en vrouwen uit verschillende delen van ons land en uit de gemeente.

Zijn begrafenis is even vredig geweest als zijn leven. Daar waren mensen bij, die behoorden tot verschillende kerkgenootschappen en gezelschappen; maar de Heere was in het midden en alles is zeer vreedzaam verlopen.

Wat de bladen over hem schreven na zijn sterven en na de begrafenis.

In de Schoonhovensche Courant stond het volgende te lezen:

Ouderkerk aan den IJssel - H. Heuvelman, Czn. -

In den ouderdom van ruim 70 jaren overleed alhier de heer H. Heuvelman Czn., een man uit het volk, maar van grote invloed in de gemeente. Met ongewone ernst en overtuiging streed hij voor het christelijk beginsel. Voor 30 jaren kwam, niet het minst door zijn krachtig optreden, de vereniging tot Stichting en Instandhouding van scholen met Bijbel en de A. R. kiesvereniging: 'Nederland en Oranje' tot 'stand; welker bloei hij hielp bevorderen door woord en daad. Nog in de laatste dagen zijns levens maande hij zijn zonen aan om vast te houden en voort te bouwen. Zijn gedachtenis zal onder ons in ere voortleven.

Het volgende stond te lezen in het dagblad: 'De Rotterdammer'

2 December 1917. Begrafenis H. Heuvelman Czn.

Het was Vrijdagmiddag ongewoon druk langs onzen stillen IJsseldijk. Enige honderden

mensen stonden bij het kerkhof te wachten op de grote stoet, 15 rijtuigen en ongeveer 200 personen, die het stoffelijk overschot van H. Heuvelman Czn, grafwaarts geleidden. Vrienden van heinde en verre waren tegenwoordig. Geen wonder, Heuvelman behoorde tot degenen die getuigen mochten: Ik Uw knecht, vrees den Heere van mijn jonkheid af. En die vreze Gods dreef hem 60 jaren tot getuigen; (Heuvelman werd ruim 70 jaren) te getuigen door woord, te getuigen door daad. Heuvelman leefde in een gemeente waar Liberaal - modern de macht in handen hadden. Door zijn medewerking werd later een tweede 'School met den Bijbel opgericht.' Op zijn verzoek werd in 1887 de A. R. kiesvereniging 'Nederland en Oranje' opgericht. *Heuvelman is een socialist*, zei een steenfabrikant, *die goed vloeken kon*; maar onze mensen voelden dat hij een Christen was. Het beginsel dat Heuvelman lief had, triomfeerde; dat voelde onze gemeente; waardoor de stille hulde en waardering bij zijn begrafenis. Op het graf werd gesproken door Ds. G. van Montfrans, alhier en den heer Pluygers uit Utrecht. Plechtig klonk het:

Maar 't vrome volk in U verheugd.

Daar stonden om het graf **4 zonen**. Hun vader ging heen. Maar hij liet hen de roeping na om voort te bouwen. De gemeente Ouderkerk aan den IJssel heeft God te danken voor hetgeen hun vader had mogen betekenen.

NASCHRIFT 1.

Onze zeer geliefde moeder leefde nog ruim 11 jaren na de dood van vader. Zij was zeer bevreesd om te sterven. Mijn vader had hoop voor haar, als zijnde een stille in den lande. En vader hoopte, naar mate de dood zou naderen, de Heere haar vrijmoediger zou maken. Wijlen de Heer C. Bosman uit Rotterdam bezocht haar bijna wekelijks en zeide eens, bij haar vandaan komend: *ik heb zulk een genoeg van uw moeder gehad; nu mag ik werkelijk geloven dat zij er nog een van Gods volk wezen mag.*

De laatsten nacht hadden 2 broeders bij haar gewaakt en werd schrijver dezes des morgens om 3 uur gewekt. Hij kwam bij moeder en zeide: "Moeder zou het nu sterven worden? Zij geloofde: Ja !

Moeder, zei de zoon, ik ontroerde hevig toen er geklopt werd, ik beefde over mijn gehele lichaam. Doch, zei hij verder, moeder, er kwam zo met kracht in mij: "Ulieder hart worde niet ontroerd, in het huis Mijns Vaders zijn vele woningen." Moeder, zei de zoon, zouden wij mogen geloven dat er ook voor u een woning bij is ?'

Zij zei: Ja, maar daar moet genade voor zijn.

Moeder, zei de zoon, die grond ligt niet in onszelven.

Neen, zei zij, van ons niets.

Moeder zei de zoon, mogen wij geloven, dat u hoop heeft?

Na enig aarzelen zei zij: Ja!

In de namiddag stierf zij nog onverwacht en riep aan haar zoon Harmen. En haar hand op haar borst leggend, zei zij „*Vrede, vrede*”.

Moeder, zeide Harmen, mogen wij niet geloven dat het vrede met God is, bij u van binnen?

Zij zei: Vrede, vrede! En zo stierf zij in het bijzijn van haar kinderen.

Op haar graf werd gesproken door C. Bosman uit Rotterdam; Ds. P. Honkoop van Den

Haag; de heer A. de Redelijkheid, alhier. Deze liet zingen op haar graf:

*'d Eenvoudigen wil God steeds gadeslaan;
'k Was uitgeteerd, maar Gij zag op mij neder.
Keer mijne ziel, tot uwe ruste weder.*

En terwijl de heer De Redelijkheid zijn armen zegenend over het graf hield, werd de laatste regel gezongen:

Gij zijt verlost, God heeft u welgedaan.

Alle sprekers waren die dag zeer ruim gesteld; en is deze begrafenis ook nog een aangename dag voor Gods volk geweest.

NASCHRIFT 2

Aangezien **mijn geliefde broeder Cornelis Dirk** zijn beschrijving over onze geliefde vader, door zijn jong sterven, niet heeft afgewerkt is dit door een andere zoon verder afgemaakt.

Doch acht ik het ook niet ongepast een klein naschrift over hem te schrijven, daar hij de inleiding, schreef, enz. En eer hij het had afgewerkt is gestorven aan de kanker.

Mijn geliefde broeder Cornelis Dirk had een zeer zachtmoedig en lijdzaam karakter en wilde als het ware met alle mensen in vrede leven, waardoor hij zeer toegevend was, ook tegenover personen die zijn beginsel van huis uit vijandig waren. Ook op godsdienstig terrein, waar hij veel geijverd heeft, was hij toegeeflijk tegenover oppervlakkig godsdienstige mensen. Hij was de zuivere waarheid toegedaan en hoorde ook het liefst bevindelijke prediking. Maar hij wilde ook dat alle mensen luisterden, als bovenstaande prediking er niet was, naar oppervlakkige prediking. De Heere heeft hem voor zijn heengaan, krachtig aangegrepen en schuldenaar gemaakt voor God. En dat in enkele dagen; waar velen getuige van geweest zijn

Toen hij geloofde aan zijn spoedig sterven, kwam hij in grote benauwdheid, niets te hebben om God te ontmoeten. Ontzaggelijk was zijn benauwdheid. Hij kwam de dood te schrijven op al zijn goede werken en waarschuwde vooral, dat er op zijn graf niet gunstig over hem zou worden gesproken. En hij werd beangst en bezwaard om God te ontmoeten zonder Borg voor zijn ziel. Doch de Heere heeft Zich niet onbetuigd gelaten op zijn ziek- en sterfbed. Toen hij zonder hoop en moed lag, en alle hoop had opgegeven niets anders kon zien dan eeuwig verloren te gaan, heeft de Heere tot zijn ziel gesproken van vrede en vergeving. Zodat hij in de nacht voordat hij voor de tweede maal naar het ziekenhuis ging, tot ruimte is gekomen en zijn huisgenoten toen moesten zingen:

Laat al de stromen vrolijk zingen.

Onze broeder Harmen bezocht hem 's morgens, om 8 uur, voor hij, zoals gewoonlijk, naar Rotterdam ging. Nu was hij verheugd Harmen alles te kunnen vertellen wat zijn ziel had medegemaakt. Hij zeide dat hij de Heere Jezus voor hem hoorde bidden bij de Vader. Ook bezocht hem de heer De Redelijkheid die morgen. Hij was verlangend hem dit grote Godswerk te vertellen.

Zo is dan onze broeder Cornelis, nadat hij 's 'vrijdags was geopereerd, zondagsavonds 7 mei 1933 gestorven. Zijn heengaan was vrede. Nadat bij de verpleegsters allen had bedankt, ging hij stil liggen en zei, zijn armen uitstrekkend: *De Heere is met mij!* En toen was hij heengegaan. *Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven!*

Op zijn graf werd gesproken met een kort waarderend woord, door ouderling F. Goudriaan. De heer De Redelijkheid sprak, hoe het oude, volk hoopte dat God wat in hem gelegd had en hoe de Heere het nu bij het einde van zijn leven was komen vervullen en bevestigen. En sprak hij er zijn blijdschap over uit, dat hij nu ook nog door het oude volk van God begraven werd.

Daarna sprak zijn zwager, de heer Huib de Hek, van Giessendam, die in zijn leven niet vlak met hem had gelegen. Hij zeide op het graf: *Nu ik veel van hem ging houden, nam de Heere hem weg. De Heere had jong wat in mijn zwager gelegd, maar ach het sliep. Maar nu heeft de Heere hem voor zijn dood wakker geroepen.* Hij legde dit verder uit. Hij zei: *Zo zeker als zijn lijk hier in de kist ligt, zo zeker ben ik er van dat zijn ziel in de hemel is.* En zo is onze geliefde broeder Cornelis Dirk onder zeer grote belangstelling ter aarde besteld. Hij spreekt ook nog nadat hij gestorven is.

NASCHRIFT 3

Ook staan wij tot slot even stil bij onze zeer geliefde oudste broeder Harmen.

Toen onze geliefde broeder Cornelis Dirk gestorven was en hij in het gezin was geweest bij de weduwe, zei hij tegen zijn vrouw, dat er in hem met kracht was gekomen: Zie "hij gaat u voor naar Galilea, aldaar zult gij hem zien. Dit vertelde hij tegen zijn vrouw en zei: *Nu zult gij eens zien, hoe spoedig ik hem volgen zal.*

Doch hij verbood zijn vrouw strengelijk dit niemand te zeggen. Hoewel hij dit meermalen tegen zijn vrouw heeft herhaald en altijd verbood dit aan anderen te zeggen, zo is hij plotseling op zaterdagmorgen 9 Maart 1935 gestorven.

Op merkkelijk is, dat een broeder van hem juist drie weken voor zijn dood heeft gezegd, dat hij er mee liep dat zijn broeder Harmen zou worden weggenomen.

De belangstelling bij de begrafenis was enorm.

Zes sprekers hebben op zijn graf het woord gevoerd. De laatste spreker, de heer De Redelijkheid van hier, zei, *hoe hij zijn vader had beloofd voor de armen te zullen zorgen, die zijn vader achterliet.*

Nu, zei de heer De Redelijkheid, *we kunnen zeggen dat hij die belofte aan zijn vader gedaan, rijkelijk heeft vervuld.*

Ten teken van rouw was de Gemeentelijke slachtplaats te Rotterdam van 's morgens 10 uur tot namiddag 3 uur gesloten.

Zo zijn al onze genoemde geliefden verloren maar niet vergeten! En zien wij bevestigd:

Want wij hebben hier geen blijvende stad!

NAGELATEN GESCHRIFT VAN
CORNELIS HEUVELMAN

geboren 8 december 1887

overleden 9 maart 1963 te Stolwijk

door hemzelf beschreven

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2020

STAMVADER

1. Johann Heinrich (Hendrik) **Heuvelman (Hövemann)** (Hofeman) en **Neeltje** Heuvelman (Hövemann) (Hofeman) (geboren van der Klist).
Johann is geboren op 28 november 1767, in Wedehorn, Duitsland. Overl. 1851.
Neeltje is geboren op 15 maart 1789, in Barwoutswaarder. Overl. 1849.

2. Cornelis Heuvelman, 1824 - 1901

Cornelis Heuvelman is geboren 1824 en overl. 1901

Zoon van **Johann Heinrich** (Hendrik) **Heuvelman (Hövemann)** (Hofeman) en **Neeltje** Heuvelman (Hövemann) (Hofeman) (geboren van der Klis).

Cornelis trouwde met **Johanna Trouwborst (22 jaar)**; geboren op 14 juni 1826, in Oudekerk A/D IJssel. Overleden 1900.

Cornelis had 8 broers of zussen: Adrianus (Janus) Heuvelman, Hendrik Heuvelman en 6 andere broers of zussen.

Zij hadden **15 kinderen**: Hendrik Heuvelman, Anna (Johanna) Speksnijder (geboren Heuvelman (Hövemann)) en 13 andere kinderen.

Cornelis hertrouwde met **Aafje Goudriaan** dochter van Willem Goudriaan, op 30 april 1879, op 54 jarige leeftijd. Aafje is geboren op 16 december 1817, in Ouderkerk aan den IJssel, Nederland.

3. Cornelis Heuvelman Sr. geboren op **30 oktober 1858**, in Ouderkerk aan den IJssel, Zuid-Holland. (Bijgenaamd **de Zandkoning**). Overl. 29 jul 1937.

Hij trouwde met **Jansje Terlouw**, geboren op 25 oktober 1860, in Ouderkerk aan den IJssel, Zuid-Holland, Netherlands. Overl. 1929.

Cornelis had 7 broers of zussen: o.a. Marinus Heuvelman, Johanna Oosterwijk (geboren Heuvelman) en 5 andere broers of zussen.

Jansje Terlouw was een dochter van Teunis Terlouw, geb. 1811- overl. 1889 en Maria van der Graaf; 1814-1889

De zandkoning

Zijn zoon:

4. Cornelis Heuvelman Jr, 1887 - 1968. Schrijver van deze levensschets

Cornelis Heuvelman is geboren op 8 dec. 1887 te Rotterdam

Hij had 6 broers en 3 zusters; blz. 23; en een oom **Hendrik Terlouw**, blz. 27
 Trouwde met **Geertrui Speksnijder** in 1909, op 21 jarige leeftijd
 Geertrui is geboren op 24 juli 1887, in Ouderkerk aan den IJssel, Zuid-Holland.
 Zij hadden 4 zonen: Jan Heuvelman en 3 andere kinderen.
 Cornelis is overleden 1968, op 80 jarige leeftijd.
 Hij is begraven in Krimpen aan den IJssel. (In levensschets staat Stolwijk)

5. **Cornelis Heuvelman, 1910 - 1988 op 77 jarige leeftijd.**

Cornelis Heuvelman is geboren 1910

Zoon van **Cornelis Heuvelman Jr, 1887 - 1968**

en moeder Geertrui Heuvelman (geboren **Speksnijder**).

Cornelis had een zus: Magdalena Heuvelman.

Cornelis trouwde met **Adriana Droog**, 1930, op 20 jarige leeftijd.

Adriana is geboren op 29 april 1909, in Ouderkerk aan den IJssel, Nederland.

Zij hadden o.a. een dochter:

Lenie Heuvelman.

NAGELATEN GESCHRIFT VAN

**CORNELIS HEUVELMAN geboren 8 december 1887
overleden 9 maart 1963 te Stolwijk**

Aan mijn geliefde kinderen.

VOORWOORD

Een kort voorwoord aan dit beknopt verhaal van mijn leven, beschreven in alle eenvoudigheid. Het is niet mijn begeerte geweest om deze aantekeningen door hooggeplaatste personen of leraars te laten opsieren, maar dat u mijn zwakheid en onkunde in dit geschrift uitkomende, dragen moge. Dit is de wens van uw vader.

"Ik dank U, Vader, Heere des hemels en der aarde; dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve den kinderkens geopenbaard; ja, Vader, want also is geweest het welbehagen voor U." Lukas 10: 21.

"Want gij ziet uw roeping, broeders, dat gij niet vele wijzen zijt naar het vlees, niet vele machtigen, niet vele edelen. Maar het dwaze der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij de wijzen beschamen zou; en het zwakke der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij het sterke zou beschamen, en het onedele der wereld, en het verachte heeft God uitverkoren, en hetgeen niet is, opdat Hij hetgeen iets is, te niet zou maken; opdat geen vlees zou roemen voor Hem."

1 Cor. 1:26 t/m 28.

"Want u komt de belofte toe en uwe kinderen. en allen die daar verre zijn; zovelen als er de Heere Uw God toe roepen zal."

Evenmin als het lichaam kan blijven bestaan zonder ziel, evenmin kan de ziel bestaan zonder belofte. Evenals het lichaam elke dag brood tot voedsel nodig heeft, evenzo kan de bezwijkende ziel nooit tegenstaan gevoed te worden met of op de belofte.

Om deze reden heb ik dit geschreven; wier hart op de rechte wijze geraakt zijn door de trekkende eeuwige zondaarsliefde. "Och, of gij ook bekendet, ook nog in dezen uw dag, hetgeen tot uw vrede dient!" Luk. 19:42

"Maar vermaant elkander te allen dage, zolang als het heden genaamd wordt, opdat niet iemand uit u verhard worde door de verleiding der zonde." Hebr. 3:13.

"Zo Hij vertoefd, verbeidt Hem, want Hij zal gewisselijk komen en niet achterblijven."

Ziedaar het wachtwoord des Heeren voor alle dienstknechten en dienstmaagden des Heeren om alleen te steunen op de belofte Gods die in Christus Jezus, ja en amen zijn.

Dit is voor het vlees onmogelijk. Het vlees kan slechts verbeiden wanneer het ziet. Het wacht nooit, maar helpt zichzelf.

Wanneer uitwendige rampen of bezwaarnissen het kind van God als een dorsvloer overstelpen, dan beproeft het vlees allerlei middelen, geoorloofd of niet geoorloofd totdat alle middelen zijn uitgeput en het arme gejaagde zieleschepsel schreeuwend als een hert naar de waterstromen in de armen van zijn Bondsgod valt en daar leert verstaan wat de Heere zegt door de mond van Zijn knecht Jesaja "Zal een bijl zich beroemen tegen dien,

die daarmede houwt? Zal een zaag pochen tegen dien, die ze trekt? Alsof een staf bewoog degenen, die hem opheffen? Als men een stok opheft, is het geen hout?." Jes. 10:15.

Maar, zo vraagt men, zijn dan in zulke omstandigheden alle middelen geoorloofd en moet de mens dan volstrekt niets doen en maar lijdelijk wachten? Wij antwoorden: De mens heeft in zulke omstandigheden niets te doen dan te verbeiden. Hoort des Heeren woord: "In stilheid en vertrouwen zal ulieder sterkte zijn", en wederom: "Wacht op den Heere, Hij zal ulieder hart versterken."

Gods arme volk moet wel eens lang, ja, vaak langer dan tien dagen, ja, hun gehele leven wachten, totdat de Heere bij de dood de belofte waarmaakt.

Maar tegen dat wachten en verbeiden nu is de mens zijn gehele leven in opstand. Het vlees begeert tegen de geest en die beiden zullen het nooit eens worden. En dat verdoemelijk vlees zal net zo lang woelen en vooruit willen, totdat het ten enenmale voor-good is ten ondergebracht. Maar "ja-maars" houden nooit op, want deze zijn weelderige takken van de vleesboom.

Nu dan, welke "maar" komt ons wederom tegen? Maar als ik dan slechts te wachten heb en niets te doen, dan moet ik ook van alle middelen afzien; dan behoeft de landman niet te zaaien en de schipper de zeilen niet op te halen en..... houd op; dat is niet het wachten en verbeiden dat de Heere leert. Dat is hetgeen salomo zegt: "Een weinig slapen; een weinig sluimeren, een weinig handvouwen, wanneer het beeld van de luiaard bezwijkt. Neen, gans anders is de weg. Er staat: "Doe al wat uw hand vindt om te doen met al uw macht; maar strijd tegen elkander."

Niet doen en toch alles doen, dat is het grote geheim dat God zijn kinderen leert. Hij die in Christus Jezus is, behoort alles te doen. "Werkt uws zelfs zaligheid met vrezen en beven."

Geliefde kinderen: De Heere heeft mijn ziel wel eens verkwikt met een belofte: "Maar die, in Christus is, is een nieuw schepsel." En daar sta ik buiten. Alles wat ik vermeldt, is te kort en te smal om God te ontmoeten. Maar van hetgeen ik beschreef heb ik iets mogen leren kennen, n.l. hoe God mijn zonde en ellende bekend maakte, dat ik tegen de hoogste Majesteit gezondigd heb.

U weet allen dat mijn leven nooit helder geweest is. Ik heb veel zoete tranen moeten bewenen in de trekkende liefde, maar ook bittere tranen vanwege mijn zonde en afdwalingen.

Och, dat de Heere de donkere nevels mocht opklaren aan deze zijde van het graf eer het besluit bare. Dat de Heere het gebrekvolle nog met Zijn zegen achtervolgen mocht; het geschrevene mocht zegenen en heiligen aan mijn en uw arme ziele.

Mijn jaren zijn al in de 60 geklommen. Gods Woord getuigt er van: "Het graf zal ulieder gedaante verslijten, elk uit zijne woning." Zo zal ook straks mijn koud gebeente in het graf liggen. En in het graf is geen bezinning meer nog wetensap.

*Want in het 'stille graf zingt niemand 's Heeren lof;
Daar 't zielloos lijf gedompeld in het stof;
kan Hem geen glorie geven.*

Totdat de bazuin des Archangels blazen zal: "Staat op uit de doden en komt ten oordeel. Dan zullen de vrijgekochten des Heeren met gejuich wederkeren. Treuring en zuchten zullen wegvlieden, maar de goddelozen zullen roepen: "Bergen valt op ons en heuvelen

bedekt ons voor het aangezicht des Heeren." De dood zoeken en niet vinden.

Zo hoop ik, dat dit niet te dien dage tegen mijn arme kroost zal getuigen tot een reuk des doods ten dode, maar dat de Heere het zegenen en heiligen en toepassen mocht aan onze arme zielen en dat het einde moge strekken tot Zijn eer en tot een reuk des levens ten leven.

Op een avond kwam mij onder het lezen van Gods dierbaar Woord zo onder de aandacht Jesaja 30:15: "Want alzo zegt de Heere Heere, de Heilige Israëls: Door wederkering en rust zoudt gijlieden behouden worden, in stilheid en vertrouwen zou uw sterkte zijn; doch gij hebt niet gewild." En vers 19: "Want het volk zal in sion wonen, te Jeruzalem; gij zult ganselijk niet wenen; gewisselijk zal Hij u genadig zijn op de stem uws geroeps; zo haast Hij die horen zal, zal Hij u antwoorden."

Hierdoor kreeg ik de begeerte om een weinig van mijn levensloop te melden.

Mocht het zijn met de hulp des Heeren en de goedkeuring des Heeren er over geschonken moge worden en het nog dienen en strekken moge voor de een of ander; voor mijn arme kroost tot boete en berouw om toch de Heere te zoeken op weg en op reis naar de eeuwigheid.

Het is me menig keer voor de aandacht gekomen, doch ik durfde het niet aan, omdat de mens er zelf zo gauw tussen zit en tenslotte dat mijn arme ziel geen Borg heeft leren kennen voor mijn schuld. De zonde staat nog open, dus alles wat ik vermelden zal, is te kort voor de eeuwigheid om God te ontmoeten.

Maar och, dat de Heere er nog een zegen aan zou willen laten, is mijn hope.

*Kinderen, wij staan aan de oever van de levenszee,
neem dan nu het volgende mee
Als kompas het woord des Heeren.
Wil als stuurman Hem begeren,
die de Zoon des Vaders is.
Geesteslicht en wind vervult de zeilen.
Wil toch niet langer verwijlen,
licht het anker uwer hoop.
Wil niet vertragen uwe loop.
Hef de kruisvlag hoog in top,
en richt daar uw blikken op.
Wilt gij dat op deze wijze,
dan vaart ge wel op de reis.*

Uw vader C. Heuvelman.

IK WAS OMTRENT **acht jaren** oud, toen ik bij mijn ouders op de zolder sliep en ik midden in de nacht ontwaakte en zeer verschrikte dat de hemel zich zette tot het laatste gericht. De wolken trokken zich samen en ik zag de Heere in Zijn majesteit en heerlijkheid op de wolken des hemels te voorschijn komen.

En ik zag dat er een licht op de aarde viel en dat er een scheiding was ter rechteren ter linker hand en ik hoorde de stem des Archangels: *Staat op gij doden en komt ten oordeel*. De graven werden geopend en ik zag de doden opstaan, klein en groot, om het laatste gericht te ontvangen.

O, kinderen, die scheiding aan de rechter- en de linkerhand was groot. Aan de rechterhand kwamen ze lachende op met uitgestrekte armen de Heere tegemoet. "Komt in gij gezegende des Vaders en beërft het Koninkrijk dat voor U weggelegd is van voor de grondlegging der wereld".

Maar aan de linkerkant verwrongen aangezichten en die riepen: *Bergen valt op mij en heuvelen bedekt mij voor het aanschijn des Heeren*. De dood zoeken en niet te kunnen vinden. O, kinderen, dat zullen we straks allen beleven als de Koning van hemel en aarde komen zal om de aarde te zuiveren.

Ik was zo ontroerd, dat ik mijn knieën boog en bad: "O, Heere, als U mijn leven spaart, zal ik U alle dagen zoeken om bekeerd te worden."

Maar och, ik was er niet achter dat de wereld ook aan deze zijde des grafs voor mij vergaan moest en er schoot niets anders over dan een benauwde consciëntie. Als het onweerde dacht ik: Nu zal het gebeuren; de wereld zal vergaan.

De jaren gingen door. Ik werd **16 jaar**, toen mijn vader in het Oude Testament las: Die op Gods dag hout sprokkelt werd buiten de poort geleid en gestenigd. Ik had al wat kwaad en zonde gedaan, maar merkte niet op dat ik zelf buiten de poort gestenigd moest worden.

Ik was 17 jaar, toen ik met mijn kameraden in Rotterdam lag en op zondag. Ze wilden een café ingaan, doch ik durfde niet mee te gaan. Ik werd geweldig van de Moabs bespot, dat ik geen geld had en dat ik te vroom was.

Na enkele malen bespot te zijn, werd ik aangesproken van binnen: als je verloren gaat bent u niet alleen; dan gaan de anderen ook verloren. En ik ging mee. Ik had een glas bier in de hand en de kastelein vroeg wat me scheelde. Ik zei niets, maar dacht veel.

Dat de aarde zich niet opende en dat ik levendig ter hel zou varen, was mij een wonder.

Ik vroeg de Heere: of ik een vrouw mocht krijgen. Ik dacht: dan ben ik van die zondige kameraden af, en ik deed een keuze om voor de Heere te leven.

Op mijn 18e jaar kreeg ik kennis aan jullie moeder. Daar ging ik maandag na Pinksteren mee naar Scheveningen. Het ging er lustig naar toe.

's Avonds wilde ik terug, maar mijn maats gingen naar de schouwburg. Ik ging tegen mijn zin mee. Daar was ik nog nooit geweest.

Daar gekomen, ging het aan. Het toneel werd geopend en er kwamen twee wielrijders op het toneel en reden zo hard met een buks in de hand en schoten telkens midden in de schijf. Ik kon het niet begrijpen, dat zoiets kon. Toen ik het niet begreep kreeg ik te zien dat de Heere Zijn boog spant en de zondaar in het hart komt te treffen en neer doet vallen. Ik riep: *Geertruida, laten we er uitgaan. Het is de plaats des afgronds en des eeuwigen verderfs*.

Maar de slaande hand doet wel opmerken maar niet stilstaan.

Op een andere zondag werd uitgenodigd om met een schippersknecht mee te gaan naar de stad.

Ik ging mede tegen mijn zin en ik had geen wapens genoeg om te zeggen: "Het is Gods dag". O, die zonde.

In een danssalon gekomen zijnde sloeg de trom en de muziek zo geweldig in de oren, dat mijn lichaam beefde. Ik dacht met Korach Dathan en Abiram levendig ter helle te varen.

Maar al mijn goede voornemens vielen weer in duigen en ik bad de Heere of ik een vrouw mocht krijgen. Ik dacht als ik getrouwd was de zonde wat te laten.

Huwelijk

Op mijn 21e jaar ging ik trouwen. Ik beloofde de Heere allerlei beloften, maar wat viel dat tegen. Toen we naar bed gingen dacht ik: "Als jij je knieën maar buigt, want ik durf het niet te zeggen". Och, we hadden de zegen al verloren door de zonde, omdat we een gedwongen huwelijk moesten aangaan.

Ik liep vóór in het schip en boog daar alleen mijn knieën en dan weer op het bed alleen. Maar op zekere dag vraagt mijn vrouw: "Wat doe je daar?" Ik begon te wenen en zeide: Ik kan zo maar niet aan het werk gaan zonder de Heere te vragen en te erkennen dat Hij ons nog draagt en spaart en Hem vragende of Hij onze voortocht en achterhoede wil zijn, maar bovenal of we nog bekeerd mogen werden".

Mijn vrouw zei: "Als jij het doet, doe ik het ook." Ik schaamde me weg. Ik weet nog dat ik 's zondags om 7 uur naar haar toe ging en dat ik een gezelschap van Gods volk passeerde en daar hoorde ik zingen:

*Zij zullen als op Mozes' bee,
wanneer uw pad loopt door de zee,
geen golven overstromen.*

Mijn ziel weende Ik dacht: "Wat is dat volk gelukkig en ik ongelukkig". Ik weet dat ik de zonde doe en dat de Heere mij zeker straffen zal.

Ik moest op zekere nacht om 1 uur varen met getij met ons zeilschip. Ik keek om 1 uur naar boven, maar het stormde zo hard dat we niet konden varen en terwijl ik de hemel zag, getuigde deze tegen mij en vielen deze woorden met kracht in mijn hart: "Zijn gezegenden zullen het aardrijk beërven, maar de goddelozen zullen uitgeroeid worden".

Ik ging van benauwdheid naar bed toe en zag het geluk van het door Gods gezegend volk, maar ook het eeuwig wee van de goddelozen. Ik las oude schrijvers en de Bijbel om mijn geweten wat te stillen. God wat en de Mammon wat. Maar we kunnen God niet dienen en de wereld. Maar geen overwicht te hebben. En ik ging weer door.

Op 19 maart werd ons eerste kind geboren. Mijn vrouw in arbeid zijnde, lagen we voor anker te Herwijnen op de rivier. Ik moest om de dokter 's nachts om 4 uur aan de wal, uitzijnde en biddende om de bijstand des Heeren, want de mens leeft maar door. Maar als het nood wordt, ook voor de tijd, is er geen andere uitvlucht als tot God te gaan. Alles verliep goed, maar ik schaamde me dat de nood weer gauw wegzakte.

Och, kinderen, dan wordt men gewaar dat er bij de mens geen aanbidding en dankzegging meer is overgebleven.

Het kind groeide op maar moest nog gedoopt worden. Ik zag er tegen op om voor God en de gemeente die vraag te beantwoorden. Ik kon geen ja of neen zeggen, maar mijn vrouw

hield aan. We namen paard en wagen en reden 's zondags (een uur lopen) naar het dorp. Ik betaalde f. 2.50 aan opa voor het gebruik van de wagen. Het kind werd gedoopt en er werd gezongen Psalm 103 vers 2:

*Looft Hem, die u al wat gij hebt misdreven,
hoeveel het zij, genadig wil vergeven,-
uw krankheên kent en liefderijk geneest;
die van 't verderf uw leven wil verschonen,
met goedheid en barmhartigheên u kronen,
die in den nood uw Redder is geweest.*

Ik schaamde mij weg voor het hoge Wezen en riep in mijzelf: "Wat zal dat volk toch eeuwig gelukkig zijn die dat leren kennen in een belevende daad voor hun arme ziel.

We reden naar huis terug. Even buiten het dorp viel met kracht in mijn ziel "Gij zult os noch ezel op de dag des Sabbaths losmaken". Ik riep: "O, vrouw, dat is eeuwig kwijt'.

Ik hield me goed vast want ik dacht ieder ogenblik met wagen en paard en wij met z'n allen als Farao te verdrinken in de IJssel. Maar de Heere deed niet naar onze zonde en naar onze ongerechtigheden. We kwamen behouden thuis.

Mijn vrouw was erg blij en de fles kwam op tafel. Mijn schoonvader en mijn schoonmoeder dronken een glaasje. Ik was erg benauwd en wilde niets nemen. Zo'n dure eed afgelegd te hebben en dan met een fles te beginnen, dat ging niet.

Maar ik ging weer door.

We kregen meer kinderen en op zekere dag zag ik mijn vrouw met 3 kinderen in de kajuit zitten. De schuld kwam op mij aan. Mijn ouders verlaten en een vrouw gekozen en drie vruchten van mijn eigen akker. Die hadden ook een ziel dragende voor de eeuwigheid geschapen en dat God die van mijn hand zou eisen en of wij wel ooit een vader of moeder geweest zijn. Ik weende. Ik riep "Neen, Heere, alles in de zonde doorgebracht". Toen werd het niet de kinderen, maar mijn schuld, biddende of de Heere mijn arme kroost nog wilde bekeren en nog altijd opdragende aan de troon Zijner genade.

Ik zag dat ik alles te kort kwam om vader van een huisgezin te zijn. Ik kon of durfde geen gebedje voor het eten te doen in het bijzijn van vrouw en kinderen. Ik weet nog dat in die dagen mijn hart 's avonds op bed liggende, zeer deed van "och" en "och roepen of de Heere mijn mond eens kwam te openen, het harde hart te verbreken en of de Heere mij nog eens bidden mocht leren.

En o, kinderen, het was mijn beste tijd, toen ik het niet kon. Mijn hart schreeuwde tot God.

Op zekere dag lagen we 's zondags te Vuuren op stroom ten anker. Het was' Gods lieve dag. Ik weet, dat ik 's morgens om 9 uur wakker werd. De zon scheen door de lichtkant heen in mijn aangezicht.

Ik sloeg mijn ogen op in de liefelijke zonnestralen en de Heere toonde mij dat ik als een os voor de bijl op die dierbare Sabbatdag op de rand van een afgrond lag te slapen. Ik beefde van het hoofd tot de voetzool toe. Ik ging er uit en schoof het luik open en keek buiten in het luchtruim. Ik wist niet waar ik was. Ik zag Gods hand in het scheppingswerk. De Heere had hemel en aarde geschapen en alles was zeer goed. De grasscheuten aan de wal en de vogelen in het luchtruim, alles prees zijn maker en

Schepper. De zon stond als een baken aan de hemel, ging voor mij op en staarde mij aan; en de wet der eisende gerechtigheid staarde van de hemel tot de aarde mij aan. Ik zag dat ik al de geboden Gods overtreden had. Ik zag dat de Heere de mens geschapen had naar Zijn evenbeeld in alle kennis, gerechtigheid en heiligheid en alles was om onze Schepper te loven en te prijzen. En we kenden de Heere aan de wind des daags.

En toen zag ik dat ik verloren en aan al Gods geboden schuldig lag. En daar vielen deze woorden in mijn hart: "Hij doet zijn zon opgaan over bozen en goeden en regent over rechtvaardigen en onrechtvaardigen".

Ik zag mij staan als een klomp vol zonde en ongerechtigheden en 26 jaar tegen een goeddoend God gezondigd te hebben. De zonde viel als zonde open. Ik riep uit: "Och Heere, mocht die Zon der gerechtigheid nog eens voor mijn arme ziel opgaan" Ik hoorde deze woorden: "Ik schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, alwaar de gerechtigheid woont".

Och, kinderen, als die zonde levendig wordt, tegen zo een hoge Majesteit begaan te hebben, dan betreurt en beweent men die zonde tegen zo een goeddoend wezen. Ik deed een keus om heilig voor God te leven en nooit meer te zondigen.

Ik zei: Al wat ik verloren heb, zal ik terugbetalen. Mijn vrouw had, brood klaar om te gaan eten en toen heb ik voor het eerst van mijn leven hardop uit de nood van mijn hart tot God gebeden.

Mijn vrouw en ik weenden; die lieve Geest der genade en der gebeden riepen met onuitsprekelijke zuchtingen tot de Heere. "In deze zuchten wij, bezwaard zijnde vanwege onze zonden". We weenden allen.

Preeklezen met mijn gezin. Ik nam voor: "Ik en mijn huis, wij zullen de Heere dienen"

Ik kwam onder het volk, bezocht gezelschappen en dacht van kracht tot kracht steeds voort te gaan. Maar och kinderen, ik was er niet achter dat er steeds klacht op klacht aan verbonden was.

Ik kreeg al zeer gauw mijn vrouw bitter tegen en ik werd een vreemdeling in mijn eigen huisgezin. Eens mans vijanden zullen hem omringen; maar het ergst van alles was de vijand van binnen.

Met godsdienst ligt de vijand stil onder de tafel; met lezen en zingen is de duivel wel stil. Het is hem eender of we met godsdienst of met goddeloosheid, naar de hel gaan. Maar als de arme mens tot God gaat roepen, dan is hij er bij, geloof dat zeker

Ik zette er alles op om God te bevredigen, tegen Wie ik gezondigd had. O, dat nauwe leven. Voor een dronk water had ik de Heere nodig.

De lieve dag des Heeren moest geheiligd werden. Ik weet nog dat ik 's nachts om 3 uur wakker werd en opstond om in de Bijbel en in de oude schrijvers te lezen. Mijn vrouw was het er niet mee eens en dan vielen er wel eens bittere. woorden. Ze zei wel eens: "Als ik dat geweten had, dan had ik je nooit willen hebben".

Ik schrijf dit niet, kinderen, om iets van jullie moeder te zeggen. O, neen, ik hield veel van haar en zij was voor mij zeer goed; maar wat het geloof betreft, waren we het niet eens.

Ik weet nog, dat als het zaterdag was, dat alles kwam te getuigen, dat dit de dag der voorbereiding was voor de Sabbat des Heeren. En dan viel me voor:

Gedenkt en viert met vee en magen,

*Den Sabbat, na zesdaagse vlijt;
God schiep 't heelal in zoveel dagen,
En heeft den Sabbat zich gewijd.*

Ik wilde er nog wel eens iets van hebben, om in te leven als in die dagen, die dagen vol vuur en geen licht. Dit zal de lezer wel in kunnen denken, die kennis heeft aan die zaken. Och, wat zoekt de mens toch om God te bevredigen. Ik dacht minder zonde te doen en de zonde te boven te komen, maar ik werd steeds gróter zondaar voor God, want de mens is één en al zonde.

Ik zei op zekere dag: "Daar ligt alles, ik schei er mee uit". Maar het duurde geen uur lang of ik was weer aan de gang, want uit de werken der wet zal niemand zalig werden.

Ik weet nog dat we 's zondags te Brakel lagen met broer Hendrik en Adriaan. Ik zei tegen mijn vrouw: "Ruimt de huisboel maar op, dan zullen we nog een predicatie lezen met elkander. Mijn broers kwamen dan over om te luisteren. Ze antwoordde mij lelijk: "Jij met je godsdienst; ik moet er niets van hebben". Die woorden deden mij erg zeer. Ik ging wenend naar boven, achter de roef zitten.

Toen ik daar een uur gezeten had, sloeg ik mijn ogen ten hemel en riep "Ach, Heere, U ziet me hier zitten; ik heb alles tegen; wat moet ik toch doen om zalig te worden?".

Toen viel er zo met kracht in mijn hart:

*'k Sla d' ogen naar 't gebergte heen
vanwaar ik dag en nacht
des Hoogsten bijstand wacht.
Mijn hulp is van den Heer alleen
die hemel, zee en aarde
eerst schiep en sinds bewaarde.*

En daar gingen mijn blinde zielsogen een weinig open en ik kreeg te zien dat de Heere zelf die dag gezegend en geheiligd had en dat al onze beste werken met zonde bevlekt zijn.

O, wat is de mens toch aan het werk om die eerste persoon te verbidden, die toch nooit over de zonde heen zal komen en geen afstand van zijn recht zal doen, maar de zonde eeuwig straffen zal,

Kinderen, vergun mij dat ik dingen schrijf die ik reeds eerder had moeten melden. Maar de helft is me ontgaan.

Zo valt er bij datgene, wat de schenker tegen Farao zei: "Ik gedenk heden aan mijn zonden."

Ik weet nog op mijn 19e jaar dat ik loten moest voor de militaire dienst. Ik had een lieve moeder, waarvan ik geloven mag, dat het een stille in de lande was en dat ze met de vreze Gods bedeed was. Ze boog haar knieën vóór ik wegging, vragende de Heere of ik er uit mocht loten en of ik die dag niet in de baldadigheid door zou brengen.

Ik ging met veel waarschuwingen weg tegelijk met 38 man uit Nieuwerkerk aan den IJssel. De vlag voorop; het ging er lustig naar toe, zingen en baldadigheid en ondeugd met elkander uithalen. Mijn geweten sprak mij hevig aan; ook de waarschuwingen van mijn moeder.

Te Zevenhuizen gekomen lootte ik no. 21, dus was ik eruit geloot. En toen met de gehele

plaag naar huis toe. Alles moest het ontgelden. Maar ik was zo mak als een lam. De zonden kwamen mij voor de ogen en dat ik eenmaal rekenschap zou moeten afleggen, dat ik met mijn kameraden naar huis ging.

Ik was om 4 uur 's middags thuis. Mijn Moeder was erg blij en ze vertelde mij, dat ze die dag veel op haar knieën gelegen had voor dat Hoge Wezen en geloof kreeg dat ik vrij zou zijn. Ze gaf me koffie en vroeg een zegentje.

Maar de tijd ging door, dan op dan onder, en ik tobde maar door. Ik was in die dagen een in mijzelf bekeerd mens. Ik geloof van achteren bezien, dat er geen grotere Farizeeër op de aarde was, dan ik.

Op zekere dag lagen we te Rotterdam. We moesten lossen bij de Watertoren met de knijper. Mijn zoon en ik leidden de knijper en ik raakte op een gegeven moment bekneld tussen de knijper en het schip. Ik kreeg de knijper tegen mijn buik aan en dacht: "Dat zal sterven worden". Ik haalde diep adem, maar kwam weer bij.

De andere zondag lagen we te Colijnsplaat in Zeeland. 's Zondags daar in de kerk zijnde kreeg ik erge pijn in mijn buik. Toen we gelost hadden en naar Rotterdam gevaren waren, liet ik me onderzoeken door de dokter. Ik moest naar het ziekenhuis om geopereerd te worden, waar ik erg van schrok.

's Maandagsmorgens bracht mijn vrouw mij naar het ziekenhuis. In Gouda aangekomen zijnde, nam ik afscheid van mijn vrouw en dacht: "dat kon het laatste wel een wezen". Mijn vrouw weende.

's Avonds om 9 uur kwam de hoofdzuster mij zeggen: "Heuvelman, bereid u voor op de operatie, want morgenochtend om 7 uur moet u geopereerd worden" Ik was hevig benauwd en kon niet slapen.

Kinderen, als de dood komt kijken, dan houdt het praten op. Dan moeten er zaken zijn. Ik riep de gehele nacht de Heere aan om genade en geen recht. 's Nachts om 4 uur vielen deze woorden me zo bij: "Om het zuchten van de gevangene en om het kermen der nooddruftige, zal Ik nu opstaan". Ik zuchtte: "Och, Heere, dan zal het wel gaan, als U er maar bijstaat".

Ontsluiting van de Borg

Ik ging welgemoed van de zaal af. Al mijn maats zei ik goedendag, want als de Heere meegaat, dan is alles goed. Ik liep zelf naar de operatiezaal. Toen klom ik op de tafel en ze begonnen me te waarschuwen en mijn armen en benen en mijn lichaam vast te binden. De dokter zei "Even op je tanden bijten, dan zal ik je opensnijden. Ze gingen aan het werk, twee uren lang. Daar ik aan geheime delen mankeerde, wat bij een man het teerste punt is, zo had ik vreselijke pijn. De zusters wasten mij bij van pijn en zweten met brandewijn.

Ik had een half uur gelegen met veel pijn en toen kwam die strijd van de grote menigte en sprak mij aan: "Je kunt mooi praten, maar het zuchten van de gevangenen en het gekerm der nooddruftigen is voor Gods volk, en daar lig jij buiten".

Kinderen, wat is de mens toch altijd bezig om de duivel gehoor te geven en ik lag weer alleen. Toen ik een half uur in de pijn lag, gingen mijn blinde zielsogen open. Ik kreeg door een oog des geloofs te zien op die lijdende Borg, die uit de staat der verhoging zo laag afdaalde om zich aan de vervloekte kruispaal te laten hechten en Zijn bloed te laten stromen en uitriep: 'Het is volbracht', om de schuld en zonde van Zijn arme volk op zich te nemen. Ik zag, dat ik 52 jaar de Heere door mijn zonden gekruisigd had en de wonden

geslagen had. Ik moest de Heere eeuwig vrij verklaren; ik schuldig en de Heere onschuldig, en dat Hij dat gedaan had voor een schuldig volk.

Ik zag, dat al dat volk er geen nagelschrap aan toe kon doen, want dan was Hij tevergeefs gestorven. De mens behoeft en kan er niets aan toe doen. De zaligheid voor dat volk ligt uitgewerkt en toch moeten we alles doen: "Werkt uwzelfs zaligheid met vreze en beving" Kinderen, het is onder geen woorden te brengen, die eeuwige volheid die daarin ligt. Als we een indrukje er van hadden, wat het d Heere gekost heeft, dan zouden we onszelf doodwenen. Mijn hart werd er week onder. Ik riep: "Heere, neem mijn ziel maar weg", want in Hem was een eeuwige volheid en een eeuwige verlossing teweeg gebracht.

O, die dat te beurt valt, om op de lijdende Borg te zien als die verhoogde slang, die zal zeker van de slangenbeet genezen worden. Mijn ziel was gans doorweekt op dat gezicht.

Na 2 uur pijn werd ik los gemaakt en daalde ik met de lift naar beneden.

Kinderen, denk eraan dat een versje of waarheid te kort zal zijn om God te ontmoeten, maar als er geloof bij is, dan is het groot. Ik daalde met de lift naar beneden en er kwam zo met kracht in mijn ziel:

*God heerst als Opperheer,
dat elk Hem juichend eer'.
Gij aarde, zee en eiland,
verheugt u in uw Heiland!
Hem dekt met majesteit
der wolken donkerheid.
Hij vestigt zijnen troon
op heiige rijksgeboón,
vol recht en wijs beleid.* Psalm 9-71

Ik moest in een vloed var. tranen op elke regel *ja én amen* zeggen. Ik ben er 4 dagen en 4 nachten geweest.

O, kinderen, mijn mond is te nauw en ik ben veel te arm om de rijkdom te vernielden. Mijn hart bloedde dag en nacht, wat het de Heere gekost heeft en dat voor een zondig volk, - die nooit in of uit zichzelf naar Hem zullen vragen of zoeken. Maar dat eeuwige wonder, dat de Heere uit vrije genade op zo een nietig stof komt neer te zien.

Ik zong des nachts als alles sliep:

*De bergen zullen vrede dragen,
de heuvels heilig recht.
Hij zal hun vrolijk op doen dagen
het heil, hun toegezegd.*

En dan kreeg ik veel bestraffingen van de hoofdzuster, dat ik alles wakker maakte. Als mijn vrouw naar mij kwam kijken, was het mij een wonder dat er nog een mens op aarde was, die naar zó een kwam kijken, die het er zo laag en zo slecht had afgebracht voor de Heere. O, die zoete gemeenschap.

Maar na 4 dagen en nachten voelde ik de kracht en de liefde weer wijken. Ik had al de dagen des levens wel in die zoete gemeenschap willen blijven liggen. Ik weet nog dat een dominee van de Grote Kerk mij kwam bezoeken. Hij gaf mij de hand en ik sprak hem

aan, dat hij leraar was en over die lijdende Borg moest spreken. Hij zeide: "Ik heb geen tijd". Ik zei: bent u leraar en hebt daar geen kennis aan. Wat zal dat straks zijn voor u om met uw ambt voor God te verschijnen". Hij liet me los en was gauw de zaal af.

Mijn kinderen, ik had een neef, van wie ik geloven mocht dat hij van God bekeerd was. Hij kwam mij bezoeken op de zaal. Hij vroeg mij hoe het ging. Ik zei: "Veel pijn gehad." Hij zei: "Zo bedoel ik het niet, ik vraag naar het leven".

Ik zei, dat ik bang was, maar ook wat de Heere mij getoond had. Hij zei: "U behoefde niet bang te zijn". Hij liep dinsdagmorgen op de dijk om half zeven en zei tegen zijn vrouw "Heuvelman ligt onder het mes, onder de operatie. Zijn vrouw zei: "Dat weet je niet". Hij zei: "Ja, God heeft het mij bekend gemaakt". Hij mocht in verzuchting mij opdragen aan de troon der genade en toegang verkrijgen, wat niet dikwijls te beurt valt. Hij kreeg deze woorden:

*Zijn machtig arm beschermt de vromen
en redt hen zielen van den dood.
Hij zal hen nimmer om doen komen
in duren tijd en hongersnood.
In de grootste smarten
blijven onze harten
in den Heer gerust.
'k Zal Hem nooit vergeten
Hem mijn Helper heten,
al mijn hoop en lust.*

Ik zei: "Dat had u, maar daar had ik niets aan". Ik vertelde hem alles. Hij zei: "Dat is een Vaderlijke kastijding, maar ik wil u wat vragen.

Durft u te zeggen, dat de Heere het in de toepassende daad voor u gedaan heeft? Daar durfde ik geen ja op te zeggen, want zien is geen hebben.

O, kinderen, wát laat de Heere wel eens zien, anders zou een mens het nooit begeren, maar wat zal dat straks voor mij zijn, de hemelse gaven gesmaakt te hebben en nog buiten geworpen te worden en verloren te moeten gaan. O, dan geloof ik dat er velen met de vrucht van Elisabeth en met de vrucht van Maria lopen, maar het zijn twee vruchten, die de Heere komt te schenken.

Toen ik weer aan boord kwam, zei ik "Ik kom nooit weer onder Gods volk en ik spreek nooit weer over de dingen der eeuwigheid, tenzij ik in de belevende daad de lijdende Borg in de toepassende daad deelachtig ken". Maar mijn belofte duurde zeer kort.

"Dit volk heb Ik mij geformeerd; zij zullen Mijn lof vertellen".

Och, kinderen, die dit leest zal wel zeggen, wat u opbouwt, dat breekt u weer af. Ach, we zijn zo dikwijls eerrovers van Zijn grote Naam en bedroevers van Gods lieve Geest. Mijn leven is veel duister; ik ween het wel eens uit, dat de Heere mij zo duister laat dolen. Ik geloof alleen maar als ik geloven mag, want het geloof is een gave Gods. Die altijd geloof hebben, mogen wel eens toezien.

Ik zeg veel: "Heere, ik geloof, maar kom Gij mijn ongelovigheid te hulp".

Ik heb wel eens geloof gehad, toen ik voor de tweede keer in het ziekenhuis lag. Ik kreeg

's avonds om 5 uur tijding, dat ik in het ziekenhuis moest komen. Ik las 's avonds naar gewoonte in de Bijbel. Ik sloeg Jesaja 50 op, maar had er niets aan, tot ik kwam bij het 10e vers: "Wie ie er onder ulieden, die den Heere vreest, die naar de stem Zijns Knechts hoort? Als hij in de duisternissen wandelt en geen licht heeft, dat hij betrouwe op den Naam des Heeren, en steune op zijn God".

Mijn ziel bukte hieronder en kreeg te geloven, als het duisternis is en geen licht, dat hij betrouwe op de Naam des Heeren en steune op zijn God. Dan komt het geloof pas, als de Heere het komt te schenken.

Ik ging vol moed van huis en geloofde, dat de Heere wat Hij begonnen had, ook voor mij voleinden zou.

In het ziekenhuis gekomen zijnde, moest ik direct in de badkamer en al gauw naar boven. De operatie duurde 14 uur met veel meer pijn als de eerste keer. Ik had het vreselijk benauwd vanwege de pijnen. Ik riep nog uit: "Wat heeft de zonde toch teweeg gebracht!"

Er door gekomen zijnde, werd ik op de krib gebracht. Mijn dochter en zwager kwamen direct kijken. Mijn zoons waren in België en wisten er niets van.

Maar toen ik daar lag moest ik wenen, dat er in mij geen dankbaarheid was, en o, vrienden, als het met het leven gepaard gaat, dan komt er wenensstof. Als wij onze dankbaarheid verliezen, dan ligt de dankbaarheid in de biddende en dankende Hoge priester. Dan wil de Heere ons hebben. Dan hebben we door het geloof aan God genoeg. Ik lag verenigd met al Gods doen.

Ik zeiden "Laat mij hier maar liggen, al komt er niet één meer kijken; de Heere brengt alles mee. Maar na drie dagen was de kracht en het geloof weer geweken.

Ik weet nog dat ik zaterdag opvarende het slot Loevestein passeerde. Ik stond wenende aan het roer. Die het leest zal wel zeggen: "Gaaf dat alles met wenen?" Ja, kinderen, een benauwde en zoekende ziel is wenende op de aarde, want die is God kwijt.

Er viel zo bij mij Psalm 84: 2

*Zelfs vindt de mus een huis, o Heer.
De zwaluw legt haar jongkens neer
in 't kunstig nest bij Uw altaren.
Bij U, mijn Koning en mijn God,
verwacht mijn ziel een heilrijk lot,
geduchte Heer der legerscharen!
Welzalig hij, die bij U woont,
gestaag U prijst en eerbied toont.*

Mijn hart schreeuwde tot God. Te Brakel gekomen zijnde brak de zondag aan. Ik ging 's avonds 6 uur met mijn vrouw naar de wal.

Ik was gewoon het gezelschap te bezoeken bij vrouw Kooy. Mijn vrouw ging naar onze kennissen. Ik ging alleen onder hevige aanvallen en bestrijdingen er heen. Ik durfde niet meer bij Gods volk te komen en werd aangesproken, dat de huichelaar openbaar zou komen. Ik behoorde niet bij het volk. Ik liep eenzaam over de dijk en ik boog in benauwdheid mijn knieën in het gras en vroeg de Heere, wat ik toch doen moest, daar toch alles bekend was en er viel weer met kracht in mijn hart:

Zelfs vindt de mus een huis, o Heer!

Ik ging naar het gezelschap. Het was al ruim 7 uur geworden.

Ze zaten allen op mij te wachten. Ze zeiden: "Waar blijf je toch, we hebben al gewacht'. Ik kwam wenende binnen en vertelde waar ik zolang geweest was. Er waren 12 mensen, waarvan ik geloven mag dat ze de Heere vreesden. De oude **Johan Sustonk** zei: "We zullen zingen: *Zelfs vindt de mus een huis, o Heer.*

Gezongen hebbende ging hij in het gebed, de noden en behoeften opdragende aan de troon der genade. Hij sprak mij aan en zei: "U bent de jongste; u moet maar eens een preek lezen. De tekstwoorden waren "De droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid". Ik doornatte het boek met tranen en was zo vol, dat ik aan het eind liet zingen;

*Dit is, dit is de poort des Heeren;
daar zal 't rechtvaardig volk door treên,
om hunnen God ootmoedig 't eren
voor 't smaken zijner zaligheên.*

Gezongen hebbende werd mij opgelegd een woordje te eindigen. Het ging vanzelf, als er droefheid naar God is, om Hem te benodigen om in genade op zulk één neer te zien.

Ik zat naast **Jaantje van Wijgerden**,⁸ een gekend vrouwtje. Toen ik amen zei, sloeg ze me op de schouder en zei; "Schipper, schreeuw maar niet, want ik hoop toch eenmaal met u God groot te maken."

Och, kinderen, als het volk bij elkaar is, dan is de bevestigde jaloers op de levende bekommering; dan is er een laag bukken en buigen voor en met elkander. Ik ging weer met een weinig vertroosting aan boord.

Ik weet nog, dat ik zaterdag Mook passeerde en dat ik met een wenende ziel aan het roer stond. Ik zag de koeien in het land lopen en riep uit: "Die beesten zijn gelukkiger dan ik, want die hebben geen ziel te verliezen voor de eeuwigheid".

Och, kinderen, dan is hij zo diep ellendig als hij met zo een schuldige ziel de aarde betreedt.

Ik zal nog iets aanhalen, wat zo voor mijn aandacht komt. Mijn vrouw was in blijde verwachting en ik was zuchtende *of het een vaatje ter ere mocht wezen*. De tijd brak aan, dat we met het schip stil gingen liggen, maar we lagen een week én twee weken en ik had geen tijd of geduld meer om te wachten. Ik zei: "Vrouw, we gaan weer varen. Ik zat nog dik onder de wereldse schuld op mijn schip en ik wilde graag wat verdienen.

Ik ging weer varen tegen de zin van mijn vrouw. We gingen buiten de IJssel gekomen zijnde, voor de wind.

We waren 's morgens om 9 uur gaan varen en waren om 12 uur te Streefkerk. Mijn vrouw riep me, dat ze in arbeid kwam en ik had geen hulp aan boord, als alleen onze knecht.

Zo kwam alles naar mij toe. Mijn vrouw zei: 'Wat moet er van komen; ik sta er voor en jij vaart maar weg."

Alles stormde op mij af en ik zeilde maar door. Maar bij Ammerstol gekomen zijnde werd de nood zo hoog dat ik van benauwdheid voor in het schip mijn knieën boog, om de Heere om hulp en bijstand aan te lopen. Toen vielen deze woorden met kracht in mijn

⁸ TWAALF VROUWEN DOOR DE GEEST GELEID, deel 7. St. Gihonbron. www.theologienet.nl Gegevens werden overgenomen uit: *Nieuwe vrienden* in het boek van **Betje Duijzer: 'Ontmoetingen'** HET GEZIN VAN ARIE VAN WIJGERDEN

hart:

*Zalig hij, die in dit leven
Jacobs God ter halte heeft;
hij, die door den nood gedreven,
zich tot Hem om troost begeeft;
die zijn hoop in 't hach'lijkst lot
vestigt op den Heer, zijn God.*

Ik kreeg te geloven dat de Heere het wel zou maken. Ik zei: Vrouw, wees maar niet bang, de Heere zal het voorzien". We zeilden naar Schoonhoven en daar lag een kennis van mij en diens vrouw kwam direct aan boord en ik ging naar de wal om de dokter te halen. Ik kwam in het weiland voor een brede sloot. Deze was niet om over te springen, maar ik draalde en sprong er over. Ik geloof, dat de Heere mijn voeten ondersteunde.

Het verliep goed; een welgeschapen dochter werd geboren. 's Avonds zaten mijn vrouw en ik te wenen, dat we geen aanbidding en dankzegging hadden om de Heere te erkennen, dat Hij bij de geboorte weer zover had doorgeholpen.

Ja, kinderen, ze zijn me alle 6 even lief, maar dit kind was wat aan vooraf gegaan, en ik moest er in het bijzonder de Heere mee aanlopen. Ze is na 9 maanden de eeuwigheid ingegaan. Ik hield zeer veel van dit kind. Mijn vrouw was in die dagen veel in het ziekenhuis, om onder de hoogtezoon haar nek te bestralen, dus zat ik veel met het kind alleen aan boord; ze hing me erg aan.

Ik zat tijdens haar ziekte 's nachts bij haar te waken om 1 uur. Ik had een boterham gegeten en las Psalm 49 en ik was aan deze woorden gekomen: "Het graf zal hun gedaante verslijten, elk uit zijn woning. Maar God zal mijn ziel van het geweld des grafs verlossen, want Hij zal mij opnemen." Ze stak haar handjes naar mij uit en stierf. Ik was zeer bedroefd en had toch hope voor dit kind.

Ik nam weer een besluit om net als Daniël 3 maal daags, te bidden, maar och, dat heb ik wel lang volgehouden, maar het liep ten laatste ook weer ten einde. Ik weet nog dat ik 's nachts om 1 uur ging varen vanuit Rotterdam. Ik stond alleen aan het roer., Mijn vrouw en kinderen lagen allen te slapen. Ik liep 's nachts de Noord uit om half drie en passeerde Dordrecht. De hemel was dicht bewolkt en erg donker. Ik was midden voor Dordrecht, toen de maan door de wolken kwam en staarde mij aan, en toen viel er met kracht in mijn hart:

*"Zijn zaad zal eeuwig zijn, zijn troon zal heerlijk pralen,
zo duurzaam als de zon, zo glansrijk als haar stralen;
bevestigd als de maan en aan des hemels bogen,
staat Mijn getuige trouw te schitt'ren in elke ogen."*

O, kinderen, ik stond wanende aan het roer zijn zaad zal eeuwig zijn; dat eeuwige trouwen en zoenverbond. Ik ben te arm om te melden wat er in mijn ziel omging. Ik was het huis "De Merwede" al gepasseerd, toen ik bemerkte dat we vaarden. De Heere stond aan het roer; ik had er geen erg in. Het is me nog een wonder, dat we nergens op gevaren zijn. Maar de Opperschipper stond aan het roer.

Ik weet nog dat we 's zondags te Lobith lagen. We hadden 's morgens met de kinderen een predicaatie gelezen uit deze woorden: "En deze is aldaar in Sion geboren", en 's avonds uit de Catechismus, waar zo in voor kwam: "Is er nog een middel om deze welverdiende straf te ontgaan en wederom tot genade te komen?"

Mijn hart ging er zo naar uit; mijn hart was er onder verslagen. 's Maandagsmorgens ontwaakte ik en zag zo om me heen. Alles was aan het werk. Ik zag de gehele wereld in het boze liggen. Ieder was bezig om er een stuk van te krijgen en te winnen. Ik zag dit verwonderd aan en er viel zo bij me:

*Dan zal de Heer ons 't goede weer doen zien,
dan zal ons 't land zijn volle garven biên.
Gerechtigheid gaat voor Zijn aangezicht,
Hij zet z' alom, waar Hij Zijn treden richt.*

Ik zag die' eeuwige volheid, dat het land zijn volle garven bieden zal aan de overzijde van het graf. Ik dacht- dat alle mensen het zagen.

Ik roeide naar een Groningse schipper, die grind lag te laden onder de molen en ik sprak de schipper aan over de duurzame Sabbat, maar hij zei met een grote vloek: Ik heb zondag een glas bier wezen kopen. Ik weende er onder en er viel zo in mijn hart:

*'t Is beter, als w' om redding wensen,
te vluchten tot des Heeren macht,
dan dat men ooit vertrouwt op mensen,
of zelfs van prinses hulp verwacht'.*

Ik had weer een beschamende les opgedaan.

Ik weet nog dat we te Onderkerk aan den IJssel lagen te repareren aan de loslier, en dat er een vriend bij me kwam. Het is nog mijn vriend. Samen zaten we, Leen Kreuk en ik, in het ruim over ons ongeluk te praten omtrent dood en eeuwigheid en wat het wezen zal om straks God te ontmoeten. We weenden samen, dat de tranen over de buishelling vielen.

Op zekere keer lagen we samen in Rotterdam. We gingen bij dominee Otte⁹ naar de kerk. Buiten de kerk praatten we met elkander. Ik had er een indruk van, zodat er met kracht in mijn hart viel de woorden uit Hooglied 4:16 "Ontwaak, noordenwind en kom, Gij zuidenwind! doorwaai mijn hof, dat zijn specerijen uitvloeien. O, dat mijn Liefste tot Zijn hof kwame, en ate Zijn edele vruchten".

Ik ben te arm om het uit te roepen, maar dit weet ik, dat mijn gehemelte zoet was. Mijn vriend smulde er ook van. We zijn onder Gods trouwe voorzienigheid in het kerkbestuur van de Oud Gereformeerde Gemeente te Krimpen aan den IJssel gekomen. We bekleden samen een ambt, maar het is de beste tijd, als vriend Kreuk en ik, maar veel ambtsdrager af zijn.

Ik zal nog iets melden hoe we aan onze motor gekomen zijn.

Ik had een zeilschip en had altijd zin in een motor, maar mijn geweten sprak me veel aan,

⁹ J.J. Otte geboren Colijnsplaat, 1867 werd oefenaar in Rotterdam aan de Infirmieriestraat, 1917 en in 1922 predikant. Hij was een godzalig man en overleed 3-3-1923

dat ik, als ik een motor had een groot man zou worden, en ik blijf liever laag bij de grond. Ik sprak er met oom Henk Terlouw over en die zei: "Een ieder is in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd". Ik vroeg de Heere om raad, dat Hij als het wezen moest, mij bewaren zou voor hoogmoed.

De motor werd met veel verzuchting gebouwd, en toen hij bijna klaar was vroegen ze welke naam er op moest komen te staan. Ik zei: "Zet er maar "Niets Bestendig" op". De scheepsbouwer kwam mij geweldig tegen te praten, om zulk een naam op een nieuw schip te zetten.

's Avonds voordat we weggingen van de werf om de andere dag te varen, bogen we onze knieën, om een diep verbeurde, doch onmisbare zegen, om met dit alles toch maar laag bij de grond te blijven. 's Morgens gingen we wegvaren. Mijnheer Boot was ook aan boord en wilde de vlag er bij halen, want hij vaarde ook mee. Ik sprak hem aan, dat de dood achter op het schip stond om ons leven af te maaien en dat we met dit alles voor God zouden moeten verschijnen. Hij keek me verwonderd aan en zei nog nooit zo'n schipper gezien te hebben.

We vaarden de eerste drie maanden meer achteruit dan vooruit, ik bedoel met het verdienen. Ik dacht: "De Heere komt ons tegen, om onze eigen schuld". Tracht naar geen hoge dingen, maar voegt u bij het nederige.

Maar we gingen meer verdienen; maar hoe meer we gingen verdienen, hoe flauwer mijn gebed werd. Wat is toch de mens! Maar ziet, God laat zich niet bespotten, maar spreekt;

*Dan zal ik hen, die dwaas of wreev'lig overtreên,
bezoeken met de roê en bitt're tegenheên.*

We gingen 's morgens om 6 uur uit Brakel en werden om 7 uur overvaren en onze motorboot zonk te Gorinchem. Ik keek de hemel aan en zei 'Eigen schuld, Heere! De Heere sprak: *Tot hiertoe en niet verder*. Het werd mij nog een wonder, dat de Heere ons nog gespaard en gedragen had en dat we allen nog levend aan wal kwamen.

Och, kinderen, de Heere had nog geen lust in onze dood en ons verderf, maar Hij kwam om te spreken. Ik zag Gods slaande hand over dit alles.

Ik ben te arm om te vermelden, wat er in mijn ziel omging. We waren nog geen half jaar aan het varen; nog dik onder de schuld en niet verzekerd. Dat durfde ik niet te doen. Evenwel werd alles zo bewerkt, dat ze alles voor me betaalden. De motor werd gelicht en klaar gemaakt en er werd mij f. 3.470,-- betaald en de mijnheer kwam kijken of alles goed gemaakt was.

Die dit leest, zal wel zeggen, dat is alles maar voor de tijd; maar reken er op, wie God niet nodig heeft voor de tijd, heeft God ook niet nodig voor de eeuwigheid.

Och, kinderen, God spreekt één- of tweemaal, maar men let daar niet op.

Zo gedenk ik nog, dat ik een droom droomde. Kinderen, jullie zullen wel zeggen, daar komt meester dromer aan; evenals de broeders van Jozef. Maar denk er aan, er is een tijdelijke en een Goddelijke droom.

Ik zag, hoe Ik in een stikdonker land stond; zo duister als ik ooit de donkerheid aanschouwd had. Ik merkte op hoe donker en duister we geworden zijn om en door de zonde. Gods beeld verloren en duisternis zelf geworden. Na lange tijd wachten, riep ik tot de Heere om uitkomst.

Opeens zag ik in de verte een lichtje, maar ver van mij af en ik kreeg te zien, dat er een sprong gedaan moest worden om uit de duisternis te komen en ik kwam voor de keus te

staan: *Kies heden wie gij dienen zult.* Ik waagde de sprong; *kom ik om, dan kom ik om.* In de duisternis en in de donkerheid was het ook verloren.

Ik waagde de sprong en kwam niet bij de uitgang, maar wel zo dichtbij, dat ik onder het lichtschijnsel kwam van het licht. En o, kinderen, daar zag ik het nieuwe Jeruzalem; alle straten van goud en van zilver. De Heere God verlichtte het Zelf en ik hoorde de hemelse gezangen en ze zongen:

*Hoe groot is uw goedgunstigheid,
hoe zijn uw vleug'len uitgebreid!
Hier wordt de rust geschonken,
hier 't vette van Uw huis gesmaakt,
een volle beek van wellust maakt
hier elk in liefde dronken.*

Ik zong zo hard mee, dat mijn vrouw me wakker maakte. Ze zei: Wat is er aan de hand? Ik heb dit al lang aan liggen horen. Ik was er drie dagen van af met deze droom.

Op een andere keer droomde ik, hoe of we met een grote schare van zeker 500 of 600 man uittrokken. Ik was er zelf ook bij. Ik wist niet wat dit inhield. We gingen met vrouw en kinderen, ouden en jongen allen daarheen en trokken door zo een lieflijk oord; de palmbomen aan de weg en het klimaat was zeer verrukkend schoon. Ik liep in verwondering wat het worden zou. Zo voortgaande kwamen we aan een hoge berg. Ik dacht: "Daar komen we niet overheen". Maar onder aan de berg werd halt gecommandeerd en we stonden stil. Drie maats en ik werden er uitgehaald en voor een grote tent geplaatst. We zagen elkander verwonderd aan. Mijn maats vroegen aan mij wat er gebeuren zou. Ik zei: "Dat loopt slecht af, want we staan hier voor de tent der samenkomst van Korach Dathan en Abiram." We komen straks met die vergadering te verzinken en gaan straks levend ter helle varen. Ik verwachtte ieder ogenblik de slag, dat we verzinken zouden. Ik riep: "Voor eeuwig verloren, voor eeuwig verloren".

Maar er stond een Man op in het midden van die grote menigte mensen en begon uit Gods Woord te spreken, en riep ons toe: Mensen, God doet dat en laat u zien uw verloren staat; hoe u uit de staat der rechtheid gevallen zijt en God de rug toegekeerd hebt, om met berouw en leedwezen over het Godsgemis tot God te roepen om behoudenis; om met Hem verenigd en bevredigd te mogen worden, eer het besluit bare.

En toen stemde die grote menigte in en zong:

*God baande door de woeste baren
en brede stromen ons een pad;
daar rees Zijn lof op stem en snaren,
nadat Hij ons beveiligd had.
Hij zal eeuw in eeuw uit regeren,
Zijn oog bewaakt het heidendom,
Hij zal d' afvalligen vernêren,
Hij keert hun trots' ontwerpen om.*

Ik zong zo hard mede, dat mijn vrouw bang werd en me aansprak in de nacht en mij verzocht te gaan slapen. Ik was van die droom geheel ontsteld.

Kinderen, uw moeder ligt in het graf en kan het u niet meer vertellen. Maar dit weet ik,

dat ik dag en nacht wakker was en met de dingen der eeuwigheid. werkzaam was.

Ik weet nog, dat ik het op zekere nacht zo benauwd had, dat ik dacht dat ik sterven zou, en ik kon niet sterven om God te ontmoeten en ik riep uit: *O God, wees mij zondaar genadig.*

Toen viel deze belofte in mijn hart: "Zij zullen komen van Oosten en Westen, Zuiden en Noorden en ze zullen aanzitten met vader Jakob in het koninkrijk".

Het gaf me enige verademing en ik riep uit: "Och, Heere, dan zou er voor mij ook nog een kans zijn?" Dit was geen droom.

O, kinderen, dat heb ik wat nachten doorgeworsteld met de dood op mijn hielen, zodat mijn vrouw dikwijls bang van mij werd.

Ik weet nog, dat we 's nachts gevaren hadden en dat ik thuis kwam en jullie moeder al aan de wal was en dat ik 's middags na het eten even naar de zolder ging, om een weinig te slapen. Ik sliep niet, maar werd zo lieflijk ingeleid in Psalm 25:6:

*Wie heeft lust den Heer te vrezen,
't Allerhoogst en eeuwig goed?
God zal zelf Zijn leidsman wezen,
leren hoe hij wand'len moet.
't Goed, dat nimmermeer vergaat,
zal hij ongestoord verwerven,
en zijn godgeheiligd zaad
zal 't gezegend aardrijk erven.*

O, die zoete meditatie van de Heere, die ik daar ondervond, kan ik niet uitspreken. Na lange tijd gelegen te hebben, zou ik opstaan. Ik dacht, dat ik in de hemel was. Ik ging zitten verzinnen waar ik was en kreeg in de gaten, dat ik nog op de aarde was.

Droefheid omringde mijn ziel en ik zag dat dit Mesech der ellende van deze boze wereld mij nog omringde. Ik hoop, dat wie dit nog lezen zullen, er iets van begrijpen zullen, wat het is dat we op de aarde, de wereld weer in moeten.

Ik kwam in huis en mijn vrouw zat met mijn zoon Cornelis te praten over werk. Ik zei niets, maar verwonderde mij, dat de wereld zoveel woorden had voor beiden. Cornelis vroeg wat mij scheelde. Ik zei er iets van.

Mijn hart weende en er viel zo met kracht in mijn hart: "Weent niet, ik ga u voor naar Galiléa en daar zult gij Mij zien".

Ik was hevig ontsteld daarvan.

Op een andere keer ging ik opvaren en was even boven Vianen aan de Lek. Ik was erg bedroefd; mijn hart zuchtte tot de Heere en er viel zo bij mij deze woorden: Te dien dage zal de mens zien op de Heilige Israëls".

Kinderen, ik kreeg te zien, dat het niet gebeurt. op onze tijd, Maar te dien dage, dat is op Gods tijd.

Nu zal de lezer wel zeggen, u kreeg waarheden genoeg, maar denk er aan kinderen, voorkomende waarheden zijn er genoeg, maar dan hoop ik er toch iets van geleerd te hebben. Tussen een voorkomen de waarheid of een inkomende waarheid is een groot onderscheid.

Met een inkomende waarheid zakt en zinkt de mens weg in vernedering, maar daar gaat altijd wat aan vooraf, eer dit plaats heelt.

Ik weet nog, dat we 's zondags bij mijn zwager Oosterwijk te Krimpen aan den IJssel lagen, dat ik 's morgens wakker lag met deze woorden: *De armen hebt Gij met goederen vervuld, maar de rijken heeft Hij ledig weggezonden*. En ik was de rijke, rijk en verrijkt zijnde en aan geen ding gebrek hebbende.

Ik ging naar de kerk. Bisschop van Rouveen¹⁰ ging voor 's morgens en sprak over deze woorden: "Gedraag u als een ellendige". Hij sprak dat de Heere overgelaten had een arm en een ellendig volk, die op Zijn Naam hopen en vertrouwen.

Ik ging 's avonds wederom naar de kerk en ik was net binnen in de kerk en daar viel zo bij mij:

*Ik zal met vreugd in 't huis des Heeren gaan,
om daar met lof uw groten Naam te danken,
Jeruzalem, gij hoort die blijde klanken
elk heff' met mij en lof des Heeren aan!*

Het kerkgebouw viel schoon weg voor mij. Ik kreeg te zien over dood en graf heen; wat heet wezen zal om straks in de triomferende kerk met vreugd in het huis des Heeren te gaan. Ik ging op mijn plaats zitten en de Heere toonde mijn arme ziel dat de tijd aan zou breken, dat ik in deze kerk geplaatst zou worden. Ik zag mijzelf staan voor de lessenaar.

Er gingen nog 7 jaren overheen eer ik als ambtsdrager bevestigd werd.

Ik heb er in die tijd nooit over durven spreken, maar wel veel over gedacht, wat het wezen zal voor de ziel die daartoe geroepen is om ambtsdrager te zijn. Gelukkig volk, dat er iets van mag leren, en dat de Heere ze maar veel onderling af mag komen te maken en dat zij door God geleid, bestiert en onderwezen mogen worden.

Maar de tijd brak aan; dat mijn vrouw ziek begon te worden en wij een huis aan de wal kochten.

Ik ging op zekere dag het huis eens bezien. Ik was alleen in huis. Ik keek in de slaapkamer en dacht, hier zullen we slapen, als we hier komen, maar er viel zo bij mij: Bereid uw huis, want gij zult sterven". Ik boog mijn knieën en zei: "Heere, mocht U mijn arme ziel nog voor en toe bereiden voor die grote eeuwigheid".

Ik dacht dat de Heere mij zou oproepen, maar het was mijn vrouw en jullie moeder.

Overlijden vrouw

Na enkele jaren aan de wal gewoond te hebben, kwam de dood mijn Vrouw weg te nemen. Haar ziekte behoef ik niet te vermelden; dat is jullie allen bekend, maar ik zal iets mededelen; dat ik alleen uit haar mond gehoord heb.

Veertien dagen voor haar dood was ik 's zondagsavonds om 10 uur bij haar in de kamer van het ziekenhuis en ik weende.

Ze vroeg mij waarom ik weende en ik zei: Omdat je zo kort bij de dood ligt. Ze zei: "Zou je denken. Ik zei: "Dat is zeker, je gaat sterven. Laten we samen onze knieën nog eens buigen". Ze sloeg haar armen om mij heen en ik mocht met veel gebrek de noden van haar arme ziel voor de Heere neerleggen en of Hij er nog een zuchtje van wilde zegenen. Ze weende bitter.

Ik ging weg en 's morgens om half vijf ging ik weer kijken. Ik kwam binnen en ze zei: "Ben je nu al hier; kom maar gauw hier">

¹⁰ J. Bisschop oefenaar bij de oud gereformeerde gemeente in Nederland van Rouveen, overleed in 1945

Ze greep mijn hand; en bijtende in een vloed van tranen zei ze: "Geef me de hand, want ik ga sterven; dan nemen we afscheid". Ze bedankte me en zei dat ik goed voor haar geweest was. "Beter, zei ze, als ik voor jouw, maar och, wil je het me vergeven?"

Ik zei: Je gaat sterven, zeg je, en dat geloof ik, maar sterven, vrouw, dat zal God ontmoeten zijn en dat zal niet meevallen".

Ze zei: "Ik heb je al van je 26e jaar horen bidden, maar ik heb nog nooit geluisterd. Maar je gebedje van gisteravond heeft de Heere gezegend en het zonk op de bodem van mijn arme ziel.

Ze is de gehele nacht in arbeid geweest om tot God te roepen. De zusters wisten er geen raad mee; en ze zei: "Om 4 uur heeft de Heere mijn schuld weggenomen en nu kan ik sterven."

Ik keek raar op, toen ik dat hoorde. Ze zei:: "Je gelooft het niet".

Ik zei: Ik kan het niet overnemen.

Ze zei: "Dat behoeft ook niet, maar wil je mij vergeven, dat ik je zo tegengestaan heb in mijn leven, want ik wist niet, dat er zo een volheid in die Koning was, dat Hij nog naar mij om komt te zien."

Kinderen, we laten dit liggen; ik heb er niets anders voor gehad, als deze woorden: "De verborgen dingen zijn voor de Heere, onze God".

Ze zei, dat ze met medelijden op mij neer zag, dat ik straks zo alleen zou zijn. Ik zei: "Ik heb nog 5 kinderen".

Ze zei: Straks zijn het de kinderen niet meer; ze hebben een man of een vrouw en jij blijft alleen over; en je moet bij je kinderen inwonen".

Ze heeft nog meer gezegd, maar dat zal ik verzwijgen, want niet alle dingen stichten. Maar dit hoop ik kinderen, dat de Heere er jullie hart toe neigen mag, om naar mij om te zien, want wie vader of moeder verlaat, diens lamp zal uitgeblust worden in stikdonkere duisternis.

Ik zal er iets van aanhalen, hoe of ik mijn **vader 10 jaren als weduwnaar** gekend heb.

Mijn moeder ligt in het graf, maar ik hield nog veel van mijn vader. Ik heb hem tot zijn dood toe dikwijls bezocht met al zijn gebreken.

Ik weet nog dat ik op zekere zaterdag de IJssel in kwam varen en dat ik mijn vader zag staan aan de dijk. Mijn hart werd week en met ontferming bewogen, hoe of het mijn vader was, 76 jaar en nog onbekeerd. De zonden kwamen van jongsaf voor mijn ogen; al het kwaad dat ik mijn vader aangedaan had, en hij was goed voor mij geweest. Ik weende en nam voor, dat als ik weer naar huis ging, niet bij hem in huis zou komen.

Ik ging 's avonds naar hem toe en zei: "Ik durf niet bij u in te komen; ik heb u zoveel kwaad berokkend; och, wil u het mij vergeven?"

Vader en ik weenden. Hij zei: "Kom er maar in, ik ben nooit een vader voor U geweest; wel gezorgd voor de tijd en het dagelijks leven, maar niet voorgedaan om te waarschuwen op weg en reis naar graf en eeuwigheid.

Och, kinderen, ik zag, hoe ik daar stond met schuld voor mijn vader; maar hoe of ik ook met schuld stond voor mijn hemelse Vader, vanwege mijn zonden, die ik tegen die hoogste Majesteit bedreven had.

Ik zal nog iets melden. Het is wel niet zo mooi, dat ik dát geweest ben.

We waren met **6 broers en 3 zusters**. Zuster Anna en broer Teunis waren ouder dan ik, en ik was zo ondeugend, dat er geen voorbeeld van was. Mijn vader heeft zijn handen zeker

wel zeer geslagen op mij. Ik heb zoveel slaag gehad, dat ik denk, dat mijn rug er nog blauw van is,

Zuster Anna en broer Teunis waren altijd aan het plagen, omdat ze wisten wat ik was. Ik was direct gereed om te slaan en te vechten. Ik weet nog, dat ik verscheiden klompen tegen de mast kapot gooide om zuster of broer te raken. Was het mis, dan vlogen de klompen ver van ons schip te water, en dan kreeg ik weer veel slaag.

Ik was van niemand bang, noch van vader noch van moeder, broers of zusters. Mijn lust was om te vechten.

O, kinderen, de zonde is mij ook al zuur opgebroken en later heeft mijn moeder mij veel in mijn trouwdag naar de dijk gebracht, 's avonds als ik wegging. Ze hield toch veel van mij. We hebben menig keer samen staan wenen, hoe of ze me aansprak over de dingen der eeuwigheid, om met dit alles voor God te verschijnen. Ik heb nog 3 weken bij haar ziekbed gewaakt. Kort voor haar dood zong ze 's nachts om 2 uur:

Die gunst heeft God zijn volk bewezen.

Och, kinderen, ik zon nog veel kunnen aanhalen uit mijn leven, maar ik zal dat niet doen. Ik hoop dat dit nietige schrijven door de Heere mag gezegend worden en dat er een woordje van op de bodem van jullie hart moge vallen en wortelen schieten tot geloof en bekering, waardig in de rechte vernedering des harten tot de troon der genade.

Ik zie jullie allen wel eens varen, lopen en staan in al jullie gangen en het heeft me stilzwijgend al veel bedroefd. Jullie zijn allen op jaren gekomen en goed voor jullie werk, maar jullie hebben zo weinig arbeid voor de eeuwigheid.

Het was bij mij met veel gebrek, maar waar blijven jullie allen met je huisgezinnen; hoe gaat de tijd en Gods lieve dag voorbij? Zijt ge nog vader of moeder in je huisgezin, daar elke vader een priester in zijn huisgezin moet zijn.

Och, kinderen, Gods Woord getuigt: "Verblijd U, o, jongeling, in uw jeugd en wandel in de wegens uws harten, maar weet dat God U om al deze dingen zal doen komen in het gericht".

En waarmede zullen we de Heere tegemoetkomen en bukken voor de hoge God?-Niets anders als met schuld en zonde.

Och, kinderen, dan zie ik mijn dochter en schoonzoon weleens gaan en staan; niet meer in de kerk komen en God zo voorbij laten gaan. O, wat zullen we toch vrezen, als de Heere gericht zal houden. De Heere zegt: "Die Mij eren, zal ik eren, maar die Mij versmaden, zullen licht geacht worden".

Bij de *Oud-Gereformeerde Gemeente*

Ik zal nog iets aanhalen, op welke wijze ik in de kerk gekomen ben. U weet, wat ik reeds aangehaald heb, dat ik eerst 7 jaren, voordat we aan de wal kwamen wonen, er iets van zag liggen. Tot we aan de wal kwamen; sloot ons kerkbestuur zich bij Ds. Blaak aan, en vormden zo de *Oud-Gereformeerde Gemeente*.

De kerk werd op benen gezet. Ze vroegen mij, of ik ook lid wilde worden. Ik zei: "Ze gaven zich eerst aan de Heere en daarna aan de gemeente". Ds. Blaak zei: "Dan zouden we niet veel kerken hebben". Maar dit heb ik gedaan toen er vergadering gehouden werd. Er moesten ouderlingen én diakenen gekozen worden. Ik zei tegen mijn vrouw Als ik niet in het kerkbestuur wil komen, dan moet ik hier blijven".

Mijn vrouw zei: "Ze moeten je niet hebben". Ik wist het echter wel beter. Ik werd met veel stemmen gekozen. Ik durfde geen "nee" te zeggen. Maar kinderen, als het jullie in je

leven te beurt mag vallen, overreken dan eerst de kosten, alvorens je er aan begint, Toen ik in de kerk kwam, kreeg ik andere ogen om te zien. Ik zag met droefheid, hoe ver we weg waren in ambtsdragers, om zo een ambt te aanvaarden. Ik weende in mijn hart tot de Heere, dat we zo ver weg waren van huis en de Heere zo ver met de geest der genade geweken was, en dit alles, omdat we zo ver van de Heere afgeweken waren door de zonde, De Heere is dezelfde, maar wij zijn afgeweken, en het ergste is, dat er geen wenensstof is om de bron en de oorzaak, dat we God verlaten hebben, bij ons zelf te zoeken.

Ik moest al gauw de droevige gevolgen ondervinden, dat we niet op onze plaats waren. Ik weet nog, dat ik na het preeklezen een gebedje moest doen onder het kerkbestuur, niet voor de gemeente, want ik was diaken en die moest niet voorgaan met preeklezen, maar wel met het eindigen. Ik was in de kerkorde niet thuis of het een lang of een kort gebed moest zijn, en daar vraagt ook de Heere niet naar, maar wel naar waarheid. Ik deed het met veel gebrek, want jullie weten, kinderen, hoe gebrekkig ik ben in het gebed. Dat hebben jullie ook vele malen gehoord. Ik deed het gebed in de kerk en werd heftig bestraft door een ouderling, dat het te lang geduurd had en dat het hem niet gesticht had, omdat ik geen zaken genoeg genoemd had; waar ik raar van stond te kijken, want ik was vele malen onder het arme volk op gezelschap geweest en ik had menig keer een gebedje moeten doen, maar nog nooit ondervonden als hier. Die man deed me erg zeer. Had hij me uit de aard der liefde onderwezen, dan was het anders geweest. Ik nam mij voor, nooit een gebedje meer te doen onder het kerkbestuur.

Er viel een scheiding. Er uit lopen durfde ik niet, maar dit weet ik nog wel, als de tranen er nog waren, die het mij gekost heeft die enkele maanden, dan konden we ze wel' drinken.

Nachten heeft het mij gekost en ik heb veel gezucht of de Heere een wegje mocht banen, dat ik maar weer uit het kerkbestuur zou komen.

Hoe die man er onder was weet ik niet, maar dit weet ik, dat hij als ouderling zeker niet op zijn plaats was.

Vragen jullie: bent u altijd op uw plaats als ouderling?

O nee, kinderen, schuldig van het hoofd tot de voeten toe. Als we ouderling zijn, zit koning hoogmoed op zijn plaats. Maar als de Heere maar een weinig armmakende genade schenkt door ontdekkend licht des Geestes, dan zijn we ouderling af.

Dan heb ik wel meer dan eens ondervonden: *Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.*

Maar in en met onszelf hebben we een plaats in het voorgestoelte. Dan zijn we wat, maar die zichzelf verhoogt, zal vernederd worden. O, dan zie ik er weer tegenop om ambtsdrager te zijn.

Ik riep menigmaal uit; dat ik mijn arme ziel rijp maakte voor de eeuwige ondergang. Ik ben niet gemakkelijk ouderling en ik lig er wel eens van wakker, om voor te gaan.

Ik had het met dit geval erg kwaad en het ging met het gehele kerkbestuur niet meer.

Ik geloof dat het gehele kerkbestuur er onder zuchtte.

Het werd Oudejaarsavond en ik was van plan om met Nieuwjaarsdag nog naar de kerk te gaan en er dan maar uit te lopen. Maar de mens wikt, doch God beschikt. Van Oudejaars- op Nieuwjaarsnacht drukte die zaak mij erg op het har. Ik zei: 's nachts om 4 uur: "Och, Heere, ik kan mijn hart niet breken, wil U het eens doen."

Ik geloof dat er in mijn hart viel Psalm 119:14, waarin de dichter uitriep:

Och, dat ik klaar en onderscheiden zag,

*hoe Ik mij naar uw bevelen moet gedragen,
uw wond'ren recht betrachten dag aan dag.
Mijn ziel druipt weg van treurigheid en klagen.
Ai, richt mij op, verander mijn geklag,
wil naar uw woord mij gunstig onderschragen.*

In de kerk gekomen, werd mij na de dienst weer verzocht een woordje te eindigen. Ik verzocht om het 14e vers van Psalm 119 te zingen. Uitgezongen zijnde, verzocht ik om allemaal onze knieën te buigen in de kerk om de noden en behoeften op te dragen.

Arie Luiten zei: "Dat is nog niet gebeurd in de kerk, om je knieën te buigen." Ik mocht in die weg mijn noden en behoeften opdragen aan de troon der genade. Pleitend:

*Ai, richt mij op, verander mijn geklag,
wil naar Uw woord mij gunstig onderschragen.*

Allen weenden, ik zelf ook, en we gaven elkander de hand en het is tot heden weer goed en we kunnen weer met elkander omgaan.

Toen werden we al gauw verwaardigd, dat Ds. Mieras in het midden der gemeente kwam te staan, waar ik erg blij mee was, daar ik geloof; dat hij een roeping en een zending van Boven heeft ontvangen om Gods woord te verkondigen en ik geloof dat er nog vruchtelijke bediening op zijn arbeid wordt geschonken.¹¹

Ik weet nog dat het Kerstmis was en dat Ds Mieras sprak over de geboren Koning. Maar de eerste dag ging voorbij. 's Avonds bij de dominee in huis zijnde, sprak mij iemand aan en vroeg hoe of ik het zo al maakte en zei me wel anders gekend te hebben en dat hij beleefd had, dat ik over die lijdende Borg sprak.

Ik zei: "Nu heb ik er niets van".

Ik ging naar bed en voelde de doodsheid in mijn zielsleven en ik kreeg arbeid om tot de Heere te roepen of er nog eens iets af mocht druipen en 's morgens viel zo open in mijn hart:

*"Mijn hand zal, hoe 't ook ga, hem sterken dag en nacht,
Mijn arm zal hem in nood voorzien van moed en kracht.
De vijand zal hem nooit door wreev'le handelingen,
Door list of hels bedrog, in uiterst' engten dringen;
Den booswicht zal 't geweld nooit tegen hem gelukken,
Noch in- noch uitlands vorst zijn zetel onderdrukken".*

We kwamen Tweede Kerstdag wederom in de kerk. De dominee zei: "We spreken nu eens over de vrucht van Kerstmis" en hij nam zijn voorwoord uit: "Er zal een rijsje voortkomen uit den afgehouden tronk van Isaï", waar mijn ziel al onder bukde.

Zijn tekstwoorden waren: "Juda zal Efraïm niet benauwen en Efraïm zal Juda niet benijden". Mijn hart brak er onder hoe of hij sprak, dat die eniggeboren Koning die twee standen op zou richten in die Koning. Nooit kwam mijn ziel zo te buigen, als onder die

¹¹ [Tussen 1954 en 1981 bewoonde het gezin Mieras het pand Nachtegaalstraat 1 te Krimpen aan den IJssel, naast het kerkgebouw van de Oud Gereformeerde Gemeente]

preek.

Ik zei na de preek: "Dominee, zo had u altijd moeten preken".

Hij zei: "U had altijd ze moeten luisteren".

Ik was zo vol, dat ik zei: "Dominee, ik kom er straks net zo goed als u".

Maar ach, kinderen, als de liefde weer wegzakt, dan houd ik niets over dan mijzelf en

Moet ik weer uitroepen: "Ik zal neg wel in de handen van Saul omkomen".

Nog zeer kort geleden was ik op een zekere plaats. Ds. Mieras sprak daar met een dankdag. De eerste en de tweede dienst gingen zo voorbij. Met broodeten verzocht ik om Jesaja 1 te lezen en merkte deze woorden op: "Als de Heere niet een weinig overblijfsel gelaten had, we zouden als Sodom en Gomorra gelijk geworden zijn". Mijn verzuchting was: "Heere, toon mij nog eens iets van dat overblijfsel."

De dominee nam zijn tekst uit Psalm 138: "De Heere zal het voor mij voleinden; Uw goedertierenheid, Heere! is in der eeuwigheid; en laat niet varen de werken Uwer handen" En o, mijn ziel was als een gewaterde hof. Die goedertierenheid, daar zakt en zinkt de mens onder weg. God goed voor een slecht mens.

Ik had er die avond nog hoop op, dat de Heere het ook nog mor mij voleinden zou.

Ik weet nog dat ik enige dagen ziek te bed lag; ik had al in geen 5 weken 's nachts kunnen slapen. Huisbezoek doen; over God en zijn dienst spreken en zelf onder een verbergend God te lopen als vruchtgevolgen van de zonde.

Toen ik weer een weinig hersteld was, kwam Ds. Mieras mij bezoeken en vroeg of ik zondag weer in de kerk kwam. 's Morgens ging het niet, maar 's avonds zei ik tegen mijn dochter: "Geef mijn kleren, dan ga ik naar de kerk." Ds. Mieras sprak over de 25e zondag van de Heidelbergse Catechismus, hoe al onze beste werken met zonde bevlekt zijn, maar dat alles in die dierbare Heere Jezus lag.

Hij schetste in zijn voorwoord, hoe dat volk in de eerste aanslag veel te ver praatte. Ik zag mezelf, hoe of ik in die dagen uitriep: "'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên".

De dominee sprak nog dat de Heere Zijn liefde wel eens toonde aan een volk, waarvan de schuld niet vereffend was; maar ook dit heb ik tegen u, dat gij de eerste liefde hebt verlaten; en daar brak mijn hart onder. Toen weende ik; de eerste liefde verlaten, dat had ik gedaan. Ik zag me schuldig staan. Ik heb veel geweend onder die preek en ik ging 's avonds om 11 uur bij Ds. Mieras vandaan.

Ik was net buiten de deur en toen mocht ik buiten mezelf kijken. Mijn hart zuchtte of de Heere mij nog eens iets van die liefde wilde schenken, die ik zelf weer weggezondigd had, en daar vielen deze woorden in mijn hart: "Ofschoon ik van vader en moeder verlaten ben, zo was er toch een God in de hemel, die aan hem dacht".

Ik pleitte voor de Heere. daar Hij toch diezelfde God was als in de dagen van David. "Och, Heere, mocht U nog eens op mij neerzien. En o, daar daalde de Heere met Zijn eeuwige liefde af; mijn hart brak en smolt weg als was voor de zon. "Ik heb U liefgehad met een eeuwige liefde."

Ds. Mieras zal wel zeggen als hij dit nog eens leest: Heuvelman, uw schuld is nog niet vereffend. Maar och, ik heb tot één uur 's nachts zitten wenen, alleen in huis, niet over de schuld, want die lag op dat ogenblik bedekt, maar over de liefde.

Ik zou nog meer kunnen zeggen, wat me wel eens te beurt viel onder de preken van Ds. Mieras, maar laat ik niet te ver gaan met Ds. Mieras, want we kunnen met hem leven, maar niet met hem sterven; dan zullen we de God van Ds. Mieras zijn geloof moeten

kennen om wel getroost te leven en te sterven. Maar dit weet ik, als men veel onder Ds. Mieras zijn gehoor komt, dat het praten wel eens ophoudt en dat er zaken moeten zijn. Vergun mij deze uitdrukking, kinderen.

Als jullie 's zondags thuis liggen, kinderen, ga toch op naar de kerk en deel toch die lieve dag niet. Er werden er ter elfder ure nog gehoord; het kon de tijd der minne nog zijn.

Ik weet nog dat ik 3 dagen zo bedroefd was, dat ik uitriep: "Ik, ga van narigheid naar de kerk". Ik was net om 7 uur in de kerk des avonds. De voorganger haalde in zijn gebed aan: "er konden er nog wel eens onder zitten, die in banden voor tijd en eeuwigheid zitten". Ik had wel uit willen roepen: "Hier zit er één." Maar dan moet hij in banden zitten.

De spreker sprak uit Ezechiël 16 deze woorden: "Als Ik nu bij u voorbijging, zag Ik u, en ziet u lag vertreden in uw bloed, en Ik zei tot u in uw bloed: Leef; ja, Ik zei tot u in uw bloed: Leef!".

Mijn hart brak eronder en ik kreeg te geloven, dat de Heere ook mij zag op mijn 26e jaar vertreden in mijn bloed. Maar och, gij waart nog niet in Uw navel afgesneden; nog niet van ongerechtigheid gewassen; en dan moet ik het weer missen. Daar ben ik nooit gebracht, maar het geeft weer nieuwe arbeid aan de troon der genade of het nog eens gebeuren mag.

Ik zal nog iets mededelen, kinderen wat me zo voorkomt. Mijn oudste zoon verzocht mij om een reis mede te maken naar België. We gingen 's morgens, toen het nog donker was, weg. Ik stond aan het roer en weende in mijn hart, dat ik zo zwervend was op de aarde. Mijn vrouw in het graf en geen Borg voor mijn schuld leren kennen. Ik had een slecht ogenblik, want als hij zichzelf beklaagt is het droevig en daar heb ik veel last van.

Ik stond in overdenking, nu weer naar een ander land. We waren aan het huis Ten Donk gekomen en daar mocht ik verwaardigd worden eens met een oog des geloofs buiten mijzelf te zien en mijn oog en hart tot de Heere op te slaan en ik kwam te pleiten op Zijn almacht om mijn treurende ziel nog eens op te wekken, daar Zijn alziend oog ook op wezen en weduwen komt neer te zien, die eens in waarheid weduwen en wezen zijn mogen; want die zijn geen man of vrouw kwijt, maar die zijn God kwijt. En als dat Godsgemis eens openvalt, dan bukt en buigt de ziel zo laag voor de Heere'.

Mijn zoon zei tegen mij: "Sta je te slapen?". Maar och nee, daar vielen deze woorden uit Jesaja 62-24: *"Tot u zal niet meer gezegd worden: De verlatene, en tot uw land zal niet meer gezegd worden: Het verwoeste; maar gij zult genoemd worden: Mijn lust is aan haar! en uw land: Het getrouwde; want de Heere heeft een lust aan u, en uw land zal getrouwd worden"*.

Kinderen, mijn ziel weende. Ik wist niet dat het in Gods Woord stond maar ik geloofde dat het in de Bijbel stond, want et ging kracht van uit.

Ik zou nog veel kunnen verhalen, maar het grootste zou zijn kinderen, als de Heere de gevangenis eens kwam te wenden, want straks met de dood staat met dit alles de wagen stil.

Die dit leest en kennis van deze zaken heeft en van deze worstelingen zal wel zeggen: "Wat heeft die Heuvelman nog grote sieraden in de tempel. Wat zal de Heere een werk hebben om hem van dit alles af te brengen. Dan zal hij wel oud zijn, als hij met dit alles eens het rechte onderwerp mocht gemaakt werden door de Heere".

O, kinderen, dan moet ik wel eens erkennen: "Zou ik mijn arme ziel niet bedriegen voor

de eeuwigheid?".

Ik denk nog aan oom **Hendrik Terlouw**, toen hij nog leefde en mijn arme ziel eerlijk behandelde. Hij kwam wel eens bij mij aan en praatte wel eens over de belangen der eeuwigheid en zei dan: "Het zijn allemaal nullen, die u opnoemt, maar ik luister nog op dat God nog bemoeienissen houdt met uw arme ziel. O, mocht de Heere u al die zaken eens toe komen te passen aan uw ziel, dan komt er het 'eentje' voor te staan en dan krijgen de nullen ook waarde",

Och, dan zie ik nog uit naar dat eentje om aan deze zijde van het graf de toepassende daad eens in te leven. Maar kinderen, er is geen plaats in de herberg om geboren te worden. We kunnen nog zo lang bij de vruchten blijven leven zonder de boom te kennen, die toch de vruchten komt af te werpen.

Ik denk nog zo, ik was 19 jaar toen ik verzocht werd bij een nicht van mijn vrouw, **vrouw Evegroen** om op Oudejaarsavond op Gods dag te komen. Die liep van achter bezien in zware overtuiging van dood en eeuwigheid en verzocht ons om met drank en muziek de avond door te brengen. Om de tijd wat te verdrijven gingen jullie moeder en ik er heen. We waren toen nog niet getrouwd. Mijn geweten sloeg me geweldig aan, want het was Gods dag.

Maar ziet, we konden geen muziek te leen krijgen, dus ging het niet door zoals we gedacht hadden. Ik kon met een trekharmonica spelen, maar we konden er niet één te leen krijgen, waar ik heimelijk blij mee was, daar het bij mij niet veel anders was dan bij mijn nicht en we later er wel Gods hand in zagen, dat de avond niet zo goddeloos is doorgebracht..

Als vrouw Evegroen dit leest zal ze het nog wel weten. O, dan voel ik wel eens een band aan haar. We hebben elkander later wel eens in een andere weg ontmoet.

Zo schiet me nog te binnen; dat ik in 's Gravenhage gelost had en met het donker weg vaarde. De baas zei: "U moet naar Rotterdam en dan bellen, waar je op uit moet". Ik was om 8 uur in Rotterdam en toen zei mijn vrouw: "Daar ligt onze oudste zoon". Ik sloeg achteruit en kwam op zijde liggen. Ik ging over en mijn zoon lag ziek te bed, waar ik raar van stond te kijken. Ik sprak hem met een enkel woord aan; zo jeugdig daar te liggen en wat of dat wezen zal als de dood de ziel eens kwam op te eisen en zo onvoorbereid voor God te moeten verschijnen en niet te kunnen.

Ik ging naar de wal in een café en belde de baas op in 's Gravenhage. Ik zat daar in een café met mensen en de kasteleinsvrouw zat te praten met een man van 60 jaar. Zijn vrouw was dood en hij zei: "Als er één sterft, dan kan je beter allebei dood wezen". Ik zei niets, maar dacht: "Wat heeft de dood en eeuwigheid weinig waarde bij die mensen".

De kasteleinsvrouw zei tegen mij: "Wat zegt u ervan, schipper?"

Ik zei: Och, vrouw, als we daarover zouden spreken, dan zou u mij er uitgooien". Ze zei: "Zegt u ook maar wat u er van denkt".

Hoewel ik slecht ter tale ben, zo kreeg ik toch te spreken over dood en eeuwigheid en wat het wezen zal onvoorbereid God te moeten ontmoeten, en ook voor mij en haar om op Gods dag een café te openen om de jeugd te verleiden.

De vrouw begon te wenen en biljarters zaten allemaal stil te luisteren.

Ik heb daar anderhalf uur staan spreken.

De vrouw zei: "wat u daar zegt is waar, man; mijn vader woont in Heinenoord en is

godvrezend en die zegt hetzelfde.

Ze verzocht mij om bij gelegenheid nog eens aan te komen. Ik kreeg een sigaar van haar en we zijn zo gescheiden, maar ik was, net buiten de deur en ik werd aangesproken van binnen, wat het wezen zal om zo voor God te verschijnen; met een lantaarn op de rug te lopen voor een ander en zelf er buiten te staan.

Och, kinderen, mocht de strijd voor dood en eeuwigheid maar veel op en aangebonden worden. *Haast en spoed u om uws levens*

Ik zal nog iets melden wat ik meegemaakt heb meteen nichtje van mij. Zij lag ziek te Rotterdam. Zij heeft 6 jaren ziek op bed gelegen. Ik heb haar menig keer bezocht.

Het is mij nog overkomen, dat ik 's maandags bij haar vandaan. ging. We voeren naar Venlo en ik zat hout te hakken in het ruim en kreeg levende arbeid met mijn nichtje met deze woorden:

*God, die helpt in nood,
is in Zien groot.
Aller volken macht
niets bij Hem geacht.
Buigt u dan in 't stof
en verheft met lof
't heilig OpperWezen:
wilt Het eeuwig vrezen!*

En daar wilde ik niet erg aan, want mijn nicht was een verlostte ziel en ik niet. Mijn nichtje was 16 jaar toen de Heere haar voorkwam met deze woorden: "*Ontwaak gij die slaapt en staat op uit de doden en Christus zal over u lichten*", waar ze hevig van schrok. En pas na ruim 50 jaren is op haar 70e verjaardag door de Heere haar ziel verlost en toegepast.

Ik weet nog dat ik bij haar was en dat ze in een vloed van tranen mij vertelde, dat ze met Goede Vrijdag met de Heere gestorven was; de zonden in het graf gebleven waren en een opgestane Koning had leren kennen.

We vaarden naar Rotterdam en drie weken nadien ging ik weer eens kijken bij haar. Zo kwam ik binnen en mijn neef zei: neef, heb je geen werk gehad, omdat je binnen 3 weken weer terug bent?"

Ik begon te wenen. Ik zei: Hoe zegt u dat zo?." Hij zei: "Mijn vrouw was die avond zo blij; ze zei: Ja man, zou ik niet blij zijn, daar God mij toont, dat er nog een bidder is aan de troon der genade, toen ik vroeg waarom ze zo blijde was. Haar man zei: Als je maar wist wie het was." Ze zei: "Dat is mijn neef Cornelis."

O, kinderen, die gemeensap der heiligen in te leven is zo groot. Ik heb haar begraven en nog een enkel woord gesproken op haar graf en laten zingen:

*De bergen zullen vrede dragen,
de heuvels heilig recht.
Hij zal hun vrolijk op doen dagen
het heil, hun toegezegd.
't Ellendig volk wordt dan uit lijden
door zijnen arm gerukt.*

*Hij zal nooddrgtigen bevrijden,
Verbrijz'len, wie verdrukt.*

Er schiet me nog te binnen, hoe of ik met zand naar de oever Wieringen moest. Ik was diep geladen en dacht binnen door te varen, maar bij Alkmaar in de sluis was de sluis kapot en ik moest over Den Helder uitvaren.

Het was ruw weer. Ik stond 's avonds aan het strand om 10 uur te kijken en dacht: "Daar kom ik niet overheen."

Mijn hart riep tot de Heere om hulp en bijstand. 's Morgens raadde de sluiswachter mij aan om een loods mee te nemen. Er kwam een schipper en die zou ons voor 7 gulden over brengen. We gingen er uit. De schipper zei: "Waar zijn de dekkleden?." Ik zei: "Die heb ik niet." Hij zei: Als het gaat stormen dan verdrinken we met zo een diep geladen schip." Toen zei hij: "Waar is uw kompas?." Als het mistig wordt moeten we een kompas hebben. Ik zei: Dat heb ik niet, maar ik heb hoop, dat het kompas in de hemel is. De Heere heeft alles in Zijn hand en is ook machtig om ons er over te leiden."

Het waaide flink. Toen we een uur gevaren hadden, brak de zon door de lucht. De loods zeiden "Nu zullen we het krijgen." Mijn hart riep tot de Heere en daar viel zo bij me:

*Grootmachtig zijt G, o Heer, ja eind'loos in vermogen,
Uw onverbreekb're trouw omringt U voor elks ogen!*

Ja, dat viel met zo een kracht in mijn hart, dat mijn ziel er onder weende. Ik sprak de loods aan, hoe of de Heere grootmachtig was en eind'loos in vermogen. De loods lachte er om en wilde er niets van weten;

De wind ging stil liggen en we kwamen goed en wel over.

Als ik ten grave gebracht zal zijn, moet je niet denken dat je zulk een goede vader gehad hebt. Neen, dan ben ik nooit een vader voor jullie geweest. Dan kunnen jullie wel zeggen: Wat zal die het zwaar hebben in de eeuwigheid; de weg geweten en nooit met de Heere verenigd en bevredigd te zijn en nooit het rechte onderwerp geworden te zijn en niet zijn kostelijke ziel opgelost in die dierbare Koning.

O, kinderen, nog een ambt aanvaard te hebben in de kerk en na de dood van jullie moeder veel af- en omzwervende, wat mij bitter is opgebroken.

Toen jullie moeder overleden was, viel die waarheid zo bij mij: "Werp uw zorg en kommer op Mij en vertrouw op Hem en Hij zal liet wel maken." Och, had. ik daar maar op vertrouwd; het zou me voor menige zonde bewaard hebben. De mens overdenkt zijn weg, maar de Heere bestuurt zijn gangen..

Ik weet nog, dat mijn oog op een vrouw viel en ik dacht dat het de weg des Heeren was. Ik geloofde dat ze God vreesde, maar het was de weg des Heeren niet. Ik weet nog dat de Heere mij aansprak: "Laat af en weet dat Ik God ben", waar ik zo raar van stond te kijken en het nog niet laten kon; maar toen vielen deze woorden in mijn hart:

*God slaat een gram gezicht
op bozen, die hem tegenstaan.
Hij doet hun naam met hen vergaan
door 't hoogste strafgericht.*

Toen kreeg ik andere ogen om te zien hoe dwaas ik gehandeld had. Toen gingen mijn

gedachten over deze vrouw, die ik nu heb en dit huwelijk ging vanzelf. Als het door God gewerkt wordt, wie zal het dan keren? En och, kinderen, ik heb de zonde bitter moeten betreuren, maar onze ontrouw doet Gods getrouwheid nooit te niet, maar schenkt nog bij tijden en ogenblikken vertroosting aan mijn arme ziel.

Ik weet nog, dat ik 's zondagsavonds een preek moest lezen in de kerk. Ik had er al een week van tevoren arbeid mee en ik heb van zaterdag op zondag niets geslapen.

Toen ik 's zondagsavonds om half zes naar de zolder ging van benauwdheid en mijn knieën boog om hulp en bijstand te vragen aan de troon der genade, viel er zo bij mij:

*Hoe wonderbaar is Uw getuigenis.
Dies zal mijn ziel dat ook getrouw bewaren,
want d' opening van Uw woorden zal gewis
gelijk een licht het donker op doen klaren.*

Ik ging zuchtende naar de kerk. Mijn zoon zei: Vader, wat zit u toch in de war. U moet met geloof gaan. Weet u nog dat u er jaren geleden omschreeuwde, toen we bij **Ds. Otte** naar de kerk gingen?" Ik zei: Ja, dat is waar, maar nu is het praktijk geworden en dan op mijzelf ziende, dan kan het niet."

Ik weet nog, toen **Kreuk** voorlas, dat mijn ziel tot God schreeuwde en er viel zo in mij: "Uw vrijmoedige geest ondersteune mij." En dat heeft de Heere betoond, toen ik voor de lessenaar kwam. Ik heb wel veel geweend, maar mijn hart kwam te breken. Ik liet zingen:

*De stammen, naar Gods naam genoemd
gaan derwaarts op, waar elk zich buigt
naar d' ark, die van Gods gunst getuigt,
waar elk Zijn Naam belijdt en roemt.*

Er lag beslag op het volk, maar bij de uitgang moest ik uitroepen: "Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten."

Maar och, kinderen, als jullie mij overleven en ten grave zult brengen, zo spreek ik jullie toch aan om de Heere vroeg te zoeken. Jullie weten mijn leven. Het was met veel gebrek, maar ik heb toch zoveel mogelijk jullie het goede voorgehouden.

Ik weet, dat ik in mijn verluchting veel mijn arme kroost opdraag aan de troon der genade. Jullie zijn allen tot nu toe nog goed voor mij geweest en ik hoop, dat de aanspraak van Ds. Mieras bij het graf van jullie moeder, bij jullie allen in gedachtenis moge blijven.

Ik kan jullie geen wedervergelding doen en die behoeven jullie van mij niet te hebben, Want de Heere heeft jullie allen gezegend voor de tijd.

Och, mocht het de Heere believen en behagen, dat het in Zijn aanbiddelijke raad moge besloten zijn, om ook jullie arme ziel eens te zegenen met die eeuwige zegen en die onmisbare zegen, om met God bevredigd te mogen worden en verzoend te worden door Jezus Christus en Dien gekruisigd.

Ik weet, dat jullie het allen uit opvoeding weten; dat dit het voornaamste is van alles en dat de wereld voorbijgaat met al zijn begeerlijkheden. Maar och, dat des Heeren lieve Geest jullie en mij tot dat einde moge bewerken om een arbeidzame ziel te ontvangen, om die grote zaligheid, die in Christus wordt voorgesteld, deelachtig te mogen worden. Want het is een voorrecht een vriend van de bruid te zijn, maar de bruid zelf te mogen zijn, is

beter en een groter voorrecht, want die wordt getrouwd en gaat mee naar huis.
Och, dat onze bede moge zijn

*Wie is Hij die altijd spoedig,
onze God vreest bovenal.
Die werd geleerd overvloedig,
van de weg, die hij gaan zal.
Die zal bezitten zijn goed
met stilheid ende met vrede.
Zijn zaad zal met overvloed;
het land ook bezitten mede.*

Ik voor mijzelf kan slechts zeggen:

*Eens was ik een vreemd,ling voor Gód en mijn hart;
Ik kende geen schuld en gevoelde geen smart.
Ik vroeg niet: "Mijn ziel, doorziet gij uw lot?
Hoe zult gij rechtvaardig verschijnen voor God?"*

*Al sprak daar een stem uit de Heilige Blaán
Van 't Lam met de zonden der wereld belaán.
Ik zocht bij den kruispaal geen veilige wij.g
'k Stond blind, en van verre, in mijzelven zo rijk.*

*Ik deed als Jeruzalems Dochters weleer;
Ik weende om de pijn van mijn lijdende Heer
Et dacht er niet aan, dat ik zelf door mijn schuld
Zijn kroon had gevlochten, Zijn beker gevuld.*

*Maar toen mij Gods Geest aan mijzelf had ontdekt.,
Toen werd in mijn ziele de vreze gewekt,
Toen voelde ik wat eisen Gods heiligheid deed,;
Daar werd al mijn deugd een wegwerpelijk kleed!*

Kinderen, er is nog meer, maar ik kan niet verder gaan.

Ik zal nog iets melden, hoe of ik eens 's zondags bij **Ds. Huisman** te Rotterdam geweest ben.¹²

Ik was 's morgens en 's avonds bij hem naar de kerk geweest en werd 's avonds verzocht met hem mee te gaan naar zijn huis. Ik ging met mijn nichtje mede. In huis gekomen zijnde, zaten er wel 20 mensen. Ds. Huisman sprak mij aan of ik wel geluisterd had. Ik zei: "U hebt hard genoeg gesproken, maar wij liggen in de bondsbreuk in Adam zo diep van God afgefallen, dat we geen oor meer overgehouden hebben of geen hart om op te merken, wat God de Heere spreken zal."

De dominee nam weer een ander en ik hoorde allerlei uitreddingen voor de tijd, maar geen arbeid voor de eeuwigheid en tenslotte zei er één: We zullen eens zingen van:

¹² Barend Huisman, 1879-1957, werd predikant te Rotterdam, 1933 tot ca 1955. Hij overleed 1957

*Mijn ziel aan 't stof gekluisterd
Beseft Gods daden niet,
Zijn oordeel is verduisterd,
geen dwaas weet wat hij ziet.*

Ik zat er benauwd onder. Er werden 8 psalmen gezongen. Ik werd er zo bijgebracht, dat de Heere niet gekomen is om van 's mensen hand gediend te worden, maar om te dienen. Ten laatste werd mij verzocht om een versje op te geven; en daar het al laat geworden was, zei ik: "Dominee, ik heb ik mijn leven nog maar 2 versjes kunnen zingen". Hij zei: "Dat is weinig; en wat is dat?". Ik zei: Psalm 23: 3 en Psalm 105: 5; daar kreeg ik in te zien, dat eeuwige zoen- en zoutverbond, dat de Heere opgericht had voor al Zijn volk. Maar de dominee hield niet op of ik moest een versje opgeven en ik werd bepaald bij

*Zij zullen U eerbiedig vrezen,
zolang er zon of maan
bij 't nageslacht ten licht zal wezen
en op- en ondergaan.
Hij zal gelijk zijn aan den regen,
die daalt op 't late gras,
aan droppels die met milden zegen
besproeien 't veldgewas.*

Daarna werd mij verzocht om een woordje te eindigen en ik deed dat met veel gebrek en arbeid der ziel, zodat ik bitter weende, hoe dat we daar zaten om op zo losse grond de eeuwigheid aan te doen en niet zouden kunnen bestaan. Ik zei amen en sprak daarna de dominee aan.

Ik zei, dat het wat zou wezen ook voor hem, om zijn medemens op zo een losse grondslag naar de eeuwigheid te laten gaan.

Hij zei: "Heuvelman, u bent eerlijker dan ik, maar ik durf er niet voor uit te komen.

Ik ging om 11 uur naar boord terug en werd hevig bestreden, dat ik te veel gezegd had; een ander te waarschuwen en zelf er buiten te staan. Ik kon er 's nachts niet van slapen en 's morgens in het voorschip zijnde, was ik benauwd en weende ik om mijn zonden. Ik verborg mij in een hoek van het schip en boog mijn knieën en droeg mijn nood en behoefte op aan de troon der genade. Ik mocht zo laag bukken, dat ik uitriep: Heere, doe met mij zoals Gij wilt; al wat U doet is recht en wel gedaan." Al had ik voor eeuwig verloren moeten gaan, daar had ik mee ingestemd.

O, kinderen, dan is de mens handelbaar; dan heeft hij geen recht of aanspraak meer, noch goede werken, maar dan ligt alles verbeurt en verzondigd. Ik werd ingeleid in Psalm 68:5.

*Uw hoop, Uw kudde woonde daar.
Uit vrije goedheid waart Gij haar
een vriendelijk Beschermmer.
en hebt ellendigen dat land
bereid door uwe sterke hand,
o Israëls Ontfermer!*

*De Heer' gaf rijke juichensstof,
om Zijne wond'ren en Zijn lof
met hart en mond te melden.
Men zag welhaast een grote schaar
met klanken van de blijdeste maar
vervullen berg en velden.*

Och, kinderen, wat zag ik daar de hope die er inlag voor Gods arme volk. Ik ben te arm om het te vermelden, die grote schaar, die daar bij zal behoren. Ik kreeg in een vloed van tranen er weer hoop op.

Ik werd geroepen door mijn vrouw om te komen eten en ik weende. Ik zei: "O vrouw, wat zal dat volk gelukkig zijn, die daar bij zullen behoren, bij die grote schare.

Ik zag een vriend op de wal staan. Ik ging naar hem, toe en sprak hem aan over het geluk van dat volk. Mijn vriend en ik weenden en hij zei: Wat bent u gelukkig; dat is de klacht van Gods volk."

O kinderen, als de mens in een overtuigende weg loopt van zonde, gerechtigheid en oordeel, dan komt alles op hem aan stormen. Ik weet nog dat ik lang gebukt ging onder deze woorden: "Vervloekt is de man, die vlees tot zijn arm stelt." Ik dacht: was ik maar nooit getrouwd, maar ik had er geen licht over, dat ik wel de vrouw mocht hebben, maar ik was gaan praten met het volk en ik had de Heere achtergelaten.

Het zou beter zijn met David uit te roepen en in te leven: "Dit leert mijn ziel, U achteraan te kleven."

Ik weet nog, dat ik met mijn oudste zoon bij de watertoren te Rotterdam lag, en dat we 's zondagsmorgens naar de kerk gingen bij Ds. Otte. 's Avonds wilden zijn vrouw en mijn zoon niet mee naar de kerk en ik ging dus alleen weg. Ik had altijd deze waarheid bij me: "Wie niet verlaten wil vader, moeder, vrouw en kinderen, ja, zelfs zijn eigen leven niet wil verliezen om Mij nentwil, die kan Mijn discipel niet zijn."

Ik weende, omdat er niemand meeging. Ik was nog maar kort op weg of ik werd met kracht staande gehouden, met deze woorden in mijn hart:

*Wij zaten neer, wij weenden langs de zomen
van Babylons wijd uitgebreide stromen.
Elk stortte daar zijn bitt're jammerklacht,
als hij met smart aan 't heilig Sion dacht.
Elk, wars van vreugd en vrolijke gezangen,
liet daar zijn harp aan somb're wilgen hangen.*

O, kinderen, als ik ooit mijzelf zag, wenende aan de rivieren van Babel, want de zonde kwam mij zo levendig voor de ogen. O, die bittere jammerklacht, als hij aan het heilig Sion dacht. Uit de staat der rechtheid gevallen; moed- en vrijwillig God de rug toegekeerd, dan hangen de harpen aan de wilgen. Als er dan gevraagd wordt: Zingt ons een der liederen Sions, dan moet hij in een vloed van tranen uitroepen: "Hoe zullen we een lied des Heeren zingen in een vreemd land?"

Ik ben te arm om te vermelden, wat er in mijn ziel omging, toen ik daar stond.

Ik weet nog dat ik óp een reis naar Middelburg moest. Ik zag er tegen op, want ik was nog nooit in Zeeland geweest. Ik riep de Naam des Heeren aan om Zijn genadige bewaring en bescherming.

Voorbij Willemstad gekomen, werd het mistig en er viel een waterdamp over het water. Er viel bij mij in Genesis 2:6: "Maar een damp was opgegaan uit de aarde en bevochtigde de ganse aardbodem." Ik zuchtte: "Mocht de damp des Geestes mijn arme ziel eens bevochtigen, en er viel met kracht in mijn hart:

*Is op het land een handvol koren,
Gekoesterd door de zon,
't zal op 't gebergt' geruis doen horen,
gelijk de Libanon.*

O, kinderen, dat geruis daar binnen van die Libanon is nooit te vermelden. Ik naderde Middelburg en zag de stad in de verte en ik riep uit: O, Heere, hebben daar die trouwe Godsgezanten met de bazuin geblazen?" O, wat liggen we diep gezonken; God verlaten om eigen schuld.

Op zekere dag lagen we 's zondags te Hansweert. Ik ging 's zondags naar de kerk in Kruiningen.

Toen ik terug ging naar mijn schip stond er een man op mij te wachten en vroeg of ik de schipper was van de motor "Niets Bestendig." Ik zei: "Ja." We liepen samen naar huis.

De man sprak mij aan en ik hoorde al gauw, dat hij de tale Kanaäns sprak hij deed mij een vraag, die ik niet kon beantwoorden. Ik zei: "Och, man, ik ben een onbekeerd mens." Hij zei: "Dacht u dat, schipper?"

"Als u onbekeerd was, zou u uit een andere hoek komen, maar wil ik u eens zeggen, wat u bent?"

Hij zei: "U bent een ongelukkig mens, dat hoor ik aan uw klachten." Ik kreeg vriendschap aan die man en heb nog 7 jaren kennis aan die man gehad. De laatste zondagavond was ik nog bij hem. Wij zongen samen Psalm 25:3. Hij verzocht mij een gebedje te doen.

Ik deed dat met veel gebrek. Hij sprak mij aan en zei: "Schipper, uw gebedje is zuiver als de zon, maar u haalt niet het gekir van een duif, maar ook niet het gekras van een raaf."

"Hij zei: Wat is een raaf?"

Ik zei: "Een roofvogel."

Hij zei: Ja, mocht de Heere veel ontdekkend licht geven, hoe menigmaal u een rover bent van Gods eer en een bedroever van Gods lieve geest."

Ik bedankte hem voor zijn onderwijs. Hij bracht mij 's nachts om 12 uur naar de boot toe en we namen onder tranen afscheid van elkaar en hij zei: "Heuvelman, we zullen elkaar aan deze zijde van het graf niet meer zien. "Ik hoop echter dat wij elkaar aan gene zijde van het graf mogen weerzien."

Het was een roerend afscheid nemen en hij is twee maanden daarna de eeuwigheid ingegaan; in die rust, die er over blijft voor het volk van Ged.

Op een andere keer lag ik 's zondags te Brakel. Ik ging 's avond naar de kerk. Er werd een preek gelezen door Johannes van Hemert.

Ik had er een indruk van onder het lezen, ziende op dat zoen- en zoutverbond dat de Heere opgericht had voor Zijn volk.

Johannes van Hemert eindigde met gebed, waar mijn ziel onder weende. Ik dacht; "Die man wil ik wel eens spreken." Ik wachtte op hem en hij kwam met de andere ouderling mee uit de kerk en nam mij mee naar het huis van de weduwe van de dominee. Er zaten 18 mensen bij elkaar in dat huis. Van Hemert deed mij een vraag: "Schipper, Mozes is gestorven en niemand heeft zijn graf geweten. Zeg u eens waar ligt hij begraven."

Ik zei: "Dat weet ik niet Van Hemert, maar u weet het wel, dat heb ik in uw gebed gehoord." Hij zei: "Heuvelman, ik heb u vanavond in de kerk zien zitten en God heeft mij op u gewezen; vertel eens uw weg op pad en reis naar de eeuwigheid."¹³

Ik deed dat met al mijn te kort en toen zei Johannes van Hemert: "Toen de Heere op aarde was, boog Hij met elkaar de knieën met Zijn discipelen in gebed."

Zo bogen ook wij allen onze knieën op de grond en Van Hemert eindigde met gebed, en allen weenden. Wij zijn altijd goede vrienden gebleven tot heden toe

Och kinderen, dat verbond, dát de Heere van eeuwigheid opgericht heeft in Zijn eeuwige raad des vredes. O, dan heb ik de regenboog wel eens aan de hemel zien staan. Ik zette mijn pet af en moest wenen, dat de Heere zo aan zijn verbond gedacht, dat Hij de aarde niet meer door water zal doen vergaan. Hoe gelukkig zal dat volk zijn, dat daarin ligt opgesloten voor tijd en eeuwigheid.

Kinderen, ik zou nog veel kunnen verhalen, wat de mens in kan leven en nog nooit het rechte onderwerp geworden is met dit alles.

Ik weet nog uit de oorlogsjaren, dat mijn oudste zoon zijn motor gevorderd werd door de Duitsers. Hij heeft nog weken bij ons ingewoond, wat mij veel zuchten aan de troon der genade heeft gekost, tot hij ten laatste zijn schip weer terug kreeg.

Toen hij weer thuis kwam, zei ik: "Je hebt weer een afgebedeld schip teruggekregen van de troon der genade." Och, schaamte moest ons aangezicht bedekken, daar de Heere zegt: "Erken Mij in al uw wegen en Ik zal uw paden recht maken."

Dan zie ik mijn schip wel eens varen, waar ik 25 jaren mee gevaren heb en dan zie ik wel een terug op de dagen van vroeger. Daar liggen wat een gebedjes en verzachtingen in opgesloten, zoveel er nagels aan de huid geklonken zijn.

¹³ Johannes Franciscus van Hemert is geboren op dag maand 1876, zoon van Laurens Jacobus Hendrikus van Hemert en Anna Maria Frederica Cornelia van Hemert (geboren de Swart).

Laurens is geboren op 7 augustus 1850, in Heusden. Anna is geboren op 26 juli 1855, in 's-Hertogenbosch
Johannes had 4 broers of zussen: Maria Martina Louise Cornelia Walters (geboren van Hemert) en 3 andere broers of zussen.

Johannes trouwde met Hendrica Gerridina van Hemert (geboren Rekveld).

Hendrica is geboren op 30 augustus 1875, in Kampen, Nederland.

Zij hadden 9 kinderen: Hermanus Gerardus van Hemert, Antonius Stanislaus Marie (Anton) van Hemert en 7 andere kinderen.

Johannes is overleden op dag maand 1946, op 70 jarige leeftijd.

Wat gaat dat zo alles voorbij voor mijn arme kroost.

Ik weet nog dat ik met mijn oudste zoon een reis meemaakte naar België. We lagen 's zondags in België en konden niet opgaan naar de kerk.

's Morgens hebben we een preek gelezen en 's avonds ook. Ik zei: "Dat is toch wel een last, zo een man aan boord?." Mijn vrouw zei niets, maar 's morgens waren we weer aan het varen toen mijn zoon zei: "U zei dat zo gisteravond, maar we zijn het niet gewend."

Ik zei: "Wiens schuld is dat? Jij bent nu ruim 40 jaren en je hebt een vrouw en 5 kinderen en je behoort priester in je huis te zijn en je behoort 's zondags voor te gaan."

Hij zei: "Als ik zo was als u, dan zou dat gaan, maar nu gaat alles zo maar heen."

Kinderen, eenmaal komt de tijd, dat we voor God rekenschap zullen moeten doen en dan zal de eeuwigheid getuigen:

Och, had naar Mijn raad

zich Mijn volk gedragen

Dan zal het wezen: *had ik maar, had ik maar*. Nu zal preeklezen en kerkgaan te kort en te smal zijn voor de eeuwigheid, maar denk er om, de eis ligt er. God komt het te eisen. We zullen allen wedergeboren moeten worden door Gods lieve Geest der genade, zal het welzijn met ons om God te ontmoeten.

Ik weet nog, toen ik te zien kreeg, dat we rein en volkomen geschapen waren in alle kennis, gerechtigheid en heiligheid. We kenden de Heere aan de wind des daags.

Het berouwde mij zo al 26 jaar tegen God gezondigd te hebben, dat ik een keuze deed om nooit meer te zondigen en heilig voor God te leven. Maar och, daar komt niets van terecht.

Ik ben heden al 63 jaar en heb nog geen Borg voor mijn schuld ontvangen. Want denk er aan, we zullen eenmaal aan deze zijde van het graf gewassen moeten worden in het reinigende bloed van die dierbare Borg, zal het wel zijn om voor God te verschijnen.

Met alles wat ik vermeld heb, is het nog te kort voor de eeuwigheid om God te ontmoeten. Och, wat zijn de roepstemmen en oordelen toch groot op de aarde. Mijn arme vrouw en jullie moeder ligt al in het graf en mijn dochtertje ook al. Die weten al wat de eeuwigheid is en wezen zal.

Als jullie ergens liggen, gaat als het mogelijk is naar de kerk met die bede: Och, Heere, mochten mijn blinde zielsogen eens geopend worden, opdat er een noodgeschrei op mocht gaan: Hoe raak ik nog ooit tot God bekeerd en hoe raak ik nog ooit mijzelf kwijt.

De tijd der voorzienigheid is zeer kort, maar de eeuwigheid zal lang duren, als we dat zullen moeten beklagen.

Ik zal nu een brief laten volgen van mijn vriend L. Kreuk:

Krimpen aan den IJssel, 17 mei 1949.

Geliefde vriend Heuvelman,

Aangaande uw verzoek om een enkel woordje te schrijven omtrent handelingen, die de Heere heeft believe te houden, waar ik zelf oor en ooggetuige van geweest ben, wil ik

mijzelf daar niet van onttrekken. Waar de Heere van komt te getuigen: "Ken Mij in al uw wegen, en Ik zal uw paden recht maken."

Mocht de Heere mij ook ontdekkend licht geven om nog terug te mogen denken, hoe we samen veel over de wegen hebben mogen spreken, die de Heere met ons gehouden heeft. Zo komt het mij voor, hoe dat we te Delfshaven nog gesproken hebben over het Hooglied: "Ontwaak gij Noordenwind en kom gij Zuidenwind. Hoe of we spraken over die edele vruchten en hoe of uw schip er nog van komt te getuigen, dat ik bij u in Ouderkerk aan den IJssel aan boord kwam en dat de eeuwigheid mij zo drukte, dat ik mijzelf als het ware onrein gevoelde van mijn hoofd tot mijn voeten en wij elkaar in onze tranen konden wassen. Zalig is het dan niets te wezen in het heilig oog des Heeren. Zo mochten we vele jaren als een vriend met zijn vriend omgaan, totdat we op ts Heeren tijd samen als ambtsdrager in des Heeren huis zijn geroepen, waar we veel in liefdesuitgangen elkanders lasten hebben mogen dragen.

Ja, Heuvelman, ik zou zeggen aan elkanders voeten mogen zitten, daar de Heere Zichzelf niet onbetuigd heeft gelaten. Het ligt in mijn herinnering, hoe of u in die liefde kwam in te leven, toen u voordien een tijd kwam in te leven onder een verbergend God te lopen. Dat ge wel in moedeloosheid de aarde betrad, maar hoe de Heere u van eeuwigheid had liefgehad, waar het bij mij zulk een jaloersheid verwekte, dat de Heere nog zo goed was om aan Zijn volk te gedenken. Ik liep zelf in het donker, maar hoe na enkele dagen mijn hart ingewonnen werd met deze woorden: "Wie is er onder ulieden, die de Heere vreest, die naar de stem Zijns knechts hoort, als hij in duisternis wandelt en geen licht heeft; nog kan steunen op den Heere zijnen God en vertrouwen op de Naam des Heeren."

De liefde wakkerde als het ware hierdoor aan. Hij ontmoetten elkander daarna bij de weduwe Verheij. Het zal U wel bekend zijn hoe we daar uit het verbond opkwamen, daar een drievoudig snoer niet zal verbroken worden.

Het heugt me nog met een kerkenraadsvergadering, hoe of we spraken over de triomferende en de strijdende Kerk. We zouden het langer en verder uit kunnen klaren, maar mocht de Heere de toepassende daad eens schenken aan onze arme ziel en Zijn lieve zegen er over doen gedijen, als met Mozes, de dagen ma uitkopende om voor de Heere te leven en een wijs hart te ontvangen tot de eer van Zijn grote Naam en tot zaligheid onzer kostelijke ziel op weg en reis naar graf en eeuwigheid.

Uw vriend,

L. Kreuk

Het komt me nog voor, dat we op een zaterdag de vracht hadden te Grave en ik zei hard te varen om zondag thuis te zijn. Om 12 uur waren we te Ravenstein en mijn vrouw riep me om te eten. Ik ging naar beneden en vroeg om een zegen en zou gaan eten. Er viel echter met kracht in mijn ziel: "Zij die God vrezen, die zullen Hem prijzen."

Ik kon niet meer eten, al de weldaden verbeurd en verzondigd te hebben en dat de Heere nog kwam te bewijzen, om deze tafel met het vette des aardrijks te zegenen. Ik weende en mijn vrouw zei: "We hebben geld genoeg om te kopen, maar het zij die God vrezen zullen Hem prijzen."

Ik riep uit: "Och Heere, ik heb geen vreze Gods meer overgehouden."

Later werd ik verzocht om bij zwager Noldermans te komen om af te rekenen met het overlijden van mijn vader. Ik kreeg ook mijn geld en zwager Niek zei, dat hij zo dankbaar was en verzocht een versje te zingen. Het orgel ging aan, en we zongen.

*God heb ik lief, want die getrouwe Heer
hoort mijne stem, mijn smekingen, mijn klagen.*

en

*die heeft lust den Heer te vrezen,
't allerhoogst en eeuwig Goed?
God zal zelf zijn leidsman wezen,
leren hoe hij wand'len moet.*

Toen we naar huis zouden gaan, verzocht ik hem om een woordje te eindigen. Hij zei: "Dat doe ik niet; dan kan ik niet."

Ik zei: "U laat zingen. God heb ik lief, want die getrouwe Haer hoort mijne stem, mijn smekingen, mijn klagen." Maar hij deed het niet. Toen heb ik zelf een woordje geëindigd met veel vreze en beving, en ik haalde zo aan, dat de Heere zei: "Wie heeft lust den Heer te vrezen" ... dan heb ik daar geen lust in. Maar God zal zelf zijn Leidsman wezen. Mochten we daar veel op zien, om van de Heere geleerd, bestierd en onderwezen te worden op weg en reis naar graf en eeuwigheid.

Mijn zwager zei: "Hebt u er geen lust in? Ik heb er wel lust in."

Och, kinderen, de mens heeft eigenwillige godsdienst genoeg, maar het is te kort voor de eeuwigheid. De Heere zegt zo:

*Wie is hij die altijd spoedig,
onze God vreest bovenal.
Die werd geleerd overvloedig
van de weg, die hij gaan zal.*

Wat zal dat volk gelukkig zijn, die met de kinderlijke vreze en eerbied vervuld zijn. Verleden week Zondag sprak Ds. Mieras over Daniël, hoe dat Belsazar een grote maaltijd maakte en de zilveren, gouden en koperen vaten geprezen werden, maar de God des Hemels werd de eer niet gegevens

Zo komt mij nog voor de aandacht, hoe of mijn vrouw en ik verzocht werden om bij zwager Arie op de bruiloft te komen. Deze was 25 jaren getrouwd. We kwamen daar des middags om 3 uur aan. Nadat me thee gedronken hadden, wilden we weer weg gaan. Er zaten veel heren aannemers, zoals Prins en Volker van Sliedrecht; veel bloemen, allerlei drank en van alles er bij. Maar zwager verzocht nog wat te blijven en om 5 uur te eten. Het eten was klaar. De ene begon al te eten zonder te bidden, en ik zat er benauwd onder. Alles werd geprezen. Maar de God des Hemels werd de eer niet gegeven. Zo kwam mij zo helder voor de aandacht uit Daniël hoe er vingeren aan de wand kwamen en schreven: Mené, Mené, Tekel, Upharsin; *Gij zijt gewogen, maar te licht bevonden*, en ik kreeg te zien, dat we allen gewogen en te licht bevonden daar zaten.

Ik ging staan en sprak het volk aan, hoe diep dat we gevallen waren en ik verzocht onder en met elkander een zegentje te vragen. Gezeten zijnde ging de een met de ander opstaan. Ik sprak ze allen aan om te gaan zitten en las uit Daniël, dat Belsazar ook een maaltijd maakte en de gouden en zilveren vaten voert bracht, die geprezen werden. Maar de God des Hemels werd de eer niet gegeven.

En toen heb ik een woordje geëindigd, zodat velen er weenden. De vrouwen van Volker en Prins weenden er onder en zeiden: "U hebt gelijk, schipper, zo behoort het te zijn."

Tegelijkertijd kwam er een man binnen met 4 trekharmonica's en begon te spelen: "Lang zal hij leven in de gloria." De tafel viel om en de bloemen over de grond; de hel brak los onder de mensen.

Ik werd, zo bang, dat ik zei: tegen mijn vrouw "Vrouw, er uit, want straks verzinkt het gehele huis, met al wat er in is." Ik ben als een wilde weggevlucht en moest er lang om wenen.

Ik heb tegen zwager Arie gezegd, als men zo deze dag herdenken wil, dat de Heere dit zwaar bezoeken zal. Het is opmerkelijk wat we lezen in Job 37:22 "Bij God is een vreselijke Majesteit!." Waarom is er bij God zulk een vreselijke Majesteit? Ten eerste wegens zijn hoogheid. Koning Farao zei: eens "Wie is de Heere?." Rabsaké lasterde God, maar een verstandig mens ziet de hoogheid van God aan, evenals de zuiderkoningin de heerlijkheid van Salomo aanzag. Daar was geen geest meer in haar. Zo gaat het ook met een ziel, als ze ingelijfd wordt om de grootheid Gods te mogen zien. Dan zijn ze als Jesaja was. "Wee mij, want ik verga", riep hij uit, "dewijl ik een man van onreine lippen ben."

Want jullie weten, kinderen, de vreselijke orkaan en de hoge watervloed van 1953. Als men d hemel aanzag, was het of de gehele aarde zou verdwijnen.

Waar waart gij toen het kwam? De een op een schip, de ander op het werk, een derde in het drinkhuis, een vierde op bezoek en zo al meer.

Welke beweging kwam er in jullie hart, toen jullie zagen dat het de hemel ernst was? Is er wel een huis of schip geweest, dat de hemel niet deed kraken? Het zijn droevige tijden. Het is in geen hoek geschied. Wie weet wat er die dag en nacht op gevolgd is in het platteland en hoe God het ook benauwd gemaakt heeft in andere plaatsen.

Het water is over dijken en dammen gestroomd en wat er buitenom geschied is.

Ik bid jullie, kinderen, wat bewerking had ge toen? Sommigen zeiden als heidenen: "Het is de tijd des jaars en een open winter.

O, kinderen, beeft. Hebt gij Gods hoogheid niet gezien? De Heere spreekt en het is er, gebiedt en het staat er. Veel huizen spoelden weg en veel mensen en vee moesten verdrinken en de mensen moesten rekenschap afleggen, hoe ze geleefd hebben, hetzij goed of hetzij kwaad.

Maar kinderen, zegeningen noch oordelen bewegen de mens, tenzij de Heere het hart komt te verbreken en vernederen.

We moeten toch allemaal bekennen, dat God op Nederland vergramd is vanwege onze zonden en onze afmakingen, daar we maar enkele jaren bevrijd zijn van de Duitsers, en niet denken aan de tekenen die er zijn.

Denk aan het jaar 1900, dat vreselijk onweder, waar nog gedenktekenen van te vinden zijn, en aan het jaar 1901, toen God vreselijk met een stormwind in onze streek de schepen verbrak en aan 7 december van het jaar 1903, toen God ook zulk een stormwind verwekte.

Is het niet om op te merken, kinderen? Zou het niet beduiden, dat God wil zeggen: "Hef geen geschrei op, Ik zal toch niet horen, ofschoon gij het gebed vermenigvuldigde, het zal niet helpen."

Och, kinderen, het zijn onze zonden, die het ons zo bitter maken. Die God verlaat heeft smart op smart te vrezen. *Maar die op de Heere vertrouwd, op Hem alleen, ziet zich omringd van Zijn weldadigheên.*

De Heere roept ons nog toe: "Komt laat ons wederkeren tot de Heere en Hij zal onze

afkeringen genezen."

Kinderen, mochten onze harten nog verbroken en vernederd worden, opdat we met diep schuldbesef getroffen en verslagen nog eens naakt en geopend uitgedreven mochten worden op de vlakke des velde om vertreden te liggen in ons bloed, want vóór en aler zal er in onze harten geen plaats zijn voor de Heere om geborgen te worden.

Kinderen, gedenk toch aan Christina Dooge en Jan Volmer, die nog een jaar bij ons hebben ingewoond en ook in deze vloed verdronken zijn. Hun lot is voor eeuwig beslist en wij zijn toch niet beter dan onze medemens. Als we daar op zien, dan mochten wij ook wel uitroepen:

*Wij hebben God op 't hoogst misdaan,
wij zijn van 't heilspoor afgegaan.
Ja, wij en onze vaad'ren tevens.*

Het kwam onlangs voor, dat er Heilig Avondmaal des Heeren was. Ds. Mieras deed de voorbereiding en ik was in overdenking die week en ik werd 's morgens wakker met een levendige indruk in mijn ziel van deze woorden:

*Ai, ziet, hoe goed, hoe lieflijk is 't, dat zonen
van 't zelfde huis als broeders samenwonen,
daar 't liefdevuur niet wordt verdoofd.
t Is als de zalf op 's Hogepriesters hoofd,
de zalf, waarmee hij is aan God gewijd,
die door haar reuk het hart verblijdt.*

Mijn hart werd vervuld met de liefde des Heeren; daar lag zoveel liefde in, daar het liefdevuur niet wordt gedoofd.

En die reuk kwam mijn hart te verblijden en 's zondags kreeg ik de vrijmoedigheid om aan de tafel te gaan en ik kreeg deze woorden in mijn hart: "Wie is er onder ulieden, die den Heere vreest, die naar Mijn Knecht hoort, die in duisternis zit en geen licht heeft. Dat die vertrouwe op de naam des Hoeren en steune op zijn God." Dan komt het op geloof aan.

Dan zegt de Heere: "Doe dat tot Mijn gedachtenis."

's Avonds liet Ds. Mieras bij elkander zingen:

*Wat vree heeft elk, die uwe wet bemint;
zij zullen aan geen hinderpaal zich stoten.
Ik, Heer, die al mijn blijdschap in U vind,
hoop op uw heil met al Uw gunstgenoten;
'k Doe uw geboôn oprecht en welgezind,
Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.*

Ik zag in overdenking mijn vriend L. Kreuk staan en gaf hem de hand en we zongen samen dit lied.

Een week later zat ik in de morgendienst op de dag des Heeren onder Ds. Mieras in de kerk en ik zag zo mijn zoon zitten in de kerk. Mijn hart werd met ontferming bewogen en ik weende.

Mijn verzuchting ging uit tot de Heere, daar toch mijn arme kroost zo ver van God af kwam te leven en er viel zo met kracht in mijn hart: "Zeg de rechtvaardige, dat het hem wel zal gaan, maar wee de goddeloze, het zal hem kwalijk gaan."

Ik heb ook die dag mijn zoon nog gewaarschuwd en gevraagd wat hem bewogen had om op te gaan en zei: "Waarschuw je vrouw en kinderen, of ze er wel aan denken, dat het de dag des Heeren is, om toch die dag niet te stelen of te delen; want kinderen, de Heere heeft zelf die dag gezegend en geheiligd. En als we die sabbatzegen ontvangen uit die eeuwige Fontein, dan brengt de Heere alles mee voor de tijd en de eeuwigheid.

Wat zou het groot zijn kinderen, als de Heere onze blinde zielsogen kwam te openen, daar we toch niet tevergeefs op aarde geschapen zijn, maar in een tijd van voorbereiding, om straks de eeuwigheid aan te doen.

Verder kwam ik al drie dagen in benauwdheid te verkeren en moest bekennen, wat de knecht des Heeren uit kwam te roepen: "Ik vreesde een vreze en ze is mij overkomen."

We waren op een zaterdag te Meeuwen, waar mijn vrouw en ik uit waren. We werden opgebeld, dat er een ongeluk gebeurd was. Mijn kleinzoon van zoon Jan was verdronken. We moesten direct weer naar huis toe en er viel zo in mijn hart: "De Heere is recht in al Zijn weg en werk" We waren 's avonds om 9 uur bij kleinzoon Jan in Ouderkerk aan den IJssel.

Mijn kleinzoon kwam om half tien thuis, gekist en wel, wat grote droefheid baarde bij allen.

's Avonds om half elf gingen we naar huis. Ik verzocht een woordje te eindigen. Alles was stil, maar toen ik "amen" zei, ging de boel aan de gang. Ik kreeg alles tegen; óók mijn zoon Jan en al meer. Het viel in vijandschap en ik ben zo naar huis gegaan.

Mijn hart brak hieronder en ik zag dat alles onder het oordeel lag; de zoon tegen de vader en de dochter tegen de moeder en ook omgekeerd er tegenover.

Ik was van plan geen woord meer te zeggen, maar met de begrafenis was ik er weer bij.

Het verliep goed. De dominee sprak uit Job 14: "De mens uit een vrouw geboren is kort van dagen en zat van onrust" Hij toonde aan hoe snel het afgelopen kan zijn met het leven van een mens. Ik werd 's morgens wakker met de woorden:

*Leer mij, o Heer, den weg door U bepaald,
dan zal ik dien ten einde toe bewaren.
Geef mij verstand, met Godd'lijk licht bestraald,
dan zal mijn oog op uwe wetten staren,
dan houd ik die, hoe licht mijn ziel ook dwaalt,
dan zal zich 't hart met mijne daden paren.*

Ik heb nog een enkel woord gesproken op het graf. Uit stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren," en: "Het is de mens eenmaal gezet te sterven. en daarna het oordeel."

Kinderen, dat we daar recht aan ontdekt, ontgrond en ontbloot mochten worden, eer het besluit zal baren.

Met het rouw in de kerk brengen, viel het nog al mee. 's Avonds met z'n allen in het huis bij weduwe Dekker zag ik mijn zoon Jan en zijn vrouw zitten. Mijn hart brak er onder en er viel zo bij mij:

*'t Gebruik der zee doet Gij bedaren,
daar Gij haar golven stilt.*

*'t Rumoer der volken als der baren
betoomt Gij, waar Gij wilt.
Wie d' einden dezer aard bewonen,
aanschouwen dag aan dag
de teek'nen, die Uw almacht tonen,
met vrees en diep ontzag.*

Och, kinderen, dat de Heere het nog zegenen mocht voor de een of de ander door ontdekkend licht eer vonkje armmakende genade, om toch door die lieve Geest der genade geleid, bestierd, geleerd en onderwezen te worden, eer ook voor ons de tijd der genade zal zijn voorbijgegaan. Wij moeten allen wederomgeboren worden, anders zal niemand het koninkrijk Gods zien. De tijd gaat snel, gebruikt haar wel.

Want de tijd zal ook eenmaal aanbreken voor ons, dat de Heere ook ons zal oproepen om voor het gericht Gods te verschijnen en op duizend vragen niet een kunnen antwoorden, als schuld en zonde. Mocht de Heere onze blinde zielsogen openen en ons hart verbreken en vernederen, *want een gebroken hart en een verslagen geest zult Gij, o God niet verachten.*

Mijn kleinzoon is al op zijn eeuwige bestemming en wacht al op ons. Och, dat het in de dag der dagen niet tegen een onzer mocht getuigen tot een reuk des doods ten dode, want dan zal het vreselijk zijn te vallen in de handen van de leverde God.

Dat de Heere deze roepstemmen zegenen en heiligen mocht aan onze harten, dat is mijn wens en bede.

Maar de ene wee was weer voorbij en de andere daagde weer op, namelijk dat mijn vrouw het tijdelijke met het eeuwige kwam te verwisselen.

Vanaf de biddag 1954 klaagde ze al over haar lichaam tot Oudejaarsavond toe. We gingen Oudejaarsavond samen naar de kerk. Ds. Mieras had tot tekstwoorden Prediker 12:5: "Want de mens gaat naar zijn eeuwig huis."

Thuis gekomen zijnde hebben we er over gepraat. Vrijdagmorgen (nieuwjaarsmorgen) gingen we weer naar de kerk en met de middag is ze naar haar moeder in Bergambacht geweest.

Ze is vriendelijk weggegaan bij haar moeder en ze kwam thuis om ± 5 uur.

We gingen om 10 uur naar bed en ze zei: "Ik ga naar bed en ik kom er niet weer af, ik wordt ziek ik krijg bronchitis en ik ga sterven." Ik zei: "Och vrouw, dat weet je toch niet, je bent toch vanmiddag nog naar je moeder geweest?"

Maar ze zei: "Je weet niet wat ik omdraag en ik ben erg benauwd van mijn hart."

Ik ben de gehele zondag er bij geweest en niet naar de kerk geweest, want ze was 's zondags al hard ziek. Mijn zoon heeft de gehele nacht bij haar gewaakt en ik de andere nacht met mijn kleinzoon Cornelis.

Het was niet om aan te zien, zo benauwd had ze het. We hebben de dokter nog gehaald en die heeft haar ingespoten en toen is ze stil gaan liggen tot twee uur. Om half drie werd het weer zo erg dat er geen raad voor was; ze vloog vele malen om mijn hals en riep: "Man, ik heb het zo benauwd, ik ga sterven." Ik zei: "Ja vrouw, dat merk ik en dat zal God ontmoeten worden."

Ze zei: "Ja, dat zal voor jouw nog kunnen, maar ik kan God niet ontmoeten!"

O kinderen, dat deed mij door de grond heengaan; bij het sterven van mijn tweede vrouw te staan, want als de dood komt kijken, dan houdt het praten op. Dan moeten er zaken

zijn, want dan zal de Heere alleen maar zien voor die poorten der eeuwigheid, of er Zijn eigen werk in ligt.

Och, dan ziende op mijzelf, moet ik ook wel zeggen, nooit geen schuldovernemende Borg leren kennen voor mijn arme ziel en ik zal ook God niet kunnen ontmoeten.

Zo is ze dan met grote benauwdheid de eeuwigheid ingegaan. Het was een hard gemis, maar ze was voor mij erg goed en ook voer de kinderen, maar ik moest toch bekennen: "Al wat God doet is goed en wel gedaan" We kunnen over haar lot niet oordelen, want God is Rechter, die vernedert en verhoogt.

Och, dat de Heere mij een bukkende en buigende ziel mocht geven onder zo een zware hand des Heeren.

Nog zeer kort geleden kreeg ik 's avonds in de kerk nog een levende indruk in mijn arme ziel, waar mijn hart tot God schreeuwde:

*'k Denk aan U, o God in 't klagen
uit de landstreek der Jordaan.
Van mijn leed doe k Herman wagen,
'k roep van 't klein gebergt U aan.
'k Zucht, daar kolk en afgrond loeit,
daar 't gedruis der waatren groeit,
daar uw golven, daar uw baren
mijn benauwde ziel vervaren.*

En ik zuchtte tot de Heere, daar ik zo aan de ongastvrije wereld overgelaten was, maar daar kwam de Heere in over:

*Maar de Heer zal uitkomst geven,
Hij, die 's daags zijn gunst gebiedt.
'k Zal in dit vertrouwen leven
en dat melden in mijn lied;
'k zal zijn lof zelfs in de nacht
zingen, daar ik Hem verwacht,
en mijn hart, wat mij moog treffen,
tot den God mijns levens heffen.*

Och kinderen, ieders weg is van eeuwigheid afgebakend en hoe donker ooit Gods weg moogt wezen, Hij ziet in gunst op die Hem vrezen.

Ook de plaats, die de Heere voor mijn vrouw bereid heeft, daar zal ze zeker wezen, hetzij naar het barre Noorden of het zoele Zuiden. God zal er alleen maar in verheerlijkt worden, in het behouden worden en het verloren gaan.

*Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen!
men loov Hem vroeg en spa!
De wereld hoor en volg, mijn zangen
met amen, amen, na!*

Het is zeker een slecht teken als de mens alleen op de aarde overblijft. Het is een gelukkig

volk, dat door een oog des geloofs op Hem krijgt te zien, die eeuwige verlossing heeft teweeggebracht om van Hem geleid, geleerd, bediend en onderwezen te mogen worden voor tijd en eeuwigheid, want denk er aan, kinderen, we zullen wederom geboren moeten worden, anders zullen wij het Koninkrijk Gods niet zien.

Kinderen,

*Vraagt toch, naar de Heere en Zijne sterkte,
naar Hem, die al uw heil bewerkte,
Zoekt dagelijks zijn aangezicht,
gedenkt aan 't geen Hij heeft verricht,
aan zijn doorluchte wonderdaân,
en wilt zijn straffen gadeslaan.*

Gedenk toch te sterven,.opdat je eerste moeder en ook jullie tweede moeder niet tegen ons opstaan in de dag der dagen en zeggen zullen: Wij zijn jullie voorgegaan, want dan zal het vreselijk zijn te vallen in de handen van de levende God, daar Hij met Zijn oordelen en roepstemmen op weg is.

Zo kort geleden mijn kleinzoon verdronken nu mijn vrouw gestorven, waarin de Heere ons zo toeroept "Heden, indien gij Mijn stem hoort, zo verhardt uw hart niet, maar laat u leiden".

Het was in november 1955 dat Ds. Mieras Avondmaal bediening hield in onze gemeente te Krimpen aan den IJssel.

's Zondagsmorgens ontwaakte ik om zes uur. De strijd van de grote menigte viel direct op mij aan; de tafel bereid, en op mij zelf ziende ben ik van het hoofd tot de voetzool toe onrein bevonden. Bij het opstaan boog ik mijn knieën om de Heere te vragen om bijstand, en toen viel er zo liefelijk in mijn hart: "Als ze door het dal der moerbeziën doorgaan, stellen ze Hem tot een fontein en de regen zal hen gans rijkelijk overdekken."

Mijn hart werd vervuld met liefde en ik werd verwaardigd om aan de tafel aan te gaan. Ds. Mieras liet zingen Psalm 116:32

*"Och Heer, och wierd mijn ziel door U gered!"
Toen hoorde God, Hij is mijn liefde waardig.
De Heer is groot, genadig en rechtvaardig,
en onze God ontfermt zich op 't gebed.*

Ja, daar zegt de Heere zo: "d Eenvoudigen wil God steeds gadeslaan", en daar valt hij zelf buiten en moet de Heere alle lof, aanbidding en dankzegging toebrengen.

Ik werd eens uitgenodigd om op een dankdag te komen in Stolwijk bij de heer Van Woerden, een godsdienstonderwijzer, en ik logeerde bij Van Dam, een oude kennis; en ik had nergens geen erg in. Ik was zwervende en dolende op de aarde en had geen thuis of aanspraak meer.

Op een zekere morgen was ik in huis bij mijn dochter te Krimpen aan den IJssel, en ik vroeg de Heere om hulp en bijstand in dit leven en ik werd er krachtig bij bepaald, dat ik naar de vrouw toe moest gaan, waarmee ik nu gehuwd ben. Maar och, als ik op mijzelf en op haar zag, dan kon ik het niet doen, want zij was erg ongelukkig; zij leed namelijk aan

gewrichtsreumatiek en had hierdoor stijve ledematen en was slecht ter been. Zij was echter erg zorgzaam voor mij. En ik ben in december 1955 met haar in het huwelijk getreden.

Van de zijde van mijn kinderen werd het enigszins ontraden, gezien de lichaamsgesteldheid, hetgeen mij weleens bedroefde. Maar dan werd ik er bij bepaald dat;

*"Hoe donker ooit Gods weg moogt wezen;
Hij ziet in gunst op die, Hem vrezen."*

Bij het huwelijk waren bij de 35 mensen, die aanwezig waren, twee godvrezende mensen. Mocht het de goedkeuring van de Heere nog weg komen te dragen en mocht het gekroond worden met Zijn onmisbare zegen voor de tijd en voor de eeuwigheid.

Het heeft mij menigmaal bedroefd, dat ik de kerk te Krimpen aan den IJssel heb moeten verlaten bij Ds. Mieras, waarbij ik 12 jaren ouderling ben geweest, en nu woon ik te Stolwijk enigszins in den vreemde en mijn kinderen komen mij minder bezoeken, maar *de Heere bringe over mij, wat Hij mij beschoren heeft, hetzij goed het zij kwaad.*

Twee vrouwen liggen al in het graf en hun lot is voor tijd en eeuwigheid beslist en ons wordt nog vergund in de welaangename tijd, nog in de dag der zaligheid te leven, totdat God eenmaal zal zeggen: "Kapt dien boom af, waartoe beslaat hij de aarde?"

Kinderen, de deur staat altijd voor jullie open, want denk eraan, wie vader of moeder vloekt, diens lamp zal uitgeblust worden in zwarte duisternis.

Verder brengt het leven veel strijd en arbeid met zich mede op weg en reis naar graf en eeuwigheid. Als ik de tijd en de gelegenheid aanschouw, hoe ik hier zit en alles onder het oordeel Gods ligt, dan moet men veel uit komen te roepen: "Hoe raak ik nog ooit mijzelf kwijt en hoe kom ik nog tot God bekeerd."

Zo kreeg ik ook te zien, dat ik weer een vrouw getrouwd heb, maar ik heb een goede vrouw en ook een thuiskomen; als ons huis, dat door ons gekocht is vrij komt en wij er in kunnen gaan wonen. Maar de grootste weldaad zou zijn, als de Heere de gevangenis eens kwam te wenden voor de tijd, maar bovenal voor graf en een eeuwigheid. Dan zou Hem alle lof, eer en aanbidding toegebracht worden.

Zo mocht ik op een morgen ontwaken met deze woorden:

*Hoe lieflijk, hoe vol heilgenot,
o Heer, der legerscharen God,
zijn mij uw huis en tempelzangen!
Hoe branden mijn genegenheên
om ts Heeren voorhof in te treên;
mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen;
mijn hart roept uit tot God, die leeft
en aan mijn ziel het leven geeft!*

waar mijn ziel onder weende, en ik kreeg betrekking op dat door God gezegende volk, wat onder die weldaden komt te leven.

En zo gaat de tijd maar voorbij, kinderen, op eer gewisse eeuwigheid aan en daar ik ook al sinds geruime tijd pijnlijk de aarde moet betreden met een lam been en een vrijwel krachteloze linkerarm en al acht maanden in huis zit en geen stap meer lopen kan, dan roep ik wel eens uit: wat heeft de zonde toch teweeg gebracht; van het hoofd tot de voetzool toe onrein bevonden. En ik roep maar veel uit: "Hoe raak ik nog ooit mijzelf kwijt en hoe kom ik nog ooit tot God bekeerd."

En zo reizen we allen naar graf en eeuwigheid en dat zal voor ieder onzer wat uitmaken voor een heilig en rechtvaardig God te moeten verschijnen en op duizend vragen niet een te kunnen antwoorden als schuld en zonde.

O, mocht die lieve Geest der genade en gebeden onze harten komen te verbreken en te vernederen en tot God bekeren, daar we allen wederom geboren moeten worden, zal het wel zijn voor de eeuwigheid. En zo gaat de tijd maar voorbij.

Kinderen, ik hoop en wens jullie toe, dat God jullie allen nog moge sparen en dragen en dat jullie allen uw vrouw nog moge behouden, want de eerste liefde gaat boven alles.

Ik was al op 57 jarige leeftijd mijn vrouw kwijt en ik moest al zwervend en dolend de aarde betreden.

Op mijn 61 jarige leeftijd verloor ik mijn tweede vrouw, waarmede ik bijna 5 jaren samengeleefd heb en nu ben ik met de derde vrouw gehuwd en ik heb weer een huis en een goede vrouw, maar ik ben altijd nog zonder Borg voor mijn schuld en zonde en ik moet veel inleven:

*Wie God verlaat, heeft smart op smart te vrezen,
maar wie op Hem vertrouwd, op Hem alleen,
ziet zich omringd met zijn weldadighêen.*

De bijl ligt alreeds aan de wortel der boom, totdat de Heere zeggen zal: "Kapt dien boom af, waartoe beslaat hij de aarde?"

Ja kinderen, *hoe donker ooit Gods weg moogt wezen, Hij ziet in gunst op die Hem vrezen.* Eenmaal komt de tijd, ook voor jullie kinderen, dat God ook jullie zielen eisen zal en zeggen zal: "Geeft rekenschap van uw rentmeesterschap, want gij zult niet meer kunnen rentmeester zijn".

Ik heb alles wat ik doen kon gedaan om jullie te helpen; ook mijn dochter Magdalena, die het huis gekregen heeft, met al wat er in is.

De deur staat altijd voor jullie open. Kinderen, eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land, dat de Here uw God, u geven zal.

Eenmaal zullen wij voor God rekenschap moeten afleggen over onze gedachten, woorden en werken en al wat verborgen is geweest, hetzij goed of hetzij kwaad. De Heere is een getrouw en barmhartig God, maar ook tevens een rechtvaardig God, die de zonde straks eeuwig straffen zal.

Kinderen, dan denk ik aan mijn kleinzoon Cornelis die verdronken is te Krimpen aan den IJssel en al twee jaren in de groeve der vertering is ingedaald en ons allen toe komt te roepen: "Gaaf het ulieden niet aan, gij die daar over de weg gaat en die haar wegen komen te verdraaien?"

En wij samen hebben het er niet beter afgebracht; wij hebben ook allen God op het hoogst misdaan en:

*Wij zijn van het heil spoor afgegaan,
ja wij, en onze vaders tevens,
verzuimend alle trouw en plicht,
vergramden God, den God des levens,
die zoveel won'dren had verricht.*

Kinderen, dan hebben jullie ook allen wel toe te zien, hoe jullie je vader hebben bedroefd. Ik werd van Godswege gewezen op deze vrouw. Jullie hebben allen gelijk, het is een ongelukkige vrouw, maar zij is voor mij erg goed.

Ik ben ongelukkig en ik kan haast niet meer lopen, maar jullie zijn ook nog niet aan het einde van jullie leven, als jullie ook sterfgevallen mede moeten maken, zoals ik. "Toen gij jong waart, gordet gij uzelf, maar oud geworden zijnde, zal een ander u gorden en brengen op de plaats, waar gij niet wezen wilt."

Gedenk, ja gedenk te sterven!! En daarom, kinderen, kiest toch heden wie gij dienen wilt. Wij zijn allen door de zonde onbekwaam geworden tot enig geestelijk goed en onze wil is tot alle kwaad geneigd en daarom is de mens van nature een vijand Gods geworden. Gelukkig, die het geschonken mag worden, want dan kan er alleen maar verwachting zijn. De Heere geve die vreze in jullie harten, die toch alleen het beginsel van alle wijsheid is; die van de Vader en de Zoon uitgaat. Ja, Die levend makende genade bij de aan en de voortgang; die gezegd heeft; "Den iegelijk dan, die het van de Vader geleerd en gehoord heelt, die komt tot Mij, en die tot Mij komt zal Ik geenszins uitwerpen."

Mijn jaren zijn al opgeklommen tot 69 en ik begin al naar het graf te nijgen, want zo wij sterk zijn 70 jaren en 80 jaren als wij zeer sterk zijn, en het uitnemendste is moeite en verdriet en we vliegen daarhenen, want het is de mens eenmaal gezet te sterven en daarna het oordeel. Dat zal voor een ieder wat uitmaken; op duizend vragen niet een te kunnen antwoorden als schuld en zonde, tenzij de Heere ons hart komt te verbreken en te vernederen, want de gebrokenen van hart en verslagenen van geest zult Gij, o God niet komen te verachten. Want hoe donker ooit Gods weg moogt wezen, Hij ziet in gunst op die Hem vrezen.

Kinderen, gedenk toch dat ik mijn leven lang voor jullie gebeden heb voor jullie arme ziel. Als jullie mij ten grave zullen brengen, zullen jullie er nog wel aan moeten denken, dat jullie je arme vader wel eens tegengesproken hebben.

Och, mocht die lieve Geest der genade nog eens uit vrije genade op mij neerzien en dan zullen we uit doen roepen: "En onze Koning is van Isrels God gegeven." Ja, dan zullen wij er zelf buiten vallen en Hem alle lof, eer, aanbidding en dankzegging toe. brengen van nu aan tot in alle eeuwigheid.

De Heere brenge over mij, wat Hij over mij beschoren heeft, want kinderen, als de dood een einde komt te maken en hij schiet alleen over, dan ziet hij uit naar de hulp des Heeren.

In augustus 1957 konden wij het huis, dat inmiddels klaar gekomen was, betrekken, na twee jaren onder een ander geleefd te hebben.

Onder de opmerking des Heeren zijn wij aan een dienstbode gekomen. Mijn vrouw had naar aanleiding van een bericht uit de krant naar een dienstbode in Werkendam geschreven, waar zij woonde, en zij schreef, dat zij er wel zin in zou hebben, maar wilde er eerst over komen praten en zodoende kwam zij op een zekere morgen naar Stolwijk.

Ik lag te slapen, maar hoorde dat ze er was en kreeg te zien, waar we in verkeerden; een ongelukkige vrouw en zelf niet te kunnen lopen, gaan of staan, en mijn hart was in verzuchting en ik bad den Heere of Hij het nog eens ten goede mocht beschikken om hulp te zenden.

Zij was in het zwart gekleed en nederig in haar doen en laten. Van nature achten wij het niet nodig, dat we in het zwart gaan voor het aangezicht des Heeren, maar denk eraan kinderen, er is een gedenkboek voor Gods aangezicht. Toon viel er zo liefelijk in mijn hart;

*Gij evenwel, Gij blijft dezelfde o Heer,
Gij zijt van ouds mijn Toeverlaat, mijn Koning,
die uitkomst geeft en uit Uw hemelwoning
voor ieders oog uw haat'ren gingt te keer.*

en ik mocht geloven dat ze zeker komen zou en het is geschied.

Zo gaat de tijd maar verder op weg en reis naar graf en eeuwigheid.

Na drie maanden in onze dienst geweest te zijn, werd ze het bij ons zat. Er zat een nederige hoogmoed in haar. Ik ben oud en een ziekelijke, gebrekkige man en kan niet gaan of staan, en zij was veel te jong om met een oud mens om te gaan.

Ik werd bepaald bij Psalm 118: 4;

*'t Is beter, als w' om redding wensen,
te vluchten tot des Heeren macht,
dan dat men ooit vertrouw op mensen,
of zelfs van prinsen hulp verwacht.*

Zij is toen vertrokken en we hebben alweer een werkster en het gaat zo wel goed.

Ik ben door 's Heeren goedheid al zeventig jaren geworden en de Heere heeft weer een jaar des levens aan mij toegedaan, maar och, weer een jaar korter bij de eeuwigheid om rekenschap af te leggen over al wat verborgen is, hetzij goed of hetzij kwaad.

Dan zal het er op aankomen voor een ieder onzer op weg en reis naar de eeuwigheid, eer straks het besluit zal baren, want we zullen allen straks voor God moeten verschijnen, kinderen, want de mens gaat naar zijn eeuwig huis en de rouwklagers zullen in de straten omgaan,

O, mochten we nog eens in de rechte rouwklacht gebracht worden, dan zouden we uitroepen "Hoe raak ik nog ooit mijzelf kwijt en hoe kom ik nog ooit tot God bekeerd", want we zullen wederom geboren moeten worden, zal het welzijn om God te ontmoeten.

Mocht die lieve Geest der genade en der gebeden nog eens afdalen in onze arme zielen, want we reizen allen naar het graf en na deze tijd zal er geen tijd meer zijn,

*Want in het stille graf,
zingt niemand 's Heeren lof,
't Zielloos lijf gedompeld in het stof,
kan Hem geen glorie geven.*

Maar er is nog een volk op aarde dat uitroept: Maar onze tong zingt Gode lof en eer." Die zullen er buiten vallen en Hem alle lof, eer, aanbidding en dankzegging toe brengen voor

de tijd maar bovenal voor graf en eeuwigheid.

"

Nu nog een enkel woord kinderen, ik ben oud en de dood staat voor de deur.

*Wie leeft er, die den slaap des doods niet eens zal slapen,
wie redt zijn ziel van 't graf? Ai, help ons als te voren,
gelijk Gij bij uw trouw aan David hebt gezworen!*

*Ik was een jongeling,
nog teder en gering,
bij broedren laag geacht.
Men had mij in het veld,
tot herder aangesteld,
daar hield ik steeds de wacht.*

Toen de dood een scheiding maakte tussen mijn vrouw en mij, raakte ik aan het dwalen. Zij ligt nu al twaalf jaren in het graf, maar wie weet hoe kort wij ook al bij de dood zijn. Kinderen, als ik zal zijn overleden, hoop ik niet begraven te worden, als iemand, waarvan geen hope is; en ik hoop ook dat mijn kinderen mij te Krimpen aan den IJssel begraven bij mijn eerste vrouw in een graf, want ziende op mijzelf, kinderen, dan heb ik alles voor jullie gedaan.

De zegen des Heeren maakt rijk en voegt er geen smart bij, maar het zal er ook voor een ieder onzer op aankomen, kinderen, hoe zal ik God ontmoeten, want bij de mens is niets dan schuld en zonde.

*Des Heren vrees is rein,
zij opent een fontein
van heil dat nooit vergaat.
Zijn dierb're leer verspreidt
een straal van billijkheid,
daar z' all onwaarheid haat,
Z' is 't mensdom meerder waard,
dan fijnste goud op aard,
niets kan haar glans verdoven.
Zij streeft in heilzaam zoet,
tot streling van 't gemoed,
den honig ver te boven.*

Naschrift door een vriend

Zoals reeds door vriend Heuvelman in zijn levensbeschrijving vermeld is, kreeg hij kort nadat hij voor de derde maal gehuwd was, een ruggenmergziekte, waardoor verlammingen-verschijnselen optraden en hij al spoedig aan zijn stoel gekluisterd raakte.

Na het vertrek van de dienstbode uit Werkendam hebben familieleden bijna twee jaar de verpleging van vriend Heuvelman op zich genomen.

In maart 1960 mocht het gelukken om wederom een dienstbode te verkrijgen en zij heeft vriend Heuvelman tot zijn sterven liefdadig verpleegd.

De ziekte waaraan Heuvelman leed, werd zienderogen erger, totdat hij vanaf november 1962 geheel gedragen moest worden, daar hij niet meer staan of gaan kon.

Op 7 maart 1963 nam de ziekte in hevige mate toe, zodat hij geheel op bed moest blijven. Reeds dezelfde dag was zijn toestand zo verslechterd, dat zijn kinderen op doktersadvies, gedurende de nacht moesten waken.

Op zaterdag 9 maart 1963 heeft hij in het bijzijn van zijn kinderen om 16.30 uur het tijdelijke met het eeuwige verwisseld.

Daar de verlamming ook op zijn spraak en stembanden werkte, viel het hem gedurende de laatste 2 jaren van zijn leven zeer moeilijk om te spreken.

Ook op zijn sterfbed heeft hij, als gevolg hiervan niet kunnen getuigen van zijn staat.

Op donderdag 14 maart 1963 is hij te Krimpen aan den IJssel, naar zijn wens bij zijn eerste vrouw begraven.

Aan de begrafenis is 's morgens in het verenigingsgebouw van de Oud Gereformeerde Gemeente te Krimpen aan den IJssel een rouwdienst voorafgegaan.

De begrafenis werd geleid door Ds. M.A. Mieras, predikant der Oud Gereformeerde Gemeente, aldaar.

AANHANGSEL

Hieronder volgen 2 brieven, geschreven door de heer Heuvelman, voornoemd aan een vriend; 1 brief aan zijn echtgenote en 1 brief gericht aan zijn kinderen.

Geachte vriend,

Met deze bericht ik u, dat wij uw tijding woensdagmorgen ontvangen hebben. Ik was juist van plan u eens te schrijven, daar ik niets meer van u hoorde. Nu vrienden, we mogen allen nog onder 's Heeren goedheid in een goede welstand verkeren en dat alles nog boven mijn arme vrouw, die in de groeve der vertering is nedergedaald en haar lot voor tijd en eeuwigheid beslist is en wij nog mogen zijn, die we zijn.

O vrienden, wat onderscheidt ons nog, van onze kant liggen er redenen en oorzaken genoeg, dat indien de Heere naar onze afmakingen kwam door te trekken, och, wie zou dan bestaan. Maar Hij draagt ons nog en spaart ons in het geheng van Zijn lankmoedigheid, verdraagzaamheid en taai geduld, maar straks zal Hij eenmaal betonen rechtvaardig te zijn en de zonde niet ongestraft te laten. Eenmaal zal de Heere onze zielen opeisen om voor Hem te verschijnen en dan zal het blijken wat we gezocht, begeerd, bedoeld en beoogd zullen hebben. En o vrienden, van onszelf zullen we Hem, die dierbare Koning, nooit begeren, want er was geen gedaante of heerlijkheid, dat wij Hem zouden begeren. Maar nu dat eeuwige wonder, dat de Heere zelf nog naar deze of gene komt om te zien.

O vrienden, ik had voor de Kerstdagen lange tijd zo in het donker verkeer; mijn vrouw verloren, mijn leven gekrenkt en zwervend en dolend op de aarde alleen over gebleven, zodat alles mij tegen was. Maar ziet, de eerste Kerstdag ging zo voorbij maar de tweede Kerstdag mocht ik 's nachts in de arbeid komen om uit te zien naar de geboren Koning en er viel 's morgens zo bij me Psalm 89:10

"Mijn hand zal, hoe 't ook ga, hem sterken dag en nacht,

mijn arm zal hem in nood voorzien van moed en kracht", en wat er verder volgt.

Ds. Mieras sprak toen over Jesaja 11 het laatste gedeelte, hoe dat Juda, Efraïm kwam te benauwen en Efraïm Juda kwam te benijden en dat die twee standen straks opgelost zullen worden in die geboren Koning. O vrienden, hij sprak over de vreugde van het Kerstfeest en mijn hart kwam er onder te breken en ik heb mijn zakdoek doorweekt van de tranen en ik mocht een ogenblik geloven, dat ik straks bij die Efraïm-kerk behoren zou.

Mej. van der K. zal wel zeggen het moet de Juda-kerk zijn, maar de Juda-kerk is het bevestigde volk en Efraïm de bekommerde kerk. Ze zullen straks beiden niet gemist worden, maar de bekommerde kerk kan het veelal niet geloven of bekijken, en als ik bij mijzelf zie, dat ik weer alleen sta, dan moet ik weer zeggen, waar zal ik straks aankomen. Hoe maakt u het vrouw v. L.? zeker nog uitzien? O, dat oog wat eenmaal gezien heeft zal niet meer terug zien. Onderzoekt uzelf of u wel eens gezien heeft.

Mej. v.d. K. heeft weleens gezien, dat mag ik geloven. We leven in een tijd dat velen te groot zijn en over de boom des levens heen zien, maar Gods arme volk moet er bukkend onder komen.

Verder deel ik jullie mede dat Ds. Mieras er a.s. zondag niet is en is het dus a.s. zondag preeklezen. Als de brief nog vroeg genoeg bij u is, kom dan volgende week, dan is Ds. Mieras er weer.

Ik moet D.V. zondag a.s. voorgaan het preeklezen,

Als u volgende week komt, dan is Ds. Mieras er weer. Breng uw vrouw en mej. v.d. K. ook mede. U heeft hier bij ons een thuis, dat weet u. Alleen is het een lege plaats, dat mijn vrouw er niet meer is, waar ik veel aan komt te missen.

Laat deze brief ook aan mej. v.d. K. lezen, misschien krijg ik wel een woordje terug. Ik weet wel, ze zal niet veel op hebben met zon dom mens, met zo weinig licht of gave, maar ik behoef niet voorop te staan, als ik achteraan maar mede mag gaan.

Ontvang de hartelijke groeten van Uw vriend

C. Heuvelman

2.

Geachte vriend,

Daar het al weer lang geleden is., dat we iets van u gehoord hebben, zo dacht ik u eens te schrijven, daar de post al weer begint te gaan Ik hoop dat u dan ook deze brief in handen zult krijgen.

We mogen heden allen nog leven en verkeren onder het aanbod van genade, daar er zo velen zijn, waar we mede gegaan en verkeerd hebben, die in de groeve der vertering zijn nedergedaald en wier lot voor eeuwig beslist is.

Zo mochten we wel uitroepen: "Wat is de mens Heere, dat ge onzer nog komt te gedenken; daar er van onze zijde zo vele redenen en oorzaken liggen vanwege onze zonden en de Heere dezer dagen nog komt te betonen dat Hij goed is voor een slecht mens, daar van alle kanten de dood voor ogen scheen vanwege de honger en de laatste 2 ons brood gewogen was en dat Hij onverwachts uitkomst kwam te schenken.

O vrienden, toen de vliegtuigen hun voedsel lieten vallen, toen heb ik geweend en uitgeroepen: "O God, wat zijt Gij nog lankmoedig en goedertieren voor zo'n slecht en ondankbaar volk, daar er zo vele oorzaken liggen dat de Heere door had kunnen trekken, en och, wie zou er over blijven of bestaan. O vrienden, waar zullen we toch straks blijven als we rekenschap af zullen moeten leggen; onder de oordelen geleefd en verkeerd te hebben en niet te bukken of buigen voor dat hoge Wezen.

Als we bij ons eigen vandaan zien, o, dan moeten we bekennen, waar zal het nog aankomen. De vrede hebben we uit de linkerhand Gods ontvangen, maar wat zou het groot zijn als we verwaardigd mochten worden uit de rechterhand Gods de zoete vrede, die alle verstand te boven gaat, te ontvangen die voor tijd en eeuwigheid gelden zal.

Verder is mijn vrouw er niet best aan toe. Na de operatie is zij niet meer gezond geweest. Ze is wel op de been, maar kan niets doen. Ze heeft veel reumatische pijnen en ischias in armen en benen, wat veel pijn veroorzaakt.

Verder zijn onze 4 zonen en schoonzoon allen nog in leven. Ze hebben de motor nog behouden en ze varen allen weer voor de voedselvoorziening. De stad Rotterdam en omstreken is zonder strijd overgegeven.

Er is hier veel honger geleden en velen zijn gestorven. Ik ben benieuwd hoe of u allen het maakt. Ik heb vernomen, dat uw zoon terug is, maar blind. O, als dat waar is, is dat ook ongelukkig.

Ja vrienden, jullie krijgen hier op aarde ook slagen, en nu is er wat toe nodig om onder al die slagen geduldig te blijven. O vrienden, daar is een Godsdaad voor nodig.

Schrijf eens terug, hoe of het gaat en waar u bent en of u weer naar Opheusden gaat. Bent u nog bij Van Ewijk te Schalkwijk geweest? Doe hem de hartelijke groeten van mij.

Het is al zo vele jaren geleden dat ik bij toeval in de kerk kwam bij Van Ewijk te Culemborg en ik met deze woorden in bekommering liep: "Te dien dage zal de mens zien, Die hem gemaakt heeft en uwe ogen zullen zien op de Heilige Israëls," en dat Van Ewijk juist die tekstwoorden las in de predicatie, waar ik veel troost uit mocht genieten.

Ik denk nog wel eens aan zijn gebed, waarin hij zo aanhaalde:

*Zij die de zee bevaren,
met schepen rijk bevracht;
zien op de grote baren,
Gods wijsheid en zijn macht.*

Nu vrienden, ik ga eindigen. Als u neef T. uit Culemborg nog ziet, doe hem de hartelijke groeten en ook Van Ewijk en ook u allen de hartelijke groeten van ons.

C. Heuvelman

3.

Waarde vrouw,

Met deze feliciteer ik je met de vermeerdering van jaren, hopende dat de Heere nog vele jaren tot je leven mag toe doen en dat je op 's Heeren tijd tot de onzen mag wederkeren, maar bovenal dat je verwaardigd mag worden om met ontdekkend licht van boven aan jezelf ontdekt te worden, wie en wat je geworden bent om en door de zonde, om tot Hem te leren roepen, vragen en zuchten om toch aan deze zijde van graf en eeuwigheid met uw schepper en Maker verenigd te mogen worden, daar toch de Heere zo kennelijk komt te waarschuwen, daar je zo op het ziekbed neerligt en de Heere je nog draagt en spaart in het heden der genade. Al was het maar met een enkele verzuchting "*Heere, ik kan niet bidden, maar mocht U me eens bidden leren. Bekeer mij eens tot U, dan zal ik bekeerd zijn.*"

De Heere ziet niet op vele woorden noch op gepastheid, maar op waarheid en dat het waarheid mag zijn.

O, dan heb ik ondervonden hoe je wegging en wij onze knieën nog bogen, dat de Heere het nog kwam te verhoren en ik er onder mocht vallen.

De Heere doet wat goed en recht is in zijn heilige ogen en

ik mocht je opdragen en overgeven aan Hem, die macht heeft over leven en dood. En daar de Heere nog kennelijk de middelen, die aangewend worden, komt te zegenen tot herstel des lichaams, moge het dan nog eens strekken tot bate van je arme ziel om nog eens met schuldbesef getroffen en verslagen voor God te mogen bukken, zij mijn hope.

Hartelijke groeten van je man

C. Heuvelman

4.

Geliefde kinderen,

Een enkel woord door jullie vader aan jullie allen geschreven in deze gewichtige weg, die ik zal ondergaan. Een pijnlijke en gevaarlijke operatie.

Het spijt mij erg, dat ik jullie niet kan bereiken, want ik had liever gehad, dat jullie allemaal hier waren geweest, maar dat heeft niet mogen zijn.

Het zou kunnen zijn, dat de Heere mij oproepen zal om voor Hem te verschijnen, Die oordelen zal, de levenden en de doden.

Op mijzelf ziende, dan zie ik er tegen op, maar ziende buiten mijzelf, dan is er een eeuwige volheid in die lieve Ontfermer, Die mij toch eenmaal beloofd heeft, dat ze van het oosten, westen, noorden en zuiden zullen komen en aan zullen zitten met vader Jakob in het Koninkrijk, dat voor hen bereid is van voor de grondlegging der wereld af.

"En te dien dage zal de mens zien op Dien, Die hem gemaakt heeft en uwe ogen zullen zien op de heilige Israëls."

Wat de Heere begonnen heeft, zal Hij ook voleinden. Mocht de Heere mij ondersteunen in mijn zwakheid, noden en behoeften om stervensgenade te schenken om te sterven.

Geliefde kinderen, ik ga naar het huis der ellendigheden, hopende op hetgeen Gods dierbaar Woord getuigd in Jesaja 50: 10. "Wie is er onder ulieden, die de Heere vreest; die naar de stem Zijns Knechts hoort, als hij in duisternis wandelt en geen licht heeft? Dat hij betrouwe op de naam des Heeren en steune op zijn God."

Gedenk toch allen, dat ook jullie reizigers zijn naar de eeuwigheid. Zoek toch de Heere en vraag om ontdekkend licht om aan de zonde tegen die hoge Majesteit ontdekt te worden en de zonde te bewenen en te betreuren, dat u tegen zo'n goeddoend God gezondigd heeft en die jullie nog aanbiedt: "Ik heb geen lust in de dood der goddelozen, maar daarin, dat zij zich bekeren en leven."

Wie weet hoe snel jullie ouderloos kunnen zijn. O, mocht de Heere mij er nog door helpen en uit helpen. Moeder is er niet meer, maar ik mag jullie allen nog een weinig tot vader zijn.

Jullie zouden er toch aan missen als ik heenging. Menigmaal heb ik jullie allen opgedragen aan de troon der genade. Mocht er nog eens een zuchtje bij zijn, dat de Heere kwam te verhooren, zij mijn hope.

Mocht ik jullie allen niet meer zien in het land der levenden, breng mij dan ten grave als een vader met veel gebrek in zijn leven, die nooit aan de eis als vader heeft kunnen voldoen, maar die jullie toch een weinig beginsel van het goede heeft voorgehouden, om God te zoeken.

Ik zeg jullie allen, en inzonderheid Cornelis, nog hartelijk dank, dat jullie mij nog als vader erkend hebben. Ook mijn dochter en schoonzoon vanwege de vriendelijkheid en goedheid aan mij bewezen, daar ik toch zo alleen de aarde moest betreden en ik mijn lieve vrouw heb moeten missen.

Jan, Tennis en Gerard, allen hartelijk dank, dat jullie mij zover als vader gehoord hebben. Mocht het in de weg des Heeren liggen, dat ik niet meer wederkeer, verkoop dan aan jullie zuster het huis voor de waarde, echter voor niet meer als waarvoor het geschat is.

Verdeelt alles met vrede onder elkander; houdt een band aan elkaar.

Gedenk, dat jullie allen uit een baarmoeder voortgekomen zijn. Verbittert niet tegen elkander.

Ik ga nu eindigen en zeg jullie allen de hartelijke vaderlijke groeten.

Uw vader C. Heuvelman

7. AREND KOT Gods wonderlijk genadewerk

Overgenomen uit een brochure van 1974.

Opgedragen aan onze kinderen en kleinkinderen

Arend Kot, geb. 20 augustus 1893, was een zoon van Abraham Kot, landbouwer,
En Catolina Christina Rijstenbil, Tholen.

Arend trouwde 11 oktober 1917 te Tholen met **Cornelia Jacoba Baaij**, geb. 1897. Cornelia J. was een dochter van Pieter Kornelis Baaij, oesterhandelaar; en Josephine Marquerite Greep, geb. 21-9-1897; overl. 16-7-1987. Op Internet komen 26 kinderen voor. Een ervan is Willem Baay, predikant. Hij schrijft: *Mijn vader, Pieter Kornelis Baaij, en mijn moeder, beiden zijn in hun gehuwde staat tot God bekeerd.* Kot schrijft: 'Ons huwelijk werd gezegend met 11 kinderen'. "...De andere morgen werden twee kinderen geboren: een meisje en een jongen. Het meisje moesten we helaas missen, het stierf in de geboorte en het jongetje mochten we behouden."
Arend is overleden 20 oktober 1983 te Rijssen. Bij zijn vrouw begraven te Werkendam.

...

Ik wil dan van die leidingen des Heeren, onder beding van genade en voorlichting des Heiligen Geest, iets optekenen, tot eer van God, Die het Zelf gewerkt heeft. Mijn hart werd daarvoor ingewonnen bij het lezen van een onzer oudvaders, die zei: 'Gods volk kan geen beter testament voor hun nageslacht achterlaten, dan de weg die de Heere met hen heeft gehouden, op papier te stellen.'

De Heere moge dit werk dan nog willen zegenen aan jong en oud. Hij stelle het tot Zijn eer en tot heil en zaligheid van zondaren, dat is mijn wens en bede.

Jeugd

Ik werd geboren op 20 augustus 1893 te Scherpenisse op het eiland Tholen. Ook van mij moest gezegd worden, dat ik in zonden ontvangen en in ongerechtigheid geboren werd en daarom een kind des toorns was, zodat ik in het Rijk Gods niet kon komen, tenzij ik van nieuws geboren werd.

De zaden van boosheid waren in mijn hart en zouden zich in mijn leven openbaren, onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad.

Over mijn kinderjaren heb ik niet veel te schrijven, bijzondere dingen heb ik niet meegemaakt. Eén voorval staat mij nog helder voor ogen, dat gebeurde toen ik 5 jaar was. Ik verlamde aan beide benen en moest door mijn moeder geholpen worden als een klein kind. Na enkele maanden kwam het gevoel weer terug. Dankzij de Heere, die over alles beslist, moest ik niet lam blijven, maar kreeg mijn kracht weer terug om te lopen.

Tot mijn negende jaar heb ik zonder indrukken van dood en eeuwigheid geleefd. Ik kan me niet herinneren dat ik voor die tijd wel eens aan God gedacht heb. Totdat ik op een zondagavond krachtig bepaald werd bij dood en eeuwigheid en dat ik moest sterven. Ik was zeer ontroerd en beefde bij de gedachte te moeten sterven. Ik barstte in snikken uit en was niet tot bedaren te brengen. Ik boog m'n knieën en vroeg de Heere te mogen leven en niet te sterven en beloofde Hem geen kwaad meer te zullen doen.

Vanaf die tijd is mijn geweten nooit gerust geweest, maar voelde ik altijd een leegte en een tekort. Nooit was ik voldaan, wat ik ook probeerde, nooit had ik rust in mijn verdere leven. Toch ging ik door.

Eens, ik was toen 16 jaar, zou ik naar de kermis gaan. Toen ik gereed stond om te vertrekken werd ik bij mijn vader geroepen. Hij zei: 'M'n kind, de plaats waar je heengaat is de plaats der ijdelheid en je kon er God weleens moeten ontmoeten en wat dan?' Daar stond ik voor mijn wenende vader, die mij vol medelijden aankeek, o mijn hart brak eronder en verwond in mijn binnenste stond ik voor hem en weende met hem.

Ik waste de tranen echter weg en ging naar de kermis, tegen alle vermaningen in en met een brandend geweten. Hoe dichterbij de plaats der ijdelheid naderde hoe banger het me werd. De kermis leek me een hel, alles benauwde me. Tegen de avond barstte een hevig onweer los, zodat alles in brand scheen te staan en dan die vreselijke donderslagen en de woorden van mijn vader: 'M'n kind, je kon er God weleens ontmoeten.'

Ik ben zo beangst geworden dat ik van die plaats weggevlucht ben om er nooit meer te komen. Het is dan ook de laatste keer geweest dat ik de plaatsen der ijdelheid bezocht heb.

Er kwam een gehele omkeer in mijn leven ik ging het zoeken in de weg van zelfverbetering. Hierin behaagde ik echter meer mezelf dan de Heere.

Tegenwoordig zie je veel zelfbedieningswinkels, daar kun je zelf je mand vol laden met allerlei lekkernijen, maar het is nog niet je wettig eigendom, je moet nog betalen.

In zo'n 'help-je-zelf' winkel kwam ik terecht. Ik was als de Farizeeër. Ik vastte, ik gaf tienden, ik deed al wat in mijn vermogen, ja zelfs boven mijn vermogen was. Ik ging drie maal naar de kerk 's zondags en als het in de week kerk was, werd mijn plaats nooit leeg gevonden. En mijn centjes, het waren er niet veel, maar in plaats van ze te besteden op de plaatsen der ijdelheid, kocht ik er goede boeken voor en las die, of gaf ze aan arme

mensen. Kortom, ik zocht bekeerd te worden. Ik las, ik bad, ik ging naar de kerk, ik gaf aalmoezen. Tot mijn 36ste jaar heb ik aan dat gebouw gewerkt. Soms ging het naar mijn gedachte goed. Ik zocht het bij Gods volk, dat waren mijn vrienden en als ze eens zeiden: 'Dat zou weleens het ware werk kunnen zijn' dan was ik weer al een heel eind op pad. Het waren toch kinderen Gods, die zouden het wel beter zien dan ikzelf. 'Poch onder dit alles had ik geen rust en hoe kan dat ook.

Loteling; in krijgsdienst

Ik was een vrolijke, opgeruimde jongen. Mijn jongensjaren bracht ik door op een grote boerderij in het Thoolse land. Verder dan die hoeve was ik dan ook nooit geweest, behalve natuurlijk de tochten te voet of te paard in de naaste omgeving. De wereld was mij volkomen vreemd.

In oktober 1912 kreeg ik bericht thuis dat ik loten moest voor de militaire dienst. Een gewichtige gebeurtenis, waarvan in de naaste toekomst veel af kon hangen! Op de bewuste 'lootjesdag' meldde ik mij met nog 36 dorpsgenoten op het gemeentehuis. In één van de vertrekken daar stond een grote fles, met opgerolde papiertjes erin, gereed. Op elk papiertje stond een nummer gedrukt, van 1 tot 37. Van de 37 jongens moesten er 29, in dienst; degenen die de nummers boven de 20 uit de fles haalden, waren vrij; de lage nummers betekenden dienstplicht!

In spanning werden de nummers gepakt uit de fles. Ik trok nummer 4: ik kon erop rekenen, dat ik, als ik goedgekeurd werd, soldaat moest worden!

De meeste jongens maakten van de lootjesdag een gezellige feestdag: er werd stevig gedronken en de lotelingen kregen een tooi van kunstbloemen om. Een harmonicaspeler, speciaal voor deze gelegenheid aangetrokken, maakte het spel vol door de jongens met veel lawaai van de ene herberg naar de andere te leiden.

Ik had een afkeer van dit soort dingen, vandaar dat ik dadelijk, nadat ik mijn nummertje getrokken had, mij naar huis spoedde. Mijn ouders kregen zodoende spoedig het voor mij zo treurige nieuws te horen. Nee, ook zij waren verre van blij; ze hadden liever gezien, dat hun zoon nummer 37 getrokken had!

Niet lang daarna werden de jongens opgeroepen om gekeurd te worden. Ook ik moest gaan en ik werd goedgekeurd.

Op 16 januari, kort na de keuring, moesten ik en mijn 19 andere dorpsgenoten zich melden bij de kleuterschool. Slechts schoorvoetend ging ik erheen, na afscheid genomen te hebben van mijn vader en moeder, broers en zusjes. Bij de kleuterschool waren een sergeant en een korporaal aanwezig om ons op te vangen. Onze namen werden afgelezen, waarop we 'present' moesten roepen.

De sergeant hield een korte toespraak: 'Zo jongens,' zei hij. 'Nu is het voorlopig met jullie vrijheid gedaan. Wij gaan jullie eerst de krijgsartikelen voorlezen, dan weten jullie waaraan je je te houden hebt!' Ik wist niet wat ik hoorde: op sommige overtredingen zou de doodstraf worden toegepast! Zulke bedreigingen was ik niet gewoon om te horen. Daarna vertrok de troep naar de legerplaats.

Godsdienstplichten in dienst

Ik was een jongen, waar de Heere in werkte. Diepe indrukken van dood en eeuwigheid had ik soms. Ik was ervan overtuigd, dat ik eenmaal rekenschap zou moeten afleggen van alles, wat ik gedaan had, ook van elk ijdel woord, dat ik gesproken had.

In de legerplaats te Bergen op Zoom kwam ik op een kamer met 60 bedden. Om tien uur

moesten we onder de wol. Dan was het avondappèl.

Ik stond voor mijn krib. Wat moest ik nu doen? Ik was thuis immers gewoon om 's avonds mijn knieën te buigen bij het naar bed gaan. Ik vroeg de Heere dan om een zegen voor de nacht en dankte Hem voor de vele en grote weldaden, mij ook die dag geschonken. Moest ik nu zo, zonder te bidden, naar bed? Daar stond ik; het was een zware strijd in mijn hart, maar ik overwon en boog mijn knieën. Niemand zei één woord, wel keken de jongens vreemd op, toen ze dit zagen, want ik was de enige van alle 60 kamergenoten, die dit deed. De tweede avond was het anders. Er waren jongens, die zich aan het bidden van mij ergerden. Toen ik mijn knieën boog kreeg ik een paar kussens naar mijn hoofd, ook werden mijn dekens over mijn hoofd gegooid. Een hoera ging op! Ik stond op en ging naar bed.

De volgende dag schreef ik een verzoekschrift om de kapitein te spreken. Dit werd mij toegestaan. Ik vertelde aan de kapitein, wat er voorgevallen was. De kapitein antwoordde, dat dit niet meer gebeuren zou. Hij zou de jongens zwaar straffen, want iedereen was vrij om, ook in militaire dienst, zijn beginselen trouw te zijn.

De andere morgen, toen de compagnie aangetreden stond, hield de kapitein dan ook een toespraak. Hij zei: 'Jonge mannen, het zal voor jullie een grote omschakeling zijn om zó uit de huiselijke kring, waarin je met vader, moeder, zusters en broeders in een besloten kring je leventje leidde, met vreemde jongens uit alle oorden van het land nu samen te zijn om in de militaire dienst opgeleid te worden. De krijgsartikelen zijn jullie voorgelezen, waarin ook het vloeken streng verboden wordt. Ook alle onbetamelijke taal, laster en andere ergerlijke dingen, die aanleiding kunnen geven dat anderen erdoor in hun gevoelens gekrenkt worden, moeten geweerd worden. De overheid moet erin een voorbeeld geven. Ik zal dan ook niet talmen om strenge straffen toe te passen aan allen, die zich daaraan schuldig maken. Ook mag niemand gehinderd worden in het uitoefenen van zijn godsdienstige plichten. Ik beveel u allen, niemand daarin te storen of daarover te bespotten!'

Ik was opgelucht, toen ik dit hoorde. Voortaan kon ik ongehinderd mijn plicht doen. Ook las ik driemaal per dag in mijn Bijbeltje.

In het hospitaal; overplaatsing; betere dagen

De dienst bestond de eerste tijd uit het in ontvangst nemen van kleding en wapens. Er werd theorie gegeven; ook kleine marsjes en andere oefeningen kwamen aan de orde.

Nog maar enkele weken was ik in dienst, toen ik ziek werd. Ik moest opgenomen worden in het hospitaal. Daar lagen verschillende zieken.

Een van de patiënten had heimwee. Wat vond ik dat erg: die jongen riep dag en nacht om zijn moeder. Toen hij op een keer een pakje van thuis kreeg, zaten daar ook een paar oliebollen in. Met zo'n oliebol in zijn hand zat de arme kerel te huilen als een klein kind. Hij riep, alsof hij geen verstand had: 'Die heeft mijn moedertje gebakken!'

De een lachte erom, de ander riep hem na, maar bij mij rolden de tranen ook over mijn wangen. Eindelijk, toen het te laat was, werd deze jongen naar huis gestuurd. Daar stierf hij...

Ik herstelde langzaam en werd eindelijk uit het hospitaal ontslagen. Ik mocht weer lichte dienst doen. Kort daarna brak ik mijn voet bij het springen over een sloot tijdens een oefening. Weer kwam ik in het ziekenhuis terecht! Wat dat allemaal voor mij betekende, kon ik niet bezien. Later leerde ik begrijpen, dat dit allemaal wegen tot mijn voordeel waren geweest!

Zes weken duurde het, voordat ik uit het ziekenhuis ontslagen werd. Door dit alles was ik, wat de wetenschappen van de dienst betrof, een eind achter geraakt. De andere jongens hadden veel oefeningen en theorie gehad, zodat ze mij een eind vóór waren. Daarbij kwam, dat het lopen erg moeilijk ging; ik kon de troep niet volgen.

Het gevolg was, dat ik herkeurd moest worden. Voor de infanterie werd ik afgekeurd en overgeplaatst naar de zogenaamde treinafdeling. Van Bergen op Zoom werd ik overgeplaatst naar Breda, waar ik ingedeeld werd bij de veldartillerie. Hier moest ik afgericht worden in het omgaan met paarden, wat mij geen moeite gaf, daar ik thuis paardenwerk gewoon was.

Het ergste was, dat ik in de Bredase kazerne tussen een troep spotters kwam te liggen! Het ging er daar vreselijk aan toe.

Een zoon van de dominee ging meermalen op een tafel staan om 'een preek te houden'. Hij gaf dan de zegen af en hield een toespraak, waarin hij de ergerlijkste spotternijen uitkraamde.

De eerste keer, dat ik samen met de troep zou gaan eten, zat ik alleen op de bank aan tafel! Naar gewoonte vouwde ik mijn handen om te bidden en de jongens gaven een trap tegen die bank, zodat ik met bank en al achterover tuimelde. De jongens riepen, dat ik de pastoor maar moest laten bidden en dat zij dit hier niet gewoon waren, wel om te vloeken! Ik zette de bank overeind, ging weer zitten, vouwde mijn handen en bad opnieuw. Het was stil, niemand zei een woord. Na het eten nam ik mijn Bijbeltje en las een stukje.

Nog eens brak de hel los op een andere dag. Toen dacht ik werkelijk, dat zij mij zouden vermoorden. Het was zo: ik had twee dagen verlof gekregen om bij het huwelijk van mijn zus aanwezig te zijn. Ik stond gereed om te vertrekken met mijn mooie kleren aan. De jongens hadden soep gegeten, waarin grote 'kwallen' dreven, die ze niet lustten en naast hun bord hadden gelegd. Toen ze mij in mijn schone reistenuie zagen, gingen ze mij met die vetkwallen bekogelen, zodat mijn kleren helemaal onder het vet zaten! Daarna dreigden ze mij van de trappen te zullen gooien, als ik niet vlug maakte dat ik wegkwam. Zo ging ik, vet en wel, naar huis. Moeder was zeer verbaasd en vroeg: 'Wat heb je nou toch gedaan!'

Ik begon te huilen en zei: 'Kon ik nu maar zeggen, zoals Bunyan eens tegen zijn vrouw zei, toen men hem met mensendrek bekogeld had: 'Kijk, vrouw, dat zijn nu de medailles van mijn lieve Koning, waarmee ze mij versierd hebben!'

Maar ach, moeder, ik ken die Koning helaas niet en dat vind ik zo heel erg; als ik Hem nu maar kende, zou ik dat allemaal niet zo erg vinden. Maar waarom moet ik nu al die smaad en hoon verdragen? Omdat mijn consciëntie mij zou beschuldigen, als ik mee ging doen met die ijdele dingen!'

Het was voor mij een verdrietig leven tussen de spotters in Breda.

Nadat ik drie maanden in Breda had doorgebracht en met goed gevolg mijn examen had afgelegd, moest ik weer terug naar Bergen op Zoom. Ik kwam er bij mijn oude compagnie terecht, maar nu niet meer als infanterist, maar als treinsoldaat. Ik had dan ook een geheel andere uitrusting: in plaats van een geweer droeg ik een karabijn en een foedraal met allerlei benodigdheden voor de paarden.

Ik moest nu ook niet meer met de troep mee, maar ik werd oppasser van de kapitein. Het gevolg van deze functie was, dat ik niet op het appèl behoefde te verschijnen en een vrij leven kreeg met veel vrije tijd.

Om mijn dagen toch nuttig te besteden ging ik de foerier helpen. De jongens moesten kapotte uitrustingsstukken, kleding en schoenen bij de foerier inleveren en ik bracht die

naar de schoen- en kleermaker. Kledingstukken die versleten waren werden ingenomen en vervangen door nieuwe. Dan ging ik met die jongens naar het kledingmagazijn en gaf hun wat ze nodig hadden.

Ik had het volste vertrouwen van de foerier gekregen en de jongens voelden zich een beetje op mij aangewezen. Ze probeerden al gauw bij mij in de gunst te komen, want ze hadden natuurlijk liever een mooi dan een lelijk kledingstuk aan!

Het zou te uitgebreid worden om te verhalen van al de gunsten die ik genoot van de compagnie, van hoog tot laag, van officier tot soldaat. In die periode was ik te vergelijken met Jozef in de gevangenis. Ik kreeg immers genade in de ogen van de overste van het gevangenhuis? Ik diende de andere gevangenen als een 'vrije' gevangene.

Sinds de rekrutentijd was er dus heel wat veranderd in de verhouding tussen mij en de andere dienstplichtigen. Nu kon ik geen kwaad doen bij de jongens. Het was zelfs zó geworden: als ze mij met het een of ander konden helpen, vonden ze dat geweldig en ik was hen dankbaar.

Mobilisatie-drukke; de hooggeroemde 'vrede'

De diensttijd vervloog en de dag waarnaar zo was uitgezien, brak aan: op 14 februari 1914 mocht ik de dienst verlaten en terugkeren naar mijn ouderlijk huis. Ik werkte weer mee op de boerderij. Ik kon toen nog niet vermoeden, dat dit van korte duur zou zijn.

Het drong tot niemand door, dat er donkere wolken zich samenpakten boven Europa; wolken die zich weldra zouden ontlasten: oorlogsleed, dat weldra bijna de gehele wereld zou treffen.

De eerste augustus 1914 was een donkere dag en wierp haar schaduwen over honderden gezinnen in Nederland. Overal dreigde het oorlogsmonster de grenzen te overschrijden. Het ene land na het andere werd in deze wrede oorlog betrokken.

Het was begonnen met een slechts klein vuurtje tussen Oostenrijk en Servië, een vuurtje dat snel om zich heen greep: een Servische terrorist vermoordde in Serajewo, de hoofdstad van Bosnië, de Oostenrijkse kroonpretendent en zijn vrouw tijdens een bezoek aan die stad. Als gevolg daarvan verklaarde Oostenrijk aan Servië de oorlog. Rusland hielp Servië; Duitsland was op de hand van Oostenrijk. Frankrijk mengde zich in de strijd om Duitsland te treffen, Engeland schaarde zich bij Rusland en Frankrijk. Nog meer landen werden bij de oorlog betrokken.

Ook voor Nederland was het gevaar groot, dat Duitsland onze grenzen niet zou eerbiedigen, hoewel ons land neutraal wilde blijven. Daarom achtte onze regering het noodzakelijk om leger en vloot te mobiliseren en in staat van paraatheid te brengen.

Ook ik, die nog geen half jaar geleden de dienst verlaten had, moest de wapenrok weer aantrekken. Mijn gedachten gingen terug naar de gebeurtenissen in Nederland in 1913: uitbundig had het Nederlandse volk feest gevierd en gedanst om het 'gouden kalf' dat in Den Haag was opgericht, het Vredespaleis. Dit paleis, geschenk van een rijke Amerikaan, was het symbool van de altijddurende vrede. Zo werd het volk in slaap gewiegd op de zoete tonen van dit vredeslied: nooit meer oorlog, altijd vrede!

Een Volkerenbond moest opgericht worden, waarvan alle landen lid moesten zijn om de vrede tussen de volkeren te waarborgen! (In Den Haag zetelden de arbiters, de scheidsrechters!) Was er nu maar een Mozes geweest, die - zoals bij de berg Horeb gebeurd was - dat gouden kalf tot stof vermorzelen zou, dan was er nog hoop, nog verwachting geweest...! Maar het volk bleef op dat gouden vredeskalf staren.

Toch wist ik ook, dat er onder het Nederlandse volk nog een overblijfsel was, dat 'de knie

voor Baäl niet wilde buigen', maar in deze omstandigheden, in deze nood, waarin ons Nederland verkeerde, in zijn binnenkamer worstelde aan de troon van Gods genade. Zij smeekten, of de Heere het volk nog wilde sparen. En de Heere verhoorde het geroep van Zijn ellendigen en spaarde ons volk, ons vaderland, zodat het in deze wereldoorlog niet betrokken werd. Maar dat wist op deze sombere augustusdag nog niemand.

In ons gezin was grote droefheid, omdat ik vertrekken moest. Het tijdstip van mijn vertrek brak aan en mijn moeder kon zich niet langer bedwingen; zij stortte haar verontruste moederhart uit in het gebed tot God om Hem te smeken om bewaring van haar kind. Wat was het voor mij moeilijk om me uit moeders armen los te maken; een zwaar afscheid, maar het moest!

Eenmaal op weg, spoedde ik mij naar Bergen op Zoom, waar ik me meldde bij mijn compagnie. Daar kreeg ik opdracht om naar Plein 13, een groot oefenterrein voor militairen te Bergen op Zoom, te gaan om er twee paarden in ontvangst te nemen. Honderden paarden waren daar samengebracht: paarden van boeren, van stalhouderijen en slepersbedrijven, van s bakkers, melkboeren en oliemaatschappijen, kortom, paarden van allerlei slag stonden er door elkaar.

Ik kreeg een mooi span paarden mee, een van een slepersbedrijf en het ander kwam van een boerderij. Ik tuigde de paarden op en zette hen voor de wagen die mij toegewezen was. (Deze wagen bevatte alle benodigdheden voor de keuken, zoals tienmans kookketels, waarin het soldateneten gekookt werd. Er werd op de rustplaats een diepe, lange sleuf in de grond gegraven, de ketels kwamen erboven aan ijzeren staven te hangen, eronder werd een vuur aangelegd van takkenbossen. In de wagen werden bijlen, zagen, 'piassen', eetgerei en kookbenodigdheden meegenomen.)

Ik maakte een proefrit met de paarden en was goed te spreken over mijn span. De dieren waren mak in het tuig en gemakkelijk te besturen. Ik was maar wát blij, dat ik het zo goed getroffen had, want de taferelen die zich op Plein 13 afspeelden bij anderen, waren grotesk: sommige paarden sloegen op hol, andere sloegen alles kort en klein en rukten het tuig vlugger af dan dat het hen was aangedaan. Enkele soldaten moesten zelfs in meer of minder ernstige toestand in het ziekenhuis worden opgenomen!

Ik meldde me bij mijn commandant en kon dankbaar meedelen, dat met de paarden en de wagen alles in orde was. Van de majoor kwam er een inkwartieringsbriefje. Ik moest me met mijn paarden bij een slepersgezin melden. Spoedig was ik daar aangeland en werd ik in liefde ontvangen en als kind in het gezin opgenomen. Ik kreeg meer spek en brood op mijn bord en het middageten was eveneens stevige kost.

Vier dagen bleek ik bij de vriendelijke sleper ingekwartierd. Toen kwam het bericht, dat de troep naar de grens vertrekken moest. Waar wij precies terecht zouden komen was niet bekend.

De lange tocht; een droevig sterfgeval; zondagochtend in het bos

Het was zondagmiddag om 12 uur, toen iedereen zich gereed moest maken voor de aftocht. Enkele duizenden soldaten, vele wagens en paarden waren in Bergen op Zoom gestationeerd; het was dan ook een onoverzichtelijke stoet die zich in beweging zette, de straatweg op in de richting van Wouw.

Het hoofd van de colonne had Wouw reeds bereikt, toen de laatste infanteristen en voertuigen nog in Bergen op Zoom voortsukkelden. Bij deze laatsten behoorde ik. Aan de rechterkant van de weg marcheerde de infanterie, op de linker weghelft reden de

voertuigen. Telkens werd er om een of andere reden stilgehouden. Soms was er iets met de paarden of de wagens, een enkele keer werd het oponthoud bezorgd door de manschappen.

Diepe indruk maakte het volgende op mij: juist was een colonne infanterie mij gepasseerd of een van de soldaten viel op straat neer. Later bleek dat hij een hartaanval had gekregen. Onmiddellijk werd halt gehouden. De jongen had een ontzettende doodstrijd, zodat drie mannen hem in bedwang moesten houden. Het was vreselijk om aan te zien. Even later blies de soldaat de laatste adem uit. Rode-Kruissoldaten trachtten nog de levensgeesten op te wekken, maar het was tevergeefs. De dode werd op een brancard gelegd en zo met de troepen meegevoerd. Hij was het eerste slachtoffer; hoeveel zouden er nog volgen, waarvan ik getuige zou moeten zijn? En als ik zelf eens daarbij zou behoren, wat dan...?

Na een zeer vermoeiende mars van 15 uur bereikte de compagnie de plaats van bestemming. Die was bij Sprundel, een langgerekt Brabants dorpje, diep verscholen in de bossen. De bevolking van dit dorpje hield zich hoofdzakelijk bezig met het vervaardigen van manden en bezems. Met deze artikelen zwermde men op de fiets uit naar de steden en dorpen in de omtrek om de producten van hun huisvlijt te verkopen. Zo verdienden die van Sprundel een karig weekgeld. Ze woonden in kleine huisjes, waarvoor ze f 0,25 per week huur betaalden, soms f 0,35 als er nog een schuurtje bij stond.

Ik werd er met mijn compagniecommandant ingekwartierd op een gemengd bedrijf, landbouwbedrijf en bierbrouwerij. De boer-brouwer had twee dochters en met de oudste stond mijn commandant al spoedig op goede voet. Zodoende kreeg die boer nogal veel bij de commandant voor elkaar. Het gevolg hiervan was, dat ik met mijn paarden op de boerderij moest helpen. De boer bemerkte weldra, dat ik het landbouwwerk van huis-uit kende. Hij was blij met zijn militaire helper en ik genoot hierdoor de vriendschap van het hele gezin.

Wat het uiterlijke, het dagelijkse leven, betrof, was ik er al gauw thuis, maar wat het innerlijke leven aanging, was het gedwongen verblijf bij deze mensen voor mij een voortdurende kwelling. De familie was Rooms-Katholiek en ging volledig op in het wereldse leven. Vooral de zondagen benauwden mij in die omgeving. Immers, ik was thuis gewend, om op Gods dag drie maal naar de kerk te gaan; als er door-de-weeks een dienst was, ging ik eveneens, en nu was ik daar opeens van verstoken en geplaatst in een omgeving, die niets van geestelijke dingen wist of hebben moest!

De eerste zondag ging ik 's morgens de bossen in om me een poosje terug te trekken uit alle wereldse dingen, die het soldatenleven meebrengt. Daar zat ik dan in het bos; mijn gedachten waren bij vader en moeder. Ook zag ik voor me, hoe de gemeente samen was gekomen om te luisteren naar de boodschap die de dominee bracht; ook om te zingen tot opluistering van de eredienst. Ik voelde, met heimwee in mijn hart, hoe ik daarvan verstoken was en de woorden van Psalm 84 vers 1 waren dan ook de vertolkers van mijn gemoedsgesteldheid. In deze omstandigheden was er in mijn hart de neiging om mijn knieën te buigen en mijn hart voor de Heere uit de storten. Maar door de geweldige strijd van binnen en doordat ik zó goed wist, dat ik onbekeerd was, durfde ik mijn knieën niet te buigen om te bidden.

Verzonken in moedeloosheid nam ik mijn Bijbeltje; ik las Hebréeën 4, ook het laatste vers: 'Laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan tot de troon der genade, opdat wij barmhartigheid mogen verkrijgen en genade vinden om geholpen te worden ter bekwamer tijd.' Toen kreeg ik vrijmoedigheid om mijn hart voor de Heer uit te storten en Hem alles te vertellen.

De Heere hoorde en gaf meer dan ik gevraagd had: mijn heimwee veranderde in een voor mij onverklaarbare blijdschap! Al ben je onbekeerd, buig toch maar met vrijmoedigheid je knieën en zeg maar eerlijk tegen de Heere, waar het om te doen is (zoals de berijmde Psalm 81 vers 12 zo treffend bezingt).

's Middags kwamen er nog drie jongens die de waarheid waren toegedaan en samen met hen las ik in het bos een predicatie.

Het gebed des rechtvaardigen vermag veel

Na een inkwartieringstijd van drie maanden bij de boer-brouwer in Sprundel, moesten ik en mijn kapitein verhuizen naar Ruchen, een plaatsje daar vlakbij. Ik kwam weer op de boerderij terecht. Mijn logement was een stalletje van drie bij vier meter, dat ik met mijn twee paarden moest delen. Ik lag er op een strobed in een gangetje van 80 cm breed, vlak voor de paarden.

De eerste zondag daar kreeg ik opdracht om met een rijtuig voor te komen: de kapitein moest uit. Ik vroeg hem, toen hij was ingestapt, waar de reis heen was. 'Naar Sprundel,' was het antwoord; Ik begreep best, waar het om ging, want de kapitein had inmiddels verkering aangeknoopt met de oudste dochter van de boer-brouwer. De reis ging dus voor mij naar een zeer bekende plaats.

Nadat ik de kapitein bij zijn meisje had afgeleverd, ging ik op zoek naar een vriend, die daar in Sprundel lag. Ik informeerde naar hem en hoorde, dat hij op wacht stond ergens op een half uur afstand van het dorp. Ik wist er al de posten te vinden en na een stevige wandeling trof ik mijn vriend aan in een wachtlokaal. Veel bijzonders was het niet: een afdak aan een schuur met grote kieren tussen de planken, waardoor de wind vrij spel had. Inmiddels was het gaan regenen en weldra stonden er plassen water binnen. We zaten dan ook te bibberen van de kou. We zochten een beschut plaatsje in de schuur ernaast, waar we samen een gezellig uurtje doorbrachten.

Voordat wij afscheid van elkaar namen, bogen we samen onze knieën en mijn vriend ging voor in gebed. De jongen kreeg een vrije toegang tot Gods genadetroon; hij mocht ook de nood van ons arme vaderland aan de Heere voorleggen. Mij vergat hij evenmin en het was, alsof ik er iets van voelde, dat er voor mij een weg van druk aanstaande was. Hij smeekte de Heere dan ook of Hij mij in die weg ondersteuning en lijdzaamheid wilde schenken.

We namen afscheid van elkaar en ik haastte me naar de brouwerij. Het was ondertussen donker geworden; de lucht was zwart, nergens was er ook maar één lichtpuntje te bespeuren waarop ik me kon oriënteren. De regen gutste in stromen neer en eer dat ik op de brouwerij aankwam, liep het water uit mijn kleren.

Het duurde nog twee uur voordat ik bevel kreeg om met het rijtuig voor te komen om de thuisreis te aanvaarden.

De kapitein had het druk over de gezellige uurtjes op de brouwerij en ik merkte wel, dat het er niet aan het nodige spraakwater had ontbroken: ik kreeg meer te horen, dan ik wel wilde. Wat een verschil was dit alles met wat hij zojuist van zijn vriend had gehoord.

Ik voelde ondertussen, dat ik een flinke kou had gevat door het dragen aan mijn natte kleren, zoveel uren al.

De volgende morgen had ik flinke koorts. Ik ging naar de dokter toe, die mijn pols voelde en zei: 'Kwartierziek, naar bed!'

Ik antwoordde: 'Stal-ziek, dokter!' Ik had mijn bed immers in de stal! De dokter dacht dat ik aan 't werk wilde en zei: 'Neen, kwartierziek, in bed!' Toen legde ik uit, dat ik in de stal

bij de paarden lag.

'O,' zei de dokter slechts, 'stalziek dan.' Het kwam niet bij hem op, dat een stal geen al te geschikte plaats was voor een zieke met 40 graden koorts. Zo kon ik naar mijn stalletje gaan, waar ik het me op mijn strobed zo geriefelijk mogelijk maakte. Ik voelde dat ik erg ziek was.

De boer was die ochtend begonnen om haver te dorsen met een dorsmachine, die vlak naast mijn 'slaapkamer' stond. De benzinelucht van de motor drong door de kieren van de planken wand. De haver lag boven de stal, waarin ik en de paarden zich bevonden. In de vloer van de zolder waren grote openingen. Toen dan ook de laatste lagen haver in de machine verdwenen, kwam er een grote hoeveelheid haver op mij neerregenen. Ik dook diep onder de dekens en voelde, dat de paarden de haver van mijn dekens af aten. Ik voelde de lippen van de paarden over mijn hoofd en wangen gaan.

De zolder werd weer vol getast met het haverstro, zodat de stal wat tegen de kou beschut was.

Acht dagen lang lag ik met hoge koorts, steeds rond de 40 graden. Elke dag kwam er een soldaat een keer of drie, vier naar mij kijken en vroeg: 'Kot, leef je nog? Heb je wat nodig?' Ik wilde slechts wat suikerwater drinken; daar heb ik acht dagen op geleefd.

Al die tijd voelde ik geen enkele behoefte om me te beklagen, het tegendeel was waar: had ik in een gezellige slaapkamer op een zacht, veren bed kunnen liggen, omringd door vrienden die mij een goed hart toedroegen, ik zou toch niet met de stal hebben willen ruilen, als ik niets ander had bezeten dan een mooie slaapkamer en vriendschap van mensen. Het was namelijk zó, dat ik daar in eenzaamheid op mijn strobed bij de paarden ervoer, hoe een andere troost en verkwikking mij ondersteunde. Het was de kracht en de vrucht van het gebed van mijn vriend, gebeden toen wij op die zondagmiddag onze knieën gebogen hadden en ons hart tot God mochten opheffen.

Ik mocht op een wonderlijke wijze tijdens mijn ziekzijn in de paardenstal ervaren, dat het gebed des rechtvaardigen veel vermag. (Laten we het niet klein achten, als Gods volk nog voor ons bidden mag!)

Langzaam aan nam de koorts af; ik mocht weer herstellen en mijn werk doen.

Dronkenschap en haar gevolgen

Het zou ons te ver voeren, als alle wederwaardigheden van mij tijdens mijn drie mobilisatiejaren opgeschreven werden. Immers, in die tijd verhuisde ik meer dan dertig keer; ik lag in plaatsen in Noord-Brabant, Zuid-Holland, Gelderland, Zeeland en Zeeuws-Vlaanderen. Hier en daar worden de belangrijkste gebeurtenissen uitgelicht en doorverteld.

De compagnie, waartoe ik behoorde, moest naar de Wouwse Plantage, ook in Noord-Brabant gelegen. Deze Wouwse Plantage was eigendom van een Belg, een zekere mijnheer Emsens. Deze grootgrondbezitter bezat er een villa; hij gebruikte voor de oorlog '14-'18 de Plantage als vakantieoord. In de herfst kwam hij er jagen op het vele wild, hazen, konijnen en fazanten. 's Zomers was hij altijd in België. Tijdens de oorlog, waardoor België veel geleden heeft - de Duitse legers trokken er door naar Frankrijk en name het land meteen in bezit - vestigde de heer Emsens zich op zijn villa. Mijn kapitein werd bij de heer Emsens ingekwartierd. Ik huisde met mijn paarden op een van de twee flinke boerderijen die de Plantage rijk was. De boer, een zekere Devielair, was Nederlands Hervormd.

Met toestemming van de kapitein verhuurde ik me na een paar weken als knecht aan die

boer. Het was herfst, dus bietentijd en ik moest bieten rijden, ook ploegen en zaaien. Daarmee verdiende ik f 18,- per week, een buitenkansje voor mij. Onderwijl werd mijn werk voor het leger waargenomen door twee andere treinsoldaten, die ook ieder twee paarden onder hun beheer hadden. Deze kameraden van mij - Note en Koning heetten ze - kregen ieder hun deel van de achttien gulden, die ik verdiende.

Koning was dikwijls dronken: als hij geld op zak had, moest hij daarmee naar de herberg. Ik waarschuwde hem gedurig voor het gevaar, maar hij kon het niet laten. De zes gulden, die hij elke week van mij kreeg, waren elke week op, ook z'n soldij ging weg aan de drank.

Wat een ontzettend gevaar is er toch in het misbruiken van sterke drank; hoe vele huwelijken zijn er door verwoest, zo vele gezinnen daardoor voor de maatschappij verloren gegaan. Zoveel jonge mensen zagen hun jeugd in diepe armoë nutteloos voorbijgaan door de drank. De sterkste lichamen blijken niet opgewassen te zijn tegen de verwoestende werking van overmatig drankgebruik!

Op een morgen kreeg ik opdracht om naar Bergen op Zoom te rijden met paard en wagen, onder leiding van een sergeant. Ze maakten een praatje en ik hoorde van hem, dat ze met vuil wasgoed naar de wasserij moesten. Schoon wasgoed zouden ze mee terugbrengen; verder gingen ze meteen kolen, vlees en andere keukenbenodigdheden ophalen. Ook hadden ze twee flinke hazen bij zich, die ze voor mijnheer Emsens op een adres in Bergen op Zoom moesten bezorgen.

Ik was zelf al een tijdlang terug en Koning kwam niet opdagen. Het werd avond, nog geen Koning! Ik en Note zeiden tegen elkaar: 'Als dat maar niet verkeerd afloopt!' Het werd tien uur, Koning was nog niet uit de stad terug. Ik en Note gingen naar bed op de zolder boven de woonkamer van de boer. In spanning wachtten we op de dingen die komen zouden. Eindelijk, om drie uur, hoorden we gestommel op de trap en daar kwam Koning over de zolder aanzwieren! Met een plof viel hij over mij en Note heen; doornat was hij en van onder tot boven zat hij onder de modder.

We sprongen uit bed, staken het licht aan en zagen de dronken Koning liggen. Hij riep maar steeds: 'Alles ben ik kwijt, de kar kwijt, m'n paard kwijt, de sergeant kwijt!' We trokken hem overeind en namen hem, zo goed en zo kwaad als het ging, mee naar beneden. Daar was de boer ook al uit bed gekomen, de kinderen waren wakker geworden en huilden bang.

De boer zei: 'Laat hem maar eens een zure appel opeten, dan bekommt hij wel.' Dat deden we, maar verder konden we met de dronken Koning niets beginnen. Hij bleef maar roepen, dat hij de kar, het paard en de sergeant kwijt was. Verder gaf hij geen inlichtingen, waar we wat mee konden beginnen.

We besloten toen om met een stormlantaarn op onderzoek uit te gaan. Koning namen we mee, op zoek naar paard, kar en sergeant. We liepen de dreef uit, die een ware modderpoel was door het bietenrijden. Aan het eind van de dreef sloegen we linksaf, in de richting van de straatweg. Weldra vonden we paard en wagen, klem gereden tussen de tramrails die daar lagen. Het spul kon niet voor- of achteruit. De sergeant was nergens te vinden. We begonnen eerst om het paard met de wagen uit de netelige positie te bevrijden, wat weldra gelukte.

Nu begon het zoeken naar de sergeant, een haast onbegonnen werk in het donker. We liepen een eindje verder en hoorden opeens een zwak gekreun en geroep: 'Makker! Makker!' klonk het droefgeestig. We gingen op het geluid af en even later zagen we bij het flauwe lantaarnlicht de sergeant in een moddersloot liggen, nog juist met zijn hoofd

en armen boven water. We grepen elk een arm beet en hesen de ongelukkige sergeant uit de modderbrij. Nu lag hij op de kant, maar wat nu te doen? De arme man was niet om aan te pakken, zo zat hij onder de stinkende, glibberige modder. Hij was daarbij zo stijf als een plank door de kou en het vocht.

Ik stelde voor om het paard en de wagen er bij te halen. We konden de sergeant daarop leggen en zo vervoeren. We deden onze jassen uit, stroopten onze mouwen op en legden de sergeant in de wagen. Koning moest bij hem gaan zitten. Eindelijk vertrokken we naar de boerderij; wat een toestand! We konden niet bekijken hoe dit allemaal weer in orde moest komen.

Op de hoeve werden eerst de sergeant en Koning uit de wagen gehaald en het paard op stal gezet. Daarna werd de sergeant uitgekleeft, gewassen en schone kleren aangedaan, naar z'n bed gedragen en onder de wol gestopt.

Tegen Koning zeiden ze: 'Jij moet jezelf maar helpen, je bent nog helder genoeg.' Daarna was er nog heel wat te doen: de kar moest gelost worden en schoongemaakt, de vuile modderkleren zo goed en zo kwaad als liet ging uitgewassen worden en te drogen gehangen. Enfin, om ongeveer zeven uur waren we klaar. In de wagen vonden we 2 1/2 fles oude jenever; een halve fles hadden Koning en de sergeant onderweg nog leeggedronken.

Zo, dat was ook weer achter de rug. Toen Koning weer wat op verhaal gekomen was, vroeg ik hem, hoe dit nu toch wel gebeurd was. Koning vertelde: in Bergen op Zoom aangekomen, waren de sergeant en hij het adres, waarop de twee hazen bezorgd moesten worden, kwijtgeraakt! Ten einde raad besloten zij, om die dieren maar te verkopen...

Ze maakten er een aardige prijs voor en zo kwam het, dat de heren al spoedig het ene glaasje na het andere naar binnen werkten. De haasjes betaalden het gelag! Daarbij had de sergeant juist zijn soldij ontvangen; geld was er dus volop! De mannen wisten uiteraard geen maat te houden. Na het laatste café, de 'Bloemkool' aan de Wouwse straatweg, zijn ze in de kar gestapt en prompt in slaap gevallen.

'Ik werd wakker,' vertelde Koning, 'toen we vast zaten tussen de rails, zoals jullie het gezien hebben. Ik ben uit de kar gestapt en naar een boerderijtje in de buurt gelopen. Ik heb daar nog aangeklopt - 't was een uur of één, denk ik - maar er kwam niemand op af. Op de terugweg ben ik achterover gevallen en wist niks meer. Ik werd om een uur of half drie wakker door de regen, die op me viel. Ik wist niet waar ik was, kon geen kar of paard, geen sergeant meer vinden. Ik heb nog geroepen, maar ik kreeg geen antwoord...! Zo ben ik toch eindelijk bij jullie aangeland en de rest weet je.'

's Morgens waarschuwde ik de dokter, maar over het gebeurde van die nacht vertelde ik niets. De sergeant was er erg aan toe; de dokter schudde het hoofd over hem. Wekenlang heeft de man op bed gelegen en is langs de rand van de dood gegaan. Hij had modder in zijn longen gekregen. Hij zag de eerste dagen helemaal blauw; ijlkoorts matten hem af. De sergeant is nooit meer geheel de oude geworden. Zijn benen zijn voorgoed stijf gebleven.

Wat is een mens toch een dwaas schepsel: hij zoekt zijn eigen verderf en ondergang!

Een weddenschap; een dolle rit

Het soldatenleven ging verder, dag na dag. Het werd winter in de Wouwse Plantage. Het vror een graad of 7-8 die avond, toen in de villa mijnheer Emsens en mijn kapitein gezellig bij de warme haard een babbeltje zaten te maken.

De twee heren bij het haardvuur bespraken samen hoe vlug de troepen in staat van

paraatheid gebracht konden worden, zonder dat zij er op voorbereid waren. De kapitein zei: 'Binnen een half uur staat alles marsklaar, model bepakt, gereed voor de aanval, als dat nodig mocht zijn!'

De heer Emsens kon dit niet geloven en het liep tussen beide heren zover, dat ze een weddenschap aangingen met tien flessen goede wijn als inzet. Afgesproken!

Het was half elf, alles was in diepe rust, de soldaten lagen diep onder hun dekens. Opeens, het alarmsignaal! Iedereen werd opgeschrikt en sprong uit bed. De korporaals en sergeanten gaven hun bevelen. Niemand wist, wat er aan de hand was. Er gingen al geruchten, dat de Duitsers Nederland waren binnengevallen! Iedereen was overstuurd, maar ondanks dat werd alles in vliegend tempo in gereedheid gebracht. Ook ik en mijn twee kameraden spanden onze wagens. In twintig minuten stond alles en iedereen aangetreden en marsklaar.

De kapitein en meneer Emsens waren getuige van het zeer snelle verloop en de laatste moest toegeven, dat de kapitein de weddenschap gewonnen had.

De soldaten konden inrukken en hun warm nestje weer opzoeken. Ze mopperden wel wat, maar daar bleef het bij. Om half twaalf was de rust weergekeerd.

Ook ik lag al weer heerlijk te slapen, toen ik om één uur wakker geschud werd door een ordonnans van de wacht. Deze gaf het bevel van de kapitein door, dat ik dadelijk met een rijtuig voor moest komen: de kapitein moest nog naar Bergen op Zoom!

Ik stapte weer uit mijn bed, spande het paard voor het rijtuig, reed naar de villa en belde aan. De deur ging open en daar kwam de kapitein, gesteund door twee mannen, naar buiten gewaggeld. Met vereende krachten werd de dronken man in het rijtuigje gehesen.

Ik nam met gemengde gevoelens naast mijn meerdere plaats en reed weg. Het paard was een flinke draver en ik dacht dan ook spoedig terug te kunnen zijn. Maar dat liep anders.

De dreef, die op de Wouwse straatweg uitkwam, was het eerste eind met klinkers bestraat, maar ging daarna over in een zandweg, die in slechte staat verkeerde. De kapitein riep: 'Vlug Kot! Kan het niet wat harder?!'

Meteen greep hij de zweep en begon links en rechts op het paard te slaan. Het arme dier werd schichtig; ik kon het haast niet meer houden en dacht: 'Straks slaat hij op hol en waar komen we dán terecht?' Ik greep vertwijfeld naar de zweep en probeerde hem de kapitein afhandig te maken, maar de officier hield het ding met beide handen vast. Ik had dus maar een hand vrij om mijn paard in bedwang te houden.

Al te gauw waren we aan het eind van het stuk klinkerweg gekomen en met dezelfde dolle vaart reden we de onverharde weg op. Door de vele kuilen en poelen werd het rijtuigje bijzonder veel geweld aangedaan en we werden wild heen en weer geschud! Nog steeds hadden de kapitein én ik de zweep vast.

Opeens klonk een daverende klap. Ik schoot haast ten halve meter naar beneden, bemerkte nog dat de bodem van het rijtuig op de as terecht was gekomen. Het rijtuig hing helemaal scheef en de kapitein rolde boven op mij, die aan de lage kant me met moeite overeind hield.

'Kot,' riep de verdwaasde kapitein, 'Kot, waar zijn we toch? Zijn we nu verongelukt? Kunnen we niet meer rijden? O, Kot, help me toch! Ik word zo raar!'

Het paard minderde vaart, doordat het slikboord als een rem over het wiel schuurde onder oorverdovend lawaai. De vonken schoten van de wielband af. Het leek wel of een scharenslijper aan het werk was. Met veel moeite wist ik mij onder de kapitein vandaan te werken en bracht het paard tot stilstand. Toen sprong ik op de grond om de zaak te inspecteren. Ik zag eerst dat we bijna in een sloot terecht waren gekomen. Ook bleek dat

een van de veren gebroken was.

'Hoe moet dat nu, Kot?' jammerde de kapitein. 'Kunnen we niet meer verder rijden?'

'Rijden,' antwoordde ik, helemaal uit mijn humeur, 'zolang de wielen eronder staan, kunnen we rijden, hoor!' Ik ging weer naast de kapitein zitten, maar voorzichtigheidshalve nam ik toch maar aan de hoge kant plaats. De reis moest nu stapvoets en heel voorzichtig voortgezet worden. Eindelijk kwamen we dan toch in Bergen op Zoom aan.

Ik belde aan bij het huis, waar de kapitein wilde zijn. Een dienstbode in nachtkostuum kwam eindelijk naar de deur en vroeg aan mij, wie er was. Ik legde uit, dat de kapitein in een rijtuig voor de deur stond, maar dat wij, de dienstbode en ikzelf, het samen wel niet voor elkaar zouden krijgen om de dronken man uit het rijtuig en naar binnen te dragen. De dienstbode begreep er alles van en riep haar mevrouw. Met z'n drieën sjorden we toen de kapitein uit het rijtuig en legden hem op de divan. Ik kreeg een glaasje oude jenever, dat ik na de avontuurlijke reis in de kou - het vroor immers - wel gebruiken kon. Ik knapte er wat van op en kon de terugreis aanvaarden. Ik kwam behouden op de Plantage aan.

Ondertussen was het al ochtend geworden; ik bracht dan ook het rijtuig maar direct naar de smid om het te laten herstellen, wat geen kleinigheid was. Toen de kapitein de rekening kreeg, viel die danig tegen, zodat het een erg dure wijn werd, die hij bij de weddenschap gewonnen had. En ik kreeg op de koop toe nog een standje omdat ik te hard gereden had! Wat moest ik daar nu mee beginnen?

Zo liep dit nachtelijk avontuur zonder ergere ongelukken af!

Een stroom van vluchtelingen; mijn vriend zingt een toontje lager; afscheid met een aandenken

Terwijl ik in de Plantage lag, zetten de Duitsers hun opmars in België in snel tempo voort. Antwerpen was spoedig een vuurzee door de bombardementen uit de lucht en het veldgeschut, bestaande uit zware kanonnen, die de bijnaam 'Dikke Bertha's' hadden. Hun uitwerking was verschrikkelijk; de projectielen hadden een doorsnee van 36 cm en een draagwijdte van 3,6 km. Boven de steden van België vlogen de luchtschepen, de Zeppe-lins, en wierpen er hun bommen uit.

De Belgen hadden er een lang lied over gemaakt en zongen:

'Hoog boven ons vloog een Zeppelin,

die wierp zijn bommen uit,

toen waren wij allen één van zin:

Men week er naar Holland uit!

Holland, o Holland, gij waard zo goed,

gastvrij ontvingt gij ons allen,

dat gaf ons weer nieuwe moed.'

Stromen van vluchtelingen kwamen inderdaad over de grens Nederland binnen. Ook van de geallieerde legers trokken duizenden soldaten naar ons land. Daar wij neutraal waren, werden ze allen door Nederlandse militairen ontwapend en geïnterneerd. Zo waren al spoedig Belgische, Franse en Engelse militairen in grote kampen ondergebracht. Dit gaf natuurlijk een grote drukte. Van de Belgische burgerbevolking overstroonden eveneens duizenden ons land.

Ik was van dit alles ooggetuige. De taferelen, die zich onder deze vluchtelingen afspeelden, laten zich nauwelijks beschrijven. Men zag stervende langs de weg, met vader

of moeder en familieleden eromheen, knielend en biddend. Er waren vrouwen die onderweg moeder werden, waarbij de natuur moest helpen, omdat er geen andere hulp aanwezig was.

Ik was er getuige van, dat in de schuur waarin ik ingekwartierd was, een tweeling werd geboren. De vrouw had geen hulp, er was niets, dat bij zo'n gebeurtenis noodzakelijk is, ook geen kleertjes. Twee dochters van de vrouw, de oudste bleek zestien jaar te zijn, stonden bij hun moeder te huilen. Een stormlantaarn verspreidde over deze ellende wat vaal licht. Ik was bij het zien van deze ellende ook bedroefd en kon de tranen evenmin binnen houden. Het was middernacht, maar ik wekte toch de boer en zijn vrouw. Gelukkig ontfermde de boerin zich over de moeder met haar kindertjes. 's Morgens was alles dan ook in orde gemaakt

Onder de vluchtelingen waren ook minder gewenste gasten; voornamelijk onder het vrouwelijke geslacht waren verleidende figuren, die het erom te doen was onze jonge mannen in hun netten en strikken te vangen. Meestal gelukte dit en onze mannen werden meegelokt het bos in. Daar kregen ze een of ander 'minnedrankje' en vielen in de schoot van de Delila's in slaap. Bij het ontwaken waren ze alleen en hadden niet hun haar verloren, zoals Simson, maar wel hun portemonnee, horloges, ringen en andere waardevolle dingen! En het slot was, dat verscheidene van onze jongens in het ziekenhuis de smartelijke vruchten van de verleidingskunsten moesten verwerken.

Ook ik kwam met deze vrouwen in aanraking, maar Gode zij dank, Die het verhoedde dat ik in die strik werd gevangen. Mijn ogen werden geopend voor het dreigende gevaar en ik vluchtte weg uit deze plaats en bemoeide me niet méér met de vluchtelingen dan nodig was.

Weldra was er een beetje orde in de chaos gekomen; allen kregen onderdak en werden van het nodige voorzien.

De tijd brak aan dat de compagnie moest opbreken van de Plantage. De nieuwe standplaats werd Rilland-Bath, een landelijk dorpje in 'de steel' van Zuid-Beveland. Voor mij was dit een grote verandering, want nadat ik lange tijd onder de Rooms-Katholieke bevolking had verkeerdt, kwam ik nu in het Zeeuwse land bij mijn eigen gezindte terecht. Dat vond ik erg aangenaam, vooral omdat ik voortaan elke zondag mocht opgaan onder de oude, beproefde waarheid en onder Gods volk mocht verkeren. Het duurde dan ook niet lang, of ik kwam tijd te kort om al de bezoeken, waarvoor ik uitgenodigd was, af te leggen.

Opnieuw was ik op een grote boerderij ingekwartierd; nu bij Bouman, die getrouwd was en een zoon en een dochter had. Het waren lieve mensen, bij wie ik me al gauw thuis voelde. Ze waren bovendien godsdienstig, zodat ik van hun leven geen last had.

Soms ging ik naar Krabbendijke, waar de oefenaar Romijn stond. Op een middag kwam ik in dat dorp - een paar kilometer verderop - aan en zag er in de Dorpsstraat een groep mensen, burgers en soldaten, staan.

'Hé,' dacht ik, 'wat zou daar gaande zijn? Toch geen ongeluk?' Toen ik vlakbij kwam, zag ik tot mijn verbazing daar mijn vriend staan, waarmee ik in Sprundel de knieën gebogen had en die zo ernstig gebeden had, ook voor mij. Hij stond daar, midden op straat, met beide handen voor zijn gezicht te huilen, als een klein kind. Niemand wist wat de man scheelde, ook ik natuurlijk niet. Het was een vreemde toestand, de snikkende, huilende man tussen al die mensen in. Men dacht aan een sterfgeval in zijn familie, maar het ware wist men ook niet.

Ik nam mijn vriend bij de arm, trok hem mee en bracht hem in de consistoriekamer bij oefenaar Romijn en zijn kerkenraad. Ook zij wisten geen raad met de bedroefde soldaat. Met werd tijd om de kerk in te gaan, ook voor mij en mijn vriend. De prediking ging over het vallen en opstaan van Gods volk. Een David, Petrus, Salomo en zoveel anderen, ja de gehele Kerk Gods kent haar vallen en opstaan; vallen door eigen schuld, opstaan gebeurt slechts door onverdiende genade en de kracht Gods.

Deze prediking wilde de Heere gebruiken om mijn vriend uit de banden te redden. Toen de kerk uitging, was er wat ruimte in zijn ziel gekomen en nadat hij en ik een poosje met de Oefenaar en de kerkenraad gepraat hadden, moest mijn vriend vertellen, hoe hij toch op die zeef van satan terecht gekomen was.

Toen kwam het hele verhaal: de jongen had zin om de zondag in Yerseke hij zijn verloofde door te brengen en dan bij dominee Kersten te kerken. Maar hij had geen verlof. Hij sprak met een soldaat af, dat deze In zijn plaats zondags op het appèl 'present' zou roepen. Dat was afgesproken en hij ging naar Yerseke. Juist na het appèl was er een officier, die hem moest hebben; hoe men zocht, hij was nergens te vinden. De vriend, die hem present gemeld had en er zelf dus ook tussen zat, belde naar Yerseke en zei, dat hij meteen terug naar zijn standplaats (in Krabbendijke) moest komen, omdat het kwaad ontdekt was en hij zich bij de kapitein moet melden!

Toen hij zich meldde, nadat hij vliegensvlug naar Krabbendijke was gegaan, moest hij aan de kapitein verslag uitbrengen en zeggen, waarom hij dit toch gedaan had. Onomwonden vertelde hij aan de kapitein de ware toedracht. Deze was zeer verbaasd, want hij kende Willemse goed en wist dat hij een eerlijke jongen was. Dikwijls had hij met hem over het geloof gesproken en gezien, als hij ergens op wacht stond, dat hij daar in de ,eenzaamheid op zijn knieën lag te bidden en dan ook bad voor de overheid, land en kerk. De kapitein was vaak door Willemse vermaand als hij vloekte. Nu stond deze zelfde soldaat voor hem als een leugenaar en een bedrieger!

De kapitein zei dan ook: 'Willemse, wat moet ik nu nog van je geloven? Het vertrouwen, dat ik in je had, is geschokt! Voortaan kan ik je niet meer vertrouwen!'

Toen viel Willemse op zijn knieën voor de kapitein en zei, onder een vloed van tranen: 'Ik ben het waard om doodgetrapt te worden, kapitein! Schop en sla me maar, dat heb ik verdiend!'

De kapitein pakte hem bij de arm en richtte hem op. Hij zei: 'Ik schop je niet en ik sla je niet. Ik zal dit geval in beraad houden, Willemse. Je kunt gaan!'

Innerlijk was Willemse gebroken. Hij had immers niet alleen de krijgswet overtreden, maar bovenal tegen God gezondigd! Hij voelde dat hij waard was om voor altijd de gunst en gemeenschap van de Heere te missen. Zo is het goed te begrijpen dat de belijdenis over zijn lippen kwam: *'Ik heb gedaan, dat kwaad is in Uw ogen; dies ben ik, Heere, Uw gramschap dubbel waardig!'*

Na afscheid genomen te hebben van de oefenaar en de Krabbendijkse kerkenraad, bracht ik mijn vriend naar zijn standplaats. Onderweg overdachten we alles, wat we in de kerk gehoord hadden. Jezus zei tegen Petrus: 'Simon, Simon, de satan heeft u zeer begeerd te ziften als de tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.' Nog kende Petrus toen zijn zwakheid niet, neen, hij zei: 'Al moest ik ook met U sterven, maar U verloochenen, dat nooit!' Dit zeiden al Jezus' discipelen Petrus na en dit zegt al Gods volk, als het nog weinig zelfkennis heeft leren beoefenen en nog denkt van kracht tot kracht steeds voort te zullen gaan. Het is zo nodig, dat Gods volk eens in de zaal van Kajafas terechtkomt: daar leert het om niet op eigen benen te kunnen staan!

Zo was het ook met Willemse, mijn vriend, gegaan. Ook hij zong te hoog, soms boven alles uit en dan hoorde hij niemand dan zichzelf! Maar nu zong hij gelukkig een toontje lager.

Vijf maanden bleef de compagnie in Rilland. Nog denk ik wel eens aan de gezellige uurtjes, die ik te midden van Gods volk in de gezelschappen mocht doorbrengen. Toen kwam dit nog veel voor. Jammer, dat deze onderlinge bijeenkomsten nu zo weinig meer voorkomen. Dat is geen gunstig teken: ver van elkaar leven is ver van God leven!

De tijd brak aan, dat we vertrekken zouden. Een paar dagen daarvoor was de vrouw van boer Bouman jarig en ik was ook uitgenodigd. Ik wilde dit niet afslaan, want ik had van deze mensen veel vriendschap genoten. Er was een grote boerenfamilie bij elkaar; de boerin deed haar best om het gezellig te maken

Het werd avond en enkele gasten moesten naar de trein gebracht worden. De boer vroeg, of ik dat even wilde doen, daar de paarden van de boer al in de wei liepen. Ik nam één van mijn legerpaarden, spande het voor de koets en reed de vier passagiers naar het station. De dochter van de boer deed hen uitgeleide; zij zat naast me op de bok. Bij het station namen we afscheid van de gasten. Ik draaide de koets, maar bij het draaien raakte het ene voorwiel vast onder de koets, en daar lagen me met de koets ondersteboven.

Gelukkig waren er veel mensen op het station. Een paar grepen het paard, anderen hielpen de dochter van de boer en mij weer overeind. Maar toen bemerkte ik, dat mijn broek gescheurd was! Ik bleek met mijn zitvlak in de glasscherven van de koets terecht te zijn gekomen! Ik bloedde dan ook behoorlijk. Met vereende krachten werd de koets overeind gezet en nadat nog het een en ander provisorisch gerepareerd was, kon ik de thuisreis weer aanvaarden.

Zo verliep dan het afscheid van de standplaats Rilland-Bath!

Een wonderlijke besturing; een koud nachtlgies

Het doel van de reis was Axel, een plaatsje in Zeeuws-Vlaanderen. Na een voorspoedige tocht kwam ik er met de compagnie aan.

Ik werd bij een smid ingekwartierd. Het gezin was Hervormd. Het waren zeer nette mensen, deze middenstanders. Twee zoons en twee dochters waren nog thuis, twee dochters waren getrouwd. In dit kinderrijke gezin werd ik liefderijk opgenomen; al gauw leek het, of ik erbij hoorde.

Elke zondag kon ik weer naar de kerk; ook volgde ik er de catechisatie, die dominee Overduin van Terneuzen - de consulent - er gaf. Bij de ouderlingen van de gemeente vond ik ook een goed tehuis. Er was daar in Axel nogal wat volk van God; er was een onderlinge band, zodat elke zondagavond het gezelschap bij elkaar kwam om over de wegen des Heeren, die Hij met Zijn volk hield, te spreken.

Ook mijn vriend, Willemse, die nu in Clinge (vlakbij Axel) lag, kwam dan op het gezelschap. Wat dit allemaal voor mij betekende kon ik toen niet bezien; het was, of een verborgen kracht mij weerhield van de ijdelheden van het soldatenleven.

Ik had een innerlijke drang om bij Gods volk te mogen zijn, al was het onder de tafel, als ik er maar bij mocht zijn. Ik achtte dat volk zó gelukkig! Met tranen in mijn ogen kon ik dat lieve volk nastaren. Dat smartelijke gevoel, dat ik dit nu nog miste, wat die mensen mochten bezitten, de wetenschap nog onbekeerd te zijn, dit was voor mij het ergste dat bestond! Ik kon het dan ook niet nalaten om daarover te spreken met mijn kameraden. Ook de oversten kregen van mij een ernstige vermaning als zij vloekten. Dat verwekte

soms spot, of ook haat tegen mij, zodat ik op mijn hoede moest zijn om vooral niets te doen, waarop zij aanmerkingen konden maken.

Het was daar in Axel een druk leven voor mij. De eerste weken moest ik elke dag met de paarden en wagen naar de een of andere plaats rijden om materiaal, dat de soldaten nodig hadden, te vervoeren. Er was tijdens al die verplaatsingen veel, dat de soldaten zelf niet konden dragen. Daar waren de treinsoldaten dan voor nodig.

Op een middag, om vier uur, kreeg ik bevel om met de wagen naar Nieuw-Namen te gaan. De troep die daar lag, moest de volgende dag verplaatst worden naar Philippine, een mars van ongeveer zeven uur.

Het was december en het regende en stormde geweldig. Onderweg, in Hulst, ging ik eerst in een hotelletje een boterham eten met een kopje koffie erbij. Toen ik vertrekken wilde, vroeg ik aan de kastelein de weg naar Nieuw-Namen. De man beduidde mij, hoe ik rijden moest, maar het was zo donker en zulk slecht zicht, dat ik mijn paarden voor de wagen niet eens zag! Daar zat ik dan op mijn wagen: de regen viel in stromen neer, de storm gierde langs de wagen, van de bomen langs de weg vlogen takken af, kortom het was een noodtoestand!

Wat moest ik nu doen? M'n paarden sturen kon ik niet, want ik zag geen weg. De dieren stapten langzaam door en ik liet de teugels maar hangen. Ik gaf me over aan de voorzienigheid Gods en bad in stilte, of de Heere mij wilde leiden en brengen waar ik moest zijn, want zelf wist ik het niet meer. Ik was in gevaar! Eindelijk hielden de paarden stil en wat was dát voor mij een wonder: we stonden stil voor het bureau, waar ik me moest melden. De Heere had uitkomst gegeven!

Nadat ik me gemeld had, kreeg ik een briefje met een adres van een boer buiten het dorp; daar kon ik inkwartiering krijgen. Ik liep naar buiten, ging voor mijn paarden staan en hield hen het briefje voor en zei: 'Daar moeten we zijn!' Ik stapte op de wagen en zei: 'Vooruit!' De paarden liepen weer verder en ik zat biddend te wachten hoe alles af zou lopen.

Na een kwartier hielden de paarden stil en... ik was op het juiste adres, zoals op het briefje vermeld stond.

De regen was inmiddels opgehouden, maar het was zo donker, dat ik geen schuur of huis zag staan. Toen ontdekte ik een klein lichtpuntje, ging er op af en zag een klein raampje in de voordeur van het huis, waardoor een flauw lichtje in de gang te zien was. Een bel was niet te vinden; ik klopte aan en keek afwachtend door het raampje. Daar zag ik een grote, dikke man door de gang aan komen waggelen. 'O,' dacht ik, 'dat voorspelt niet veel goeds!'.

De deur werd open gedaan en de boer vroeg bars: 'Wat moet dat!' Ik zei: 'Hier is een briefje!' 'Een briefje?' vroeg de boer. 'En wat staat daar in '1' 'Inkwartiering voor een soldaat met twee paarden,' antwoordde ik.

'Je zoekt maar een plekje op in de schuur,' zei de boer en, flap, dicht ging de deur! Ik stond weer in het donker. Waar was de schuur? Waar waren de deuren?

Ik kon liet Godsbestuur in Zijn nooit te vatten voorzienigheid niet feilen, want opeens was het, alsof ik op vaders hofstee was, waar ik elk hoekje kende! Ik stapte, zonder te zoeken, naar de schuur toe, behoefde dun niet te tasten, maar stak mijn hand uit alsof het klaarlichte dag was, opende een kleine deur en stapte naar binnen. Ik ging rechtsaf en daar stond op een plank een lantaarn met een doos lucifers erbij. Het was een wonder! Ik stak de lantaarn aan en ging in de schuur op zoek naar een plaatsje voor de paarden. Ik vond een stalletje, waarin twee kalfjes liepen. 'O,' dacht ik, 'jullie moeten de schuur in,

dan kunnen mijn paarden hier staan.'

Hij deed de kalfjes in de schuur, ging zijn paarden uitspannen en zette ze op stal. Toen ging hij eten voor de dieren opzoeken en vond een graanzolder waar haver en hooi in overvloed lag. Ik kon mijn paarden dus een lekker maal bezorgen en dacht: 'Die dieren hebben dat wel verdiend!'

Ik had ook honger en liep naar het dorp. In een paar cafés vroeg ik om brood en koffie, maar men kon of wilde mij niet helpen. Toen kwam ik een soldaat tegen aan wie ik vroeg, waar de keuken was. Ik kon hem bijna niet verstaan, omdat de soldaat Limburgs sprak, maar zoveel begreep ik toch wel, dat de keuken buiten het dorp in een wei was. Ik ging er op af en kwam tussen allemaal Limburgers terecht. Ik kreeg een rond wit broodje van vier ons en daar kon ik mee naar de boerderij. Met een beetje water uit de put kon ik de helft van mijn rantsoen opeten.

Mijn nachtlogies was gauw gereed gemaakt. Ik vleide me neer in een hoop hooi met de natte paardendeakens over me heen. Weldra sliep ik als een roos. Het was dan ook al ochtend, toen de knechten van de boer in de schuur kwamen, dat ik wakker werd. Ik stond vlug op en ging mijn paarden voeren.

Het zou die dag een lange mars worden van Nieuw-Namen naar Philippine. Het vroor; de plassen waren één ijskorst en mijn kleren, die nog niet droog waren, werden zo stijf als een plank, wat wel lastig was. Van Nieuw-Namen ging de reis dus eerst naar Philippine, daarna naar mijn standplaats Axel. Het was al weer nacht toen ik aankwam, vermoeid, maar zonder nadelige gevolgen voor mijn gezondheid te hebben ervaren.

Een oplichter; de mosselziekte; treinsoldaat af

Inmiddels had ik een andere kameraad gekregen: Note was met zakenverlof en voor hem in de plaats kwam een zekere Fluiter van de veldartillerie.

De eerste kennismaking met Fluiter gaf mij een goede indruk van de man; hij was kalm, ingetogen zelfs. Fluiter kwam bij Koning in hetzelfde kwartier te liggen, bij een boer even buiten het dorp. Hij won al gauw het vertrouwen van die boer. Soms, als de boer uit de Bijbel las, kwamen bij Fluiter de tranen in de ogen en dan vroeg hij, of de baas nog een stukje wilde voorlezen, omdat hij het zo graag hoorde.

Dat ging zo een poosje door, maar op zekere morgen kreeg Fluiter van de postbode een briefkaart met de volgende inhoud: 'Lieve broer, ik heb gehoord dat je in Axel ligt en ik lig in Terneuzen met het schip; ik heb wacht en kan dus niet komen. Is het niet mogelijk dat jij naar mij komt, het is nu al drie jaar geleden dat wij elkaar gezien hebben; ik hoop dat het kan, in afwachting, je liefhebbende broer H. Fluiter, schip 'de Hoop'.'

Deze briefkaart liet hij de baas lezen en verzocht hem vriendelijk zijn fiets te mogen gebruiken. (Het was een nieuwe fiets.) De baas gaf hem gulweg zijn fiets en wenste hem een goede reis. Het was toen zaterdag. 's Maandagsmorgens kwam Fluiter boven water, maar zonder fiets! Met tranen in zijn ogen en gedrukte stem zei hij tegen de baas, dat de fiets gestolen was, terwijl hij op het schip was.

De baas vertrouwde de zaak niet helemaal en deed aangifte bij de politie. Toen kwam al gauw aan het licht, dat er helemaal geen schip 'de Hoop' in de haven van Terneuzen had gelegen en bij confrontatie bleek, dat Fluiter de briefkaart zelf had geschreven. Daarna viel hij door de mand en bekende, dat hij de fiets had verkocht en er goede zwier gemaakt had met zijn kornuiten.

Begrijpelijk is, dat daarna de vriendschap tussen Fluiter en de boer met zijn vrouw voorgoed verbroken was. Het gevolg was ook, dat de boer voortaan geen enkele soldaat

meer vertrouwde. (Later zal er over Fluiter nog wel meer geschreven worden.)

Ik kreeg weer opdracht om met paard en wagen op een bepaald adres te komen. Daar werd de wagen volgeladen met prikkeldraadrollen, die naar Philippine gebracht moesten worden, waar een draadversperring moest komen. Onder geleide van een foerier verliep de reis voorspoedig. Toen we er aankwamen en de wagen gelost was, stelde de foerier voor om eerst in een café wat te eten en het paard te laten rusten en te verzorgen. Ik gehoorzaamde, spande mijn paard uit en ging het café binnen nadat ik het paard verzorgd had. De foerier had al een maaltijd klaar: brood met koffie en ook had hij een emmer mossels laten koken. Al gauw stonden de mossels dampend op tafel. We pelden de mossels en legden ze in citroensap, wat heerlijk smaakte. Ik kende geen mossels, maar liet ze me goed smaken. Toch liet ik voor de foerier de grootste portie. Toen de maaltijd beëindigd was, zei de foerier: 'Kot, toch zeker nog een glaasje?'

Ik bedankte er vriendelijk voor, dankte voor de maaltijd en ging de krant lezen. De foerier leegde het ene glaasje na het andere en had weldra zoveel gedronken, dat hij wartaal begon uit te slaan. Ik zei, dat het tijd werd om naar huis te gaan. Het kostte hem nogal moeite om de foerier mee te krijgen, maar het kwam toch voor elkaar. De reis begon goed, maar we hadden nog niet ver gereden, of ik werd onwel, zo erg, dat ik dacht dat ik ging sterven. Ik zei tegen de foerier: 'Ik heb het zo benauwd, het is of mijn adem wordt afgesneden!'

De foerier werd ook bang, hij wist geen raad en zei: 'Hoe moet ik dan thuiskomen? Ik weet het paard niet te sturen... en 't is zo donker!'

Ik dacht ook: 'Nu moest ik eens sterven... en dat is God ontmoeten! Ik sta voor eigen rekening, ik heb geen Borg voor mijn schuld en geen God voor mijn hart!' Het was aan alle zijden benauwd; in stilte stegen de verzuchtingen op tot God, Die alleen helpen kan. Ondertussen stapte het paard rustig door en stoorde zich niet aan de klachten die achter hem in de wagen geslaakt werden.

Eindelijk kwamen we dan toch nog behouden thuis. We reden naar de keuken, waar nog het een en ander gelost moest worden. In de keuken was een sergeant, die tegen mij zei, dat hij moest verhuizen, van de smid naar de barak, en dat hij voortaan bij de troep moest slapen. Ik zei: 'Dat kan nu niet, want ik ben ziek en 't is nacht!'

'Daar heb ik niets mee te maken', zie de barse sergeant, 'ik gelast je, dat je naar de barak verhuist, of het nu nacht is, of dat je ziek bent..., je gáát!' Tot driemaal toe beval de sergeant mij, dat ik moest verhuizen. Toen zei ik: 'Ik doe het niet!' En ik ging weg, reed naar de smid en spande mijn paard uit. Binnen brandde nog licht en ik belde aan. De vrouw deed open en liet me binnen. Ik vertelde, dat ik me zo ziek voelde. De smidsvrouw bekeek me eens goed en zei, dat ik zo opgezwollen was. Ze vroeg: 'Heb je soms mossels gegeten?'

En toen ik dat beaamde: 'O, dan weet ik het al, jij hebt de mosselziekte! Ik zal gauw een pannetje melk warm maken en den drink jij je buik maar vol met melk, dan zal het wel overgaan'. De andere morgen was het wel wat gezakt, maar ik was toch nog niet beter. M'n gezicht was nog erg opgezwollen, zelfs mijn neus en oren waren dik. Om acht uur 's morgens kwam een ordonnans me zeggen, dat ik direct bij de majoor moest komen. Ik ging; toen ik bij de majoor kwam, zag ik al, dat het daar niet best was: de man begon te schelden en te vloeken en zei, dat hij 's nachts alles gehoord had en ik dienst geweigerd had! Ik zou zwaar gestraft worden! Er zou van alles rapport worden opgemaakt en dan zou ik er wel meer van horen! Daar schrok ik wel een beetje van; in gedachten zag ik me

al overgeplaatst naar Hoorn in het bandietenkamp. Weer moest ik zuchten, dat de Heere toch alles wist! Om twaalf uur moest ik op het bureau bij de kapitein komen.

'Zo Kot', begon de kapitein, 'ik heb hier een rapport met een zware aanklacht: je hebt dienst geweigerd! Dat komt toch niet met jouw principes overeen? Vertel maar eens hoe het allemaal gegaan is.'

Ik vertelde in geuren en kleuren de gehele toedracht. Natuurlijk zei ik niet, dat de foerier een glaasje teveel gedronken had; dat hield ik zorgvuldig tussen m'n tanden. Wel vertelde ik, dat de foerier het in de gegeven omstandigheden ook heel moeilijk had gehad. De kapitein vond het van die sergeant erg onbillijk om midden in de nacht een zieke soldaat, nadat deze zo'n reis achter de rug had, op te dragen om te verhuizen, terwijl er geen noodzaak toe was en er niemand en niets mee gebaat was. De foerier, die juist op het bureau was, bevestigde alles wat ik verteld had, 't was de zuivere waarheid! De kapitein zei: 'Wegens verzachtende omstandigheden zal ik je de lichtste straf opleggen. Omdat je gezegd hebt: 'Ik doe het niet!', zal ik je straffen; had je gezegd: 'Ik kán het niet!', dan zou ik je niet gestraft hebben... ; je krijgt twee dagen licht arrest! Je kunt gaan!'

Ik was bijzonder opgelucht bij het horen van zo'n lichte straf. Maar juist toen ik uit het bureau kwam, ontmoette ik de majoor die het rapport had opgemaakt 'Wel', zie hij met een grijnslach tegen mij, 'hoe is 't afgelopen?'

'Twee dagen licht maar?' zei de majoor ongelovig. Ik zag zijn gezicht betrekken en hoorde hem zeggen: 'Dat zullen we eens zien!' En weg was hij. Ik was nu voorbereid op de dingen die komen zouden, want hij begreep best, dat de majoor iets zou bedenken om mij te treffen! De volgende dag werd ik dan ook bij de troep ingedeeld. Mijn baan als treinsoldaat was dus plotseling ten einde.

Ondertussen was ik al verhuisd naar de barak, waarin de compagnie was ondergebracht.

Op wacht; een kopje koffie; Fluiter wordt gevaarlijk; rumoer in Biggekerke

Wat voelde ik me vreemd nu ik niet meer bij de smid was en afscheid van zijn paard en wagen had moeten nemen! Al die tijd had ik me zo vrij als een vogeltje in de lucht kunnen bewegen... en nu was ik opeens ingedeeld bij de troep!

Ik kreeg een geweer, een ransel en alles wat bij een gewone uitrusting behoorde. Dezelfde morgen moest ik op wacht, iets wat ik nog nooit gedaan had. Om tien uur stond ik met mijn geweer op m'n schouder, even buiten het dorp aan de straatweg naar Hulst. In het zogenaamde 'schildershuisje' hing een lei met een griffel eraan; hierop moest ik noteren wat er zoal passeerde. Ik moest alle voertuigen aanhouden en controleren op smokkelwaar, eveneens alle verdachte personen.

Daar stond ik...! M'n wachttijd was nog maar juist ingegaan, of er kwam een vrouw aangelopen. Moeizaam kwam ze dichterbij en ik hoorde bij het verzetten van haar benen papier ritselen. Ik ging naar haar toe en hield haar staande. Ik zei: 'Vrouwtje, ik geloof dat je meer onder je kleren hebt dan toegestaan is! Wat moet ik met je doen? Je hebt smokkelwaar onder je kleren!'

'Och, soldaatje', zei ze en begon te huilen, 'ik ben moeder van een groot gezin en nu kon ik het een en ander kopen, wat we erg nodig hebben en haast niet te krijgen is'. Ik dacht: 'Wat moet ik nu doen? De vrouw hier twee uur bij me houden en overdragen aan de wachtcommandant?' Dat zag hij toch ook niet erg zitten en zei ten einde raad: 'Loop maar door, hoor.' Ik merkte wel aan die vrouw, dat ze mij wel om m'n hals had willen vliegen, zo dankbaar was ze! Zo, dat was achter de rug.

Toen zag ik een auto aankomen; ik gaf het stopteken, maar de wagen verminderde geen

vaart...! In minder dan geen tijd had ik mijn geweer in de aanslag gericht op de auto. Met een ruk stond die toen stil! Ik ging naar het portier bij de chauffeur en vroeg, waar hij vandaan kwam.

'Uit Hulst', zei de man kortaf.

'Waar gaat u naar toe?', vroeg ik.

'Naar Axel', zei de chauffeur.

'Mag ik even uw papieren bekijken?' vroeg ik zakelijk.

'Schildwacht!' klonk het opeens naast me. Verbaasd keek ik en zag een hoge officier die zijn hoofd uit het achterste portierraam stad. (Het bleek achteraf niemand minder dan generaal Snijders te zijn!)

'Kent u mij niet?' vroeg de officier.

'Nee, meneer', zei ik netjes, 'ik ken u niet en ik heb u ook nog nooit gezien bij mijn beste weten.'

'Maar', zei de officier, 'ik ben immers generaal Snijders! Vertel me eens soldaat, hoe lang bent u dan nog maar in dienst?'

'Tweeëneenhalf jaar', zei ik.

'En heb je dan geen rangen van officieren geleerd?'

'Nooit geleerd, generaal', zei ik.

'En heb je dan die vlaggetjes niet voor op de auto gezien?'

'Ja', zei ik, 'maar ik weet niet, wat dat betekent. Maar als u generaal Snijders bent, rijd dan maar door'. En ik hing mijn geweer over mijn schouder en groette. De generaal schudde zijn hoofd maar eens en liet de chauffeur doorrijden. Het duurde geen tien minuten, of de korporaal kwam met een soldaat om mij af te lossen. Die korporaal zei tegen mij: 'Wat heb je nu weer uitgehaald? Daar zal wat voor je op zitten! De wachtcommandant is zo kwaad op je, bar gewoon! De generaal is bij ons geweest, heeft de wacht geïnspecteerd en gezegd, dat je onmiddellijk van je post moest worden gehaald en dat je niet meer op wacht mag, zolang je de dienst niet beter kent! Hij zei ook nog, dat je de officiersrang niet eens kent en dat je zeer gevaarlijk deed met je geweer!' Het liep met een schrobbering af en ik was klaar met het wachtlopen.

De andere morgen moest ik met de troep mee. Ze hadden een oefening in marsveiligheidsdienst. Wat dat inhield wist ik ook niet, maar ik hoorde het van de andere soldaten.

Model gepakt moesten we aantreden; de jongens hadden mij geholpen, want ik wist niet hoe ik dat voor elkaar moest krijgen. Iedereen stond aangetreden en de majoor riep: 'Geef acht! Rechts richten! Sta! Links uit de flank... mars!' Ik draaide prompt verkeerd en botste tegen een andere jongen op.

De majoor woedend natuurlijk: 'Hé, Kot! Je bent hier niet bij de paarden, hoor! Beter opletten, anders mag je niet meer met ons mee!' Zo marcheerden we het dorp uit en de polder in; daar hielden we halt en werden de posten verdeeld: eerst twee man, dat waren de 'voelhorens', dan zeven man, die vormden de 'spits', dan twee man, het zogenaamde 'dubbelrot', dan de 'voorhoede', en eindelijk de 'hoofdmacht'. Tussen de voorhoede en de hoofdmacht bevond zich een 'verbindingsman'. Die dag kreeg ik deze taak toegewezen...

Daar stond ik, boven op een dijk. Vlakbij was een huisje. Een vrouw kwam naar buiten en vroeg of ik een kopje koffie wilde hebben. 'Wel graag;', zei ik, want het was koud. Ik stond heerlijk van mijn kopje koffie te genieten, een lekker koekje was erbij, en daar kwam een ruiter in galop over de dijk aanrennen. Ik dacht aan een ordonnans, maar toen

de ruiter dichterbij kwam, bleek hij een grootmajoor te zijn! Hij hield zijn paard stil en begon op mij te schelden: 'Oud wijf! 't Is dienst en moet je nú koffie drinken?! Ga onder aan de dijk staan!'

Ik gaf vlug mijn kopje aan de vrouw en ging naar de voet van de dijk. 'Ja, wat moet ik nu hier onder aan de dijk doen?' dacht ik. Ik had misschien een half uur daar gezeten en dacht: 'Ik ga naar huis, de troep is misschien al lang weg!' Ik ging de dijk op en zag de troep aankomen, dat was de hoofdmacht; de voorhoede was nergens meer te vinden...! De oefening was volkomen in de soep gelopen, doordat ik het sein niet had gegeven, dat de troep voorwaarts moest. (Maar niemand had mij dat bevel gegeven!) De majoor was woedend op mij en zei, dat ik nog dommer was dan een ezel. De troep keerde huiswaarts en ik werd weggestuurd naar mijn paarden en mocht niet meer mee met de troep.

Het kerkelijk leven in Axel zal ik niet licht vergeten: als ik maar een ogenblik tijd had, zocht ik Gods volk op. Maar ook aan het verblijf in Axel kwam een eind. We gingen verhuizen, ditmaal zou de reis gaan naar Biggekerke op het eiland Walcheren. De tocht ging door Terneuzen, een nacht moesten we daar slapen; toen naar Goes na de overtocht over de Westerschelde naar Hoedekenskerke. In Goes werd de troep van zaterdag tot maandag ingekwartierd. Ik kwam in een mooi herenhuys te liggen; alles wees erop, dat de bewoners welvarende mensen waren. In godsdienstig opzicht bleken ze erg 'licht' te zijn. De zondag bracht ik dan ook maar op mijn kamertje door.

Maar op de zaterdagavond gebeurde er eerst nog iets: zoals dat gaat met jonge mensen en vooral in het soldatenleven zwermde de troep die avond uit om Goes te verkennen - met alles wat daarbij hoorde! Fluiter was ook bij de troep. Op straat ontmoette deze losbol een meisje waarmee hij vroeger gegaan had. Hij vroeg haar of ze met hem mee ging, maar ze weigerde. Toen ging Fluiter naar z'n kwartier, haalde zijn karabijn, laadde hem, verborg het schiettuig onder zijn cape (of pellerien) en ging ermee de straat op. Weer ontmoette hij het meisje, vroeg haar opnieuw, maar ze wilde niet. Toen haalde hij zijn karabijn tevoorschijn, het meisje vluchtte... Fluiter schoot, miste het meisje, maar trof een reiziger die in de stationshal - waarvoor de affaire zich afspeelde - naar de vertrektijden van de treinen stond te kijken. De man zakte in elkaar. (Later bleek, dat hij niet levensgevaarlijk gewond was.) Twee militairen die er juist aankwamen en alles zagen gebeuren overmeesterden Fluiter en namen hem zijn karabijn af. Ze leverden hem over aan de politie, die vlug ter plaatse was. Fluiter werd in voorarrest gehouden.

Verder verliep de reis zonder bijzonderheden, eerst van Goes naar Middelburg, waar we ook weer een nacht overbleven, en de andere dag naar Biggekerke.

Biggekerke was een stil dorpje, de bevolking bestond uit rustige en eenvoudige mensen. De Walcherse dracht was er nog van klein tot groot in ere, tot roem van 't voorgeslacht. Midden in het dorp stond de oude kerk met in een ring er omheen de lage huizen en werkplaatsen. De smid had er zijn smederij; in de travalje ervoor werden de boerenpaarden beslagen. Rondom het dorp lagen de uitgestrekte akkers, zowel bouw- als weidegrond, versierd met runderkudden, paarden en schapen. Vanaf het dorpje had men een prachtig gezicht op de hoge duinen bij Zoutelande met ervoor de fraaie bosrand, waarin allerlei vogels welig tierden en hun zang tot ver in de omtrek lieten horen, vooral de vele nachtegalen!

Ook was het een mooi gezicht om de wilde konijntjes te zien dartelen in de duinen en op de 'vronen', het land vóór de duinstrook. En wanneer men op de duintoppen stond keek men ver de Noordzee op tot aan de verre gezichtseinder. Mooi was het om de schepen op

de golven te zien dansen, vooral hij stormweer. Ook de onderzeeboten waren daar duidelijk te zien als ze aan het wateroppervlakte kwamen en dan weer langzaam in het water wegzonken. Ik kon dan ook daar in die stille duinen Gods schepping bewonderen: de zee, het land, met alles wat erop en in was! Wat was Walcheren, 'de tuin van Zeeland', toen nog mooi!

De meeste mensen van Biggekerke leefden van de landbouw. Er waren enkele palingvisseren. Bij een van hen werd ik ingekwartierd. Toen ik me daar meldde kwam de vrouw naar de deur, gekleed in Walcherse dracht, met blote armen. Het was een flinke, jonge, knappe vrouw, die vast niet ver van de honderd kilogram bleef... Ik beging in onbedachtzaamheid de fout om die vrouw hij haar armen te grijpen alsof ik wilde zeggen: 'Zo, dus u bent dan mijn pleegmoeder?' Maar eer ik wat gezegd had, kreeg ik een oorvijs die goed raak was. Gelukkig stond m'n hoofd goed vast op m'n lijf, want anders had ze het eraf geslagen! Diep beledigd beet de jonge reuzin mij toe: 'Je blijft van mijn lijf af! Ik heb een man, begrijp je!'

Daar stond ik dan bij mijn toekomstige kostjuffrouw en kon tegen haar logische taal niets inbrengen, maar dacht wel: 'Dat is een flinke vrouw, daar kan ik me wel aan toevertrouwen'. Toch mocht ik binnenkomen. Ik was erg stil, dat begrijp je. Ik dacht: 'Straks komt de baas thuis en dan zal ze alles vertellen en word ik weggestuurd!'

Maar ze zei over het gebeurde niets. Het duurde dan ook niet lang, of ze begon mij beter te leren kennen en eer ik drie weken in huis was, werd ik behandeld als één van haar eigen kinderen. Ze waste m'n overhemd en streek voor mij; ook kreeg ik menige portie paling opgediend. Ze bood dan ook haar excuus aan voor die tik, waarvan ze spijt had. Maar ik zei: 'Ik vond het flink van u en het is voor mij een goede les geweest, die ik m'n hele leven lang niet meer vergeten zal!'

Op het dorp was ik al gauw thuis; ik kreeg er kennis aan twee boeren. Eén van hen was lid van de Gereformeerde Gemeente in Meliskerke, het dorpje een paar kilometer van Biggekerke vandaan. Die reed elke zondag met het rijtuig met zijn vrouw en dochter naar de kerk en dan mocht ik ook mee. 't Gebeurde ook wel, dat ik met de vrouw en dochter reed, als de boer eens niet kon.

Alles is aan verandering onderhevig, zo ook in dienst: vandaag is het zus en morgen weer anders. De paarden die ze in augustus 1914 gekregen hadden, werden vervangen door andere dieren, maar het spreekwoord zegt: alle verandering is nog geen verbetering; dat was ook hierbij het geval: de eerste paarden die ik had, waren prachtige en flinke makke dieren, maar de één werd afgekeurd omdat 'hij' drachtig was en mocht naar de eigenaar terug, de andere was van een slepersbedrijf en op verzoek van de eigenaar mocht hij terug naar de oude stal. Ervoor in de plaats kreeg ik een oud rijpaardje van de cavalerie; het was wel een lief beestje, 't was net een hondje en liep mij overal achterna. De andere was een deugniet die liever achteruit liep dan vooruit, zodat ik hem eerst moest leren om gewoon vooruit te gaan. Met veel geduld gelukte het toch hem berijdbaar te krijgen.

Voor de gevangen Fluiter was er ook één, dat was zo wild dat er beslist niets mee te beginnen was; alles sloeg hij stuk, er bleef van zijn tuig weinig over als hij opgetuigd werd. Zodoende bleef het paard werkeloos op stal staan. De ene boer, waar ik wel kwam, had twee driejarige paarden die nog nooit een toom hadden aangehad en waar nog niemand op gereden had. Die boer zei: 'Kot, die paarden kun jij wel eens toomwijs maken.' Ik vond het best, legde de stijgbeugels op één ervan, en ging elke avond uit rijden met zo'n jong dier.

Op een avond kwam ik op de terugtocht de kapitein tegen, die tegen mij zei: 'Wie heeft jou permissie gegeven om op dat paard te rijden?' (De man dacht, dat het een dienstpaard was.) Ik zei: 'Dit is een paard van een boer, waar ik in mijn vrije tijd op mag rijden.' Hij vroeg: 'Waarom doe je dat dan?' 'Om het te dresseren,' zei ik. De kapitein kwam op een idee en zei: 'Dan kun je ook dat paard, dat nu zo maar op stal staat wel dressereren.'

'Ja, zei ik, 'maar dan moet ik er mee mogen doen, wat ik wil.'

'Dat mag,' zei de kapitein, 'als je hem maar onder de duim weet te krijgen, hoe je dat doet kan me niet schelen.' De volgende dag haalde ik dat paard van stal, legde er de stijgbeugels op en sprong erop. Ik reed er mee naar de duinen waar ik ruim anderhalf uur in galop door het mulle zand sjouwde, zonder tussenpozen. 't Paard werd moe en drijfnat van 't zweet, maar ik reed zo lang door tot ik het paard bijna niet meer vooruit kon krijgen. Toen reed ik naar Biggekerke en spande het direct met een andere flinke draver voor de wagen. Koning hielp mij en zou meerijden. Alles ging goed; Koning hield de paarden van voren bij de teugel vast. 'Los maar!' riep ik en meteen gaf ik die goede draver een tikje met de zweep..., het dier gehoorzaamde best en trok de wagen tegen de benen van de kwaaje en daar had je het lieve leven: het dier ging aan 't slaan en steigeren, geweldig! Koning was inmiddels ook bij mij op de bok geklommen Opeens schoot dat wilde paard met een schok vooruit en met grote sprongen, terwijl hij met z'n benen achteruit sloeg trok hij het andere en de wagen mee. In dolle vaart vlogen we rond de kerk langs de huisjes, zodat het daverde. Toen zag ik kans om het span een polderweg in te sturen! In volle ren ging het de polder in. We hielden met ons tweeën de teugels, maar er was geen houwen aan..., ze waren op hol geslagen en er zat voor ons niets anders op dan mee te rijden, zolang dan kon! We passeerden nog een boerenwagen; die knecht had de dolle paarden aan zien komen en zijn wagen uiterst rechts in de berm gezet.

Rakelings schoten wij er voorbij, maar we kwamen met de rechterwielen van de wagen in het slootje terecht. Hierdoor werd de wagen zó snel afgeremd, dat de paarden opeens hun dolle vaart kwijt waren en kalmeerden. Wij merkten, dat we niet zo hard meer behoefden te trekken. Ik zei: Laat maar los en laat ze maar hollen!'

Zo hadden ze een kwartier of twintig minuten gedraafd; het schuim mond onder de riemen van het tuig. Toen merkte ik, dat ze moe waren en de vaart minder werd. 'Zo', dacht ik, 'nu wordt het mijn 'tijd.' Ik zette zonder pardon de paarden aan tot galop! Op 't laatst werden de dieren zó moe, dat ze bijna niet meer vooruit konden. Even liet ik de dieren stappen en bracht ze toen in matige draf naar huis.

Het wilde paard liet alles met zich doen, zo mak was het geworden; 't leek wel een ander paard!

De andere dag moest ik naar Middelburg, met de foerier om inkopen te doen. Ik zette dat wilde paard weer voor de wagen en reed zonder moeilijkheden naar Middelburg. Ik kende het paard en het paard kende mij. Elke dag ging ik een tijdlang met dat paard rijden, dan eens naar Zoutelande, dan weer naar Meliskerke of ook wel naar Domburg. Het paard was afgericht en kon voortaan zonder moeilijkheden voor alles worden gebruikt.

De tijd ging door. Het voorarrest van Fluiter was ten einde; de man werd ontslagen en mocht voorlopig terug naar de compagnie. Voordat hij echter naar Biggekerke kwam, bezocht hij nog enkele cafés. In één ervan liet hij zijn jas hangen, zodat hij zonder in Biggekerke aankwam. Het was toen zaterdag. Fluiter meldde zich op 't bureau, waar hem het adres werd gegeven van de boer waar zijn twee paarden gestald waren; ook het ene dat ik getemd had.

Natuurlijk kwam hij ook naar mij en Koning toe en vroeg hoe alles ging. Ik vertelde hem over het bewuste paard en dat hij er voorzichtig mee om moest gaan om geen moeilijkheden te krijgen; het dier moest apart behandeld worden.

Het werd maandag. Fluiter kwam al vroeg naar mij toe en vroeg, of ik mee ging naar Middelburg om zijn vergeten jas in dat café te halen. Hij zou dan met mijn paarden en wagen rijden.

Ik dacht even na en zei toen: 'Vraag het maar aan Koning, die zal best meegaan.' Ik dacht: 'Dat loopt weer fout!' Die dag zou ik dan ook nooit vergeten; op die dag zou de Heere laten zien, dat Hij Zich niet laat bespotten...!

Een zekere Van Hout was met verlof geweest en had toen zijn militaire kleding maar verkocht. 's Maandagsmorgens kwam hij met verlof terug en had een domineespak aan: een geklede jas, gestreepte broek en hoge hoed! Alles liep in de war toen hij zo tussen de troep stond bij het aantreden. De sergeant wist geen orde te krijgen onder de mannen. Ze kwamen niet uitgelachen en de 'dominee' moest het van alle kanten ontgelden. De één gaf een klap op zijn hoed, de ander wilde, dat hij een preekje zou doen.

Hij werd door de sergeant weggestuurd, maar had geen schoenen aan, die had hij namelijk ook verkocht.

Die dag moest de compagnie naar Middelburg om in het badhuis daar te gaan baden en nadat Van Hout een ander pakje had aangetrokken vertrok de troep.

Van Hout en een zekere Van Balen moesten in Koudekerke een paar nieuwe schoenen gaan halen. Dat kon dan op de terugweg gebeuren; de troep kwam er. toch langs.

Ondertussen reden Fluiter en Koning de stad binnen. Ze stopten bij het café, waar Fluiter zijn jas had laten hangen. Fluiter ging naar binnen om z'n jas te halen en bestelde en passant een glas bier. Aan de kastelein vroeg hij beleefd, of hij aan z'n maat op de wagen ook een glas wilde brengen. De goedgekeerde kastelein deed dat; vlug pikte Fluiter een rijksdaalder uit de la en betaalde de twee biertjes aan de kastelein met diens eigen rijksdaalder. Hij kreeg f 2,20 terug...!

Opgeruimd trok het tweetal verder en bezochten van de twee gulden twintig het ene café na het andere.

Van Hout en Van Balen, die intussen met de troep in Middelburg waren en het eerst aan de beurt waren om te baden, vroegen aan de sergeant of ze alvast vooruit mochten gaan om de schoenen in Koudekerke te passen. Ze zouden daar wachten op de troep en zich weer erbij aansluiten. De sergeant vond het goed; de troep hoefde dan niet op die twee te wachten straks.

Van Hout en Van Balen togen op pad naar Koudekerke; ze waren echter nog niet ver buiten de stad, of daar passeerden hen Fluiter en Koning met de wagen.

Fluiter stopte en vroeg, of ze mee wilden rijden. Ze sprongen van achter op de wagen en gingen op een paar kolenkisten zitten. Fluiter legde de zweep over de paarden en in wilde galop verdween het spul naar Koudekerke. (De schoenen waren zeker vergeten!)

Toen ze door het dorp Koudekerke vlogen, zag de wacht die daar stond, hen aan komen hollen. Hij wilde de paarden tegenhouden, maar kreeg van Fluiter een draai met de zweep om z'n oren. Aan 't eind van de straat moesten ze een scherpe bocht om; met die snelheid ging dat niet, zodat het achterste gedeelte van de wagen tegen de hoek van het laatste huis hotste en opzij slingerde.

Van Hout en Van Balen, die daar niet op berekend waren, werden van de wagen geslingerd en kwamen in een brede sloot terecht.

Fluiter en Koning bekommerden zich niet om hun vrienden, maar sloegen er

onbarmhartig op los met de zweep. Het uiterste werd van de paarden gevergd.

De wachtcommandant in Koudekerke belde zijn collega in Biggekerke op en vertelde, dat er een wagen met twee mannen erop gepasseerd was en dat hij niet had kunnen constateren, of die kerels zat of zot waren. Ook deelde hij mee, dat bij hem in het wachtlokaal twee soldaten zaten, die van de wagen afgeslingerd waren en in de belendende sloot terecht waren gekomen. Hij zou hen van droge kleren voorzien en dan konden ze opgehaald worden.

Terwijl dit allemaal gebeurde, stond ik in de keuken een boterham te eten. Er kwam een majoor binnen die tegen mij zei: 'Zo Kot, nu zal het erop aankomen, jongen, want we zitten in de oorlog. Jij bent altijd zo vroom, dus nu mag je alvast wel gaan bidden hoor, misschien helpt dat wel, zodat we geen oorlog krijgen!'

Dit ging gepaard met grote vloeken. Daarna ging hij, net als de varkens, zonder te bidden zijn maaltijd gebruiken.

Ik vond dit allemaal verschrikkelijk en waarschuwde de majoor ernstig voor het vloeken en zei ook dat dit hem, als leidinggevend persoon in het leger, helemaal niet paste. Ook wees ik hem erop dat hij beter voor zijn eten kon bidden, dan zo te vloeken.

Toen was het, of de duivel in de man voer. De spottaal, die hij tegen mij uitbraakte, was zo schandelijk, dat er maar beter geen woord van op papier gezet kan worden.

Met gepaste vrijmoedigheid waarschuwde ik de man ernstig, maar de majoor gaf zich, door het dolle heen, bloot door te beweren: 'De eerste granaat die afgeschoten wordt, zal, hoop ik, in mijn administratiekist terecht komen, zodat er geen splinter meer van te vinden is!' (Wie weet, hoe de man met legergelden omgesprongen was!)

Ik zei: 'Dat voorspelt niet veel goeds, majoor! Het zou ook kunnen zijn, dat niet uw administratiekist, maar uzelf door die eerste granaat getroffen werd... en wat dan?'

De man begon driest te lachen en te spotten. Hij sloeg zich op de borst en riep: 'Ik ben kogelvrij, laat ze maar komen hoor!'

De politieke toestand tussen Engeland en Nederland was in die tijd erg gespannen; de politieke betrekkingen met ons land waren door Engeland verbroken en het stond ernaar dat Engeland aan ons land de oorlog zou verklaren. De Engelsen beweerden namelijk dat Nederland een Engelse oorlogsbodem had getorpedeerd, de 'Turbantia'. Later bleek, dat een Duitse onderzeeër de schuldige was.

Fluiter en Koning kwamen het dorp ingereden; de wacht stond gereed om de wagen aan te houden, maar dat bleek onmogelijk: Fluiter zwaaide woest met zijn zweep en de wachtsoldaten moesten opzij, wilden ze niet. onder de wagen terechtkomen.

Ongestoord bereikten de 'heren' de boerderij waar Fluiter ingekwartierd was. Terwijl Koning de dodelijk vermoeide paarden uitspande - de dieren waren wit van het schuim en dropen van het zweet - vloog Fluiter als een gek het dorp in naar het bureau, waar de kapitein op dat moment alleen was. Fluiter sprong, zonder zich te bedenken, bovenop de niets vermoedende officier. De kapitein vluchtte, met Fluiter op zijn rug, de straat op, waar ze over de keien rolden. Fluiter sloeg wat hij kon en raakte de kapitein, waar hij hem maar raken kon.

De wacht kwam in 't geweer om de kapitein te ontzetten en Fluiter te arresteren, maar .te soldaten vonden het zo prachtig, dat hun meerdere een pak slaag kreeg, dat ze, in plaats van de wildeman van hem af te halen, hem nog vaster op de kapitein drukten. Maar de sergeant kwam tussenbeide en beval: 'Jongens, pak Fluiter beet en breng hem in het wachtlokaal!' Spoedig was de kapitein ontzet en kon de woeste Fluiter in een speciaal

hiervoor afgesloten ruimte in het wachtlokaal worden opgesloten. De man ging als een dolle te keer, hij sloeg en trapte tegen deuren en planken. Toen werd het plotseling stil in het arrestantenhok. De sergeant dacht, dat Fluiter in slaap gevallen was...!

Maar, hoe het mogelijk was, begreep niemand later, Fluiter stond opeens vrij in een weiland achter het wachtlokaal! Hij trok z'n jas uit, smeed hem neer, sprong over een sloot en rende het dorp in.

Op een hoek van de straat kwam hij de bewuste kapitein tegen en viel heng weer aan. Ze rolden over straat, nu eens was de kapitein boven, dan Fluiter weer. Allebei sloegen ze, wat ze konden.

Daar kwam juist een majoor aan, die trok z'n sabel en sloeg er flink op los. Fluiter kreeg zulke raken klappen, dat hij de benen nam, achtervolgd door die majoor. Maar Fluiter wist beter de weg in de schuur dan de majoor. Hij stelde zich verdekt op en loste een schot uit zijn karabijn dat geladen stond in het hokje, waar hij en Koning sliepen. Gelukkig miste hij doel en de majoor kon de schuur uitvluchten. Fluiter bleef met z'n karabijn de wacht houden en bij het minste geluid schoot hij erop los, zodat niemand in de schuur durfde komen, ook de boer niet.

Wat dit moest worden kon niemand voorspellen; het was een gespannen toestand op het dorp, ook onder de bevolking. Die mensen waren zo iets helemaal niet gewoon in hun rustige, kalme dorpje.

Intussen was een sergeant met vier soldaten naar Koudekerke gemarcheerd om Van Hout en Van Balen, die twee andere avonturiers, te halen. Toen ze in Biggekerke aankwamen, werden de twee mannen als arrestanten behandeld en in hetzelfde hok, waar Fluiter uit ontsnapt was, opgesloten. ('t Vertrekje was ondertussen gerepareerd.)

Zo, daar zaten ze dan, maar wat moest er met hen gebeuren? Nadat de leiding zich in verbinding had gesteld met de bataljonscommandant, moesten de twee schuim-marcheerders naar de bomvrije kazerne in Middelburg worden gebracht.

Van Balen had pantoffels aan en moest, voordat hij naar Middelburg ging, een paar schoenen aantrekken. Onder geleide van een tweetal soldaten mocht hij de schoenen in zijn kwartier gaan halen. Van Balen ging naar boven, naar zijn kamer; de twee soldaten bleven onder aan de trap staan wachten, wat erg dom bleek te zijn...! Een ogenblik later verscheen Van Balen met zijn geweer bovenaan de trap en riep: 'Ga opzij!' Meteen loste hij een schot. De jongens vluchtten de keuken in; daar maakte Van Balen gebruik van en vluchtte door de voordeur de straat op.

Ik was daar juist op straat en zag de drieste kerel aankomen, met in beide handen zijn geweer, in een houding alsof hij op een vijand aanstormde!

Van Balen ging rechtstreeks naar het bureau. Doordat het een warme dag was stond daar het raam hoog opgeschoven. Als een wildeman verscheen Van Balen voor het raam, het geweer in de aanslag. De kapitein, de foerier en de majoor waren op dat ogenblik op het bureau aanwezig. De foerier zag opeens de loop van het geweer door het raam en riep nog: 'Dekken!'

Op hetzelfde ogenblik loste Van Balen een schot. De majoor stond juist een stuk voor te lezen, toen hij geraakt werd. Hij deed nog een paar passen en zakte toen dodelijk getroffen in elkaar: de kogel was door zijn longen en hart gegaan!

Voor de tweede maal wilde Van Balen vuren, maar, zoals later bleek, de lege huls was in de loop van het geweer teruggeschoten, zodat een volgende kogel niet in de loop wilde schieten. (Dit mag wel als een wonder beschouwd worden; zo iets gebeurt bijna nooit.)

Maar die ene kogel was genoeg; 't ging slechts om die 'kogelvrije majoor', die om twaalf uur nog zo gespot en gevloekt had en door mij zo ernstig gewaarschuwd was. Hij moest nu ervaren, dat hij niét kogelvrij was.

Toen Van Balen nog een paar keer had geprobeerd om te vuren, nam hij zijn geweer bij de loop en sloeg het op straat in twee stukken. Nu kon de wacht hem arresteren en in de boeien slaan

Ik was getuige van dit vreselijke gebeuren; ik zag ook de majoor zijn laatste adem uitblazen. Ik keek naar de majoor en deze keek naar mij; ieder had zijn gedachten. De man had het erg benauwd; bij elke ademhaling kwam er bloed mee, zodat hij in een grote plas bloed lag. Eindelijk stikte hij in zijn eigen bloed; het leven was ten einde en het was eeuwigheid voor hem. (Zijn lijk is naar Bergen op Zoom vervoerd en daar met militaire eer begraven.)

Ik moest met paard en wagen Van Balen naar Middelburg brengen; een sergeant en vier soldaten gingen mee met geladen geweer. Van Balen lag, geboeid aan handen en voeten, in de wagen. De reis verliep zonder moeilijkheden.

Intussen was Fluiter, die nog steeds met zijn karabijn in zijn kwartier had gelegen, door een Indische luitenant overmeesterd. Hij werd onder geleide naar Koudekerke gebracht. Het anders zo rustige dorpje Biggekerke was in hevige beroering gebracht; het was al diep in de nacht voordat alles weer tot rust was gekomen.

Dagenlang bleven deze gebeurtenissen stof tot gesprek.

De overplaatsing

Enkele dagen later verhuisde de compagnie naar Koudekerke; na een kort verblijf daar verplaatste ze zich via Middelburg, Goes en Krabbendijke naar Bergen op Zoom.

1ezelfde dag waarop we in Bergen op Zoom waren aangekomen, werd ik op het bureau ontboden. Daar kreeg ik te horen, dat ik de volgende dag werd overgeplaatst naar een interneringskamp te Zeist.

Ik dacht: 'Wat zal ik nu weer gaan beleven? Waar kom ik nu weer terecht?'

De volgende dag, vroeg in de morgen, ging ik op reis.

Eindelijk kwam ik op het station Driebergen-Rijssenburg aan en moest toen met mijn bagage nog twee uur lopen, voordat ik de plaats van bestemming bereikt had.

Het was een groot kamp, een dorp met straten en barakken die genummerd waren en bevolkt werden door vijftienduizend geïnterneerde militairen, Belgen, Fransen en Engelsen.

Hollandse soldaten waren hun bewakers. Nu werd ook ik één daarvan en kwam in een barak tussen al die vreemden te liggen.

Samen met andere Hollandse militairen ging ik elke dag de geïnterneerden 'luchten'. In groepen van ongeveer tweehonderd man maakten de vreemde soldaten lange marsen, begeleid door steeds vierentwintig ván onze jongens, die met geladen geweer, vóór, links, rechts en achter de troep meemarcheerden om te voorkomen dat iemand zou vluchten.

Ook op het terrein werd wachtgelopen door de Hollanders. Ik was daarvoor ook al spoedig aan de beurt... De eerste keer reeds liep het mis Toen 's avonds na tien uur de luitenant van piket zijn ronde lans de wachtposten deed kwam hij uiteraard ook bij mij. Zonder de houding aan te nemen zei ik, heel gewoon: 'Goedenavond.'

'Wat?' zei de luitenant. 'Goedenavond!', neem eerst de houding aan en presenteer het geweer!'

Ik wist niet, hoe ik het had. Ik dacht, dat ik mijn geweer aan de luitenant moest geven. (Presenteren betekent immers ook aanbieden.) De luitenant zei: 'Hoe lang ben jij al in dienst?'

'Drieëneenhalf jaar, luitenant', zei ik.

Hoogst verbaasd vroeg de officier: 'Hoe komt het dan, dat je dit niet weet?'

Ik vertelde, dat ik het nooit geleerd had, doordat ik slechts enkele weken bij de infanterie was geweest en toen werd afgekeurd en overgeplaatst naar de treinafdeling, bij de paarden.

Wat de luitenant ervan dacht hoorde ik niet. De man zei 'goedenavond' en liep verder; ik vervolgde mijn wacht, lopend tussen twee afrasteringen van prikkeldraad, twee meter hoog, waar ik ervoor moest zorgen, dat er niemand overheen ging om te ontsnappen.

De week na deze eerste wacht, diende ik een verzoek om landbouwverlof in. Het werd ingewilligd en ik vertrok goed gemutst naar huis, waar ik acht dagen op de boerderij hielp. Deze acht dagen leken wel acht uren, ze waren zo genoten en voorbij. Ik dacht: 'Kon ik nu maar thuisblijven!'

Maar ik moest toch weer terug.

Het was tien uur 's avonds toen ik afscheid nam van vader en moeder en van mijn verloofde.

't Was weer een zware reis. Om één uur 's nachts kwam ik in Utrecht aan, moest vandaar op de fiets naar het kamp. Toen ik, in Utrecht nog, over één van de grachtbruggetjes reed, sprong de kop van mijn carbidlantaarn af, waardoor het vlammetje doofde. De lantaarnkop rinkelde op straat en rolde de gracht in.

In het donker reed ik verder, zonder licht. Even later schrok ik op van een barse stem: 'Halt! Rijkspolitie!' Ik stapte van mijn fiets en kreeg prompt een verbaal.

Nadat ik een eindje gelopen had, meende ik wel weer op te kunnen stappen... 'Halt! Rijkspolitie!' Weer volgde een bekeuring. Ik vervolgde mijn weg lopend, maar op de straatweg tussen de donkere bossen stapte ik toch maar weer op. 't Was daar zo donker, dat ik de weg nauwelijks kon zien. Opeens schrok ik ontzettend van drie grote honden die hard begonnen te blaffen. Toen ik dichterbij kwam ontdekte ik dat de beesten voor een kar gespannen waren. Op die kar lag een man te slapen; of hij dronken was kon ik niet zien.

Ik wist de honden voorbij te komen en bereikte eindelijk om drie uur het kamp.

Mijn eerste gedachte was: 'Zou ik soms wacht hebben?' Een blik op de wachtlijst was voldoende: A. Kot, zes uur.

Nog een kleine drie uur, dan moest ik weer paraat zijn. Ik had het geweldig in mijn hoofd; van slapen kwam niet veel. Om vijf uur stapte ik al weer uit bed en stond om zes uur op wacht.

Het was prachtig weer; de morgenzon wierp haar veelbelovende stralen over het schone, bosrijke landschap, met zijn prachtige villa's met mooie tuinen en schitterende vijvers, lanen en dreven.

Ik was die ochtend echter te ziek om van al die pracht te genieten; het duurde dan ook niet lang, of ik zat naast mijn schilderhuisje, met mijn geweer tussen mijn knieën. Zo viel ik in een diepe slaap. Ik had er ook geen besef van, wat er om mij heen gebeurde.

De geïnterneerde soldaten ontdekten de slapende wacht en vonden het prachtig dat zo'n flinke schildwacht hen bewaakte. De luitenant deed de ronde door het kamp en zag bij de afrastering een grote groep geïnterneerden staan. Nieuwsgierig kwam hij naderbij en zag

direct wat er aan de hand was.

'Kot! Kot!' begon hij te roepen, maar Kot hoorde niets. Toen nam de luitenant een steen en gooide die tegen mijn benen. Hierdoor schrok ik wakker en zag de luitenant te midden van de geïnterneerden staan, die groot plezier hadden en wellicht op een relletje hoopten. De luitenant zei verontwaardigd: 'Kot, sta op, je staat toch op wacht en weet toch wel, dat je dan niet mag gaan zitten en zeker niet slapen?'

Ik zei bedrukt: 'Ik ben ziek en kan niet opstaan, ik ben zo duizelig, daarom ben ik gaan zitten, luitenant.'

'Dan zal ik dat melden bij de wacht en dan moet de dokter komen', zei de luitenant, niet onvriendelijk.

Ik werd afgelost en twee Rode-Kruissoldaten namen mij mee naar de dokter.

Nadat ik goed onderzocht was moest ik in het ziekenhuis worden opgenomen, waar ik vier weken bleef.

Toen ik eindelijk ontslagen was, mocht ik geen wacht meer lopen, maar kreeg ik lichte dienst. Ik werd oppasser van twee onderofficieren, moest hun kamertjes schoonhouden, voor hun kleding en uitrusting zorgen, hun schoenen poetsen, enzovoort. Het was maar een halve dagtaak: 's middags, 's nachts en ook zondags was ik vrij.

Opnieuw had ik een vrij leven, waarvan ik een nuttig gebruik maakte.

Elke zondag ging ik in Zeist bij ds. Roelofsen naar de kerk; 's avonds kwam ik op 't gezelschap, waar ik als vriend werd opgenomen. In de week kwam ik regelmatig bij de predikant aan huis, waar ik steeds een liefelijk onthaal vond, vooral ook van de dochter, Anna. Vaak zat het meisje aan het harmonium, terwijl ik zong.

Zo bracht ik menig aangenaam uurtje op de pastorie door. Tijdens vele onderonsjes, die ik met de dominee had, ontving ik allerlei leerzame lessen.

Ds. Roelofsen was een gulle, eerbiedwaardige man, die ieders hoogachting bezat en in zijn gemeente en ver daarbuiten zeer geliefd was.

Vier maanden duurde mijn diensttijd in Zeist, waarover geen verdere bijzonderheden zijn te vermelden.

Eindelijk brak ook voor mij de laatste dag in militaire dienst aan. Wat was het voor mij een blijde dag, toen ik het kamp kon verlaten. Hoe mooi het ook in de omgeving van Zeist was ik maakte menig fietstochtje -toch wilde ik dit alles maar wat graag inruilen voor het stille, rustige leven op de boerderij in het Thoolse land!

Hoe gelukkig en dankbaar was ik, toen ik mijn oude plaats in het bedrijf weer in mocht nemen en aan kon schuiven aan de gezellige tafel bij vader, moeder, broers en zusters. Wel ervoer ik, dat het een grote verandering was na vier jaar in het ongewisse soldatenleven te hebben verkeerd..., 't was echt wel even wennen!

Huwelijk; eerste jaren op de boerderij; grote verdrukking

Op 24-jarige leeftijd trad ik in het huwelijk. Mijn schoonvader kocht een boerderijtje voor me en zo werd ik boer. We begonnen met 5 koeien en wat land. Het ging alles voor de wind. Na een paar jaar was onze veestapel reeds uitgegroeid tot 9 koeien, 2 paarden en wat jong vee.

We werkten samen, mijn vrouw en ik, we waren vlijtig, soms maakten we van één dag twee dagen. 't Ging alles voorspoedig, uitwendig althans, want hoe beter het uitwendig ging, hoe minder aan het inwendige werd gedacht, we stelden ons hart geheel op het aardse.

Ons huwelijk werd gezegend met 11 kinderen. Eén ervan is niet meer, de Heere, Die geen rekenschap geeft van Zijn daden, nam het bij de geboorte weg. We waren erg bedroefd om het verlies, toch leeft de hoop nog altijd voort in mijn hart, dat ik eenmaal tot haar zal gaan.

De Heere had nog nooit met kracht en majesteit tot mij gesproken. Hij spreekt wel menigmaal, maar men let er niet op, maar als Hij spreekt met gezag en autoriteit, dan beven de posten en siddert de mens, want dan zien we wat van die hoge God met het oog des geloofs.

Zo gebeurde het dan op een morgen, toen ik naar gewoonte ging melken in de wei, dat ik tot mijn grote schrik zag dat er mond- en klauwzweer was uitgebroken onder onze koeien. Reeds 4 van de 9 waren besmet. Ik wilde niet in de handen des Heeren vallen, maar redden wat ik kon en deed de 5 nog gezonde koeien in een andere wei menend ze zo te sparen voor die vreselijke ziekte. Maar het hielp niet, de andere dag waren ze ook aangetast. Het was een droeve tijd voor mij, want het scheen dat alles zou sterven. Zo gingen acht dagen voorbij, het lijden van de beesten was vreselijk, de uiers en de spenen waren rauw vlees, de etter droop eruit, eten of drinken konden ze niet, zodat ze versmolten als sneeuw voor de zon. Na acht dagen kende je ze niet meer terug, zó mager.

Op een avond stond mijn vrouw na het melken van een koe op, het beest gaf een grote schreeuw en viel dood aan haar voeten. O dat was wat, daar had ik f 650,- voor betaald en nu moest ik haar zo maar begraven in de wei.

Op advies van de veearts bracht ik het overige vee met een veewagen naar de stal. Ik was zo met die arme dieren begaan, dat ik 's avonds stond te huilen achter mijn koeien. Eén dood, de andere bijna, mijn verwachting ging in rook op. Ik zag me evenals Job, doodarm op de mestvaalt. Ik onderzocht wat toch wel de reden was, waarom God die tegenheden, mij in zulk een mate zond.

Toen sprak de Heere: *'Mijne is de wrake, Ik zal het vergelden.'*

En in de dadelijkheid daalde Gods licht af in mijn ziel, dat deed mij sidderen en beven, ik was verstomd door het gezicht, want de hemel opende zich hoven mij. Ik bevond mij in hetzelfde oordeel als Paulus op weg naar Damascus, het was: Saul, Saul, wat vervolgt gij Mij? Het recht ontsloot zich in zijn wraakvorderende gerechtigheid. Het was voor mij zeker dat het glinsterend zwaard uit de schede was getrokken, gereed om mij af te snijden. Ik wilde vluchten, maar kon nergens heen. Overal achtervolgde dit zwaard mij en ik was benauwd aan alle zijden. De vervolgers jaagden mijn ziel als een veldhoen op de bergen, ik had dag noch nacht rust, overal stond de vloek op geschreven. O die berg Ebal, vervloekt je uitgaan, vervloekt je ingaan, vervloekt je baktrog, alles was voor mij in deze vloek veranderd. Wat moest ik beginnen?

De tijd ging voort, de omstandigheden wisselden gedurig, maar dit stond voor mij vast, dat het oordeel Gods over mij vast besloten was. God kon niet anders, daar was ik vast van overtuigd, maar ik kon het niet aanvaarden.

God ging echter door met me te overtuigen. En denk er toch altijd om dat de overtuiging de ziel in de engte en de benauwdheid voert, want ze werkt op God aan en Die is een verterend vuur en een eeuwige gloed bij Wie niemand wonen kan. De zondaar wil God ontvluchten, maar dat gaat niet, want in de overtuiging trekt de Heere hem dichter en dichter naar Zich toe met Zijn liefdekoorden, hoewel het voor zo'n zondaar is alsof hij juist verder bij de Heere vandaan gaat en steeds meer Gods ongenoegen ervaart en Zijn gramschap voelt, zodat zijn ziel menigmaal de baren der zee gelijk is, nergens rust. O hoe

bang is het dan in zijn binnenste, nergens enig houvast.

Toch is dit de leiding Gods met al Zijn volk. Zie maar bij de Kananese vrouw. Met de ene hand stoot Hij ze van Zich. Hij zegt: 'Het is niet betamelijk het brood der kinderen te nemen en het de hondekens voor te werpen,' maar met de andere hand trekt Hij ze naar Zich toe en geeft haar genade om te volharden in het gebed. Hij geeft haar de genade om zo laag te buigen dat ze vergeleken wil worden met een hond en gelukkig, zij komt aan Zijn voeten terecht. En daar komen alle zondaars die door God zondaar worden gemaakt. Wat een zalige plaats aan Zijn voeten, daar wordt de zaligheid gesmaakt, ja daar alleen.

Maar ik ga verder. Wat is God goed, wat is Hij wijs in al Zijn wegen. Dat verstaan we niet in zulke drukwegen, als het water over het hoofd gaat. Het is: na dezen zult ge het verstaan. O wat zijn we dwaas, we willen maar vluchten uit de handen van die hemelse Pottenbakker, Die bezig is om dat leem te bereiden tot een vat ter ere. Hoe meer de Heere het oog van de zondaar verlicht, hoe snoder, hoe vuiler, hoe walgelijker hij zichzelf ziet. Dan wordt hij een ongeformeerde klomp, wegwerpelijk als smakeloos zout.

Wat zucht zo'n ziel, ver bij God vandaan en ver van de zaligheid af en hij zal wel nooit komen op de plaats waar zijn ziel zo naar uitzielt.

Zo was het bij mij: ik wist niet dat de Heere mij verkoren had, maar ik wist wel dat ik de Heere gekozen had, evenals Ruth en Mozes. En dat is het wonderlijke, daar verstaan we van nature niets van, dat we een slaand God lief krijgen. Dan is het net als bij het volk Israël, hoe meer het verdrukt werd, hoe meer dat het groeide. Zo is het ook met Gods volk: hoe groter de druk, hoe meer dat het nieuwe leven groeit en wast. Maar door diezelfde druk, die God heiligt aan het hart, wordt het vlees doodgegeseld, want het vlees onderwerpt zich der wet Gods niet, want het kan ook niet. Dat zal wel blijken uit wat ik verder vertel. Want de Heere liet het niet bij mijn koetjes, ik had er nog vier over, maar de Heere kwam alles bij de hand af te breken. Wat ik ook probeerde, niets gelukte; ik had de Heere tegen, althans dat dacht ik, want ik zag in mijn blindheid niet dat Hij vóór mij was. Ik had mijzelf in mijn ijdele inbeelding al gezien op een grote boerderij, ja een groot boer, een man van aanzien en naam zou ik worden.

En nu? Alles wat ik met vlijt en zorg had opgebouwd, werd voor de voet weg afgebroken. O geliefde kinderen, had ik maar onder God kunnen buigen, dan was het gewonnen geweest, maar dat was het juist. Waar de Heere mij hebben wilde, daar wilde ik niet komen. Ik wilde boer blijven en graag nog een grote ook. Maar niets worden, een arme zondaar zonder enig recht, zelfs op twee voeten grond, neen, daar wilde ik niet aan.

Ik kon het maar niet eens worden met de wegen en handelingen Gods en mijn vijanden hadden er vermaak in. Ze dachten: nu is het met hem gedaan. Want als een mens geslagen wordt en hij wordt arm, dan wordt hij gescheiden, zelfs van zijn voornaamste vrienden.

Zie het maar in Job, wat heeft hij veel moeten doorstaan van zijn vrienden. Ik kan in deze Job verstaan, hoewel zijn verdrukking duizendmaal zwaarder was dan de mijne; ik heb er iets van moeten doorleven wat het is, de dood te verkiezen boven het leven.

We werden zó arm, dat we in grote schulden geraakten. En bij dit alles, de praters van buiten. De een zei: hij is te lui; de ander: hij heeft geen verstand van dat werk; weer een ander: hij kan niet met geld omgaan; nog weer een ander: hij heeft zeker een zeer zware zonde gedaan en daarom straft de Heere hem zo zwaar. Zo waren er legers van vijanden die het leven nog zwaarder voor me maakten. Soms leek het of mijn verstand was uitgeschakeld, vanwege de druk van buiten en van binnen.

Mijn schoonvader zei tegen me: 'Je kunt niet boeren, je hebt er geen verstand van en je

gebruikt geen goed zaad en geen goed pootgoed, daarom heb je ook geen goede vruchten, daarom gaat het niet.'

Ik antwoordde hem in tranen: 'Nee vader, dat is het niet, maar de Heere is tegen mij uitgegaan. Hij heeft tegen mij gesproken: *Mij is de wraak, Ik zal het vergelden*, en wat zal ik beginnen als God mijn zonden en ongerechtigheden vergelden zal, hoe zal ik dan bestaan? Van Job staat er: Zijn koe kalft en misdraagt niet, zijn stier springt en mist niet; maar bij mij is het juist andersom, alles gaat mis, hier helpt geen goed zaad, geen goed pootgoed. Door niets kan Gods ongenoegen worden afgewend, dan door de losprijs van het dierbaar bloed van Christus, daar schrikt de verderfengel voor terug, maar dan ook nergens anders voor, zonder dat bloed wordt door Hem alles verteerd.'

'Maar goed,' zei ik, 'ik zal goed pootgrond kopen, het beste wat er te vinden is.'

Nu had ik een zwager die in pootgoed handelde en ik bestelde bij hem het beste wat er te koop was. 'Ze zijn goed,' zo zei hij, 'maar erg duur.'

'Dat is niet erg,' zei ik, 'want dat haal ik er dubbel en dwars uit, dat betaalt zichzelf, ik heb in de herfst toch een grote opbrengst!'

Met zeer veel zorg bewerkte ik het land, voorzag het van de nodige kunstmest en daarin pootte ik de eerste klas pootaardappelen.

Ik zorgde dat er geen onkruid in kwam, zodat de groei nergens door belemmerd werd. En werkelijk, het resultaat was geweldig: in de gehele omtrek waren zulke vruchten niet te vinden; als de boeren voorbij kwamen, zeiden ze: 'Wat heb je toch met die aardappelen gedaan, kunnen we van 't najaar pootgoed bij je kopen?' Ik antwoordde dan heel trots: 'Ja, dat kan, maar ze zijn duur hoor!' Ik aan het rekenen, ik geloofde vast dat ik nu bewezen had dat ik wel boeren kon en dat ik hiermee de vijanden de mond zou snoeren.

Vaak ging ik op mijn land kijken, o wat was het mooi. Nu zon ik tenminste uit mijn schuld raken, het beloofde een grote opbrengst te worden. Het pootgoed aan de boeren verkopen, de rest voor de consumptie, ziezo dan was ik weer van mijn schulden af en dan volgend jaar maar wat meer aardappelen poten, want het was wel lonend.

Zo brak de tijd aan dat we gingen rooien. Met mijn zoon ging ik er heen en we begonnen te rooien. Maar o wat een schrik. Niet één goede aardappel was er te vinden. We gingen wat verder het veld in, maar ook daar hetzelfde beeld, alles ziek. Waar we gingen op het hele veld, er was niet één goede te vinden. In minder dan geen tijd stond ik in vuur en vlam, in mijn woede stak ik de spa dwars door de bossen aardappelen en wenste dat er niet een goede was, ik had er geen erg in dat ik in mijn woede naar God stak. Daar stond ik nu, al mijn hoop en verwachting was in rook opgegaan, geen pootgoed voor de boeren, geen loon op mijn arbeid, mijn goede pootgoed kwijt, geen cent om mijn schuld te betalen, integendeel, dieper dan ooit zat ik in de schuld.

Dat was op het land, maar ook met mijn veestapel wilde het niet. Alles was tegen. Ik kocht de beste koeien en soms raakte ik ze in zes weken kwijt door een of andere ziekte, zodat ik dat jaar vier koeien kocht en er vier kwijt raakte.

Ik kan alles niet uitgebreid weergeven, maar enkele dingen wil ik noemen waaruit blijken zal wat een verschil het is of het ons mee- of tegenzit. Ik was gewend met paard en wagen melk te bezorgen bij de klanten. Toen op een dag het paard noodzakelijk ander werk moest doen, ging ik melk bezorgen met de fiets.

Nauwelijks was ik op weg, of daar klapte mijn voorband, ik liet er een nieuwe omleggen en reed weg. Nog geen twintig meter had ik gereden of hij klapte weer. Weer liet ik er een

nieuwe omleggen en weer ging ik op weg met mijn melk. Na een eindje gereden te hebben, brak mijn voorvork en kwam ik met het hele zaakje op straat terecht. Het was genoeg om aan de weet te komen waar de tegenheden een mens brengen als de Heere het niet heiligt. Ik was woedend. Wat er inwendig in me omging, durf ik niet op papier te zetten; alle dingen zijn wel oorbaar, maar alle dingen stichten niet. Ik bracht mijn kapotte fiets thuis, zocht mijn paard op, spande het voor de wagen, laadde de bussen op en vertrok. Het paard bemerkte al heel spoedig op dat de barmhartigen der goddelozen wreed zijn, het arme dier moest de verloren tijd inhalen, die door mijn kapotte fiets verspeeld was. Het ging echter te hard, een voorwiel liep van de wagen, met het gevolg dat ik met bussen melk en al ondersteboven in de wagen lag. Het wiel was in een naast de weg gelegen sloot terecht gekomen. Na enig zoeken kon ik het opvissen en de wagen herstellen. Zonder verdere wederwaardigheden bezorgde ik mijn melk.

's Avonds stuurde ik een van de jongens er op uit om de koeien uit de wei naar de stal te halen. Op die tocht moesten ze een eind de verkeersweg volgen. Juist toen een auto zou passeren, liep een koe dwars de weg over en de bestuurder, die onder invloed van sterke drank was, reed het dier aan. De auto werd aan de voorkant beschadigd en de koe lag met een gescheurde buikwand en enkele gebroken ribben in de sloot. Dit alles was voor mij een flinke schadepost. De auto moest ik betalen en voor de koe moest de veearts gehaald worden. Toen de koeien thuis kwamen, liep er een tegen een mestvork en kreeg die in de buik, tegelijk liep zij een bus met 30 liter melk omver. En zo was deze dag ten einde. Iedere dag was het wat, zodat ik 's morgens wel zei: 'Wat zullen we deze dag weer hebben?'

Al deze dingen werden ook door anderen opgemerkt. Door deze tegenslagen in mijn zaken, kwam er een financieel tekort en ik kreeg schuldeisers die mij het leven bitter maakten. Toen alles mij nog voor de wind ging, had iemand mij f 1200 te leen aangeboden, die ik had aanvaard.

Maar nu hij zag dat mijn bedrijf zienderogen achteruit ging, eiste hij zijn geld, met een termijn van drie maanden terug. Die drie maanden waren voor mij als drie dagen, ze waren zó om. Overal probeerde ik geld te lenen, maar niemand gaf het me. Wat er in mijn binnenste omging, dat is met geen pen te beschrijven. Slapeloze nachten had ik ervan en dan de vijand van binnen die me zei: 'Geloof je nu nog niet dat de Heere er een eind aan gaat maken, waar durf je nog op te hopen?' Je komt met je hele gezin op straat terecht en dan zal niemand medelijden met je hebben. Je zult door iedereen gehaat worden en het is geen wonder want bezie je leven eens.'

En dan de vele getuigen van binnen en geen weerwoord; maar ik moest toestemmen dat het zo was, o wat was dat benauwd. En dan die schuldeiser die mij bedreigde, dat hij beslag op mijn bezittingen zou laten leggen en mijn bed onder mij zou verkopen als ik niet op tijd betaalde.

Tot roem en eer van Zijn doorluchte Naam

De tijd brak aan dat ik moest betalen. Nog één dag en dan zou ik het weten, wat was het me bang van binnen. 's Avonds ging ik naar buiten, ik kon het binnen niet uithouden, het was me te benauwd. Mijn vrouw wist alles niet, ik probeerde zoveel mogelijk voor haar te verbergen.

Ik liep op straat te zuchten en te roepen tot de Heere of Hij uitkomst wilde geven, o wat stormde het van binnen. Zo kwam ik langs een huis van een zeer rijk man en werd stil

gehouden. Ze zeiden van binnen: 'Ga daar nog eens vragen misschien helpt die man je wel. "Maar," zo zei ik bij mezelf, 'ik ben al op zoveel plaatsen geweest en overal was het dan: 'Ik kan je niet helpen.'

Ach, laat me dan maar in Gods hand vallen, zo het dan valt, valt het.

Na een hevige strijd besloot ik, om dan toch maar aan te bellen. Ik werd binnengelaten en heel vriendelijk ontvangen. Ik vertelde hem waarvoor ik kwam, maar ook die hoop verging 'Al was je mijn eigen broer,' zei hij 'ik zou je niet kunnen helpen.'

Hier bezweek ik haast van aandoening en van strijd, wenend verliet ik de woning, terwijl ze van binnen zeiden: 'Er staat een galg bij Hamans huis en morgen hang je eraan. En dan zullen alle mensen het zien.' Hoe ik die nacht heb doorgeworsteld, weet de Heere alleen.

De dag brak aan dat ik moest voldoen aan de verlangens van mijn schuldeiser. Het ging echter anders dan ik had gedacht. Ik ontving een briefje van genoemde rijke man, waarin hij me vroeg bij hem te komen. Met een kloppend hart begaf ik mij erheen.

Toen ik aanbelde beefde ik over al mijn leden. Hij ontving me in zijn kamer en was zeer bedrukt en terneergeslagen. Hij zei: 'Kot, ik wilde gisteravond toen je weg was wat lezen. Ik bladerde enkele boeken door maar vond daar geen genoeg in. Toen nam ik de Bijbel, sloeg die op bij de geschiedenis van Ester en las, tot ik kwam bij de woorden: *Indien deze uit het geslacht der Joden is, voor wiens aangezicht gij zijt begonnen te vallen, zo zult: gij niet vermogen.* Ik werd door deze woorden op u gewezen en omdat ik geloof dat u uit het geslacht der Joden bent, zo voel ik mij geroepen om je te helpen. Wanneer heb je het geld nodig?'

Ik zei: 'Vandaag als het kan.'

Hij zei: 'Kom om twaalf uur maar terug.' Toen ik om twaalf uur bij hem kwam en hij het geld op mijn hand legde, liepen de tranen over de wangen. Hij zei: 'Dat geef ik je, om nooit meer terug te krijgen.' Hoe ik toen gesteld was kan ik niet verklaren, we weenden beiden en konden geen woord spreken.

Zo mocht ik op de gestelde dag aan mijn verplichtingen voldoen, ik ging naar mijn schuldeiser en betaalde hem. Hij beefde en kon geen woord uitbrengen om mij te antwoorden. Het viel echter zó bij hem in vijandschap dat hij daarna alles in het werk stelde om mij te benauwen, soms riep hij mij zelfs na als hij mij tegenkwam. Op een morgen, toen ik hem passeerde, wenste hij mij toe; 'Val om', wat niet anders wil zeggen dan dat hij me de dood toewenste.

Ik werd daar zo bedroefd over, dat ik mij toen ik thuis kwam, afzonderde in mijn slaapkamer en mijn knieën boog en zei: 'Heere, Gij kenner der harten, Gij hebt zo-even gehoord wat die man mij toewenste en Gij zijt mijn getuige, dat ik niet de minste haat of wrok tegen die man heb, maar integendeel, als ik hem met mijn bloed kon helpen zou ik het doen. Het stemt mij echter tot droefheid. Heere wilt u deze man intomen en hem beletten zijn vijandschap zo openlijk bot te vieren. Het is voor mij niet vol te houden en U weet dat ik het niet zoek.'

Toen ik 's avonds thuiskwam van mijn werk, vertelde men mij dat de man plotseling was doodgefallen. Wat schrok ik van dit bericht. Toch zag ik hierin kennelijk de hand des Heeren en het was bij mij:

'Maar zij zullen zijn beschaamd,

die de vromen hier benauwen.' Psalm 25, Datheen

U lieve kinderen, let er toch op dat je geen aanleiding geeft: dat Gods volk je moet aanklagen aan de troon der genade, want dat is gevaarlijk, dat komt altijd slecht uit.

Al deze drukwegen schrijf ik niet neer om over de handelingen Gods te klagen, integendeel, het is tot roem en eer van Zijn doorluchte Naam. Want ik mag met David getuigen: "t Is goed voor mij verdrukt te zijn geweest, want nu weet ik dat de Heere mij uit getrouwheid heeft verdrukt.' Ik heb daaruit lijdzaamheid geleerd en hoop ontvangen en de hoop zal niet beschamen omdat de liefde Gods in mijn hart is uitgestort. Nu mag ik roemen in Hem, Die mij heeft toegesproken:

*'Want Gods goedheid zal uw druk,
eens verwisselen in geluk,
hoop op God, sla 't oog naar boven,
want ik zal Zijn naam nog loven.'*

Neen, de Heere plaagt noch kastijdt de mensenkinderen van harte, maar tot hun nut. Zo ook bij mij. De Heere hield niet op met mij te twisten, maar ging door tot ik als een gans onwaardige, uitgeschudde, uitgeledigde en naakte zondaar aan Zijn voeten terecht kwam. De Heere bezocht mij met ziekte, of ik mogelijk langs deze weg er toe zou komen de strijd op te geven, want zover was het nog niet. Ik streed nog door en hield de wapens van verzet nog in handen. De mens blijft weerstand bieden aan God, tot Hij hem de laatste slag toedient, dan is het gedaan.

Dat is als de Heere de zondaar zijn onuitsprekelijke zondaarsliefde laat zien en gevoelen. Daar kan geen zondaar het tegen uithouden.

Drie maanden lag ik daar met longontsteking op bed, ik had voortdurend koorts en moest al mijn zaken aan anderen overlaten. Ik had toen een knecht die met de paarden het werk deed en een jongen die voor de beesten zorgde. Mijn vrouw melkte de koeien, regelde de zaken, had daarbij een groot gezin en een zieke man, wat voor haar haast niet vol was te houden, zij deed haar werk dan ook al zuchtende. De knechts, die niet zonder leiding konden werken, hielpen mij nog dieper in de put.

In vier weken voerden ze aan de beesten voor f 800,- aan krachtvoer op, alles riep om geld en het was er niet. Een jaar lang was ik niet in staat mijn werk zelf te doen, alles moest ik laten doen, dat kostte veel geld en dan de doktersrekeningen er nog bij, het werd hopeloos in mijn zaken. En ook van binnen was het niet stil, onder die uitwendige druk had ik een zware zielestrijd, alles riep mij toe: 'Je hebt geen heil bij God.'

Soms mocht ik wel weer eens moed scheppen, maar een ogenblik later zat ik weer onder in de kuil en dan leek het wel of ik naar lichaam en ziel ten verderve ging.

Zo kiest u heden wie gij dienen zult

Het was op een oudejaarsavond, dat ik in zo'n hopeloze toestand verkeerde. Het was zo, alsof voor mij de genadedeur voorzeker op het nachtslot was, ik had alle hoop verloren. Het was 's avonds als naar gewoonte kerk. De vijand wierp mij in: blijf maar thuis, want het verzwaart je oordeel nog. Tot hiertoe heb je alles in de wind geslagen en nu is de Heere het moe geworden, Hij zal niet in eeuwigheid met de mens twisten en met jou ook niet.

Ik besloot thuis te blijven, mijn vrouw merkte dit en vroeg: 'Man moet je niet naar de kerk?'

Ik zei: 'Nee.' Ze vroeg: 'Waarom niet?'

Wel, antwoordde ik, 'het is voor mij toch te laat, er is voor mij geen genade meer.' Toen zei ze: 'Man je bent helemaal verkeerd, want al is het dat er voor jou geen genade meer is,

dan is de Heere het toch waardig en jij bent het verplicht, ga dus maar.' Ik ging onder hevige strijd en dacht, de dominee zal vanavond wel zeggen dat er voor zulken geen genade meer is. Ik was bang dat hij een tekst zou voorlezen die mij in één adem zou afsnijden. Maar het was de tijd nog niet om het hoofd op het blok te mogen leggen. Ik moest nog niet sterven.

Dominee nam als tekst Jozua 24: 15: 'Doch zo het kwaad is in uw ogen de Heere te dienen, zo kiest u heden wien gij dienen zult.'

Hij verklaarde hoe Jozua, oud geworden zijnde, het volk samenriep om van hen te scheiden en in zijn aanspraak tot het volk ze terug deed zien de ganse weg die de Heere hen had geleid beginnende bij Abrahams roeping, stilstaande bij de grote ontfermingen Gods, de reddingen en vele wonderen die de Heere had verricht om Zijn volk te leiden in 't beloofde land, waar zij nu waren gekomen. Ja, hij stelde hen ook hun werken voor ogen, die zij hadden gedaan, hoe zij tegen de Heere hadden gerebelleerd.

En nadat hij ze alles voor ogen had gesteld, deed hij aan het volk deze vraag: 'Doch zo het kwaad is in uw ogen de Heere te dienen, zo kiest u heden wien gij dienen zult.'

Het was die avond in alles wat de dominee zei, of hij het persoonlijk legen mij had. Hij zei: 'Misschien is er een volk onder ons dat op twee gedachten hinkt, waarmee de Heere zoveel bemoeienissen heeft gehad en Zijn grote goedheid en lankmoedigheid heeft getoond.' Hij verklaarde als hel ware heel mijn leven. Ik zat mij maar weg te wonderen over Gods goedheid en lankmoedigheid en o, wat kreeg de Heere een waarde voor mij. Want hoe meer de Heere Zijn goedheid en ontferming ontsloot tegenover mijn ontrouw en snode gruwelen, hoe dieper ik mij weg schaamde. Ja, ik had van schaamte en berouw wel onder de bank willen kruipen. En wat was het mij tot smart dat ik zo tegen die goedertieren God had gezondigd. Wat had ik berouw en het was voor mij een wonder, dat het nog geen eeuwigheid was geworden, dat ik nog niet was in die plaats van ach en wee. Ik kan niet zeggen hoe hoog dat dierbare Wezen in mijn hart verrees en hoe laag ik in mezelf wegzonk in mijn onwaarde. Ik keurde het mij waardig dat de Heere mij deed als die opstandelingen die Hij in de woestijn liet sterven. Het was in die ogenblikken zo'n wonder dat ik nog leefde, ik kon het niet op. En toen de vraag in mijn hart gedaan werd: 'Doch zo het kwaad is in uw ogen de Heere te dienen, zo kiest u heden wie gij dienen zult.' Dat woordje: 'heden' en dat: 'u' Het werd heden voor mij, geen morgen of volgend jaar, maar HEDEN.

En dat u, geen ander, maar u, strikt persoonlijk. Alles ontzonk mij, niets had meer waarde voor mij op dat ogenblik dan God alleen. O, riep ik uit: U kies ik o Heere, U alleen en niemand anders. Alles wat in mij was koos de Heere en ik geloofde dat de Heere dat hoorde en zag, ja, het lag zo standvastig in mijn hart, dat ik de Heere tot getuige riep en mijn hart voor Hem opende en zei: 'Heere kijkt U maar in mijn hart hoor, het is echt waar.'

Ik was vervuld met blijdschap en droefheid. Blijdschap vanwege de neerbuigende goedheid Gods, dat Hij nog tot mij had willen spreken, dat Hij mij nog voor de keuze had geplaatst, dat ik Hem had mogen kiezen met alles wat in mij was.

Het was alsof ik het gekozen voorwerp al in mijn bezit had. Bedroefd was ik over mijn zonden, die was ik niet kwijt en dan zulk een goedertieren God waar ik tegen had gezondigd.

Ik was, toen ik uit de kerk kwam, als Ruth: een efa gerst en dan die ontmoeting op de akker, dat oplezen, dat zalige bukken, het was voor Ruth alles een wonder, ze kon het niet op. En zo was het ook bij mij. O zalige plaats waar die behoeftige Ruths mogen

samenkomen en de maaiers op Boaz' bevel handenvol laten vallen. Dan vallen ze weleens in 't veld en roepen in verwondering uit: 'Wat is het dat ik genade gevonden heb in Uw ogen daar ik een vreemde ben?' En als ze dan thuis komen, dan kunnen ze er niet van zwijgen, maar gieten hun hart uit voor allen die rondom hen zijn. Dan zien ze al uit naar de volgende dag, dan duurt de nacht lang en zijn ze verblijd als de dageraad aanbreekt. Dan gaan ze met haastige tred weer naar de akker, zij zijn verlangend en uitziend om de maaiers en de maagden weer te ontmoeten. Want in die keuze ligt niet alleen God te kiezen, maar ook dat volk, want, zegt ze: 'Uw volk is mijn volk en uw God mijn God.' O, wat keek ze met jaloerse blikken op de maaiers en de maagden die in dienst van Boas waren.

De reis naar Holland

En zo was het ook bij mij, hoe was mijn ziel gebonden aan de leraars en het volk van God, ik zag ze als bomen wandelen en had ze innig lief. Ik zou er een grote reis voor gemaakt hebben om bij hen te komen en niet alleen zou ik dat, maar ik heb het ook wel gedaan. Wat verlangde ik naar dat volk om bij hen te zijn. Zo was ik eens zeer begerig en verlangend om enkele dagen naar Holland te gaan. Daar had ik enkele vrienden, die ik graag wilde ontmoeten. Ik vertelde dit aan mijn vrouw, maar wat dacht je? Ze zei: 'Man daar kan niets van komen, meer schuld dan goed en dan zo'n reis, die zoveel kost en wie moet dan het werk doen?' Er was geen denken aan, geen geld en veel werk.

Op een morgen kwam ik mijn schoonvader tegen. Hij zei: 'Wat hoor ik, wil je op reis?' 'Ja,' antwoordde ik, 'ik wilde wel graag naar Holland.' Hij zei: 'Schaam je toch, zoveel werk en dan zo arm, ik weet niet hoe het in je gedachten opkomt en hoe je er over durft te praten, werken moet je en niet praten over reizen.'

Ik was zeer terneergeslagen, toch moest ik het toestemmen. Hoe kon ik nu toch over reizen denken, waar moest ik het van betalen en dan, het werk liet het ook niet toe, daar mocht ik toch ook zo niet uitstappen. Maar met dit alles, mijn begeerte bleef bij me. Ja, zo sterk was mijn begeerte, dat het als een heimwee werd. Het liet mij niet los en het was gedurig mijn verzuchting, waar ik mij ook bevond: 'Heere, wilt U de weg openen, mag ik naar het volk? Ik wil het zo graag. U weet toch waar het over gaat?'

En wat gebeurde er? Enkele dagen later kwam ik mijn schoonvader weer tegen. Hij zei: 'Hier, dat is voor jou, dan kun je op reis.' En hij gaf mij het reisgeld voor de reis naar Holland. Wat was ik blij. Maar nu had ik wel reisgeld, maar mijn vrouw, hoe was het daarmee gesteld, want die moest ook nog haar toestemming geven. Ik weer aan 't zuchten: ik zei: Heere, nu hebt U al zo'n groot bezwaar weggenomen, neem nu dit leerwaar ook nog weg, U neigt de harten toch tot al wat U wilt.'

Ik ging naar huis en zei tegen mijn vrouw: 'Nu heb ik reisgeld gekregen van je vader om op reis te gaan, mag ik van jou nu ook, ik heb er zo'n begeerte toe?'

Ze zei: 'Hoe lang denk je te gaan en waar naar toe?' Ik antwoordde: 'Naar Rijsoord en omgeving.'

'Goed,' zei ze, 'dan zal ik wel een kaart sturen dat je voor acht dagen komt.' Ik was als een kind. Ik telde de dagen en nachten die mij nog scheidden van de reis. Zo brak de morgen aan dat ik op reis mocht, en nadat wij het aangezicht des Heeren gezocht hadden vertrok ik. Het was wonderlijk gesteld van binnen, het was alsof ik niets achterliet en niets meenam op reis. Het was van binnen zo rustig en stil. Het was of ik er van verzekerd was dat de Heere met mij meeging, of ik zo Gods gunst in mijn hart voelde.

Zo kwam ik in Rijsoord bij de vrienden, waar ik hartelijk ontvangen werd en acht dagen

in hun midden mocht zijn. Veel van Gods lieve volk heb ik daar ontmoet en de Heere was in ons midden. Dat was soms zo kennelijk en ons hart werd dan zo overgoten met de blijken van Zijn genade, dat wij soms mochten getuigen met Jacob: 'Dit is niets anders dan een plaats Gods.' Soms was het middernacht dat wij met psalmgezing en gebed de bijeenkomst sloten; er was dan niet één woord over de wereld gesproken. Het was Kerstfeest toen wij daar waren en 's morgens om tien uur kwam het volk al samen en wij mochten die dag met veel aangenaamheid doorbrengen.

's Middags zouden we gaan eten en een man uit Klaaswaal ging voor in 't gebed. Hij kreeg zoveel van de liefde in zijn hart en raakte zo in vervoering, dat hij buiten zichzelf raakte en dat droeg zo over, alles smolt in tranen weg en het kostelijk eten bleef onaangeroerd. Er werd een hoofdstuk uit de Bijbel gelezen en weer hebben we elkander voor de Heere in 't gebed neergelegd. Toen zongen we psalm 84: 6:

*'Want God de Heer', zo goed zo mild,
is 't allen tijd een zon en schild.'*

Terwijl we dit zongen daalde die Zon der gerechtigheid met zoveel kracht en warmte af in het hart van één der aanwezigen, dat het lichaam het niet meer kon dragen. Ik zag de blijdschap en vrede op zijn gezicht en zo zonk hij neer. In mijn armen ving ik hem op en daar lag hij, als opgetrokken boven het stof, zich in God te verlustigen. De vergadering was ontsteld, voornamelijk de vrouwen. We vreesden dat hij heen zou gaan naar die vele woningen in het Huis des Vaders. Ik zat naast hem op de divan, zijn pols was rustig en alles tekende zijn zoete rust en zielsvermaak in zijn God. Na een poosje zo te hebben gelegen, sloeg hij zijn ogen op en riep, mij om de hals vattende: 'O Kot, ben ik nog hier?' Zijn ogen waren waterbeekjes, vanwege het innerlijk zielsverlangen, om daar te mogen zijn waar geen nacht meer zal zijn. Waar het lichaam niet te zwak zal zijn om die volle stromen van zaligheid, vloeiend uit die oceaan van de liefde Gods, te kunnen dragen, maar dan het volle genot ervan mag smaken zonder onderbreking. Wat was die man hemelsgezind en hemels gebed.

Hemelse taal vloeiende van zijn lippen, wij stonden allen als verslagen. Zo ging die dag weer voorbij, in het teken van Gods gunst. Het was haast morgen eer wij naar bed gingen en die dag zouden wij weer een groot gezelschap krijgen. Er zouden die dag 45 mensen samenkomen, uit alle delen van het land.

Toen ik 's morgens wakker werd en ik in gedachten dat volk zag opkomen, zong het in mijn hart: 'Dat 's Heeren zegen op u daal, Zijn gunst uit Sion u bestraal.' Wat mocht ik de Heere aanlopen of Hij deze dag ook weer bij ons wilde zijn, en wat was de Heere goed, ook die dag.

Er was zulk een vrijheid onder het volk, het was waar in de beleving, wat de Heere in Zijn Woord zegt: 'Waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid.'

Er was geen groot en er was geen klein, geen arm en geen rijk, maar wij hadden alle dingen gemeen.

Wat waren die dagen vlug om. Het waren voor mij echte feestdagen geweest. Maar aan alles komt een eind, zo ook aan mijn vakantie.

De dag brak aan dat ik weer huiswaarts moest, naar eigen haard. Nadat wij elkander toegezongen hadden uit psalm 122: 3 en 121: 2 en gebed, zijn wij ver Wrokken.

De Heere ging weer met mij mee en bevestigde dat door tot mij te spreken: 'In blijdschap zult gijlieden uittrekken en met vrede voortgeleid worden.' Ik had zulk een vrede in mijn hart, het was van buiten en van binnen vrede en blijdschap. Zo kwam ik thuis en viel mijn

vrouw om de hals, ik kon niet spreken van de afdrücken van Gods goedheid, ik weende maar. De Elims zijn echter korte verblijfplaatsen voor het naar Kanaän reizend Israël, dat zou ook ik weldra bemerken.

Een slaaf der zonde; in boeien gekluisterd

let werd nieuwjaar en naar gewoonte ging ik met mijn vrouw naar haar broer, ds. Baaij. Daar aangekomen zei hij tegen mij: 'Ik heb gehoord dat het feest voor je geweest is in Holland.' 'Ja,' zei ik, 'ik heb acht dagen feest gehad onder het volk, het was daar erg levendig, meer dan hier in Tholen, het is hier erg dor en dodig.'

'Ik ging,' zo vertelde hij, 'met oudejaarsavond naar de kerk en toen liep er een kleine jongen achter me te zingen: "Ik heb zolang met de rommelpot gelopen en ik heb geen centjes om een broodje te kopen".

Ik zei: "Jongen houdt je mond"; maar wat dacht je, hij bleef doorzingen.'

Ik antwoordde: 'Maar ik loop niet met de rommelpot hoor, dacht u dat?' 'Ik zeg toch niet dat jij met de rommelpot loopt, ik zei alleen maar dat die jongen dat versje zong,' zo was zijn antwoord. En ach, toen we naar huis gingen zongen ze het in mijn hart en dat bleef zo doorgaan de gehele nacht. Ik kwam met allerhande binnenpraters in gesprek, die mij vele vragen stelden, o.a. wat ik nu op mijn reis wel geleerd had en wat er gebeurd was en of ik nu nader was dan voor mijn reis. Waar is je schuld en wat ken je van een Borg en wat voor grond had je voor je blijdschap? Alles ging overhoop en ik kwam leeg op de aarde te zitten. Het kwam mij voor, dat ik wel in mijn gemoed verdronken was, maar niet in God. Dat ik meer in de mens verblijd geweest was dan in God. Ja, ik moest toegeven, dat ik er zo heel weinig van kende, dat ik werkelijk net als een rommelpot was geweest, waar wel veel leven mee gemaakt wordt, maar hij is hol en leeg. Ik was kwaad op de dominee, die mij dat gezegd had. Ik dacht, die man gunt mij ook niets. Maar het was zo en ik kwam er mee in de put terecht en dat was juist zijn bedoeling, maar dat begreep ik toen niet. Nu weet ik het beter en hoor vaak hoeveel leven er gemaakt kan worden met die malle dingen, soms nog wel vanaf de preekstoel en ook in het gebed. Maar mijn kaartenhuis lag in puin, waar ik zo blij mee geweest was.

Het gebeurt vaak dat de ene slag komt na de andere, dan houden de jobsboden niet op hun boodschappen te brengen. Job moest er aan, hij moest op de achtergrond komen te staan en dat wilde Job nu net niet en dat wil niemand. Maar de Heere weet wel wijze wegen in te slaan om Zijn volk daar te brengen waar Hij de eer en Zijn volk de zaligheid krijgt. Dat is als zij met Job mogen instemmen. 'Met het gehoor der oren heb ik u gehoord, maar nu ziet U mijn oog, daarom verfoei ik mij en heb berouw in stof en as.'

Op een avond kwam ik bij mijn schoonouders en die hadden een brief gekregen van hun dochter Jannetje. Schoonvader las hem voor en wat werd ik daardoor getroffen. Zij beschreef daarin de dierbare beloften die de Heere haar toegezegd had, waarin zij zo'n kostbare pleitgrond had

68 ontvangen. Zij had de zekerheid dat de Heere nooit meer van haar af kon, zonder daarin Zijn eer en Naam te verliezen, want Zijn woord is Zijn eer: 'Zou ik het zeggen en niet doen, spreken en niet bestendig maken?'

Ik voelde de vastheid van haar geloof, op het woord tot haar gesproken, waarop zij verwachting had gekregen. Wat was ik jaloers op haar. Ik ging mezelf bij haar beleving onderzoeken wat ik daar nu van kende, maar ik kon zo niet zoeken; ik vond niets waarop mijn ziel het wagen kon. Ik miste die ware grond voor het geloof, dat is, de beloften

Gods.

Hieruit werd ik werkzaam gemaakt aan de troon der genade. Het werd voor mij een aangebonden zaak dag en nacht om een belofte te mogen krijgen. Deze kwam echter anders dan ik had gedacht en gewild, want de Heere maakt altijd eerst een onderwerp voor Zijn genade en dat altijd door een afgesneden en voor ons verstand onbegrijpelijke weg; want Zijn weg is in de zee en Zijn pad in grote wateren en Zijn voetstappen worden niet bekend. De kerk leert altijd van achteren, anders is het geen heilgeheim dat aan Zijn vrienden, naar Zijn vreeverbond wordt getoond.

Neen, de kerk moet altijd langs smartelijke wegen er achter gebracht worden hetgeen Jezus Zijn discipelen wilde leren: 'Wat Ik nu doe weet gij niet, maar gij zult het na dezen verstaan.' En nu willen wij het verstaan voordat we het geleerd hebben, maar het is eerst leren en dan verstaan. Zo was het ook bij mij. Eerst nood en dan redding, eerst verloren en dan behouden; en dat leert de kerk door wegen die zij niet geweten en paden die zij niet gekend hebben. Daar valt alle menselijke berekening buiten, luister maar. Het was mij dus een aangebonden zaak geworden.

Ik kon zonder grond niet leven en het was voor mij alles tekort wat ik tevoren had ondervonden. Het was op een morgen dat ik de Heere smeekte of Hij aan mij wilde denken en mij een woordje wilde geven waarop mijn ziel een weinig rust kon vinden. Waarin ik grond zou mogen vinden voor mijn wankelend gemoed, daar ik van het een naar het ander werd geslingerd, als een losgeslagen schip, dat een prooi was geworden van storm en golven en dreigde elk ogenblik op de rotsen te pletter te slaan.

En daar, onder deze omstandigheden, was het alsof de Heere mij bij de hand nam en inleidde in Psalm 36 vers 1:

*'Het trots gedrag der hopen doet
mij spreken in 't beklemd gemoed:
'Gods vrees is uit zijn ogen.'
Wijl hij zolang zichzelf vleit,
tot God zijn ongerechtigheid
niet langer kan gedogen.
Bedrog en onrecht spreekt zijn mond;
't verstand laat na, de ware grond
van 't weldoen op te merken;
des nachts is 't kwaad zijn overleg;
hij stelt zich op een boze weg,
en schuwt geen snode werken.'*

De Heere liet mij zien dat dit mijn staat was waarin ik stond voor Zijn heilig oog. Mijn ogen werden naar binnen geopend en ik zag dat het bij mij werkelijk zo was, zoals in dat vers werd opgetekend. Wat moest ik nu beginnen? Ik lag in mijzelf veroordeeld en de vijand spotte met de belofte waarom ik gevraagd had. Wat geloof je nu nog van alles wat je doorleefd hebt? Het is alles bedrog, nu is je vonnis getekend in dat psalmvers en ik kon het niet anders bekijken, dan dat de Heere mijn ongerechtigheid niet langer kon gedogen. Dag noch nacht vond ik rust, voortgejaagd door mijn achtervolgers, die op mijn ondergang wachtten. Hier leert hij iets verstaan van wat de psalmist zegt: 'Ik was verstomd en sprak niet, mijn hand was 's nachts uitgestrekt en liet niet af, mijn ziel weigerde getroost te worden.'

Onder al die werkzaamheden bracht de Heere mij er achter, dat ik een slaaf was der zonde en een gebondene in satans macht, in boeien gekluisterd en een gevangene. Weken heb ik gelopen onder de folteringen van satan en de zonde die mij kwelde. Ik zocht ontkoming uit de boeien, maar hoe meer ik werkte en tobde, hoe vaster mij de banden werden. De gevangenis werd zo eng en benauwd, dat ik er in dacht te versmoren. Tot op een middag, terwijl ik bezig was de beesten te voeren en de nood van mijn ziel zo groot was, en ik tot de Heere riep: 'Ai hoor naar hen die in gevang'nis kwijnen,' enz. het de Heere behaagde Zijn woord te openen en het zalvend af te drukken in mijn hart, met deze woorden: 'De omzwevende gevangene zal haastelijk losgelaten worden, hij zal in de kuil niet sterven.' Wat werd dat helder voor mij ontsloten en ik geloofde dat de Heere het doen zou; hartelijk geloofde ik dat. Wat was ik blij dat de Heere tot mij, onwaardige, sprak en wel dat ik uit de boeien en de gevangenis ontslagen zou worden. Het was een ogenblik of ik er al uit wás.

Maar dat dit niet zo was, zou ik weldra ondervinden. De zonde werd in plaats van minder, veel ingrijpender en menigvuldiger. Ik werd ontdekt aan de bron, de smederij van de zonde, aan mijn boze hart, wat mij telkens terzijde afleidde. Ja het werd voor mij een bron die niet te stoppen was, dag en nacht kwelde mijn ziel zich over de gruwelen in mij, zodat bergen van zonden zich voor mijn ogen verhieven. Bij dat alles hield de Heere Zijn aangezicht voor mij verborgen, zodat mijn lach in mijn boezem versmoorde en er geen gebed door kon. Het werd zo donker voor mij dat ik dacht er in om te komen. De vijand op de hielen, die me toeriep: 'Je hebt geen heil bij God, het is alles bedrog. Voorkomende waarheden zijn geen inkomende waarheden. Zou God aan zo'n monster, zoals jij, nog denken; denk je dat je zo een bekeerde kan worden? Kan iemand die een nieuw hart heeft nog zulke gruwelen, zulke zonden in zijn hart hebben? Dat kan nooit, de Heere maakt je vet voor de dag der slachting. Hij heeft je overgegeven aan de boosheid van je hart.'

O, ik kon niet anders verwachten, dan dat ik uit de gedachten Gods, mij ten goede, was uitgesloten voor altijd en dat het kwaad mij treffen zou. Zo leefde ik van de ene dag in de andere. Het was me 's morgens een wonder dat ik mijn ogen mocht openen, dat ik nog leefde, dat ik nog niet was neergestort in het helse vuur. Dan hoorde ik soms, 's morgens bij het ontwaken, de vogels zingen, wat zo'n indruk op mij maakte, dat ik buiten stond te wenen over mijn ongeluk. Die beestjes loofden nog hun Schepper, op de wijze die de Heere er Zelf in gelegd had en ik stond daar voor het oog van mijn Schepper en niets, maar dan ook niets beantwoordde nog aan het doel waartoe de Heere mij geschapen had. Wat achtte ik die beestjes ver boven mij verheven.

Zo sleet ik mijn dagen, gebogen onder de last der zonde en levende tot oneer van mijn Schepper. Ik was naamloos ellendig en ongelukkig. In deze toestand kwam ik onder het gehoor van een leraar, die preekte over de belofte door God gedaan aan Abraham. 'Tel de sterren, zo zal uw zaad rijen'. En nu moest hij zijn verwachting op Moria's heuveltop gaan offeren, Abraham kon het niet meer bekijken.

Die man zei: 'De Kerk heeft de zwaarste strijd tussen de belofte en de vervulling ervan. De Kerk gaat altijd met de belofte de dood in, want de Heere komt altijd door een (iodverheerlijkende weg de belofte te vervullen. Daar valt het schepsel geheel buiten en dan laat de Heere het voor Zijn volk meevallen.' Daar greep ik weer even moed uit. O dacht ik, zou dan de Heere met mij ook zo'n weg houden? Ik mocht weer even boven de kuil kijken, ik werd even uit mijn kerker gelaten, net als de gevangenen om te luchten, maar dan brengt de cipier ze weer terug. Zo ook bij mij. Ik kwam weer in dat akelige hol

van moeite en strijd terecht. De Heere geeft Zijn Kerk niet te vroeg rust, maar maakt ze als het duifje van Noach, het kon geen rust vinden voor haar voet en keerde tot de ark terug. En Noach stak zijn hand uit en nam het tot zich in de ark. Zo zweeft ook de Kerk rondom de ark, om straks door die meerdere Noach tot Zich in de Ark genomen te worden. Het is hier het land der ruste niet.

Hier beneden is het een strijdende Kerk, ze zijn hier op vijandelijk gebied. Gods Kerk wordt altijd bestreden; 'wat ze eerlijk gekregen hebben, wordt hun uit de hand geslagen: dan is het niet echt, dan is het weer voor anderen bestemd en niet voor hen, want dat is veel te groot. Of, als het echt waar zou zijn, zouden ze wèl andere vruchten dragen en wat ze zo missen, zullen ze toch nooit krijgen. Zo blijven ze maar aan het tobben om uit de kerker ontslagen te worden, maar het wordt hoe langer hoe onmogelijker, want de zonde wordt boven mate zondigende, elke poging om behouden te worden wordt afgesneden.

Zo verging het mij, het werd een onmogelijke zaak en dan een God die Zich verborgen hield. Er schoot niets meer voor mij over dan: *'Och Heer, och werd mijn ziel door U gered.'* Dat gebedje heb ik duizenden malen gebeden.

Ik bevond mezelf van de hoofdschedel tot de voetzool toe melaats. Ik achtte me verwerpelijk en kon niet meer hopen of verwachten dat de Heere nog ooit naar mij zou omzien.

Van Elim naar Mara; heimwee

In zo'n toestand ging ik op een zondag naar de kerk. 's Morgens en 's middags zat ik daar onder veel strijd en bekommring; de waarheid deed mij geen nut maar ik ging er uit zo ik er in gekomen was, alleen met dit verschil dat ik met meer veroordeling in mezelf de kerk verliet. De vijand zei: het Woord is voor jou een reuk des doods geworden en zo bevond ik mezelf, want m'n hart was als een keisteen onder de waarheid gebleven. 's Avonds ging ik op, zuchtende of de Heere mijn harde hart eens wilde verbrijzelen. Ik kon zo niet meer verder leven, dat was onmogelijk voor mij. Alles was voor mij het oordeel geworden, zo zat ik daar in de kerk. Er werd gezongen Ps. 119: 85 en 86, wat mocht ik deze verzen biddend en wenend meezingen. De dominee had de tekst uit Luc. 15: 1 en 2: En al de tollenaars en zondaars naderden tot Hem, om Hem te horen. En de Farizeeën en de Schriftgeleerden murmureerden, zeggende: Deze ontvangt de zondaars en eet met hen. Het was of er een licht voor mij opging toen de dominee de tekst ging verklaren. De onderwerpen: de tollenaars en de zondaars, die ontving Jezus. Het was voor mij of Jezus ook mij nodigde en dat zo welwillend en welgemeend, nog nooit had ik de stem van het Evangelie zo gehoord als die avond. Het was of de Heere mij maar riep en nodigde en mij alsmaar betuigde dat ik niet te slecht was, niet te groot zondaar. Wat was dat voor mij alles wonderlijk, die zoete stem vol liefde, die mij verklaarde zondaren te ontvangen.

Nu de mogelijkheid ontsloten om nog zalig te kunnen worden, omdat Hij zondaren riep tot Hem te komen.

Ik kan niet zeggen hoe het bij mij op die ogenblikken van binnen was. Het was wenen, zingen, roemen, blijdschap, liefde; mijn hart was als gevuld met de wijn van Eskols druiven die de verspieters hadden meegebracht. Toen ik naar huis ging waren mijn voeten licht als van een ree, het was of ik al mijn lasten, kommer en zorgen achtergelaten had, ik was maar vervuld met dat ene, dat ik nog zalig kon worden en dat wel omdat Jezus dat Zelf tot mij gezegd had. Er bleef aan mijn zijde niet één geldend beletsel over om niet toegelaten te worden, want Hij nodigde zondaren en het grootste en het

wonderlijkste was dat Hij ook mij nodigde.

Zo mocht ik enkele dagen zitten onder Elims palmbomen, ik dacht aan geen woestijnzand en brandende zonnestralen, het waren verfrissende wateren die mijn afgematte ziel verkwikten, maar ik wist niet dat ik zo dicht bij Mara gelegeerd was, waar het water bitter was om te drinken. Ik moest ervaren dat de verkwikkingen op de reis door deze woestijn van het leven maar weinig zijn en zeer kort. Zeg de kinderen Israëls dat ze voorttrekken, zei de Heere. En of ze nu stonden voor ondoorwaadbare wateren of voor onneembare vestingen of machtige vijanden, het belette de opmars van Israël naar het land Kanaän niet. Datzelfde geldt voor de strijdende Kerk. Ze worden strijdende naar de overwinning gevoerd, om zo de kroon te verkrijgen en te mogen zeggen: 'Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden, voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in die dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen die Zijn verschijning hebben liefgehad.' Het was Paulus' zwanenzang, toen hij gereed stond van zijn aardse post te worden afgelost. In deze strijd worden ze zowel naar lichaam als naar ziel betrokken, omdat ze met lichaam en ziel gezondigd hebben en daarom liggen ook beide onder de straf der zonde. Zo is het dan een ziels- en lichaamslijden voor de Kerk op weg naar de hemel. De Heere heeft het gezegd: in de wereld zult ge verdrukking hebben. Dat krijgen ze mee op de reis.

En als wij ons oor eens te luisteren leggen bij die verdrukte Kerk, dan horen wij Jacob: 'Al deze dingen zijn tegen mij.' Asaf: 'Alles tegen.' En David, als hij geen rust kan vinden voor zijn voet: 'Alles tegen mij.' Neen het komt niet zo vaak voor dat de Kerk te midden van de verdrukking mag zingen, want als ze gaan zingen dan is de druk geen druk meer, zoals bij Paulus en Silas, die Gode lof zongen in de gevangenis. Dat is een heilige kunst, die door God geleerd wordt aan Zijn volk, maar waartegen onze natuur schreeuwt.

Maar ik ga verder schrijven welke leidingen de Heere met me gehouden heeft. Bij alle inwendige strijd ging ik ook nog gebukt onder lichamelijke ongesteldheid. Ik had tweemaal een aanval gehad van blindedarmontsteking, maar de dokter zei: 'Het zijn allemaal zenuwen.' Ik was haast geen dag goed, ik liep van de ene dokter naar de andere, waarbij het hoofdzakelijk ging om het leven. Want als ik aan sterven dacht, dan wilde ik wel vluchten, zo bang was ik. En geen wonder, want dan wordt alles beslist en dat voor eeuwig. O, die binnenpratens, ze kwamen mij vertellen dat dit de weg was die mij zou voeren in de kanalen des doods. En wat zal er dan gebeuren? Ja, ze zeiden mij dat ik een ongeneeslijke ziekte had en de dokters zagen dat wel, maar die wilden het niet zeggen. Zo had ik dag en nacht strijd, tobben met een ziek lichaam en een heimwee in de ziel, wat dag en nacht was aangebonden. Dit heimwee was ontstaan doordat ik die stem gehoord had, die stem van het Evangelie, van Hem die zondaren ontving, Wiens stem ik gehoord had, maar Wie ik in Zijn persoon niet kende. Het was zoals de bruid zei, mijn ziel gaat uit vanwege Zijn spreken. En zoals de harten van de Emmaüsgangers brandende waren, zo was dat vuur ontstoken in mijn hart. Een vuur dat zo hard brandde, dat ik wel met de bruid kon getuigen, krank te zijn van liefde.

En die liefde veroorzaakte dit heimwee in mij, want zij kan niet buiten het voorwerp van die liefde.

Wat mocht ik bij dagen en nachten uitzien of ik Hem vinden mocht. Ik zocht hem overal, in de kerk, bij Gods volk, in 't gebed, in de oudvaders, in tranen, ja in alles zocht ik Hem, maar ik vond Hem niet.

Ach, ik verstond er niets van om achteraan te komen, ik was voortdurend maar voor. Dat

geeft de Kerk wel veel strijd, maar weinig overwinningen, omdat ze dan niet wettelijk strijden. Ze strijden dan onder eigen banier en niet onder de banier van koning Jezus. Dat is een vleselijke strijd, om zichzelf te behouden door de offertjes die ze zelf aandrigen. Maar als ze onder de banier van Jezus mogen strijden, dan is hun oog op Hem gericht, Die de banier draagt boven tienduizend, dan wordt hun strijd geestelijk.

O, ziet Hem toch staan...

Om die strijd te kunnen strijden moeten zij eigen wapens inleveren aan de voeten van de Koning en van Hem ontvangen ze dan de wapenuitrusting die in die geestelijke strijd nodig is. In deze omstandigheden was het dat ik naar Rotterdam ging om me te laten onderzoeken door een bekwaam dokter. Nadat hij dit gedaan had zei hij me dat het nodig was dat ik geopereerd werd aan de blindedarm. Ik schrok natuurlijk erg, want daar had ik niet op gerekend en ik zei hem, dat ik daar eerst nog eens even over moest denken en dan wel zien zou wat ik deed. Hij zei me als ik weer een aanval kreeg dat het dan zeer gevaarlijk zou zijn en dat ik er goed aan deed me nu, terwijl ik nog goed was, te laten opereren.

Het liet me niet ledig, ik was uitziende of de Heere me in deze wilde onderwijzen hoe ik handelen moest. M'n hart werd overgebogen en ik werd zeer gewillig gemaakt om naar het ziekenhuis te gaan, zo zelfs, dat er een drang in me was om me zo spoedig mogelijk te laten opnemen. Drie dagen daarna vertrok ik naar het ziekenhuis, na vooraf de Heere ernstig gebeden te hebben, of Hij met me wilde optrekken in Zijn lieve gunst. Zodra ik aankwam werden de voorbereidingen gemaakt voor de operatie, die de volgende dag reeds zou plaatsvinden. Ik sliep die nacht heerlijk, maar toen ik de andere morgen wakker werd, schrok ik een beetje, toen ik bemerkte dat ik in het ziekenhuis lag. Daar maakte mijn tegenpartij gebruik van om me te bespringen en me in het oor te fluisteren of ik wel besepte wat er deze dag met me zou gaan gebeuren en wat de gevolgen zouden zijn als het verkeerd afliep. Of m'n zaken dan goed stonden, of ik zo de Heere kon ontmoeten enz. Hierop raakte ik aan het zuchten, of de Heere mij ook op deze dag gedachtig wilde- zijn, waarop Hij mij verzekerde dat Hij raad zou geven en Zijn oog op mij zou zijn.

Hij schonk mij geloof dat Hij het maken zou en hierop week alle vrees en benauwdheid en werd het me van binnen en van buiten rustig. De tijd brak aan en ik werd naar de operatiekamer gebracht en op tafel neergelegd. Terwijl de dokter bezig was alles in gereedheid te brengen, dit duurde wel een kwartier, lag ik daar maar, het was wonderlijk stil binnen in me. Ik mocht me vertrouwend overgeven en gevoelde dat Gods oog op mij was ten goede en niet ten kwade.

Toen ik moest worden weggemaakt was ik erg rustig; ik ademde de ether in en viel zo in slaap. De operatie duurde een groot uur, omdat ik aan de ene kant van een breuk en aan de andere kant van de blindedarm geopereerd moest worden. Alles verliep goed en ik werd naar mijn kamer gebracht, waar ik uit de narcose bijkwam. Wat toen gebeurde zal ik nooit vergeten, zolang ik mijn geheugen heb.

Die dierbare Immanuël openbaarde Zich aan mij zeggende: *'Ziet hier ben Ik, ziet hier ben Ik.'*

Nu mocht ik Hem aanschouwen waar mijn ziel zo reikhalzend naar had uitgezien. Ik riep uit, vol bewondering en aanbidding: 'Nu heb ik Hem gevonden, Hem die mijn ziel liefheeft. O ziet Hem staan.'

De dokter die nog bij me stond legde z'n beide handen op de wonden en zei: 'Man zwijg,' want ik riep zo hard dat de zusters uit de gangen en de aangrenzende kamers naar mijn

kamer kwamen, om te zien wat er aan de hand was. Ik riep uit: 'O dokter, eer zullen de stenen spreken dan dat ik zwijgen zou. O ziet Hem toch staan, zo schoon, zo dierbaar, zo beminlijk, zo voortreffelijk en het grootste van alles is dokter, deze ontvangt zondaren, want ik, de grootste der zondaren kan nog bekeerd worden, dus u ook hoor dokter, maar dan moet u deze Jezus als uw Borg en Zaligmaker leren kennen. Buiten Hem is er geen zaligheid te vinden en daarom o dokter, valt Hem nog te voet, eer het voor eeuwig te laat is, want het zal vreselijk zijn te vallen in de handen van een levend God, Wiens ogen vuurvlammen zijn en bij Wien een eeuwige gloed woont.'

De tranen liepen hem over de wangen terwijl ik hem zo aansprak. Toen ik al die zusters bij mijn bed zag staan, mocht ik ook deze ernstig aanspreken. En toen ik een kruis met een beeld aan de muur zag hangen, riep ik uit: 'O zusters, zó is Hij niet hoor, maar Hij is blank en rood en draagt de banier boven tienduizend. Zijn hoofd is van het dichtste goud, Zijn haar is gekruld, zwart als een raaf. Toen mocht ik Hem benoemen met al de namen die me voorkwamen en tenslotte riep ik uit: En alles wat aan Hem is, is gans begeerlijk, zulk een is mijn liefste, ja zulk een is mijn Vriend, gij dochters van Jeruzalem.' De hoofdzuster, die dacht dat het me in 't hoofd was geslagen en die bang werd dat het niet goed ging met mij, vroeg de dokter of zij Tholen maar moest bellen.

Ik riep: 'O neen, zuster, daar behoeft u niet bang voor te zijn dat ik niet wel bij mijn verstand ben. Neen, ik betuig hier met Paulus: het zijn woorden der waarheid die ik heden gesproken heb en van een gezond verstand. Zuster, dit moet ik u erbij zeggen, zo u zich niet bekeert, dan zullen deze woorden eeuwig tegen u getuigen. Maar bel Tholen maar op en zeg dan maar dat ik Hem, Die mijn ziel liefheeft, gevonden heb. In Tholen verstaan ze dat wel.'

Toen mocht ik zingen uit psalm 118: 12: *Dit is de dag, de roem der dagen enz.*

Ik was innerlijk zo verheugd, ik kon niet tot bedaren komen, ik was als buiten mijn zinnen van blijdschap. Toen sprak de Heere tot mij: 'Hoor, o dochter, en zie en neig uw oor, en vergeet uw volk en uw vaders huis. Zo zal de Koning lust hebben aan uw schoonheid; dewijl Hij uw Heere is, zo buig u voor Hem neder.' Toen boog mijn ziel zich voor Hem neer in het stof en ik mocht Hem aanbidden, prijzen en loven. Toen ik amen zei viel ik weer in slaap en toen ik wakker werd was Hij nog bij mij. Ik was nog vol blijdschap. Toen mijn vrouw mij 's middags kwam bezoeken en mij dacht te ontmoeten in diepe ellende, mocht ik haar begroeten met een hart vol blijdschap, uitroepende dat ik Hem gevonden had die mijn ziel liefhad. Mijn vrouw mocht delen in vrienden die het hoorden. Velen kwamen mij bezoeken en ik mocht tegen allen vertellen hoe groot en hoe goed God wel is en blijft voor allen die Zijn Naam ootmoedig vrezen. De dagen verliepen snel en na tien dagen in het ziekenhuis doorgebracht te hebben, mocht ik weer naar mijn woning terugkeren. Vijf weken heb ik uit deze vrucht mogen leven. Maar de Heere is geen ledig aanschouwer, Die Zijn eer aan geen ander geeft, noch Zijn lof aan gesneden beelden. Hij zag mijn doen en wilde er voor zorgen dat ik met dit alles geen bekeerd mens werd, want ik ging in de weldaad op en niet in de Weldoener. Het werd weer dor en leeg in mijn ziel. Ik vertelde het nog wel eens aan deze en gene, maar de zoetheid en de blijdschap was er uit, liet leven verflauwde.

De zeef van satan

De vijand, die onvermoeide tegenstander van Gods kerk hier op aarde, benut elke gelegenheid om op het strijdtoneel te verschijnen in die gedaante en met die middelen die

hem het meest geschikt lijken, zijn vijanden het pijnlijkst te treffen, kon het zijn dodelijk. Maar gelukkig, als de Heere Zijn volk op de zeef van satan brengt, dan zegt Hij er altijd bij: 'doch verschoon zijn leven'. Dat geldt voor de ganse Kerk, ook al kunnen zij het niet bezien, want: 'Ik heb voor hen gebeden dat hun geloof niet ophoudt'.

Zo begon hij bij mij weer zijn listig werk door te zeggen: 'Nu heb je je wel verblijd, maar waarin? Heb je wel goed overwogen onder welke omstandigheden je dit alles doorleefd hebt? Het gebeurt zo vaak dat patiënten, als zij uit de narcose bijkomen, van alles zien en horen. Ze zeggen soms de onzinnigste dingen. Zo was het ook bij jou. Het was alles verbeelding, dat merk je toch wel. Alles is weg en je bent dezelfde gebleven die je altijd geweest bent.' En weer had ik geen geweer in deze strijd. Het vertellen ging niet meer.

Bidden ging niet meer en in plaats van blijdschap was er droefheid in mijn hart, temeer daar het ook in mijn zaken tegen liep.

Ik was nog maar pas uit het ziekenhuis toen, terwijl mijn oudste zoon met paard en wagen de melk bij de klanten bezorgde, het paard op hol sloeg. Het rende de straat uit, de markt op, waar de wagen in volle vaart tegen een stenen paal reed. De brokstukken van de wagen, die totaal vernield was, en de melkbussen lagen her en der verspreid, terwijl het paard, dat toch al erg schrikachtig en wild was, zo overstuur was dat we er niets meer mee konden beginnen. Ik moest dus een nieuwe wagen en een ander paard kopen. Maar dit alles werkte mee om satans aanslagen te verdubbelen: 'Zie je nu wel dat de Heere aan alle kanten Zijn ongenoegen betoont. Je komt op straat terecht met al je bevindingen en je godsdienst. Er blijft niets van over en dan, bekijk je eens van binnen, hoe is je hart onder dit alles gesteld? Dat kan nooit met genade gepaard gaan.'

Ik was inmiddels weer zover hersteld dat ik mijn werk kon doen. Op een morgen toen ik de melk bezorgde, kwam de Heere mij voor met deze woorden: 'Een os kent zijn bezitter en de ezel de kribbe zijns heren, maar Mijn volk verstaat niet en Israël kent Mij niet.' Ik stond daar een ogenblik als in verwondering over deze woorden en zei: 'Lieve Heere, wat betekenen deze woorden toch en wat bedoelt U er mee, want ik versta het niet'. Toen volgden deze woorden: 'De hemelen vertellen Gods eer en het uitspansel verkondigt Zijner handen werk, de dag aan de dag stort overvloediglijk sprake uit en de nacht aan de nacht toont wetenschap.'

Ik kon het maar niet vatten wat het betekende. Ik ging zo verder tot ik in huis bij mijn zwager kwam, om er melk te bezorgen. Ik stond zo bij de tafel, in gedachten verzonken over de woorden die de Heere zojuist tot mij gesproken had en terwijl ik daar zo stond te peinzen kwam hun dochtertje binnen met een handvol bloemen en zei: 'Kijk eens wat mooi'. Zo stond ze voor me. En o, wat werkt de Heere toch wonderlijk en zo eenvoudig; want met kracht, licht en geloof kwam de Heere me bij deze waarheid te bepalen: 'Aanmerk de leliën des velds, zij arbeiden niet en spinnen niet en Ik zeg u, dat Salomo in al zijn heerlijkheid niet is bekleed geweest als een van deze.'

Toen werden mijn ogen geopend voor de schoonheid en de sierlijkheid van deze bloemen. Hoe zij nog prijkten met hun schone kleed waarin God ze geschapen had. Toen liet de Heere mij zien hoe ik daar nu stond, het was of het masker mij werd afgerukt en ik stond in mijn ware gedaante, zo ik in Adam gevallen was. Het beeld Gods kon ik niet tonen, ja alle kennis verloren. Daarom had ik die woorden (een os kent zijn bezitter en de hemelen vertellen Gods eer) niet verstaan. Ik was blind en stond daar in mijn walgelijkheid, zoals weleer de verloren zoon, die alles had doorgebracht en nu stond als naakt, ver van zijn

vader en van zijn huis en hij verging van honger.

'O', riep ik uit tegen mijn schoonzuster, 'wat ben ik ongelukkig; ik ben onbekeerd, ik ben Gods beeld kwijt, Zijn gunst en Zijn gemeenschap kwijt en ik ken God en zijn spraak niet'. Ik stond te wenen in mijn ongeluk; mijn hart was als vermorzeld en opengescheurd. Ja, ik ging in 't zwart, door rouw bezweken om mijns vijands dwingelandij, die mij hoont, mij 't hart doorboort, daar ik gestaag deze lastering hoor: *Waar is God op Wien gij bouwde, en Wien g' uw zaak vertrouwde.*

Zo ging ik heen, ik wist niet waar ik het zoeken moest; ongelukkiger dan tevoren. Zo werd het zondag; ik ging naar de kerk en daar sprak de dominee over de verloren zoon en wel over deze woorden: Brengt voor het beste kleed, en doet het hem aan. Hoe ik onder die preek gezeten heb kunt u enigszins begrijpen, daar stond die verloren zoon voor zijn vader. Hij stonk eerst naar de zwijnen, hij was in lompen getooid, vuil, besmet, walgelijk. Maar nu ontdaan van al die lompen, gewassen en gereinigd, want dat beste kleed werd niet over de oude lompen aangedaan, noch over zijn vuile lichaam. Toen werd hem dat sierlijke kleed door zijn vader geschonken en aangedaan. Wat was ik jaloers op die zoon, o ik moest maar zuchten en smeken: 'O, Heere doe mij ook zo, doe mijn oude vossen ook eens uit en bekleed mij ook zo eens met die klederen des heils en die mantel der gerechtigheid.' Maar het gebeurde niet, het bleef bij zuchten en begeren en ik bleef in mijn ongeluk lopen. Zo ging het van de ene dag in de andere, het ging me zoals de psalmist getuigt in Ps. 77:

*'Slaap weerhield Gij van mijn ogen,
'k was verslagen, neergebogen
en verstomd door al 't verdriet,
wars van mensen, sprak ik niet.'
'k Schatte mij geheel verloren;
mocht van geen vertroosting horen;
als mijn ziel aan God gedacht,
loosd' ik niet dan klacht op klacht.*

Zo ging ik daarheen, dag en nacht gebukt onder mijn ongeluk. Wat is toch de mens dwaas. Ik kon het maar niet bezien dat ik moest komen zoals ik was; dat heb ik pas later leren verstaan.

Gewogen, gewogen en te licht bevonden

Zo zat ik op een zondag in de kerk, dat de dominee de tekst nam. Want' zo in Tyrus en Sidon de krachten waren geschied, die in u geschied zijn, zij zouden zich eertijds in zak en as bekeerd hebben. Doch ik zeg u: Het zal Tyrus en Sidon verdragelijker zijn in de dag des oordeels, dan ulieden.

Wat schrok ik toen deze tekst werd afgelezen en wat werd het voor mij een persoonlijke zaak toen dominee de tekst ging verklaren. Het was of hij die avond voor mij sprak.

Israël was door de Heere rijk gezegend en met Zijn zorg omringd en in plaats van dichter bij Hem, waren zij verder van Hem af gegaan. Ja, zo betuigde de Heere, als Hij al die arbeid aan de heidense volken had gedaan, ze zouden zich tot Hem bekeerd hebben. Israël werd gezegd minder te zijn dan de heidenen die rondom hen woonden. En dat werd voor mij persoonlijk.

De krachten die de Heere aan mij gedaan had, waren zoveel en zo groot en ik was onder

dat alles verder van God af gegaan. Ik was minder dan de heidenen. Droevig ging ik die avond uit de kerk naar huis. Toen ik zo zuchtende en wenende over mijn ongeluk huiswaarts keerde, was het of de Heere me afvroeg: 'Wat is er nog meer aan Mijn wijngaard te doen dat Ik aan haar niet gedaan heb?'

'Kan ik nu nog meer aan u doen dan Ik tot nu toe gedaan heb?' Toen leidde Hij me terug, de gehele weg die Hij met me gehouden had. Naar de tijd dat ik in het ziekenhuis lag en Hij mij Zijn Zoon openbaarde en ik Hem niet had aangenomen (als mijn schuld overnemende Borg). Het was alles mijn eigen schuld dat ik nog onbekeerd was. 'O,' riep ik uit, 'Heere U bent vrij van mijn bloed, al ga ik voor eeuwig verloren; eigen schuld, eigen schuld, ik heb niet gewild!'

Ik wist niet meer hoe het moest; de vijand riep: 'Je moet sterven en voor God verschijnen en hoe zal dat gaan? Je hebt het gehoord, de Heere heeft het vanavond laten aanzeggen. Hij heeft alles aan je gedaan, maar je hebt niet gewild. De Heere is met je aan een einde gekomen.' O wat was het benauwd. Ik dacht elk ogenblik van het veld des levens afgemaaid te worden en dan voor die vreselijke majesteit Gods te moeten verschijnen, Die ik met mijn zonden zo vertoornd had. Ik moest het rechtvaardige van die straf billijken in God, maar ik kon niet in Zijn handen vallen. Ik wilde het oordeel maar ontvluchten, al moest ik toestemmen dat het rechtvaardig was.

Zo kwam ik in mijn woning, benauwd, beangst. Ik wist niet waar ik het zoeken moest; zuchtend en klagend zette ik mij op een stoel neer. Mijn vrouw, die reeds in bed lag, vroeg of ik ook niet moest, want dat het hoog tijd was.

'O vrouw,' riep ik uit, 'ik moet sterven en ik kan zo God niet ontmoeten, ik durf niet naar bed.' Als ik vluchten kon, ik zou het doen, al was het naar het einde der wereld. Maar er was geen mogelijkheid om uit de handen Gods te ontkomen; ik moest in Zijn handen vallen. Ik boog mijn knieën voor ik naar bed zou gaan, of er mogelijk nog redding of hulp van Hem kon worden afgesmeekt. Maar nog voor ik mijn lippen geopend had, viel als een donderslag in mijn hart: *'Gewogen, gewogen en te licht bevonden'*.

Ik was daardoor zo ontroerd, dat ik beefde en sidderde over al mijn leden. Ja, als Belsazar, de banden mijner lendenen werden los en mijn knieën stieten zich tegen elkander en mijn aangezicht betrok.

Waar zou ik mij bergen voor Hem die de weegschaal in Zijn hand genomen had? Radeloos viel ik in mijn bed, bidden onder deze omstandigheden kon ik niet. Tot wie zou ik heen gaan? Voor Gods aangezicht was ik verschrikt, Hij was voor mij als een verterend vuur en een eeuwige gloed bij wie niemand wonen kan. Toen ik zo op mijn bed neerviel kwamen mij deze woorden voor: 'En in diezelfde nacht werd Belsazar, der Chaldeeën koning, gedood'. 'O,' riep ik, 'nu moet ik sterven en in de handen des Heeren vallen.' Een leger van vijanden besprong mijn ziel en viel meedogenloos op mij aan.

Geen heil bij God, verworpen als Saul. Precies als Saul, door God verkoren, een ander hart ontvangen, de Geest des Heeren was vaardig over hem, hij profeteerde. Als twee druppels water leken we op elkaar als ik mijn leven met dat van Saul vergeleek. Ik kon er niets tegen inbrengen, want ik moest bekennen dat het zo was.

Ik probeerde te bidden, maar ik kon niet. Zwijg, God hoort de zondaars niet. Zwijg, te licht bevonden brulde het in mijn hart. Zo heb ik die nacht doorgebracht tot de morgen. Toen dacht ik dat de aarde zijn mond opende en ik zou wegzinken in die afgrijselijke put. Het was alsof ik het gekerm der verdoemden in m'n oren hoorde klinken en de vuursprankels der hel in mijn consciëntie voelde afdalen. Ik vluchtte mijn bed uit,

uitroepende: 'U bent rechtvaardig Heere, maar als ik moet sterven, mag ik dan aan Uw genadetroon sterven?' Meer kon ik niet uitbrengen, maar ik mocht als David mijn ogen opheffen tot de bergen en vandaar mijn hulp verwachten. En eeuwig wonder van de ontferming Gods, daar liet de Heere een lichtstraaltje opgaan in die donkere nacht en in mijn gefolterde ziel, met deze woorden: Wie weet, de Heere mocht Zich wenden en berouw hebben over het kwaad dat Hij dacht te doen, en Hij deed het niet'.

Rouw en tegenspoed

Daar mocht ik geloven dat de HEERE dit sprak en dus stond het vast dat ik geen verworping was, want de Heere spreekt zo'n woord niet tot een verworping. Hier kreeg ik hoop en ik geloofde dat de deur voor mij nog niet op het nachtslot was, dat ik nog zalig kon worden. Dat gaf mij zoveel moed en levenskracht, dat ik ging zingen Ps. 73: 12 uit de berijming van Datheen.

Mijn vrouw begreep het niet meer, want zij had die hele nacht ook niet geslapen en had mijn angst meegemaakt en dan nu weer zingen; ik zei: 'Ja vrouw, het is een wonderlijk volkje, 's nachts sterven en 's morgens zingen ze' .

De vijand moest wijken en ik vond weer een ogenblik verademing. Nu moet ik nog even kort vertellen hoe het ging in mijn natuurlijke zaken. Alles werd voor de voet afgebroken en we hadden meer schuld dan goed, we probeerden er van alle kanten uit te komen, maar het lukte ons niet.

Op 't land liep alles tegen. Dan had ik weer geen vruchten, dan mislukte alles weer en als het groeide was het niets waard: de aardappelen van f 0,35 per mud, bieten f 5,- per 1000 kg, bonen van f 8,- per mud, enz., zodat wij ook financieel niet meer wisten hoe we het maken moesten. Toen ons vierde kind stond geboren te worden, zaten wij de avond tevoren tegenover elkaar, mijn vrouw en ik. We hadden niets in huis, geen centen en geen kleertjes, geen versterkende middelen en wij wisten dat een tweeling stond geboren te worden. Mijn vrouw zei: 'Man wat moeten we nu toch beginnen in zulk een toestand, hoe moet dat toch straks gaan, het is alles dubbel en dan niets in huis.' Ik zei: 'Ik weet het ook niet, maar laten we samen Gods aangezicht maar zoeken en dan maar afwachten wat de Heere doen zal.'

Wij bogen samen onze knieën en ik ging voor in het gebed. Wat mocht ik de noden voor de Heere neerleggen en de Heere hoorde. De andere morgen werden twee kinderen geboren: een meisje en een jongen. Het meisje moesten we helaas missen, het stierf in de geboorte en het jongetje mochten we behouden.

Wij moesten het meisje ter aarde bestellen en het was ons van alle zijden zo wonderlijk; van alle kanten stroomde het maar binnen: geld, vlees, wijn, alles was er volop. Jozefs schuren gingen open en vulden onze lege kasten en beurs. Wat waren wij beschaamd. Zo tobden wij van de ene week in de andere.

Ik was genoodzaakt mijn koeien te verkopen om zo mijn schulden te kunnen betalen. Eén koe kon ik niet verkopen, die was zo mager en zo lelijk dat ze haar niet eens wilden hebben. Het was weer zulk een wonderlijke weg die de Heere daarin met ons hield. Juist deze koe gaf dat jaar zoveel melk, dat wij er, zij het dan zeer sober, van konden leven.

Een jaar lang elke week voor elf gulden melk. Een vriend van mij had toen twee biggen die hij wilde verkopen. Hij vroeg: 'Wil je ze hebben...' Ik zei: 'Ik heb geen geld'. 'Dat geeft niet', zei hij, 'neem ze maar, het geld komt wel terecht.' Nu was er één bij die ziek was en mager en bruin zag. Ik zei: 'Die gezonde wil ik wel hebben, maar die zieke leeft geen acht

dagen meer.' Hij zei: 'Allebei of geen en sterft de zieke dan betaal je er maar één en blijft hij leven dan betaal je er de helft van de prijs voor.' Ik kocht ze. Ik had toen nog acht mud haver van de paarden over en wat pulp in de kuil en ik dacht, daar zal ik ze dan maar van in leven zien te houden. Een maand of drie had ik ze zo gehouden en de varkens groeiden alsof ze volop melk en meel aten. Toen het tijd was om te slachten, in november, woog die ziek was geweest 526 pond schoon gewicht en de andere 465 pond. Eén kon ik toen verkopen en de andere zelf opeten. Wonderlijk, de Heere gaf hier Zijn gunst en toonde Zijn macht om met zo weinig voer die varkens zo te doen groeien en dan in zo'n korte tijd, van maart tot november. Ook had ik toen weer een koe er bij gekocht zodat ik er toen weer twee had, en een paard, Het geld had ik van een boer geleend, f 450,-. Die zag de armoe en was ongerust dat hij zijn geld kwijt zou zijn, daarom dwong hij mij dat geld terug te betalen. Ik wist weer geen raad. Van alle kanten probeerde ik geld te lenen, maar ik kon nog geen 450 cent krijgen, veel minder dan f 450,-. Ik vroeg het aan een zeker persoon of hij mij wilde helpen. Hij zei mij dat hij zó arm was, dat hij de nodige kleren niet eens kon kopen. De week daarop sprong er een bank en kwam het uit dat hij nog ruim veertigduizend gulden op die bank had staan. Dat wist de Heere ook en het gevolg was, dat hij toen al zijn geld kwijt was. Ik was genoodzaakt mijn paard te verkopen. Ik kreeg erf 450,- voor, waarvan ik de boer betaalde, maar ik zat toen zonder paard.

In de herfst kon ik weer een paard kopen, het was lelijk als de koeien van Farao, maar er was geen keus, ik had geen geld voor een goed paard. Toen ik het een poosje had kreeg het verval van krachten. Dan lag het 's morgens in de stal en kon niet opstaan. Met enkele mensen hielpen we het dan overeind en dan moest ik zo mijn werk er mee doen Maar dat ging zo bezwaarlijk, dat ik al gauw genoodzaakt was een ander te kopen. Toen kocht ik er een dat twee jaar oud was en zette het zo aan 't werk. Aanvankelijk ging dat goed, maar al spoedig kreeg ik ook daar moeilijkheden mee.

Dan weigerde het alle werk, dan kreeg ik het geen stap vooruit, dan weer sloeg het op hol, zodat ik het maar nauwelijks meester kon blijven. Dus werd ik genoodzaakt ook dit weer van de hand te doen. Ik was in die dagen zo moedeloos, dat ik besloot alles van de hand te doen en dan maar als knecht te gaan werken bij een of andere boer. Ik sprak hierover met mijn zwagers, maar die vonden dat niets en ook mijn schoonvader, die mij destijds op het boerderijtje had geholpen, zag ook zijn werk in rook opgaan.

Ze wilden dat ik doorging en besloten met elkaar de zaak van mij over te nemen en dan zou ik knecht bij hen worden. Zo gezegd, zo gedaan.

Ze kochten zeven koeien en een paard en zo brak er voor mij een ander tijdperk aan, boer af en nu knecht. Ik hoopte dat ik nu een beetje uit mijn zorgen zou zijn, maar al spoedig bleek dat ook dit de oplossing niet was. Een jaar of drie hadden mijn zwagers geboerd, maar er was elk jaar zo'n groot verlies, dat ze er van afzagen en mij vroegen het maar weer van hen over te nemen. Ze adviseerden me wat meer koeien te nemen. Zo breidde ik mijn veestapel uit tot vijftien melkkoeien met wat jong vee en ging maar weer verder. Maar met al die verwickelingen was mijn schuld ook weer zoveel meer geworden, want ik kocht die beesten allemaal met geleend geld en bij dit alles werden de zorgen niet minder maar meer.

Mijn gezin werd ook steeds groter en het werk werd meer, zodat er bijna dag en nacht gewerkt moest worden. Ook de tegenheden bleven niet uit: met de veestapel liep alles tegen. Ik moest soms drie of vier koeien in één jaar verkopen en weer andere aanschaffen, zodat als het jaar om was, de winst nihil, maar het verlies daarentegen groot was, zodat het scheepje al dieper en dieper zonk.

Dat dit zo niet kon doorgaan was voor iedereen begrijpelijk, maar wat moest ik doen? We hoopten steeds maar weer op betere tijden, maar die bleven uit.

De voorzienigheid Gods

Terwijl echter de Heere aan de ene zijde alles afbrak, betoonde Hij aan de andere kant soms wonderlijk Zijn hulp, dat ondervond ik telkens. Ik had van iemand f 4000,- geleend om koeien te kopen en mijn stallen te vergroten. De tijd brak aan dat de interest betaald moest worden, dat was een bedrag van f 200,-, maar ik had het niet. Ik besloot op een avond naar die man te gaan en hem te vragen of ik uitstel kon krijgen, of anders het in gedeelten kon afbetalen. Terwijl ik op weg was kwam ik hem tegen op straat; hij vroeg of ik op weg was naar hem toe. Hoe ik innerlijk gesteld was kan alleen hij begrijpen die zoiets heeft meegemaakt. Te moeten betalen, te willen en niet te kunnen, dit is iets vreselijks. Zo stond ik dus voor die man en zei hem dat ik inderdaad naar hem op weg was met de bedoeling hem te vragen of ik de verschuldigde interest met beetje tegelijk mocht betalen, omdat ik op dat ogenblik onmogelijk aan mijn verplichtingen kon voldoen. Hij zei: 'Dat begrijp ik en daarom had ik gedacht om er maar een streep door te halen en het dan maar als betaald te beschouwen.' Bij het horen van deze boodschap sprongen mij de tranen in de ogen; ik kon niet spreken van aandoening. Het was schemerdonker, zodat hij de reactie op mijn gezicht niet kon zien. Hij vroeg: 'Vindt u het niet goed, omdat u niets zegt?' Toen ik mezelf weer wat meester was vertelde ik hem hoe ik naar hem toegekomen was en wat dat voor mij was dit te horen. Ik kon het niet op, ik zag daarin kennelijk Gods hand.

't Was op diezelfde tijd dat ik op straat een man tegen kwam die ik f 25,- schuldig was en waarop hij al een hele tijd had moeten wachten. Nu

86 scheen zijn geduld ten einde. Met een boos gezicht kwam hij op mij toelopen, greep me bij de arm en schudde me heftig heen en weer, terwijl hij me toeriep of ik hem maar wilde betalen, want dat zijn geduld nu ten einde was. Daar stond ik, beschaamd. Ik zei hem dat ik graag wilde betalen, maar dat ik geen geld had, maar zodra ik het had zou ik het hem brengen. 'Allemaal smoesjes', riep hij, 'geld moet ik hebben, die praatjes daar heb ik niets aan.' Zo liet hij me staan. Maar ik ging zuchtend, tobkend en roepend tot de Heere verder. Toen ik de straat bijna uit was ontmoette ik een man die mij een papieren zakje in de hand stopte. 'Dat is voor u,' zei hij. Daar stond ik weer. Ik dacht, daar zit f 25,- in, maar de spotter van binnen zei: 'Je bent toch wel een vooraanstaand burger dat je zomaar een zak met koperen centen krijgt.' Spot en hoon was binnen in me, zo ging ik naar huis.

'Hier vrouw, ik heb van een man f 25,- gehad.' Ik vertelde m'n vrouw wat me was overkomen en stortte het zakje voor haar op tafel leeg. Het waren kwartjes, we gingen aan het tellen.

Behoedzaam legden we ze op hoopjes van vier en we kwamen aan f 24,75. 'Zie je wel dat het niet van God is, want dan zou het f 25,- zijn,' zeiden ze van binnen. Maar mijn vrouw ontdekte de fout; we hadden op één stapeltje vijf kwartjes gelegd. Dus toch f 25,-, dus toch van God. De Heere doet geen half werk. Ik sprong op van vreugde.

Terwijl we daar, als in het wonder weggezonden, bij de tafel stonden, kwam ons dochttertje binnen en vroeg of wij de 'voorzienigheid Gods' in huis hadden. Ik riep uit: 'Ja kind, dat ligt hier op tafel.'

'Maar', zei ze, 'ik bedoel dat boekje over de voorzienigheid'. Voor mij was het echter een stille wenk om me bij de voorzienigheid Gods te bepalen, die hierin zo heerlijk uitkwam.

We konden die man betalen en zo leefden we verder.

Maar in de voorzienigheid geloven of er over spreken dat is een groot verschil. Want als men gelooft, dan leert men achteraan komen, dan kan men de Heere laten zorgen. Dan is het: bidt en werk, maar anders werkt men zonder bidden. Wat zijn er soms harde lessen nodig om dat bidden te leren. Dat overkwam ook David: hij koos zelf zijn weg en kwam in Lachis terecht, midden tussen de vijanden. Maar toen hij psalm 25: 2 in beoefening had ging het goed, toen kon hij zich laten afleiden.

Voor ons huis moest de weg geasfalteerd worden, met vrachtwagens werd puin en steenslag aangevoerd en met een stoomwals werd het wegdek aangewalst. Levensgevaarlijk voor onze kinderen, dacht ik, Bram en Piet zal ik maar meenemen naar de wei, dan zijn ze veilig, ik heb ze onder mijn hoede. Zo reden we met paard en wagen naar de wei. Ik spande het paard uit en liet het grazen. Nauwelijks was ik een kwartier aan het werk of Bram kwam bij me en zei: 'Pa, Piet doet zo raar.' Ik vroeg hem wat voor raars hij dan deed. 'O,' zei hij, 'hij ligt zomaar in de wei.'

Toen ik bij hem kwam lag hij met zijn hoofd in een plas bloed, bewusteloos. Wat schrok ik. Ik dacht dat hij dood was. Samen met een boer die juist voorbij kwam en die ik had geroepen stond ik bij mijn kind, dat geen teken van leven gaf. We hebben het paard ingespannen en met het kind op m'n knieën zijn we naar huis gereden.

De dokter die we lieten komen constateerde een hersenschudding, zeven verbrijzelde tanden en een gescheurde lip, die gehecht werd. Hij zag er verschrikkelijk uit, helemaal onder het bloed. Toen hij bij kennis kwam vertelde hij dat hij een trap van het paard had gekregen. Het liep alles wonder goed af, hij mocht weer geheel genezen. Ik heb ze echter nooit weer meegenomen met de gedachte dat ze bij mij veilig waren. We zijn altijd bezig het werk uit Gods handen te nemen en zelf te zorgen in alle opzichten.

Ds. Bakker reed met zijn rijtuig huiswaarts nadat hij ergens had gepreekt. In de preek had hij over de voorzienigheid gehandeld. Door een of andere oorzaak raakte het rijtuig, van de weg en kwam onder aan de dijk terecht. Dominee klauterde uit het rijtuig en begon heftig tegen de koetsier te schelden, dat hij niet rijden kon, dat hij z'n paard niet stevig genoeg had vastgehouden enz. De koetsier keek hem eens aan en vroeg wat hij geloofde van de voorzienigheid Gods.

Dominee zei beschaamd: 'Op het ogenblik niets'. De koetsier antwoordde: 'Er over preken en het in beoefening brengen zijn twee zaken dominee.' Hij was uitgescholden, dat begrijpt u. Als we de voorzienigheid beoordelen met het verstand, dan keuren we alleen goed wat overeenkomt met onze plannen, maar het geloof aanvaardt de zaken zoals ze van God tot ons komen, of het nu zuurheid of zoetheid is.

Biddag; Ds. Joh. van der Poel

Zo tobde ik van de ene dag in de andere, het was alles zo troosteloos, van binnen en van buiten. Op een avond kwamen ds. Joh. van der Poel en een zekere heer Schelling uit Dordrecht me ophalen. Dominee zou die avond op St. Annaland preken. Ik was echter nog niet klaar met m'n werk, zodat ik onmogelijk meekon, hoe graag ik ook wilde. Het speet hen heel erg, maar er was niets aan te doen, dus vertrokken ze zonder mij. Toen ik klaar was met m'n werk kwam een andere vriend vragen of ik mee ging. Nu, ik wilde graag. Hij huurde een auto en we reden naar St. Annaland.

Dominee nam als tekst psalm 69: 2 en 3: 'Verlos mij, o God! want de wateren zijn gekomen tot aan de ziel. Ik ben gezonken in grondeloze modder, waar men niet kan staan;

ik ben gekomen in de diepten der wateren en de vloed overstroomt mij.'

Hij verklaarde die avond wel mijn toestand, maar ik bleef in de wateren der verdrukking. Ze vroegen me of ik de volgende dag naar Giessendam kwam, daar was het biddag. Reisgeld kreeg ik van mijn vriend en ze zeiden me er zeker te verwachten.

De volgende dag ging ik er heen, maar ik verkeerde niet in zo'n aangenaam gezelschap. Ze zeiden (van binnen in me): 'Zo, dus je gaat biddag houden?' Ik zei: 'Ja, is dat dan niet goed?' 'Zeer goed zelfs', was het antwoord, 'maar heb je jezelf al eens gezien vanmorgen? Heb je je hart al eens onderzocht, je weet toch wel wat biddag is, hè? Heb je zo'n biddagsgestalte om dat vandaag werkelijk te kunnen houden?'

Nee, daar had ik vanmorgen nog niet op gelet. En nu ik er over dacht, zou ik daar nu wel een zegen op durven verwachten? Ze zeiden het weer: 'Als je nu geen boetekleed aanhebt, geen verbroken hart, geen verslagen geest, geen gevoel van schuld, geen berouw, geen honger noch dorst, wat moet je dan in Giessendam gaan doen?'

Van alle wat daar opgenoemd werd kon ik niets in mijn hart vinden, integendeel, ik bemerkte dat m'n hart was als een woestijn, onvruchtbaar en droog. Ik verfoeide mezelf tot in het diepst van mijn hart en veroordeelde mezelf dat ik de reis zo was begonnen. Ze zeiden: 'Je kunt het beste maar teruggaan, want je krijgt in zo'n gestalte toch geen zegen. Je gaat in de ongunst Gods en de kerk is al begonnen, dus kom je nog te laat ook.' Ik wist echt niet meer hoe ik het had, helemaal afgekeurd voor Biddagwerk, was ik maar thuis gebleven. Maar de trein stoorde zich niet aan al die remmende gesprekken, gelukkig maar. De kerk ging juist aan. 'Poen ik binnenkwam zong de gemeente psalm 65: 8:

*'Uw goedheid kroon de jaargetijden;
waar Gij Uw voetstap zet,
daar doet Gij het al ten zegen dijen,
daar druipt het al van vet.
Het woeste veld vangt zelfs die druppel,
zijn weide blijft niet droog;
de heuvels steken blijde toppen
met lachend groen omhoog.'*

Wat klonk dat plechtig, het nam m'n hart geheel in. Bij het zingen van de regel: 'het woeste veld vangt zelfs die druppel,' daar vielen de eerste druppel des Geestes in mijn hart, in dat droge, dorre, woeste hart. Wat werd ik verbroken en verslagen, wat mocht ik als een walgelijke door eigen schuld in de breuk van mijn eigen hart inzien. Ik had me elke zegen onwaardig gemaakt.

Gelukkig dat de Heere in het Evangelie geen eisen of voorwaarden stelt. Wij behoeven niets mee te brengen, ons niet te tooien in een kleed van raakt niet en smaakt niet en roert niet aan. Het hoofd niet te buigen als een bies, maar we mogen komen zoals we zijn, dat wil de Heere. Mijn zoon of dochter geef Mij uw hart, uw hart, zoals dat geworden is in en door de val, zo afkerig, zo vijandig, zo vuil, zo woest, zo ledig van God en Goddelijke zaken. Een moordenaars kuil, waarin niets is dat God ook maar enigszins behaaglijk is. Zo was het bij mij gesteld toen ik daar in de kerk zat.

De tekst was uit Jesaja 40: 1,2: 'Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is, dat zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden.'

In zijn preek verklaarde ds. v.d. Poel dat het 'Troost, troost Mijn volk' voortkwam uit het welbehagen van eeuwigheid. Daar ligt de grond van de Kerk, de oorzaak van hun troost. Uit dat welbehagen vloeit voort: de verkiezing der uitverkorenen, de weg der verzoening en voldoening. Dit alles door God uitgedacht in de eeuwigheid, naar Zijn soeverein welbehagen in de tijd geopenbaard, verklaard, geschonken en toegepast aan Zijn Kerk, zonder hun toedoen. Goed noch kwaad komt van 's mensens kant in aanmerking. Goddelijke wijsheid, zodat nu zonder krenking Zijner Goddelijke deugden (door de mens geschonden) de mens weer in gunst en genade kan worden aangenomen. Troost voor een arme, ontledigde, naakte, in zichzelf verwerpelijke zondaar, die het eeuwig oordeel waardig is. Troost is er uit dat welbehagen, een weg der verlossing in Christus Jezus, van God gegeven tot wijsheid, rechtvaardigheid en heilmaking en dat voor al haar zonden en ongerechtigheden.

Ik werd die dag eens helemaal opzij gezet en mocht mij verblijden en verwonderen in het Goddelijk bestek en de uitvoering daarvan. Ik was 's avonds vol en liep over van Gods onbeperkte goedertierenheid, liefde en troost die er uit een Drie-enig God vloeit in het hart van zulke albedervers. 's Avonds op het gezelschap verspreidde de nardus haar geur. Een wonderlijke voeding als de Heere zelf het brood zegent, breekt en uitdeelt. Elia liep 40 dagen door de kracht van de door God geschonken spijs. Het is kostelijk en voedzaam, dan mindert de olie niet in de fles en het meel niet in de kruik. Daar is de mens uitgeploegd, uitgeëgd, uitgezaaid en uitgeoogst. Daar leert hij leven uit de goederen des verbonds, dat is vrije genade. Om zich daarvoor over te krijgen moet hij verhongerd en verkommerd zijn; dan moet hij soms 38 jaren in Bethesda's zalen liggen, als een opgegeven mens, waarvoor bij niemand meer raad is.

Mijn vriend Schelling vroeg mij met hem mee te gaan naar Dordt en bij hem te overnachten. Ik nam het aanbod aan, niet denkend aan zijn vrouw die, naar ik had gehoord, zeer vijandig was tegenover het volk van God. Onderweg bekreep mij de vrees voor haar. Hoe zou dat nu weer aflopen? Toen we aankwamen werden we hartelijk ontvangen en nadat we wat hadden gegeten kregen we een gesprek met elkaar. De vrouw vertelde dat zij zeven maal was geopereerd, ze had zeer veel beloften ontvangen en nu diende ze de Heere me haar gehele hart.

Wat kreeg ik het daar benauwd mee. Maar liefde en vrijmoedigheid gekregen hebbende, mocht ik haar wijzen op het gevaar, dat zij het waagde op gronden die niet houdbaar zijn voor de eeuwigheid. Ik mocht me vrij maken van haar bloed en het viel niet in vijandschap bij haar. De gehele nacht kon ze niet slapen, maar wenend moest ze uitroepen: 'Ik ben onbekeerd, o wat moet ik toch doen?' Ik laat dit verder voor de Heere liggen, maar het was toch voor mij een bijzondere ontmoeting. 's Morgens had ze een groot pak klaar gezet voor mij met allerlei zaken voor huishoudelijk gebruik. Zo ging ik naar huis, afgeladen met geld en goed, uit- en inwendig verkwikt.

Zonder dat ik het had gemerkt hadden ze geld in mijn zakken gestopt. Ik was net als de broers van Jozef, de zakken gevuld met voedsel en geld in de mond van de zak. Gegeten en gedronken en dronken geweest met hem, maar met dat al, vroom gebleven. Zij begrepen er niets van en ik ook niet. De Heere leert zijn volk van achteren. Voor ik nu over mezelf verder ga, wil ik iets meedelen over mijn vader.

Mijn vader

Op 25-jarige leeftijd had de Heere hem op de kermis in het hart gegrepen. Hij liet hem

iets zien van Zijn majesteit en rechtvaardigheid, wat zoveel indruk gaf in zijn hart en zoveel kracht op hem uitoefende, dat hij de kermis is ontvlucht om er nooit meer op te komen. Van dat ogenblik af heeft vader nooit meer de wereld gediend. Hij leefde altijd zeer ingetogen en was zoekende en zuchtende. Ik heb hem nooit anders gekend dan als een zoekend mens. Zaken kon hij niet vertellen, maar de begeerte lag altijd zo levendig in zijn hart, hij was altijd zo jaloers op het volk van God, dat waren zijn vrienden en als hij daar maar bij kon komen, dan leefde hij. Ik herinner me dat we op een Pasen gingen wandelen en samen spraken over dat wat gekend moet worden, wil het wel zijn (want er moet toch een grond zijn waar we onze zaligheid op bouwen) dat hij voor me ging staan en terwijl de tranen hem over de wangen liepen zei hij: 'Ik heb niets, maar wat ik heb, dat wil ik toch voor de gehele wereld niet missen.'

Zo heeft vader zijn leven doorgebracht; achttien jaar is hij diaken geweest. Hij was altijd zeer ijverig in plichtsbetrachting, dat was hij in zijn dagelijks werk, dat was hij ook in de kerk, hij had er alles voor over, nooit was hem iets te veel.

Op 67-jarige leeftijd begon zijn lichaam tekenen van verval te vertonen, hij werd mager en klaagde over zijn maag. Met veel zorg zag hij de toekomst tegemoet, hij voelde dat zijn aardse tabernakel werd afgebroken en dat hij hier geen blijvende stad had. Dat baarde hem zuchten en kermen aan Gods genadetroon. Hij gevoelde dat hij met de dag minder werd. Toen ik drie weken voor zijn sterven bij hem kwam, zat hij op bed te wenen. Ik vroeg hem waarom hij weende, waarop hij antwoordde: 'Ik denk bij mezelf, wat zal de Heere nog met me doen, aannemen of verstoten?' Zo was zijn leven, een hopen tegen hopen, hij miste de vastigheid voor zijn ziel. Hij kreeg gedurig bezoek van zijn ambtsbroeders, die met hem spraken over wat nodig was en wat hij niet had. Het waren overigens slechte dokters, want ze lieten het daarbij, ze vergaten de juiste medicijnen toe te dienen.

Ik heb van Gray¹⁴ gelezen dat hij bij zijn zieke vader op bezoek kwam, hij vernam van hem dat hij de verzoening met God en een thuiskomen bij de hemelse Vader miste. Lang spraken ze er samen over, maar kwamen niet tot het begeerde doel.

'Vader', zo zei Gray, 'ik ga naar mijn bidvertrek en u blijft hier in gebed en ik kom niet terug vóór Vader u aanneemt.' Enkele uren later keerde Gray naar zijn vader terug in de wetenschap dat vaders ziel gered was. Dat hij een thuiskomen had bij zijn Vader en nu ging hij naar hem toe om het ook uit zijn eigen mond te horen. Beide mochten zij in de vreugde delen dat de Heere was overgekomen. Dat waren de juiste medicijnen voor de ziekte, het gebed!

Zo had ik dus vader achtergelaten die morgen. Het werd ook bij mij een aangebonden zaak. Wat zal de Heere met mij doen, zo had hij tegen mij gezegd en ik wist het ook niet. Ik kreeg werkzaamheden met hem aan de troon der genade en acht dagen voor hij stierf, op een maandagmorgen om half vier, toen ik met hem aan Gods genadetroon worstelde, kwam de Heere over uit psalm 68: 2:

*'Maar het vrome volk, in U verheugd,
zal huppelen van zielevreugd,
daar zij hun wens verkrijgen.
Hun blijdschap zal dan, onbepaald,
door 't licht, dat van Zijn aangezicht straalt,*

¹⁴ In de werken van Gray en de publicaties over hem, komt dit verhaal m.i. niet voor.

ten hoogste toppunt stijgen.'

Ik mocht daar m'n vader in de Heere kwijt raken en ik geloofde vast dat de Heere hem zijn wens zou geven. Op dezelfde tijd trok de Heere ook bij vader door, Hij bracht hem zijn schuldbrief thuis, hij mocht die door het geloof aanvaarden en in zijn vloekwaardigheid God billijken in Zijn recht: 'Uw doen is rein, Uw vonnis gans rechtvaardig'. Er werd voor hem een middel ontsloten en toegepast, hij werd vrij verklaard op grond van recht en mocht nu delen in Gods schuldvergevende liefde. Zijn ziel gered en God de eer, dat werd voor hem een verwonderen en aanbidden.

De Heere wil ook vaak van Zijn werk getuigenis geven. Die morgen werd hij bezocht door mijn schoonmoeder en de oude Aarnoudse. Die mochten uit zijn mond horen de grote genade Gods aan hem, arme zondaar, bewezen. Ze mochten samen de Heere groot maken en waren verblijd. Ik had het die dag erg druk, het was in de oogst, zodat ik geen gelegenheid had om hem te bezoeken. Toen ik 's avonds thuis kwam en van mijn vrouw hoorde dat vaders ziel gered was, was ik zo blij dat ik die nacht niet heb kunnen slapen van al de gedachten die me bezig hielden.

De volgende morgen om drie uur was ik al bij vader, maar wat een teleurstelling was dat voor me, vader beschikte niet meer over zijn normale denkvermogen, zodat hij niet anders dan wartaal voortbracht. Ik hen bij hem gebleven, uitziende naar het ogenblik of ik nog wat uit zijn mond mocht vernemen, en wat gebeurde?

Mijn zwager, die juist voor zaken in Engeland vertoefde, moest onverwacht zijn reis onderbreken en naar huis komen. Toen hij thuis kwam en vernam hoe het met vader was gesteld, kwam hij dadelijk kijken. Bij het horen dat mijn zwager binnenkwam, was vader zo blij, dat hij zich omkeerde op zijn bed en hem de hand toestak en hem blijmoedig groette. Mijn zwager vroeg hem hoe het ging, waarop hij antwoordde: 'Best'. Toen mijn zwager vroeg of hij een oog op de Koning had, veranderde de glans van zijn gelaat, niet zoals bij Belsazar, maar een hemelse blijdschap lag op zijn gezicht. Toen ging hij getuigen van de hoop die in hem was en hoe nu zijn oog de Koning mocht aanschouwen. Nadat hij dit gezegd had verzocht hij ons mee te zingen psalm 68: 2: *Maar 't vrome volk* enz. Zo zat ik daar aan zijn voeteinde, blij dit alles uit zijn mond te mogen horen, gesterkt in de hoop en verwachting die de Heere me 's maandagsmorgens voor hem had gegeven. Nadat m'n zwager in het gebed was voorgegaan ging hij rustig liggen. Dit was het laatste wat hij getuigd heeft, dat hij wenste om ontbonden en met Christus te zijn.

's Zaterdagavond om half tien nam ik afscheid van hem; wij kusten elkander en weenden; we gevoelden dat dit de laatste maal zou zijn. Bij volle bewustzijn nam hij afscheid van mij. Toen werd de vleselijke band doorgesneden, ik mocht hem loslaten en in 's Heeren hand overgeven. Ik zei: 'Heere neem hem nu maar weg, het is genoeg.' Hij sloot de ogen, vouwde de handen en bleef zo liggen tot zondagmorgen half vier; toen stierf hij.

Op diezelfde tijd kwamen de woorden in mijn hart: 'Zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk de arenden; zij zullen lopen en niet moede worden; zij zullen wandelen en niet mat worden.'

Ik zei: 'Vader is niet meer'. M'n schoonmoeder werd wakker en kreeg zulk een geloofsgemeenschap met vader daar boven, dat zij haar man wakker maakte en zei: 'Kot is boven hoor, ik mocht geloofsgemeenschap met hem hebben'.

De ouderling, die 's morgens vooringing en het overlijden van vader aanhaalde in zijn gebed, wist niet goed raad met hem. Op de weegschaal gewogen bleek hij toch nog iets te

licht te zijn, het scheelde wel niet veel, maar hier en daar kwam hij er toch wat in tekort, dus verloren dan maar.

Schoonmoeder, die daar onder zat, ging na de dienst naar hem toe en vroeg hem van wie hij onderwijs had ontvangen in deze zaak en ja, daar zat hij wel wat mee, hij wist er niet uit te komen. Hij had hem nog al eens bezocht en dan beluisterde hij er toch wel een tekort in. Schoonmoeder vertelde toen alles wat zij ermee ervaren en ervan gehoopt had. Wat schrok die man daarvan, zo erg, dat hij ermee in de banden en in de benauwdheid kwam; hij mocht het eerlijk voor de Heere neerleggen dat hij het niet uit hardheid of wangunst had gedaan, maar dat hij in deze wel zeer onvoorzichtig gehandeld had. Waarop de Heere hem voorkwam met deze woorden: 'Maar ook sommige vrouwen uit ons hebben ons ontsteld, die vroeg in de morgenstond al aan het graf geweest zijn:... die zeggen dat Hij leeft.' Hij mocht het van harte overnemen en op het sterfhuis, waar hij zelf de leiding had, vertelde hij eerlijk zichzelf misleid te hebben, maar het nu van harte te geloven. Wij waren daar erg blij mee: het werd een aangename dag, de Heere gaf opening en eensgezindheid. Zo is vader in de rust ingegaan.

Leen Potappel

Nu zal ik schrijven hoe het verder ging op mijn reis door de woestijn van dit leven.

Ik had al vaker horen spreken voer een zekere Leen Potappel, maar nooit had ik hem ontmoet. Wij hadden in die tijd een 'baker' in verband met de geboorte van een van onze kinderen, die van Stavenisse afkomstig was. Toen haar tijd bij ons om was en ze het plan had om de andere dag naar haar geboorteplaats te gaan, vroeg ze of ik zin had mee te gaan, dan kon ik Potappel ook eens ontmoeten. Nu had ik daar wel zin in, maar wie zou mij bij die man brengen en wat moet ik als hij me gaat ondervragen? Kruip maar achter mij weg, zei ze. Ik besloot er eerst nog maar eens een nachtje over te slapen. De andere dag ging ik toch maar met haar mee, ik had alles die nacht overdacht en het ordelijk in mijn gedachten bewaard.

Hoe dichter we echter bij Stavenisse kwamen, hoe minder ik wist. De vrouw bracht mij bij Potappel in de kamer, hij keek mij eens aan, schoof een stoel raar me toe en nodigde me uit naast hem te komen zitten.

'Zo', zei hij, 'vertel nu eerst maar eens wie je bent, want ik weet graag met wie ik spreek.'

Ik begreep goed wat hij bedoelde en vertelde hem eerlijk alles wat ik beleefd had. Toen ik uitverteld was vroeg hij: 'Is dat alles?' waarop ik bevestigend antwoordde.

'En heb je daar genoeg aan?' vroeg hij weer.

'Nee', zei ik, 'ik voel goed het tekort daarin.'

'Zo', zei hij, 'dan wordt het voor mij gemakkelijk, dan kan ik je geen pijn meer doen, want het is inderdaad tekort. Ik zeg niets van alles wat je verteld hebt, maar het is geen grond om er God mee te kunnen ontmoeten.'

Ik zei hem dat ik dat ook wel gevoelde. Ik heb die dag wel leerzame lessen uit zijn mond mogen ontvangen, waardoor hij mijn tekort meer en meer bloot kwam te leggen. En toen ik 's avonds naar huis ging vroeg hij: 'En als je nu eens ging sterven?' Met die vraag ging ik naar huis. Dat werd een vraag van gewicht, die ik niet kwijt kon raken.

De andere dag was ik in de schuur aan het werk, toen ik plotseling onwel werd; ik ging een ogenblik zitten; ik dacht misschien zakt het wel, maar in plaats daarvan werd het erger. Ik ging naar binnen en zei tegen mijn vrouw: 'Ik ben niet in orde, ik voel me zo naar.' Ik voelde me wegzakken, ik zei nog: 'Schrik maar niet, roep de dokter maar gauw.'

Zo zakte ik weg. Toen ik weer bij kwam lag ik op bed. Het was een wonder voor me dat ik nog leefde. Ik wist niet wat ik mankeerde. De dokter zei dat het zenuwen waren, maar zelf geloofde ik dat niet. De vraag: 'Als je nu eens ging sterven?' speelde me gedurig door m'n gedachten, ik was zo bang.

Ik vroeg aan mijn vrouw wat zij ervan dacht, of ik toch niet moest sterven, maar ook zij kon daar geen antwoord op geven. O die onzekerheid, ik dacht dat ik moest sterven en God ontmoeten en dan geen grond, m'n schuld stond nog open. Ik wist niet waar ik het zoeken moest; wat moest ik toch doen? De dokter gaf me het advies om uit bed te komen en te gaan lopen. Ik probeerde het; maar werd zo naar dat het niet ging. Zo ging het van de ene dag in de andere, m'n krachten werden minder en ik werd met de dag magerder. Wij vreesden het ergste en naarmate mijn lichaam aftakelde, werd mijn zielestrijd zwaarder, zodat ik dacht te zullen vergaan. Van de ene dokter ging ik naar de andere, maar niets baatte, het ging steeds verder achteruit. Zo werd het december.

Lichamelijke benauwdheden; maagbloeding

Hoewel mijn krachten bijna waren vergaan, werkte ik nog. Wel moest ik me overal aan vasthouden om te blijven staan, maar 't moest. Op een middag was ik aardappels voor de varkens aan het inkuilen, toen ik dacht aan een eind te zijn; ik zeeg neer op een zak aardappels en riep uit mijn ellende tot God. Daar ontsloot zich de hemel voor mijn geloofsoog en toonde dat gezegende Voorwerp van behoudenis in Zijn dierbaarheid en Zijn gepastheid en dat juist voor mijn toestand. O,' riep ik uit, 'zulk een Persoon heb ik nodig.' Ik stak mijn armen uit om Hem te grijpen, maar Hij was weer geweken. Hij was doorgedaan en ik bleef ongelukkig en in mijn ellende achter. Nacht en dag was ik als het ware in gebed. De weeën overvielen mij, ik was verslagen en sprak niet. Ik moest inleven met de psalmist: 'Slaap weerhield Gij van mijn ogen, 'k was verslagen, neergebogen en verstomd door al 't verdriet, wars van mensen, sprak ik niet'. En:

*'k Schatte mij geheel verloren,
'k mocht van geen vertroosting horen;
als mijn ziel aan God gedacht,
loosd' ik niet dan klacht op klacht.'*

Ik kon maar niet begrijpen wat de Heere met mij voorhad. 's Nachts kon ik niet slapen vanwege de vrees voor de dood die mij van ogenblik tot ogenblik op de hielen zat. En dan telkens die benauwdheden naar het lichaam, soms was het of ik stierf en dan onbekeerd, geen grond, geen Borg voor mijn schuld. Dan kon ik het niet in bed houden en liep naar buiten, maar nergens vond ik rust of verkwikking. In de kerk kreeg ik wel eens een weinig ademtocht, dan werd ik wel weer eens bemoedigd, maar des te heviger waren dan daarna de aanvallen. 'k Wou vluchten maar kon nergens heen, zodat mijn dood voorhanden scheen, en alle hoop mij gans ontviel, daar niemand zorgde voor mijn ziel.

In die omstandigheden kwam ik op een zondag in de kerk, waar gesproken werd over de onrechtvaardige rechter, die God niet vreesde en geen mens ontzag. Tot hem kwam een zekere weduwe, die hem moeilijk viel, zodat hij haar uiteindelijk hielp. Zal God dan geen recht doen. Zijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen, hoewel Hij lankmoedig is over hen? En in de volgende preek: 'Ik zeg u, dat Hij hun haastelijk recht zal doen' Toen mocht ik weer een ogenblik, uit de eigenschappen die daarin verklaard lagen, geloven dat ik op de goede weg was; maar ik was nog niet gered. Omdat ik naar het

lichaam zwakker werd, ging ik naar een specialist, die mij onderzocht en rust en medicijnen voorschreef, dat was enkele dagen voor Kerst. Tweede kerstdag ging ik nog naar de kerk, maar kon met moeite thuis komen, telkens moest ik mij ergens aan vasthouden wilde ik niet vallen.

Zo kwam ik thuis; lichamelijk was ik aan een eind. Die specialist vertelde me later, dat hij dacht dat ik niet langer dan acht dagen meer te leven had, welnu dat dacht ik zelf ook. Met moeite ben ik in mijn bed gekomen. Telkens raakte ik buiten bewustzijn, de ene benauwdheid na de andere, dat duurde soms dertien uur achter elkaar. Mijn eten bestond uit 2/3 kalkwater en 1/3 melk. Ik had namelijk in juni een maagbloeding gehad en in oktober een tweede. Daar was ik mee blijven lopen.

De dokter zei maar: 'Het zijn allemaal zenuwen', want die man zag wel in welke omstandigheden ik naar de ziel verkeerde en mijn benauwdheid daarover, ik kon daar niet over zwijgen. Zo had ik dus tot kerst met een doorlopende maagbloeding gelopen, ik had nog 32% bloed, vandaar die benauwdheden telkens, dat was van zwakte. Ik was zo zwak dat mijn vrouw me niet in één keer kon wassen en verschonen, 'negen weken heb ik het bed moeten houden.

Het is mij niet mogelijk alles op papier te zetten, dan had ik een dagboek bij moeten houden. Nu ben ik echter op mijn geheugen aangewezen; daarom zijn er telkens weer dingen die mij te binnen schieten, hoewel ik probeer de gebeurtenissen zo nauwkeurig mogelijk weer te geven.

Het was op een zondagmorgen, dat ik op mijn bed mijn toestand naar ziel en lichaam lag te overdenken. Ik bevond mij in grote ellende, het ergste was wel dat ik Gods gunst en gemeenschap moest missen. Daaruit vloeide voort een worstelen en smeken aan de troon van Gods genade. Het werd een bedelen, ik hield in kinderlijke eenvoud m'n hand op en zei: 'Och Heere, mag ik iets van Uw gunst ontvangen, het minste zou al zo groot voor mij zijn, ach toe Heere, krijg ik alstublieft iets van U?'

Zo lag ik, uit de nood te schreien en te smeken. Ik bleef mijn handen ophouden, liet niet af; en wat wil de Heere dan wonderlijk handelen. Hij is groot en wij begrijpen het niet. Want daar openbaarde de Heere Zich in Zijn gunst, maar op een zo geheel andere wijze dan ik verwachtte. Want daar ontrolde de Heere een schuldrol, van voren en van van achter beschreven. Hij toonde mij al de schuld die ik gemaakt had, alles ging aan mijn oog voorbij, vanaf mijn prille jeugd, mijn doen en laten, wat een schuld.

Mijn geweten gaf mede getuigenis van alles wat op die rol geschreven was. De Heere liet mij de gruwel en de snoodheid van de zonde zien, het Godonterend karakter ervan. Ik was beschaamd en schaamrood. De Heere vroeg mij als het ware of het nu niet rechtvaardig zou zijn als Hij mij voor eeuwig zou wegdoen in de buitenste duisternis, waar weinig zal zijn en knersing der tanden.

'O ja', riep ik uit, 'dat zou rechtvaardig zijn Heere, al zou U mij voor eeuwig verstoten, maar dan zou ik U voor eeuwig moeten vloeken, ik zou eeuwig Uw gunst moeten missen en van Uw volk gescheiden zijn en dat kan ik niet Heere.' Toen werd de rol weer opgerold en weggenomen, waarop de Heere mij voorkwam uit psalm 68: 11:

*'Gewis, hoe hoog de nood mag gaan,
God zal zijns vijands kop verslaan;
dien haar'gen schedel vellen;*

*die trots, wat heilig is, onteert,
 en, daar hij schuld met schuld vermeêrt,
 zich tegen Hem durft stellen.
 De HEER' heeft Zelf ons toegezeid:
 "k Zal u door macht en wijs beleid,
 uit Basan weer doen komen,
 u zullen als op Mozes' beê,
 wanneer uw pad loopt door de zee,
 geen golven overstromen.'*

Daar werd ik teruggeleid, hoe de Heere mij drie jaar geleden had beloofd (toen ik zuchtte in de gevangenis, me een slaaf der zonde voelde, een gevangene van satan), dat de omzwevende gevangene haastelijk zou losgelaten worden. Het was voor mij een pleitgrond, wat de Heere beloofd had, dat zou Hij ook zeker doen. Waarop de Heere mij kwam in te leiden in Jesaja 51. Een kostelijk hoofdstuk voor de gevangenen Sions. De Heere belooft daar de ondergang van Babel en de Verbondstrouw jegens Zijn volk. Want Juda of Israël zal niet in weduwschap gelaten worden, van zijn God, van de Heere der heirscharen (hoewel hun land vol van schuld is), van de heilige Israëls. Wat mocht ik een blik slaan in de onwankelbare trouw Gods, tegenover zulk een ontrouw en schuldig volk. Mijn hart bezweek schier van aandoening. Ik kon het niet op, een belovend God, tegenover een afkerig en vijandig volk. Te midden van al mijn ellende ben ik gaan zingen, in het volle geloofsvertrouwen, dat de Heere mij op Zijn tijd en op Zijn wijze uit Basan zou verlossen. Ik was die dag zó verblijd, dat ik aan een gevangenis niet dacht. Het scheen mij toe dat ik al gered wás.

Maar al gauw bemerkte ik m'n gevangen staat, ik moest met alles de dood in; ik moest nog leren dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschieden moest. Dat er betaald moest worden, door mezelf of door een ander. Dat de Heere mij dat leren zou bleek later wel, maar ik had deze zondag, net als Ruth op de akker van Boas, uit de vaten mogen drinken en aan de maaltijd mogen aanzitten; ik was verkwikt. Die nacht mocht ik rustig slapen, al was het dan ook tussen twee krijgsknechten, aan handen en voeten gebonden. Dat arme volk van God mag soms in de kerker rust vinden in een werkende God. Want terwijl zij slapen, is de Heere bezig de weg tot hun verlossing te bereiden. Wat wordt dat volk toch gemakkelijk zalig van Gods zijde. De moeilijkheid van zalig worden ligt alleen daarin, dat zij zalig willen worden door de werken der wet, maar de zaligheid is niet uil de werken, maar uit het geloof in Christus Jezus.

Rechtvaardig en heilig is de Heere

Het was op maandagmorgen om vijf uur dat de Heere Zijn deugden ging verhogen, en ik in de volmaaktheden van Zijn majesteit mocht zien. Zijn rechtvaardigheid en heiligheid gingen voor Zijn aangezicht heen. Johannus zegt: 'Toen ik Hem zag viel ik als dood aan Zijn voeten'. In het gezicht van zulk een Goddelijke majesteit, tegenover een onrein, walgelijk wezen gelijk ik was, riep ik uit: 'Het is rechtvaardig Heere wanneer Gij mij voor eeuwig verdoemt.' Ik kon niet anders dan het oordeel aanvaarden, kreeg vanwege de liefde en de betrekking tot Gods deugden een welgevallen aan de straffen mijner ongerechtigheid, ik verwachtte niet anders dan neer te storten in het eeuwig vuur.

Het werd stil aan alle zijden, een stilte in de hemel boven en op aarde beneden, een stilte in het binnenste van mijn ziel. En onder deze stilte was het of ik neerdaalde in de

benedenste delen der aarde, en terwijl ik neerdaalde, sprak de Heere krachtig door Zijn Woord en Geest in mij: 'In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen, anderszins zou Ik het u gezegd hebben; Ik ga heen om u plaats te bereiden. En zo wanneer Ik zal heengegaan zijn, en u plaats zal bereid hebben, zo kom Ik weder en zal u tot Mij nemen, opdat gij ook zijn moogt, waar Ik ben.'

Daar werd ik opgenomen als op arendsvleugelen, zoals geschreven staat: 'Gelijk een arend zijn nest opwekt, over zijn jongen zweeft, zijn vleugelen uitbreidt, ze neemt en ze draagt op zijn vlerken; zo leidde hem de Heere alleen, en er was geen vreemd God met hem.'

Wat ik toen mocht ondervinden, kan alleen beleefd, maar niet beschreven worden. Het was of ik door de vleugelen van die gezegende Voorbidder werd onderschept terwijl ik in de diepe ravijnen van de eeuwige dood dreigde neer te zinken.

De hemel ontsloot zich en ik werd een ogenblikje als binnen geleid in de bruiloftszalen, daar, waar de gezaligden waren voor de troon en het Lam, gekleed in lange witte klederen en de palmtakken der overwinning in hun handen. En zij zongen dat nieuwe lied: 'Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed, uit alle volken, uit alle talen en uit alle natiën. Gij zijt waardig te ontvangen alle lof, eer en aanbidding tot in alle eeuwigheid.'

O, wat mocht mijn ziel zich verlustigen in dat hemels gezicht en het gehoor van die hemelse koorzangen. Een ogenblik mocht ik mij aansluiten in die hemelse reien en feestvierende Godlovers.

Mijn ziel was als boven het stof verheven en in de gemeenschap met de zalige troongeesten Gods en de triomferende Kerk. Hoe lang dat geduurd heeft, weet ik niet, maar toen ik weer tot mezelf kwam en mijn vrouw en kinderen zag staan rondom m'n bed, drong het tot me door dat ik nog op aarde was.

Ik was zo verwonderd vanwege dat gezicht, zo vervoerd door de ontmoeting met de hemelingen, dat ik in zielsverlangen uitriep: 'Mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen, mijn hart roept uit tot God Die leeft, en aan mijn ziel het leven geeft.'

Het was hemeltaal die ik sprak tot allen die mij omringden en nadat ik mijn vrouw en kinderen had toegesproken en ze iets had verteld van dat eeuwig geluk van dat volk van God en de heerlijkheid van de hemel, ze had aangespoord God te zoeken, te vragen om bekering en vergeving, verzocht ik hen mij alleen te laten, want ik wilde met mijn God alleen zijn.

Nadat ze weggegaan waren, kwam de Heere krachtig in mij werken door Zijn Woord en Geest. De Heere stelde Zijn heilige Wet als een spiegel voor mij, ik mocht in de Wet inzien, dat ze volmaakt heilig en goed was en dat zij het hoogste gezag vertegenwoordigde van een vlekkeloos heilige Majesteit. De Wet eiste volkomen gehoorzaamheid en bij overtreding van een der geboden de hoogste straf, de drievoudige dood. Ik kreeg mezelf als een overtreder van de ganse Wet waar te nemen en ik bevond mij also schuldig tegenover de ganse Wet, waarop de eis gesteld werd te betalen wat ik schuldig was.

Bij nader onderzoek bleek dat ik duizenden talentponden schuldig was en dat ik geen kwadrantpenning had om te betalen. Daarop werd ik veroordeeld. De Rechter van hemel en aarde sprak: 'Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der Wet om dat te doen.' Bij het horen van dit vonnis, van deze uitspraak, riep ik uit: 'Verloren, verloren, voor eeuwig kwijt.'

En mocht ik in de veroordeling, ook in mijn consciëntie (want ik kon tegen die uitspraak

niets inbrengen, het was: Uw doen is rein, Uw vonnis gans rechtvaardig; Uw oordeel rust op de allerbeste wetten) uitroepen gelijk de tollenaar in de tempel: 'O God, wees mij zondaar genadig; wee mijner dat ik zo gezondigd heb.'

Zo heb ik twee uur gelegen, gelijk Petrus, bitter wenend. O wat was mijn hart gebroken. Ik was als David; mijn ogen waren waterbeekjes, ik doornatte mijn bed met mijn tranen vanwege de bitterheid der zonde. Ik kan niet zeggen hoe laag ik wegzonk in mijn totale 'niets-zijn', wat de reinheid en de volmaaktheid betreft, maar achtte mezelf de grootste, de snoodste van alle zondaren; zo lag ik daar, ik was moede van mijn zuchten. Zonde was zonde en schuld schuld en God heilig en rechtvaardig. Er was in de vervloeking die op mij rustte niets onbillijks. O, dat zuivere Goddelijke recht, daarin treedt God in Zijn volmaakheden naar voren zoals Hij is, onkreukbaar in Zijn recht.

Want Zijn volmaakheden maken Zijn Wezen uit, zodat Hij geen gunst of genade kan bewijzen aan zondaren zonder voldoening en zonder herstel van Zijn eer en luister. Hier wachtte mij de laatste slag en dat rechtvaardig. *Breng hem hier en sla hem voor mijn voeten dood, deze die niet gewild heeft dat Ik Koning over hem zou zijn*'.

Maar neen, eeuwig wonder van ontferming Gods, die er is in Christus Jezus, de Zoon Zijner eeuwige liefde, niet verworpen, maar opgehaald uit de kolken van jammer en ellende, vloek en toom die op mij rustte en mij moest treffen tot in alle eeuwigheid.

Hoor wat de Heere spreekt. 'Zit stil, Mijn dochter, totdat gij weet, hoe de zaak vallen zal; want die Man zal niet rusten, tenzij Hij heden deze zaak voleind hebbe'. Wat deze woorden in mij werkten kunt u licht begrijpen, het was alles in één wenk omgekeerd. Die aanspraak, zo zoet, zo lieflijk, zo hartinnemend, zo troostvol: Mijn dochter, Mijn gezochte, Mijn beminde, die Ik voor Mijn rekening heb genomen toen Ik tot u sprak: 'in het huis Mijns Vaders zijn vele woningen, Ik ga plaats voor u bereiden en zo wanneer Ik plaats zal bereid hebben zal Ik wederkomen en zal u tot Mij nemen, opdat gij zijn moogt waar Ik ben. En nu, zit stil, totdat die Man zal voleind hebben.'

Wat een zoete rust mocht mijn ziel daar smaken bij het horen van dit woord. En die rust duurde van maandagmorgen tot dinsdagnacht Al die tijd had ik een werkzaam geloofsleven, het was biddend wachten en wachtend bidden. Een zoet en aangenaam werk, geen haasten maar verbeiden, in het vaste geloof: want Hij zal gewisselijk komen. Uitzien door de vensteren, gedurig uitgaande in het veld om te bidden, gelijk Izak. Zo lag ik dinsdagnacht op mijn bed in overdenking van alles wat was gebeurd.

Wat er verder gebeuren zou wist ik niet, alleen dat Hij het had beloofd en daar zag ik naar uit. Maar hoe dat moest gaan en hoe het komen zou was mij onbekend. Terwijl ik zo lag nam de Heere mij als bij de hand en leidde mij in het Ezechiëls-veld (Ezech. 16) tonend hoe ik daar lag, geworpen op de vlakke des velds, vertreden in mijn bloed en geen oog had medelijden met mij, en daarom, zo sprak Hij, heeft Mijn arm Mij heil beschikt en Mijn grimmigheid heeft Mij ondersteund.

Toen leidde de Heere mij als in de stilte der eeuwigheid, waar de Vader sprak: 'Wie is het die met zijn hart borg zal worden om tot Mij te genaken, opdat Ik deze zal zetten onder de kinderen en hen geven het gewenste land, de sierlijke erfenis?'

Waarop toen die Beminde des Vaders kwam als springende op de bergen en huppelende op de heuvelen en uitriep: *Ik ben gekomen o Vader, om Uw wil te doen, Uw heilige Wet is in het binnenste van Mijn ingewand*.'

Het was alsof hier de Goddelijke Personen in onderhandeling traden over mij, zoals ik daar lag in mijn bloed, hoe de Vader van de Zoon eiste mijn ganse schuld op Zich te

nemen, aan het recht te voldoen, Gods deugden op te luisteren, 's Vaders eer te herstellen, mij te wassen en te reinigen, om mij zonder vlek en zonder rimpel terug te brengen tot de Vader.

De arbeid van de Middelaar

Toen ging de Heere mij inleiden in de arbeid van de Middelaar. Vanuit de eeuwigheid naar de volheid des tijds, Zijn ontvangenis die heilig was, Zijn geboorte die eeuwig was, Zijn lijden dat smartelijk was, Zijn sterven dat noodzakelijk was, Zijn opstanding die overwinnend was, Zijn hemelvaart die heerlijk was. Zo werd ik van stap tot stap geleid in de trappen van Zijn vernedering en mocht ik Hem volgen van Zijn kribbe tot Zijn kruis en dan die liefde die afstraalde van die Lijdende Borg en dat persoonlijk voor mij, dat was voor mijn lichaam haast niet te dragen; steeds dieper daalde Hij af in de ravijnen van lijden en smart; wat klonk de klagelijke jammerklacht mij tot in het binnenste van mijn ziel als Hem daar die bittere beker des lijdens, tot aan de rand toe gevuld, van de Vader op de hand gezet werd om die te ledigen, om telkens een dronk daaruit te nemen.

Neen, ik kan het niet verklaren wat het is, een lijdende Borg te volgen in die lijdensgangen en dat ten bate van mijn ziel, dat voor mij, wat wordt het daar een wegwonderen, zakken en zinken. Hoe dieper de Borg afstak in de diepte, hoe groter de liefde van Hem afstraalde in mijn ziel; als de Heere in die ogenblikken me niet had ondersteund, dan zou ik bezweken zijn onder stromen van liefde die van mijn Goël afvloeiden in mijn hart.

O wat werd Hij mij dierbaar, beminnelijk, ja al wat aan Hem was was gans begeerlijk, ik mocht Hem volgen bij elke dronk uit de beker van Zijn lijden in Zijn overwinnend vermogen; door Zijn (overwinnende) Goddelijke kracht werd de vijand telkens terneer geworpen, die dan met dubbele kracht, met al zijn macht en wapengeweld in bittere woede zich op Hem wierp. Daar stond Hij, alleen; hier werd de Schrift vervuld: 'Ik heb de pers alleen getreden en daar was niemand van de volken met Mij; en Ik heb hen vertreden in Mijn toorn en heb hen vertrapt in Mijn grimmigheid.'

Wat zag ik Hem in Zijn gestalte als die held uit de stam van Juda; neen, het was hier geen leeuw of een beer of een Goliath, maar hier waren het de geweldige machten die in de hemel een aanslag gepleegd hadden op de troon van Zijn Vader en neergeworpen waren in de afgronden der aarde; die een aanslag gepleegd hadden op de beelddrager Gods in het paradijs en zeker had hij daar overwonnen,' als de Heere niet tussenbeide was gekomen en de strijd had voorzegd die ontbranden zou tussen het vrouwenzaad en het slangenzaad, dat Zaad zou hem de kop vermorzelen en hij zou het de verzenen vermorzelen.

De satan wist dit en heeft al zijn macht, vernuft en venijn opgevoerd tot het hoogste, want het was voor hem nu of nooit, tweemaal had hij de strijd met schande verloren en daarom zette hij alles op alles; de hel en de wereld spanden samen en Zijn Vader en Zijn vrienden zwegen. O wat een ontzaglijk uur brak er voor Hem aan toen Hij uitriep: *'Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?'* en tot Zijn jongeren: 'Kunt gij dan niet één uur met Mij waken?'

Dan wierp hij Zich wederom met al Zijn macht in de strijd en dan moede en afgemat, ontglipt zijn mond: 'Mij dorst'. Knarsetandend en bloedend uit vele dodelijke wonden, vluchten zijn bestrijders. Hij aanschouwt de overwinning op Zijn vijanden; Hij ziet voor Zijn Kerk de dag gloren en ziet de eer van Zijn Vader schitteren door deze overwinning Met een grote stem als van een held die overwinnend uit de strijd te voorschijn komt, riep

Hij: *'Het is volbracht', en het hoofd buigende gaf Hij de geest.*

Daar trad Hij moedig de dood in. Zo mocht ik Hem volgen in de dood en in het graf. Hij is in de dood niet gebleven, ook de dood had maar een beperkte macht. Drie dagen mocht hij Hem in zijn armen insluiten, maar toen verslond Hij ook de dood en verrees uit het graf. Ik mocht met Hem opgewekt worden en Hij riep mij toe: *'Ik leef en gij zult leven'.*

O eeuwig wonder, nu een opgestane Jezus mogen volgen, maar nog geen toegepaste en geschonken Jezus voor mijn hart. Wel een Jezus in het gezicht maar niet in het bezit. Zo werd ik door Gods Geest geleid in het paradijs, ingeleid dat de Heere Adam had gesteld te midden van dit paradijs in een volmaakte staat: rein, heilig, onbesmet met een vrije wil, macht en gezag, zijnde profeet, priester en koning Versierd met het beeld Gods, kennis, gerechtigheid en heiligheid. Ik mocht een ogenblik de volmaaktheid van de schepping inzien. Hoe blonk Zijn goddelijke eer alom.

Toen kwam mij de Heere in te leiden in die ontzaglijke val. Moed- en vrijwillig, zonder noodzaak en niet Adam alleen, maar met hem het ganse menselijke geslacht en dat trof mij ook. De Heere leidde mij tot de boom der kennis des goeds en des kwaads, en sprak tot mij: *'Onder deze boom heb ik u gevonden, daar heeft uw moeder u met smart voortgebracht, daar heeft zij u voortgebracht die u gebaard heeft.'*

Zo werd ik ingeleid in de oorzaak van de walgelijke staat waarin ik lag: vertreden in mijn eigen bloed, vol van jammer en ellende. God verlaten, de satan toegevalen en zijn prooi geworden; hoe zou ik hem ooit ontruikt worden? Maar wat er toen plaats had, geen leed zal het ooit uit mijn geheugen wissen. Daar trad die Levensvorst naar voren en ik aanschouwde Hem. De satan stond aan Zijn rechterhand. Hij sprak mij aan en zijn vriendelijke ogen zagen mij aan, en Hij zeide: *'Kies nu heden wien gij dienen wilt.'*

Ik riep uit:

*'Voor eeuwig dan o Sions Koning,
Kom binnen in mijn zielewoning,
Ik bied U oog en hart en hand,
't Zij alles aan U opgedragen,
Ik wil het eeuwig op U wagen,
Mijn ziele zich aan U verpandt.'*

Toen spreidde Hij Zijn gezegende handen over mijn hoofd en sprak: *'Heden is dezen huize zaligheid geschied, nademaal hij een zoon Abrahams is'.* Daarna zag ik een engel van de hemel afkomen, met in zijn hand een keten en een sleutel. Hij greep satan en bond hem voor mijn ogen, wierp hem in de put en sloot die achter Hem.

Toen trad die Goël, die Losser toe en verbrak de koperen deur mijns harten en trad er binnen. Hij zeide: *'Dit is een tempel Gods en hebt gij die tot een moordenaarskuil gemaakt?'* En een gesel van touwtjes gemaakt hebbende begon Hij alles uit te drijven. Zo reinigde Hij mijn hart en onderwijl begonnen ze te zingen in mijn hart:

*De Koningen, hoezeer geducht,
Zijn met hun heiren weggevlucht;
Zij vloden voor uw ogen;
De buit van 't overwonnen land
Viel zelfs de vrouwen in de hand;
Schoon niet mee uitgetogen.*

*Al laagt g', o Isrël als weleer,
 Gebukt bij tichelstenen neer,
 Toen gij uw juk moest dragen,
 En zwart waart door uw dienstbaarheid,
 U is een beter lot bereid;
 Uw heilzon is aan 't dagen.*

Wat was dat alles wonderlijk voor mij. Ik kon het niet op. Die heilzon aan 't dagen, het morgengloren in mijn ziel doorgebroken.

Nadat Hij zo mijn hart gereinigd had, sprak de Heere tot mij: 'k Delg uw overtredingen uit en Ik gedenk uw zonden niet meer. Want dat zal mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan, alzo heb Ik gezworen dat Ik niet meer op u toornen noch schelden zal. Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE, uw Ontfermer.'

Ook kwam de Heere mij in te leiden in Romeinen 8: 1-4: 'Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest. Want de wet des Geestes des levens in Christus Jezus heeft mij vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods. Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God, Zijn Zoon zedende in gelijkheid des zondigen vlees, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees. Opdat het recht der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen maar naar de Geest.'

In het bijzonder hadden deze woorden ook zo'n kracht in mij toen de Heere sprak: 'Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het die rechtvaardig maakt. Wie is het die verdoemt? Christus is het, Die gestorven is; ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking of benauwdheid of vervolging of honger of naaktheid of gevaar of zwaard? (Gelijk geschreven is: Want om Uwentwil worden wij de ganse dag gedood, wij zijn geacht als schapen ter slachting.) Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars door Hem, Die ons heeft liefgehad. Want ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere."

Nu mocht ik ervaren dat degene die in Christus Jezus is, een nieuw schepsel is, dat het oude is voorbijgegaan en het alles nieuw geworden is.

De zaligheid die ik mocht smaken in mijn Goël en Losser kan ik niet onder woorden brengen. Het geluk dat mijn ziel smaakte, geen zonden meer in Jacob en geen overtredingen meer in Israël. Ik ging ervan getuigen met Groenewegen:

*Mijn geluk is onuitspreeklijk,
 Mijn geluk oneindig groot;
 Mijn gelukstaat onverbreeklijk,
 Mijn geluk is na de dood.
 Mijn geluk zal eeuwig duren,*

*Mijn geluk daalt niet in 't graf,
Mijn gelukstaat telt geen uren,
Mijn geluk neemt nimmer af.*

en met het wachtwoord der hervormers:
Nu ken ik die waarheid zo diep als gewis,

*Dat Christus alleen mijn gerechtigheid is.
Nu tart ik de dood, nu verwin ik het graf,
Nu neemt mij geen satan de zegekroon af.
Nu reis ik getroost onder 't heiligend kruis,
Naar 't erfgoed daarboven, in 't Vaderlijk huis;
Mijn Jezus geleidt mij door de aardse woestijn,
'Gestorven voor mij' zal mijn zwanenlied zijn.*

en met de psalmist Ps. 66-6:

*Door 's Hoogsten arm 't geweld onttogen,
Zal ik genoopt tot dankbaarheid.*

en vers 7

*Ik zal het brandaltaar doen roken,
Van 't edelst' vee uit kooi en stal.*

Ik kon het alleen niet op. In zo'n tijd van grote verlossing roept hij allen op om Zijn Schepper en Weldoener te loven. Mijn hele gezin moest meezingen, ja onze tent moest weergalmen van hulp en heil ons aangebracht, daar zingt men blij met dankb're psalmen: 'Gods rechterhand doet grote kracht'.

Ja, het was als met de discipelen waarvan Jezus getuigde: eer zullen de stenen spreken, dan dat dezen zwijgen kunnen. Ik kon niet zwijgen van Gods grote daden.

Ontruikt aan 's vijands macht, verlost en ontslagen uit de kerker, de boeien afgedaan. De Koning der Koningen de strijd gestreden en overwonnen; en ik in Hem meer dan overwinnaar. Ja, 's nachts mocht ik Zijn lof zingen (daar ik Hem verwacht; zegt David). Mijn huis liep dagelijks vol met vrienden en dan mocht ik vertellen, wat de Heere aan mijn ziel gedaan had.

Ik had zo'n vrije toegang tot de troon Gods met alle omstandigheden, ook wat de natuurlijke zaken betrof, ik was meer boven dan beneden. Wat mijn lichaam betrof (ik lag met een maagbloeding op bed), dat was door al deze omstandigheden zeer verzwakt. Maar het was zo wonderlijk, als de Geest vaardig over mij werd, was ik als een held die de overwinning behaalde, dan kreeg de moede kracht en vermenigvuldigden de krachten van hem die geen krachten heeft. Maar de Heere Jezus nam Zijn discipelen mee naar een woeste plaats en zei: 'Rust een weinig'.

Doch ze zijn daar niet gebleven, ook niet op de berg der verheerlijking, hoe zoet en aangenaam het daar ook moge zijn.

Zij moesten de strijd weer in. Het was in die dagen ook wat mijn zaak betrof niet zo rooskleurig, doch daarover zal ik straks vertellen.

In de wereld zult ge verdrukking hebben, dat geldt voor de hele Kerk, al is het dan voor zijn Kerk een zeer lichte verdrukking, die zeer haast voorbij gaat.

Voor het vervolg zie de gedrukte publicatie.

Gepubliceerd op: 31 maart 1999. Ref. Dagblad

Door G. Roos

De boodschap van Arend Kot

Levensbeschrijving "Gods wonderlijk genadewerk" op verzoek van de kinderen Arend Kot beschrijft "Gods wonderlijk genadewerk" in zijn leven in relatie tot de tijd waarin hij leefde. Dat ligt voor de hand. Zondebesef, geloof en bekering staan immers niet los van de concrete werkelijkheid van alledag. Toch onderscheidt de Zeeuw zich hierin van diverse andere autobiografen.

Zijn aanpak maakt de bij De Groot Goudriaan uitgegeven levensbeschrijving boeiender dan tal van boeken van dit genre.

Menigeen vraagt zich wellicht af of de lijst van bekeringsgeschiedenissen nog uitbreiding behoeft. Anderen hebben direct hun etiket klaar: mensverheerlijking. Kennelijk heeft de auteur van het voorwoord, ds. J. Karels, (nu nog) predikant van de gereformeerde gemeente te Oudemirdum, zichzelf ook dergelijke vragen gesteld. Maar hij geeft een afdoende antwoord. "Het ligt mij beter om goed over de God van broeder Kot te schrijven dan over Kot zelf." Dat blijkt in de geest van de auteur.

Kot ziet in 1893 het levenslicht te Scherpenisse. Als hij 16 jaar is, bezoekt hij de kermis. Maar "dat was de laatste keer dat ik de plaatsen der ijdelheid bezocht heb." Dan probeert hij via zelfverbetering bij God in een goed blaadje te komen. "Ik zocht bekeerd te worden. Ik las, ik bad, ik ging naar de kerk, ik gaf aalmoezen. Tot mijn 36ste jaar heb ik aan dat gebouw gewerkt".

Uitvoerig komen de belevenissen van de schrijver tijdens zijn militaire dienst aan de orde. Soms blijkt vrijmoedig uitkomen voor de Naam van de Heere gunstig gevolg te hebben. In andere gevallen zijn smaad en hoon zijn deel. Kort na zijn afscheid als dienstplichtige breekt de Tweede Wereldoorlog uit en heeft de mobilisatie plaats. Arend moet opnieuw onder de wapenen. Het is interessant om Kot, nu eens te voet en dan te paard, te volgen op zijn zwerftochten. Behalve met dronkenschap en vluchtelingen krijgt hij te maken met het gezelschapsleven. Ongekunsteld beschrijft hij hoe God hem in onmogelijke situaties helpt om zijn functie waar te nemen.

Na de Tweede Wereldoorlog vestigt Kot zich als boer, maar de zaken gaan niet best. Telkens blijkt God in Zijn voorzienigheid daar Zijn bedoeling mee te hebben. Uiteindelijk raakt hij met alle doen en laten, ook in lichamelijk en geestelijk opzicht, aan lager wal. Dan wordt hem onder de prediking de mogelijkheid om zalig te worden in Jezus ontsloten. De auteur beschrijft ontmoetingen met ds. Joh. van der Poel, Leen Potappel en anderen. En ook tijdens de Tweede Wereldoorlog overkomen hem heel wat wederwaardigheden.

Uiteindelijk getuigt hij ook over de rechtvaardiging van de goddeloze en van de

toepassing van het werk van de drie-enige God in zijn leven.
Kot dient tal van jaren zijn kerkelijke gemeente als ouderling.

"Menigmaal is er door mijn kinderen op aangedrongen om de weg die de Heere met mij gehouden heeft op te schrijven." Zo begint de Zeeuw zijn geschrift. Dat enkele zinnetje van een eerlijk gemaakt mens is veelzeggend. Niet alle dochters en zoons van hen die zichzelf als ware gelovigen aanmerken, stellen dergelijke vragen. Dat kan aan de komende generatie zelf liggen. Mogelijk kozen ze welbewust voor de "wereld". Maar de oorzaak ligt misschien zelfs vaker bij vader of moeder. Biedt ons leven licht of duisternis?

De kinderen Kot vroegen vader zijn levensverhaal te beschrijven. Wie zou zich als ouderpaar over zoiets niet verwonderen? Dan moet dit boek een boodschap hebben. Niet primair over de auteur. Maar "over de God van broeder Kot".

N.a.v. "Gods wonderlijk genadewerk", door Arend Kot; uitg. De Groot Goudriaan, Kampen, 1998.

Overzicht van gestorven kinderen van God

*Ach dat mijn hart, en ook mijn oog,
Een bron van waterbeken werd,
Om te tonen onze smert.
Ach dat toch mijn ziel zich boog.*

*Onder Gods, alleen wijs bestel,
In 't wegnemen Zijner kinderen,
Wat zie ik Sion minderen.
Het is mij een zielsgekwel!*

*De oprechte wordt weggerukt!
De getrouwe schijnt bezwelen,
God met zijn Geest geweken.
We zitten in ons ongeluk.*

Ginds naamt Gij de dove vrouw,
En o, dan weer een Dirk Schoute,
Dan weer een vrouw Ten Houte.
Ook Jan Poot was U getrouw.*

*Ontviel ons Mientje van de Hee,**
Weg is ook Jacob Oosterwijk,
ook Giela, aan den gindse dijk. ***
hier telt Jan van Vliet ook mee.*

*Weg is dat licht, die vrouw Muit,
Ook een Cornelis de Vromen,
Pieter de Best is ons ontnomen.
Jan de Muiter is Mesech uit.*

*Baardwijk Gijs die is niet meer,
Ontruimd is Engel de Breejen,
Maarten Goedhart is in Vreeën.
Hartman is in goede ree!*

*Nog ontmoet men ook Jan Luit,
Ook de vrouwen de Zanger,
Beth ter Hal werd ook ontvanger.
Corn. Van de Velden deelt in den buit.*

*Ik bedenk ook Dubbelman,
Aartje Bax niet vergeten,
Daantje van Driel zoals we weten.
Willem Schild uit Juda's stam.*

*Zo ook Marie van Vliet,
Wat mocht Aal Trouwborst zingen,
Als vrij gekochte Hemellingen.
Verlost van al het verdriet.*

*Cornelis Trouwborst zie k' staan,
Met Rozendaal z'n vrouwe,
O wonder van Gods trouwe,
Daar zie ik ook Jan de Haan.*

*Nou een tal van Heiligenschaar,
Waar mijn vader in mocht delen,
En ik mij mag daarmee strelen.
Waar Capell' ook is vergaard.*

*Nu is den aard van een kapel,
Te azen op de schone rozen,
O wat moesten wij toch blozen,
Hij nam zijn vlucht in 't Bethel.*

*Bij het graf staarden wij hem na!
Onze drift was haast niet te teug'len!
't Ontbrak ons aan Capels vleug'len!
Hoewel, 't liet ons een nasmaak na.*

*De vrede Gods die daalde af!
Zo in sprekers, als in hoorders,
Ook bewaard voor verstoorders,
Zo keerden wij weer van 't graf.*

*En kwamen daar de woonplaats was,
Gods gunst wou ons geleiden,
Wij mogen ons in God verblijden,
Als regen op 't droge gras.*

*Een ieder keerde naar zijn plaats,
Twee, drie mochten ondervinden,
d' Dood' d' gemeenschap niet verhindert
Maar trok ons naar de Hemelplaats.*

*Die gemeenschap is ons zo zoet,
Dat de heil'gen nog op de aarde zien,
Daar Christus komt ons aan te been,
Zijn Hemelse vredegroet.*

*Mij werd door 's Heeren lieve Geest,
De Hemeldeer ontsloten,
En vervuld met 's Heeren vrees,
Geplaatst bij Gods gunstgenoten!*

*Ik zag onder de grote schaar,
Capell' mee triomferen,
O Wonder Gods, wat blijde maar,
't Was al: loof den Heere HEERE!.*

*Ik daal dan hier niet verder in,
Maar zal tot de schrijver keren,
En doel Gods eer, in d' volsten zin,
Geef lof de Heer der Heeren.*

*Hij moest hier door een enge weg,
Kon alle schulden niet betalen,
Zoals de vrouw zegt, van 's Heeren knecht
"Ach help, ze komen mijn zonen halen."*

*"Welnu", zegt d' bet'ren Eliza,
"Breng bij arm volk, uwe kruike,
En roep en zucht, om Gods Manna,
Uit 's Hemels gouden kruike."*

*Die zucht komt tot Sebaoths oor,
Dra kwam van alle kanten,
Ieder bracht zijne penning voort,
Wij zullen Gode danken.*

*De kruik werd tot boven vol,
Om al de schulden te betalen.
Zo we menen vrij van schuld en tol.
Kwitantie kan u bij mij halen.*

*Dus rust zijn vlees nu in 't stof,
Totdat de Bazuin zal blazen,
Hij roept: "komt tot mij in 't Hemelhof,
Bij God boven de zee van glazen."*

SLIKKERVEER, Teun van Drimmelen